

પ્રકાશક :

પ્રાચીનકથાન પરમ્પરાવાદ

‘સુવર્ણ’ ના પ્રાચીનકથાન

નવરંગપુરા, અમદાવાદ : ૧૯૦ ૦૦૦

કેળ : ૮૮૧૮૮૮

પ્રાચીનકથાન પરમ્પરાવાદ

પ્રાચીનકથાન નવરંગપુરા

‘સુવર્ણ’ ના પ્રાચીનકથાન

નવરંગપુરા, અમદાવાદ : ૧૯૦ ૦૦૦

કેળ : ૮૮૧૮૮૮

શ્રીમદ્ પ્રાચીનકથાન :

અમદાવાદ પુસ્તક બંધાર

પ્રાચીનકથાન, રતનપોળ, અમદાવાદ.

૦ વિ. અં. ૨૦૩૫, આવૃત્તિ મુદ્ર : ૧૨

૦ સર્વ હક્ક અનુવાદિકાને સ્વાધીન છે.

૦ મૂલ્ય : રૂ. ૫૦ [પચાસ રૂપિયા]

મુદ્રક :

રતિલાલ અંબાલાલ પટેલ

અમદાવાદ પ્રેસ, આશિષ ઈન્ડ. એસ્ટેટ,

નાગરવેલ હનુમાન રોડ, રાજિયાલ,

અમદાવાદ : ૩૮૦ ૦૨૩.

કર્મોથી ઘેરાયેલા 'માનવીનું' નહીં 'ધારેલું' ધણુ ધણુ બને છે અને ધારેલું ધણુ નથી બનતું....છતાંયે જ્યારે એક-એ વાત ધારેલી બની જાય છે ત્યારે એના અનંદના પાર નથી રહેતા. 'હીરસૌભાગ્ય'ના ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ થઈ જયો....અને તેનું 'પણું' ભાગમાં પ્રકાશિત થઈ જવું....એ વાત મારા જેવી સાધી માટે કેટલી બધી આનંદદાયી છે....એ તો મારો આત્મા જ જાણે!

મારા જીવનની આ એક મહેચ્છા પૂર્ણ થઈ છે. 'સ્વાસ્થ્ય મંજરી'ના ગુજરાતી અનુવાદનું પ્રકાશન મારા જીવનની એક પ્રમુખ ઇચ્છાની પૂર્ણાહુતિ હતી, તો 'હીરસૌભાગ્ય'ના ગુજરાતી અનુવાદનું પ્રકાશન મારી એક મહેચ્છાની પૂર્ણાહુતિ છે.

મારા દ્વારા થયેલા આ અનુવાદનું કાળજીપૂર્વક સંશોધન કરી આપનારા એ અનામી પૃથ્વીથી પ્રાપ્ત મારી હાર્દિક કૃતજ્ઞતા પ્રદર્શિત કરું છું, આ અનુવાદને છપાવવાના કાર્યમાં (ભાગ : ૧-૨-૩) મન-વચન-કાયાથી મહાયોગી બનનારા મુશ્તાવક શાન્તિશાસ્ત્ર ભક્ષાભાઈ ને હાર્દિક અભિનંદન મિલાય જીતું શું આપું? છેલ્લે છેલ્લે તો તેઓની નાદુરસ્ત તબિયત હોવા છતાં પણ પ્રેક્ષના ધક્કા ઇલાજ નહીં અને કામ પુરું કરાવીને જમ્યા!

મારી સાહિત્યપ્રવૃત્તિમાં મને આર્થિક દૃષ્ટિએ કષ્ટાચ્છેડ મુંઝાવા નહીં હોનારા અમદાવાદ-નિવાસી સ્વ. મુશ્તાવક કીર્તિદરભાઈના પુનિત આત્માને યાદ કર્યા વિના રહી શકતી નથી, તેઓના સ્વર્ગવાસ પછી તેમના ગુપ્તોએ પણ 'હીરસૌભાગ્ય'ના પ્રકાશનમાં સારો આર્થિક મહાયોગ પ્રદાન કરેલો છે.

'હીરસૌભાગ્ય' મહાકાવ્ય લેનપરમ્પરાનાં સંસ્કૃત મહાકાવ્યોમાં જ નહીં, પરંતુ સમગ્ર સંસ્કૃત સાહિત્યમાં ઉચ્ચતમ સ્થાન પ્રાપ્ત કરેલું મહાકાવ્ય છે. જેવી રીતે રઘુવંશ, કીરાનાતુર્નીય, શિશુપાલવધ, નૈપધીય આદિ મહાકાવ્યોનું અધ્યયન કરવામાં આવે છે, તેવી રીતે 'હીરસૌભાગ્ય' મહાકાવ્યનું પણ જો અધ્યયન કરવામાં આવે તો સંસ્કૃત કાવ્યોના જોષ સાથે પ્રામંગિક અનેક તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયોના પણ જોષ પ્રાપ્ત થશે. આ અનુવાદથી અધ્યયન કરનારાઓને સરળતા રહેશે.

પ્રાન્તે, આ અનુવાદ કરવામાં, મારા હયોપશ્યમની મંદતાથી, અજ્ઞાનતાથી કયાંય પણ ક્ષતિ રહી ગઈ હોય તો વિદ્વાનો મને ક્ષમા કરજો. આ મહાકાવ્યના અધ્યયન-આસ્વાદથી સદુ જીવો અનંદ અનુભવો!

અંશવંશી તીર્થ
(રાજસ્થાન)

— સાંધવી સુલોચના

શ્રાવણ સુદ : ૧૨, (વ.સં. ૨૦૩૫)

મને આવી શ્રુતજ્ઞાનની ભક્તિ કરવાનો અવસર આપીને પૂજ્ય સાધ્વીજી શ્રી સુલેચનાશ્રીજીએ મારા પર અપાર ઉપકાર કર્યો છે. જ્યારે તેઓશ્રીએ અમારા નવરંગપુરા સંઘની વિનંતીથી નવરંગપુરામાં ચાતુર્માસ કયું ત્યારે મને તેઓશ્રીનો પરિચય થયો. તેઓ 'હીરસૌભાગ્ય' જેવા સંસ્કૃત મહાકાવ્યનો અનુવાદ કરતા હતાં ! એ જોઈને, એમની વિદ્વતા અને જ્ઞાનરસિકતા જોઈને મને તેઓશ્રી પ્રત્યે સદ્ભાવ જાગ્યો અને 'હીરસૌભાગ્ય'ના પહેલા ભાગનું પ્રકાશન અમારા સંઘના ઉપક્રમે કરવાનો નિર્ણય કર્યો....ભવ્ય પ્રકાશનસમારોહ સાથે પ્રથમ ભાગ બહાર પાડ્યો. તે પછી પાંચ વર્ષે બીજો ભાગ પ્રકાશિત થયો, અને ત્યારબાદ ત્રણ વર્ષે આ ત્રીજો ભાગ પ્રકાશિત થાય છે. આ રીતે ત્રણ ભાગમાં સંપૂર્ણ 'હીરસૌભાગ્ય' મહાકાવ્ય એની ટીકા અને શુજરાતી અનુવાદ સાથે પ્રકાશિત થઈ ગયું....મારા જીવનકાળમાં આ મહત્વનું કાર્ય સંપૂર્ણ થયાંને મને આનંદ છે.

પૂજ્ય સાધ્વીજી શ્રી સુલેચનાશ્રીજીનો જન્મ પાટણ (ઉ.ચુ)માં વિ.સં. ૧૯૮૩માં થયેલો. વિ.સં. ૧૯૯૫માં માત્ર બાર વર્ષની વયે તેમણે પૂજ્ય સાધ્વીજી મ. સુનંદાશ્રીજી પાસે ચારિત્ર અંગીકાર કયું હતું. બાલ્યવયમાં દીક્ષા લઈને તેઓએ વિવિધ તપશ્ચર્યાઓની સાથે સાથે ન્યાય, વ્યાકરણ, સાહિત્ય, જ્યોતિષ, ધર્મસિદ્ધાન્ત, પ્રકરણો આદિનું તત્ત્વપરી જ્ઞાન મેળવ્યું શુજરાત, સૌરાષ્ટ્ર અને રાજસ્થાનમાં હજારો માઈલોનો નિકાર કર્યો છે. 'સ્વાદ્વાદમંજરી' જેવા દાર્શનિક ગ્રંથનો શુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ કર્યો છે.

આજે તેઓને દીક્ષાજીવનમાં ૪૦ વર્ષ થયાં છે...છતાં જ્ઞાનરસિકતા તો તેવી જ ઉત્કટ છે. તેઓને છ શિષ્યાઓ છે. તેઓ સ્વયં શિષ્યાઓને અધ્યયન કરાવે છે. શાવિકાઓને તાવજ્ઞાન વર્ગોમાં તત્ત્વજ્ઞાન આપે છે. વિદ્વાનો સાથે તરત્ત્વચર્ચાઓ પણ કરે છે. ૨૨-૫૨ સમુદાયની સાધ્વીઓને સમાનભાવે અધ્યયન કરાવે છે.

પૂજ્ય સાધ્વીજી મ. હંણ પણ આવા બીજા ધર્મગ્રંથોના અનુવાદ કરે, ધર્મગ્રંથો ઉપર વિવેચનો લખે અને પોતાની જ્ઞાનપ્રતિભાનો સંઘ અને સમાજને લાભ આપે, એવી હું વિનમ્ર પ્રાર્થના કરું છું. આવી રીતે બીજાં પણ પ્રતિભાસંપન્ન સાધ્વીજી મહારાજો જ્ઞાનોપાસનના ક્ષેત્રે પ્રગતિ કરતાં રહે તો સંઘને કેવો મહાન લાભ થાય ! ખાન્તે, આ ધર્મપ્રકાશનમાં જે ઠાઈ ત્રુટી રહી ગઈ હોય, તે બદલ દામા ચાહું છું.

विषयानुक्रमणिका

विषय

श्लोकाङ्क

पृष्ठ

चतुर्दशः सर्गः

१-साहिना सह सूरैःचित्रशाल्यायां गमनम्	१-१६	४६१-४६८
२-सूरैः धर्मदेशनावर्णनम्	१७-२४	४६९-४७२
३-साहेः देवगुरुधर्माणां प्रशंसा	२५-३०	४७३-४७४
४-सूरिणा साहेः पुरः तत्तन्त्रयाराधना प्रोचना	३१-३७	४७५-४७८
५-पुनः सूरिणा पञ्चमहान्तादि-सप्तव्रतानि दर्शितानि	३८-६२	४७७-४९५
६-उद्योतिसंघे साहिप्रभे सति गुरोर्निषेधवचनम्	६३-७१	४९३-४९६
७-शेषस्य पुरः साहिना वर्णिता गुरोर्गुणाः	७२-७९	४९६-५००
८-साहेः गुरुन् प्रति शिष्यप्रभः, गुरुणा स्वयमेवोक्ता-शिष्यसंख्या	८०-८४	५०१-५०२
९-साहेः पुस्तकोपचिक्थनं, पुस्तकदानाग्रहश्च सूरैर्निषेधवचनम्	८५-१०२	५०३-५१२
१०-शेषध्यानसिंह-विश्रान्ता साहिपुस्तकग्रहणम्	१०३-११६	५१३-५१८
११-सूरैः साहित्यमहोत्सवपूर्वकं वसतावगमनम्	११७-१२६	५१८-५२३
१२-भागवानगरे चतुर्मासकणवर्णनम्	१२७-१३३	५२४-५२७
१३-चतुर्मासान्तरं सूरैः शौर्यपुरागमनवर्णनम्	१३४-१४०	५२८-५३१
१४-शौर्यपुरा पुनः कतेपुरागमनवर्णनम्	१४१-१५५	५३२-५३८
१५-साहिना गुरोः शेषशहाकारणम् राजाभादिदानविक्रितश्च	१५६-१६५	५३९-५४३
१६-दीयमानवस्त्रनुपादानाद् साहेः गुर्वेभ्यो ग्रहणाव पुनराग्रहः	१६६-१७४	५४४-५४८
१७-सूरैःवन्दिमोचनार्थं पञ्चरपश्चिमोचनार्थं च प्रेरणा	१७५-१८२	५४९-५५२
१८-पशुपताष्टादशदिनामारिप्रवर्तनं कामतयनार्थम् (कुरमान)	१८३-१९६	५५३-५६०
१९-मृगयानिषेधः 'नयरोजा'दिनेषु अमारिप्रवर्तनम् गुरोः'अगदगुरु'- विषदसमर्पणं च	१९७-२०६	५६१-५६४
२०-सूरिवचनात् स्वकीयराष्ट्रे वन्दिमोचनपश्चिमोचनमारिप्रवर्तनम्	२०७-२१४	५६५-५६८
२१-अभयमिलनाद् वनचरस्त्रेचरजलचरमियुनाणां परस्पर-सहायः	२१५-२४६	५६९-५८६
२२-यानसिंहकृतप्रतिष्ठानहोत्सवे शातिचन्द्रस्योपाध्याय्यदार्पणवर्णनम्	२४७-२५५	५८७-५९१
२३-नागपुर-चतुर्मासान्तरं त्रिविधं प्रतिष्ठितपूर्वकचतुर्मासिकम्	२५६-२६८	५९२-५९८
२४-गुरोर्गुरुदेशागमनम्, शातिचन्द्रोपाध्यायस्य कुरमानदानं, जेरीयास्त्र- मुक्तिः, मिलाचलस्त्रमुक्तिश्च	२६९-२८५	५९९-६०७
२५-भानुचन्द्रस्योपाध्याय्यदार्पणम् विजयसेनसूरैः "सचार्द्र"-विस्तरार्थ वर्णनम्	२८६-२९५	६०८-६१२

२६-धीहीगविजयपुरे: प्रशंसावर्णनम्

२०६-३०५

६९३-३१८

२७-सर्गसमाप्तिवर्णनम्

३०६-००

६९९-००

पञ्चदशः सर्गः

१-पुरे: त्रिमलाचले प्रति प्रयाणकम्

१-३

६२०-६२१

२-धीराष्टुत्रवर्षावर्णनम्

१-८२

६२२-६४०

३-सर्गांतवर्णनम्

८२-००

६७१-००

षोडशः सर्गः

१-शत्रुं जयन्तलहृत्कायास्थित्यपादलिमपुरस्त्ववर्णनम्

१-८

६७१-३७६

२-पुरेनगरप्रवेशमहोत्सववर्णनम्, अनेकसंघागमनवर्णनम्

१०-१९

६७७-६८२

३-पुरे: शत्रुं जयान्तिरुशिखप्रासादे रज्यामरस्थानम्

२०-२९

६८३-६९९

४-गुरादिमल्लचलराहणम्, गिरिमेलनवर्णनम्

३०-४०

६९९-७९७

५-प्रथमप्राकारं मरुदेवांस्तत्त्ववर्णनम्

४१-४५

७९८-७०१

६-द्वितीयप्राकारप्रासादेषु देववन्दनम्

४६-५०

७०२-७०४

७-सर्गांततरप्राकारप्रवेशोत्सववर्णनम्

५१-५६

७०५-७०८

८-मूलप्रासादवर्णनम्

५७-९२

७०९-७३२

९-धीश्वरमदेवप्रतिमावर्णनम्

९३-९५

७३३-७३४

१०-धीहीरविजयपुरिकृता श्वभमदेवस्तुतिः

९६-११०

७३५-७४५

११-सूरिणा शत्रुं जयमाहात्म्यकथनम्

१११-१४८

७४६-७६४

१२-युगादिदेवदर्शनवर्णनाद् जगद्गुरोरानन्दमिच्छाभिः

१४९-००

७६५-००

१३-सर्गसमाप्तिवर्णनम्

१४९-००

७६६-००

सप्तदशः सर्गः

१-वादिस्तपुराद् द्वीपरदिशि प्रति प्रस्थानकम्

१-७

७६७-७७०

२-प्रस्थानासरे सूरैः शत्रुं जयस्वरूपविचारणम्

८-१४

७७१-७७४

३-शत्रुं जयस्वरूपविचारणम्, विहायग्रेतनप्रस्थानवर्णनम्

१५-२९

७७५-७८२

४-अत्रयपुर्यान्वातापार्थनापस्तुतिपुर्यकान्माहात्म्यवर्णनम्

३०-६१

७८३-७९९

५-पुरेऽत्रयपुर्यां प्रवेशमहोत्सववर्णनम्

६२-६३

८००-८०१

६-द्वीपान्तपुरादिषु चानामागमनस्य वर्णनम्

६४-७७

८०१-८०८

७-उन्नतपुरे चानुमांसप्रवेशमहोत्सववर्णनम्

७८-८३

८०९-८११

८-नानामिग्रहनाथानः काथायादिपुर्वकप्रथमचानुमांसवर्णनम्

८४-८८

८१२-८१४

९-सूरिणाश्वानुमांसमनुष्ठानपुरे कृतमित्यादिवर्णनम्

८९-९०

८१९-००

१०-धीहीरविजयपुरे: तत्प्रक्रियानुष्ठानादिवर्णनम्

९१-१०७

८१६-८२६

११-पुरे: परिकारस्यैवं संघयात्राप्रतिष्ठादिस्वकायाणां वर्णनम्

१०८-११९

८२७-८३२

१२-जगद्गुरोरनिमलस्त्वना, चतुःशरणवर्णनम्

१२०-१२७

८३३-८३६

१३-स्वरीयदुष्कृतनिन्दनादिवर्णनम्

१२८-१४८

८३७-८४८

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	श्लोक संख्या
सम्नदा	सन्मुदा	५००	७८ (टीका)
कय	अय	५०७	९२ (टीका)
मामनुग्रह	मामनुग्रह	५०६	९६ (टीका)
माघने	माघने	५१४	१०७ (टीका)
पुनर्वे न	पुनर्वे न	५३३	५३३ (टीका)
पयो	पयो	५३४	१४५ (टीका)
शम्भोति	शम्भोति	५४०	१५९ (टीका)
विद्यते	विद्यते	५३३	१६५ (टीका)
नृपतेरफम्बरस्य	नृपतेरफम्बरस्य	५४४	१६६ (टीका)
अतिशायिन्	अतिशायिनः	५४४	१६६ (टीका)
यन्त्राणि	यन्त्राणि	५४५	१६८ (टीका)
शाय प	शाय स	५४७	१७२ (टीका)
समुद्धता	समुद्धता	५५०	१७८ (टीका)
वाक्यं	वाक्यं	५५२	१८२ (टीका)
तुमुक्त्वा	तुमुक्त्वा	५५५	१८८ (टीका)
कोटि	कीट	५६३	२०२ (टीका)
इति	इति	५७५	२२६ (टीका)
हनिष्य	हनिष्य	५७८	२३१ (मूल)
द्रुमाणां	द्रुमाणां	५८५	२४३ (टीका)
सर्वथैव	सर्वथैव	६०४	२७९ (,,)
इव	इव	६०६	२८३ (,,)
प्रज्ञानयामास	प्रज्ञानयामास	६१३	२९६ (,,)
वितते	वितते :	६३७	२६ (,,)
नाष्टिभन्तो	वृष्टिभन्तो	६४४	३७ (२,)
सत्र	सत्रा	६४५	३९ (,,)
मानसे	मानसे	६५१	४९ (,,)
कूटशिखरं	कूटशिखरं	६५६	५७ (,,)
मात्माना	मात्माना	६६८	७७ (मूल)
ध्यातां	ध्यातां	६६८	७९ (,,)
परास्ति	परास्ति	६६९	७५ (टीका)
पराज्जापुकैः	पराज्जापुकैः	६७६	४ (मूल)
पद्मना	पद्मना	६७३	४ (,,),
सप	सप	६७३	४ (,,)
वसते	वसते	६७३	४ (,,)
तन्मीलाम्	तन्मीलाम्	६७३	४ (,,)

श्लोकाथ

भुनितोने विषे चन्द्रसमान श्रीहीरविश्वसूत्रिणे अकणर जाइशाडे कहु :-
 दे पूज्य, जेभ परदेशी राजाजे डेशीगणधरनी साथे धर्मगोष्ठी करी हती, तेभ आप
 भारी साथे धर्मगोष्ठी करवाने भाटे भारी शिचशाणाने पवेन करे ! ॥ १ ॥

ततः फट्फटमानिव भूमिमानसो तमित्युदीर्य क्रमचर्ययाचरत् ।
 सहामुना सुररिपि व्यसीसृपद्विडीजसा सुररिग्वामृतान्धसाम् ॥ २ ॥

ततः शरेभिश्चक्षुःशिरायां कारणात्तरं तं सुरिमिति पूर्वेकमाकारणवक्षणमुदीर्य
 कथयित्वा फट्फटमानिव इवासावकचरो भूमिमान इतिवृत्तिः क्रमचर्यया चरण-
 चक्षुःमणेत अक्षर(र)गुरुः प्रस्थितः । अपि पुनः सुरिगुरुगणिव अमुता साहिता सह समं
 वपनीमृदविसर्पेति क्रम जगाम । क इव । सुरिरिव । यथा भूमिमानसो सुवासनातां
 देवानामावापः उपरक्षणदिप्रस्थापि । फट्फट' नेपथे—'इदंशां गिरमुदीर्य' विदीप्ता
 जोषमासतविशेष कथायै । तात्र शिखरमभिधातुशक्ये शेषवाक्यधुरगुरुकथ्य ॥ ' इति
 बृहस्पतेरिन्द्रस्यावाप्यर्थम् । सुरिः कथाचार्यो वाचस्पतिर्विहीमना शक्येन समं
 कार्यवशात्प्रचक्षति ॥

श्लोकाथ

तेभ कहीने पूज्येने विषे पूज्य समान अकणर जाइशाडे आगण वध्या, जेभ
 ईशनी साथे अरु जुडयानि जय तेभ सुत्रि पय जाइशादनी साथे आग्या ॥ २ ॥

धरापरागादः

कथयिदुष्यति

प्रपान्ती भयतः परां धियम् ।

आनुमानिना ॥ ३ ॥

धरापरागादः

इति केचन । पुनः २

कथयति प्रपान्ती

अनेविदुष्यति

कथने दोषने इत्येव

सुरि-परागादः

क

कार्यं न कार्याः । अच्युतिरिति
 'आपि यदि शिचशाहिका
 कथयो लभते । उन्नेषदने—
 के केचिभिः कोटामि-
 ११ । तस्मिन् समये
 ११ । हीरमानवा-

अध्यायः

भार्यायां यातया ज्ञानी-३ (शब्द) अरे भुनी-३ अत्यंत शोभाया दया, अर्थात्
३:५१ शोभाया प्रेक्षणने पृथ्वी उपर आयेता अर्थात् मने मूर्ध न डेव ! ॥ ३ ॥

विभूषण कष्टं सिनिवाकनामनो एतं दिदेन द्विरद्विषन्ति ।
तथा स्थितानेष गरीष्यन्ततोऽनुगाग्यानिन्दमुनीनमृदयन् ॥४॥

सिनिवाकनामनो धात्रीगुणानां नादिः कष्टं लोकां विभूषण ज्ञानीकृत्य पश्चात्तातः
विष्णोः दुष्टि दत्तं दिवेन दमकात् । क इव । द्विरद्विषन्ति । यथा दम्पितां प्रविष्टा
निदः कष्टं विभूषण दृष्टा दमे । कर्मरी अर्थात् कष्टम् पश्चात्तातवतीनि लक्षणमात्र एव ।
'मित्रा विभूषां विभूषण कष्टम् इति नेषः । लोकोऽपि विषयमात्रं पश्चात् द्विरद्विषन्ति
साहित्यमाग्यानीन्द्रस्य लक्षणानिन्दयामेः सुतेः । अथ वा भगवतेषु मुनिषु पारीक्षाः
दृष्टादिपारणविशालकर्मणः कष्टीकमाः । अथ वा वनिषु मृगयाः । 'सुदृढमग्ने इवाग्नेः
मयममृदयः । निदृष्टात्पुनरावापत्तं पुंसि धेनुनामोचराः ॥' इति श्रियामृकत्वात् ।
तादृशान् मुनीन् भगवन्मयदृष्टाकाश्यामान् । यत्र हि वृक्षे । यत्र मूर्तिना लब्धे ।
मिथिनामनेष दिवनामिष्यताः अथ वा लक्ष्मीर्वाधुष विनि कृतयो मयममृदयन् ॥

अध्यायः

यातया यातया शब्दो सिन्दरी नेम पात्रुं पाणीन लेयुं । त्यां नीधे रडेता
मुनिपुंमयेने जेतां अरथादे पोतानी पाणे जेताम्या ॥ ४ ॥

गुरुरियेन्द्रः कष्टमिव द्विषी ग्रहरिवाकं च शशीय तारकैः ।
अदीप्यन्तमनि सूरिवासयोऽनुगम्यमानो मुनि मथैस्ततः ॥ ५ ॥

लक्ष्मीयां साहित्यमाग्यानामरं मुनिपुंमयेयां च मयममृदयन्मुगम्यमानो यममि लक्ष्मि-
नेव निद्रतामिष्यन्ति सूरिवाग्या अदीप्यन्तम् । क इव । सुदृष्टमग्नेः इन्द्रः पुरंदर
इव । पुनः क इव । कर्मणः शिवादीनां यम धर्मद्विषः - गच्छिष्यन्तमयमात्र इव गजेन्द्र
इव । पुनः क इव । ग्रहमङ्गलादिविषयी भास्वानिध ग्रहपतिम्याम् । 'महाविष्णोमुपति-

તતો ગુરુગદિતાનન્તરં મોઽકચ્ચરો યાદુહીચક્રં કરે શ્રદ્ધીન્યા પથાદુચ્ચક્રૈઃ કરોતિ
 ઔર્ધ્વમુપાટયતિ, તાવત્તત્ર પ્રદેશે કીટિકૈવ પ્રકટા સાહિલોચનગોચરા યથૈવ સંજાતા નૃપેણ
 સ્વદુષ્ટયા દદ્યા । ઉપ્રેક્ષ્યતે—શિતીન્દોઃ પુરો રાજોઽગ્રે વ્રતિપ્રભોઃ સૂરેઃ અપ્રતિમામસાધારણાં
 કૃપાલુતાં દયાયતામાન્મનેવ સ્વેન ગદિતું કથયિતુમિવ પ્રકટીકર્તુમિવ ॥

શ્લોકાર્થ

ત્યાર પછી રાજાએ સ્વયં ગાલીશાને ઊંચો કરીને જોયું તો અશ્વઞ્ચ કીટીઓ
 નજરે પડી. તે જાણે રાજાની આગળ આચાર્ય મહારાજની નિઃશીમ કૃપાલુતાને
 કહેવા માટે આવી ન હોય ॥ ૬ ॥

તતઃ શિતૌ સ્વસ્ય યથૈકમૂપતાં ગુરોસ્તથાઘૈતદયાધિનાયતામ્ ।

અવેત્ય ચિત્તેઽતિચમત્કૃતિં વદન્મુહુર્મુહુસ્તં પ્રશશંસ ભૂમિમાન્ ॥ ૧૦ ॥

તતઃ કીટિકાદર્શનાનન્તરં જ મ ભૂમિમાનચ્ચરસાહિર્મુહુર્મુહુર્ચારંવારં તં સૂરીન્દ્રં પ્રશશંસ
 જ્યાપત ક્મ । કિં કુર્ષત્ । ચિત્તે મનસ્વતિચમત્કૃતિમતિશયેનાશ્ચર્યં વદન્ દધત્ । કિં
 જૃમ્બા । શિતૌ શિતિમણ્દલે સ્વસ્યાત્મનો યથા યેન પ્રકારેણ અગ્નિરાજસુ તાદૃક્સ્ફૂર્તિમા-
 દ્યાગ્ન્યાધમાવાન્ સ્વસ્યૈવ તદ્ઘૈતરથેન વક્રમૂપતામઘૈતપાતિસાહિતાં તથા તેન પ્રકારેણ
 ગુરોરઘૈતામનગ્યમામાન્યાં દયાયાઃ કૃપાયા અધિનાયતાં સ્વામિસ્થમ્ । કૃપાલુતામિત્યર્થઃ ।
 ચિત્તે સ્વમાનસે અર્થગ્ય જ્ઞાન્યા । ચિત્તે દન્યુમયઞ્ચાપિ યોગનીયમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

જગતમાં જેમ પોતે એકછત્રી સામ્રાજ્યનો સ્વામી છે તેમ આચાર્ય મહારાજને
 અસાધારણ દયાના સ્વામી બદલીને મનમાં આશ્ચર્ય પામીને રાજા વારંવાર સૂરિછત્રી
 પ્રશંસાને કરતો હતો. ॥ ૧૦ ॥

કૃપાઘ્ર્તાં વઃ વિમદો મદીયમીમુત સ્તુવે સ્વાચરણપ્રવીણતામ્ ।

પપોદર્વાક તુ પરોપદારિતાં નિરુપકં વા ભવતાં શુભેઃ પથઃ ॥ ૧૧ ॥

અદો મુરયઃ, અદં વો યુષ્માકં મદીયમીમનિયુર્થો વિશ્વમશસ્યાં કૃપાલુતા સર્વજગ-
 ત્કાન્તુ જ્ઞાતાતાં દિમિનિ પ્રશંસેન્નુયે જ્યાધાવિયયં નયમિ । યનાથ વા વો યુષ્માકં
 સ્વાચરણે નિજાચારવિધિમાનગારને પ્રવીણતાં નેપુન્યં સુશિક્ષિતાં કિં સ્તુવે પ્રશંસામિ ।
 પપોદર્વાકં પપોદપદ્માવિચ્છેદનાથન જ્ઞ પપોદપદ્માવિતાં પપોદાં નિઃશેષાન્નપુલ્કપુમાણિતામુપકર્તૃત્વં
 સ્તુવે જ્ઞાતામિ । વાન વા ભવતાં શુભેઃ પવિત્રમ્થ વિશુદ્ધમ્થ વા પથો માર્ગસ્ય મદ્દર્મા-
 વચનમ્થ વા તિલ્લમ્થનુદેશકં જ્ઞયવિનાશ વા સ્તુવે સ્તુનિયયીકરોમિ । કં કં સ્તુવે
 જ્ઞાતે, જ્ઞાનેનિ પ્રશંસાત્તમાન્યદમિનિ ॥

શ્લોકાર્થ

અહો ! સૂરિજી હું આપની વિશ્વશ્રદ્ધાધનીય કૃપાબ્રુતા, પોતાના આચારની નિપુણતા, મેઘ જેવી પરોઝારિતા અથવા સુન્માર્ગદેશકતા આદિ સદ્ગુણોની શું શું સ્તુતિ કરું ! ॥ ૧૧ ॥

જગત્પ્રસાધારણતા વ્યતર્કિ વઃ ક્ષણાદનેનાચરણેન શાસને ।

સુધામૃજાં ભૂમિરુદ્ધીવ કામિતપ્રદાત્માવેન મુમુક્ષુપુંગવાઃ ॥ ૧૨ ॥

હે મુમુક્ષુપુંગવાઃ સૂરીશ્વરાઃ, અનેન સમગ્રજગજ્ઞાન્તુજ્ઞાતપાલનલક્ષણેન આચરણેન સદા-ચરણવિધાનેન કૃત્વા ક્ષણાદરૂપકાલાત્તત્કાલમેધ મયા યો યુષ્માકં શાસને જૈનદર્શને જગતિ વિશ્વે અસાધારણતા સર્વેભ્યોઽસ્તેતા યતાયતા પદ્મભ્યો દર્શનેભ્યો યુષ્માકં જૈનશાસનમસાધારણમેધેતિ વ્યતર્કિ મયા વિચારિતમ્ । જ્ઞાતિમિત્યર્થઃ । કસ્મિન્નિવ । ભૂમિરુદ્ધીવ । યથા કામિતાનામૈદિકાદેશપદ્મનાંભિલપિતાનાં પ્રકર્મેણ સ્વાનુભાવેન દાયકત્વેન સુધામૃજામમૃતાશનાનાં પાદપે અસાધારણતા ચિત્તવર્ચસે, યતાયતા યથા સર્વવૃક્ષજ્ઞાતિભ્યઃ કલ્પદ્રુમા વિશેષાસ્તથાગ્યશાસનેભ્યઃ શ્રીમદ્દશાસનમિતિ ॥ इति सूरिन्द्रकृपालुताजैनशासनयोः प्रशंसा ॥

શ્લોકાર્થ

હે સૂરીન્દ્ર, સર્વવૃક્ષની જાતિમાં ઇંદુશ્વની પૂર્તિ વડે જેમ કલ્પવૃક્ષની અસાધારણતા છે તેમ આપના સત્ આચરણ વડે જગતમાં જૈનશાસનની અદ્વિતીયતા છે. ॥ ૧૨ ॥

કથીપકસ્પાસ્તરણં તતઃ કરદ્રયેન દૂરીકૃતવાન્સ્વયં શુપઃ ।

મુનીન્દ્રસક્કાદિય પાપમાત્મનઃ પ્રભુઃ પુનાતિ સ્મ પુનઃ સ ત્વાં ક્ષિતિમ્ ॥ ૧૩ ॥

તતઃ પ્રભુકૃપાલુતાવગમનગ્રણીતપ્રશંસાનામન્તરં મૃપોઽકલ્પ્યરઃ સ્વયં તપ્રાન્યસેવકાભાવાદાત્મનૈય કરદ્રયેન પાણિપદ્મગ્રન્થેન કથીપકઃ इति नाम्नः परदेशोत्पन्नजातिविशेषपट्टसूत्रमय-वस्त्रस्यास्તરણं दुलीचकापराभिधानं दूरीकृतवानपसारयति स्म । पश्चात्कृत इत्यर्थः । पृथ-क्वचક्रे । उत्પ્રેક્ષયતે—મુનીન્દ્રસ્ય હીરસુરેઃ મદ્રાદાત્મનઃ સ્વસ્ય પાપમિથ દૂરીચકાર । તસ્ય દૂરીકરણાત્પ્રભુઃ સૂરિસ્તામાસ્તરણરહિતાં ક્ષિતિં પુનાતિ સ્મ પવિત્રયામાસિયાન્ । ઉર્ધ્વ-ધરામારોહેત્યર્થઃ । चित्रशालिकात्रिसोपानभूमौ चदित इत्यर्थः ॥

સૂરીશ્વરજીના સંગથી પોતાના પાપને જાણે દૂર કર્યા ન હોય તેમ રાજાએ સ્વયં પોતાના હાથે જ ગાલીયાને દૂર કર્યો । ત્યાર પછી આચાર્યમહારાજે તે સોપાનભૂમિ પર પદપદ્મ કર્યું. ॥ ૧૩ ॥

ધરેશધામાધરિતાદ્રિયુદનોપદીકૃતાસ્થામિત્ર ચિત્રગાન્ધિદામ્ ।

વિભૂપયાંચક્રતુર્સ્વેરાવરાનગારરાત્રીરમણી ક્રમેણ તૌ ॥ ૧૪ ॥

ઉર્થેરાયાઃ સર્વેસસ્યાયા મૃમેઃ ચરઃ સ્થામી ધનધાન્યમગિધમનિઃજા ધરિત્રગાઃ પતિઃ ।
યદુક્તમ્—‘શૂરઘ્ન કૃતવિચય યમ જ્ઞાનાતિ મેગિનુમ્ । સુવર્ણવૃક્ષાં વૃતિર્મી વિગ્નમ્ પુરુ-
પાશ્વયઃ ॥’ इति । तथा रघुवंशेऽपि—‘क्षितिर्विन्दुमतीष भाषित्री पतिगामाण तमदयो-
रुपम् । प्रयमा यदुत्तनसूरभृदपरा पारमजीजनसुनम् ॥’ इति । तथा अनगररात्रीरमणः
धमणचन्द्रः सूरिस्तौ क्रमेण चित्रशालिकां विभूषयांगवन्तुः अष्टवृत्तानि स्म । उन्मेषयन्ते-धरेशो
भूमिपतिना धाम्ना तेजसा यत्नेन या अधरीकृतं ह्रीनीकृतं । अभिवृणोति शेषः । अत्रि-
युદનેન મધાના ઉપદીકૃતાં દૌકિતામાઘ્યાં સ્વીયાં મોધર્મી ગમામિત્ર ॥

શ્લોકાધ્ય

રાજાના તેજથી પરાભવ પામેલા ઇન્દ્રએ ભેટલા રૂપે કરેલી બાળે મુધમાંસાના ન હોય
તેવી ચિત્રશાલાને રાજા અને સૂરીયરે પદાપંજ વડે અલંકૃત કરી. ॥ ૧૪ ॥

અવગ્રહં પ્રાપ્ય મહીદિમાંશોર્નિપેદુપસ્ત્ર ચતિસિતિક્ષિતઃ ।

જલાલદીનોડપિ પુરોડમજન્દુર્યં યુદસ્તિનઃ સંપ્રતિભૂગમસ્તિવન્ ॥ ૧૫ ॥

જલાલદીનો યયનમુગ્દલમસિદ્ધમિદં વિશંપનામ સાદિરપિ ચતિસિતિક્ષિતઃ સુરિરાજસ્ય ।
‘મહીક્ષિત્પાર્થિવો મૂર્ધાભિષકો ભૂપજાનુપઃ’ इति हेम्याम् । पुरोऽग्रननां मुखं क्षेणी अभ-
जत यभाज । भूमायेवोपविष्टो नासने । सूरैः किं चमूयः किं दर्शनस्य या । निपेदुपः उपवि-
ष्टस्य । किं कृत्या । महीदिमन्विषो भूमीत्तामस्य अवयदमुपयेशनाथंमावेशं प्राप्याधिगत्य ।
कियत् । संप्रतिभूगमस्तिवत् । यथा संप्रतेरनुष्णमवाप्य निगण्णस्य सुदस्तिगुरैः पुरस्तात्सं-
प्रतिनामा भूगमस्तिर्भૂमीभास्यान् उपविशति स्म । ‘मध्यंदिनावधि विधेयं सुधाविषस्यान्’
इति नैषधे ॥ इति चित्रशालिकायाः गत्य सूरिनृपावुपविष्टो ॥

અથ ધર્મકથારમ્ભઃ—

શ્લોકાધ્ય

સમ્રાટ સંપ્રતિની અનુસા પામીને બેઠેલા આર્યંમુદસ્તિસૂરિજીની સામે જેમ રાજા
સંપ્રતિ બેઠા હતા તેમ બાદશાહની અનુસા પામીને બેઠેલા શ્રીહીરવિજયસૂરિજીની સામે
જમીન ઉપર અઠબર બાદશાહ બેઠા ॥ ૧૫ ॥

સ ધર્મકર્મીરિતસંકયાસ્વયો મિથઃ પ્રવૃત્તાઘૃ તમિત્યચીકયત્ ।

ધરાવિધો વીજમિવાવનીરુહાં વૃષોડસ્ત્યુપાદાનમશેષસંપદામ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થો વિવિધતાવાં દ્વયોત્પન્નતાત્પર્યં ન સુચિત્ત્વમ્પરમાદિમિત્યમૂના પ્રકારેણા-
ર્થાદ્યત્ત વાચ્યતિ શ્ચ । જાતુ ભત્તીયુ । ધર્મેણ પુણ્યપ્રજ્ઞાદાનેન વિર્ભાગિતાસુ મિધાસુ ભક્ત-
યાસુ જ્ઞાતીસુ મિથઃ સુરિભુવેદા વચ્ચર્ય પ્રયુક્તાસુ પ્રાચ્છાસુ । દ્વિતિ કિમ્ । દે ધરાતિથો
પૂર્વિચ્છા નિષ્પ્રાપ્ત્યે વચ્ચર દે માટે, અસંખ્યાનાં તત્ત્વોનામપિ સંવદ્વાં ભક્તીનામુપાદાનં
મુદ્ધારણે જુદો ધર્મ પદાસ્તે વિષયે । દ્વિમિથ । સ્ત્રીત્ત્વમિથ । યથા અત્યનીચ્છાવાં
જ્ઞાતામુપાદાનં તત્ત્વજ્ઞાતિત્ત્વં પીઠાં દેનેનિવચ્ચનમ્ ॥

અર્થો

ભાદ્યાદની યાથે ૫૨૨૫૨ ધર્મોપાધીને કરના આચાર્યમદ્વારાએ કહ્યું : હે શાસ્ત્ર-
જ્ઞેમ તુષોત્તુ ઉપાદાનશરણુ સ્ત્રીજ ઉ તેમ સર્વસંપતિતુ ઉપાદાનશરણુ ધર્મ જ છે. ॥ ૧૬ ॥

અનભિચ્છવાપિ યથાનુમીપતે પયોદ્વૃષ્ટિસાદિર્નાવપઃપ્લવેઃ ।

વિષયર્થભેદત્તમિ તસ્યેતે તથા વિભૂતિમિઃ પ્રાસુક્ત્યં પનેન્નિમ્ ॥ ૧૭ ॥

દે માટે, યથા જેમ પ્રકારેણ તરિચ્ચા તથા વચ્ચર્યેઃ વાસીવપૂરેઃ । આગતેરિચ્ચા-
દ્યારઃ । અનભિચ્છવા ભક્તિનુ' પ્રત્તિયોગ્યા ભક્ત્યા । 'ભક્ત દ્વાર્તાનાર્જુનયો' રમ્યસ્ય ધાતોઃ પ્રયોગઃ ।
અભિચ્છવા અભિચ્છવા, ન અભિચ્છવા અનભિચ્છવા અદર્શગાપરા । અદર્શાપીચ્ચર્ચઃ ।
પદોદ્દામો યથામર્ત્તે વૃદ્ધિવિષયજનિત્તુધીરનુમીપતે અનુમાનવિષયીમિયતે, તથા તેનેય પ્રકારેણ
વર્ણિતેનિમૂતિમિવિષયેઃ જુગ્યા અદર્શિવિષયીજનમપિ પનેન્નિમ્ પરિપાકઃ પ્રાપ્તોદ્વપમાગતે
પ્રાકસુરત્તે પૂર્વજ્ઞાનાપાતિત્ત્વે પુણ્યં તત્ત્વર્થે વિષયર્થે વિષ્ણાયતે યા ॥

અર્થો

જેમ નદીના પૂર વટે અદર્શ જોવી પણ યોગ્યરૂઢિતુ' અનુમાન કરાય છે તેમ પંડિત
પુરુષો વટે યેમજના દર્શનથી પૂર્વજ્ઞાનાપાતિત્ત્વે પુરુષની પરિપક્વતાતુ' અનુમાન
કરાય છે. ॥ ૧૭ ॥

અમર્જ્યોગામ્નુચિન્નંધરીયતાં ધરેશ ધર્મેણ વિના જનુષ્મતામ્ ।

અપાર્થનામુદ્દરતો પરં જનુર્વિના ફલોપેરવંકઞ્ચિનામિવ ॥ ૧૮ ॥

દે ધરેશ શિતિવર્તે, ધર્મેણ સુદૃઢાચરણેન વિના જનુષ્મતાં પ્રાણિતાં પરં કંચલે જનુષ્મ-
અપાર્થતો નિર્ધર્મક્રમ્ય અવગતોડ્યો ધર્મેપ્રયોજનં ચચ્ચ । વચ્ચરમ્—'જે ડિગ્ગમ્પમાદિરા
તે જાણે વાચારિ । ડાયા ડર્શિવ્યવચ્ચા સંમાર્ગ્યા સંમાર્ગિ ॥' હિતિ । તચ્ચ માયસ્તતામ્ ।
'અર્થો દેતો પ્રયોજનં । નિયૂતો વિષયે વાચ્યે પ્રકારે . ॥ ૧૮ ॥

विभति । तथा 'यस्य युधिष्ठिर इव न क्यश्चिद्गर्भो न जनकम्' इति नभ्युत्पत्त्याम् ।
जनुभृतां किमाचरताम् । अमद्वा अनर्च्छिताः सततप्रयुक्ता ये भोगा निभग्ननिताराण्या-
दिस्तुवास्यादास्त पयाम्बुधिः समुद्रः तत्र शंखरीयनां मीनानामिवाचरताम् । 'शंखरो
दानपातरे । मत्स्येणगिरिभेदेषु' इत्यनेकार्थः । तथा 'शंखरोऽतिमिषमिषिः । मत्स्योऽ-
यमीनः' इति द्रष्टव्यम् ॥

श्लोकाथ

हे राजन्, सतत लोभशपी समुद्रभां भीनश्ये जनेता (आसक्त) धर्मविरोधो
लुब्धो लुब्ध केशुडानां पुष्पोनी जेम निरर्थकं छे ॥ १८ ॥

कुरङ्गनाभीमपहाय भूपितुं स्ववर्ष्म गृह्णाति निपद्रवं करे ।

निकृत्य नेहोपवने प्ररोपितं सिताभ्रसालं वपतेऽर्कपादपम् ॥ १९ ॥

अपास्प पीयूषरसं जिजीविषुर्मुखादहीन्द्रोः स्वदत्ते गरं पुनः ।

विमुच्य धर्मं नृप सार्वकामिकं विमुग्धधीर्यो विषयेऽनुरज्यते ॥ २० ॥

हे नृप, सर्वानैहिकामुष्मिकान् कामानभिलाषान् करोति पूरयतीति सार्वकामिकस्तम् ।
'प्रक्षुं विधत्ते यदि सार्वकामिकम्' इति नेपथे । तदर्थं धर्मं विमुच्य त्यक्त्वा यो विज्ञेयं
मुग्धा कृपा कृत्येऽनभिज्ञा कार्याकार्यविचारविकला धीर्बुद्धिरस्यामायमानो विषये
भोगस्तुजादायनुरज्यते अनुरकीभवति, स पुमान् कुरङ्गनाभीं कल्त्रिकाम् । मृगमद्याव्य
पिनाभिश्चन्दो हस्यो दीर्घोऽपि 'मृगनाभिर्मुग्मदः' इत्यत्र द्वैव्यां द्वयः । तथा 'गोरो-
चनश्चन्दनकुङ्कुमेणनाभीविलेपात्पुनरकयन्ती' इति नेपथे दीर्घोऽपि । अपहाय मुक्त्वा
स्ववर्ष्म निजशरीरं मुखस्तनाद्यवयवं स्त्रीमधिकृत्य पुनरर्थं कथलं वपुरेष भूपितुं विलेप-
नादिना भाले तिलकादिना वा शोभां नेतुम् । यथा 'शोभन्ते स्थितिमोष्ट्येन कतिचित्क-
ल्त्रिकाम्,' 'नेपालक्षितिपालभालकलकः पट्टं न शङ्केत कः' इति सूक्तपदप्रयी । निपद्रवं पट्टं
कचयरकं करे दहते गृह्णाति । पुनः नेहस्थ स्वमन्दिरस्योपवने समीपपाटिकायां गृह्णारामे
वा प्ररोपितं स्वयं गृह्यन् मनोरथैरुमं सिताभ्रसालं कर्पूरपादपम् । 'छित्त्वा कर्पूरखण्डान्युति-
मिदं कुर्वते कोद्रयाणां समन्तान्' इति सिन्दूरप्रकरे । निकृत्य छित्त्वा । 'हृती छेदने'
अयं धातुः । अर्कपादपम् 'आकहा' इति लोकप्रसिद्धं नामेति अर्कवृक्षम् । 'अर्काः किं
फलसंचयेन भयतां किं वा प्रयुनैर्नये' इत्यपि सूक्तम् । वपते प्ररोपयति । वपधातुः कभयपदी
पुनः स पीयूषरसं तुष्टसुरदत्ताज्जरामरकृदमृतं संत्यज्य पूरे क्षिप्त्या जीवितुमिच्छुर्जिजीविषुः
सन अहीन्द्रोः विषभाससदृशभाजः शेषनागराजस्य । 'विषभारसद्वहेण वासुकिर्नैव गथितः ।
युधिष्ठो विषमाश्रेण स्योर्ध्वं वहति कण्टकम् ॥' इति सूक्तम् । मुखाद्वदनाद्वरं गरलं स्वदत्ते
विप्रति । 'सेगरं गरमिवाकलयन्ति' इति नेपथे ॥ शुभम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે રાજન, સર્વઈછની પૂતિ કરનારા ધર્મનો ત્યાગ કરીને જે કાઈ દુબુધિ વિષયોમાં ચક્રવૃત્ત રહે છે તે ખરેખર ચરીત્રની ચોભા માટે આણેલી કસ્તૂરીનો ત્યાગ કરીને હાથમાં કચરાને ગ્રહણ કરે છે, પ્રાંગણમાં મનોરથોની સાથે રોપેલા કપૂરના વૃક્ષને ઉખેડીને આકાશના વૃક્ષનું રોપણ કરે છે અને જીવનનો અભિલાષી અમૃતરસનો ત્યાગ કરીને મહાભયંકર વિષધરના સુખથી વિષનું પાન કરે છે. ॥ ૧૬ ॥ ॥ ૨૦ ॥

અનયરી શ્રીયુઘતા કિમુ ધ્રુવા જરાપિ જીર્ણા શમનઃ શશામ કિમ્ ।

યદેવ જન્તુર્વિવિધયાભિલાષુકો દધાતિ ધર્મે ન મનો મનાગપિ ॥ ૨૧ ॥

હે મૃગ, ધીરેન્દ્રશ્મીરતશ્ચરી શાશ્વતી અસ્થિરેવ । યદુક્તમ્—‘નાયરવળ્લમુરારિપિય ચન્દ્રમરીસા માય । લચ્છી હોદ્દા પરિ પરિ મદિલા વદ સદાય ॥’ इति पुनरुपेयता यौवनं ध्रुवा मित्वा कदापि न वास्यति । ‘यौवनं जाइ वेगिगदीयुंजलदइ । इन्दुचगुनागिन्दु-कहो कुणधिररहर ॥’ इत्युक्तं । पुनर्जरा विम्रमा यौवनवयोदान्निर्दक्षणावस्था जीर्णा स्थ-यिरीभूता स्यानुमुत्थानुमप्यशक्ता जाता किम् यश्जराशक्तभावाप्रागमिष्यति । यदुक्तम्—‘यौवनं केरेदीहदइ कीजइ मित्त दुच्चार । कायित्त यदपण आवइइ को न विचार ॥’ इति । पुनः शमनो यमः शशाम शान्तीभूतः । किंभूतः । यदथ कमपि न व्यापादयिष्यामि मृतो वा यन्कारणादेव जन्तुर्जायो विषयाणां कामभोगादिसुप्तानामभिलाषुकः कामपि वा कामुको लोलुपः सन् धर्मे सुदृढाचरणं मनागीपग्मात्रमपि मनश्चितं न दधाति स्यादप्यति ॥

શ્લોકાર્થ

હે રાજન, લક્ષ્મી શું સ્થિર છે । યૌવન શું નિત્ય છે । જરા શું જીવું નથી । હે યમરાજ શું શાંત છે । જેથી વિષયાભિલાષીજીવ ધર્મમાં જરા પણ મન લગાવતો નથી । ॥ ૨૧ ॥

प्रसृत्वरः शंवरवैरिविक्रमोऽचिरात्सृजेद्विक्रमिणोऽप्यविक्रमान् ।

उदीयतेऽस्मादपि राजयक्ष्मणा तमोमरेणेव तमस्विनीमुखात् ॥ २२ ॥

હે સાહે, પ્રસૃત્વરઃ પ્રસંગ્ગણીલઃ પ્રવર્ધમાનઃ શંચરનામા દેત્યવિશેષસ્તસ્ય ધૈરી દસ્યુ-દેન્તા સ્મરસ્તસ્ય વિક્રમો ધીર્ય પ્રતાપઃ સ્મરી અપસ્મારપ્રસારઃ મદનોગ્માદઃ અચિરાદ-લ્પલાલાદેવ વિક્રમિણોઽપિ મહાશક્તિમતોઽપિ અવિક્રમાન નિર્ધર્માન અથલાન સૃજેત

કુર્યાતિ અપિ પુનરસ્માન્મદાનિરેકાત્ રાજયશ્વમણા ક્ષયરોગેણ ઉદીયતે પ્રાદુર્ભૂયતે । કેનેય । તમોભરણેત્ર । યથા તમસ્વિનીમુગ્ધાન્પ્રદોષાત્સંધ્યાસમયાદન્ધકારેણ સ્ફૂર્યતે ॥

શ્લોકાર્થ

હે રાજન, વધતા જતા કામના ઉન્માદથી મહાન શક્તિશાળી મહારથીઓને પણ અધપકાળમાં જ નિર્વીંચ બનાવી દે છે, અને સંધ્યા સમયથી જેમ અંધકાર ફેલાવે થાય છે તેમ શરીરમાં ક્ષયરોગ આદિ ભયંકર રોગોનો પ્રવેશ થાય છે. ॥ ૨૨ ॥

મનોબુદ્ધા મોહ્યમાનમાનસો મહાંસાંહસંહતિમાત્મનાચરન્ ।

લભેત કશ્ચિશ્ચરકેષુ કારણામિદૈવ શૂલામિવ પારિપ્ત્યિકઃ ॥ ૨૩ ॥

કથિત્વાપીયાન્ પુમાન્નરકેષુ કારણાં સમસ્ત્રપિ કુર્મંતિપુ પરમાચાર્મિકનિર્મિતાં ક્ષેત્રો-
ભૂતાં મહારોગશીનોષ્ણાદિજનિતાં કાસશ્વાસકઠોદરાદિકાં તીવ્રવેદનાં લભેત પ્રામુયાત્ ।
ક હ્ય । પારિપ્ત્યિક હ્ય । યથા પરસ્વાષપહતાં તસ્કરો નરકેષુ નારકિત્યેન નરકોભૂતાં
મહર્તી પીઠાં લભતે । કામિય । શૂલામિય । યથા હ્રદ લોકે ચ શૂલાં માર્યમાણઘૌરાધિરો-
પગતીક્ષ્ણતદાદિકાં મહર્તી વ્યથાં પ્રાપ્નોતિ । જન્તુઃ કિં કુર્યન્ । મનોબુદ્ધા શમુભૂતેન વામેન
મોહ્યમાનં મોદે મૃદાં સદસન્નિચેચનચાતુરીયિકલતાં નીયમાનં માનસં મનો યસ્ય તાદૃશઃ
સમ્મદાંદમ્નાં પ્રયલપાપાનાં સંહતિ ઘેળીપ્રાચરન્ । યતુક્તં નૈપયે દમયન્ત્યાઃ પુરસ્તાત્—
'દધુના તત્ઃ પાપમીરુપિ ત્યગ્માપકાચસ્યતિ નૈનમોડપિ' इति ॥

શ્લોકાર્થ

કામના ઉદ્વેગથી મુંઝાવેલો પાપી જીવ પોતાના જીવનમાં અનેક પાપોને આચરતો
આ લોકમાં પણ શૂળરોગ આદિ રોગો અને ચોરીની જેમ અનેક કષ્ટોને વેઠે છે અને
પરલોકમાં નરકની ભયંકર થાતનાઓને લોગવે છે- ॥ ૨૩ ॥

દુરન્તદુઃસાદિપયાન્ વિચ્યતા વિમુક્તઃસજ્જેન કૃપાનુપવિન્ના ।

વસેત સૌભાગ્યવતા સ્વકામુકીક્રિયેત કેનાપિ મહ્તદુઃકેન્દ્રિરા ॥ ૨૪ ॥

નુ પુનઃ કેનાપિ પાર્મિતેષા પુન્ના મહદુઃકેન્દ્રિરા સ્વર્ગલોકલક્ષ્મીઃ સ્વકામુકી સ્વસ્મિન્નિ-
ષ્ટા યસ્યાઃ સ્વામિત્યાગિણી । 'ઇચ્છાચુકા નુ કામુકા' । સ્વિપ્રત્સયે કામુકીક્રિયતે । અથ
વા મત્યામનઃ કામુકી ત્યાગમાકલિતા ક્રિયતે । 'વૃષસ્યન્તી કામુકી સ્યાત્' इति हेम्याम् ।
કેનેય । સૌભાગ્યવતેય । યથા 'મગ્ધમનમન્નિરીક્ષણમગ્ધજન્યનમિતિ યદન્તિ લાઘવ્યમ્ ।
મૃદનીયં રમિતુમનઃ સ્પર્શગુણો ભવન્તિ સૌભાગ્યમ્ ॥' इदं च द्वयमपि स्त्रीपुरुषयोः स्यात् ।
અથ નુ સુખમયમાત્રા યસુદેયેનેય તત્કલ્યાણમિતીગ્ધનકાર્મણા યા પુરુષેણ યથા યન્તિતા

સ્વક્રામુક્રીક્રિયતે । પુંસા કિં કુર્વતા । દુર્દુષ્ટોઽન્તોઽવમાન' यस્ય પ્રાન્તે કટિનઃ વિપાકો
યસ્ય તાદુરાં દુઃસં યસ્યાત્ત્રિધાવિપયાદગોરાત્ શબ્દ-રૂપ-ગન્ધ-રસ-સ્પર્શલક્ષણપદ્ધત્યકાવ
ગુણાદિભિયતા સંસારકારાગારપ્રપત્તનાનન્તાસાતસદ્ધનાદિમદ્દામીતિ ચિત્રતા અતઃ પથ ધિગીતો-
ઽવમાનિતો મુક્તઃ મજ્ઞઃ પુત્રકલપ્રધનાદિકઃ સકલસંમારિકાનુપજ્ઞઃ સંસારિકસ્નેહો યેન । પુનઃ
કિંભૂતઃ । કૃપાનુપજ્ઞેન પૃથ્વી-અપ્-તેજો-વાયુ-ધનસ્પત-પ્રસરુપાણાં પળ્ળાં કાયાનાં રક્ષણલક્ષ-
ણકરુણાકલિતેન પદ્માવગોકુલપાલકેન સમસ્તયાવજ્ઞગચરાચરજન્તુરક્ષાક્ષમેણેન્યર્થઃ ॥

શ્લોકાર્થ

જેનેા અંત દુઃખરૂપ છે તેવા દુઃખાનુષંગી વિષયોથી દૂર રહેનારા, સર્વ સંગતા
ત્યાગી અને કંઈશુદ્ર' હૃદયવાળા સદ્ગુણ આત્માઓને સ્વર્ગલક્ષ્મી સીમાગ્યવતી સ્ત્રીની જેમ
આપોઆપ સ્વાધીન થાય છે. ॥ ૨૪ ॥

ક્રમાદુપક્રમ્ય સમાધિના ભવી ભવં સ મુશ્નન્ભજતે મહોદયમ્ ।

સ્વલોહતાં સિદ્ધરસેન સંત્યજન્મુવર્ણતાં ધાતુરિવ પ્રપચતે ॥ ૨૫ ॥

સ વિષયધિમુલ્લેા ભવી સંસારી જીવઃ ક્રમાત્પરિપાદીતઃ સ્વર્ગ' ગત્વા પ્રશસ્તમર્ત્યજન્મ
સંપ્રાપ્ત્ય ઉપક્રમ્ય ચારિત્રાદિવિશિષ્ટધર્મચરણોપક્રમં કૃત્વા સમાધિના મુક્તલપ્યાતયોગેન
ભવ' સંસારમુશ્નન્ મુશ્નન્ સન્ મહોદય' મોક્ષ' નિઃસીમાનમમ્યુદય' ભજતે । સંસારસાગર'
નિસ્તીર્ય નિહ્નો ભવતીત્યર્થઃ । ક. રૂપ । ધાતુરિવ । યથા ધાતુલોહાદિઃ સિદ્ધરસેન રસકૂ-
પિકાદિપાત્રીયચિરંપેન સ્વલોહતાં કાલાયસમાવ' નીચધાતુતાં મંત્યજન્ મુશ્નન્ સુવર્ણતાં
પ્રપચતે ॥ इति धर्मदेशना ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ સિદ્ધરસ વડે લોહધાતુ પોતાની લોહતાનો ત્યાગ કરીને સુવર્ણરૂપ અને છે
તેમ વિષયપરાઉંચુખી જીવ અનુક્રમે સ્વર્ગમાંથી આવી મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત કરીને શુદ્ધલપ્યાત
વડે કર્મેણે ભસ્મભૂત કરી મોક્ષમુખનો લોહતા અને છે. ॥ ૨૫ ॥

અમાજિ યુષ્માભિરિવાનુગામિમિર્મહીમહેન્દ્રઃ પરમેષિતા સ કઃ ।

અવધવન્ધ્યાં પદર્વી પ્રરૂપયન્નુપાસનામર્હતિ ક્રોદશેા ગુરુઃ ॥ ૨૬ ॥

મુષાન્ધિવદ્યો દદતેઽમૃતં પુનઃ સ કિંવિયો ધર્મં ર્દં વદન્તુ યે ।

મહીમહેત્વાદયિતોદિતામિમાં ગિરં નિર્ણય પ્રમુરપ્પચીકયત્ ॥ ૨૭ ॥

इमां वृत्तापेक्षया पूर्वोक्तां मही भूमिरेव महत्या कामिनी । 'यथा परमहेश्वरतोऽप्य-
पारदारिकः' इति चम्पूकथायाम् । तथा 'महिल्या स्यान्महेश्वरा' इति शब्दप्रभेदे । तस्या
दयितो भर्ता अकथ्यरः तेनोदितां कथितां वाणीं निपीय सादृशं श्रुत्या प्रभुः पुरीन्द्रोऽप्य-
चीकथयन्न ददति स्म । इमां काम् । हे सखीन्द्राः, इदं मयैव निगद्यमानं पृच्छत्यमानं मे
मम ददन्तु कथयन्तु । इदं किम् । यः परमेशिता परमेश्वरो युष्माभिः श्रीमद्भिरभाति
संसेव्यते स्म । कैरिष । अनुगामिभिरिष । यथा महीमहेश्वरो नीतिमात्रं भूमाम् सेवकैः
सेव्यते । स कः परमेशी किंनामा च पुनः किंणो गुरुत्वात्मनामहति सेवां कर्तुं योग्यो
भवति सेवनीयः स्यात् । गुरुः किं कुर्वन् । अयत्नेन पापेन वर्ध्याम् । 'अयद्यमुनेः पथि यः
प्रपतते' इति सिन्धूरप्रकरे । सर्वथा पापनिर्मुक्तां पदवीं मार्गं प्ररूपयन् । गुरोर्गुरुरिति
विशेषणमपि तस्योपदेशाद्विहितानिरूपकः । च पुनः सुधास्थितश्चरितसमुद्र इव अमृतं
सुधां मोक्षं च ददते विधानयति । अथ 'दद दाने' धातुरात्मनेपदी व्यादिष्य । न धर्मः
किञ्चिदः कीदृक्प्रकारः ॥ युग्मम् ॥ इति साहेदेयगुरुप्रति देवगुरुधर्माणां प्रश्नाः ।

श्लોકार्थ

હે સુરીન્દ્ર, જેમ સેવકોને સેવ્ય રાખ છે તેમ આપના લેખાસ્થ પરમેશ્વર કોણ ?
નિષ્પાપ માર્ગના પ્રરૂપક શુરુ કોણ ? અને ક્ષીરસમુદ્રની જેમ નિરંતર સુધાને અર્પણ
કરનાર આપનો ધર્મ કોણ ? તે મને કહો. આ પ્રકારની પ્રશ્નપતિ અકબરની વાલીક
પાત કરીને શુરુમહાશબ્દે કહ્યું :- ॥ ૨૬ ॥ ॥ ૨૭ ॥

जगन्ति यस्यानुभवेऽनुविम्वितामिवात्मदर्शे दधते धरापते ।

जिगाय चाष्टदशदोषविद्विषो नवद्वयद्वीपभ्रुवो जयीव यः ॥ २८ ॥

तरङ्गिणीवेणिमिवाम्भरां प्रभुर्न चाङ्गपालीं नयते नितम्बिनीम् ।

कचिन्पुनर्यस्य न नर्मनर्मदाद्दावगाहे द्विरदायितं हृदा ॥ २९ ॥

विभर्ति દેતોર્ન તનૂનપાદિવાહિતાન્પુનર્યો ન દિનસ્તિ હિંસ્રવન્ ।

ભવં મિનતિ સ્મ કરીવ પડારં દધાતિ દેવઃ ॥ નમસ્કિયાર્દેતીમ્ ॥ ૩૦ ॥

हे धरापते, न क्षीयन्ति कीदृति प्रियवयंश्चर्यलक्ष्म्या वल्लभिया वा स देवः परम-
भर्ता निमित्तनगसुरासुराणामपि नापकः नमस्कियाया नमस्कृतेराहंतीनींचितीं योग्यतां
दधाति विभर्ति । 'उदुपरिपदः किं नाहंती निशः किमनौचिती' इति नेपथे । अथ नुमः
निवर्णनेन स्पन्दरी आहंती आहंती च । अहंता भाव आहंती । 'अणून् ईप' इतीत्य-
रण्यः । इति मिन्द्रिणि । न देवः प्रणामयोग्यः स्यात् । स कः । यस्य परमेशितुरनुभवे
ज्ञाने जगन्ति प्रीति-मम-चतुर्दश-स्वर्गशनिर्वा भुवनानि अनुविम्वन्ति संव्रामन्तीत्ये-
तन्नि अनुविम्वन्ति अनुविम्विनां भाषीऽनुविम्वितां प्रतिविम्वशीलता दधते विभर्ति ।

કસ્મિન્નિય । આત્મદશે इव । यथा निर्मलदर्पणमण्डले क्वापि भूधनधनिगृहचित्रशालिका-
दिभिस्त्याज्यं चित्रोक्तानि त्रीणि जगन्ति प्रनिफलन्ति । च पुनर्हे भूधल्लभ, यो देयो
दीनान्तराय—लाभान्तराय—वीर्यान्तराय—भोगान्तराय—उपभोगान्तराय—दास्यरति—
अरति—भीति—जुगुप्सा—शोक—काम—मिथ्यान्त्य—अज्ञान—निद्रा—अविरति—राग—द्वेषनामा-
नोऽष्टादशसंख्याका दोषा अपगुणास्त पव चिद्विप्रो महावैरिणो जिगाय पराभूतवान् ।
क इव । जयीय । यथा परराजजित्वरो राजा नवसंख्याकानां द्वयं द्वन्द्वं नवद्वयं
नवद्वयं च ते द्वीपाश्च नवद्वयद्वीपाः इति नैपद्यवृत्तिनरहरिकृतसमासः । तेषामष्टादश-
द्वीपानां भुजो भूमीप्रदेशान् जयति स्वयशीकुले । 'नवद्वयद्वीपपृथग्जयधियाम्' इति
नैपद्ये । तथा 'अष्टादशद्वीपनिस्त्रातयूपः' इति रघौ । च पुनर्यः परमंघ्री नितश्चिनी कागता-
मङ्कपालीमालिङ्गने न नयते न प्रापयति । 'आलिङ्गने परिप्यङ्गः संश्लेष उपगूहनम् ।
अङ्कपाली परीरम्भः' इति द्वैम्याम् । क इव । प्रभुरिय । यथा अम्भसां पानीयानां स्वामी
समुद्रस्तरङ्गिणीयेणि नदीप्रवाहे नदीपूरं नदीनां स्वपत्नीन्येनाश्लेषणं नयते लम्भयति ।
पुनर्यस्य परमात्मनो हृदा हृदयेन क्वचिन्कुत्रापि समये प्रदेशे वा रहसि वा प्रकटे वा
नर्म मीढा तदेव नर्मदा मेकलाचलजाता नदी नर्मदानाञ्ची तस्या हृदो ग्रहस्तस्यावगाहे
विलोढने जलकलिविधौ वा न झिरदायित गजवदाचरितम् । प्रायो विन्ध्यपर्वतोत्पन्ना
हस्तिनो विन्ध्योपकण्ठप्रवहन्नर्मदायामनिशं स्वैरं रमन्ते । यदुक्तम्—'कौपं पारि विलोक्य
धारणपते किं विस्मितेनास्यते प्रायो भाजनमस्य संप्रति भवांस्तत्पीयतामादरात् ।
उग्मञ्जच्छकरीपुश्रिन्दलनापीनस्तनास्फालनस्फालीभूतमहोमिनिर्मलजला दूरे धुनी नर्मदा ॥'
इति गजाष्टके । पुनर्हे भूमण्डलावण्डल, यो हेतीष्ठापवक्त्रशूलगदाप्रमुखाणि ग्रहरणानि न
विभति । क इव । तदूनपादिष । यथा 'यद्विहेतीश्वांला धत्ते । 'हेतिः ग्रहरणं शस्त्रम्,' तथा
'हेतिः कीलादिगता उवाला' इति छिद्रमपि द्वैम्याम् । पुनर्यः दिस्रयत् घातुक इव अहि-
ताग्धैरिणो न हिगस्ति न घातयति । पुनर्यः भवं संसारं भिनति भनक्ति । क इव ।
करीष । यथा हस्ती पञ्जरं काष्ठकोष्ठं भिनत्ति भेदयति । 'जयकोईमणकमेढभसलभयपञ्जर-
कुंजर' इत्यभयदेवयद्विरिक्तजयतिहुअणस्तांभे ॥ विभिर्विशेषकम् ॥ इति देवस्वरूपम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે પૃથ્વીપતિ, તે જ પરમાત્મા નમસ્કાર કરવાને યોગ્ય છે કે જેના જ્ઞાનમાં
આરિશાની જેમ ત્રણે જગતના અસર પદાર્થો પ્રતિબિંબરૂપે રહેલા છે અને જેમ
રાગ અહારદ્રોષ મુખીની પૃથ્વીને સ્વાધીન કરે છે તેમ દાનાંતરાય, લાભાંતરાય, લોભાંત-
રાય, ઉપલોભાંતરાય, વીર્યાંતરાય, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, જુગુપ્સા, કામ,
મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અવિરતિ, નિદ્રા, રાગ અને દેવરૂપ અહાર અંતરંગ શત્રુઓને જેણે
નાશ કર્યો છે, તેમજ સમુદ્ર જેમ નદીઓના પ્રવાહને ઉત્સંગમાં ધારણ કરે છે તેમ જેણે
શત્રુઓને ઉત્સંગમાં સ્થાન આપ્યું નથી અને જેના હૃદયરૂપી નર્મદાના અગાધ જલમાં
કીડારૂપી હરિતઓલું સ્થાન નથી. વળી જેઓએ ખડગ, શાલા, ચક્ર, ગદા આદિ વીરુધ્વ

નિનાસ્યપથે મહરન્દવિમ્મં દધદ્રિપત્પૂપમુતાપ્રલમ્બમિત્ ।

મરોદયસ્વાર્ગિતરોરિવાહુરઃ કૃપાપયોરાગ્રિતમસ્વિનીપતિઃ ॥ ૩૩ ॥

નરોરગસ્વર્ગૃહસાર્વભીમતાદિમેન્દિરા यस્ય ચનંવદા સદા ।

પુનર્નિશતેવ ભવાન્તકારકઃ ક્ષિતીન્દ્ર ધર્મઃ પુનરીદનઃ ધિયે ॥ ૩૪ ॥

દે શિશીન્દ્ર પરિષોમદલનેત્ર, હૃદયો વિમ્બે હૃદયક્ષણઃ સંભારણમુદ્રમધ્યમસ્રગ્સમસ્ત-
જનનામાં ધારણાદુદ્ધારમાદ્યમઃ ધિયે મૌક્ષલકર્થે ભવતિ । કિં કુર્વન । જિતસ્ય રાગ-
દ્વેષાપદોરવિદ્વેષિનુઃ પરમેશ્વરસ્વાસ્થ્યપદો વદનકમલે મહરન્દવિમ્મં મધુવિદ્યારંત્ર દધદ્રા-
રયન । સવંશામણીન રમ્યથઃ । કિંલક્ષણઃ । વિપદાપટ્ટયા યા પૂપમુતા સૂર્યપુત્રી યમુના
તદ્વિદ્યાયાં મન્દમ્બભિદ્રવ્યમ્બોપમઃ । ‘મન્દમ્બમ્બલમ્બયમુનાભિનુ’ इति દેશ્યામ્ । આપદ્રસીનાં
મૂળોન્મુદ્ધતકૃદિત્યર્થઃ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—મરોદયો મૌક્ષઃ ॥ યથ સ્થગિતદઃ કાલ્પદ્રુમસ્તસ્યાહુરઃ
મરોદઃ । યથાકૃત્તાતદભાવિતે તથા ધર્માદિય સર્વદુઃખશયઃ સ્વાદિતિ । પુનઃ કિંબુતઃ । જગ્મા
જગમ્મીયાનુકમ્યા મિથ પયોરાશિઃ સમુદ્રસ્તદ્રપંને તમસ્વિનીપતિઃ વિધુઃ । યથા ચન્દ્રારસમુદ્રો
વર્ધતે, તથા ધર્માદિય દયાવિ વર્ધમાના ભવતિ । ગ્રીયદધામય રમ્યથઃ । પુનર્યસ્ય
ધર્મસ્ય મરા મનુષ્યાઃ, ઉરગા ભાગાઃ, સ્વર્ગુદ્યાઃ પુરાઃ, તેષાં સાર્વભીમાશ્યમ્વર્તિતસ્તેષાં ભાવો
નરોરગસ્વર્ગૃહસાર્વભીમતા નરેન્દ્રતા નાગેન્દ્રતા અસુરેન્દ્રતા દેવેન્દ્રતા તા આદિમા યથ્વાસ્તા-
દદય હિન્દિરાઃ સર્વેશ્વરો લક્ષ્મ્યો યસ્ય સદા નિરયં વર્ણવદા આયત્તા યં વદાતિ સં
શયતે પુનઃ વિધાતા યસ્યા હ્ય ભવસ્ય સંભારસ્વાગતકારકઃ વાતુકઃ વિધાતાપિ ભવાગત-
જગ્મામા ॥ યુગ્મમ્ ॥ इति ધર્મમ્બરૂપમ્ ॥

સંકીર્ણર્થ

દે રાજેન્દ્ર, જે ધર્મ જિનેશ્વર ભગવંતાના મુખરૂપી કમલમાં મહરંદરૂપ છે, અર્થાત્
સર્વશ્રમક્ષીત છે. વિપત્તિરૂપી યમુનાના પ્રવાહને લેદનાર, સ્વર્ગ અને અપવર્ગ (મૌક્ષ)
રૂપ વૃક્ષના અંકુર સમાન, નરેન્દ્ર, નાગેન્દ્ર, હાનવેન્દ્ર અને દેવેન્દ્રની સાવંભોમ સંપત્તિને
સ્વાધીન કરી આપનાર, વિધાતાની જેમ સંસારનો અંત કરનાર અને સંસારરૂપી સમુદ્રમાં
દૂળતા છીએને ધારણ કરનાર તે જ સાચો ધર્મ છે. ॥ ૩૩ ॥ ॥ ૩૪ ॥

જનુષ્મતાં ગ્રાન્થિયથા દ્વાત્મનાપુનર્ભવોદ્ધાવવિધાયિનોડનિસમ્ ।

ત્રયોડિપ્યમી સન્તિ સમગ્રમેદિનીધવાવતંતીકૃતપાદપદ્મજ્ઞ ॥ ૩૫ ॥

મમણ યે મેદિનીધવાઃ પૃથિવીપતયો રાજાનસીરયતંતીકૃતં કોચરી મળીતં પાદપદ્મજ્ઞ
યસ્ય ન તસ્ય સંયોચનં । અમી દેવો ગુરુર્ધર્મથ ત્રયોડપિ જનુષ્મતાં જન્મભાજાં ભવિકાનાં

ત્રિનામ્યપદે મરરન્દવિમ્મં દષ્ટિપન્નપુમુનાપ્રત્યક્ષમિન્ ।

મદોદપસ્વર્ગિજરોગિવાહુરઃ કૃપાપપોરાગિનમસ્ત્રિનીપતિઃ ॥ ૩૩ ॥

નરોરત્ત્વર્ણદર્શાર્મીમનાદિમેન્દિરા યસ્ય ચર્ચયદા સદા ।

પુનર્વિધાનેષ મયાન્તરારકઃ ક્ષિતીન્દ્ર ધર્મેઃ પુનરીત્ત્વઃ શ્રિયે ॥ ૩૪ ॥

દે શિતીન્દ્ર પરિશીતદશમેષ, દૃશ્યો વિષ્ણે દૃશ્યક્ષણઃ સંગારત્ત્વમુદ્ગમ્યમજ્જામમ્મ-
જ્જતાતાં ધારણાદુદ્ધારણાદ્યમેઃ શ્રિયે મોક્ષદશ્યે મપતિ । કિં તુયં । ત્રિનામ્ય રાગ-
દ્વેષાદોષવિદ્વેષિનુઃ પરમેશ્વરશ્યામ્યપદે નવનકમમે મરરન્દવિમ્મં મધુવિજ્ઞાનં દષ્ટા-
રયન્ । નવેતામણીન દશ્યમેઃ । કિંક્ષણઃ । વિપદાપટ્ટા યા વૃણાતુના શૃંગપુત્રી યમુના
તદ્વિદ્યાવાં પ્રત્યક્ષમિદ્ગદ્યમદોષમઃ । ‘દશિમપ્રત્યક્ષયમુનામિત્’ इति દૃશ્યામ । આપદ્ગતોનાં
શુભોગ્મુલનદૃશ્યયમેઃ । ઝમેવચતે—મદોદવો મોક્ષઃ ન વ્યવિત્તકઃ વાન્મદુમસ્ત્રવાહુરઃ
મદોદઃ । યનાર્જુનાલકર્તાવતે તથા ધર્મોદેષ મયેનુઃમદાયઃ સ્વાદિતિ । પુનઃ કિમ્બુતઃ । કૃપા
જગત્ત્રીયાનુકરણા મેવ યયોરાશિઃ સમુદ્રસ્તદ્ધર્મે તમસ્ત્રિનીપતિઃ વિષુઃ । યથા ચન્દ્રાત્ત્વમુદ્ગો
વર્ધતે, તથા ધર્મોદેષિ દેવાવિ વર્ધમાના મપતિ । ત્રીવદ્યામય દશ્યમેઃ । પુનર્વેસ્ય
ધર્મસ્ય તથા મનુષ્યાઃ, ડરગા જાગાઃ, સ્વર્ગદાઃ પુગાઃ, તેવાં તાર્થમીમામ્મવર્તિતક્તેવાં માયો
નરોરત્ત્વર્ણદર્શાર્મીમના મરેન્દ્રના માનેન્દ્રના અગુરેન્દ્રના દેવેન્દ્રના તા આદિમા વશ્યાસ્તા-
દશ્ય દિન્દિરાઃ મયેન્દ્રિયો વ્યવર્થો વશ્ય મદા મિર્થ્ય વશંયદા આદતા યં દવાતિ તે
દશ્યમે પુનઃ વિધાતા મદ્યા રુવ મયસ્ય સંગારશ્યામ્નવાત્મકઃ યાનુદઃ વિધાતાવિ મયાન્ત-
રારામ ॥ પુનમ્ ॥ इति ધર્મેન્દ્રવદ્યમ્ ॥

સંકેતાર્થ

દે શાન્દેન્દ્ર, જે ધર્મ જિનેશ્વર બળવંતના મુખરૂપી કમલમાં મહરંદ૩૫ છે, અર્થાત્
અર્ચકમણીત છે. વિપત્તિરૂપી અમુનાના મયાદને લેદનાર, સ્વર્ગ અને અપવર્ગ (મોક્ષ)
૩૫ વૃક્ષના અંકુર સમાન, નરેન્દ્ર, નાગેન્દ્ર, હાનવેન્દ્ર અને દેવેન્દ્રની સાવંભોમ સંપત્તિને
સ્વાધીન કરી આપનાર, વિધાતાની જેમ સંસારનો અંત કરનાર અને સંસારરૂપી અમુદ્રમાં
દૂળના છોયેને પારવું કરનાર તે જ સાચો ધર્મ છે. ॥ ૩૩ ॥ ॥ ૩૪ ॥

જનુષ્મતાં ગ્રામ્યિયયા ડ્વાત્મનાપુનર્થવોદ્ધાવવિધાગિનોડનિદમ્ ।

પ્રયોડપ્યમી સન્તિ સમપ્રમેદિનીધવાવતંસીકૃતવાદ્યદ્વજ ॥ ૩૫ ॥

મમમા યં મેદિનીધવાઃ તૃયિયીપતયો ગાજાનસ્તેરયતંસીકૃત ડોશરી મણીતં વાદ્યદ્વજ
વસ્ય ન તસ્ય મંચોષતે । અમી દેવો ગુરુર્થમેઘ પ્રયોડવિ જનુષ્મતાં અમ્મમાજાં મવિવાતાં

વિભોર્દોરુરોર્મુમ્યારચિન્દે ચદનપન્ને ભારતી વાળી મધુપી વધુપી ધમરી સંજાયતે
સ્મ । પ્રોચાચેન્ધયઃ । હસ્મિન્ સતિ । નૃપે અવચ્ચરે દ્વ નિયમમાને પૃચ્છતિ પ્રશ્ન કુપતિ
સતિ । દ્વં કિમ્ । હં સૂરયઃ, દ્વ જગતિ મંગમમાર્થં વા વ્યમાત્મના સ્વેન કતિ કિય-
ત્મંહયાકાનિ વ્રતાનિ નિયમવિશ્રેણાન ચદત્વં ધારયત પાલયત વા યાનિ વ્રતાનિ પરેણ
અમત્વેન ક્લીયમાયેણ પુંસા વોદું ધારયિતું ન શક્યાનિ ન સમર્થાનિ । કિયત્ । અદ્વિ-
ક્ત્ । યથા વિષ્ણુઘ્યતિરેકેન્યધ્યાહારઃ । પર્વતોઽયેન કેનચિદ્વોદું ન શક્યતે । 'સોમ-
સિન્ધુજંગલાયો ગોવધેનધરોઽપિ ચ' इति विष्णुनामसु हेम्याम ॥ इति સૂરીણાં કિય-
દુતધારણવિષયે સાહેઃ પ્રશ્નઃ ॥

શ્લોકાર્થ

હે પ્રભુ, કાચર પુરુષથી વહન કરવા મારે અચ્ચર એવા પર્વત સમાન આપ કેટલાં
મતોને ધારણ કરો છે ? આ પ્રમાણે રાજાએ પૂછ્યું ત્યારે આચાર્યમહારાજ
બોલ્યા. ॥ ૩૭ ॥

વસુંધરામોગ દ્વામરાચલાન્મુપર્વસાલ્યાનિવ કાશ્ચનાચલઃ ।

અર્ધં વહે પન્ચમહાવ્રતાનમૂન્સ્વધિક્રમાથઃકૃતપાકશાસન ॥ ૩૮ ॥

હે સ્વધિક્રમેણ નિજભુજધીર્યેન કૃત્વા અથઃકૃતાં દ્વીનીકૃતસ્તિરસ્કારં નીતો વા પાક-
શાસનો વજ્રપાણિર્થેન તસ્ય સંવોધનમ્ । અદ્વમમૂનમં વધ્યમાણાન્મોહ્યમાનાગ્ન્યસલ્સેવ્યા-
કાત્મહાવ્રતાન મર્થઘ્વોઽવતિશાયિનિયમાન્વહે વિભર્મિ । વનશબ્દઃ પુનપુનકે । 'વ્રતોપ-
ધીતો પલિહિન્તો ઘસન્ત' इति હિદ્ધાનુશાસને । ક. રથ । વસુંધરામોગ રથ । યથા
વસુંધરાયા સાર્ધેદ્રવદ્વીપદક્ષણમનુષ્યલેચનમૂર્ત્યાર્થો વિસ્તારઃ । વ્રામરાચલાન્મેહન વિભર્મિ ।
પ્રકો અન્વદ્વીપે, દ્વિતીયાં ધાનુક્રીયણ્ડપૂર્વાર્ધં, તૃતીયાં ધાનુક્રીયણ્ડપશ્ચિમાર્ધં, ચતુર્થઃ
પુન્કરાધપૂર્વાર્ધં, પન્ચમઃ પુન્કરાધપશ્ચિમાર્ધં, ષષ્ઠ પન્ચ કાશ્ચનાચલાન ધત્તે । પુનઃ ક. રથ ।
કાશ્ચનાચલ રથ । યથા મેઠઃ કલ્પ-પારિજાત-મન્ધાર-દરિચન્દન-તાંતાનાભિધાનાગ્ન્ય
સુપર્વમાયાન સુરદુમાન કલ્પયતિ ॥

શ્લોકાર્થ

પોતાના પરાક્રમથી ઈન્દ્રનો જેલું તિરસ્કાર કર્યો છે એવા હે રાજન, પૃથ્વી જેમ
પાંચ મેરૂને, મેરૂપર્વતકંદપ, પારિજાત, મન્દર, હરિચન્દન અને સંતાન એ પાંચ કંદપ-
વૃક્ષને ધારણ કરે છે તેમ હું પાંચ મહામતોને ધારણ કરું છું. ॥ ૩૮ ॥

ક્ષિતીન્દ્ર તેષામિદમાદિમં વ્રતં સમન્તત્રો મન્તુમુચોઽપિ જન્તવઃ ।

ન પશ્વતામોચરચારિણઃ ક્વચિત્રિથા ક્રિયન્તે નિજનન્દના રથ ॥ ૩૯ ॥

શાસ્ત્રિશયાઃ શોભનશીલાઃ પાણય इव आत्मना स्वयमपुनर्मयस्य न विद्यते पुनस्त्वतोऽप्रा-
गत्य द्वितीयયારં મય ઉત્પત્તિર્સ્માત્તાદૃશો મોક્ષઃ તસ્ય તથા પુનર્મયાનામુદ્દાયઃ પ્રકટી-
ભવનં ઽં વિદધતે કુર્વંતે इत्येवंશીલાઃ મુક્તિકારિણો વિચિન્તે મન્તિ ॥ इति सुधमं-
देवगुरुनिरूपणम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે રાજેન્દ્ર, આ સુદેવ, સુશુરુ અને સુધર્મરૂપી તત્ત્વત્રયી બન્ધ છોડેના હાથમાં
નિરંતર મોક્ષરૂપી લક્ષ્મીને શોભાવનાર છે. ॥ ૩૫ ॥

शिवस्त्रिनेत्रीमिव भूमिमानिव त्रिशक्ति विद्यात्रितयीं सुधीरिव ।

अचालनीयां सुरशैलवत्सुरैस्तदर्हदादित्रितयीमहं वहे ॥ ३६ ॥

દે માહે, અહં તત્ત્વવૈષ્ણવાર્ણિતસ્વરૂપામહદ્દાદોગાં ત્રિનગુરુધર્માણાં ત્રિતર્યાં વહે સ્વેન
ધારયામિ । ચિત્તમામ્ । સુરેર્દેવરપ્ત્યાચાલનીયાં ચાલયિતુમશકયામ્ । કિંયત્ । સુરશૈલ-
વથા મેઘઃ કેનાપિ ન ચાલયતે । અહં વહે । ક इय । શિવ इय । यथा ईश्वरस्त्रिनेत्रीं
लोचनत्रिनयं वहति । 'एकस्त्रिहस्त्रिभुवनकपादः' इति हैम्याम् । यदुक्तं च—'गतिपुगलक-
मेशांस्तत्तुपोत्तराणां त्रिनयनतनुपूजा वाय वा भूमिपातः' इति । पुनः क इय । भूमि-
मानिव । यथा राजा तिमृणां प्रभुत्व-उन्माह-मन्त्रप्रक्षणाणां त्रिकसंख्याकानां शक्तीनां
समाहारस्त्रिशक्तिः शक्तित्रिकं धत्ते । 'शक्त्यस्तित्वः प्रभुत्वात्साहमन्त्रज्ञाः' इति हैम्याम् ।
'त्रिमाधना शक्तिरियार्थमक्षयम्' इति तयो । पुनः क इय । सुधीरिव । यथा चिद्वान्
विद्यानां व्याकरण-साहित्य-तर्कप्रक्षणाणां त्रिनयी विभक्ति । भुवनवलिपह्निविद्या संख्या-
गजयान्तिनां भुवननेपाणि' इति काव्यकल्पलतायाम् । त्रिसंख्याकानि ॥ इति साहेः पुरा-
सुरिभिः स्वस्य तत्तत्तत्ताराधने प्रोक्तम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે રાજન્, શંકર જેમ ત્રણ નેત્રને, રાજા પ્રભુત્વ, ઉત્સાહ અને મંત્રરૂપ ત્રણ શક્તિને
અને પંડિત જેમ ન્યાય, વ્યાકરણ અને સાહિત્યરૂપ ત્રણ વિદ્યાને વહન કરે તેમ હું
મેરૂની જેમ દેવો વટે કરીને પણ અચલ એવી સુદેવ, સુશુરુ અને સુધર્મરૂપ તત્ત્વત્રયીને
વહન કરું છું. ॥ ૩૬ ॥

कति प्रतानीह वहधमान्मना परेण शक्यानि न वोहुमद्रिवत् ।

इदं त्वे पृच्छति भारती विमोर्षुस्त्वारविन्दे मधुषी बभूवुषी ॥ ३७ ॥

વદન્તિ ચાનંયમપુંગવાસ્ત્રિધા મૃષા ન ભાષામપિ જીવિત્યયે ।

इयं यदंरःपटलीर दुर्गतेर्विमानताया अतिशायि कारणम् ॥ ४१ ॥

हे माहे, चानंयमपुंगवाः माधुतिम्भुराः जीवित्ययं प्राणव्यानेऽपि त्रिधा मन्त्रोपघन-
कायिः कृत्या मृषा अलीकां भाषां वाचं न वदन्ति न वृथ्वाति । यत्कारणादियं मृषा
भाषा विमानताया अथगणजायाः पक्षे पक्षे अपमानस्य अतिशयते सर्वभ्यांऽप्यधिप्रीययती-
त्येवंशीघ्रमतिशायि कारणं साधनं यन्ते । मिथ्याभाषी सर्वप्राप्यमानं पराभयं च प्राप्नु-
यान् । वेद्य । अंहःपटलीय । यथा अंहमां दुष्टानां पटली परम्परा दुर्गतेरतिशायि
साधनमास्ते ॥

॥ ૪૧ ॥

હે રાજા, બીજા મનમાં સાધુપુરુષો મનવચનકાયાથી માણીને પણ અસત્ય બોલતા
નથી. જેમ પા.પો.ની ૫૨-૫૨૧ દુર્ગતિનું કારણ છે તેમ અસત્ય ભાષા અવશ્ય સર્વે
અપમાન અને તિરસ્કારનું કારણ બને છે. ॥ ૪૧ ॥

यमःसुधांशोरपिधायिका कुहुरिवाद्नालोलहः प्रियासखी ।

समूहनीवारजसामिवाङ्गिनां गुणावलीनामनृता हि भारती ॥ ४२ ॥

हे माहे, निश्चिन्मनृता अमर्या भारती वाणी मृषा भाषा कुहुरिवाद्यालोलहः यथाः
जगत्प्रसारिकीर्तिकदायः ॥ यम सुधांशुभ्रम्रास्तस्यापिधायिका । 'ममति कुमुदे मोहं हृष्टा
दशोरपिधायिका' इति नैषधे । पुनरुपेक्षयते—अथ इयदावदो घण्टालालाग्यायेन उभयत्र
याम्यते । अदद्या विरददद्या । तदग्यनमिददतदभावेण नभ् यतेतं सारगताते । कुमुदा
नैष लोहदयकामिनी तस्याः प्रियमग्नी इष्टयमग्नी । च पुनरुपेक्षयते—अङ्गिनां प्राणिनां
गुणानां शीघ्रप्राज्ञयमार्द्यादीनामावलीनां धीरणीनां समूहनी संमार्जनीय । लोके
'मारयणी' इति प्रसिद्धा । वेद्यमिष । यज्ञमामिष । यथा भूलीनां गृहादिकत्पथरकाणां प्रमाज-
नकारिका । निष्काशयित्रीयधः ॥ इति प्रतीयं प्रतम् ॥

॥ ૪૨ ॥

આ અસત્ય ભાષા, અભાવાસ્થાની કાળજીથી રાત્રિની જેમ યજ્ઞરૂપી અન્નેને આગલા-
દિત કરનારી છે, દુર્દશારૂપી સીની પ્રિય સખી છે, અને ક્યારેને દૂર કરનારી સાવરણીની
જેમ પ્રાણીઓના સદ્ગુણોને દૂર કરનારી છે, ॥ ૪૨ ॥

दि० सो० ६१

દે ક્ષિતીન્દ્ર, તેણાં પચ્ચાનાં મહાવ્રતાનાં મધ્યે હૃદમુચ્યમાનમાદિમં પ્રથમં વ્રતં વર્તેતે ।
 તદેવાહ—યત્રયચિત્તપ્રદેશે ગ્રામે અરણ્યે યા રહમિ પ્રકટં યા પ્રમોદેન દર્પેણ મંકલપેન
 યા ધિયા પ્રતોચાકાર્યઃ કૃત્વા સમન્તવઃ માપરાધાઃ અપિ પુનઃ મન્તુમપરાર્થે મુચ્ચન્તિ
 ત્યજન્તિ તે નિરપરાધાઃ જન્નવઃ પ્રાણિનઃ પચ્ચતાયાઃ પચ્ચત્વમ્ય મૃતેર્ગોચરે ધિપયે ચરન્તિ
 વ્રજન્તીતિ પદંશીલાઃ નૈવ ક્રિયન્તે સર્વથા નૈવ હન્યન્તે । કે. હ્ય । નિજનન્દના હ્ય । યથા
 સ્વપુત્રાઃ પચ્ચતાયા ગોચરાઃ કેનચિન્પિત્રા ન ક્રિયન્તે તથા સર્વેઽપિ જગજ્જન્તયઃ પાલ્યન્તે
 એવ ॥

શ્લોકાધ્યૈ

રાજેન્દ્ર, આ પાંચ મહાવ્રતો પૈકીના પ્રથમ વ્રતમાં—અપરાધી કે નિરપરાધી કોઈ
 પણ હવની મન, વચન અને કાયાથી હિંસા કરવી નહીં પરંતુ પોતાના પુત્રોની જેમ
 હોવાનું રક્ષણ કરાય છે. ॥ ૩૯ ॥

ન દેવદેવઃ પરમેશિતુઃ પરઃ પ્રતાપવાન્નાપિ પયોજિનીપતેઃ ।

ગુરુર્નમેહર્ન મહર્મણેર્મણિસ્તથા ન ધર્મોઽસ્તિ દયાવિધેઃ પરઃ ॥ ૪૦ ॥

દે દેવશાધ્દેન રાજમહારકાદિકચ્યતે । ‘રાજા મહારકો દેવઃ પ્રયોજ્યાઃ પૂજ્યનામતઃ’
 इति दृग्ग्याम् । तथा ‘देव त्वद्भुजदण्डदर्पगरिमोर्दणंप्रतापानल-’, ‘देवे दिग्विजयोपतं’
 इति लण्डप्रशस्त्रौ । तथा ‘देव त्वं जय कासि लुब्धकपभूहस्ते किमेतत्पलम’ इत्यादि
 भोजनप्रस्थादापयि । तथा ‘देधेन किं न धुनम्’ इति खण्डकथायाम् । यथा परमेशितुः
 परमेश्वरात्परो देवो नास्ति । अथ वा परमेश्वरादपरः देवानां भवनपतिद्यानव्यन्तरज्यो-
 निष्कर्मैमातिकाणां सुराणामपि देवः पूज्यः पतायता देवाधिदेवः । अपरे मर्धे हरिहर-
 पुरंदरादयो देवाः, परमेश्वरस्तु देवदेवः, तथा यथा पयोजिनीपतेः सूर्यात्परः प्रताप-
 वाग्महस्वी तेजस्वी नास्ति । पुनर्यथा मेरौलेश्वरीजनप्रमाणात्सुदर्शननाम्नः स्वर्णाचलात्
 कोऽपि गुरुमहाशस्त्रास्ति । सर्वेऽप्यपरेऽप्युत्सवाश्चानुरात्रीतियोजनमानाः, अथां तु शतसहस्र-
 योजनोत्सवस्तथा । पुनर्यथा मरुत्तमणेश्विनारन्तात्परो मणिर्नास्ति यन्नपद्मरागकर्केतनमर-
 कतेन्द्रनीललोहिताभपुत्रिन्द्राज्जनहंसगर्भादद्यान्नेकेऽपि मणयः सन्ति, परं चित्तामणिं विना
 सर्वकामकरः कोऽपि नास्ति । यथा दयानिधेः कृपाकरादपरो धर्मो न वर्तते । ‘नास्ति
 धर्मो दयापरः’ इति गीताश्रय ॥ इति प्रथमं व्रतम् ॥

શ્લોકાધ્યૈ

પરમેશ્વર સમાન બીજો કોઈ દેવાધિદેવ નથી, સૂર્ય સમાન અન્ય કોઈ પ્રતાપી
 નથી, મેરુ સમાન બીજો કોઈ મોટો પર્વત નથી અને ચિન્તામણિરત્ન સમાન બીજું
 કંઈ રત્ન નથી તેમ ‘દયાધર્મ’ સમાન અન્ય કોઈ ધર્મ નથી. ॥ ૪૦ ॥

યદન્તિ ચાચંયમપુંગવામિથા મૃષા ત્ત આપામપિ જીવિતચ્ચયે ।

इयं यदंष्टःपटलीर दुर्गतेर्विमानताया अतिशायि कारणम् ॥ ४१ ॥

દે માદે, ચાચંયમપુંગવાઃ સાધુમિશ્રુવાઃ જીવિતચ્ચયે પ્રાણત્યાગેડપિ ત્રિધા મનોવચન-
કાચેઃ શૃત્વા મૃષા અતીકાં આપાં ચાચં ત્ત યદન્તિ ન મૃતન્તિ । યત્કારણાદિયં મૃષા
માયા વિમાનતાયા અવગણનાયાઃ પદે પદે અપમાનસ્ય અતિશયતે તત્તંચ્યોડચ્ચધિકીમયતી-
ત્વેવંશીચ્ચમતિશાયિ કારણં માધનં થતેતે । મિથ્યાભાષી મર્ચનાચ્ચપમાનં વરામયં ચ માચ્નુ-
વાત્ । કેચ । અંદઃપટલીય । યથા અંદસાં તુષ્ટનાનાં પટલી પરમ્પરા દુર્ગતેરતિશાયિ
માધનમાત્મે ॥

૧૩૬૧૫

હે રાજન્, બીજા મગમાં સાધુપુરુષો મનવચનકાયાથી પ્રાણતે પવ્ત અસત્ય બોલતા
નથી, જેમ પાપોની ૫૨-૫૨૧ દુર્ગતિયું કારણ છે તેમ અસત્ય બાપા અવશ્ય સર્વત્ર
અપમાન અને તિરસ્કારનું કારણ બને છે, ॥ ૪૧ ॥

ययःसुधांशोरपिधायिका कूटुरिवाद्नालोन्मत्तः प्रियासखी ।

समूहनीधारनसामिवाङ्गिनां गुणावलीनामनृता हि भारती ॥ ४२ ॥

દે માદે, નિમિત્તમનૃતા અમત્યા ભારતી યાજી મૃષા આપા કૂટુરમાયાસ્વેય યથાઃ
જગત્પ્રમારિકીનિવ્યાપઃ ન ચ્ચ સુધાંશુશ્ચગ્રમાસ્તસ્યાપિધાયિકા । 'વ્રજતિ કુમુદે મોદે દૃષ્ટા
દશોરપિધાયિકા' इति नेपथे । पुनरुपश्रयते—अत्र इयशब्दो यष्टालायाभ्यासेन उभयत्र
યોગ્યતે । અદ્યા યિગદ્દદ્યા । તદગ્યનમિગદ્દતદ્ભાવેષુ નમ્ પતેતે નારગતોતે । કુટુર
નિય લોન્મદ્ધકામિતી તસ્યાઃ પ્રિયમતી દૃષ્યમતીય । ચ પુનરુપશ્રયતે—અંગિનાં પ્રાણિનાં
ગુણાનાં શીઘ્રપ્રાજ્ઞપમાર્દયાદીનામાવલીનાં ધોરણીનાં સમૂહની સંમાર્તેનીય । લોકે
'નારયણી' इति प्रमिष्टा । केषामिव । रक्षसामिव । यथा धूलीनां गृहादिकव्यथरकाणां प्रमाज्ञ-
નકારિકા । निष्काशयित्रीत्यर्थः ॥ इति द्वितीयं प्रतम् ॥

૧૩૬૧૫

આ અસત્ય બાપા, આવાચનાની કાજળધેરી રાત્રિની જેમ યશસ્વી ચન્દ્રને આગ્રા-
દિત કરનારી છે, હૃદયશસ્ત્રી સીની પ્રિય સખી છે, અને કચરને દૂર કરનારી સાવરણીની
જેમ પ્રાણીઓના સદ્ગુણોને દૂર કરનારી છે, ॥ ૪૨ ॥

दि० सो० ६१

તુષાદિ નોપાદદતે ચ કિંચનાપ્યદીયમાનં મુનયો મહીમણે ।
પદં કિંચાવિધસિતેરિવૈકલ્યતત્તેરરિષ્ટઃ પૃથિવીપુરંદર ॥ ૪૩ ॥

કે મહીમણે મુનીશ્વર, ચ પુનર્મુનયઃ સાધયઃ તુષાદિ દ્યુતશોધનમાત્રમુખં કિંચિદપિ
નન્તુ અદીયમાનં જેનાપ્યવિધાપ્યમાનં નોપાદદતે તેષુ વૃહ્ણન્તિ । કે પૃથિવીપુરંદર મેદિની-
મદદશામગદય, રિષ્ટેનિ નિધિનં શ્રુયતે ચા । કેતોર્થા । 'કિંચ સંભાષ્યયાર્તયોઃ । દેવ્યહસ્યો-
ત્તીકે ચ' રૂપમેજાર્થઃ । અસ્માકં તુ મયંચાપિ તત્કારાણાભાવાત્ લોકે, જાતે વ્યવર્ણયતે ।
અદનાદાનં નન્તુ ક્યામિતા કલમપ્યદીયમાનવસ્તુતો મદદશમયિશ્વમિતેરિશ્ચામસ્ય વદં
શ્લોકમાનં । ૪૩ । અરિષ્ટ રૂપ । યથા ગિમ્પતરઃ । 'નિમ્બોડરિષ્ટઃ પિન્નુમદ્' રિ
રૂપાય । વદત્તત્તત્તઃ ત્વાકભેગ્યા નિવાસસ્થાનં સ્વાત્ ॥

શ્લોકાર્થ

જોમ મનમાં-રાજેન્દ્ર, મહિમણા આપ્યા સિવાયની એક તુલ્યમત્ર વસ્તુને પણ
દુનિએ, અદલ કરના નથી. જેમ લીમડો કાગડાનું નિવાસસ્થાન છે તેમ અહત વાનુને
અદલ કરવ. થી અરેખર મનુષ્યેઃ અવિશ્વાસનું આજન બને છે. ॥ ૪૩ ॥

અદનાદન ન યશ્ચિયપિ નં વૃણોતિ વિષેવ વિનીતમિન્દિરા ।
દુર્ગા મૃતેન્દ્રાદિવ દુર્ગતિમ્નતઃ પ્રયાતિ દુરાદવનીનભોમણે ॥ ૪૪ ॥

કે અવનીનભોમણે પ્રવાસસ્થાદુભમીમાનો, યઃ પુમાન શિયાપિ મનોવચનનુર્મિઃ જ્ઞા
અદન વસ્તુ ક્યામિતા ન વિધાગિત યો નાદત ન પ્રવાદ ન પુમાનં રુદિરા રાષ્ટ્રી
અવધાનમ્ય વૃણોતિ વચનિ । મત્તને રૂપયઃ । કમિય । વિનીતમિય । યથા વિનયવત્
રિષ્ટ વિદા વિવેકને પુનસ્તનવનસ્માશ્નિઃપ્રદાત્રગદુર્ગતિનંરકાદિદુર્ગતિનુંગમ્યવાનિ વદ-
તે । ૪૪ । મૃત્યુ । યથા મૃતેન્દ્રામૃતી કુરુતી દુરાગમ્યવાનિ ॥ રિ નૃતીયં પ્રતમ ॥

શ્લોકાર્થ

કે રાજા, વિનથી રિષ્ટને જેમ વિદા અ.પે.અ.પ રૂપે છે તેમ જે પુરુષ મન
વચન, રૂપથી અહત વાનુને અદલ કરતે. નથી તેને ભૂમી રૂપ અ.પિને વર છે
અને જેમ મૃતથી નિંદથી દૂર દૂર જ.વી આવ છે તેમ તેનાથી દુર્ગતિ દૂર દૂર મ.દી
આ છે. ॥ ૪૪ ॥

અદનાદનં વર્ગીકારદુર્ગતિવતઃ નિહુન્નામીર નદેકમૃમિત્ ।

અનાદિતે તેવ મનોરસેનની વ્યાખ્યાનિદિવિર કોડનુરગ્યતે ॥ ૪૫ ॥

હે સાહે, વ્રતિવ્રજો મુનિગણો વિષયાત શબ્દ-રૂપ-ગન્ધ-રસ-સ્પર્શલક્ષણાત્પશ્ચપ્રમા-
નાદ્રોચરાત્પરાઙ્મુસી સ્યાત વિમુલ્હો વિરલો ભવેત । ક ઇય । નિકુન્નવાસીય । યથા યને
પય યસનશીલો જન્તુઃ શ્વાપદાદિર્ધિપયાજ્ઞનપદાદિમુલ્હઃ સ્યાત્કદાચિન્નગરમામાદિપુ નાગ-
ચ્છેત । યેન કારણેન ક્ષમાયાઃ ક્ષાન્તેઃ ક્ષમાયા ઉપશમસ્ય યા ધરો ધર્તા પુનર્મેહોદયં મૌક્ષં
ગમિષ્યતિ યાસ્યતીત્યેવંશીલઃ સાધુસ્તદેકભૂમિપુ તેષાં પચ્ચાનામપિ વિષયાણામેકા અદ્વૈતા
ભૂમયો યામયેશ્માનિ । નહિ યાણિર્તાં વિના વિષયાઃ સુખાય સ્યુઃ । તાદશીય વશાસુ સ્ત્રીપુ
ન અનુરજ્યતે અનુરક્તીભયતિ । કાસ્વિષ । અનીતિષ્વિષ । યથા ક્ષમાધરો યુવરાજપદર્ધો
પ્રાપિતઃ મયેરાજ્યધુરંધરઃ પુનર્મેહાન્તં સર્વાંતિશાયિનમુદયં રાજ્યૈશ્વર્યં ગમિષ્યતિ લપ્સ્યતે
ઈત્યેવંશીલઃ । અથ યા ક્ષમાધરો જનકેન નિજનિવ્રરાજ્યે સ્થાપિતઃ । પુનર્મેહાન્તં સાર્વભૌમ-
તાદિલક્ષણમુદયમાખિપત્યં પ્રાપ્સ્યતે ઇત્યેવંશીલઃ । તાદશઃ કઃ । અનીતિષ્યત્યાયેપુ અનુરાગ-
ધાન ભવેત । ઉદયાભિલાષી સર્વોડપિ ન્યાયેશ્યેવાનુરજ્યતે । યદુક્તમ્—‘ન નિમિત્તદ્વિપાં
ક્ષેમં નાપુર્વૈયકયિદ્વિપામ્ । ન ધીર્નીતિદ્વિપામેતત્રયં ધર્મદ્વિપાં નહિ ।’ ઇતિ ॥

શ્લોકાથ

શ્રીયા મતર્મા—વનવાસી જીવો ચિહારી પશુઓથી જેમ દૂર રહે ॥ તેમ સાધુઓ
શબ્દ, રૂપ, ગન્ધ અને રસથી જે પાંચે વિષયોથી પરાક્રમુખ રહે છે. અને ન્યાય-
પ્રિય રાજા જેમ અનીતિમાં રક્ત નથી તેમ ક્ષમાશીલ અને મૌક્ષાભિલાષી સાધુ પાંચેય
વિષયોના સ્થાનરૂપ શ્રીઓમાં આસક્ત હોતા નથી. (કહ્યું છે—ન્યાયોતિયના દ્વેષીને કુશળ
નથી. શ્રીવધના દ્વેષીને જીવિત નથી, નીતિના દ્વેષીને લક્ષ્મી નથી અને ધર્મના દ્વેષીને
ત્રણમાંથી ઠંઠપણ નથી.) ॥ ૪૫ ॥

યતઃ સ શૂરઃ સુદર્શાં ભુવં ધનુઃ કટાક્ષવાણાન્કચરીકૃપાણપટૃન્ ।

નિતમ્બચક્રં શુજપાન્નમુત્કટં પુનર્વેદન્યેન જિતઃ સ્મરપ્રભુઃ ॥ ૪૬ ॥

હે મુદ્રલેન્દ્ર, સ પય પુમાન શૂરઃ સુમટઃ । કથ્યતે ઇતિ શ્રેયઃ । યેન પુંસા સ્મરં વય
પ્રભુઃ પ્રિયગજેતૃવાત્સમર્થો રાજા હન્દ્રનાગેન્દ્રનરેન્દ્રાણામપિ સ્વસેષકીકરણાદ્રાજાં જિતો
પદ્મીકૃતો હતા યા । કિં કુર્યેન । સુદર્શાં ચારુલોચનાનાં ભુવમેવ ધનુઃ કોદન્ડમ્, પુનઃ
કટાક્ષાનપાદ્મદર્શનાન્યક્ષિવિકૃંજિતાનિ પથ યાણાન્નારાચાન, પુનર્નિતમ્બમારોહં સ્ત્રીકટીપ-
ધાન્યદેશમ્ । યેન કૃત્વા નિતમ્બિનીત્યભિધાનેન પ્રસિદ્ધા । તદેવ ચક્રં રયાદ્વાયુધમ્ ।
પુનરુત્કટં કેનાપિ હેતુમશક્યં યુજીં વાહૃ પથ પાશં દ્વિપદ્મન્યનાર્થં વદ્ધરજ્જુમયમ્પ્રાપ્ય ષટ્ન
ધારયન્ । કિંમૃતઃ । કચરીં વેપીમેવ કૃપાણં ચન્દ્રહાસં વિમર્તાતિ મૃન્ । પ્રભુઃ સકલસુરા-
સુરોરગનરનાયકનિર્જયેન સામર્થ્યવાનિતિ સામિધાયં પ્રમુરિતિ પદમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

હે મોગલપતિ, સીઓની બહુટિરૂપી ધનુષ્ય, ઠટાશરૂપી ગાણ, વેળીરૂપી કૃપાશઃ
ઠટીપ્રદેશરૂપી ચક્ર અને ગાહુરૂપી પાશ વટે ત્રણે જગતમાં એકછત્રી સામ્રાજ્યને ધારણ
કરનાર હજાર કામદેવને જેને છત્રી લીધા છે તે જ પુરુષ ખરેખર ધન્ય છે,
શૂરવીર છે. ॥ ૪૬ ॥

સ ભદ્રવાંસૈળકુચાચલાન્તિકપ્રસ્થરોમાવલિસાલગદરે ।

ન દસ્યુવચસ્ય મનોભુવા શમશ્રિયો હિયન્તે શિવમાર્ગગામિનઃ ॥ ૪૭ ॥

હે સાહે, સ નરો ભદ્રવાન કુશલી । સ કઃ । શિવે નિરુપવ્રતે માર્ગે પથિ મોક્ષમાર્ગ
યા ગચ્છતીત્યેર્ગશીલસ્ય ચસ્ય મહાત્મનો દસ્યુવચસ્કરેણ્ય । ‘દસ્યુસ્તસ્કરવિદ્વિંયા’ રૂપતે
કાર્યઃ । મનોભુવા મદનેન શમશ્રિયઃ પ્રશમયિમવા ન હિયન્તે નાષ્ટિષ્ઠ યુદ્ધગ્તે । કલિ
નિધપયે । લેણસ્ય સ્ત્રીસમૂહસ્ય કુચાઃ પ્રોતુક્કપીનપયોધરાસ્ત પવાચલાઃ પર્યતાસ્તેપામન્તિકે
સમીપે પ્રક્રુદ્ધા ઉદગતાઃ યા રોમાવલ્યો લોમલેલાસ્તા પથ સાલ્યા વિવિધવિદપવૃક્ષાસ્તેષાં
ગદરે ધનનિકુઞ્જે તસ્કરભ્યાપદાદિભયંકરકાનને ॥

શ્લોકાર્થ

સીઓનાં શતનરૂપી પર્વતની સમીપે ઊગેલા રોમરાશરૂપી વૃક્ષોથી ગીચ બયંકર
અસ્ત્રીમાં મોક્ષમાર્ગના પથિકની શમશ્રીને હુંટાશની જેમ કામદેવે લૂંટી નથી તે જ
પુરુષ કુશલ છે. ॥ ૪૭ ॥

યશસિયામાદયિતે કલક્રૂતિ દ્રિપેન્દ્રતિ ક્ષીરધિયુગ્ધવીરુધિ ।

શમારચિન્દે તુહિનોદયન્દતિ વ્રતામ્બુવાદેષ્વપિ મન્થવાહતિ ॥ ૪૮ ॥

નિદાપતિ ગ્રીહવદા પયઃપ્લવે મહસ્વગોત્રે ચ સહસ્ત્રગેત્રતિ ।

ગુણદુમદ્રોણિષુ મન્ત્રજિહ્વતિ ક્ષિતીશ શીલં પુરુષેણ સ્ખન્દિતમ્ ॥ ૪૯ ॥

હે શિતીશ ભૂપતે, પુરુષેણ ઉપલક્ષણાદિરોપેણ શ્રિયા યા શીલં મદ્ધચર્યં સ્વદારસ્તો-
પલક્ષણં પરપુરુષયાગલક્ષણં યાવજ્જીવનિયમપાલનવિધં યા સ્ખન્દિતં ત્યક્તં મમં સત્ ।
તસ્યેનિ રોપઃ । યશઃ કીર્તિરેવ ત્રિયામાદયિતઃ શારદીનચન્દ્રસ્તસ્મિન્કલક્રૂતિ લાઙ્ગનમિષા-
ચરતિ । મદ્ધચક્રઃ સ્વયશો મલ્લિકીકરોતિ । પુનઃ ક્ષીરધેઃ ક્ષીરસમુદ્રસ્ય યતુઃ પુત્રો નન્દનઃ ।
‘ઉદ્ગ્રહોઽપ્રાગ્મજઃ યનુન્તનયો દારકઃ સુતઃ’ પુત્રો હુદિતરિ સ્ત્રીત્વં’ इति हेम्याम । ‘સ્ત્રીત્વં

શ્રીલિંગે યાચ્યે સતિ મન્દનનામદાદ્યો દુહિતરિ પુત્ર્યાં સ્યુ' इति तदयचरिः । लक्ष्मीस्त-
 द्वा धीरद्वली तत्र । तदुन्मन्ने इत्यर्थः । द्विपेन्द्रति येरावणोऽन्यो वा मजराजस्तद्वदाचरति ।
 पुनः शयः प्रदानतता म धवारविन्दं कमलं तस्मिन्नुद्दिनोद्बुद्धति हिमजलकणगण इवा-
 चरति । हिमानीयतीत्यर्थः । अपि पुनप्रतानि पञ्चमहाव्रतानि द्वादशाशुव्रतानि वा अग्रे
 नियमपिशोषा वा त प्याम्बुवाहाः पयोधरास्तेषु मन्धवाहति प्रथमप्रभशन इवाचरति ।
 पुनर्वीडो लज्जा म पथ यद्वा सरित तस्याः पयःप्लवे पानीयपूरे निदाधति प्रोभ्मकालति ।
 'जिणिदिनिपयनप्रचण्डलूअस्यत्तापनडक्का । जिणिदिनिनदीनियाणवाणयाधिकूआ सप-
 सुवका ॥' निदाधे हि प्रायोऽपिला जलदायाः शुण्यमिति । तथा प्रोढाशब्दः अकाराग्तो-
 ऽप्यस्ति । 'प्रोढनं प्रोढा चित्तमेकोषः प्रोढोऽपि' इती टैमीवृत्तौ । तथा 'ग्यपि स्मग्गोह-
 समस्ययागया' इति निषेधः । य पुनर्महत्त्वं महिमा तदेव गोत्रः पर्यंतः तत्राचलच्छेदे
 सदृशनेप्रति इन्द्र इवाचरति । पुनर्गुणः सदाचरणानि पथ इमा वृक्षास्तेषां दोणिपु
 धेणिपु । तद्व्याहने इत्यर्थः । मग्यजिह्वति । अर्षोदायानल इवाचरति । 'भिह्मी पल्लवराङ्गया
 यिचिनुते 'साग्रद्रुमद्रोणिपु' इति चम्पूकथायाम् । 'द्रुमद्रोणयो वृक्षद्रोणयः' इति तट्टिण्यनङ् ।
 'मयंप्रातिपदिकेभ्यः विष्णु याचारे इत्येको कृष्ण इवाचरतीति कृष्णनि । पय' स्वति न्यागाम' इति
 प्रक्रियाकौमुद्याम् । तस्मादय नयेप्रापि आचारार्थं विवक्ष्यमयः ॥ सुगमम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે રાજા, જે પુત્ર અથવા સ્ત્રી પોતાના પ્રદાયર્થનું ખંડન કરે છે તે ખરખર પોતાના યશસ્વી ચંદ્રને કલંકિત કરે છે, લક્ષ્મીસ્ત્રી વેલને ઉખેડી નાખવા માટે ગળેન્દ્ર
 રૂપ, શમસ્ત્રી કમલને નાશ કરવામાં હિમસમાન તતસ્ત્રી મેધને વિખેરી નાખવા માટે
 પવન સમાન, લક્ષ્મસ્ત્રી નદીના જલને શોષણ કરવામાં શ્રીમકાણસમાન, પોતાના
 માહાત્મ્યસ્ત્રી પર્વતને ભેડવામાં ઇન્દ્રસમાન, અને શુદ્ધોસ્ત્રી વૃક્ષોના સમૂહને બાળી
 નાખવા માટે અગ્નિ સમાન બને છે. ॥ ૪૮ ॥ ॥ ૪૯ ॥

કૃતપ્રદોષા પિતૃશ્રિવાશનિથાયા ચનીચન્મદનાવગાદિની ।

અહેમંહેલેય ચ નિમ્નગામિની વધુઃ વયોધેરિવ નિમ્નગામિની ॥ ૫૦ ॥

જર્ણ્યેહાયા इय मेघभान्विका विवर्धिनी वा भवपदतरेधैः ।

मनः रामान्तेमुखानुपङ्गिनां वशीकरोतीति वज्ञा न योगिनाम् ॥ ५१ ॥

હે દેવ અગ્નિ દે અપનીનાયક, હદ જગતિ યશા યામિની યોગિનાં યતોવાજાય-
 યોગમાજાં વશીકૃત્યામતાં મુનીનાં મનેઃ માનસં ન વશીકરોતિ ન મોહયતિ ન દરિત ।
 વધુકમ—'અકામસ્ય નૃપં મારી નિરીદસ્ય નૃપે નૃપ । નૃપે જ્ઞાનવર્તા મયં નૃપં દુરમ્

यक्त्रकुहरे परं हम्पापातो ज्वलदनलकुण्डे विरचितः । परं ग्रामप्राप्तः मपदि जडरागपरि-
चितो न जन्यं दौर्जन्यं तदपि विपदां मद्य विदुषाम् ॥' इति । किं कुर्वन्तः । यतिप्रमुनय
इव । निशि रात्रौ जलाशने पानीयान्ते न्यजन्तो मुञ्चन्तः न भुजन्तः पियन्तश्च ॥

श्लोकाध्यायः

हे राजन्, जेम न्यायनिष्ठपुरुष भविरापान करोतु नथी तेम साधुओः सत्रिलोभन
करोतु नथी. अदेअर सत्रिलोभ मनुष्योथी पक्षीओः ओः ते हे जेमो साधुओनी जेम
शने जलपान पद्य करोतु नथी. ॥ ५८ ॥

गयामधीशं भुवनोपकारिणं महस्विनं श्रीजिनपादसेवितम् ।

अवेत्य मित्त्रं विधुरं विधीयतेऽश्नादि यस्सा कथमौचित्यं सताम् ॥ ५९ ॥

हे साहे, गयामधीशं राजानं पतिं भास्करं धेनूनामधीशं कृष्णं मन्दगोपाङ्गजत्वाद्गो-
कुल्यासिस्थाद्व्रजनाथत्वाच्च गयामधीशं वागीशत्वाद्गुरुं वाचस्पतिमप्येतारं वि-
धुरमस्तप्राप्तं मृतम् । 'दिशन्तोऽस्तं कालधर्मः' इति हैम्याम् । अवेत्य शास्त्रा यदशना-
दि भोजनप्रमुखं रजसुखकारणं विधीयते कियते, सा सतामुत्तमानां कथमौचित्यं केन
प्रकारेण योग्यता । अपि तु नैव । किंभूतस्य । भुवनोपकारिणः । जगतो भूलोकस्य पाल-
नादुपकारको राजा पायापृथिव्योर्दृष्टोत्कर्तृत्वात्सदसन्मार्गप्रकाशत्वाग्निमत्प्रत्याशोपकर्ता
भास्यान जगदुपप्रवृत्तैर्ह्येवनिधारकत्वात्पालकत्वात्सृष्टेरुपकर्ता कृष्णः अज्ञानान्धकारच्छेदत्वात्
ज्ञानविधेयकदायकत्वाद्गुरुः । पुनः किंभूतम् । महस्विनं प्रतापयन्तं मृषं किरणमालिनं
भानुमुन्मययन्तं कृष्णं विपावत्यात्मयन्दाप्युत्सवत्त्वाद्गुरुः । अद्याप्युत्सवानां जायमानत्वेन
विष्णोः । 'एनं महस्विनमुपेहि सदादणोधिः' इति नैपथे । महस्वशब्दः सकाराग्तोऽप्युत्स-
वत्वाच्चोपनंतः । 'महेस्तेज उरसयध' इति तद्वृत्तिः । पुनः किंभूतः । धिया चतुर्विंशदति
शयलक्ष्या तस्याः कादाचित्कालेन सदा केवलतोत्पत्तिं मयादीकृत्य महानन्दनगरावातिपर्य-
न्तमष्टमदामातिहायलक्ष्या युक्तो जिनस्तीर्थकृदन्यतरः श्राद्धत्वेन तं सेवते इत्येवंशीलः
मृषः, तथा धिया पाथोधिपुत्र्या युक्तस्तस्याः पतित्याल्लक्ष्मीयुक्तत्वं जिनो विष्णुस्तत्पदसेवितं
विष्णुपदं व्योम्नि स्थितिमत्त्वेन भानुः कमलाकलितकुण्डयासिनः समुद्रशाशिनो जिनस्य
दशानामप्यंशानथारित्यमेव । गुरोर्दृष्टपतेः स्वर्गस्थायुक्तत्वेन निजकृष्णस्य सेवनं सुकरमेव ।
किंभूतम् । मित्रं गतायं राजन्यपि कुचिन्तेवकादौ हितान्वेषितत्वेन मेत्यं संभाव्यते न
गवेंदपि मृषाः हनन्नाः । यदुक्तम्—'सुहृदि निरन्तरचिते गुणयति भृत्ये प्रियासु नारीषु ।
स्यामिनि मोहदयुक्तं निषेध दुःखं मुग्धीभवति ॥' इति सूत्रोक्त्यात् । तथा भास्याग्निमत्प्र-

હે સાહે, સંયતાનાં મર્થવિરતિમાત્રાં માપૂનાં વ્રજઃ મમુદાય इत्यमुना પ્રકારેન પૂર્વવ્યાર્થાન્નિતસ્યરૂપાન્ મતસંસ્થયાકાન્ પ્રતાગ્રિયમવિશેષાન્ વિમર્શિ ધતે । કિંબુતઃ । શિવશ્રિયા મોક્ષલક્ષ્યા પરિરમ્ભે આલિંગ્નને લોભુઃ બ્રાહ્મણઃ । ક इव વિમર્શિ । વસુંધરાઃ ભોગ इव । યથા સત્ત્વોપાયા વસુંધરાયા આમોગો વિસ્તારઃ । ‘પ્રપન્ન્યામોગવિસ્તારઃ’ इति દેમ્યામ્ । સત્ત લયણ-ક્ષીર-દધિ-ધૂત-સુરા-ઇક્ષુ-વારિનામ્ઃ અમ્ભસાં પ્રભૂત મમુદ્રાવ । ‘યાદઃસ્રોતોધાર્નવીશઃ સરસ્વાન’ इति દેમ્યામ્ । ધતે । પુનઃ ક इव । શિમીય । યથા વહ્નિઃ સત્ત શિત્વા જ્વાલા ધતે । ‘વિભાયસુઃ સપ્તોદનિઃ સ્વાહાપ્રાપ્તી’ इति દેમ્યામ્ । પુનઃ ક इव । શુમણિરિય । યથા નભોરન્તઃ સદન્નરશ્મિઃ સપ્ત દયાન્ સ્થરથં સપ્તાશ્વાન્ ધારયતિ ॥

શ્લોકાધ્યૈ

સમસ્ત પૃથ્વી જેમ લવણ, ક્ષીર, દધિ, ધૂત, સુરા, ઇક્ષુ અને વારિ જે સાત સમુદ્રને ધારણ કરે છે, અગ્નિ સાત બ્રહ્માને ધારે છે, અને સૂર્ય સાત અશ્વોને વહન કરે છે તેમ મોક્ષલક્ષ્મીના લોભુષી સાધુ-પુરુષો ઉપયુક્ત સાત વ્રતોને ધારણ કરે છે. ॥ ૬૧ ॥

પુરાતનૈરાચરિતાનિ સુરિભિર્યથા તથા ધર્તુમહં ન તાન્યલમ્ ।
મતઙ્ગજપ્રક્ષરધારણક્ષમા મતઙ્ગજા એવ ન ચચુરઙ્ગમાઃ ॥ ૬૨ ॥

હે વૃષતે, અહં સ્વસ્થમનઃકાયચલાકલિતકલિકાલોત્પન્નજનઃ તથા તેન પ્રકારેન તાનિ સત્ત પ્રતાનિ ધર્તુ ધારયિતું નાલં ન સમર્થોઽસ્મિ । તથા કથમ્ । યથા યેન પ્રકારેન સંપૂર્ણદ્વિતમનોયાકાયચલદ્વાલિભિઃ સિદ્ધિસંપ્રાપ્ત્યુચિતં ચાદમંદનનેઃ સુપ્રમાસમયસંપ્રાપ્તો વતારિઃ પુરાતનૈઃ પ્રાચીનૈઃ સુરિભિરાચાર્યૈરુપલક્ષણાદુપાધ્યાયગણાચ્છેદકમાધુભિરપ્યાચારિતાનિ સમ્યવપાળિતાનિ યથસ્માત્કારણામ્મતઙ્ગજાનાં સંનાશાનાં નમરોચિતાનાં દક્ષિતાં પ્રક્ષરાણાં ‘વાત્સર’ इति લોકપ્રસિદ્ધાનાં ધારણે ઉદ્વહને પરિધાને યા મતઙ્ગજા યથ મતિશાયિમારદુર્વંદ્વો પ્રક્ષરાં ધારયન્તિ । અપિ તુ ન તથા । અહમપિ પૂર્વાચાર્યાનુદ્ધિનો રજ્જાનુદ્ધાનં વિપાતું નમર્થોઽપિ દેશકાલસ્થમનોયપુર્વેલાનુરૂપમનુદ્ધાનમાચરાભિલોકોકષા નિર્ગ્રહણં નિષ્પમ્ । કિં ચ તસ્ય મૂલત યથ પ્રક્ષરિય ન ભાતિ તદ્વદ્વહનમયુક્તમેવ યાનેપુ રત્નવ્યારપ્રક્ષરધારિત્યાચ્છ અશ્વાભિધાનં ગ્યાવ્યમેવ ॥

શ્લોકાધ્યૈ

શબ્દ, પૂર્વાચાર્યોજે આ સાત વ્રતોને જેવી રીતે આચર્યા હતાં તેવી રીતે આચરણ કરવામાં હું અક્ષિયાલી નથી. ખરેખર હાથીની અંબાલીને હાથીઓ જ વહન કરી શકે છે પરંતુ તેમાં અશ્વો અશક્ત છે. ॥ ૬૨ ॥

શ્રુતોક્તયાવદ્વ્રતપાલને દદાપ્યલં ન કિંચિત્તુ તથાપિ શક્તિઃ ।

વિધિં વિમર્ષ્યેષ તરેન્ન તારકો નદીમપીશસ્તરણેઽમ્બુધેર્ન યઃ ॥ ૬૩ ॥

હે નરેન્દ્ર, શ્રુતે શાસ્ત્રે ઉક્તઃ પ્રરૂપિતઃ કથિતઃ યાચાન મમગ્રઃ યાવત્પરિમાણમસ્યેતિ યાચાન । 'યાવઙ્ગનરઙ્ગનગ્રતી' એતિ નૈપથે । 'મમગ્રલોકાનાં રઙ્ગને પ્રીણને વ્રતમસ્યાસ્તીતિ' એતિ તદ્વૃત્તિઃ । વિધિઃ કતેન્વાયોપદેશ આચારો યા તસ્ય પાલને આચરણે યદાપિ યદપિ માલં નાહં પ્રભુઃ, તથાપિ તદ્ધિં યયાં શક્તિઃ સ્વસામર્થ્યાનુસારાન્ યાદશી વ્રતપાલનશક્તિસ્તાદદામિત્યર્થઃ । તુ પુનઃ કિંચિત્કિમપિ અલ્પમાત્રં દેશકાલાનુરૂપમાચારમાચરામિ પાલયામિ । યુક્તોઽયમર્થઃ । યસ્તારકઃ સ્થકલયા જલપ્રતિક્રામકઃ અમ્બુધેઃ સમુદ્રસ્ય તરણે શ્રુતામ્યામુત્તરણે નેશઃ પ્રભુર્ન સ્યાત્ સ તારકઃ નદીં સમુદ્રપેક્ષયા સ્થલ્પરિમિત-સલિન્દાં મરિતં કિં ન તરેન્નોદ્ગ્રહેત્ પરપારં ન યાયાત્ । અપિ તુ તરેદેય ॥ એતિ સ્વસ્ય વ્રતપાલનસામર્થ્યમુક્તમ્ ॥

સ્તોત્રાર્થ

યદપિ શાસ્ત્રોક્ત વિધિ પ્રમાણે નત પાલનમાં હું અસમર્થ છું, છતાં શક્તિ મુજબ અંશતઃ તો પાલન કરું જ છું. તરવૈયો જુગમ્થી સમુદ્રનું ઉત્સંધન કરી શકતો નથી છતાં નદીને તો પાર કરે છે જ. ॥ ૬૩ ॥

ઇદં નિશ્ચમ્ય પ્રમદં દ્યધ્નૃપઃ પ્રણીય ગોષ્ઠીમિતરાં ચ તાત્ત્વિકીમ્ ।

પરીક્ષિતું રત્નપરીક્ષકો મળીનિવેહમાનઃ પુનરિત્યવોષત ॥ ૬૪ ॥

નૃપો રાજા વિમું સ્થિરં પરીક્ષિતું ગુરોઃ પ્રયોગમતાનાં પરીક્ષાં કર્તુમીહમાનો નિજહર્ષિ પાન્થનપુનઃપ્રાપ્તુદય इत्यગ્રે વશ્યમાણપ્રકારેનાવોષત યદતિ । પરીક્ષિતું ક इय । રત્નપરીક્ષક इय । યથા માનિક્યપરીક્ષાકારકઃ 'જવહરી' એતિ લોકે પ્રસિદ્ધઃ । સ મળીન પરીક્ષતે રત્નગુણાન પરીક્ષયતિ । અત્પાનસ્થં યા તન્મૂલ્યં વિધસે । નૃપઃ કિં કુર્વન્ । ઇદં સ્થિરિનિગ-દિતવ્રતસ્યરૂપં નિશ્ચમ્ય આકર્ણ્ય પ્રમદમાનન્દં દ્યધ્નૃપઃ । કિં કૃત્વા । ઇતરાં વ્રતસ્યા વાર્તાયાઃ વૃથાવર્તિનીં તાત્ત્વિકીં ધર્મતત્ત્વસંબન્ધિનીં ગોષ્ઠીં પ્રણીય કૃત્વા ॥

સ્તોત્રાર્થ

આ પ્રમાણેની આચાર્ય ભગવંતની વાણી સાંભળીને અને અન્ય અન્ય ધર્મગોષ્ઠી કરીને હવે ધારણ કરતો રાજા, રત્નની પરીક્ષાનો અભિલાષી અવેરીની જેમ સુદૃશની પરીક્ષા કરવાની ઇચ્છાથી ભ્રાણ્યોઃ ॥ ૬૪ ॥

પુરેડનયીવાવનિમાનુપેયિવાન્ય યમ મીને તમ્નેસ્તનુદ્ધઃ ।

સ મત્સરીવાપરુરિપ્યતિ પ્રભો ક્ષિતેઃ પતીનામુન નીચુતો દિમ્ ॥ ૬૫ ॥

હે સુરે, યઃ કૃત્ત્રવિક્રમાર્કાદીનાં સંતાપકારકઃ યમ પ્રમ્પશ્ચયા ઓકેનુંગશમ્ ઇત્યુ-
ચ્યમાનઃ મહાદશરાશી સમેતો યા તમ્નેર્માન્દરમ્ યનુદ્ધઃ પુનઃ જ્ઞાનમ્ભો મીનં મીનરાશી
ઉપેયિવાનાગતોડસ્તિ ॥ ક. ૬૫ । અનનિમાનિય ॥ યમા અનયી પ્રમ્પશ્ચયારંગા શૂનિઃ
પુરે નગરે ઉપતિ । હે પ્રભો, મ જ્ઞાનિર્મમ્સરીય અમર્ગનુદ્ધ ઇતિ વિરૂદ્ધ ઇતિ વા । ‘વિશુતઃ
સૂચકા નીચો દ્વિજિદ્ધો મત્સરી ગયઃ’ इति हेम्याम् । કિમ્ ક્ષિતેઃ પતીનાં ગામ્ભુતમ્ વા
કિમ્ નિષૂતાં દેશાનામ્, દેશપ્રદળેન દેશયામિજનાનાં નૃમિંશદમમ્સરુદ્ધત્ત્વકારિકોપદ્રવ-
કારણાદિતા અપકરિપ્યતિ દુષ્ટં વિધાસ્યતિ । ‘વિનર્કે કિં કિમ્ન જ’ इति हेम्याम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે ભગવંતે ! અન્યાથી રાજ્ય જેમ પ્રબળે સંતાપકારી છે તેમ સંતાપકારી શનિ
મારી રાશિથી બારમી મીન રાશિમાં આવેલો છે તો મત્સરી શનિ મને અથવા મારા
રાષ્ટ્રને શું શું ઉપદ્રવ કરશે ! ॥ ૬૫ ॥

ગુરુર્જગૌ જ્યૌતિષિકા વિદન્ત્યદો ન ધાર્મિકાદન્યદયૈમિ વાદ્મયાત્ ।

યતઃ પ્રવૃત્તિર્ગૃહમેધિનામિયં ન મુક્તિમાર્ગે પથિકીવભૂવુષામ્ ॥ ૬૬ ॥

ગુરુર્હૌરસ્રિર્જગૌ પાતિસાદિ પ્રત્યુવાચ । અદ્ યતઃ ધીમત્સૂચ્છપમાનં મહાદીનાં વા-
રશુભાશુભપરિજ્ઞાનં જ્યૌતિષિકા જ્યૌતિઃશાસ્ત્રચિદો વિદન્તિ જ્ઞાતન્તિ । પુનરહં ધાર્મિ-
કાદ્યર્થમેધનિધનાં વાદ્મયાત્ શાસ્ત્રાદન્યત્પરં વાદ્મયં નાર્થમિ ન વંશિ । યતઃ કારણાદિયં
મહાદીનાં શુભાશુભપરિણતિકથનાદિકા પ્રવૃત્તિઃ પ્રયત્નં ક્યાપારઃ પ્રકર્ષેણ યુતિગ્રાજીયિકા
વા ગૃહમેધિનાં ગૃહસ્થાનામાસ્તે । પરં મુક્તિમાર્ગે મોક્ષાપ્યતિ પથિકીવભૂવુષાં વાસ્થીશૂતાનાં
મોક્ષમાર્ગે પ્રવૃત્તાનામિયં પ્રવૃત્તિર્ન સ્યાત્ ॥ इति परीक्षार्थं साहिप्रश्ने गुरोर्निवेधयाक् ॥

શ્લોકાર્થ

ગુરુભગવંતે કહ્યું : રાજન્ આ વિપય તો જ્યૌતિષશાસ્ત્રીઓનો છે તેઓ જ જાણે;
હું તો ધર્મશાસ્ત્ર સિવાય અન્ય કંઈપણ જાણતો નથી. ભવિષ્યકથનની પ્રવૃત્તિ ગૃહસ્થોની
ઉપર તો મોક્ષમાર્ગના પથિક સાધુ ભગવંતોની હોતી નથી. ॥ ૬૬ ॥

નિર્ણય સ શ્રોત્રપુટૈઃ મુખાસનઃ સુધાં સુધાંશોરિવ તાં પ્રભોર્ગિરમ્ ।

પુનર્મદીમણ્ડલમત્સ્યલાઘ્નનશ્વકાર વાળી વદનાનુપદ્મિનીમ્ ॥ ૬૭ ॥

મ માતિઃ દુનમેહીમણદરસ્ય દેશીધવસ્ય મસ્યસામ્પ્રાનઃ અનિશાપિક્ષયત્તેન રતિઃ
વતિઃ । 'નિષપગમુગમીતારૂસ્ય પ્રિયાદુમુપેયુઃ' રતિ નેપથે । મ માતિર્વાર્ણી યાવં વજ્ર-
માનુષદિગ્નીં મુગપદ્મસંગતં જયાર જનયાન । ડયાવેત્થમેઃ । કિં જુમ્યા । ધોતપુટૈઃ સ્વ-
કર્તૃત્વાદયુદ્ધૈઃ પ્રમોઃ સુરેઃ તામ અદઃ ધર્મશાસ્ત્રાદ્યૈશ્વર્યે પેદ્ધીતિ વક્ષણાં ગિર' વાર્ણી નિર્ણય
સાદરમાકર્ણ્યે રીત્યા ચ । ક. રૂપ । યથા અમૃતપાનદૃદેયઃ સુધર્માશીશ્વરમતઃ સુધર્મા નિર્ણયમે ।
'પીઠુ પાને' દિશ્યદિશ્યમનેપદી ચ ॥

૨૩૧૩૫

જેમ દેવો ગન્ધર્વી મુખાતું પાન કરે તેમ શુક્રગર્ભતળી પાણીમુખાતું પાન કરીને
બ્રુમંદગમાં કામરેવ સ્વરૂપી રાજા જોડ્યો. ॥ ૬૭ ॥

પુનામિરાક્તોઃ પગમામિર્વાર્ણયા યતઃ શ્રુતીનાં નિધયઃ સ્થ દુરયઃ ।

ઈદં ન જાનીય તતઃ કથં ભવેદગોચરઃ કથન સર્વેયિચિદામ્ ॥ ૬૮ ॥

દે દુરયઃ, યતઃ દારુણાણ્યં શ્રુતીનાં મર્મશાસ્ત્રાણાં નિધયઃ સ્થ નિધાનાનિ વર્મપથે ।
ક. રૂપ । અર્વાં રૂપ । કવિનમયોગપ્રાદ્વિજ્ઞાનામપેક્ષયા ઘટુત્વમ્ । યથા માસ્કરા પુતાં કા-
સ્તીનાં નિધયઃ । પુતઃ ક. રૂપ । અર્જયા રૂપ । અપ્રાપિ કવિનમયપાનુસરણામ્પ્રાપ્તિમામપેક્ષયા
ઘટુત્વમ્ । યથા નમૂદ્રાઃ પવમાં વાનીયાનાં નિધયઃ મગ્નિ । યિનમમયાનુસારેણ સ્વ-
મંત્રવાનાસ્તપ્રાપિ ઘટુત્વમેવ । તત્કલ્પમાત્રદારુણાદિરં મૂળકં રૂપેર્મનિગદ્યાપાગમનકલ્પ-
મ્યપ્રહાદિશાસનમાદિકરુદં વા કથં કેન પ્રકારેણ ન જાનીય દિશ્ય । યુક્તોડયમર્મઃ ।
રુત્તમર્મમર્મ્યાંતરેણ વા પ્રદુરગ્નિ—કવિઃ મર્મ મમસ્તમતીનામગતવર્તમાનરહોગતપ્રકટપુત્રં
વિદુર્ગ્નિ જ્ઞાનગ્નીતિ મર્મશાસ્ત્રેણાં વિદ્વાં જ્ઞાનાર્થાં કથન વર્ણ્યોડગોચરઃ અનિપયઃ અજ્ઞેયઃ ।
અગિ તુ મર્મમર્મિ મર્મશાસ્ત્રાનાંચ જય । તત્કલ્પમર્મ મમસ્તે સ્વપરશાસ્ત્રાણિ જાનીય વ્યેતિ
મર્મશાસ્ત્રાનાં મદત્વાપેક્ષયા ઘટુત્વમ્ । અથ વા મનિષ્રનાયધિમતઃ પર્વવલ્લભામિધાનાનાં
ઘટુતાં જ્ઞાનામામર્મપેક્ષયા ઘટુત્વમ્ ॥

૨૩૧૩૫

દે રામિન્, સૂયં જેમ તેજનો બંડાર છે, સચુદ્ર જેમ જલનો બંડાર છે તેમ
આપ સર્વશાસ્ત્રના નિધાન છે, આપ સ્વપરશાસ્ત્રોના જ્ઞાતા છે, તો સર્વજ્ઞના જ્ઞાનથી જેમ
આપના જ્ઞાનમાં શું કોઈપણ પદાર્થ અજોચર કોઈ શકે ! અર્થાત્ નહીં જ. ॥ ૬૮ ॥

પ્રવૃત્ત્ય વાર્તાસ્થિતરાશુ તત્કલ્પં પુનઃ પુનઃ પ્રક્ષયતિ સ્મ બ્રૂધનઃ ।

યદા તદા સ્યાદ્વર્ષ ન ધર્મનઃ પ્રજાહ્નુવિમ્વાદમૃનાદિવોદમાત્ ॥ ૬૯ ॥

સ્યાત્ । પ્રતિશાશ્વત્ સંગરઃ' इति हैम्याम् । ધતેન પ્રાગુક્તં ચદદં જ્યોતિર્નિમિત્તાદિ ન
 પચ્ચિમ તત્પરીક્ષાર્થમેવ કેવલં મયા સ્વમાહાન્યમ્મયાચપિ દર્શયિ ત્યા પૃષ્ઠમ્ । પુનરેતેન
 સત્યમાત્મમાર્ગ ચાનુમૃત્ય શનિફલં કિમપિ નોત્તે । इदं सत्यम् । સુગુણામચતઃ મેઘઃ
 યયચિચ્ચાચલિરતિશયેન ચઙ્ચલઃ સ્યાત્, અપિ તુ ન કદાચિદપિ । ન કમ્પતે ચલનશીલ-
 માચલિઃ । 'ચલિપતિયદિસાદિમ્ય ઇણિદ્રિત્યં ચ, પાપતિઃ યાયદિશ્ચાચત્તિઃસાસદિઃ' इति
 चन्वारः प्रयोगाः' इति प्रक्रियाकौमुद्याम् ॥

श्लोकाश्च

શેખ, મારા વડે મીન રાશિમાં આવેલા શનિનું ફલ વારંવાર પુછાયું તો પણ
 આ મહાત્માએ કંઈપણ કહ્યું નહીં. ખરે, કોઈક જ કામપ્રતિજ્ઞા હોય છે. આ મહાત્મા
 તો શેષપર્વતથી પણ અચલ છે. ॥ ૭૩ ॥

यथा सुधाघ्रेरपरो न वारिधिर्न सिद्धसिन्धोरपरा तरङ्गिणी ।

न पादपः कथन कल्पपादपात्यरो वृषः कोऽपि न चक्रवर्तिनः ॥ ७४ ॥

न घेनुरन्या सुरभेः सुधाभुजां पदं न चान्यत्परमेष्ठिनः पदात् ।

परो न धर्मः करुणाविधेयथा तथास्ति कश्चिन्न वशी विभोः परः ॥ ७५ ॥

हे शैख, तथा तेन प्रकारેણ વિમોરસ્માત્પરેઃ પરોઽન્યઃ કશ્ચિન્નશી જિતેન્દ્રિયમતાઃ
 કથનકરણયોઃ નરક્ષો નિજાગ્રીવૃતપ્રતિજ્ઞાનિર્ધાદકો નાસ્ત્યેવ । तथा कथम् । यथा सुधा-
 घ्रेयस्मिन् पीयूषप्रमुखधनुर्देशरतान्गयुत्पाद्यन्ते तस्मात्क्षीरसमुद्रादपरः कः श्लाघ्यो वारि-
 धिरस्ति । न कश्चिदपि । यथा सिद्धसिन्धोर्गङ्गाया अपरा इतरा जगत्यां चित्रकारिका
 श्रेयोव्येऽपि त्रिभिः प्रयादैः वाहिनी निर्मलजला च तरङ्गिणी नास्ति । यथा कल्पपाद-
 पात्यसुरतरोः परः कथन कामदापकः पादपो नास्ति । पुनर्यथा चक्रवर्तिनः परलण्ड-
 धिपीपतिरन्यः कश्चिद्रूपो नास्ति । पुनर्यथा सुधाभुजां निजंराणां सुरभेः कामधेनोरपरा
 काममुधा सकलकामप्रदा धेनुर्न विद्यते । पुनर्यथा परमेष्ठिनो जगन्नाथस्य पदात्पदव्या अन्य-
 अर्गं पदं न वर्तते । यत्र श्रेयोव्येऽन्येभ्यः, यत्र च शिविकायाहवाभनुः पष्टिः सुरासुरेन्द्र-
 धनुर्निर्गन्दिशयातमहापानिहार्यादिलक्ष्मीस्तत्पदादपरं किमपि पत् । अपि तु न अ-
 वा परमेष्ठिनः श्यानागमोश्चादपरं पदमनन्तमुत्तमानन्दज्ञानात्मकं परमपदमित्युच्यमानं
 निवर्तते । पुनर्यथा करुणाविधेयथापात्यनापरो धर्मो नास्ति । यदुक्तम्—'नास्ति धर्मो
 दपापरः' इति ॥ युग्मम् ॥

श्लोकाश्च

શેખ, ક્ષીરસમુદ્રસમાન અન્ય કોઈ સમુદ્ર નથી, ગંગાસમાન અન્ય કોઈ નદી નથી,
 ૧૧૫૨૪૪સમાન અન્ય કોઈ વૃક્ષ નથી, ચક્રવર્તીસમાન અન્ય કોઈ રાજા નથી, કામધેનુ

સમાન અન્ય કોઇ ગાય નથી, મોક્ષસ્થાન સમાન અન્ય કોઇ સ્થાન નથી, અને દયાધર્મ-
સમાન અન્ય કોઇ ધર્મ નથી તેમ આ આચાર્ય સમાન અન્ય કોઇ જીવેન્દ્રિય સાધુ
નથી. ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥

શ્રવઃપ્રયાતિધ્યમનાયિ યાદશો વશી દશા દૃષ્યત એવ તાદશઃ ।

ઇદંગુણીધાન્માણયજ્ઞમદ્ગિરામગોચરાન્નિક સ્થવિરોઽમ્ભવદ્વિધિઃ ॥ ૭૬ ॥

હે શ્રોત્ર, યાદશો યાદ્યકપ્રકારો મત્સ્યદૃશ્યઃ સમ્યક્ ધર્મમાનઃ અસી વશી પંચેન્દ્રિ-
યાણિ મનસ્ય ધરો સ્વાધીનપ્રચારાણિ મન્ત્યસ્યેતિ યોગીન્દ્રઃ શ્રવઃપથસ્ય શ્રવણમાર્ગસ્ય
આતિધ્યમાતિધેયી પ્રાપ્તુન્તાં વા અનાયિ મયા નીતઃ । ક્રુત્ત્વમ્ । તાદશસ્તાદગુણમ-
કાર એવ દશા લોચનૈન દૃષ્યતે વિલોચયતે । હે અમલકૈન્ન શંખ, જગતાં વિશ્વજનાનાં
ગિરાં વાચામગોચરાન અવિષયાન સુરાસુરનેરેરવિ સંસ્તોતુમશક્તવાન કવયિતુ વા ઇદં-
ગુણીધાન અદ્ય હરેતુંગગજાન ગજવન સંભવાં પ્રાપવન્ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—વિધિર્વિધાતા
સ્થવિરો યુદ્ધઃ કિમભવત્સંજાત દૃવ તન્નામાપિ ॥

શ્લોકાર્થ

હે શેખ, આ આચાર્યને એ એવા પ્રકારના સાંભળ્યા હતા તેવા પ્રકારના જ
આક્ષાત્ર બ્રહ્મા જ ન હોય ! ॥ ૭૬ ॥

દદાતિ ધાતા ગિરિશશ્ચ શક્તિશ્ચતુર્મુર્ત્યૌ પંચમુર્ત્યૌ ચ પન્મુર્ત્યૌ ।

મુનંગરાજો દ્વિસહસ્રજિહ્વાતં વિભર્તિ સંસ્તોતુમિવોત્સુકીભવન્ ॥ ૭૭ ॥

હે શેખ, યં દુરિરાજં સંસ્તોતુ વર્ણયિતુમ્ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—ઉત્સુકીભવબ્રુવકપઠતાં ધારયન્
સન્ ધાતા જગત્કર્તા ચતુર્ણાં મુક્તાનાં સમાહારશ્ચતુર્મુર્ત્યૌમિવ દદાતિ ધર્મઃ । પુનઃગિરીશઃ
શંકરઃ પંચમુર્ત્યૌ પંચવચઃપ્રાણીવ દદાતિ વિભર્તિ । પુનઃ શક્તિશ્ચત્સામિકાતિકઃ પન્મુર્ત્યૌ
પદ્મવદનાનીય કલ્પયતિ । પુનઃમુનંગરાજો નાગેન્દ્રઃ શેખનાગો દ્વિસહસ્રજિહ્વાતં દ્વે
સહસ્ત્રે જિહ્વા રસનાન્ધિસદ્વમિતા વા જિહ્વા રસજ્ઞા યસ્ય તસ્ય ભાષઃ જિહ્વાનાં વિદ્યતિ-
શર્તા વિભર્તિ ધારયતિ । ‘પ્રજાપતિર્બ્રહ્મ ચતુર્મુખો મવાન’, તથા ‘મુન્યુંજયઃ પંચમુખો-
ઽષ્ટમુર્તિઃ’, તથા ‘કુમારઃ’ इति द्वैम्यां त्रयमपि । તથા ‘યસ્યાસ્મિન્નરગમ્ભારિવ ભવેન્નિહ્યાસદ
ચન્દ્રવમ્’ इति चम्पूकथायाम् ॥

શ્લોકાર્થ

શેખ, મને લાગે છે કે સુરિજની સ્તુતિ કરવા માટે ઉત્સુક થયેલા બ્રહ્માએ ચાર-
મુખને, શંકરે પાંચમુખને, કાર્તિકસ્વામીએ છમુખને અને શેખનાગે બે હજારજીભોને
ધારણ કરી હશે । ॥ ૭૭ ॥

કલિં કૃતીકર્તૃમયં સ્વયં વપુર્દધાતિ ધર્મઃ કિમિદંનિમાદ્ભુવિ ।

ગુણાન્નિશમ્યેતિ ગુરોર્નૃપસ્તુતાંશ્રમત્કૃતઃ સ સ્વપદં મુદાગતઃ ॥ ૭૮ ॥

હે રોય, ભુવિ પૃથિવ્યામિદંનિમાદમ્ય ગુરોર્ગાંજાત અયં પ્રત્યશ્નલક્ષ્યઃ સ્વયમાત્મના ધર્મો દયારૂપઃ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—કિમ્ । યપુઃ શરીરં દધાતિ । કિં વતુંમ્ । કલિં કલિનામાર્ગં યુગ કૃતીકર્તૃં કૃતયુગં વિધાનું કૃતયુગતાં પ્રાપયિતું વા । સ રોયઃ અપ્રલકેજનામામ્મૈતિ પૂર્વોક્તપ્રકારે નૃપસ્તુતાનકચ્ચરપાતિસાહિતા સ્વનચ્ચેન વર્ણિતાન ગુરોર્દર્શિયિતયગુરોર્ગાન્નિશમ્ય નિતરાં સોત્કણ્ઠં સરોમાઙ્ગં કાન્નુકં ધૃત્યા જમન્નૃતો નિજદ્વદ્યે વિસ્મયં પ્રાપ્તઃ સન્નદા પ્રમોદેન સ્વપદં સાહિત્યભાષા મચ્ચે યત્ર મર્ચોઽપિ સામન્તભૂપાલ્યા ઉર્ણા દમ્પી-ભૂયાયતિષ્ઠન્તે, યત્ર ચ સ્વેનાત્પૂર્વ્યાભૂય સ્થીયન્તે તસ્મિન્ સ્થાને જગિમ્યાન ॥ इति शेषपुरः साहिवर्णिता गुरोर्गुणाः ॥

શ્લોકાથ

હે શેખ, પૃથ્વીમાં આ સૂરિજીના પ્હાને કલિયુગને કૃતયુગ કરવા માટે સાક્ષાત્ સહેહે હયાધર્મ આપ્યો ન હોય ! રાજા પાસેથી આ પ્રકારની સૂરિજીના ગુણોની પ્રશંસા સાંભળીને આશ્ચર્ય પામતો શેખ અખુલ પોતાના સ્થાને આપ્યો. ॥ ૭૮ ॥

પિવન્મુનીન્દ્રસ્ય શમામૃતં દશા મુદશ્ચુદ્ભવેન તદુદગિરન્નિવ ।

અકચ્ચરો વચ્ચરવંશમૌક્તિકં પુનઃ પુરસ્તસ્ય ગિરં મૃદીતવાન ॥ ૭૯ ॥

અકચ્ચરન્નાહિસ્તસ્ય સૂરેઃ પુરોઽયે પુનઃ પુનરપિ ગિરં વાણીં મૃદીતવાઙ્ગપ્રાદ્ । ર્ણાં ચેત્યર્થઃ । કિંભૂતઃ અકચ્ચરઃ । વચ્ચરોઽસ્ય પૂર્વજઃ પાતિસાહિસ્તસ્ય ધેરો મોઘે ધેનો ચ મૌક્તિકં મુક્તાફલોપમઃ । યદુક્તમ્—‘સમુદ્રસ્તામ્રપર્ણી ચ ચંશઃ કરિશિરસ્તથા । ઉત્પન્તે મૌક્તિકાનિ પ્રાયોઽમીષુ પરપ્ર ન ॥’ इति वचनप्रमाण्यतः । किं कुर्वन्नकच्यरः । दशा स्वनयनेन कृत्या मुनीन्द्रस्य हीरसूरेः शमामृतं शान्ततासुधारस्तं पिबन्नास्त्राद्यन हृदये एव स्वचमन्कारं वर्णयन् साधरं मुहुः पश्यन् । उत्प्रेक्ष्यत—तच्छमामृतपानं मुदश्चुदम्भेन प्रयत्नप्रादुर्भवदप्रतिमोदोदीतनयनवाष्पव्याजेन उदगिरन्वचमन्निव अतिनृत्ततया सहमृतपानं हृदयान्तराद्वहिरुदगिरन्निव ॥

શ્લોકાથ

અખરકુલમાં મૌક્તિક સમાન બાદશાહ અકચર પોતાનાં નેત્રો વડે આચાર્યભગવંતના શાંતસુધારકનું પાન કરતો અને હયાશ્રુના પ્હાને પ્હાર પ્રગટ કરતો વારંવાર સૂરિજીની વાણીને શ્રદ્ધ કરતો હતો. ॥ ૭૯ ॥

स्फुरन्ति शिष्याः कति चो प्रतीक्षरायस्त्रिदृग्भास्युधिनन्दना वराः ।

इमप्रभूणां कल्पमा ज्वावनीरुदां सुमानीय करा विवस्वताम् ॥ ८० ॥

हे प्रतीक्षराः स्वयम्, को युष्माकं चरित्र मदापरणमन्मयमस्तदेव दुग्धाम्युधिनन्दना क्षीरसमुद्रनया नक्षत्रीः । 'मायमिन्द्रमय भीमनन्दनाम्' इति मन्त्रे । नन्दना नन्दिनी आकारेकारागती ह्यापि शब्दो दृश्यते । ते तस्या यदा भर्तारः भवमिति । अथ वा तया नक्षत्रा कृत्वा यदा भेदाः कृत्वाहानिघारित्रिजः कति क्रियन्तेरुगताः शिष्या विनेयाः स्फुरन्ति घर्गन्ते । केषामपि । इमप्रभूणामपि युगनायमहर्गतामपि । महर्गद्वयद्वयद्वयद्वयद्वयम् । कल्पमाप्तिरद्वयद्वयदीपाः निष्पुत्रा भवेयुः । पुनः केषामपि । अथनीरुदामपि । 'रुद-रुदमन्मजः' इति दैव्याम् । यदा युक्षाणां सुमानि पुण्याणीव भवेयुः । पुनः केषामपि । विवस्वतामपि । यथा मार्गण्डानां कदाः किरणाः स्युः । इति गाढः गुरुप्रति शिष्यप्रभः ।

श्लोकाध

हे नतीक्षर, गजराजना आलक्ष्मिजो सभान, वृक्षानां पुष्पो सभान, सूयनां किरणो सभान अने गात्रि नरीक्षीरसमुद्रना श्रेष्ठ पुष्पो सभान आपने संयमी जेवा डेटला शिष्यो छे । ॥ ८० ॥

नृपं प्रति व्याहृतयानिति प्रतीक्षिता क्रियन्तो मम सन्ति भूपते ।

इदं मुनीन्द्राननपद्मसंभवं स भुङ्गवढाडमकरन्दमापयो ॥ ८१ ॥

ततो प्रतीक्षिता स्वरिन्पमकश्यदं प्रति इत्यमुना प्रकारेण व्याहृतयान भाषते स्म । हे भूपते, मम शिष्याः क्रियन्तः कतिविद्गते । परं मेख्या नालयाधि । यतः मन्तः उत्तमा निजगौरव स्वरिन्पमकश्यदं न व्यापयन्ति । यद्वक्तुम्—'न मौग्यसौभाग्यकरा नृणां गुणाः स्वयं गृहीता युयतीस्तना इय । परंगृहीता प्रितयं धितग्यते स तेन गृह्णाति निजं गुणं मदान् ॥' इति । ततोऽनन्तरं न भुमान् इदं स्वमक्षपरिदारद्वारा शिष्यमेहयाकथन-रूपं मुनीन्द्रस्य सुखराजनं सुखमेव यत्नं कमलं तस्मात्संभव उत्पत्तिर्यस्य तादृशं पाक्ष-यचनमेव मकरन्दं मधु आपयो मादरं धुणोति स्म । क्रियत । भुङ्गवत् । यथा भ्रमरकः कमलोद्भूय मकरन्दमापिषति । 'सुगसुरनराकारमधुपापीतपत्कजः' इति सारस्वतध्याक-रणप्रागते आपीत इति प्रयोगो दृश्यते ॥

श्लोकाध

राजना भ्रमरना जपागड्ये गुरुभक्षाराजे कर्तुः राजन्, भारे डेटलाड शिष्यो छे, आ प्रकारणी सूक्ष्मता गुणद्वयी कमलमांशी उपपन्न यथेष्टी बाष्पीड्य मकरन्दं राजको भ्रमरनी जेम पान कथुं ॥ ८१ ॥

जगाद गाजी गणपुंगवं पुनः पुरा मयेति श्रुतिगोचरीकृतम् ।

विलोचनानामिव भोगिनां विभोः सहस्रयुग्मं शमिनां समस्ति वः ॥ ८२ ॥

मुद्रलज्जनपदप्रसिद्धं महत्त्वख्यापकं यथनशातेरभिधानं गाजीति । स गाजी अकश्वर-
साहिः गणपुंगवः तपागच्छवृषभः मुख्यं ता प्रति जगाद गदति स्म । हे व्रतीश्वराः, पुरा
पूर्वं मया जनयातया इति श्रुत्योः श्रवणयोगोचरीकृतं विषये विहितमास्ते वर्तते ।
इति किम् । यो युष्माकं शमिनां शिष्यीभूतानां साधूनां सहस्रस्य युग्मं युगलं द्विसहस्री ।
गम्यन् विद्यते इति समस्ति । केषामिध । विलोचनानामिव । यथा भोगिनां भुजंगमानां
विभोः श्यामिनः शेषनागराजस्य नेत्राणां नयनानां सहस्रद्वयी आस्ते । 'शेषो नागाधि-
पोऽनन्तो द्विमहत्प्राश आलुङ्कः' इति हैम्याम् । सहस्रफणामण्डलेर्धरणीधारकत्वात् सहस्र-
फणानां सहस्रनेत्रद्वयभावात् ॥ इति साहिना स्वयमेवोक्तस्वरिशिष्यसंख्या ॥

श्लो॥३॥ध'

गा॥ अ० ७२ ॥ ४५ : पूवे' मे' सांभ० युं ६तुं हे शेषनागनां मे ६०२ नेत्रानी नेभ
आपने मे ६०२ संयभी शिष्यो छे । ॥ ८२ ॥

ततः क्षितीन्द्रः व्रतिनां व्रतीश्वर समीपभाजा ममिधाः स्म पृच्छति ।

परस्परं तस्य पुरस्त एव ताः महामणीनामिव तद्विदोऽवदत् ॥ ८३ ॥

ततः स्वयं हरिशिष्यकथनानन्तरं क्षितीन्द्रः साहिः व्रतीश्वरं स्वरिं प्रति समीपं भग-
वत्सन्निधानं भजति इति तत्समययूरीममीपस्थायुकानां व्रतिनां साधूनामभिधा नामानि
पृच्छति स्म । तत्समस्य वृषभ्य पुरोऽवे परस्परमग्न्योऽग्न्यं तद्विदो व्रतिनामशास्त एव
व्रतिनां मीमांसा एव ताः पण्डितनामाभिधा अभिधानानि अयद्व्यकथयति स्म । केषामिध ।
महामणीनामिव । यथा तद्विदो महामणीगुणवैसारः परीक्षका महामणीमभिधा वज्रमरकत-
वैद्यैरक्षरागादिनामानि कथयति ॥ इति वनिना परस्परमभिधाननिवेदनम् ॥

श्लो॥३॥ध'

७२ ॥ ४५ : पूवे' मे' सांभ० युं ६तुं हे शेषनागनां मे ६०२ नेत्रानी नेभ
आपने मे ६०२ संयभी शिष्यो छे । ॥ ८२ ॥

सुतपुत्राणां पित्रोः जन्मना न माननानेन च मुक्तमग्रतः ।

मनीषणां च नृणां दारिद्र्या मुनीनिवृत्तौ कथं स्म पुस्तकम् ॥ ८४ ॥

अथ पुरोः शिष्यानां नामान्ध्यानामस्मरं मदीमरुत्थान भूमिग्रः । 'गृन्नापादुप्रधन्या
मरुत्थामधन्या' इति ह्रस्वाम् । प्रमदाशान्दाम् उपदां प्राभुममिष मृनीशितुः सूर्यः पुरोऽप्ये
पुष्पकः दौष्टपति इव । विभुं पुष्पकम् । अङ्गुलम्भना शङ्खजीनाम्ना गृहपुत्रेण गृहात्स्थ-
भवनस्याद्यादानापिने शोके 'अगाधम्' इति प्रसिद्धं च पुनः गान्तानेन मीषांगाननाम्ना
साहितामस्तेन साहेगाजेन ततः संप्राप्ते गृहपतिनादिविजयविधानममये भीमद्वय-
पातिगाहिरा स्वयं गान्तमान इति दत्तविरहेन अग्रतो मृगपुत्रस्यान आनीय मृगं गाहि-
प्रतिशितशङ्खमाद्यनुना मन्दिमरुत्थाम्नां निष्पाद्य मीषांगानस्य हस्ते प्रदत्तं तेन च
गृहाप्ये पुञ्जीकृतम् ॥

श्लोकाध

आद्याहना ज्येष्ठपुत्र शेभुल्लो मृदभङ्गुषाभांथी कदीने पुस्तक आनधाने आभ्युं,
अने आनधाने ते पुस्तक आद्याहनी आगण भूषुं. अतिआनंदित अनेवा आद्याहे
ते पुस्तक सुविशनां अरुणभलभां नेष्टाये कथुं. ॥ ८४ ॥

ततस्तद्वन्मुथ पुरो धराविधोरवाणि धानंयमपुंगवैर्गुरोः ।

रहस्यमेतस्य पुनर्नगादि तैरमुष्य सन्धुः सखिस्वन्नेतसः ॥ ८५ ॥

तत आनयनामतरं प्रभाः सूर्यः धानंयमपुंगवैरितिगृहपतेः पण्डितामण्डलैः तत्पुस्तक-
मुमुष समन्ताः पुस्तिकास्तोदविष्या धराविधोर्मेदिमीशः पुरोऽप्ये अयाधि धाचयते स्म ।
पुनस्तेर्गोताचैरेतस्य साहेः पुरोऽमुष्य पुष्पकस्य मध्ये विजितस्य शास्त्रस्य रहस्यम् इदं
पुस्तकमेतन्नाम द्वाद्यमत्र येनप्राच्यमिष्यादि दादं ग्यगादि कनितम् । कियत् । मरिचत् ।
यथा मरिचिर्मिश्रः सन्धुः स्वकीयनिरन्तरमननः सन्धुः पुनः स्वयंततो निजहृदयस्य
रहस्यं गुह्यं दादं निगद्यते प्रीचयते ॥

श्लोकाध

आद्याधं अगवंतना पंडित शिष्योले ते पुस्तक ज्येष्ठीने राजनी आगण धांभ्युं
अने भित्र जेभ भित्रनी आगण हृदयने कडे तेभ मुनिपुंगवोले ते पुस्तकना रहस्यने
राजने नमुंभ्युं. ॥ ८५ ॥

उदीतमङ्गैरिह रुद्रविग्रहेरिवास्तपुष्पज्वनकालकेलिभिः ।

पुनस्तमस्तोमभिदाविदांवरैः परैरुपाङ्गैरिव पद्मिनीवरैः ॥ ८६ ॥

इह पुस्तकमङ्गकमध्ये रुद्रा पञ्चादश तेषां विग्रहैरङ्गैरिव पञ्चादशमंरुपाङ्गैः आचाराङ्ग-
रुद्रकृदङ्ग-स्थानाङ्ग-ममयायाङ्ग-विवाहप्रशो-शाताधमंरुपाङ्ग-अन्तकृदशा-अपासकदशा-

ક્રમણુતરોપપાતિકાદશાન્ન-મશ્નવ્યાકરણાન્ન-ગિનાકશ્રુમાન્ન-શર્ણવદ્ગદ્ગદીમં પ્રાદુર્ભવમ । કિ
લક્ષણેઃ અન્નઃ રુદ્રધિર્મોઽથ । અસ્તઃ શિમો ગિનાશિમઃ પુણ્યજઃ કંદુર્વસ્તથા કાન્તઃ કલિકારો
દેવ્યવિશેષસ્તથોઃ કેન્નિચિન્દામો યઃ । ‘ડહીનમાનશ્ચિનમાનશદુત’ इति नेपथे । पुनरिद
पुस्तके पद्मिनीयरेनेलिनीनाथेर्भास्वरेण्य परेङ्गम्योऽन्येर्होद्दशभिः उपपत्तिका-राजप्रभ्रीय-
जीवाभिगमप्रशापना-जम्बूद्वीपप्रशमिका-चन्द्रप्रशमिका-सूर्यप्रशमिका-निरयापत्तिका-कलिका
कल्पायतंतिका-पुष्पिता-पुष्पवृत्तिका-वृष्णिदशा-इति द्वादशमन्तर्यामिणानामेव वाच्य
सूचकैरुपलब्धिदीये । दिभृतः उपाङ्गः सूर्यश्च । तन्मतामज्ञानानां दुष्टानां वा अन्धकाराणां
स्तोमस्य समूहस्य मित्रायां विदारणं विद्वांसरेः कृशयेः तेषु मुख्यः ॥

સંલોકાર્થ

આ પુસ્તકમાં દામદેવ અને કલિકાલરૂપી હૈરપના નાશ અગિયાર રુદ્રો સમાન
આચારંગ, સૂર્યાંગ, ઠાણંગ, સમવાયાંગ, વિવાહપ્રસન્નિ, જ્ઞાનાધર્મકથાંગ, અંતકૃતદશાંગ,
ઉપાસકદશાંગ, અનુચરેપપાતિકદશાંગ, પ્રશ્નચક્રરણાંગ અને વિપાકશ્રુતાંગ અને અગિયાર
અંગો છે, અને અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને ભેદનાર બાર સૂર્ય સમાન ઉપપાતિક, રાયપસેવિધ,
લવાભિગમ, જંબૂદ્વીપપ્રસન્નિ, ચંદ્રપ્રસન્નિ, સૂર્યપ્રસન્નિ, નિરયાવતિકદશ, કલ્યાણતંત્રિક,
પુષ્પિત, પુષ્પમૂલિકા અને વહિનદશા એ બાર ઉપાંગ છે. ॥ ૮૬ ॥

प्रकीर्णकैर्मधरापतेरिव प्रकीर्णकैः प्रादुरभावि तत्र च ।

परश्वधेदृष्टेद्वरर्धराकामिवाहसां छेदवरागमस्तथा ॥ ८७ ॥

चतुःप्रमाणरपि मूलवाटमयैश्चतुर्गतीनां प्रतिषेधकैरिव ।

युगेन वा नन्वनुयोगतास्त्रयोर्द्वનોरिव श्रीजिनशरानधिया ॥ ८८ ॥

થ પુનઃપુનઃ પુસ્તકે ચતુઃશરણ-આતુરપ્રત્યાભ્યાસ-મહામત્યાભ્યાસ-મત્કપરિજ્ઞાન-તેડુ
મધેકાલિક-ચન્દ્રાવિષ્ણુ ગણિદિવા-મરણવિમુક્તિ-દેવેન્દ્રસ્વનય-મેસ્તારકપ્રકીર્ણક-इति नाम-
भिर्दशप्रकीर्णकैः प्रादुरभावि प्रकटीभूतम् । उपेक्ष्यते—धर्मपरापतेः धर्मेनाप्तो राज्ञः प्रकीर्ण-
कैरामरैरिव । तथा पुनः निशीथ-महानिशीथ-व्ययहार-दशाश्रुतस्वकल्प-पञ्चकल्प-जीव-
मरण-वृष्टकल्पनामभिः छेद इति संज्ञया यैः प्रधानैः आगमैः निष्कार्णैः आधिभूयते
म् । विभूतैः । अहगां पापानां छेदकरैः गण्डशः कारिभिः । कैरिव । परश्वधेरिव ।
प्रमाणानि येषां तेषानुप्रमाणैः मूलवाटमयैः आयदयकदशधैकालिक-उत्तरायन-विण्डनियुक्ति-
रिति मृशभिधानाद्वातेराविष्मायि । उपेक्ष्यते—चतुःप्रमाणरत्वेन चतुर्णां नरक-तिर्यङ्-
मानय-दानवादिनां दुष्टानां निवृत्तानां भयभमणहेतूनां नीचजातीनां वा गनीनां प्रतिषेध-
कैर्निवारकैरिव । वा पुनः नन्दी तथा अनुयोग इति नाम त्रयोस्तादृशयोः शास्त्रयोर्युगेन

મન્ત્રેન પ્રકટીભૂતમ્ । ઉત્પ્રેષયતે—મીજિતજ્ઞાસનધિવા મીયમ્મદાપીગદ્દમ્મત્તજ્ઞવા દશોદ્યંત્રે
નવંનયોર્વામભ્ય ક્ષિપ્તનાવતા યજ્ઞચરવારિશદાગમાઃ સંજાતાઃ ॥ યુગ્મમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

વળી, આ પુસ્તકમાં ધર્મસાનના ચામરસમાન ગદ્યચરણ, આદિ૨૫૨૨૪ખાણ, મદા૧૨૨૪ખાણ, આતપરિજ્ઞા, તંદુલવેશલિક, ચન્દ્રવિદ્યા, ગન્ધિવિદ્યા, મરણવિગતિ, દેવેન્દ્રસ્તવ અને સંસ્કારપ્રદીર્ઘ એ દશપદ્યના છે. અને પાષોડ્ડપી વૃદ્ધોને ઉમેરી નાખવા માટે કુશરસમાન નિરીપ, મહાનિરીપી, વ્યવહારદશા શ્રુતશંક, પંચકૃષ્ણ, જમૂતકૃષ્ણ અને બૃહતકૃષ્ણ એ છ ઉદસૂત્રો છે. વળી ચારગતિના પ્રતિબંધકૃષ્ણ આવશ્યક, દશવેશલિક, હંતરખ્યન, અને પિંઠનિયુક્તિ એ ચાર મૂલસૂત્રો છે. તેમજ જૈનશાસનની ભક્તીના બે નેત્રોસમાન નંદી અને અનુયોગદ્વાર સૂત્રો છે. ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥

અર્ચકૃતિર્જ્યોતિષકાવ્યનાટકપ્રમાણવેદાન્તસમ્પ્રજ્ઞાગમાન્ ।

અદર્શયન્સાપ્તમુખાંશુસાપ્તવો નૃપસ્ય માવાનિત માનુમાનવઃ ॥ ૮૯ ॥

અથાપરદામનમ્લકરદામ્નાર્ણાં નામાગ્યાઃ—અર્ચકૃતિઃ પાશ્વદાસ્યંકાર-કાવ્યાનુશાસન-છન્દોનુશાસન-યુત્તરસ્નાકારાદ્યોડ્દેશકારમગ્યાઃ, જ્યોતિષાણિ નારચન્દ્ર-આરમ્ભસિદ્ધિ-વારાહીસંદિગ્ધા-વર્ણદહ્યાય-કર્ણવૃક્ષહલાદીનિ જ્યોતિઃશાસ્ત્રાણિ, કાવ્યાણિ રપુર્વશ-મંથવૃત-કુમારમંથવ-કિરણ-માય-ઝેવધ-ચમ્પુ-કાદમ્બરી-વજ્રાનન્દ-વતુસુન્દરાવાનિ, નાટકાણિ વિદ્યુત્તમરતાદીનિ તથા દદ્ધમન-જૂનાદ્ધ-ગમ્પીમનાટકાદીનિ જ નાટકશાસ્ત્રાણિ, તથા પ્રમાણ તર્કપરિમાયા-નસપદાર્થો-મિતભાગિણી-પ્રમાણમદ્વજા-શશપરચરદરાત્રી-ગણિકાન્દ-વર્ધમાન પ્રશસ્તવદ્ધમાન્ય-વર્ધમાનેન્દુ-કિરણાવલી-ચિન્તામણિ-શરદન-પૂર્વમીમાંસા-વજ્રવા-ધવાયી-જૈનપ્રમાણ-પ્રમાણમદ્વજરી-સ્વાધ્યાદ્ધમદ્વજરી-રગ્ના કરાવતારિકા-મંમિતિ-સ્વાધ્યાદ-રગ્નાકર્મગદીનિ પ્રમાણશાસ્ત્રાણિ, વેદાણ ઉચ્ચનિષ્વ-ધ્રુવ-ચતુઃ-નામ-અવર્ણનાધિધ્યેદનાં વૃત્તિર્વાં, મદ્યલક્ષણેઃ રુદ્ર-ચન્દ્ર-કાશ્વજ્ઞ-આપિશાહી-શાકરાયન-વાણિનિ-અમરચન્દ્ર-મિત્રેન્દ્રે રૂપગ્રી વ્યાકરણાણિ । અથ વા ચન્દ્ર-વાણિનિ-મિત્રેન્દ્ર-શાકરાયન-વાયન-વાગ્દેવ-નરસ્યતીકળદામગ્ન' શુદ્ધિમાગરં વિશ્વાન્તવિષાધરં જ્ઞ મીમામનકલાપકં મુદિત્વ્યાકરણં શૌર્યં શૌર્યં નદિતયોત્પન્ન-નારસ્યતં નિદ્ધદેઃ જયદેઃ તથાવગ્મ્ । રૂતિ વ્યાકરણં પ્રોત્ત' સિદ્ધ-પ્રાપ્તમંભવમ્ ॥' રૂપગ્દાદશવ્યાકરણેઃ સદ્ધ વર્તન્તે ચે ને તારણા આગમાઃ સિદ્ધાસ્તાઃ અદ્વોપાદ્ધનિયુક્તિઃકૃતિભાવ્યાદ્યઃ સર્વેડ્વિ તરપુસ્તકાન્તવર્તમાના મગ્યાસ્તાન સાધુસુખાંશોઃ સ્ત્રીરુદ્રસ્ય સાપ્તર્થો સીતાર્થો મુપસ્યાદ્દર્શયન્ નામપ્રાદં દર્શયન્તિ સ્મ । વે. રૂપ । માનુમાનવ રૂપ । યથા દિનકરકિરણા આવાન જગત્પદાર્થમાર્થાનિ દર્શયન્તિ પ્રકાશયન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

સૂચનાં કિરણે જેમ પદાર્થોને પ્રકાશિત કરે છે તેમ આચાર્યના ગીતાર્થ શિષ્યોએ
દિ ૦ સી ૦ ૬૪

રાજાને પુસ્તકમાં રહેલા અલંકાર, બ્યેતિથ, કાવ્ય, નાટક, પ્રમાણ, વેદાંત, વ્યાકરણ અને અંગ, ઉપાંગ, બાધ્ય, ચૂર્ણિ, અને નિયુક્તિના શ્રેણી બતાવ્યા. ॥ ૮૬ ॥

નિભાલ્ય નિઃશેષમિદં સ્વચક્ષુષા હૃદા દધત્રીતિમિવેન્દિરાત્મજઃ ।

વમાણ ભૂમીયુમર્ણિર્ગણીયરં તૃણીકૃતાનેકનરેન્દ્રવિક્રમઃ ॥ ૯૦ ॥

ભૂમીયુમર્ણિઃ ક્ષોણીમહસ્રકિરણઃ પાતિમાહિઃ । ‘મધ્યંદિનાયધિધિધેયંસુધાચિવસ્વાત’
 इति मेपथे । गणीश्वरमनुचानचक्रिणं प्रति वमाण यदति स्म । किभूतः । तृणीकृतः
 अधस्तित्तिरस्मृतः तृणमायो गणितः अनेकेषां परोक्षक्षाणां नरेन्द्राणां क्षोणीपालानां विक्रमो
 यीरवं गत । किं कृत्येन । हृदा हृदयेन प्रीतिं प्रमोदं स्नेह च दधत । क इय । इन्दिरात्मज
 इय । यथा कमलानन्दनो हृदा यक्षसा कृत्या । ‘ममामनाधे’ भय मण्डनं ननु प्रिये
 मयूगमयुधिभरणं भय । प्रमादमादायपमयूगमयुतां विना ममोरः कररत्नवामनम् ॥’ इति
 मेपथे । प्रीतिं प्रीत्या न्यपगर्भो धत्ते । किं कृत्या । स्वचक्षुषा निजनेत्रेण निःशेषं समस्तमपि
 तत्पुस्तकं निभास्य विदोक्तयित्वा ॥ इति यतिप्रोक्तपुस्तकरहस्यावशोः ॥

‘સ્રોત્રાકાથ’

પોતાના પરાક્રમ વડે અનેક રાજાઓને પરાસ્ત કરનાર પૃથ્વી સૂર્ય બાદશાહ
 પોતાનાં નેત્રો વડે આ સમસ્ત પુસ્તકને જોઈને કામદેવની જેમ હૃદયમાં પ્રીતિને ધારણ
 કરતાં સૂરીન્દ્રને કહ્યું : ॥ ૯૦ ॥

પુગમવત્રીનિપદં વયસ્યવદ્વિનારદેન્દુર્મમ પદ્મસુન્દરઃ ।

ન યેન મેદેડમ્યુગ્દામિવાવલી દિમતુંના પણ્ડિતરાજગર્વિતામ્ ॥ ૯૧ ॥

हे मरे, पुग एवं मम वयस्यवग्निप्रमिव प्रीतिपदं स्नेहभाजनं पद्मसुन्दर इति नाम
 विदोक्तदेवः विचित्रजचक्रमाः अभयप्रभृय । येन पद्मसुन्दरेण पण्डितराजस्य हस-
 विदोक्तममिव पण्डितराजस्य स्वगुरुणाप्यजेयतां स्वस्य प्रत्यापयतः पण्डितरा-
 जेनविदोक्त पण्डितराजस्यमिधानं प्रकटयतः गर्विता स्वचित्तकल्पितानस्याहंकारिणं न
 मेदे न मीदा । पादेनि(वि)तिथ्य गमाममक्षं तदर्थं निवामियामातेत्यर्थः । केनेय । हिम
 केनेय । यथा हिमालयादेन अम्युक्तं पद्मानामावर्जितं मद्यते । हिमपातेन पद्मानि कोन-
 म्पावर्जित्या यागि ।

‘સ્રોત્રાકાથ’

હે મારે, પુગ એવું મમ વયસ્યવગ્નિપ્રમિવ પ્રીતિપદં સ્નેહભાજનં પદ્મસુન્દર इति नाम
 विदोक्तदेवः विचित्रजचक्रमाः अभयप्रभृय । येन पद्मसुन्दरेण पण्डितराजस्य हस-
 विदोक्तममिव पण्डितराजस्य स्वगुरुणाप्यजेयतां स्वस्य प्रत्यापयतः पण्डितरा-
 जेनविदोक्त पण्डितराजस्यमिधानं प्रकटयतः गर्विता स्वचित्तकल्पितानस्याहंकारिणं न
 मेदे न मीदा । पादेनि(वि)तिथ्य गमाममक्षं तदर्थं निवामियामातेत्यर्थः । केनेय । हिम
 केनेय । यथा हिमालयादेन अम्युक्तं पद्मानामावर्जितं मद्यते । हिमपातेन पद्मानि कोन-
 म्पावर्जित्या यागि । ॥ ९१ ॥

જગામ ॥ સ્વર્ગિમૃગીદશાં દશામયાતિયેયીં પરિણામતો વિધેઃ ।

મુહુર્મયાશોચિ સ વાતપાતિતાનિરપ્રરુદામરસાલવદ્ધિમો ॥ ૧૨ ॥

હે વિમો હે સુરે, કથ યશ્ચાત્ક્રિયતા કાલેન ન પદ્મસુન્દરો વિધેર્દેવસ્ય પરિણામતો યશતઃ સ્વાર્તિણાં સ્વર્ગગ્નન્મનાં દેવાનાં મૃગીદશાં સંયસ્તહરિણેત્રાણામદ્ગ્ધનાનાં દશાં લોચનાનામાતિયેયીં પ્રાપુષીભાવ' જગામ સંપ્રાપ । તતસ્તસ્ય સ્વર્ગે ગમગાનન્તરં સ મય મુહુર્વારંધારમશોચિ શોચિતઃ શોકગોચરતાં પ્રાપિતઃ । કિંવત્ । વાતેન પ્રચ્છેદપયનેન પાતિતો મૃલાદુર્મુલ્ય નિશ્ચિન્તઃ અગ્નિરે સ્વયદ્વાદ્ગ્ધે પ્રરુદ ઉદ્ગતઃ અમરસાલવત્કલ્પયુક્ત इव । યથા નિજગૃહાગ્નિરોદ્ગતવાતનિષ્પાતિતઃ શોચ્યતે તથા મયાસીં મુદ્ગલઃ શોચ્યતે હત્યયઃ ॥

શ્લોકાર્થ

હે પ્રભો, તે પદ્મસુંદર ભવિતવ્યતાના યોગે કેટલાક કાળે સ્વર્ગ'દોહના અતિથિ બન્યા. તેથી જેમ ઘરના આંગણે રોપેલું કદપવૃક્ષ કેઈ પ્રચંડ પવનથી નાશ પામે ને જે શોક થાય તેવો શોક મારા હૃદયમાં તેઓના સ્વર્ગ'ગમનથી થયો હતો. ॥ ૬૨ ॥

અમુખ્ય શિષ્યેષુ ગયેપયન્નં ન સાધિમાનં बहुपात्फलेष्विव ।

धकार तरपुस्तकमात्मसात्ततो यदिन्दिरा नीतिमुखं विमुञ्चति ॥ १३ ॥

હે સુરે, તતઃ પદ્મસુન્દરસ્ય સ્વર્ગગમગાનન્તરં તસ્ય મદ્વયસ્યસ્ય પુસ્તકં લિપીકૃતસર્વ-
દોષાશ્ચયમાત્મમાગ્મયા દત્તં ચકાર । ઉત્તમપુરુષેકવચનં ણપ્ । મદ્ગૃહે પથાદં રક્ષિતયાતિ-
સ્વધઃ । અહં કિં કુર્વનં । અમુખ્ય મમ સરુયુઃ પદ્મસુન્દરસ્ય શિષ્યેષુ ધિનેયેષુ સાધો-
ભાવં' સાધિમાનં' સાધ્વાચારતાં શ્રીસત્રીધીનભાગ્યમ્ । 'સ્વયાદતઃ કિં નરસાધિમન્નમ્'
હતિ નેપથે । ન ગયેપયન્ન અપશ્યન્ । કેષ્વિધ । बहुपात्फलेष्विव । યથા ન્યગ્રોધપાદપકલેષુ
'સાધિમા ચાહતા ન ગયેષ્યતે શૃદ્ધીતમ્' । કુતઃ । યતઃ કારણાત નીતિમુખં' ન્યાયન્યા-
'ગિનં સ્વાચારહીનં' નરમિન્દિરા શ્રીચિમુષ્ચતિ જહાતિ । યદુક્તમ્—'સત્યપિ સુકૃતે કર્મેણિ
દુર્નોતિરપાન્તરે ધિવં દરતિ । તેલેડ્ડુપમુકેડપિ દિ દીપશિશ્વાં કિમુ ન વાતાલી ॥' હતિ ।
પસ્તુ મદાચારયાંસ્તમેવાગત્ય લક્ષ્મીઃ થયતે ॥

શ્લોકાર્થ

મારા મિત્ર પદ્મસુંદરના શિષ્યોમાં શોધતા અને વડવૃક્ષનાં કુટોની જેમ કેઈનામાં સાધ્વાચાર જેવામાં આવ્યો નહીં; તેથી પદ્મસુંદરનું લીધિબદ્ધ સર્વ'શાસ્ત્ર મે' સ્વાધીન
'કયુ', કયુ' છે:- દુરાચારીઓને લક્ષ્મી ત્યાગી દે છે. ॥ ૬૩ ॥

દિનાન્તસંધ્યાસમયસ્વધાશનામ્બુજાનનાકોશમિવાશિલાગમમ્ ।

ઇમં પ્રદાસ્યામ્યહમત્ર કસ્યચિન્મહાનુમાવસ્ય હૃદેત્યચિન્તયમ્ ॥ ૯૪ ॥

હે સુરે, અહં તત્સમસ્તપુસ્તકં સ્વસાત્કૃત્વા દ્વિદિ નિજમનસિ રૂપમુન્ના પ્રકારેનાચિન્તય
ચિચારિતથાન । રૂપમ્ । યદહમત્ર જગતિ મમ મણ્ડલે પરજનપદે વા યાસિનઃ
કસ્યચિદમાધારણાચારવત્તયા સકલમહીમણ્ડલાલ્પલ્પચિચારિતમાત્રઃ મહાનુમાવસ્ય
માધોર્ણા ઇમં પદ્યસુન્દરસંયન્ધિનમશિલાગમં સર્વશાસ્ત્રં પ્રદાસ્યામિ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—દિનાન્તસ્ય
સંધ્યાસમયસ્ય પિતૃકાલસ્ય સ્વધા આહુતિવિશેષઃ અશનં ભોજનં યસ્ય સ સ્વધાશનસ્તસ્ય
અમ્બુજાનના પદ્યવદના । સરસ્વતી દેવતેત્યર્થઃ । ‘દિનાન્તસંધ્યાસમયસ્ય દેવતા’ રૂપમ્
નિર્ણયે । તસ્યાઃ કોશં ભાણ્ડાગારપુસ્તકમિય । શ્રુયતે હિ—નયવ્યાકરણં ચિકીર્ષા
દેમાધાર્યેણ મિહરાજાજયમિહદેવજનાઃ સ્વકીયશાસ્ત્રાઘ કાશ્મીરે પ્રેપિતાઃ । તે ય વાગ્દેવી-
વર્ણનિ ગમ્યા ગ્રાત્મીં સંપૂજ્યાશુરુત્તેપપૂર્વં વ્યાકરણપુસ્તકં વાચસ્તે સ્મ । તદેવ તયા સાક્ષાદ્નૃપ
સમ્પૂર્તિરેકા રત્નપાથે’ દેમાધાર્યેરુપાસ્તીતિ રાજો વાચિકકથનપૂર્વં વ્યાકરણપુસ્તકાનિ
નમર્પિતાનિ । અગ્નિયાં પૂજામાર્ગાનાદિવિધિના ગ્રાતઃ પુસ્તકં દૃશ્યતે ન વાગ્દેવી । તત્
કાશ્મીરે ગ્રાહ્યમા ભાણ્ડાગારોડસ્તીતિ । તેષુ સર્વાણિ પુસ્તકાન્યપિ સન્તીતિ ॥

શ્લોકાર્થઃ

હે સુરિજી, સરસ્વતીના પુસ્તક બાંડારની જેમ આ સમસ્તપુસ્તક બાંડાર હું સ્વદેશી
યા પરદેશી કોઈપણ સહાચારી મહાનુમાવને કેટલાય સમયથી અર્પણ કરવાની વિચારણામાં
હોતો. (પૂર્વે) નવા વ્યાકરણની રચના કરવાની ઇચ્છાથી શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે અને સિદ્ધરાજ
જયસિંહદેવે પોતાના માણસો અને અવડોને કાશ્મીર મોકલ્યા હતા; તે લોકો કાશ્મીરમાં
રહેલા સરસ્વતી મંદિરમાં જઈને સરસ્વતીદેવીનું પૂજ-હીપ વડે પૂજન કરીને પ્રાચીન
વ્યાકરણના પ્રતની માગણી કરી ત્યારે સાક્ષાત્ સરસ્વતીદેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈને કહ્યું: ‘તમારી
પાંત્રે મારી બીજી મુનિસમાન શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય છે’ આ પ્રમાણે રાજાને મૌખિક સંદેશો
કહેવાવવા પૂર્વક વ્યાકરણનાં પુસ્તકો પોતાના બાંડારમાંથી અર્પણ કર્યાં હતાં. બીજા
‘સંકેતો’ને તો અર્ચનપૂજન કરવાપૂર્વક માગણી કરવાથી પ્રભાતે પુસ્તક જ મને પરંતુ
અ.ક.ત. સરસ્વતીદેવીનું રથન થતું નથી.” ॥ ૯૪ ॥

તત્તો મુનાગમ્યમર્ણીમદાર્ણવા ન વીક્ષિતાઃ કેડપિ દશા મવાદશાઃ ।

પદે પદે સ્યુઃ કિમ્ નિર્જેરાનુર્જનીમર્ણીમહીજન્મનિપાવનીધરાઃ ॥ ૯૫ ॥

૬ મુનિ. મનમ્બુજાનનામહાનુમાવયોગ્યાપરપાત્રાનવેશ્વજનરક્ષણકારણાદ્યુજા યથ મળવિન્
મનાર્ણવદેવદશવાઃ મનનાર્ણવ મળ્યા ન મળ્યા અમળ્યા વા મેળવો રત્નાનિ તેમાં મના

પૈયાઃ ક્ષીરનીરાશયાઃ રત્નાકરત્વાત્ ભવાદશાઃ શ્રીમત્સદશાઃ કેઽપિ પરે દશા મયા લોચનેન ન ધીક્ષિતા દશાઃ । યુકોઽયમર્થઃ । દે શુરો, નિર્જરાણામર્જુની સુરમયી કામ-
ધેનુઃ, મળી સુરમાણિક્યં ચિન્તારત્નમ્, મહીજન્માનઃ સુરતરવઃ કલ્પદ્રુમાઃ, નિપાઃ સુર-
કલશાઃ કામકુમ્ભાઃ, અવનીધરાઃ સુરગિરયઃ મેરુપર્વતાઃ । કિમુ ઇતિ પ્રશ્ને । પદે પદે
સ્થાને સ્થાને કિં સ્યુઃ । અપિ તુ ન ભવેયુઃ । નિર્જરશબ્દાદપ્રે અનુગ્વાદયઃ શબ્દાઃ યો-
જ્યાઃ । તતઃ કામધેન્યાદીનિ નામાનિ મશ્નન્તિ । યથા શ્રીચિન્તામણિપાર્શ્વનાયસ્તોત્રો-
'ત્રીર્વાણદ્રુમકુમ્ભધેનુમળયસ્તસ્યાદ્ગ્ધૈરિરિન્દ્રિણઃ' ઇતિ ॥

શ્લોકાર્થ

તેથી છે પૂજ્ય, અગણિતશુભોદ્ગમી રત્નના સાગર સમાન આપના સિવાય અન્ય
કોઈ સુપાત્ર મારી દ્રષ્ટિમાં આવ્યું નથી. શું સ્થાને સ્થાને કામધેનુ, ચિન્તામણિરત્ન,
કલ્પદ્રુમ કે મેરુપર્વત સંભવી શકે છે ! ॥ ૯૫ ॥

ઇદં તદાદત્તસમસ્તપુસ્તકં મુનીશ્વરા મામનુષ્ય શિષ્યવત્ ।

યદત્ર પાત્રપ્રતિપાદનં નૃણાં મયામ્બુરાશીં કલ્પીસુતીયતે ॥ ૯૬ ॥

દે મુનીશ્વરાઃ હ્રદયઃ, તદુત્તમપાત્રત્વાદિકારણાત્ શિષ્યયન્નિજવિનૈયમિય સ્વમત્ત-
મિય વા મામનુષ્યદ મમોપરિ અનુગ્રહં પ્રમાદં વિધાય ઇદં પદ્મસુન્દરત્તકં શ્રીમત્પુરો-
મયા દીક્ષિતં સમસ્તમપિ પુસ્તકં લિપીકૃતશાસ્ત્રજ્ઞાતામાદત્ત ગૃહ્ણતીત । યતો દેતૌત્રત્ર
અંગતિ પાત્રપ્રતિપાદનં સાધુદાનં નૃણાં અવ્યજનાનાં મયામ્બુરાશીં સંમારત્તમુદ્રં કલ્પી-
સુતીયતે અગસ્તમિ(સ્તિરિ)વાચરતિ । અવસાગરં નિષ્કાપયતિ । ઘટઃ કુમ્ભઃ કલશઃ
ત્રયોઽપિ મુંઝીલિક્ષે ॥

શ્લોકાર્થ

તેથી છે મુનીશ્વર, આ સમસ્ત પુસ્તકભંડાર શિષ્યની જેમ મારા ઊપર અનુગ્રહ
કરીને આપ ગ્રહણ કરે । કહ્યું છે : કે આ લોકમાં કરેલું સુપાત્રદાન અનુષ્ઠાના સંસાર
રૂપી અનુદ્રને અગસ્તમિની જેમ વહુકરે બનાવી દે છે. ॥ ૯૬ ॥

મર્તિ શ્રુતિશ્રીરધિપારદશરી' યતો વહન્તઃ સ્ય તપસ્વિશેષરાઃ ।

ઇમં તતોઽલંકુસ્તાં મરાલવદ્ધિરશ્વિપુત્ર્યા ઇવ ચઃ કરામ્બુનમ્ ॥ ૯૭ ॥

દે તપસ્વિશેષરાઃ, તપોરૂપં સ્વં સ્થાપતેયમસ્મેષામિતિ તપસ્વિનઃ । 'અસ્ય સ્વં તપો-
યોગસમાધયઃ' ઇતિ દૈમ્યામ । યનાવતા ધ્રમણાવર્તમાઃ આમ્યગ્નિ તપસ્યા ઇતિ ધ્રમણા
ઇતિ ભગવદ્વિશેષણેષ સાધ્યંકં પૂર્વોક્તં નામ । યતઃ કારણાન્ બુદ્ધયઃ શાસ્ત્રાણિ તા વચ

ળયાઃ ક્ષીરનીરાશયાઃ રતનાકરત્યાત ભવાદશાઃ શ્રોમત્સદશાઃ કેઽપિ પરે દશા મયા
લોષનેન ન ધીક્ષિતા દશાઃ । યુક્તોઽયમર્ગઃ । દે ગુરોઃ, નિર્જરણામર્જુની સુરગધી કામ-
ધેનુઃ, મળી સુરમાણિક્યં ચિન્તારત્નમ્, મહીજન્માનઃ સુરતરણઃ કલ્પદ્રુમાઃ, નિપાઃ સુર-
કલશાઃ કામકુમ્ભાઃ, અવનીધરાઃ સુરગિરયઃ મેરુપર્વતાઃ । કિમુ ઇતિ પ્રજ્ઞે । પદે પદે
સ્થાને સ્થાને કિં સ્યુઃ । અપિ તુ ન ભવેયુઃ । નિર્જરશબ્દાદયે અનુન્યાદયઃ શબ્દાઃ ચો-
ક્ષ્યાઃ । તતઃ કામધેન્યાદીનિ નામ્રાણિ ભવન્તિ । યથા શ્રીચિન્તામણિપાર્શ્વનાથસ્તોત્રો-
'મીષાંણદ્રુમકુમ્ભધેનુમળયસ્તસ્વાદ્ગ્નૈરિદ્ધિઃ' ઇતિ ॥

શ્લોકાર્થ

તેથી હે પૂજ્ય, અગણિતશુભેશ્વરી રતના આગર સમાન આપના સિવાય અન્ય
કોઈ સુપાત્ર મારી દ્રષ્ટિમાં આપું નથી. શું સ્થાને સ્થાને કામધેનુ, ચિન્તામણિરત્ન,
કલ્પદ્રુશ કે મેરુપર્વત સંભવી શકે છે । ॥ ૯૫ ॥

इदं तदादत्तसमस्तपुस्तकं मुनीधरा मामनुगृह्य शिष्यवत् ।

यदत्र पात्रप्रतिपादनं नृणां भवाम्बुराशी कलशीसुतीयते ॥ ९६ ॥

હે મુનીશ્વરાઃ શ્રવણઃ, તદુત્તમપાત્રત્યાદિકારણાત શિષ્યચન્નિજ્ઞચિન્તેયમિય સ્થમ્ભ-
મિય યા મામનુગૃહ મમોપરિ અનુગ્રહં પ્રમાદં વિધાય इदं પદ્મસુન્દરસત્કં શ્રીમંપુરો
મયા દૌકિતં સમસ્તમપિ પુસ્તકં લિપીદૃતશાસ્ત્રજ્ઞાતમાદત્ત ગૃહ્ણીત । યતો દેતાંરવ્ર
જગતિ પાત્રપ્રતિપાદનં સાધુદાનં નૃણાં ભવ્યજ્ઞાનાં ભવામ્બુરાશી સંમારસમુદ્રં કલશી-
સુતીયતે અગસ્તમિ(સ્તિરિ)વાચરતિ । ભવસાગરં નિષ્ઠાપયતિ । યતઃ કુમ્ભઃ કલશઃ
ત્રયોઽપિ પુંજીલિજ્ઞે ॥

શ્લોકાર્થ

તેથી હે મુનીશ્વર, આ સમસ્ત પુસ્તકસંગ્રહ શિષ્યની જેમ મારા ઉપર અનુગ્રહ
કરીને આપ પ્રહણુ કરો । કહું છેઃ હે આ લોકમાં કહેલું સુપાત્રદાન મનુષ્યોના સંસાર
શ્રી સમુદ્રને અગસ્તચરિણી જેમ ચલુશ્વે બતાવી દે છે. ॥ ૯૬ ॥

मतिं श्रुतिश्रीरधिपारद्वयरीं यतो वहन्तः स्य तपस्विशेखराः ।

इमं ततोऽलंकुरुतां मरालवદिरશ્ચિપુत्र्या इव वः कराम्बुजम् ॥ ९७ ॥

હે તપસ્વિશેશ્વરાઃ, તપોરૂપં સ્વં સ્થાપતેયમસ્થેયામિતિ તપસ્વિનઃ । 'અમ્ય સ્વં તપો-
ધોગસ્માધયઃ' ઇતિ હૈમ્યામ્ । પત્તાયતા ધમણાપતંસાઃ આમ્યન્તિ તપમા ઇતિ ધમણા
ઇતિ ભગવદ્વિશેષણેન સાધકં પૂર્વોકં નામ । યતઃ કારણાન્ શ્રવણઃ શાસ્ત્રાણિ તા પદ

ક્ષીરધિદુઃખામ્ભોનિધિસ્તસ્ય પારં દૃષ્યતીતિ પારમામિનીં મતિં બુદ્ધિં યદ્વત્તો ધારયન્તઃ
સ્થ યતંધ્વે । તતોઽદ્વેતયુદ્ધિમત્ત્વહેતોરિદ્ પુસ્તકં ચિરન્નિચપુણ્યાઃ ‘દશમં ભાષણઃ સુતા’
ઇત્યુક્તત્યાત વિધાતુર્નન્દિન્યાઃ સરસ્વત્યા ઇય યો યુષ્માકં કરામ્યુજં પાણિપદમલંક-
રોતુ । કિંયત્ । મરાલયત્ । યથા રાજદંભઃ કરનુલ્લં રત્નચ્ચેન કોકનદમલંકુરતે । ચિ-
રન્નિપુણ્યા અપિ કરકમલે પુસ્તકમાસ્તે । ‘પુસ્તકવ્યગ્રહસ્તા ચ’ इति स्तोत्रे ॥ इति पुस्त-
कोत्पत्तितत्प्रदानकथनम् ॥

શ્લોકાર્થ

શાસ્ત્રરૂપી સમુદ્રના પારંગત અને આદિતીય બુદ્ધિભરતાને ધારણ કરનાર એવા
હે તપસ્વીસૂરિ, આ પુસ્તકે રાજદંભના હાથમાં જેમ રક્તકમલ શેલે છે તેમ સરસ્વતીની
જેમ આપના હસ્તકમલમાં શેલાને પામે । ॥ ૯૭ ॥

इदं तदाकर्ण्य स कर्णकेसरी गिरं न्यगादीत्तमसामवावरीम् ।

अवाप्तवृत्तेरशनैरियामुना न कृत्यमास्ते बहुधीवरीवर ॥ ९८ ॥

સ કર્ણકેસરી પણ્ડિતપદ્મવાનઃ સૂરિસ્તદા પુસ્તકદર્શનસમયે इदं પુસ્તકં ય્યં વૃહ્ણીત
इति मृपतिनिगदितमाकर्ण्य ध्रुत्वा तमसामज्ञानानां पाप्मनां या अवावरीमपनेत्रीम् ।
‘ઓણ અપનયને’ ઓણ ધાતુઃ । ‘અગ્નેધ્વોઽપિ દૃષ્યતે’ इति च निष्प्रत्ययः । ‘જોન્તા-
દ્રાતો હીપૂરી’ इति केचिदिति चनप्रत्ययस्य डीप् आगमो नकारस्य राकारादेशः ।
‘ચિદ્વેતોરનુનાતિકસ્ય’ इति सूत्रेण धातौर्णकारस्याकारादेशः । ओकारस्यायादेशः । अवा-
वरी इति निष्प्र- इति प्रक्रियाकोमुष्णम् । दुरितहर्त्री गिरं वाणीं न्यगादीत् यभाषे ।
કિમુવાચ—યદયો ધીમન્તો બુદ્ધિમન્તો યતંતે યસ્યાં સા બહુધીવરી નગરી બીકરી
તસ્યા વરઃ પતિસ્તસ્યાં વરઃ બ્રુણઃ સર્વવેન્ત્યાત સર્વાધિપતિત્યાતસ્ય સંબોધનમ્ । બહુવીહી
યા તતો બહુધીવરી બહુધીવા इति प्रयोगद्वयं स्यात् । ‘વનોર ચ’ चनस्तात्त्रिष्यां डीप्
રધાગ્તાદેશાદિ નર્થં પૂર્ણવત્ । અયમપિ પ્રયોગઃ પ્રક્રિયાયામેય । પુસ્તકેન કૃત્વા મમ
કિમપિ કૃત્યં કાર્યં नास्ति न विद्यते । कस्येय । અયાતવૃત્તેરિષ । યથા અયાતા લગ્ના
મૃતિઃ સાદિત્યં યેન । પચાચતા આકણ્ઠમિચ્છાપૂરણપર્યન્તં ભુક્ત્યોરિત્યતસ્ય પુનઃ અશને
મોક્ષને કૃત્યા કિમપિ કાર્યં ન સ્યાત્ ॥

શ્લોકાર્થ

રાજાની વાણી સાંભળીને પંડિતકેસરી આચાર્ય મહારાજ પાપકર્મોને હણનારી
વાણી બોલ્યા. ચીકરી નગરીના સ્વામિ એવા હે રાજાને લોજન વડે તૃપ્ત થયેલા
મનુષ્યની જેમ આ પુસ્તકનું મારે ઠંઠ પણ પ્રયોજન નથી. ॥ ૯૮ ॥

નરેન્દ્ર યાવદ્વ્રતિનાં વિલોકયતે તદસ્ત્યમીપાં ક્રિયતેઽધિકેન કિમ્ ।

વિમોરિમાં દામવદ્દદ્દદ્દદા ગિરં પુનઃ શોણિપુરંદરોઽવદત્ ॥ ૯૯ ॥

દે બરાણાં મધ્યે રુદ્ર મદ્યશ્ચોચન સાદે, વ્રતિનાં સર્વચિરતિયતામનગારાણાં પ્રાપ્તપ્રમાણમધ્યેનુ યાચયિતું વિલોકયિતું વિલોકયતે તાપ્તપ્રમાણં પુસ્તકમમીપાં યતિ(તી)નામસ્તિ ચિયતે તદિ મુઠાંકારિણા અધિકેન યદુના કિ ક્રિયતે । ન ક્રિમપીત્યથઃ । પુનઃ શોણિપુરંદરો મૃગોઽવદત્ જગાદ । કિ કુર્વંત । વિમોઃ શુરેરિમાં યાવત્પુસ્તકં વિલોકયતે તાવન્માયં તત્પુસ્તકં વર્તતે । માપૂનામધિકેનાધિકરણગૃતેન પુસ્તકેન કિ વિધીયતે ન કિચિદ્વિધેયમિત્યાદિકાં ગિરં યાણી દ્વદા મનમા ડઝદત્ । ક્રિયત્ । દામવત્ । યથા કશિઙ્ગોગી પુમાન દદા યક્ષમા કુતુમમાનિકામુદ્દદતે ધારયતિ ॥

શ્લોકાથ

સાધુજીને પકન પાકન થોગ્ય પુસ્તક અમારી પાસે છે તો મૂર્છાકારી અધિક પરિશ્રદ્ધ શા માટે ! સૂરિજીની આ પ્રકારની વાણીને પુણ્યાલાની જેમ કંઠમાં ધારણ કરીને રાજા બોલ્યા. ॥ ૯૯ ॥

વ્રતીમિ કિં ચો યદુ યેન નિઃસ્પૃહા મહીધનાર્કિચનતુલ્યચમ્પુઃ ।

તથાપિ મન્થાદુતિસિદ્ધદેવવત્પ્રસાદ મે વિપ્રતુ ચૂપમીહિતમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

દે શુરયાઃ, ચો વૃન્માન પ્રતિ યદુ પુનઃ પુનઃઅધિકં વા કિં વ્રતીમિ કથયામિ । ચેન કારણેન થયમ્ । યદુશબ્દ ઉભયપ્રાપિ યોગ્યતે । યદુ અત્યધિકં નિઃસ્પૃહાઃ કુપ્રાપિ મર્ઝીરવ્યમિલપણીયે રમણીયેઽપિ યન્તુનિ યાઙ્ઠાનરિતાઃ । પુનઃ કિમ્તઃ । મહીધનાઃ મૂપનયઃ તથા અકિચના દરિત્રાઃ તેપુ લક્ષણાકુળે મૃગે ચ અદો દારે ચ તપદિ રત્ને ચ તુલ્યં વિશેષમમત્વરદિતં ચશુર્થયમ્ । યથાપ્યેવંશિથાઃ સ્થ ચૂપમ, તથાપિ પ્રસાદ મયિ પ્રમાદં હૃત્વા મે મમ હૃદિતં પુસ્તકાદાનલક્ષણમભિવ્યપિતં શૃયં વિપ્રતુ પૂરયન્તુ । કિયત્ । મન્થાદુતિસિદ્ધદેવવત્ । યથા પ્રણવમાયાયોગ્યમાયીજકામયીજાદિયુતેન હૃતપૂર્વસેષોત્તરતેયથિથિના મન્થેન આહુત્યા ગુમુત્યાગુરુકન્યાવલીપથામૃતાદિદ ધનં તેન ચ સિદ્ધઃ પ્રમગ્નીમૃતઃ પ્રત્યશીમૃતથ દેવો મન્થાધિષ્ઠાતા સુમાધકસ્ય મનોવાઙ્મિતં પૂરયતિ ॥

इति माहेः पुस्तकदानाग्रहः श्रेर्निर्णयध्वजः ॥

શ્લોકાથ

સૂરિજી, યદુ હું શું કરું ! યદુપિ આપ નિસ્પૃહી છે. રાજા રંઠ, રાજા પાપાણુ બધામાં દ્રષ્ટિ છે તો પણ પ્રસન્ન થયેલા મંત્રાધિષ્ઠાતા દેવની જેમ આપ મારી આ ઇચ્છાને પૂર્ણ કરે ! ૧૦૦ ॥

યદાદદે નૈવ મુહુર્વદિતસ્તદા હદા ભૂપતિનેત્યચિન્ત્યત ।

વિધીયતે કિં વહુનિઃસ્પૃહા અમી ઇવાનુરાગા ન ચ વિક્રમોચિતાઃ ॥ ૧૦૧ ॥

યદા યપ સૂરિઃ ભૂપતિના મુહુર્વારંધારં વહુ અત્યમ્યધિકમુદિતો વિદ્યાતોઽપિ નાદ્દે સાહિપુસ્તકં ન સૃહીતયાન, તદા ભૂપતિના અકસ્વરેણ હદા મનસા હત્યમે વશ્યમાર્ગ-મધિગ્યત વિચારિતમ્ । અહો કિં વિધીયતે ક્રિયતે । અમી સૂરયો નિઃસ્પૃહા નિરીહાઃ મહાનુભાયા મુક્તિ ચિના કથપિ વસ્તુનિ ન સામિલાપાઃ ચ પુનર્મદસ્ત્રેન વિક્રમસ્ય વહ્ન-ત્કારક્યાપિ મોચિના નાર્દાઃ । ક ઇય । અનુરાગા ઇય । યથા આદિરાગા વલયોગ્યા ન ભયગ્નિ । યતઃ સુક્તમ્—‘કચિતા વનિતા ગીતિઃ સ્વયમેવાગતા વરમ્ । વલાદાકૃત્યમાણાપિ સરસા ધિરસા ભયેત ॥’, તથા—‘ઝરા ચૌયનસ્યુ પ્રાણન દોહ જાતઈ’ પ્રાણઈ’ પ્રાણન દોહ । પ્રાણનાયસ્યુ’ પ્રાણન દોહ કીર્તિપ્રીતિસ્યુ’ પ્રાણન દોહ ॥’ ઇત્યુક્તઃ । નાવં વાદ્યદર્શનમુચિતમ્ ॥

શ્લોકાકાથ

અપારે રાજાએ વારંવાર કહ્યું તેા પશુ આચાર્યે ‘અહણુ કયું’ નહીં ત્યારે રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે આ સાધુએ નિરપૃહી છે તે અનુરાગની જેમ બસાતકારને થોડ્ય નથી. કહ્યું છે કે-કવિતા, વનિતા અને ગીત રચન આવીને વરે ॥ પરંતુ બસાતકારથી તે વિરથ બની જાય છે. ॥ ૧૦૧ ॥

અમીમિહતિર્મમ મન્યતે ન ચેત્તતોઽન્તરા કથન સંધિકર્ત્વવત્ ।

વિધીયતે યદિવિપોક્તિમિઃ પ્રભૂનુરીકૃતિ સ્વેન સ એવ કારયેત્ ॥ ૧૦૨ ॥

અપદિ અમીમિઃ સૂરિમિમેમોક્તિઃ મન્યચિત્તં ન મન્યતે નાજ્ઞીક્રિયતે તતઃ કારણાત્ મંધિકર્ત્વવત્ સંધિકારક ઇવ કથન રાજમમુસઃ કોઽપિ અન્તરા મમેતેપાં ચ સાંયે વિધીયતે વચ્ચારાજાગ્મ મધ્યવિહિત યવ પ્રભૂન સૂરીન વિધિયા નાનાપ્રકારા યા ઠંકવં અનુવચિતવચ્ચમામવચ્ચમાજ્ઞાનિમકરીકારકાગ્નિ વાચયાનિ વચ્ચનચાનુરીવિશેષાસ્તામિઃ જ્ઞાવા દરીદ્રાનિ સ્ત્રીકાર’ કારયેત્ । યતો મદ્યસુ વિક્રમો મોચિતીમઽષ્ટતિ કિં નુ વિજિતિરેવ વિધેયા, વચ્ચા કમન્યન્તરા વિધાયાનુન્યા પ્રમન્યા કથમપિ કાર્યં કાર્યે-મિનિ નીતિઃ ।

શ્લોકાકાથ

અ. ૧૪. ૧૩ કહેવઃ છતાં પણ સૂરિજીએ સ્ત્રીકાચું નહીં તેા હવે વચમાં કોઈ સંધિ-કર રાખું ! કે જે અનેક પ્રકારની મુક્તિઓ વડે સૂરિજીને સમજાવીને પુસ્તકને સ્ત્રીકાર કરાવે. ॥ ૧૦૨ ॥

इमं विदन्त्ये परिकल्प्य चेतसा विभूषणभागिनः क्षितेः परम् ।
मृषारुचेधारदनामवेजसो ग्रहः पदस्या इव मन्मथोन्निनाम् ॥ १०३ ॥

महीमन्तानय मेगजोमरं प्रतापदेवीननयं तथाह्वयन् ।
ततः सृजन्ती प्रजनि ग्रहेषितुर्ग्राहयिष्यान्निष्कमागताधुमी ॥ १०४ ॥

अथ विचार्यत्वात्तन्मन्त्रप्रदेशागमनात्प्रभं च महीमन्तानय परिक्रीयुषाशमी
दोषेषु वचनानां मायेषु दोषप्रमर्शनं कृत्वा वा अवर्तकत तया पुनः प्रतापदेवः
सामानाधुनीयवपुषमवात्मनयं मन्त्रं धारयित्वाह्वयं वाह्वयत्वाकारधामाय । वि. कुर्वन् ।
इमं पूर्वांशं मन्त्रेण विचारितं परिकल्प्य विचार चेतसा विभेन परिकल्प्य कल्पयित्वा
इतः सृष्टिपार्श्वोत्तरमर्थे क्षितेभूमेर्भागे प्रदेशं स्थानं विभूषणम गेयादेवर्तन् । क. इव ।
ग्रह इव । यथा मीमादिष्टः चारुणशास्त्रनिविष्टपापतत्त्वान् मन्त्रेणः समीपमाजः
सुषारुचेध्वजस्य पाशोत्तर मन्त्रं यथाशं भुजं इत्येवदिशः देवास्तेषां पदस्या मारीस्य
मग्नस्य भागमाशं प्रदेशं भुजयति । ततः साहिता आचारणान्तरधुमी शोभमानगिहो
प्रजनि 'पानिस्ताहिमामा' इत्युक्त्वा भूमीं हर्षं हृषा पुनर्मानं हृत्वीं पुनस्तदेव पद्वतीं
तदिव विद्वयतीं च इति मत्ताममिति वचनानिपु नमस्तुतेरतिथानं तामेव सृजन्ती कृपांती
मन्त्री अथ सादेवलिष्टं मेनिधाममागती । पायिष । प्रह्वयिष । यथा कीर्तिचारुणादुभदे-
शितुः सुपेय्य पाशं आगच्छतः ॥ पुनश्च ॥

॥ १०५ ॥

नेम भंगतथादिभद मति विशेषी सृजन्ती सभ्रीयना आकाश प्रदेशने शोभाये तेम
पूर्वोक्त प्रकारे विचार्यने सुदृष्ट भवेथी आकाशते अन्तरधानने शोभांशुं, अने त्या शोभाना
भुजः सभान् अण्डुर्दृष्ट अने भगवदेवीना पुन मानसिंदने ओतांथा. सूर्यनी सभ्रीये
नेम भदो आवे तेम ते अने नभश्चर करीने राजनी सभ्रीये रक्षां. ॥ १०३ ॥ १०४ ॥

प्रमी न सृष्टन्ति मदीयपुस्तकं निरीहभायेन ग्रहदिता अपि ।
ततो पुरां ग्राहयतां कथंचनाप्यमून्यशो मूर्धमिवेन्दुसुन्दरम् ॥ १०५ ॥

हे शोभमानगिहो, अभी सूर्या मया ग्रहदिता चारुचरं निक्षणा अपि निरीहभायेन
निःसृष्टयन्त मदीयं मम लक्ष्मि अथ वा पञ्चसुन्दरग्रहमपि मदीयनरागमदीयमेव
महत् पुस्तकं न सृष्टयति नाह्वये, ततः कारणाशुचां भवन्ती सृष्टिपार्श्वं गत्वा यद् यद्
दक्ष्या कथंचन कलशप्रकारेणापि निक्षमनुनयमग्नामध्वान्वयमकटनप्रकारेणापि अग्न
सृष्टिग्रमि इन्दुसुन्दरं चन्द्रोक्त्वर्थं मूर्धं प्रत्यक्षं यशः कीर्तिमिव मदीयपुस्तकं प्राहयतां
आदाययताम् । स्वीकारयतामित्यर्थः ॥

શ્લોકાર્થ

હે શેખ, ચાનસિંહ, મારા વડે ઘણી ઘણી વિગતો કરવા છતાં પણ નિશ્ચયભાવે
આચાર્ય પુસ્તકનો સ્વીકાર કરતા નથી તો તમે કોઈ પણ પ્રકારે આચાર્યને સમજાવી
અન્નસમાન ઉજવણ મૂર્તિમાન થઈ જોવા પડ્યું હરજીના પુસ્તકનો સ્વીકાર કરાવો ! ॥ ૧૦૫ ॥

इदं गदित्वान्तरिते स्थिते नृपेऽश्रुमान्निनीवाभ्रकान्निनि क्षणात् ।
उपेत्य तावच्चतुरित्यमृन्प्रति प्रणीततत्पत्कनरेणुचित्रकौ ॥ १०६ ॥

ઉપેત્ય પ્રધુષાભ્યં સમેત્ય તો શેખચાનસિંહો અમૂનેનામ્મૂરીમ્પ્રતિ જ્યેષ્ઠે વક્તૃમાણ
ઠાવતું કથયતઃ સ્મ । કિંમૂતી । પ્રણીત વિહિતં તત્પદ્ધતરેણુભિર્નમસ્કરણમમયે સ્તિ
ચરણારચિન્દ્રજોભિચિત્રકં માલસ્યલે તિલકં યામ્યાં તો । કન્નિમન સતિ । इदं પૂર્વોક્ત
ગદિત્વા માનિત્વા અભ્રયે મધ્યે મધ્યે શામ્યતે શોભતે જ્યેષ્ઠશીલે અભ્રયેનાદ્યમાને અંશુમાનિ
માસ્કરે જય અન્તરિતે કથયદિતે નૃપે રાજા સ્થિતે સતિ । શૂરેરદગ્ગોચરે નૃપો જાત
જ્યેષ્ઠઃ ॥

શ્લોકાર્થ

સૂર્ય જેમ વાદળમાં છુપાઈ જાય તેમ પૂર્વોક્ત પ્રકારે કહીને રાજા અદૃશ્ય થયા.
ત્યારબાદ ને બંને સવિજી પાસે આવી તેમના અવધુકમલની રજતું લલાટ પર તિલક
કરીને અર્પાત્ નમસ્કાર કરીને બોલ્યા. ॥ ૧૦૬ ॥

इदं प्रतीन्द्राः क्षितिशीतदीधितेर्गृहीतवत्तिष्ठति धाम्नि पुस्तकम् ।
दधाति खेदं पतितं यतः क्षिते रजःस्थितं रत्नमिवात्र शृङ्गताम् ॥ १०७ ॥

हे प्रतीन्द्राः सुख्यः, इदं पुस्तकं गृहीतवद्गृहीतमिव क्षितिशीतदीधितेरकचरद्वय
धाम्नि तिष्ठति स्थितिमाप्तं । यतः कारणान्ध माद्विगृहे पतितं खेदं विपादम् । तयो-
र्भाषया 'अशोकम्' इत्युच्यते । दधाति धत्ते । क्षितिय । रत्नमिव । यथा क्षितेः वृषिक्या
रजःस्थितं धृष्टीभिः स्थितं छादिनं मानिक्यं खेदं विभक्तिं स्लेच्छमुद्रन्गृह्णवाद्रत
इत्युक्तं पुस्तकं यन्दिमोचनकारणवच्छ्रीमद्भिः शृङ्गताम् ॥

શ્લોકાર્થ

હે પ્રતીન્દ્ર, આ પુસ્તક રાજાના ઘરમાં બંદીની જેમ કેટલાય સમયથી રહેતું છે
તેથી પૂરતીના રજતી આચ્છાદિત થયેલા રતનની જેમ ખેદ પામેલા આ પુસ્તકને
પ્રદન કરો ! ॥ ૧૦૭ ॥

રમાડંબુઃ સોમયજ્ઞોઽજ્ઞનન્મવદદાતિ પાત્રં ગુરવો યુગાદિવત્ ।

રસો યયેષ્ઠોરપિ વસ્તુ પુસ્તકં કથં ન શ્રીર્હણીય તદર્દમાત્મનઃ ॥ ૧૦૮ ॥

हे शूरयः, रमाडंभुः सौमयज्ञोऽज्ञनन्मवददाति पात्रं गुरवो युगादिवत् ।
रसो ययेष्ठोरपि वस्तु पुस्तकं कथं न श्रीर्हणीय तदर्दमात्मनः ॥
हे शूरयः, रमाडंभुः सौमयज्ञोऽज्ञनन्मवददाति पात्रं गुरवो युगादिवत् ।
रसो ययेष्ठोरपि वस्तु पुस्तकं कथं न श्रीर्हणीय तदर्दमात्मनः ॥
हे शूरयः, रमाडंभुः सौमयज्ञोऽज्ञनन्मवददाति पात्रं गुरवो युगादिवत् ।
रसो ययेष्ठोरपि वस्तु पुस्तकं कथं न श्रीर्हणीय तदर्दमात्मनः ॥

શ્રીકાથ

શુરદેવ, જેમ શ્રેયાંશકુમારે યુગાદિદેવને ઈશુરસનું હાન કહ્યું હતું તેમ અકબર બાદશાહ આપને યોગ્ય એવા આ પુસ્તકને અપેક્ષા કરે છે તો આપ કેમ સ્વીકારતા નથી । શ્રેયાંશકુમારની જેમ અહીં પણ હાના, પાત્ર અને વસ્તુ એ ત્રણેનાં સુમેળ છે. ॥ ૧૦૮ ॥

અમું ચ જાનીય ન મુન્દુલેશ્વરં નિદેશશૂરં દ્વિપતાં નિપૂદનમ્ ।

દિગીશ્વરા યથકિતાં ઇવાસ્થિસ્થાસ્યનન્તિ નાઘાપિ દિગન્તવાસિતામ્ ॥

हे प्रमथः, अमुं च जानीय न मुन्दुलेश्वरं निदेशशूरं द्विपतां निपूदनम् ।
दिगीश्वरा यथकिता इवास्थिस्थास्यनन्ति नाघापि दिगन्तवासिताम् ॥
हे प्रमथः, अमुं च जानीय न मुन्दुलेश्वरं निदेशशूरं द्विपतां निपूदनम् ।
दिगीश्वरा यथकिता इवास्थिस्थास्यनन्ति नाघापि दिगन्तवासिताम् ॥

શ્રીકાથ

હે પ્રમથ, આપ અકબરને નથી જાણતા, એ જેમ આજ્ઞા આપવામાં શૂરવીર છે તેમ આજ્ઞાનું ઉદ્દેશન કરનારને શિક્ષા આપવામાં પણ તેટલા જ કઠોર છે. શત્રુઓનું

નિકંદન કરનાર આ બાદશાહના બચથી નાચી ગયેલા દિક્ષપાત્રો પણ હજી મુખી રિય
ઓના છેડાને છેડી શકતા નથી. ॥ ૧૦૯ ॥

નિજાનુકૂલીભવતાં તનૂમતાં મુધાન્તેવ પ્રતિચક્રવર્તિનઃ ।

પ્રવિભ્રતાં સ્વપ્રતિકૂલતાં પુનર્વિપસ્ય શાસ્ત્રીય સમુન્મિપત્યસી ॥ ૧૧૦ ॥

હે પ્રતિચક્રવર્તિનઃ, અમાયકર્યરો નિજસ્વાત્મનોંડનુકૂલીભવતાં સેવાદેયાકિમા
મજતાં તનૂમતાં નરાણાં રાજસામન્તાદયઃ મર્થેડપિ તનૂમન્ત પયંતિ । મુધાન્તતા અમૃ
ષલ્લિરિય સમુન્મિપતિ જીયાનુરિયાંદેતિ । પુનરસી માદિઃ સ્વસ્વાત્મનઃ પ્રતિકૂલ
વિશ્લેષભાવ' પ્રહ્લિષ્ઠભાવ' પ્રવિભ્રતાં વિદ્રિપતાં વિપસ્ય ક્યંદસ્ય કાલકૂટસ્ય શાસ્ત્રી વૃષ
કિપાકતરુઃ સમુન્મિપત્યુદ્ગચ્છતિ ॥

શ્લોકાર્થ

હે સૂરીન્દ્ર, અકબર પોતાને અનુકૂલ બનનાર રાજ, સામંત આદિ સેવકો
માટે અમૃતવેશ છે અને પોતાથી પ્રતિકૂળ થનારને માટે કાલકૂટ વિષના વૃક્ષસમાન
છે. ॥ ૧૧૦ ॥

યદાત્મનોબ્યાં પરમેશ્વરા હવાગતાઃ સ્થ સાક્ષાદુપકર્તુમર્જિનામ્ ।

ઈદં વિદન્ત્યેવ મુનીન્દયો હ્રદા દિરુક્તિતુલ્યં પુનરાવયોર્થચઃ ॥ ૧૧૧ ॥

હે મુનીન્દયઃ, યત્કારણાણ્યમુશ્યામસિન્ન શ્રીમીલોકે અર્જિનાં સાક્ષાત્પ્રત્યક્ષીય
પ્રકટમુપકારં કર્તું વિધાતું સાક્ષાત્સ્વરૂપેણ । ઉપ્રેક્ષયતે—પરમેશ્વરા હવાગતાઃ જગન્નાથા
હવ સ્વયં સમાયાતાઃ સ્થ યતંધ્યે । તતઃ કારણાદિદમસ્મદુક્તં માદિસ્વભાવાદિકં તર્થં
હ્રદા સ્વમનમા વૃત્ત્યા દ્વિ સમ્યગ્વિમૃશ્ય મર્થં ચ ધીમન્તો વિદન્ત્યેષ । યતઃ પરમેશ્વરત્વં
તતઃ મર્થશાગ્યમપ્યાસ્તે તેન જ્ઞાનન્ત્યેષ । પુનરાવયોર્થચઃ સાદિસ્વરૂપનિરૂપણવચનં દ્વિરુ
ક્તિતુલ્યં પુનર્માવણમાધારણં કેવલં વિટપેવણમેષ ॥

શ્લોકાર્થ

હે મુનીન્દ્ર, આપ આ જગતમાં પ્રાણીઓના ઉપકાર માટે આવેલા સાક્ષાત્
પરમેશ્વર છો । અને સર્વવસ્તુના સાત્તા છો તેો અમારું આ વારંવારનું કથન વિષ્
વેષજનુસ્ય છે. ॥ ૧૧૧ ॥

સ્વચનદાદન મમસ્તપુસ્તકં સ્થિતીં મદિત્વેતિ પુરઃ પ્રમોહમા ।

તનો વિનેષા પ્રપિ તદ્વમાપિરં નિવાર્યતે કૈઃ સ્વયમાગતેન્દિરા ॥ ૧૧૨ ॥

उभौ शोचनार्थसिद्धौ प्रभोर्हीरखरेः पुरोऽग्रे इत्यमुना प्रकारेण गदित्वा स्थितौ वृष्णी
वृत्तयन्तौ इति पूर्वोक्तकारणात्स्वयच्चात्मीयमपि समस्तपुस्तकमादत्त प्रदयताम् । ततस्ते-
योदकेरनु पश्चात् विनया हीरखरिशिष्याः बाधकविषयज्ञगणिप्रमुखा गीतार्था अपि
शोचनानिदहयिते स्वीकारयोग्यमास्ते तद्वृत्तानामिति तत्तदुक्तमेव यथापिरे प्रोचुः ।
युक्तोऽयमर्थः । स्वयमात्मनेयागता संप्राप्ता इन्दिरा लक्ष्मीः केमुर्न निवार्यते निषिध्यते ।
अपि तु न केचिदपि ॥

श्लोकाथ

समस्त पुस्तकानां आद्ये स्वीकार यथ गये। होय तेभ पूर्वोक्त प्रकारे कहीने शेष
अने धानसिद्धे भौनने। आशय कथे। त्यारपही आशय भंडारान्ना शिष्येभ्यः पञ्च ते
५ प्रभावे कहुं। धरने आंगवे आदी आवेदी लक्ष्मीने होय अनादर करे। ॥ ११२ ॥

अवेत्य चेतस्यमुना समुप्राप्तिं स्वशासने पुस्तकसंप्रदेहेन सः ।

मुदामिर्वाङ्कार इदंक्षितिक्षितस्तपेति वाचंयमवासवोऽवदत् ॥ ११३ ॥

वाचंयमवासवः यतिजम्भारातिः तथेति यथमस्तु यथा सादिप्रदत्तं पुस्तकं प्रदीप्यते
इत्यवदत् भाषते स्म । उपरेष्वते—इदंक्षितिक्षितः अस्याकथ्यरपातिमादेमुदां परभा-
गंदागामोद्धारः आदिरिव । किं कृत्वा अवदत् । इत्यमुना मुदगन्तावदलेन यनुदित-
धिपतिना पातिमादिना स्वयमप्याशुष्य प्रदत्तागामेनपुस्तकानां संयादनं कृत्वा स्व-
शासने जैनमते तपागच्छे वा समुग्ननि दीप्तिमुदद्योते वा प्रभाषनां वनसि स्वहृदये
अवेत्य विहाय ॥

श्लोकाथ

'राजाने अर्थे करेला पुस्तकानां संभरणी जैनशासनानी वनति यथे' जेम विधा-
रीने आशय' भंडारान्ने 'तथास्तु' जेम कहीने स्वीकारवाणी अनुमति आपी. ते वाक्य
आद्ये राजाना कर्षणे। कहुं न होय। ॥ ११३ ॥

उपेत्य ताभ्यां तदभापि भूपनेस्तदेष

मुदं प्रणेतुं ।

ताभ्यां शोचनानिदहयित्वापुनश्च
तत्पुस्तकानिपुनकरणीशारवः
सत्यतया

પુસ્તકં ગૃહીતં ન વેતિ સ્વયં પુનઃ પૃથ્થવાન ! અપિ પુનર્ગંગેન્દ્રો ગન્ધનાયકોડપિ તં મુ-
પતિ તથેતિ મયા શ્રીમત્પુસ્તકં ગૃહીત્યતં ગૃહીતં વા દૃષ્યેત્યમયત્ત્વ જગાદ્ । ઉત્પ્રેક્ષયતે-
અયનીમણેરકચ્છરસ્ય મુદમાનન્દં દ્વિગુણં પ્રણેતું વિધાનુમિય ॥ इति शोभयानमिदंविष्ण-
નારસાહિપુસ્તકગ્રહણમ્ ॥

શ્લોકાકાથ

શેષ અને થાનસિંહે રાજા પાસે આવીને આચાર્ય મહારાજની સ્વીકૃતિ ઠહી, તે
પણ તેનો નિશ્ચય કરવાને માટે રાજાએ સ્વયં પૂછ્યું. શુરુ મહારાજે રાજાને પણ પુસ્તકની
સ્વીકૃતિ દર્શાવી. તે બાજુ અકબર બાદશાહના દ્વિગુણ આનંદને વધારવા માટે
ન હોય ! ॥ ૧૧૪ ॥

દયાન્વિતં ધર્મમથાપ્ય સદ્ગુરોરિવાર્ણવાત્કૃષ્ણલતાઢ્ઢવિદ્રુમમ્ ।

સા થાનસિંહં યવનાવનીધનસ્તતઃ સમાહૂય ગિરં ગૃહીતયાન્ ॥ ૧૧૫ ॥

સરિણા તતઃ પુસ્તકાદાનસ્વીકારકથનપ્રયણાનન્તરં વા સ્તોડકચ્છરસાહિઃ યથાસ્તુ-
દૃષ્ટ્વાઃ પ્રસ્થાનાલામ્પુરીયાદ્યસ્તથા મુદ્રલાઃ કાચિલ્લુરાસાનાદિજનપદજન્માનો મ્લેચ્છા-
સ્તેષામયનીધનો રાજા થાનસિંહં સમાહૂય આકાર્યં ગિરં ચાર્ણીં ગૃહીતયાન્ જલપતિ સ્મ ।
કિં કૃત્વા । સદ્ગુરોઃ શ્રીહીરવિજયસૂરીસકાશાદયાન્વિતં કૃષાકલિતં ધર્મમથાપ્ય લક્ષ્મ-
કમિય । કૃષ્ણલતાઢ્ઢવિદ્રુમમિય । યથા કથિદર્શવાજ્ઞલનિધેઃ કૃષ્ણલતા 'કાલીયેલિ' इति
લોકે પ્રસિદ્ધા । સા અદ્વૈ દૃષ્ટ્યે મધ્યે યસ્ય તાદૃશં પ્રચાલં લભતે ॥

શ્લોકાકાથ

અમુદ પાસેથી જેમ કાલીવેલ પ્રાપ્ત કરે તેમ આચાર્ય મહારાજ પાસેથી કથાધર્મ
પામીને અતિઆનંદિત બનેલા અકબર બાદશાહે થાનસિંહને બોલાવીને કહ્યું. ॥ ૧૧૫ ॥

મદીપતૃયાંદિનિનાદસાદરં જગજ્જનાનન્દિમહેન મેદુરમ્ ।

ત્વમાલયં ભ્રમ્ય સાધુસિન્ધુરં તટં શશીવામૃતવાહિનીચરમ્ ॥ ૧૧૬ ॥

દે થાનસિંહ, ત્વં સાધુસિન્ધુરં શ્રીગુરં મદીયાનિ તૃયાંણિ મમ સંયમ્ધીનિ યાદિગ્રાણિ
નેપાં નિનાદિયોયિઃ મહાદેવેન્દ્રેન્તે યથં સ્યાતથા આલયં સ્યાવાસમુપાધયં વા ભ્રમ્ય પ્રાપય ।
ક. ૧૫ । શશીય । યથા ચન્દ્રમા અમૃતવાહિનીચરં સુધામિન્ધુધવં ક્ષીરસમુદ્રં તટં વેલાવતી
મન્મથનિ । વ્યગ્નાત્કમન્દ્યમ્ । પુનઃ કથમ્ । જગતાં મુચનાનાં જનાન સુરાસુરનરાનામન્દ્યતિ
મ્પોદપનીગ્વેપંડીતેન મહેનોન્સયેન કૃત્યામે દુરં સ્વાદેષમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

હે ધાનસિંહ, અન્ન જેમ ક્ષીરસમુદ્રની વેલને પામે તેમ મારાં બાદશાહી વાળિ-
ત્રેના થોપપૂર્વક અને જગતના જીવોને આનંદદાયી મહામહોત્સવ પૂર્વક સૂરીન્દ્રને
એમના સ્થાને પહોંચાડો ! ॥ ૧૧૬ ॥

પ્રમાણમાજ્ઞા જગતીવસન્તિકા સૃજામિ નિઃશેષમિદં નિયોગિવત્ ।
પુરા મર્દાદા પુનરીશણાસનં પયસ્તદેતત્સિતયા કરમ્બિતમ્ ॥ ૧૧૭ ॥

હે પ્રભો, જગતીવસન્તિકા સમસ્તશ્લોષીચક્રશિરઃશેષરાયમાણા । ‘આપીઢશનરોસંસા
યતંસાઃ શિરસઃ સૃજિ’ इति हैम्याम् । ‘विदर्भसुभ्रम्यणायतंतिका’ इति नैषધે । આજ્ઞા
ધ્રીમદ્વાદેશઃ પ્રમાણે શિરસ્થારોપયામિ । હે સ્વામિન, ‘ઇદં ધ્રીમત્પ્રમાદિતં’ નિઃશેષં સમસ્ત-
મપિ સૃજામિ કરોમિ । કિંવત્ । નિયોગિવત્ । યઃ કશ્ચિન્ન્યસ્ય સુકરે દુષ્કરેऽપિ કાર્યં
આમયુક્તઃ સ યનિજ્ઞતીયમપિ દુઃશ્ચાતૃગ્યકૃત્યં કુરુતે ન નિયોગી સંયત્ક ઇવ । યથાપ્યદ
ધ્રીમત્સેવકોઽસ્મિ પરં નિયોગિયત્કાર્યવર્તા માસ્મિ કેવલં સેવાકાર્યંયઃ । યથા પરે નિયોગિન
આશ્રયાઃ ધ્રીમદ્ભાતોંકારકાઃ ધ્રીમન્નિર્દિષ્ટં કાર્યં કુર્યન્તિ તથાદમપિ કરોમીશ્યઃ । પુનર્હે
પ્રભો, પુરા પૂર્વ મર્દાદા મમ યાજ્ઞા આમીનુઃ । યદેતાગ્મદામદેન સ્વાલયં નયામિ । પુન-
સ્તદુપરિ ઇંદ્રાસ્ય પૃથ્વીનાથમ્ય પાતિસાહેઃ રાસભં આદેશઃ તદેતત્સિતયા શર્કરયા કરમ્બિતં
મિશ્રિતં પયો દુગ્ધં દુધપાનમિષ સંજ્ઞાનમિતિ ॥

શ્લોકાર્થ

હે પૃથ્વીપતિ, આપની આ આજ્ઞા હું શિરોધાર્ય કરું છું. આપનું સંપૂર્ણકાર્ય
હું સેવકની જેમ કરીશ. પહેલાં પદ્મ મારી ઇચ્છા હતી જ તેમાં આપ શ્રીમાનનો આદેશ
મારા માટે સાકરે મિશ્રિત દૂધ બરાબર થયો ! ॥ ૧૧૭ ॥

અયૈનમાપૃચ્છ્ય સ ભૂમિભૂષણં પ્રદાય ધર્માશિષમાત્મના પુનઃ ।
સદાનગારૈર્નિરગાત્સમાજતઃ શશીય તારૈઃ મત્તદગ્રમર્ભતઃ ॥ ૧૧૮ ॥

અથ ધાનમિદસ્ય માહેસ્તૃયદાનાયાદેશાનન્તરં સ સૂરિરનગરેઃ સદાગતસાધુભિઃ મદ
સમાજતઃ સભામધ્યાહ્નિરગાત નિર્જંગમઃ । ક ઇવ । શશીય । યથા કૌમુદીપતિસ્તારેસ્તાર-
કેરુપલક્ષાદ્મહોદ્ધુભિઃ । ‘પ્રથમમુપહન્યાર્ય તારિરશ્વણિદનતન્દુનિઃ’ इति नैषधे । તારશબ્દોઽ-
પારાન્તઃ । સર્વજ્યોતિભિઃ માર્ય શરદ્ભ્રમ્ય શારદીનઘનાથનસ્ય ગર્ભેન ઉદરાત નિર્ગેચ્છતિ ।
કિં કૃત્વા નિર્ગતઃ । યનમકપ્ષરં ભૂમિભૂષણં શ્લોષીમળદ-માર્તેષ્ઠમાપૃચ્છ્ય યયં વસતો
વ્રજામ હત્યુત્થયા પુનરસ્ય સાહેરાત્મના સ્વેન ધર્માશિષં ધર્મલાભં પ્રદાય દત્તવા ॥ इति
साहिना गोष्ठीकरणानन्तरं सभावहिः पादावधारणं प्रभोः ॥

શ્લોકાથ

એમ તારાઓથી પરિવરેલો ચરદ્રઙ્ગતુનો ચન્દ્ર વાદળમાંથી બહાર આવે તેમ 'અમે જઈએ છીએ', એમ બાદશાહને કહીને સાધુઓથી પરિવરેલા આચાર્ય મહારાજ રાજ-સભામાંથી બહાર પધાર્યા. ॥ ૧૧૮ ॥

તદા ચકોરાયિતમર્ણવાયિતં રથાક્ષિતં કૈશન કૈરવાયિતમ્ ।

સયન્મુદસૈથ વિધૂપલાયિતં વિલોચય યદ્વક્ત્રમૃગાદન્કમદ્ગિમ્ભિઃ ॥ ૧૧૯ ॥

તદા તસ્મિન્નકચ્ચરસભાયા વહિઃ પ્રભોરાગમનાયસરે વસ્ય ગુરોર્ચન્દ્રઃ મુચ્ચમેવ મૃગાદન્ક ચન્દ્રં વિલોચય કૈશનાક્ષિમ્ભિર્જનૈચકોરાયિતં સુરિમુચ્ચલાવણ્યામૃતપાતકારિભિર્ચર્ચાસ્તા-
પ્રિયૈરિથાચરિતમ્ । પુનઃ કૈશનાર્ણવાયિતં પ્રોહ્નમિતપ્રહ્લાદકલ્હોલપટલીપ્રવધ્ધમાનાફ્લોરોમાડ્ઞ-
ચન્દ્રલશાલિશકરિતસમુદ્રિથિચરિતમ્ । સમુદ્રા હિ ચન્દ્રમાલોક્ય પ્રવધ્ધન્તે इति જગત્સ્વ-
ભાષઃ । કલ્પસુષેડપિ ક્ષીરસમુદ્રે કલ્હોલોમંયોડપિ દૃશ્યન્તે । તથા 'વેલાયનીયનતતિપ્રતિ-
વિમ્બચુમ્બિકિર્મીરિતોમિંચયચારિમચાપલાખ્યામ' इति નૈપથે ક્ષીરસમુદ્રવર્ણને । પુનઃ કૈશન
રથાક્ષિતમ્ । તાદૃશં જગજ્જનૈરભિનગ્ધમાનં પ્રભુહૃદયમાલોક્ય । હૃદયેડ્ઞચસ્યાદૈતદુઃખં દધાતૈઃ
કુપાક્ષિકૈઃ ચક્રયાકૈરિથાચરિતમ્ । ચન્દ્રોદયે હિ ચક્રયાકાનાં દુઃખમિત્યપિ જગત્સ્વભાષઃ ।
યતુક્તમ્—'કથય કિમપિ દટ્ટે સ્થાનમગ્ર ધ્રુવં વા વ્રજતિ દિનકરોડ્ઞયં યન્ન નાસ્તં કદાચિદ્ ।
इति વિહગસમૃદ્ધં નિત્યમાપૃચ્છ્યમાનો રજનિચિરદ્ધીતઞ્ચક્રયાકો વરાયઃ ॥' इति ચન્દ્રશા-
લાષ્ટકે । પુનઃ કૈશિન્કૈરથાયિતં વિકસિતનયનૈઃ કુમુદૈરિથાચરિતમ્ । પુનઃ કૈશન । સ્વન્તિ
નિઃસરન્તિ યાનિ દર્પાંશ્રુણિ પ્રમોદયાળ્યાણિ તૈઃ કૃત્વા વિધૂપલાયિતં ચન્દ્રક્રાન્તરત્નૈરિથા-
ચરિતમ્ । ચન્દ્રોદયે હિ ચન્દ્રક્રાન્તમણયો હિ અમૃતં ક્ષીરં વમન્તીતિ લોકઋદિઃ કપિ-
સમપથઃ । તથા 'યદગારવટાદ્કુટ્તિમસ્યવદિગ્વૃષ્ણતુન્દિલાપયા' इति નૈપથેડપિ ॥

શ્લોકાથ

ત્યારે આચાર્ય મહારાજના અપરૂપી ચન્દ્રનાં રશ્મીં કરીને કેટલાક મન્ય છવે
અંકોરરૂપે બન્યા, ઉલ્લસિત આનંદના કંઠોલો વડે કેટલાક સમુદ્રરૂપે બન્યા, લોકોથી
અભિનંદાતા આચાર્ય મહારાજને બોધને કેટલાક વિરોધીઓ ચક્રવાકરૂપે બન્યા, વિકસિત
નયને ભોતા કેટલાક અંકોરરૂપે બન્યા અને હર્ષાશ્રુ વડે કેટલાક બાવિકો ચન્દ્રક્રાન્તમણિ-
રૂપે બન્યા. ॥ ૧૧૯ ॥

તદામચદ્મિનમઃપ્રચારિણાં જયારવો મૂપુરહૃતવર્ત્મનોઃ ।

સમોદય સૂર્યેર્મદિમાનમુત્તમં હૃદા દધાને ઇવ રોદસી સ્તુતઃ ॥ ૧૨૦ ॥

તદા તસ્મિન્નવસરે ભૂમી પુરહતથર્મ નમોદ્ગળઃ । ‘સુરેશ્વરસ્ય શાપસ્ય અપ્વા માર્ગઃ’ इति तदर्थः । तयोर्विषये भूमिनभःप्रचारिणां भूचराणां समस्तमानवानां खेचराणामदृश्यान्तरिक्षचारिणां सिद्धगन्धर्वविधाधराणां जिनशासनाधिष्ठापकसुराणां वा यानानां विविधगजवाजिशिबिकासुखासनस्पन्दानाम् । उपर्यारोहकस्येनान्तरिक्षचारिता । तेषामुच्चैःस्थितत्वेन खेचराणां नराणां जयारथः जयजयेति निनादः अभयसंजायते स्म । उत्प्रेष्यते—सुरेभ्योनीन्दोर्महिमानं माहात्म्यं समीक्ष्य सम्यगवलोक्य हृदा मानसेन कृत्वा अद्भुतमाश्चर्यं दधाने विमाने रोदसी भूमिभस्ती दिवस्पृथिव्यौ वा स्तुतः स्तुतिं कुरुतः ॥

શ્લોકાધે

તે અવસરે, ભૂચર અને ખેચરોના જયજયારવના કોલાહલ શબ્દ વડે ભૂમાર્ગ અને આકાશમાર્ગ વ્યાપ્ત બન્યો. તે બંને આચાર્ય મહારાજના શ્રેષ્ઠ મહાત્મ્યને જોઈને હૃદયમાં હર્ષ ધારણ કરતા આકાશપૃથ્વી સૂરિશ્રી સ્તુતિ કરતાં ન હોય ! ॥ ૧૨૦ ॥

મિલતપપોયાહપયોધિગર્જિતૈરિવાહતાતોઘનિનાદસાન્નિવૈઃ ।

પ્રમોદમાઘજુમુલૈસ્તનૂમતાં જગત્તદા શબ્દમયં સ્મ જાયતે ॥ ૧૨૧ ॥

તદા તસ્મિન્યસતિસમાગમનસમયે તનૂમતાં મધિકજનાનાં પ્રમોદેન પ્રોલુસતપ્રયલમ્-હ્રાદેન માણન્તો વહુલીમયન્તો ચે તુમુલા ધ્યાકુલશબ્દાઃ ‘અર્થ ધાવત પાત મુશ્વત પુરઃ પથાનમ્’ इत्यादिकोलाहलास्તૈઃ કૃત્વા જગદ્ધિશ્વં શબ્દમયં કેવલં નાદસ્વરૂપં જાયતે સ્મ । કિંમૂતૈઃ તુમુલૈઃ । આદૃતાનિ હસ્તદણ્ડાદિમિસ્તાદિતાનિ અપલક્ષણાન્મુલ્કૈર્વાદિતાનિ ચ પરસ્પરં દણ્ડૈર્વા ઘર્ષિતાનિ આતોપાનિ નાનાવિધાનિ વાદિગ્રાણિ તેષાં નિનાદૈર્નિર્ઘંપિઃ સાન્નિવૈર્નિર્ઘંપીમૂતૈઃ । ઉત્પ્રેષ્યતે—મિલન્તઃ પ્રિલપ્યન્તઃ દિગ્દિગ્મ્યઃ આગત્ય પક્ષીમવન્તો વા અધિરલસલિલપટલૈઃ પર્યુગ્મન્તો વા પયોવાહાઃ પ્રવલજ્જલભૃતગર્ભવના યથ તાદૃશસ્ય પયોધેર્ગર્જિતૈર્ગમ્ભીરધીરારવૈરિવ ॥

શ્લોકાધે

તે અવસરે, હશેદિશાએથી એકીસાથે મળેલા જલથી પરિપૂર્ણ મેઘથી ગર્જના-સમાન અનેક પ્રકારનાં વાજિત્રોના અવાજથી અને અતિઆનંદિત બનેલા બધા જીવોના આનંદપૂર્ણ કોલાહલ શબ્દથી જગત શબ્દમય બની ઝલું-હલું. ॥ ૧૨૧ ॥

कुलाङ्गनाभिः प्रभुमूर्ध्नि १.

वर्षापरि प्रावृषि मेघपङ्क्तिमिस्तदाम्बुधारा २.

तदा तस्मिन्व्यतिकरे प्रभुमूर्तिं हीरमूर्तेर्मस्तकोपरि कुन्दाङ्गनाभिः सुकुलोद्भवम्
 धूमिर्देमनानि हेमामिमानि सुवर्णमंडन्धीनि । 'हीरामूर्तिरधारणि हेमनीव' इति नै
 'हेमः अकारान्तः पुनपुंसके नकारान्तस्तु नपुंसके ष्य' इति लिङ्गानुशामनायचर्तौ ।
 नानि कुसुमानि । उपलक्षणात् रूप्यपुण्याणि च । तथा मुक्ताफटानि मौनिक
 तथा यज्ञा अक्षता उपलक्षणादक्षततन्दुल्याश्च तेषां राजयः श्रेणयो यथर्पिरे
 काभिर्मयि । मेघपट्टिकभिर्मयि । यथा प्रावृषि वर्षाकाले धाराधरधारणीभिर्मिरेः
 शिखरे भृङ्गोपरि अम्बुधागाः पयःप्रवाहाः वर्ष्यन्ते । 'वर्षं वर्षणे' धातुः । यदु
 'गतेति शब्दि न वर्षन्ति वर्षन्ति वर्षामु निःस्यतो मेघः' इति यचनात् ॥

२श्लोकाथं

जेम वर्षाकाशभां पर्वतनां शिखर उपर मेघपक्षित जलधारा वरसावे तेम
 विजयसूरिना भरतक उपर कुलांगनाये। सोनायाहीनां कूले, मे.ती अने अक्षतोनी
 वरसावनी दती ॥ १२२ ॥

पराध्यमंयैः पुर्यैः परिप्लुतः प्रभुर्वहे विभ्रति मेदसां भरम् ।
 यनुर्निकायप्रमंवरिवामरः प्रतिप्लुते स्म त्रिजगत्पुरंदरः ॥ १२३ ॥

प्रभुर्हीरमुखिः प्रतिप्लुते स्म । राजजगद्व्यमनि प्रति प्रचलति स्म । कस्मिन् सति ।
 वागमिहादिभाजजननिमित्तमहेममे मेदसां पुरीनां भरमतिशयं विभ्रति धार
 सति । 'तदनुवृत्तायपि मेदसां भरा विभायरीभिर्विभ्रगंयभूयिरे' इति नैपथे । वि
 पुर्यैः । पराध्याः सप्यंविप्लुताः श्लोकिकमंख्याः । यथा 'एकं दश शतं सहस्रमनु
 प्रदुन' कोटी प्रथमस्त त्वं निगद्य महाभुजं शुद्ध वाचिस्त्वं मय्य' पराध्यमेन
 जितंनानाविधंनुयैः प्रहृष्टा वा भंख्या प्रमाणमुलमो विचारो धर्मतयादिको वि
 वेगाम । 'मंथ्यकादौ विचारो च' इत्यनेकार्थः । 'पराध्यं' त्व प्रहृष्टं व्यामंख्यायामिति
 अनेकार्थः । परिप्लुतः पतितः परिप्लुतः । क इय प्रमथ्ये । त्रिजगत्पुरंदर इव ।
 सत्ययौगावकृतीदेवरः स्वयामो निकाया नराणि भयनानि उपोतिविमानानि इम
 मानानि च दृष्टानि वेगां स्वयामो निकायाः सदाः समुदाया या वेगाम । अय
 त्वत्मावयवमप्येकयोनित्वविमानिकवक्षणा निकाया पैत्रियशक्तिप्रामत्यादिद्वयमेव सम
 यन्निवृत्तानिदमरैः । 'निकायस्तु सधर्मिणाम्' इति हेम्याय । 'निकायः सद्रमंय
 दममामति यदने च' इत्यनेकार्थः । नाट्योत्तमरेः । 'यनुर्निकामयंनिकायकोटिजंयदम
 दनि नाट्योत्तम' इति हेम्याय । परिप्लुतः प्रतिप्लुते । पथीग्यस्याहारः ॥

२श्लोकाथं

जयनानि, पर्वत, जलधारा अने वैभानिक जे ऊपर निकायनां कोटी दे
 विजयसूरि नाट्योत्तम अने जे नम यानदिदमादि श्रान्तो जे भट्टाक्ष

असंख्य पुत्रपौत्री परिवरेण शी हीरविजयसुरि, राजसभाभांशी उपाश्रय तरङ्ग आलता
अररंत पुष्टि धारयु इरता इना, अर्थात् शोभता इना ॥ १२३ ॥

निपीयमानो नयनेर्मृगीदृशामिवाचर्यमानो विक्रचाम्बुजन्मभिः ।
प्रणूयमानः कविभिर्नयस्तवेर्नगत्पृणन्वीर्यगुणैश्च वास्तवैः ॥ १२४ ॥

मृगारिरद्रेरिव फंदरोदरे कृशोदरीणां मनसोव मन्मथः ।
अमर्त्यदन्ती चनुरे हरेरिव प्रतिक्षिर्तान्द्रो वसन्तो विवेग ॥ १२५ ॥

न प्रतिक्षितीग्रः हीरविजयसुरिगर्भो यन्मो उपाश्रये प्रियेश प्रविष्टवान् । क इय ।
मृगारिरिव । यथा कण्ठीरवः अग्रेः पर्वतस्य फंदरोदरे गुह्यामध्ये प्रविशति । पुनः क इय ।
मन्मथ इय । यथा मनोभवः कृशोदरीणां तरणीनां मनसि पिते प्रविशति । पुनः क
इय । अमर्त्यदन्तीव । यथा सुरगज घोरगणगजः हरेरिन्द्रस्य चनुरे दस्तिशालायां
प्रविशति । 'हन्तिशाला तु चत्वरम्', 'वाजिशाला तु मन्दुरा' इति हिंस्याम् । न किं प्रिय-
माणः । मृगीदृशां मारुद्गीलोचनानाम् । 'मारुद्गी निदृशाय' स्पृशति सुनधिया नग्दिनी
व्याघ्रपीतम्' इत्यादि समवमरणवर्णने । नयनेर्नयेनिपीयमानः सादरं निरीक्ष्यमाणः ।
उत्प्रेक्षयन्तं—विक्रचाम्बुजन्मभिरुपिन्द्रशीलोत्पत्तिरिवाचर्यमानः पूज्यमान इय । पुनः किं
प्रियमाणः । कविभिः काव्यकर्तृभिः पण्डितैर्था नयस्तवैः सचस्कैः काव्यैः स्तुतिभिर्थां
प्रणूयमानो वर्ण्यमानः स्तूयमानः । स किं कुर्वन् । वास्तवैः । स्वाभाविकैः जिनवज्रगमका-
लोत्पन्नैः स्वीयगुणैः कृत्वा जगद्विभ्वलोकं पृणन् आनन्दयन् ॥ इति हरेः समहं
यसतायागमनम् ॥

श्लो०ार्ध

भृगोक्षी श्रीशे आहर्षुवै तेजोने जेती हती, ते आजे विक्रेश्वर नीलकमल दाश
अर्थन कराता न डोय । जगतने भुय हरे तेवा स्थाभाविक शुद्धोना नयनवा स्तोत्रो
पनाचीने कविशे वडे स्तुति कराता आचार्यदेवे, सिंह जेम परैतनी शुद्धाभां प्रवेश
हरे, कामदेव जेम श्रीशेनां दुह्यभां वाय हरे, औरावजु हाथी जेम हस्तिशास्त्राभां प्रवेश
हरे अने अन्य जेम अन्यशालाभां प्रवेश हरे तेम उपाश्रयभां प्रवेश हर्षे ।

॥ १२४ ॥ १२५ ॥

प्रतापदंभीतनयस्तदुत्सवे समर्थयन्प्रयिततेर्ननोरथान् ।

दरिद्रमुद्राममिनत्तमां तटीं प्रवाहवत्प्रावृषि वार्षियोपितः ॥ १२६ ॥

तस्मिन् खरेरुपाश्रयममागमनमहामहे प्रतापदेवीतनयः स्नानमिदः अर्पितनेपांश्चक्रो
नारथानभिलाषान् समर्थयन् दरिद्रमुद्रां दुःखावस्थामभिनतमामनिशयेन भिनत्ति स
कियत् । प्रवादयत् । यथा प्रायुषि बहुमल्लिभ्रनिभरातिममुप्रमननिरन्तरनिगत
धाराधोरणीयधुरधाराधरसमये याधिषोपितः समुद्रमदित्यावा नथाः प्रवादः पानीय
तटी सरिदुभयसमीपोचभूमीम् । तीरभित्तिमिष्यथः । भिनत्ति पाटयति ॥

श्लो३३थ

वर्षाऋतुभां जेम नदीजोना प्रवाद नदीना जने हांका कोटे तेम ते अवसरे प्र
देवीना पुत्र थानसिंह याचकवर्गना भनोश्चोने पूणुं कश्ते इविद्रताना भूतने से
हते। ॥ १२६ ॥

तद्विद्वता तस्य निजातिपातुकां समीक्ष्य सर्वाधिषु कामवर्षिताम् ।

शितीकृतास्येन पदं मुरद्विपो निपेव्यते तनुलनाकृते किमु ॥ १२७ ॥

तद्विद्वता विपुत्रनितानुषङ्गभाजा मेयेन तनुलनाकृते तदयसरदानशीन्दीभवत्स्या
सिंहसमानताप्राप्तये । उन्मेष्यते—मुरद्विपः पदं निपेव्यते विष्णुपदं ज्योम समुपास
इय । किभूतेन तद्विद्वता । शितीकृतं कृष्णं चिह्नितमास्यं वदनं येन । किं कृत्वा । त
थानसिंहस्य निजमात्मानमतिपतति अतिग्रामतीत्येवंशीलां निजातिपातुकां कामवर्षितां
कामानभिलाषान् वर्णति संपूरयति इत्येवंशीलः कामवर्षी तस्य भावस्तत्तां समीक्ष्य इह
'सरूपाणामंकरोषः—' इत्येकवामशब्दोपः ॥ इति थानसिंहकृतसूरिसमागममहोत्सवा

श्लो३३थ

ते अवसरे याचकेनी धृच्छाथी पक्ष अधिक दान आपता थानसिंहनी येताना
अधिक दानवीरताने जेधने श्याम जनी जयेला भुभवाणा मेधवडे, थानसिंहनी पुत्र
प्राप्त कश्वा भाटे न जेवे आशाशनी सेवा कश्ती न डोय ? (मेध आकाशभां डे
उ.) ॥ १२७ ॥

स्वकोशरक्षाधिकृतस्य भूमिमानिवाखिलक्षोणिजयार्जितैर्धनैः ।

विधाय कोशं नृपदत्तपुस्तकैः स स्थानसिंहस्य वशंवदं व्यधात् ॥ १२८ ॥

स हीरविजययुग्मिः नृपेणाकव्यरमादिना दत्तेरुपदीकृतेः पुस्तकैः कोशं भाण्डाणा
विधाय स्वयं निष्ठाप स्थानसिंहस्य वशंवदमायत्तं व्यधाचक्रे । क इय । भूमिमानि
यथा नृपनीपायः अमितायाः समन्तायाः क्षोणेः पृथिव्या जयेन स्वायत्तीकरणेनाजितैः स
विनेधनैः प्रविषेत् । इदं तु माधिनत्रिमण्डवसुधामण्डलस्थेष मण्डलीकस्य राजाधिराजस

एतत्तं कोशं निर्माय स्वस्यात्मनः कोशस्य भाण्डागारस्य रक्षायामधिष्ठितस्यास्तस्य
सम्यग् भीतिमत्स्वभावः स्वामिभक्तया भङ्गीकृतस्य भाण्डागारिणो यज्ञं विधत्ते ॥
इति पुस्तककोशः ॥

श्लोकाथ

जेम राज्ञः समस्त भूद्वी पर जय मेजववा द्वारा प्राप्त यथेता धनने अभूद
भंडार भनाधीने कोशाध्यक्ष-भंडारीने सुप्रत करे तेम हीरविजयसूरिजे राजजे जेद
आपेजे पुस्तकभंडार यानसिंहने स्वाधीन कथे ॥ १२८ ॥

क्रमान्महादेशमिवावनीशितुर्निदेशमासाद्य पयोधरोदये ।

कतेपुरात्स प्रभुरागरापुरं पवित्रयामास पदाम्बुजन्मभिः ॥ १२९ ॥

स प्रभुः सूरिः पयोधरोदये वर्षाकालप्रारम्भे क्रमादनुक्रमतः कतेपुरात् भीकरीन-
गरात् उपसेनपुरापरपर्यायमागरा इति नाम पुरं पदाम्बुजन्मभिः चरणकमलैः कृत्वा
पवित्रयामास पापनीकरोति स्म । किं कृत्वा । क्रमात्क्रियद्भिर्वात्सर्यवनीशितुरकम्परसाहे-
निदेशमाप्तमामास प्राप्य । कमिव । महादेशमिव । यथा कश्चिन्नागरजनकः राज्ञः सकाशा-
न्महान्तं जनपदमामादयति लभते ॥ इत्यागरानगरे गमनम् ॥

श्लोकाथ

राजने भ्रीतिघात्र जेये कोर् राजपुरुष राज पासेथी जेम महान देश प्राप्त
करे तेम अकबर आदेशाकणी आशा पाभीने आचार्यदेवे वर्षाहाजना प्रारंभ स्रमथे
इतेकपुरथी बिहार करीने अनुक्रमे पोतानां अरबुक्रमल वदे 'आभा' नगरने पवित्र कथुं,
॥ १२९ ॥

न राजर्हसान्कचन प्रयासपन्नियोगिनोऽपि प्रणयंश्च निर्वृतान् ।

न दुर्दिनं कापि सृजंस्तमोद्विषं न च द्विपद्भिर्दल्यञ्जलोदयम् ॥ १३० ॥

मनोमवं यामिभ्रवन्गुरोर्महो न निहन्तुवानः स्थिरतां पुनर्वहन् ।

अभूदपूर्वः प्रभुरम्बुदः पुरे जिनक्रमोपासनकृद्दिवानिशम् ॥ १३१ ॥

प्रभुहीरसूरिः पुरे तत्रागरानगरे अपूर्वाऽम्बाधारणोऽम्बुदो मेघोऽभूद्यभूय । किं
कुर्यन् । राजसु नृपेषु हंसाः प्रधानास्तास्तु प्रथमयन् न पीडयन् । आनन्दयन्नित्यर्थः ।
'संहारति निर्दल्यति निर्धामयति प्रयासयति' इति क्रियाकलापे हिंसायाः क्रियाः ।

યદિ યા નૃપધેન્ટાન પ્રવર્ણનાતિશયેન યામયન દયાદિધર્મતત્ત્વે સ્થાપયન યામં કારયન ।
 અથ યા કૃપાધર્મેસુગન્ધવસ્તુસૌરભેજ ન સુગન્ધીકૃત્ત્વનપિ યામયતેષ । નકારઃ
 કાયવર્થયાચી । મેઘસ્તુ વર્ષાકાલે હંસાગ્માનમ્ પ્રતિ પ્રસ્થાપયતિ । યથા—‘પ્રોપિતકવદ-
 સવયસિ’ इति चम्पूकથાયામ્ । ‘પ્રોપિતા માનમં પ્રસ્થાપિતા હંસવશિષ્ણો યેન’ इति
 તદ્વૃત્તિઃ । પુનઃ કિંચિશિષ્ટઃ વિશિષ્ટઃ મનોવાક્યાયમંયમ્બી અથ યા યમાણદ્વયુક્તઃ પ્રશ-
 સ્તોઽપ્યો યા યોગ યથામસ્તીતિ । યદિ યા મર્થમાન્મારિકમદ્વાપ્રિયોમો વિરહઃ પૃષ-
 ણ્ભાથો વિષતે સેષાં તે વિયોગિનઃ સંયમિનસ્તેષાં નિર્વૃત્તિ મોક્ષં પ્રણયન કુર્યં ।
 વિરહિણામપિ પ્રાચીનાચીર્ણકર્મવરિણતિપ્રકટનપૂર્ણ સમાગ્નિત્યતાં પ્રકટયન ધર્મોપદેશ-
 પ્રદાનાદિના સુત્રયન । મેઘસ્તુ વિયોગિનો વ્યથયતિ । પુનઃ કિંમૃતઃ । કયાપિ કુશપિ
 સ્થાને દુર્દિનં દુષ્ટં દિવસં ન સૃજન । અપિ નુ પ્રતિબોધપ્રદાનેન ધર્મભાદાત્મ્યારસુવિષમાનેવ
 કુર્યં । મેઘસ્તુ દુર્દિનં યતવદાસંઘટ્ટપ્રકટીભવદ્વિકટાન્ધકારં વરોતિ । ચ પુનસ્ત-
 મસામશાનાતાં પાપ્મનાં યા દ્વિષં મેદકં જ્ઞાનિનં સાધું યા ન દ્વિષન્ન મંતાપયન પ્રયુત
 પ્રીણયન । મેઘસ્તુ તમોદ્વિષં ભાસ્કરં ચગ્રં યા દ્વેષ્ટિ આવૃણોતિ । પુનઃ કિંમૃતઃ । કલ-
 ચોરેષયાત્ ભાષપ્રધાનનિર્દેશાચ જહત્યસ્ય જાહ્યેસ્યાંદ્યમજ્ઞાનપ્રાદુર્ભાવં નિર્દલયન
 વ્યાપાદયન । મેઘસ્તુ જહોદયં વર્ધતે । ચ પુનર્મનોભય કામમભિમયન પરાજયમાનઃ ।
 મેઘસ્તુ મદનં મદયતિ । પુનઃ કિં કુર્યાણઃ । ગુરોઃ સ્વધર્માચાર્યસ્ય વિજયવાનસુરેમંઠઃ
 પ્રતાપે સંજો યા ન નિદનુવાનઃ પ્રકટીકુર્યાણઃ । મેઘસ્તુ ઘૃહસ્પતિતારકતેજો નિહતું
 ચિત્તુમ્પતિ । પુનઃ કિં કુર્યં । સ્થિરતાં સંયમધર્માદિયુ સાદૃશ્તિકયાસ્થેયં વદન ।
 મેઘસ્તુ ધપ્લાશયસ્થાનિકગ્ર ગુપ્તચિત્તિષ્ઠતિ । પુનઃ કિંમૃતઃ । દિવાનિશં દિવસં નિશાયાં
 ચ જિનાનાં તીર્થકૃતાં ક્રમાણાં પાદારવિગ્ધાનામુપાસતાં સ્તુતિધ્યાનપ્રણામાદિભિઃ સેવાં
 કરોતિ । મેઘસ્તુ જિનક્રમસ્ય વિશ્ણુપદસ્ય સેવાં વર્ષાસ્થેય તથાપિ કદાચિન્ન વાયવર્મ-
 કાલમત પય ગુરોર્મેષાવસાધારણતા ॥ યુગ્મમ્ ॥

શ્લોકાથ

આચાર્યદેવ આશ્રા નગરમાં અપૂર્વ મેઘરૂપ બન્યા. શ્રેષ્ઠ રાગાઓને પીકા નહીં
 કરનારા પ્રયુત ધર્મમાં વાસ કરાવનારા બન્યા. (મેઘ તો રાજહંસોને પીકાકારક છે.)
 સંસારથી વિરહત સંયમીઓને મોક્ષમાર્ગ ઉપર પ્રયાણ કરાવનારા બન્યા. (મેઘ તો
 વિયોગીઓને દુઃખ આપનારો છે.) આચાર્ય ક્યારે પણ દુર્દિનને નહીં કરનારા પરંતુ
 ધર્મદેશના દ્વારા દુઃખમાં સુદિનને કરનારા બન્યા. (મેઘ તો દુર્દિનને કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ અજ્ઞાનરૂપી અધકારને ફર કરી જાગી પુરુષોને સંતાપ નહીં કરનારા પ્રયુત
 પુત્ર કરનારા બન્યા. (મેઘ તો સૂયં ચંદ્રને આવૃત્ત કરનારો સંતાપ કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ જહાનો નાશ કરનારા બન્યા. (મેઘ જહાનો આશ્રય કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ કામદેવનો પરાજય કરનાર બન્યા. (મેઘ કામગુ ઉદ્દીપન કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ પોતાના ગુરૂનો અપભાષ નહીં કરનારા પરંતુ મહિમાને વધારનારા હતા.

(મેઘ તો સૂર્યના પ્રતાપનો અપભ્રંશ કરનારો અર્થાત્ આવૃત્ત કરનારો હોય છે.) આચાર્યદેવ સ્થિરતાને કરનારા બન્યા. (મેઘ એકસ્થાને નહીં રહેનારો હોય છે.) આચાર્યદેવ અહર્નિશ જિનોપાસના કરનારા હતા (મેઘ તો વર્ષાઋતુમાં જ જિન-વિપ્લુનાં ચરણ (આકાશ)ની ઉપાસના કરનારો હોય છે.) આ જ રીતે આચાર્યદેવ અપૂર્વમેઘરૂપે બન્યા. ॥ ૧૩૦ ॥ ૧૩૧ ॥

ક્રમાશ્વતુર્માસકયાસરાન્વયોધરે દધાને ઘટલીભવિષ્ણુતામ્ ।

નિનાય તસ્મિન્પરિવર્તતાં ધુની ધવેઽન્ધિદ્વાયીવ ગણેન્દિરાચરઃ ॥ ૧૩૨ ॥

ગણેન્દિરાચરસ્તપામદ્ગુલ્મમીયતિઃ તસ્મિન્નાગરાનગરે ક્રમાન્વયુષણાદિપરિવાટયા ચતુર્માસિકયાસરાન્વયોધરે દધાને ઘટલીભવિષ્ણુતામ્ પરિવર્તતાં ક્ષયમાય નિનાય અતિક્રામતિ સ્ત । 'કમ્પ્યો યુગાન્તઃ કલ્પાન્તઃ સંહારઃ પ્રભયઃ ક્ષયઃ । સંવર્તઃ પરિવર્તઃ' इति द्विष्याम् । સંપૂર્ણતાં પ્રાપયામાસ । કસ્મિન્સતિ । વયોધરે જલધાદે ધને ઘટલીભવિષ્ણુતાં દશમ્યોઽપિ દિગ્મ્યોઽધ્યેત્ય સમુન્નમ્ય સમુન્નમ્ય અશ્વજવારિધારાવર્ણજીલતાં દધાને મતિ । ક હય । અન્ધિદ્વાયીવ શાયીવ । યથા સમુદ્રશયજીલો વિષ્ણુઃ વર્ષાસુ નારાયણઃ શેષશર્યાવાં સમુદ્રે શેતે इति लोकरुढिः । યદુક્તં ચમુકયાયાં વર્ષાવર્ણને—'હીરસમુદ્રનિદ્રાણવાણયાહુચ્છિદિ' इति । વારિયો વર્ષાં વામરાન્વરિવર્તતાં લમ્બયતિ ॥ દ્વ્યાગરાનગરે ચાતુર્માસકરણમ્ ॥

શ્લોકાથ

જેમ વિપ્લુ ઋતુક્રમાં શયન કરે તેમ તપાગચની લક્ષ્મીના સ્વામી હીરવિજયસૂરિના ચાતુર્માસિક દિવસો અનુક્રમે આશા નગરમાં પસાર થયા. ॥ ૧૩૨ ॥

તતોઽલ્પકર્મા તપસેવ સંમૂર્તિ પ્રતીર્ય પોતેન પતદ્ગનન્દનામ્ ।

અરિદ્વેનેર્મેર્જનુપા પવિત્રિતં પ્રતિસ્થયાઽર્ચ્યપુરં પ્રતિ પ્રભુઃ ॥ ૧૩૩ ॥

તતઃપ્રત્યુર્માસ્યા અનન્તરં પ્રભુઃ શ્રિઃ શૌર્યપુરં પ્રતિ પ્રતિસ્થિયાન પ્રવર્તિતઃ । વિમ્બનં શૌર્યપુરમ્ । અરિદ્વેનેર્મર્જાવિશતિતીર્થજગ્નેમિનાદ્યસ્ય જનુપા જગ્મના પવિત્રિતં પાવનીભૂતમ્ । વિ જૃત્વા । પોતેન યાનપાદેણ જૃત્વા પતદ્ગનન્દનાં સુર્યેપુર્વીં યમુનાં પ્રતીર્ય તીર્થાં સમુલ્લેખ્ય । ક હય । અલ્પકર્મેય । યથા લવુકર્મા આમલનિદ્ધિઃ ચતુર્ભીજકર્મ-પ્રકૃતિર્જન્તુસ્તપ્તા સંમૂર્તિ મંમારં પ્રતરતિ । પાટાન્તરે તથા નાયા જૃત્વા અવેમ્ણો માને-મેર્જનાં પુર્વીં નદોં યમુનાં પ્રતીર્ય । ક હય । નથીવ । યથા મધ્યજીવો મરતાદિપદ્માવનયા શુભાગ્યમાયેન સંમૂર્તિ પ્રતરતિ ॥

યદિ યા નૃપથેન્દ્રાન પ્રકરંણાતિશયેન યામયન ય્યાદિધર્મતત્ત્વે સ્થાપયન યામં કામ્યન ।
 અથ યા કૃપાધર્મસુગન્ધયસ્તુમૌગ્ધેષ ન સુગન્ધીકૃત્ત્વમ્નપિ યામયથેષ । નકારઃ
 કાવચર્થેવાચી । મેષસ્તુ વર્ષાકાલે દેમાગ્માદમ્ પ્રતિ પ્રસ્થાપયતિ । યથા—‘પ્રોપિતકલ્પદ-
 સવયસિ’ इति चम्पૂકથાયाम् । ‘પ્રોપિતા માનસં પ્રસ્થાપિતા હંમપશ્ચિજો યેન’ इति
 તદ્વૃત્તિઃ । પુનઃ કિંચિશિષ્ટઃ ચિશિષ્ટઃ મનોયાક્રાયામંચન્ધી અથ યા યમાષ્ટ્રયુક્તઃ પ્રશ-
 સ્તોઽન્યો યા યોગ ય્યામસ્તીતિ । યદિ યા મર્ચમાંમારિકમદ્વાદિયોગો વિરહઃ પૃથ-
 ગ્ભાથો વિષતે ચેષાં તે વિયોગિનઃ મંચમિનસ્તેષાં નિર્વૃત્તિ મોક્ષં પ્રણયન કુર્વન ।
 વિરહિણામપિ પ્રાચીનાચીજંકમંપરિણતિપ્રકટનપૂર્વં સમાગનિગ્યતાં પ્રકટયન ધર્મોપદેશ-
 પ્રદાનાદિના સુલયન । મેષસ્તુ વિયોગિનો વ્યથયતિ । પુનઃ કિંભૂતઃ । ક્યાપિ કુશ્પિ
 સ્થાને દુર્દિનં દુષ્ટં દિષસં ન સૃજન । અપિ તુ પ્રતિશોધપ્રદાનેન ધર્મમાદાર્યાસુવિષમાનેષ
 કુર્વન । મેષસ્તુ દુર્દિનં ઘનઘટાસંઘટ્ટપ્રકટીભયદ્વિકટાન્ધકારં કરોતિ । ચ પુનસ્ત-
 મસામજ્ઞાનાનાં યામ્નનાં યા દ્વિપં ભેદકં જ્ઞાનિનં સાધું યા ન દ્વિપગ્ન સંતાપયન પ્રત્યુત
 પ્રીણયન । મેષસ્તુ તમોદ્વિપં ભાસ્કરં ચર્મ્મં યા દ્વેષ્ટિ આવૃણોતિ । પુનઃ કિંભૂતઃ । કલ-
 યોરૈષયાત્ ભાષપ્રધાનનિર્દેશાઘ જહત્યસ્ય જાહચેસ્યોદયમજ્ઞાનપ્રાદુર્ભાષં નિર્દહયન
 વ્યાપાદયન । મેષસ્તુ જહોદયં ઘર્થતે । ચ પુનર્મનોભય કામમભિભયન પરાજયમાનઃ ।
 મેષસ્તુ મદનં મદયતિ । પુનઃ કિં કુર્વાણઃ । ગુરોઃ સ્વધર્માચાર્યસ્ય વિજયવાનસુરેમંદઃ
 પ્રતાપે તેજો યા ન નિહનુવાનઃ પ્રકટીકુર્વાણઃ । મેષસ્તુ બૃહસ્પતિતારકતેજો નિહનુતે
 વિલુપ્તપતિ । પુનઃ કિં કુર્વન । સ્થિરતાં સંયમધર્માદિષુ સાહસિકયાતસ્થેયં વહન ।
 મેષસ્તુ ચપલાશયત્યાભિક્રમ કુશ્ચિત્તિપ્તિ । પુનઃ કિંભૂતઃ । દિવાનિશં દિવસે નિશાયાં
 કરોતિ । મેષસ્તુ જિતક્રમસ્ય વિષ્ણુપદસ્ય સેવાં વર્ષાસ્થેય તથાપિ કદાચિન્ન યાચર્મ્મ-
 કાલમત પથ ગુરોર્મેષાદસાધારણતા ॥ યુગ્મમ્ ॥

શ્લોકાથ

આચાર્યદેવ આશ્રા નગરમાં અપૂર્વ મેષરૂપ બન્યા. શ્રેષ્ઠ રાજાઓને પીડા નહીં
 કરનારા પ્રત્યુત ધર્મમાં વાસ કરાવનારા બન્યા. (મેષ તો રાજાઓને પીડાકારક છે.)
 સંસારથી વિરહત સંયમીઓને મોક્ષમાર્ગ ઉપર પ્રયાણ કરાવનારા બન્યા. (મેષ તો
 વિયોગીઓને દુઃખ આપનારો છે.) આચાર્ય ક્યારે પણ દુર્દિનને નહીં કરનારા પરંતુ
 ધર્મદેશના દ્વારા દુર્મેષાં સુદિનને કરનારા બન્યા. (મેષ તો દુર્દિનને કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ અદાનરૂપી અધિકારને ફર કરી જાતી પુરુષોને સંતાપ નહીં કરનારા પ્રત્યુત
 ખુશ કરનારા બન્યા. (મેષ તો સૂચી ચંદ્રને આવૃત્ત કરનારો સંતાપ કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ જહાનો નાશ કરનારા બન્યા. (મેષ જહનો આશ્રય કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ કામદેવનો પરાજય કરનાર બન્યા. (મેષ કામતું ઉદ્દીપન કરનારો હોય છે.)
 આચાર્યદેવ પોતાના ગુરુનો અપભાષ નહીં કરનારા પરંતુ મહિમાને વધારનારા હતા.

સંલોકાર્થ

આતુર્ભાસ પૂર્ણ થયા બાદ, જેમ સપ્તકર્મીજીવ તપશી સંસારસમુદ્રને પાર કરે
અથવા બંધજીવ ભરતચક્રવર્તીની જેમ શુભ અધ્યવસાય વડે સંસારસમુદ્રને પાર કરે તેમ
આચાર્યદેવે વહાણ વડે યમુનાનદી પાર કરીને, ભગવાન શ્રી નેમિનાથના જન્મથી પવિત્ર
થયેલી શીરીપુરી તરફ વિહાર કર્યો. ॥ ૧૩૩ ॥

યમીસમીપે રપડીપુરે ક્રમાત્સ સંચલોકેન સમં સમીપિયાન્ ।
મનોરયાકૃષ્ટમિવાગતં પુરો વ્યલોકયચ્છૌર્યપુરં પુરસ્તતઃ ॥ ૧૩૪ ॥

મ સૂરિઃ ક્રમાત્પ્રયાણપરિપાટીનઃ યસ્યા યમુનાનવાઃ સમીપે વાઞ્ચંચર્નિની રપડીતામ્રિ
પુરે સમીપિયાન્ સમાગતઃ । કથમ્ । સમં સાર્ધમ્ । કેન । સંચલોકેન આગરાપ્રમુલ્લનગરપ્રાદ-
સમુદાયેન । પ્રાદ્ધાનામનુ પ્રાદ્ધવોડપિ સમેના પય । તતઃ રપડી આગમનાનત્તરં પુરોઽપે
શૌર્યપુરં નામ નગરં 'સૌરીપુર' રસ્યધુના પ્રમિદ્ધં વ્યલોકયન્પ્રદયતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—
મનોરથેન સૂરીશિનુગમિત્યાવેનાકૃષ્ટમાકૃષ્ટયાનીનમિથ પ્રમુપુરઃ પ્રાતુર્જનમ્ ॥

સંલોકાર્થ

ત્યાર પછી આચાર્યદેવ અનુક્રમે યમુનાનદીની સમીપમાં રહેલા 'શાડીપુર' નામના
નગરમાં સંપન્ની સાથે પધાર્યા—ત્યાંથી આગળ શૌર્યપુર જોવામાં આંધું. તે જોઈ
આચાર્યદેવના મનોરથોથી આકર્ષાઈને સાથે આંધું ન હોય. ॥ ૧૩૪ ॥

પ્રમુઃ પ્રિયસ્યેવ સ્વર્થમ્ચારિણીમદર્શિનં શૌર્યપુરાદ્ધ્વારિણીમ્ ।
સ્પુતોત્તરીયાં કયરીમિવાર્ણવામ્બરેન્દિરાયા નવમક્લસદ્વિનીમ્ ॥ ૧૩૫ ॥

સંવર્ધસ્વપ્રે વ્રજયતે । કેવલં કાલિષ્થેય વર્ણયતે—યમુનાં કિંમ્તામ્ શૌર્યપુરઃ સૌ-
રીપુરસ્ય અદ્યં સમીપે । 'અદ્યંઃ' ક્યાને ક્રોદેડત્તિકાગમ્ભોઃ' રત્યાગનેકાર્થઃ । ચરતિ વહતી-
ત્યેયંશોશમ્ । કથમ્ । અદર્શિનં નિરગ્નસમ્ । કામિય । સધર્મચારિણીમિથ । યથા પ્રિયસ્ય
સ્વવ્રત્તમસ્ય સમાનેન ધર્મેન ચરણશીયા પનિવ્રતા ઇતી નક્કં દિનમક્રે ઉત્સજ્ઞે ક્રોદે વા
સમીપે વા ચરતિ પ્રવર્તેન રત્યેયંશીયા સ્વાગ્મતિ વ્યતિકરે મનુરન્સજ્ઞે ઉપવિશતિ । યદુક્કં
ત્રેમિચરિત્રે—'અનુસાત્ય સ્વપિતરો દેવદગ્નીમુપેયુષીમ્ । રથમારોપયામામ તલોડ્દકે ચ મ્થ-
વીવિશમ્ ॥' રત્યુગ્મપ્રાગોપજમ્ । તથા 'વિના મમોરઃ કનરત્તવામનમ્' રતિ નેપથે । રતિ
ક્રોદે । 'અથ સધર્મિણી । ઇતી મદ્ધચરી' રતિ દેશ્યામ્ । મદ્ધચરત્યેન સમીપચારિણી ।
ઉત્પ્રેક્ષયતે—અર્ગંશમ્બરેન્દિરાયાઃ સમુદ્રવમનાચશ્યાઃ ક્ષોણીશ્રિયઃ કયરી' ઘેણીમિથ ।

ન્યાનાં કરીશ. હવે શિરસ્તઃ શ્રમમુક્તરીયમુપયાન્તાદનવમનં યસ્યાઃ । પુતઃ કિન્ન-
મ્ । ગત્વાઃ મપસ્કાઃ મદ્ધામ્નરજ્ઞા રચનાઘ વિષ્ણુને યસ્યામ્ ॥

અર્થે

જેમ પતિમત્તા સ્ત્રી નીરંતર પોતાના પતિની સમીપમાં જ વસે તેમ યમુનાનદી
શૌર્યપુત્રની સમીપમાં વહેતી હતી. તે બંને મસ્ક ઉપરથી જેનું ઉત્તરીયવસ્ત્ર સરી ગયું
છે એવી અને જેનામાં નવનવી રચનાઓ (તરંગો) છે તેવી સમુદ્રમાં રહેલી લક્ષ્મીની
વેળી ન દોષ ? ॥ ૧૩૫ ॥

વ્યવહરમાનામિવ જેનુમન્વરાપગાં તર્કૈર્ગેનાવગાર્દિમિઃ ।

પ્રિયેષ વાપૂરમિદા વિયોગિનીં નિપેવમાનામિવ તીર્યમેદિનીમ્ ॥ ૧૩૬ ॥

પુતરુદ્ગેસ્વને—ગમનાવગાર્દિમિર્નમોદુનાન્દિગ્નહીરૈન્નરૈઃ કક્ષોલૈઃ કૃત્વા અન્વરાપગાં
સ્વર્ગગદ્ગાં જેનું મિયા પરામશિશું વ્યવહરમાનાનુપમં કુર્ષાંનામિષ । ‘મગલ્લમાનામ્’ इति
ગદો વા । અર્થઃ પૂર્વોક્ત વચ । પુતરુદ્ગેસ્વને—વાપૂરનામાનાં મહં મિતસિ ક્ષમેતિ
વાનુગમિત્ તેન વિષ્ણુના મન્નાં ભમં વિયોગિનીં વિરદિનીમ્ । અન વચ વેરાગ્યાદુઃસ્થો-
રિયસિ વા । ‘મમ્મન્તરે ન વિદદ્’ સત્તમમદિશ્ચાનન્તં ક્રિઞ પિમ્મમ્ । કાલ્પિન્દિગ્ન-
વિરદે અન્નપિ કાદે અન્નં વદદ્ ॥’ इति વચનાનુજ્ઞાન કાન્તેન વિયોગિનીં વિયોગવતીમ્ ।
વિયોગિનાં સૌરાગ્યં કુન્દાંસ્તદ્દકરણં યુગ્મમેવ । તીર્યમેદિનીં ધોમત્રેમિનાવગમકલ્યા-
નકલ્પીં નિપેવમાનાં મજ્જામિષ ॥

અર્થે

અથવા, બંને મનનશૃંગી તરંગો વડે આકાશગંગાનો પરાભવ કરવા યમુના પ્રયત્ન
કરતી ન દોષ ! અથવા ‘અણુ?’ નામના મહાનેા નાશ કરનારા પોતાના પતિ કૃષ્ણના
વિયોગથી દુઃખી બનેલી વિયોગિની યમુના પોતાનું વિયોગજન્ય દુઃખ દૂર કરવા માટે,
શ્રીનેમિનાયના જન્મસ્થાનથી પવિત્ર બનેલી તીર્થશ્રુતિ શૌર્યપુત્રની શ્રુતિની બંને
નિરંતર ઉપાસના કરતી ન દોષ ! (દિગ્ધ મિયા સાથે કરેલો પ્રેમ જન્માંતરમાં પણ
ત્યાગ કરાતો નથી. જુઓ, યમુના દશુમુખી પણ પોતાના પતિ કૃષ્ણના વિરહમાં સ્થામ
જલ જ વદન કરે છે !) ॥ ૧૩૬ ॥

જગાવગારાગતદન્તિપલ્લિકમિર્નિર્વાનત્રૈભ્યતુલ્યાવદામિવ ।

જુનામિતામ્બોજમુન્ડીં મુનાત્લિકાં દિરપ્યવાહું દ્વર્તીં ચ નામિવત્ ॥ ૧૩૭ ॥

દિ. સો. ૬૭

પુનરત્પ્રેક્ષયતે—જન્મવાગાદાર્યં સુચાતિપાનિતમયપુમ્નયા યા માતેન યા તત્કળકરિનીમિઃ સમં મલિતકલિકરણાયમતામિઃ સમેતામિદ્ગ્નિપદિકાભિગંજરાગીમિઃ કૃત્વા નિરીયા યદ્વપાણિભયાન્નપ્રણય્યાન્યગાધપાનીયપ્રવિષ્ટાઃ શૈભ્યાઃ પરંતઃ યત્ર તાદૃશમ્યાષ્ટેઃ સમુદ્રમ્ તુલાયાઃ સામ્યસ્ય યદાં ધારિણીમિય । પુનરત્પ્રેક્ષયતે—કિં કુર્યંતીમ્ । દધતી' ચિન્તીમ્ । કામ્ । મૃણાલિકાં પદ્મનાલિકામ્ । કામિય । અમ્ભોજમુગીમિય । યથા પદ્મપદ્મના કી કોમલાં ભુજાં યાદુલતાં ધતે । ચ પુનઃ સ્ત્રીનામિયમુદ્કૃપિકામિય દિરણ્યગ્રાહું શોભં દદ્ધતીમ્ । અથ ચન્દ્રમાઃ । અમ્ભોજં કમલમેય મુગં પદ્મં યમ્યાઃ ॥

શ્લોકાર્થ

જલકીડા કરવા માટે આવેલા હાથીઓની હારના બચથી ત્રાસ પામીને પવતે જેના અગાધ જલમાં પ્રવેશી ગયા છે, તેવા સમુદ્રની બાજુ યમુના તુલના કરતી ન હોય! અથવા યમુના, કમલની નાલરૂપી પદ્મપદ્મના સ્ત્રીની ભુજા ધારણ કરતી ન હોય! અથવા હૃદયરૂપી નાભિને વહન કરતી ન હોય! ॥ ૧૩૭ ॥

અમું નમન્તીમિય વીચિસંચયૈર્વિભાવયન્તી' શાફરીક્ષણૈરિવ ।

અમિન્દુયન્તીમિય વિષ્કિરવણૈર્લુલ્લત્કર્જનૃત્પમિવ પ્રકુર્વતીમ્ ॥ ૧૩૮ ॥

પુનરત્પ્રેક્ષયતે—વીચિસંચયૈઃ ઉગ્રમગ્રમદ્ભિઃ પરિસ્ફુરત્તરજ્જગણૈઃ કૃત્વા અમું સ્ત્રીયં નમન્તીમિય પાલ્લોલમાલાનામુગ્રમ્ય નમ્રીભયનેન પ્રણામં મૃજન્તીમિય । પુનરત્પ્રેક્ષયતે—શાફર્યો મત્સ્યા યથ રૂક્ષણામિ । અથ યા 'મીનલોચનેઃ' इति पाठे मीना यथ लोचनानि नव-
नानि तैर्विभाजयन्तीमिય । સુરીન્દ્ર નિનિમેય નિરીક્ષ્યમાણામિય । તથા 'વિસ્ફુરચ્છત્ત ચરિત્રે' । પુનરત્પ્રેક્ષયતે—વિષ્કિરાણાં જલચારિણાં હમનારમઘોઽધદીનાં પાનીયપાના તાનામપરેપાં યા પદ્મિણાં વયણેઃ શશ્વૈઃ કૃત્વા મુનીન્દ્રમમુમમિન્દુયન્તીમિય મુરેઃ સ્તુતિ યિદ્ધતીમિય । પુનરત્પ્રેક્ષયતે—લુલ્લન્તિ પ્રચલત્પાલ્લોલૈસ્તરલીભયન્તિ યાનિ કજાનિ દમ્ભ તાનિ તૈરસ્ય પુરો મૃત્યં તાણ્દયં કુર્યંતીમિય ॥

શ્લોકાર્થ

યમુના પોતાના સ્ફુરાયમાન તરંગો વડે આચાર્યદેવને બાજુ નમસ્કાર કરતી ન હોય! તેમજ માછલીઓરૂપી નેત્રો વડે વારંવાર પ્રેમપૂર્વક આચાર્યશ્રીને બાજુ નીરખતી ન હોય! અથવા જલચર જીવોનાં અવાજથી બાજુ સ્તુતિ કરતી ન હોય! અથવા તરંગોથી કંપાયમાન બનેલાં કમલો વડે બાજુ મૃત્યુ કરતી ન હોય! ॥ ૧૩૮ ॥

नित्येतिषोषाम्ननचन्दनद्वयैः सगिद्धरामं सज्जितपुत्रामिव ।

प्रसादात् सदाप्यवतीरे सूर्येनां न्यमानपद्मेमिनिर्जनं पुरः ॥ १३९ ॥

पुरस्तेषपदे—नित्यं स्पर्शवत्तः सम सतीभिः सार्धं वा संज्जितं जटपतीर्षां
पुष्पतीर्षदेवंतीनां नित्येतिषो वा योवा विविधभुजसम्पन्नसज्जितोद्यताम्नामां स्पर्शनां
कुशास्तरुचोदगिनिरचितविचित्रपत्रवतीचिह्ननादिगणकमन्त्रिर्भवांसमप्यद्वयद्वयैः धी-
मत्तसर्वाङ्गैः कृत्वा सगिद्धरसा मद्रवा संश्लिष्टो मिथीभूतः प्लवः पवःपुरो यस्याम्ना-
हतीमिव । तत्रापि मद्रापमुनामवाहद्वयकटिनामिव न समुदाहृत्यः समान्यगोपकटिप्या-
मुनामनुपूर्वा स्पर्शवत्तः पुष्पेयाननित्यवत्तां मूर्धेनां मानेष्टनमृत्तां समुनामपतीर्षां तद्वय
पुरोऽपे मिमिक्षितम् । शोचदवा यत्र स्थाने धीमेष्टं गमकस्यान कृमतापत तस्मिन्नेव
पुरोऽपि मूर्धेनां प्रासादः वासितोऽप्यीति धृतम् । दशाष्टिना वेद नं मिमितामप्रासादं
स्वमादपद्विधोक्तं स्म ॥ पञ्चभिः कृत्तम् ॥ समुनामनम् । इति गुरेः शीर्षपुरागमनाम् ॥

२३१५

पौत्रानां स्वाभीजोनीं साधे जलकीला करवा भाटे आवेती सर्वं श्रीजोना पशुपत
हृषर विदेधन करेला अहंनना प्रयादीक्षी आकाशमंगाना प्रयादधी जेने जलप्रवाह
व्याप्त जन्मे छे तेवी यमुनाने अनुकम्पे पार करीने शीर्षपुरां आवेता शीनेमिनाय
जगजानना प्रासाद (ने) स्थाने प्रभुने जन्म यथेते ते ज स्थाने करवेते प्रासाद)ने
जेथे ॥ १३६ ॥

म तुरागैः कुलैर्नरकंदगोदरप्रमर्षप्रतिनादयेतूरैः ।

निनाय नेमर्षगतिं प्रदक्षिणां महोदयाम्भोनिधिचन्दनामिव ॥ १४० ॥

म दीर्गगतिः तुरागैर्नरकनादिवनिर्गोपैः सार्धं नेमैः धीजस्तिष्ठनेमिनायस्य यगति
प्रासादं त्रिवारं भमणीक्यां पठितः प्रदक्षिणां निनाय प्रापयति स्म । त्रिः प्रदक्षिणीक-
रानि स्मरणम् । किमनैः तुरागैः । कृत्तयाः मन्दस्मेरकेत्यानदिमाचलप्रभुनाः सम
कृत्तयर्गमान्तेषां वेदाणां गुह्यानामुदरेषु मध्येषु प्रमर्षतः प्रवर्तमानाः प्रतरन्तो वा
ये प्रतिनादाः प्रतिशब्दाः 'पटपटपट' इति प्रशिब्दाः तिमंतुरैः सार्धैः पुरोभूतैः ।
उन्नेषपते—महोदयो महातनित्वापी अम्युदयो निशितर्षमपरास्मः न प्याम्भोनिधि-
मृत्तां कर्मां प्रदक्षिणां प्रवर्तयानिशयेन दक्षिणां स्थानुकृत्वा निजानुरागिणीमिव निनाय
जगजान ॥

२३१५

मेड, दिभायल, ईलास आदि सात पुढपर्वतोनी शुक्राभां प्रसरी रडेला पड्यामेथी

પુત્ર અને અનેક પ્રકારનાં વાન્ધિવોના નાદની સાથે શ્રીહીરવિજયસૂરિએ શ્રીનેનિનાથ ભગવાનના પ્રાસાદને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી, તે બધે મોક્ષરૂપી સમુદ્રની પુત્રી લક્ષ્મીને અનુકૂલ કરતા ન હોય ! ॥ ૧૪૦ ॥

નિજાં તનૂજાં ધરિણીપ્રચારિણીમિવાપ્રકેતી મિલિતું સમીયુપિ ।
વિવેશ તસ્મિન્નમિનાં શતક્રતુઃ શિવામૃતસ્યાયતને દિરખ્યમે ॥ ૧૪૧ ॥

શમિનાં શતક્રતુર્વાચંયમયાસયઃ તસ્મિન્ પ્રહ્લાદપૂર્વ પૂર્વમેય દષ્ટે શિવાયાઃ નમુરપિ-
જયરાજાયાયાઃ સુતસ્ય નેમિનાથસ્ય આયતને પ્રામાદે વિવેશ પ્રવિષ્ટવાન । કિમુતે ।
દિરખ્યમે સ્વર્ણનિર્મિતે સુવર્ણપ્રધાને । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—ધરિણ્યાં ભૂમીમણ્ડલે પ્રકર્યેણ ચરતિ
પ્રસરતિ હત્યેયંશીલાં નિજામાતૃમીયાં તનૂજાં પુત્રીં યમુનાનામ્નીં મિલિતું સુતાત્યેન સ્નેહ-
સંયન્ધ્યાગ્મિલનાધિ સમાગતે ગંગાઝાળાત્કોણીચક્રે સંપ્રાપ્તે અગ્રયંતી નભાચ્ચક્રેન સ્પર્-
શ્ય । ‘દરિઃ શુચીનો ગંગનાધ્વગાધ્યગો’ इति हैम्याम् ॥

શ્લોકાકાથ'

સાધુઓમાં ઇન્દ્રસમાન શ્રીહીરવિજયસૂરિએ, નેમિનાથ ભગવાનના સુવર્ણમય
પ્રાસાદમાં અત્યંત આનંદપૂર્વક પ્રવેશ કર્યો. તે પ્રાસાદ બધે પૃથ્વી ઉપર વહી રહેલી
પોતાની પુત્રી યમુનાને પુત્રીસ્નેહથી પ્રેરાઈને મળવા માટે આવેલો સૂર્ય ન હોય ! ॥ ૧૪૧ ॥

જનાર્દનાન્દોલનકેલયેડમવત્પ્રલમ્બદોલેય યદીયદોર્લતા ।
ય ઉપ્રસેનસ્ય સુતાં પ્રમુર્જહી પતિસ્તમીનામરવિન્દિનીમિવ ॥ ૧૪૨ ॥

પ્રમુર્હીરચરિઃ જોમિ દદર્શ હત્યમે ચક્ષ્યતે । इति संयन्धः । ચક્ષ્ણ્વદેન તદ્વર્ણન-
માદ—યદીયદોર્લતા મીનેમિનાથસંયન્ધિની દક્ષિણથાહુચલો જનાર્દનસ્ય નારાયણસ્ય
આન્દોલનસ્ય પ્રેક્ષલેલનસ્ય કેલયે પ્રીદાયિ પ્રલમ્બા અતિક્રિયાયતા દોલા પ્રેક્ષ્યા ઇયામવત્ ।
પુનર્યો ભગવાન્ ઉપ્રસેનસ્ય મોજકવૃષ્ણઃ સુતસ્યોપ્રસેનનૃપતેઃ સુતાં નન્દનાં રાજમતી
જહી તત્પ્રાપ્ત ન પરિજિન્યે । ક. રૂ. પતિરિચ । યથા તમીનાં પતિઃ રજનીદયિતઃપ્રમા-
અરવિન્દિનીં કમલિનીં જહાતિ ॥

શ્લોકાકાથ'

હીરવિજયસૂરિએ ભગવાન નેમિનાથનાં દર્શન કર્યાં. તે પ્રભુના બાહુદંડ કૃષ્ણને
હિંદોળાની કીડા માટે હિંદોળારૂપ બન્યા હતા; અને ચન્દ્ર કમલિનીનો ત્યાગ કરે તેમ
તે પ્રભુએ ઉપ્રસેન રાજની પુત્રી રાજમતીનો ત્યાગ કર્યો હતો. ॥ ૧૪૨ ॥

तनुधिया येन निर्जीजसा पुनर्जितो द्विपानङ्ग इवाङ्गजोऽनन ।
यदङ्गस्फुटिर्जितनीलनीरजैरभाजि दुःखादिव पुष्करे तपः ॥ १४३ ॥

पुनर्येन नेमिनाथेन तनुधिया शरीरशोभया पुनर्निर्जीजसा स्ववलेन आत्मीयप्रता-
येन वा जितोऽभिभूतः अङ्गजः कंदर्पः । 'अङ्गजः पुत्रकामयोः' इत्यनेकार्थः । तथा
'कमलः कलाकेलिरन्यजोऽङ्गज' इति द्विष्याम् । उत्प्रेष्यते—द्विया मग्दार्क्षणेय अनङ्गो
मुक्तकायचरित्जनि मंजात इव । पुनर्यस्य परमेष्ठिनः अङ्गस्था शरीरस्य मरकतम-
णिमसृणकास्या निर्जितः परिभूतः नीलनीरजैरिन्द्रीधरैः दुग्गात्पुष्करे तीर्थयिदोपजले च ।
'पुष्करं तु जले व्योम्नि तीर्थं कुण्डे च' इत्यनेकार्थः । तपः अभाजि तपस्तप्यते इव ।
निर्जितो हि द्विधा तपस्यति पराभयदुःखोद्भिन्नो वा तनुव्यतापात्रये वा ॥

श्लोकाथ

ते नेमिनाथ भगवानना शरीरनी शोभाथी अने प्रतापथी पराभव पाभेले। कामदेव
हज्जल वडे लव्हे त्पारथी न अन'ग (शरीर विनाने) जनी भयो न डोय । ७ प्रलुना
स'गनी भुयाइ शोभाथी पराभव पाभेला नीलकभवे। दुःभथी न लव्हे पुष्कर नाभना
तीर्थ'भा तप करता न डोय । ॥ १४३ ॥

रवेण चाद्यादितजिचरं तरोऽप्यभिप्रपन्नः पुनरान्तरद्वियाम् ।
विधातशक्तिं स्पृहयन्त यत्पदं हरेस्त्रिरेखोऽङ्गमिषान्निपेयते ॥ १४४ ॥

हरेर्विष्णोस्त्रिरेखः पाञ्चजग्यनामा शङ्खः अङ्गमिषालाञ्छनच्छलात् यत्पदं नेमि-
नाथचरणं निपेयते । उत्प्रेष्यते—रवेण निजशब्देन चाद्या भूमितभः संचारिणः प्रत्यक्षा
ये अहिताः प्रतिपक्षास्तेषां जिचरं जयनशीलं तरो बलं अभिप्रपन्नः संप्राप्तोऽपि । यदु-
क्तम्—'अम्भोधरेय आता अगति कति न ते हस्त संगतीह शङ्खो यान्त्रिभाणा भ्रमन्ति
प्रतिभवनममी भिक्षयो जीवनाय । एकः श्रीपाञ्चजग्यो हरिकरकमलप्रोढहंसायमानो
यस्य ध्यानैरमानैरसुरसुरभूषणमगर्भा गलन्ति ॥' इति । पुनरान्तराणामन्तरङ्गा नामनक्त-
कालादारमना प्रतिपदानां द्विषां कर्मशृणां विधातशक्तेर्व्यापादनसामर्थ्यस्य स्पृहया
पाञ्छयेय सेयते ॥

श्लोकाथ

विष्णुने 'पांचजग्य' श'भ लांछनना प्क्षाने भगवान नेमिनाथना शरलुकभलेनी

१. 'विधातशक्तेः स्पृहया पाञ्छयेय सेयते' इति टीकादशान्त 'विधातशक्तः स्पृहयेय
यत्पदम्' इति पाठो भवेत्.

सेवां करोति हतो। पोतानां अवाञ्छी भावशत्रुभ्यो नो ज्ञयं कृत्वा भाटेतुं सामर्थ्यं प्राप्तं
यथा छातां पशु आत्मान्नी साधे अनन्तकाणश्चि रवेला कर्मोद्गीर्णी अन्तरंगशत्रुभ्योनी विधातु
शक्तिने तोडवा भाटे ज् जल्ले प्रभुनी सेवां करोति न होय । ॥ १४४ ॥

अशीलि शीलेन जितेन येन किं हिया कुमारेण गिरेरधित्यका ।

प्रभुर्जितं तं यदुपशमास्करोदयोदयक्षोणिधरं दृशा पर्पो ॥ १४५ ॥

येन भगवता शीलैः स्वप्रदक्षयैः जितेन तिरस्कृतेन कुमारेण स्यामिकार्तिकेन ।
'पाणमानुरो ब्रह्मचारी गङ्गोमाकृतिकासुतः' इति हेम्याम् । उत्प्रेक्ष्यते—हिया लज्जाया
गिरेर्गन्धमादनाभिधानमूधरस्याधित्यका ऊर्ध्वभूमिः शुद्धमशीलि सेवितम् । तत्र गत्वा
स्थित इत्यर्थः । 'सुगन्धिगन्धमादनाधिवासिनः स्कन्ददेवस्य दर्शनार्थमितौ गतवानस्मि'
इति चम्पूकथायाम् । तथा पित्रोरपेक्षया तु कैलासाचलशूलिकायां स्थानम् । तथा
'स्कन्दो मन्मथमतिघकार न करस्पर्शं धियाः शङ्कितः' इति खण्डप्रशस्ती । प्रभुः सुरितं
पूर्वव्यापणितं जितं नेमिनाथं दृशा नेत्रेण पपो सादरं पश्यति स्म । किञ्चित् । यदुतां
यादवानां यंशोऽप्यवायः स पय भास्करः सूर्यस्तस्योदयार्थमुद्गमनाय उदयक्षोणिधरः ।
पूर्वपर्वत इत्यर्थः ॥ चतुर्भिः कलापकम् । नेमिनाथवर्णनम् ॥

अलोकार्थः

भगवान् नेमिनाथना नैष्ठिकं प्रदक्षयं वडे पराभव पायेला कतिंठ स्वाभीने
ललनशी ज् जल्ले 'गंधमादन' नामना पर्वतनां शिखरने आश्रय न कर्था होय । तेना
प्रकारना यदुपशमां सूर्यना उद्गम स्थानरूप पूर्वायल पर्वतसमान भगवान् श्री नेमि-
नाथना आश्रयं भद्राशाने दर्शन कर्था ॥ १४५ ॥

जय त्रिशोकीजनरूपपादप पुनर्भवश्रीपरिरम्भलोलुप ।

जय प्रमोदाहृत्कटिवादिभिरमुक् जय प्रभाभर्तितनीलरत्नरूक् ॥ १४६ ॥

तरीर वार्धो तमसां च शारदारविन्दिनीशः सरसीव धन्वनि ।

दग्निनापामिर नेत्रधिर्मया कर्णो जिनेन्दो त्वमलम्भि दुर्लभः ॥ १४७ ॥

१ त्रिशोकीया जयप्रदस्य जनानां सुरासुरनराणां कामितानां मनोभिलाषाणां पूजे
प्रदाने हस्तपादप पुनर्भवः । पुनर्हे पुनर्भवधिया मोक्षलक्ष्म्या सार्धं परिरम्भे नाश-
निद्रने कोटुः अनिनायन शोच्य चक्षुष्य दे नेम, त्यं जय सर्वोत्कर्षेण यतस्य । पुनर्हे प्रमो-

दा आनन्दाः । यद्दर्शनात्पुत्रकटप्रमिश्रधनधान्यराश्याभ्युपगमादयः सर्वेऽप्यानन्दकारिणः
पदार्थाः प्रादुर्भवेयुः, तन्मातेऽपि प्रमोदा एवोच्यन्ते । तत्र च बहुल्यम् । प्रमोदा
पञ्चकुराः प्रमोदास्तेषां कोटयस्तेषां वृद्धिकरणे इत्यर्थः । वारिमुक्त्वा पापिकवारियाह
पुनर्हे प्रभया नीलोत्पलद्वयामलदेहदीप्तया भस्मिता तिरस्कृता नीलरत्नानां हरिम्-
णीनां रक्तान्तिर्येन तादृक् शिषानन्दन, त्वं जय । हे जिनैन्दो हे नेमिनाथ, मया कलौ
कलियुगे पञ्चमे अरण्ये दुःखेन महाकष्टेन कृत्या लभ्यते इति दुर्लभः दुःप्रापस्त्वमल-
म्भि प्राप्तः । केव । तरीय । यथा प्रत्यक्कालोद्दामदायानलज्वालायमना माननिदाघसम-
योद्भूयस्मभ्यंदिनदीप्तदिनकरघोरधर्मदृचिचयसंतापितालासीभूतमिक्तभूमण्डलमदृश्यते स-
ञ्ज्यायपञ्चकुराणामेककारस्वरकोटिशिशिरीकृतमल्लिशालिमद्रापन्नमरोधर' लभ्यते । पुनः
क इय । शेषधिरिय । यथा दुःखायस्यायां निधानमाप्तापते ॥

श्लोकाध

त्रये लोहना आसितायो पूजुं करवाभां कष्टपुष्टसमान, मुक्तिरूपी श्रीने आसि'गन
करवाभां आसक्त जेवा हे भलो, आप जयवन्ता वतो । आनन्दरूपी कडो अ'कुशने
प्रगट करवाभां मेघसमान, पोताना देहनी श्यामल कान्ति वडे नीलरत्नने तिरस्कार करतारा
जेवा हे शिवानन्दन, आप जयवन्ता वतो । समुद्रने पार करवाभां नाथ समान, अ'ध-
कारने नाथ करवा भाटे शरदपूषि'माना यन्द्र समान, मङ्गलना वज्रप्रदेशभां शीतलता
अर्पया भाटे अशेषर समान, हरिद्र अवस्थाभां जेम निधाननी प्राप्ति थाय तेम भने
आ कलिकागभां दुर्लभ जेवा हे भलो, आपनां दर्शननी प्राप्ति यर्ध. ॥ १४६ ॥ १४७ ॥

तमित्यभिष्टुत्य हृदा दधन्मुदं चकार पञ्चाङ्गनतिं यतीशिता ।

विचक्षुरेतत्किमु पञ्चमीं गतिं दिश प्रभो पञ्चमकेरकेऽपि मे ॥ १४८ ॥

यतीशिता सूरिः तं नेमिनाथमिति पूर्वोक्तप्रकारेणाभिष्टुत्य स्तुत्वा हृदा मनसा
कृत्या मुदमाह्लादं दधद्धारयन् सन् पञ्च अङ्गानि प्रकृतानि यत्र सा पञ्चाङ्गा । पञ्चानाम-
ङ्गानां समाहारो वा इति पञ्चाङ्गी । द्वी जायू द्वी करो पकं शिरः इति पञ्चाङ्गी । तथा
धूः स्पृश्यते इति पञ्चाङ्गनति चकार कृतवान् । उन्प्रेक्ष्यते—स्तुतुच्यमानं जिनने-
मिनाथं प्रति विपश्चुः किमु वक्तुमिच्छुरिष । पतत्किम् । हे प्रभो, मे मम पञ्चमकेरके
कलिकालेऽपि पञ्चमीं नरकतियङ्गमनुष्यदेवगतिभ्य उपरितर्नी मुक्तिरक्षणो पञ्चानां
संख्यापूरणी गति दिश प्रदेहि । चतुर्थारके ॥ तत्र मुक्तिदानृत्यमस्त्येव । परं पञ्चमे
स्वरके मुक्तिप्राप्तेरभावात्तस्याः मार्गनाया उत्प्रेक्षा ॥

श्लोकाध

आ रीते परमात्मान्नी स्तुति करीने हृदयभां आनन्द धारण करता आश्या'देवे प'शांग

(જે દી'યણ, જે હાથ અને મસ્તક) પ્રજિપાત કર્યો. 'હે પ્રભો, આપ ચોથા આરામાં તો મુક્તિપદને આપનારા છો જ, પરંતુ આ પંચમકાળમાં અને મુક્તિરૂપી પંચમી ગતિને આપનારા બનો!' આ વાત કહેવાની ઇચ્છાથી જ બધે પંચાંગ પ્રજિપાત કર્યો ન હોય! ॥ ૧૪૮ ॥

મુનીન્દુના શૌર્યપુરે પદામ્બુજૈર્વિભૂજ્ય દટ્ટી ઇવ તત્પુરશ્રિયા ।
ઘૃષાક્કનેમિપ્રતિમે પુરાતને પ્રતિષ્ઠતે તત્ર સનેમિપાદુકે ॥ ૧૪૯ ॥

મુનીન્દુના દીરશ્ચરિચન્દ્રેણ તત્ર શૌર્યપુરે પુરાતને જીર્ણં પૂર્વં કેનાપિ કારિતે ન પરં પ્રતિષ્ઠાપિતે કથંચિદ્વપ્રતિષ્ઠિતે પથ સ્થિતે ઘૃષાક્કસ્ય શ્રીઋષભદેવસ્ય નેમેરરિષ્ટનેમિનાયસ્ય પ્રતિમે મૂર્તિં પ્રતિષ્ઠતે અઙ્ગનશલાયયાદિકરણેન સ્થાપિતે । કિં ચ બ્રીહીરસીદ્વિમલગ-
નિપિતામદમ્નોદિલ્લમંઘપતિકારિતે इति મૂલશૌર્યપુરલોકે કિંચદગ્તી इति । ઉત્પ્રેક્ષતે-
તત્પુરશ્રિયા શૌર્યપુરલક્ષ્યા દટ્ટો નેત્રે ઇવ । કિંભૂતે પ્રતિમે । સદનેમેઃ શૈલેયસ્ય પાદુકાભ્યાં પદદ્વગ્વપ્રતિચિન્માભ્યાં પતંતે ચે । કિં જ્ઞાયા । પદામ્બુજૈઃ । પૂજ્યત્યાદ્યહુવચનમ્ । ચરણ-
કમલેર્મૂર્તિર્ણં શૌર્યપુરં વિભૂજ્યાલંકૃત્ય ॥

અર્થોક્તિર્થ

ત્યારપછી આચાર્યદેવે પોતાનાં ચરણકમલપદે શૌર્યપુરીને શોભાવીને, નગરની મધ્યમાં રહેલા પુરાતન છાજીપ્રાય બની ગયેલા બિનમંદિરમાં શ્રીઋષદેવપ્રભુની અને નેમિનાય ભગવાનની ચરણપાદુકા સહિત પ્રતિમાનાં દર્શન કર્યાં. ॥ ૧૪૯ ॥

દિનદ્રવીં તદ્યદ્યંભવાદુનવ્રજાન્કૃપાધર્મધિયો વિધાય સઃ ।
તતો મુનિશોનિમણિન્યેવીશૃતતટાત્પયઃપૂર ઇવાપગાપતેઃ ॥ ૧૫૦ ॥

ન મુનિશોનિમણિર્દાગ્નિજયનામા સાપુષ્પસુધારત્નં સૂરીન્દ્રઃ તતઃ શૌર્યપુરાત્મયવીશૃ-
તત્ત નિવર્તને સ્મ પમાદ્યત્તે । ક ઇવ । પયઃપૂર ઇવ । યથા આપગાપતેનેદીનાપસ્ય
મમુત્રસ્ય પાનીયપૂરઃ તટાતીરાગ્નિવર્તને । 'જયી મહીમાનિય વાધિરોધસઃ' । ક ઇવ ।
મહીમાનિય । યથા દિગ્દેવપાત્રાસુ અપ્રતિહતશક્તિન્યેન જયી રાજા અર્ધાચતલો દિશો
વિનિશ્ચ વાધિરોધસઃ પયોનિચિત્રમીરાગ્નિવર્તે । કિં જ્ઞાયા । દિનદ્રવીં વાસતયુગલમ્ ।
વાત્સલાદાપ્તનોગેશ્વર્યે દિનોયાવત્ । તસ્મિન્ શૌર્યપુરે ચતુર્વંશ્યાન્યાદ્યકુલોત્પન્ન-
વાત્સલાં રાજપુત્રગુપ્તયાં મમાન ગજાન । 'રાજન્યો વાહુમંભયઃ' इति કૃત્વા ।
'ભોવાધિવેશ્વર્ય' વાગ્નિ મમમ્નવાદુત્તમુજાનેત્રમદશ્યાંશયઃ' इति નેપથે । કૃપા જીવાદિમા-
નિય પદમંતર ધર્મદિઃ પરિણામો યેષાં તાદૃશાન વિધાય જ્ઞાયા ॥

श्लो३३५

आधुमे३३पी पृथ्वी वर रत्नसमान जेवा श्रीदीर्घविजयसुरिछजे शौर्यपुरभां जे
दिवसनी स्थिरताः हरी त्यां रदेडा बहुवर्णीय क्षत्रिज्जने तथा धर्मभां स्थिर हरीने जेम
समुद्रना पारपीने। प्रगट् तटथी पाछे इरे तेभ तेजे। शौर्यपुरथी पाछा ह्या। ॥ १५० ॥

गते प्रिये यथापि निजे जनार्दने किमेत्य नेमिप्रभुदेवरात्रिकं ।

स्थितां समुत्तीर्य यमीं जमीधरः पुरं प्रयातः पुनरागरामिधम् ॥ १५१ ॥

जामीधरो मुनिनायकः सुरिः पुनर्यापुटय आगर इत्यभिधा नाम यस्य तादृशं पुरं
जगत् प्रयातो गन्तवान् । किं कृत्वा । यमीं समुत्तीर्य नाथा कर्तुं यित्वा । किमुतां
यमीम् । उपेक्षयते—निजे आत्मीये प्रिये धर्मरि जनार्दने कृष्णे यथापि कुत्रापि निज-
भिन्नपिते स्थाने गते प्रयाते मनि नेमिप्रभुः अग्निनेमिनाथः स पथ देवरो निजभर्तुर्लपु-
त्रादा तस्याग्निर्गः पात्रं किमेत्य स्थितः पनगतीमिध ॥

श्लो३३६

पोताना पति नाशयजु होर्धं पजु स्थाने जवाथी देवर जेवा श्रीनेमिनाथनी पासे
आवीने रदेही यमुना पार हरीने आथायदेव पुनः आथा नगरभां पधार्था। ॥ १५१ ॥

मणिं सुराणां तनुमत्तमीरितं प्रदिक्सयेव त्रिदिवादुपागतम् ।

स तत्र चिन्तामणिपार्थतीर्थं महामहेन प्रवितस्थिवान्प्रभुः ॥ १५२ ॥

स प्रभुर्दीर्घविजयसुरिस्त्रिप्रागग्रामगरे चिन्तामणिः इति नामानं पार्थं यस्य तीर्थं पत्नीसं-
नाथस्य महामहेनाग्निहोत्रमयेन प्रतिवस्थितवान् । उपेक्षयते—तनुयतां जगज्जमानां ममी-
दिनानां मतमां मय्याकामितानां प्रदिक्सया प्रदानुमिच्छया त्रिदिवादुपलोकविद भूमण्डले
उपागतं संप्राप्तं सुराणां मणिं चिन्तामणिमिध ॥

श्लो३३७

आध्यामां दीर्घविजयसुरिछजे भडोत्सवपूर्वकं चिन्तामणी पार्थनाथनी प्रतिष्ठा
हरी. ते पजु जगज्जमाना जेवानी अभिज्ञायाजे। पूज् हरेवा आटे स्वयंभांथी चिन्तामणी-
रत्न आवेसु न डोय । ॥ १५२ ॥

स उपमेनाद्यपुरात्फलेपुरं यशस्करं स्वस्य विमूर्त्यभूपयत् ।

इयान्यरात्रोः त्रिजिह्वाद्यष्टपतापदप्रदं त्रिजनिस्तुण्डिनन्दनः ॥ १५३ ॥

विभुर्हीरसरिः स्वस्यान्मनो यशस्कं कीर्तिविधायकं पुनरित्यध्याहारम् । इति पदमाद्यं प्रथमं यस्य तादृशानुपुगन् । आगगादिन्यङ्गः । कतेपुरं माहिनगरं वनं दलं करोति स्म । श्रीकथां जग्मिषानित्यर्थः । क इव । चित्रशिखण्डिनन्दन इव । यदा स पतिः स्वस्यान्मन उचतायाः उचत्यस्य पदं स्थानं प्रददातीति प्रदम् अग्राहः । स्नान्मिथुनराशेः शशिनः शशाङ्कस्य मोघं गृहं कर्कशाशिम । 'प्रोक्तः कर्कस्य चन्द्रमा' । यचनात् । विभूययति । कर्कशाशिमतो गुग्गुलुः प्रनिपाचने ॥ इति पुनः कतेपुरावसानम् ।

श्लोकाधः

हीरविश्वसूरिञ्चो आश्रानगरधी प्रीतिं करवावाणा इतेपुरने अकङ्कतः ।
(अर्थात् इतेपुरभां पधार्या.) लेभ गृहस्पति (शुक्र) उच्यपदनी प्राप्ति भाटे मिथुनराशि
भांथी चन्द्रना धरभां (कर्कशाशिभां) लय तेभ आचार्यदेव इतेपुरभां पधार्या. (कर्कशाशि
श्लोकाः शुक्र जित्येना कडेवाय छे.) ॥ १५३ ॥

महीहिमज्योतिरियेष खञ्जनो घनात्ययस्येव तदास्य दर्शनम् ।
अमुं स गोष्ठीप्रविधित्सया पुनर्निकेतने शेखमणेरज्जहवत् ॥ १५४ ॥

तदा तस्मिन् घरेः कतेपुरे समागमायसरे महीहिमज्योतिरकधरसाहिः अस्य ही
यरेदर्शनमित्येष अभिप्रेषति स्म । क इव । खञ्जन इव । यथा स्यञ्जरीटो घनात्यय
शरत्कालस्य दर्शनमिच्छति । पुनर्दर्शनच्छानन्तरं द्वितीयवारममुं हरिं शेखमणेर
लक्ष्मणाग्रो यवनगुरुरस्य निवेतने भवने अज्जहवत् आकारयामास । कथा । गोष्ठीगी
धिमया धर्मयानां कर्तुं काङ्क्षया ॥

श्लोकाधः

लेने 'अङ्करीट' नामनुं पक्षी शरदःकाले दृश्यं भवति तेभ अकभर आहवाडे इरी
श्रीहीरविश्वसूरिनां दर्शननी भवति करी. तेथी धर्मगोष्ठी करवा भाटे आचार्यदेवे
शेख अज्जहवत्तेना घेर जालाव्या. ॥ १५४ ॥

क्रमेण वानंयमयामिनीमणिर्विभूष्य शेखप्रमुखस्य मन्दिरम् ।
निरोधं तस्य पुनः पवित्रयांचकार जम्भारिरिव त्रिविष्टपम् ॥ १५५ ॥

वानंयमयामिनीमणिः ध्रमजशर्चरीग्नं गृही पुनर्गृहागमनादनु शेखप्रमुखस्य शिरो
गृहं चन्द्रशायामुपगित्तनपिट्टिकां पवित्रयांचकार पावनीकृतयान । किं कृत्या । क्रमेण
प्रागमनादङ्करीगणपरिपाटया लम्बायलक्ष्मणाग्रः शेखप्रमुखस्य यवनगुरुरस्य

मन्दिरं निवाससौधं विभूष्यालंकृत्य । यत्र पूर्वं साहिमिलनसमये समेत्य गोष्ठी अनुष्ठिता
आसीत्, तदलंकृत्य तस्य मन्त्रतः चन्द्रशालामलंकरोति स्म । क इव । जम्भारिरिव ।
यथा पुरंदरः कुत्रचिद्वत्सा गतः सन् त्रिविष्टपं स्वर्गं पवित्रयति ॥ इति पुनर्गुरोः शेष-
वृत्तागमनम् ॥

श्लोकाथ

जेम धन्द्र भङ्गाः प्रदेशभांथी आवीने स्वर्गने पवित्र करे तेम हीरविजय-
सूरिल्लये अनुकमे शेभना भडेलने अलंकृत करीने भडेलनी अगासीने पवित्र करी.
॥ १५५ ॥

अथात्मधात्रीय स शेषमन्दिरे समेत्य भूमीतलशीतलद्युतिः ।

इवाङ्गरान्कल्पतरोर्मुनीशितुर्मुनीनिह प्रेक्ष्य हृदा मुदं दधौ ॥ १५६ ॥

अथ खरेः शेषमन्दिरे समागमनानन्तरमकञ्चरनामा भूमीतलशीतलद्युतिः मेदि-
नीमण्डलशीतकान्तिः राजा पातिसाहिः इह शेषमन्दिरे कल्पतरोः सुरद्रुमस्य अङ्कुरा-
न्मरोद्धानिव मुनीशितुः खरेः मुनीन् पाचयन्माग्रेह्य पिलाञ्चनगोचरीकृत्य हृदा तदयेन
मनसा कृत्वा मुदमानन्दं दधौ । किं कृत्वा । शेषस्य मन्दिरे सन्ननि समेत्यागत्य ।
कस्मिन्निय । आत्मधात्रीय निजयेष्मनीय ॥

श्लोकाथ

त्यारपधी अकभर पाटशाडे पीताना धरनी जेम शेभना भडेलभां आवीने कदप-
पुक्षना अङ्कुरानी जेवा आआयडेवना मुनिज्येने जेधने हृदयभां अत्यंत आनंद धारयु
कथे.
॥ १५६ ॥

क्रमादमीषामभिधाः सुधारसद्रयानिवापृच्छच्च पिवञ्छ्रवःपुटेः ।

प्रमोदवांस्तद्गृहचित्रशालिकां ततः स्वयं क्षमारमणोऽधिगृहवान् ॥ १५७ ॥

ततः सुरिसुधांशुमाधूनां पृथङ्नामप्रभ्रतदाकर्जनानन्तरं स्वयमात्मना क्षमारमणो भूमी-
पल्लभः तद्गृहस्य शेषमौघस्य चन्द्रशालिकामुपरितर्नी भूमिद्वामारुढवान् अधिरोहति
स्म । किञ्चनः क्षमारमणः । प्रमोदवानामन्दकलिनः । किं कुर्वन् । क्रमादशुरुन्मुपरिपाट्या
अमीषां सुरिमाधूनामभिधा नामानि आपृच्छच्च पृथक् पृथक् दृष्ट्वा ततः सुधारसद्रयान-
मृतिनिःस्पन्दान् च ध्रुवःपुटेः कर्णपुटकेः ध्रुवणनामदुन्दुकैः पिवन्नास्थादयन् सादरं
भूषयन् ॥

શ્લોકાર્થ

ત્યારપછી અકળે નાનાભોટાના કમ પ્રભાએ આચાર્યદેવના સાધુઓનાં મુઠાં મુઠાં નામે પૂછીને સુધારસના પાનસમાન તે નામેનું બે ઠાનેથી પાન કરીને હવિંત થયેલ તેણે શેખના મંદિરની અગાસી ઉપર સ્વયં આરોહણ કર્યું. ॥ ૧૫૭ ॥

મધાશ્વેવાસુરશીતમાનુના વિધાય ગોષ્ઠી સદસદ્વિચારણા ।

મુનીશ્વરેનામ્યુધિનેમિમાનુના સ્થિરીકૃતાર્દન્તસંપ્રધારણા ॥ ૧૫૮ ॥

મુનીશ્વરેના સૂરીન્દ્રેણ સઘ અસઘ મદ્મતી તયોર્વિચારણા હૃદં મત્ત હૃદમાગમવિરમિદં ચ લોકવિરુદ્ધમિદમુભયાભિમત્તમિતિ વિમર્શાં યસ્યાં તાદૃશી અદ્વૈતમત્તસંપ્રધારણા જિનશાસનસમર્થતા સર્વેષ્વપિ શાસનેષુ વિચાર્યમાણં સર્વકોટિવિશુદ્ધં જિનશાસનમદૃશ્યતે इति સંપ્રધારણા સ્થિરીકૃતા । મત્તયા ચક્રે: इत्यर्थ: । કિં કૃત્વા । મધાશ્વેવાસુરશીતમાનુના દૈત્યેન્દ્રેણ્ય અમ્યુધિનેમિમાનુના જલધિમેગ્ધલાભાસ્કરેણ સારિણ સાર્થં ગોષ્ઠીં ધર્મતત્ત્વવિચારણાતાં વિધાય કૃત્વા ॥

શ્લોકાર્થ

એમ ભાગ્યે દાનવેન્દ્રની સાથે ગોષ્ઠી કરી હતી તેમ આચાર્યદેવે બાદશાહની કબી ધર્મગોષ્ઠી કરીને એમાં સદ્-અસદ્-ની વિચારણા છે, તેવા સર્વકોટિ વિશુદ્ધ જૈનશાસન સમર્થતા (સત્યતા) સિદ્ધ કરી બતાવી. ॥ ૧૫૮ ॥

તદિષ્ટગોષ્ઠીસમયં મહીહરેર્હૃદન્તરાનન્દરસઃ સ કોડ્વપ્ભૂત્ ।

ગિરાં દિ પારેઽજનિ યો ગિરાં પતેર્ન યત્ર કાવ્યં ન કાવ્યચાતુરી ॥ ૧૫૯ ॥

તેજ નાદિચુરિદ્વગ્નસંવન્ધિની રૂપા મનમોહમિત્રેતા નાદિદ્વયંગમા ગોષ્ઠી સ્વતન્ત્રત્વાં તત્ત્વાઃ સમયે પ્રસ્તાયે સ કોડ્વપ્ભૂતાધ્યર્થકારી યાચામગોચરો મહીહરેર્મુક્તીન્દ્રસ્ય હૃદના મનોમખ્યે આનન્દરસઃ પ્રદ્યાદાસ્યાદઃ । ‘રસ સ્થાદે જલે ધીયે’ શ્રુજ્ઞારાદો’ इत्यनेकार्थः । અમૃદ્યભૂય । ય આનન્દરસો ગિરાં પતેઃ મુરારાચસ્ય દિ નિધિતં ગિરાં પારે પાવં પરતોરયતીં ચક્રમશક્યોઽજનિ મંત્રાયતે સ । ‘ગિરાં દિ પારે નિપધેન્દ્રયૈભયમ’ इति । નેપથં । ચ પુનર્યજ્ઞાનન્દ્રરસે કાવ્યસ્ય શુક્રસ્ય કાવ્યાનાં કવિત્વાનાં ચાતુરી નાત્રિ યાચત્યતિર્વાંચા યક્તું ન શક્યોતિ । શુક્રોઽપિ કાવ્યરચનાં રચયિતું નાલં ભવતીત્યર્થઃ । इति ચરિણા મમે નાદેદિતોષયારં ગોષ્ઠી ॥

શ્લોકાર્થ

ચરિત્ર સાથેની દૃશ્યગમ ધર્મગોષ્ઠીના સમયે બાદશાહના હૃદયમાં અપૂર્વ આનંદ

रस देवायो अर्थात् प्रभूत यथो. ते आनन्दरसतुं साधोपाग वधुं न करवा भाटे जूदरप-
तिनी वाष्ठी पञ्च सभयं न जनी, तेमज कवि-शुद्ध पञ्च तेनी कविना रगया भाटे नाडा-
भिवःज जन्मो; अर्थात् केषि अपूर्व आनन्द प्राप्त यथो. ॥ १५८ ॥

ततः प्रदित्युर्गुरवे स त्रिजनात्मनो घनो भूमवनाय नीरवन् ।
प्रणीतवान्तप्रणयं गिरं गृहं मुग्धारविन्दं समुपायभूषणः ॥ १६० ॥

ततो गोप्त्रीकरणोद्भूतानन्दरमानन्तर मोदकधर एव समुपायभूषणः भूमीभासिनी-
मतां सप्रणयं सन्नेदं याजनादिनं वा । 'प्रणयः स्नेहयाजप्रयों' इत्यनेकानां । यथा स्या-
त्तया मुग्धारविन्दं वदनवमयं गिरं यायां गृहं यागस्थानं प्रणीतवान् यकार । गृहः
किं कर्तुमिच्छातुः । गृहं होमविज्ञपयत्ययं आत्मनः स्वस्य त्रिजना आग्नीयं यन्तु विमपि
प्रदित्युः प्रदित्युमिच्छातुः । त्रिजन् । नीरवन् । यथा घनो धाराधरो भूमवनाय गृह्य-
लोकाय जगत् क्षान्तिमिच्छति तथा अकरधरोऽपि प्रभयं वाजिधारणादि क्षान्तिमुपकण्ठितो
यभूयैरयथः ॥

श्लोकाथं

येम मेघ जगदने जल आपवा छन्दे, तेम अकलर नादशाह आचार्यदेवने
पोतानी भासे इदेखी संपत्ति आदरपूजक आपवानी छन्दशी भोदया. ॥ १६० ॥

परशताः कीदृकिना पयोनिधिं प्रमथ्य कृष्टा इव मग्नुना पुनः ।
स्फुरन्ति तेऽमी मम मत्तकुम्भिनः प्रभोऽभ्रमूवत्प्रमथस्मिन्मनः ॥ १६१ ॥

हे प्रभो, ते मन्निद्धाः प्रमथप्रमथिभूयिणीपालकप्रिदलनोपाजितानेकमिहदा मद्भोक्षता
मे मम अभ्रमूः नामा दस्मिनी तस्या यत्तुम वेगप्रणः । 'अभ्रमूयत्प्रभाकटे निशः शोचं
कदाचन । स्यत्तं मदेष्टमद्राक्षीमृषा गृधुमनोरथा ॥' इति पाण्डवपरिचये । तथा 'गङ्गा-
नामभ्रमूपतिः' इति । कादवकल्प्यतायां च । तस्य लक्ष्मीं शोभां लभन्ते इत्येवंशीलाः ।
'लक्ष्मिर्लक्ष्मी दहः खियाम्' इति । तथा 'चरणलक्ष्मिकरमहणोरणये' इति जितप्रभस्य-
रिक्तप्रभमनप्रमथंऽपि च । तथा 'स्यस्यानामप्रमथप्रमथल्लो विम्वस्य नानेकशो
जायन्ते मद्वाग्लि-.....' धीलक्ष्मिनः कुम्भिनः' इति सुके लक्ष्मिनः 'लक्ष्मीतोः
मार्थधानुकरोक्षार्थयज्ञ यमाप्रयोगं नुम् इत्यनुस्वारः' इति प्रकियायाम् । गङ्गा दस्मिनः
स्फुरन्ति स्फूर्तिं दधन्ते । उपेक्ष्यते—कीदृकिना गृह्यदृष्टाकहितेन मग्नुना नारायणेन
पनुदंशरनकर्षणादुध्याध्याह्नया पुनर्द्वितीयवारं पयोनिधिं समुद्रं प्रमथ्य पिलोदयित्वा
परशताः शतात्यरे सहस्रशः कृष्टा निष्काशिता इव वेरायतभातरः ॥

શ્લોકાર્થ

હે પ્રભો, મારી પાસે 'અબ્રમુ' નામની હાથળીના પતિ ઐરાવળુની શોભાને પ્રાપ્ત કરનારા એવા હજારો હાથીઓ છે, તે જાણે ઠીતુકી એવા વિષ્ણુએ દીરસમુદ્રનું મંથન કરીને બહાર કાઢેલા ઐરાવળુના સહોદરો (બધુઓ) ન હોય ? ॥ ૧૬૧ ॥

યતીન્દ્ર યત્પશ્ચમચક્લ્મોપમામવાપ્તુકામેન મહીવિદાયસોઃ ।

અમી સમીરેણ કિમુ પ્રણીયતે તિરસ્કૃતોઽયઃશ્રવસથ તે હયાઃ ॥ ૧૬૨ ॥

હે યતીન્દ્ર, તિરસ્કૃતઃ સ્વશોભયા ધિક્કૃતઃ ઉચ્ચેઃશ્રયા ઇન્દ્રાશ્ચો યેસ્તે વિવિધજાતીયાઃ મમ હયાસ્તુરજ્ઞાઃ સન્તિ । તે કે । એવાં હયાનાં પશ્ચમચક્લ્મસ્ય ઉત્તેરિતનામગ્યાઃ પશ્ચમ્યા ગતેઃ ઉપમાનં સામ્યમવાપ્તુકામિના લબ્ધુમિચ્છતા । શિક્ષિતું કાદશતેત્યર્થઃ । સમીરેણ વાયુના મહીવિદાયસોઽર્મી ભ્રમણં પ્રણીયતે કિમુ । 'અપિ અમીમઙ્ગિભિરાયુતાક્લમ્' इति નેપથે ॥

શ્લોકાર્થ

હે યતીન્દ્ર, મારી પાસે ઇન્દ્રના 'ઉચ્ચૈશ્વર્ય' અશ્વની શોભાને તિરસ્કૃત કરનારા વિવિધ જાતિના અશ્વો છે, તે અશ્વોની ઉત્તરિજા નામની પાંચમી ગતિની સમાનતા પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળા પવન વડે જાણે તેથી જ આકાશપૃથ્વીમાં જામણ કરાયું ન હોય । ॥ ૧૬૨ ॥

રથાઃ સરથ્યા મમ કામગામિનો મુમુક્ષુમાર્તેન્દ્ર મરુદ્રથા ઇવ ।

પુનઃ કૃતારાતિચમૃવિપત્તયઃ કૃતાન્તદૃતા ઇવ સન્તિ પત્તયઃ ॥ ૧૬૩ ॥

હે મુમુક્ષુમાર્તેન્દ્ર સુરે, મમ રથાઃ શતાજ્ઞાઃ સન્તિ । કિમૃતાઃ । સદૃશ્યે રથપુરાણુ રીર્જનૃપેન્નુરુપેયં ચત્તેન્તે ચે તે । પુનઃ કિમૃતાઃ । કામગામિનઃ કામમતિશયેન ઇચ્છયા વા મચ્છતીત્યર્થેન્દ્રીયાઃ । કે ઇવ । મરુદ્રથા ઇવ । યથા સુરસ્યન્દના દેવાનામિચ્છયેવ ગમનશીલા ભયયુઃ । પુનરર્થાન્તરમ્યામે । પુનર્મમ પત્તયઃ સન્તિ । કિમૃતાઃ । કૃતા તિ-
પ્તયઃ—કૃતાન્તદૃતા ઇવ ચણ્ડમહાચણ્ડાયા યમસ્ય કિકરા ઇવ ॥

શ્લોકાર્થ

સૂર્યસમાન દે સ્વામિન, મારી પાસે દેવોના રથ એવા ઇચ્છા મુજબ ગમન કરનારા ૧૧૧૧૧૧૧૧ અને અન્યકદિન હજારો રથો છે અને શત્રુઓના સૈન્યને ત્રાસ પોકરાવનાર ૫૫૫૫૫ (સૈન્ય) છે, તે જાણે સાક્ષાત્ યમના દ્રુતો ન હોય । ॥ ૧૬૩ ॥

જનાર્દનસ્યેવ મમેયમિન્દિરા સુરેશ્વરસ્યેવ ચ રાજ્યમૂર્જિતમ્ ।

ઇદં તથાન્યથદમ્બીપ્સિતં હૃદો મુનીન્દ્ર તન્મામનુશ્ચ શૃણતામ્ ॥ ૧૬૪ ॥

હે મુનીન્દ્ર, હું મમ ગૃહે હિન્દિરા ધનરત્નસ્વર્ણરૂપ્યાદિલક્ષ્મીર્વર્તે । કસ્યેવ । જનાર્દનસ્યેવ । યથા નારાયણસ્ય મન્દિરે પ્રત્યક્ષા લક્ષ્મીરસ્તિ । ચ પુનઃ ઈર્જિતં પ્રયત્નં રાજ્યં હસ્ત્યશ્વરથરાષ્ટ્રદુર્ગચલરૂપં વર્તેત । કસ્યેવ । સુરેન્દ્રસ્યેવ । યથા પુરંદરસ્ય પ્રયત્નં રાજ્યં વર્તેત । હે પ્રભો, ઇદં ચમ્પયા વિજિપ્તં ગજાશ્વાદિક તથા અન્યત્પરમપિ યશુષ્માકં હૃદો મનસોઽમ્બીપ્સિતં વાચ્છિતં મયેત તદ્વસ્તુ મામનુશ્ચ મમોપરિ અનુશ્ચ કૃત્વા શૃણતાં સ્વીક્રિયતામ્ ॥

શ્લોકાર્થ

હે મુનીન્દ્ર, નારાયણના ઘરમાં પ્રત્યક્ષ લક્ષ્મી છે તેમ મારા જીવનમાં સુવર્ણ, રૂપ, રત્ન, દ્રવ્ય આદિ અનેક પ્રકારની લક્ષ્મી છે. ઇન્દ્રના સૈન્યની જેમ મારી પાસે ગજદળ, અશ્વદળ, રથદળ અને પાયદળ આદિ લાખોની સંખ્યામાં બળવાન સૈન્ય છે. તેા હે પ્રભો, આ ચતુર્ગી સેના અથવા બીજું કંઈપણ આપની ઇચ્છા હોય તે મારા પર અનુશ્ચ કરીને સ્વીકાર કરો. ॥ ૧૬૪ ॥

સ્વચેતસો ગોચરયન્નપિ ક્ષમાક્ષપાપતિર્નિઃસ્પૃહતાં મુનીશિતુઃ ।

ઇવાન્મપુષ્ટઃ સહકારકોરકૈઃ પ્રવર્તિતો ભક્તિભરૈરદોઽવદત્ ॥ ૧૬૫ ॥

ક્ષમાક્ષપાપતિઃ અયનીરજનીનાયકઃ અકચ્ચરસાહિર્મુનીશિતુઃ સૂરેર્નિઃસ્પૃહતાં નિરીહભાવં સ્વચેતમો નિજહૃદયસ્ય ગોચરયન્ ગોચરીકુર્યેન । મનસિ જ્ઞાનવ્રપીમ્યથઃ । ભક્તેર્ભૈરેરતિશયિઃ પ્રવર્તિતઃ પ્રેરિતઃ સન્નદો ગજાશ્વાદિ શૃણતામિતિ અવદદ્યભાવે । ક ઇથ । અન્યપુષ્ટ ઇથ । યથા કૌકિલઃ સહકારકોરકૈઃ આશ્રતરોઃ કલિકામિઃ મદ્મુમઙ્ગરીવજાસ્વાદિઃ પ્રવર્તિતઃ શમ્પદાયતે મધુરધ્વનિ વિસતે । 'પ્રેરણ' પ્રવર્તનમિતિ આશીઃપ્રેરણયોઃ' इत्यर्थः मारस्यतज्याकरणे ॥ इति सूरीणां गजाश्वदिप्रदानं साहिविज्ञप्तिः ॥

શ્લોકાર્થ

અકબર આચાર્યદેવની નિસ્પૃહતા હૃદયમાં બરાબર બહુતો હોવા છતાં પણ જેમ આસપૃશની મંજરીના સ્વાદ વડે કેાકિલો મધુરધ્વનિ કરે તેમ ભક્તિભાવથી પ્રેરાઈને આ પ્રમાણે બોલ્યો. ॥ ૧૬૫ ॥

નિદ્રમ્ સુગ્નિપ્તેતેરિનાં ગિરં ન કિંચિદેભિર્મેન કૃત્યમિત્યવક્ ।
નરોદ્ભવા દુનુપવદગ્ના અર્ના વગામ્પૂનઃ પ્રોઢકરપ્રવૃત્તયઃ ॥ ૧૬૬ ॥

દુનુપવદગ્નમ્ એમાં પૂર્વોક્તં ગિરં દાર્ણી નિશમ્યાવપ્યં સુરિમુંનીગ્મ્ હત્યમુના પ્ર-
કારેનાદક વદતિ મ્મ । इति चिन्म । हे साहे, यभिः भीमप्रदीपमानकरितुरगादिभिः
मम क्विचिन्दिमपि कृत्यं कार्यं नास्ते । यत्कारणादमी गजा दुर्नुपवदुत्पन्नय इव । मान-
दाहंकारेन सोदनया वा मदेन मद्यपानेन च राज्यमाग्यताहृते हस्तिपायका मधिरापान-
कारदिभ्योऽग्नदीकृदंशोनि स्थितिः । तत्पतस्तु मदेन दानप्रवाहेन उदना उत्कटा-
मधिदादीनामप्यकृदिनकारिणो दुर्नराधिपाः । करिणस्तु महामात्राजामवशाः सर्वेऽपि
कृत्वाहृन्वधिवारजाग्यवधिराद्य । वशाः करिण्यः । इभः करेणुर्गजोऽस्य स्त्री धेनुका
वशापि च' इति हेम्याम् । अथ च वशाः स्त्रियः अर्थात्परदारास्ताः स्पृशन्ति स्पर्शा-
न्वदकामगुणैर्वशीकृताः सन्तः आमिलिष्यन्तीति वशास्पृशः । तथा प्रौढा अतिशायिन् प्रवलाः
हरा राजदेवांशा दुग्न्दादग्न्दाः । तथा प्रौढाः पर्वतप्रायाः अथ वा प्रौढोऽतिलम्बः करा
दुग्न्दादग्न्दाः । तथा प्रौढा अतिशायिनी प्रकषेणोढा तादृशीप्रवृत्तिर्दानकारिधारा वेपाम् ।
'मदो दानं प्रवृत्तिम' इति हेम्याम् । कलियुगदुष्टनृपकुलपतमर्धान् ॥

શ્લોકાર્થ

રાજાની આવી વાણી સાંભળીને આચાર્યદેવે કહ્યું કે: 'હે રાજાનું, મારે એ સર્વ-
વશુઓનું' કંઈપણ પ્રયોજન નથી. અભિમાની, પરદારા લ'પટ, પ્રભાને પીડાકારી અને
'કર' પ્રવૃત્તિ કરનારા દુષ્ટરાજાની જેમ હસ્તિનીમાં આસક્ત, મોટા દેહવળા, અતિલાંબી
સૂંઠવાળા એવા મહાન્મગ હાથીઓનું' મારે કંઈપણ કાર્ય નથી. ॥ ૧૬૬ ॥

અતિપ્રમાણા નૃપ જિજ્ઞાસામિનોઽપ્યમર્ષણાઃ સુપ્તસ્તથ સપ્તયઃ ।

સ્થાથ વિદ્વા इव कामचारिणः स्ववादिनिबन्धविधायिनः पुनः ॥ १६७ ॥

દે નૃપ, ચ પુનરમી સ્વપ્નચતુક્તા અતિપ્રમાણા અતિપ્રાપ્તં ભાગ્યપ્રધાનનિર્દેશાત્પ્રમાણ્ય-
માદેયતા વેસ્તે મર્ષપ્રાપ્તપ્રમાણા ન વચચિરપિ માન્યા નવંતે । તત્પતસ્તુ અતિપ્રાપ્તં પ્રમાણં
પુરુષમાનં યૈરપયુષ્કાવ્ય । યદુક્તં મન્યે—'તથેઽપિ માનેઽપિ ચ પૌરુષાધિકમ્' इति ।
પુનઃ જિજ્ઞં મર્ષ મચ્ચાત્મીનિ । યદુક્તમ્—'નૃદિગમતિઃ કુરિતારમા કુદિલશીલસંપન્નઃ' इति
મોક્ષાર્થે । નૃદિમ્ ચતુર્ભાગા । યદુક્તમ્—'જાતિઃશ્લેષઃમમત્વસાદૃ સલસંપયપામેતિ । ત
ચમુરંગ મુરંગતિમ્ જગાપામટયેનિ ॥' इति । તારવખ્યા દિ સદ્ભવારે સમારુદે અતિચમ-
લકુદિલગામિનો અવગ્નોનિ સવાનિઃ । પુનઃ કિંપુત્તાઃ । અમર્ષણાઃ કોપનાઃ કરુણાપિ
વચનમાત્રમપિ ન સમ્યગ્તે । અમર્ષમાત્રા વશોપરીસ્પર્શનુયઃ । તત્વાર્થે કોપકલિતાઃ । યદુ

कम्—‘दुष्पलकप्रायंकमुद बहुभोजना सरोस । जेता तुरियां होइ गुण ते ता नरवइ दोस ॥’ इत्युक्तेः । सुप्ते निद्रां प्रमादप्रज्ञानं परोपकारादिकरणे निद्रां विव्रतीति । तत्पार्थं बहुप्रमिला रणतुररावाकर्णेन जाग्रतीति जनप्रसिद्धिः । अतः कारणात्सलोपमाः सन्ति । च पुनः रयाः कामचारिणः अतिशयेन वाताधिक्येन चरन्ति प्रचलन्तीत्येवंशीलाः । के इय । छिद्रा इव । यथा विटाः कामं स्वेच्छया अथ वा कामेन कंदर्पचेष्टया मदधिहृष्टयेन वा चरन्ति व्यथहरन्तीत्येवंशीला भवन्ति । पुनः किंभूताः । स्वमात्मानं महन्ति ह्युभस्यानं सुमार्गे वा नयन्तीति स्ववाहिनो वृषभास्तेषां बन्धविधायिनः योक्तृ(य)बन्धकारिणः । तथा विद्रोह स्ववाहिनीमाजीषिकादिकारिणां कुकर्मरतयेन बन्धबधाय स्यादां स्वक्षानादिना मोषयितृणामपि ऋणप्रत्यर्पणानध्यवसायेन कथंचिदभ्याख्यानप्रदानादिना अनार्यस्यासेषां साधूनामुपकारिणामपि नियन्त्रणां निर्मापयन्तीत्येवंशीलाः ॥

श्लो३३४

हे राजन्, प्रभाषने नदीं माननारा अर्थात् प्रभाषने उल्लंघी गयेता, वक्रगति-कुटिल आशयवाणा, परोपकार करणमां आज्ञु जेवा अश्वोधी भारे सयुं । स्वेच्छाआरी पुत्रुपनी जेम स्वेच्छापूर्वकं गमन करनारा अर्थात् पवनवेगी अने येताने वडन करनारा वृषलोत्तं निधंत्रषु करनारा अर्थात् कृतघ्न जेवा रथे वडे पशु भारे सयुं । ॥ १६७ ॥

अमी नृशंसाः परपातिनः क्षितेः शतक्रतो शल्यजुषः पदातयः ।

इयं च लक्ष्मीः करिर्गतालवच्चलानिलान्दोलितकेतुवत्पुनः ॥ १६८ ॥

हे क्षितेः शतक्रतो भुजम्भारे, अमी पदातयो नृशंसाः कूराः । तथा परान शत्रुन स्वव्यतिरिक्तानन्याया घातयन्तीत्येवंशीलाः । शल्यानि यस्त्राणि कुन्ताण्या । ‘पर-स्पोल्लान्मितशल्यपल्लये । मृषा मृषं सादिवले कुवदलान्नलस्य नासीरगते यितेनतुः ॥’ इति नेपथे । ‘शल्यं शब्दं कुतश्च’ इति तद्वृत्तिः । तथा समरावसरे शरीरान्तःप्रविष्टानि लोहशल्यानि वा । तथा रागद्वेषप्रोहादिशल्यानि वा जुपन्ते भजन्तीति शल्यजुषो वर्तन्ते । च पुनरियं लक्ष्मीः चल चपला वर्तते । कियत् । करिणां दन्तिनां कर्णतालपट । पुनरनिलेन प्रपलपयमानेनान्दोलितो वेह्लितस्तरलीकृतो यः केतुः प्रासादशिरःशिखरस्यायुक्कश्चस्तद्वत् ॥

श्लो३३५

पृथ्वी उपर धन्द्रसभाज हे राजन्, कूर, शत्रुने घात करनारा, शस्त्रेने धारषु करनारा अर्थात् रागद्वेषशी शल्यने वडन करनारा जेवा पापदण वडे पशु भारे सयुं । हि० सौ० ६९

હાથીના કાનની જેમ તેમ પ્રાચાદના શિખર ઉપર રહેલી પવનવટે કંપાયમાન પવનની જેમ ચંચલ એવી લક્ષ્મીનું પણ મારે કંઈપણ કાય નથી. ॥ ૧૬૮ ॥

इदं च राज्यं नरकप्रतिश्रुतेः सुभूमभूमर्तुरिवास्ति लघ्नम् ।

परं पुनः कारणमस्ति संसृतेर्नમोन्मुदाम્મોऽहकुरસंततेरिव ॥ १६९ ॥

हे मृप, च पुनरिदं भीमदादिमहामण्डलीकैः सम्राट्भिः भुज्यमानं राज्यं ममप्रदिग-
न्तममण्डलप्रभुता सुभूमनाम्नो भूमर्तुर्भूमिमायंभीमस्य चक्रवर्तिन इव नरकस्य मममदुर्गतेः
प्रतिश्रुतेरङ्गीकारस्य लघ्नं प्रतिभुःसाक्षिकमियास्ति । च पुनरिदं राज्यं राक्षो भाष्यो
राज्यं भूपतित्वं संसृतेः संसारस्य परं प्रकृष्टं कारणं हेतुरस्ति । किमिय । नमोन्मुदाम्म
इव । यथा श्रयणवारि अहकुरसंततेर्भाग्यनृणादिप्रगोदपरम्परायाः परमं कारणं विद्यते ॥

◌લોકાથ

હે રાજન, આ રાજ્ય સુભૂમચક્રવર્તીની જેમ સાતમી નરકને આપવામાં સાક્ષીરૂપ છે । જેમ શ્રાવણમાસના મેઘનું જલ અંકુરની વૃદ્ધિના કારણરૂપ છે તેમ રાજ્ય સંસારની વૃદ્ધિના પરમ કારણરૂપ છે. ॥ ૧૬૯ ॥

भवन्ति योग्या विभवा भवादृशां न काबिलस्माधय मादृशां पुनः ।

यदन्तरायं प्रणयन्ति मुक्तिपूःप्रयायिनां दुःशकुना इवाङ्गिनाम् ॥ १७० ॥

हे काबिलनाम्नो मुद्गलमण्डलस्य भीमज्जगन्मज्जनपदस्य क्षमाधय चक्रवर्तिन, अमी विभवा
विशिष्टराज्यादिलाभाकलिताः भवा उत्पत्तय इत्यर्थश्चनिरपि । विभवा विभूतयः धनधान्य-
क्षिपदवतुष्पदसंपदः भवादृशां सांसारिकसुखाभिलाषिणां सुप्मादृशमेव योग्या उचिताः ।
न पुनर्मादृशां विमुक्तमर्धमङ्गानां निवृत्तिनितम्बिनीविनिर्मिताविरलदिलान्मादृशादरसिका-
यितमननां माधूनाम् । यत्कारणादमी विभवा विशिष्टा विरुद्धा वा भवाः जगन्परम्पराः
अथ वा धनधान्याणुपरि अतिमूर्खवत्तया विशेषेण सूक्ष्ममादरादिभेदभिन्नपृथिव्यन्तर्ज्ञा-
युयमस्पतिनिगोदाधिक्येन भयः संसारो वेद्यस्ते विभवा मुक्तिपुरि सिद्धिनगरीं प्रयान्ति
गच्छन्तीत्येवंशीलानामङ्गिनां भयिकजनानां दुःशकुना इव प्रतिकूलचिह्ना इव विघ्नमन्तरायं
कुर्वन्ति । यतः सप्रण्याः मार्गं गन्तुमशक्तास्ततो निर्गन्धन्वमेव परं शिष्यपदप्राप्तिमाधनम् ॥

◌લોકાથ

હે રાજન, આ વૈભવો આપ જેવાને માટે યોગ્ય છે પરંતુ અમારા જેવા સર્વ-
સંગના ત્યાગીઓ માટે ઉચિત નથી. મુક્તિરૂપી નગરી તરફ પ્રયાણ કરી રહેલા સખ્ય-
ઓને અપશુકનની જેમ આ વૈભવો વિઘ્નરૂપ છે. ॥ ૧૭૦ ॥

નિશામણેસ્તસ્ય નિરીહતાત્રુષાં ચત્વાહસ્તેવ નિશમ્ય નિઃસ્વનમ્ ।

મુદાવિરામોદયનીતમાનસે વિદુરભૂમાવિવ પાન્વાયુનમ્ ॥ ૧૭૧ ॥

અવનીશમ્ય વિશ્વંમગામનુરવસ્થરગાદેર્માનસે દુર્યે મૂળ પ્રમોદ આવિરામીરપ્રકટી-
મવતિ સ્મ । કિમિષ । પાન્વાયુનમિષ । યથા વિપુરનામ્નો મુષરસ્ય ભૂમો રત્નોગ્પતિપૃથિવ્યાં
પાન્વાયુને વૈદુર્યેન્નમાવિભંગતિ । નિઃ કૃત્યા । નિરીહતાત્રુષાં નિર્ગતા રૂદા સર્વેષ્વપિ પુત્ર-
વન્નપ્થનમ્પ્રયુક્તોનાગિકપનુરજ્જેપુ સ્તૂદા વામ્નઃ યેષાં તે નિરીહાસ્તેષાં ભાગં મુષગ્તે સંવર્તે
ઈતિ નિરીહતામુષસ્તેષાં નિઃસ્તૂદાપ્યમાત્રાં વશિનાં શિશામણેઃ પૃદામણેઃ શિરોરસ્તમ્ય
સર્ગતિઃસ્વતઃ પૂર્વોગવસ્તુપાદાનનિષેધસુષકવાપં નિશમ્ય મુષ્યા । કસ્વેષ । યત્ત્રાદ્યસ્વેષ ।
યથા મેષસ્ય નિઃસ્વનં પાન્વાયુનં મુળેનિ । યર્ગાકાલે દિ સન્ન્યત્ત્વદગ્નિતમાકર્ણં વિપુર-
પર્વેનશિનો વૈદુર્યેન્નશાન્નાકઃ પ્રાનુભંગ્યનીતિ સ્વાતિઃ । અધુનાપિ યથા અયુદ્ધાપચલ્યંશભૂમીપુ
મયમવૃદ્ધિત્વચિત્ત્વમ્નદિનીપુ યથાસ્તુગ મુષં નિમિષ નિર્ગછાત્તઃ મુષગ્તે દરયગ્તે ચ
કેમિત્ત્વદિનિ ॥ ઇતિ નાહિદીયમાનવચ્ચનુપાદાને સુરિમ્પ્રયુત્તરવચઃ ॥

સ્તોત્રાથ

વર્ષાઋષિમાં મેઘની ગર્જના સાંભળીને વિદુરપર્વતની ભૂમિમાં 'વૈદુર્ય' રત્ન પ્રગટ
થાય તેમ નિરૂદ-શિશામણી આશ્વાયંદેવની વાણી સાંભળીને અઠગરના હૃદયમાં અત્યંત
આનંદ ઉત્પન્ન થયો. ॥ ૧૭૧ ॥

શરૂંય સૂરિં કમિતા તતઃ ક્ષિતંઃ કિમપ્યુપાદાય કૃતાર્થ્યતામદમ્ ।

ન યત્કરઃ પાત્રકરોપરિ સ્મ' મૂત્સ મોપમન્મા વિપિનપ્રહ્લનયત્ ॥ ૧૭૨ ॥

તત્તો મુદાવિમંચનાતગ્તતં ક્ષિતંઃ કમિતા ભૂમીકામુકો વસુધાધ્વોઽવસ્થરઃ । 'દુર્યમી
યમુમતીકમિતારઃ' ઇતિ નિષંધે । સૂરિં પ્રતિ શરૂંય શંભતિ સ્મ વખાપે । કિમુવાચ । દે
મમો, કિમપિ કિંચિદપિ મદીયં મામકીનં વસ્તુ પદાર્થમુપાદાય સ્તૂદિત્યા મધુનાદ' કૃતઃ
નિહ્નોઽર્થઃ વાર્યે યસ્ય સ કૃતાર્થઃ કૃતકૃત્યઃ કૃતાર્થં કરોતીતિ કૃતાધેયતિ તતઃ કર્મોષ્ઠો
કૃતાર્થ્યતાં સ્વપ્તઃ ક્રિયતામ્ । દિ ચમ્માત્કારણાન્ ચત્કરો યસ્ય પાણિઃ પાત્રસ્ય સાધો-
દનાદંમ્ય દાનાવસરે કરમ્ય હસ્તસ્યોપરિષ્ઠાન્ સ્મ મૂત્સ નાત્રનિ ન મંજાતઃ । ન પુમાન્
વિપિનપ્રહ્લનયત્કાત્કાત્કસ્તુમિષ મોષત્તમ્મા નિષ્કલ્પતાગે જાતઃ ॥

સ્તોત્રાથ

ત્યાર પછી અઠગર સૂરિણી પ્રશંસા કરતા બોલ્યાઃ હે ભગવન્, આપ મારી
કંઈપણ વસ્તુ પ્રદાન કરીને મને કૃતાર્થ' કરો. કહ્યું ॥ કેઃ જેનો હાથ દાન કરવાના
અવસરે મુપાત્ર ઉપર નથી તેનો જન્મ વનના પુષ્પની જેમ નિષ્ફળ છે. ॥ ૧૭૨ ॥

૧. 'સ્વપ્ત' ઇતિ પાટઃ પ્રતિભાતિ.

નવોદ્ભૂતં દદ્ર ઇવામ્બુધેઃ સુધાં મૃદશ્ચ હેમોપકૃતિસ્તનોરિવ ।

શ્રિયસ્તથા સારમિદં મુનીન્દ્ર યત્ક્રિયેત સા પાત્રકરાન્નસન્નિની ॥ ૧૭૩ ॥

હે મુનીન્દ્ર, તથા તેન પ્રકારેણ શ્રિયઃ લક્ષ્યા હૃદમેતત્સારં વર્તેત । યત્સાં ગ્રીઃ પાત્રકરાન્નસન્નિની પાણિપન્નસ્ય સન્નોઽસ્તિ અસ્યોઃ ઇતિ પાત્રકરાન્નસન્નિની ક્રિયેત વિધીયત । તથા કથમ્ । યથા દદ્રઃ પયઃસુતસ્ય સાદરં નવોદ્ભૂતં નવનીતં વ્રજણમાસ્તે । પુનર્યથા અમ્બુધેઃ ક્ષીરસમુદ્રસ્ય સારં સુધાં પીયૂષમ્ । નવીનસૃષ્ટિનિર્માણમનુજામ્બુદહારેષુ ધામ્યેષુ જુગુપ્સાં કુર્વાન્નેર્ગર્વાણેઃ સ્વાશનાચંમભ્યર્થિતો મધુમયનઃ પ્રથમતઃ પીયૂષાંયમેષ પયોનિધિ મથિતવાનિતિ શ્રુતિઃ । પુનર્યથા મૃદો ધાતુમૃતિકાયાઃ સારં હેમ સ્વર્ણમ્ । પુનર્યથા તનોઃ શરીરસ્ય સારમુપકૃતિરુપકારઃ । યદુક્તમ્—‘દાનચિંતાદત’ યાવઃ કીર્તિધર્મી તથાયુષઃ । પરોપકરણં કાયાદસારાત્સારમુદ્ધરેત્ ॥’ ઇત્યુક્તેઃ ॥ ઇતિ ગુરોર્દાનાય પુનરામદઃ ॥

શ્લોકાર્થ

હે મુનીન્દ્ર, હહીનેા સાર માખણ, ક્ષીરસમુદ્રનેા સાર અમૃત, માટીનેા સાર સુવર્ણ અને શરીરનેા સાર જેમ પરાપકાર છે, તેમ લક્ષ્મીનેા સાર સુપાત્રના કરકમલની સંગિની કરવી તે જ છે. (કહ્યું છે કે : ધનથી દાન, વાણીથી આદર, અવિતથી કીર્તિ) અને ધર્મ તેમજ શરીરથી પરાપકાર કરવો. આ પ્રકારે અસારથી સાર વસ્તુને અદલ્ય કરવી ભેદબે.) ॥ ૧૭૩ ॥

તતો વમાણ પ્રસુરન્ધિનન્દના સ્તવન્ત્રચારા વ્યભિચારિણીવ યા ।

અયેત તાં ગન્ધકલીમલીવ કો ધૃણોમિ કિં ચાન્યદ્દં મહીમણે ॥ ૧૭૪ ॥

તતો નૃપનાથયાનન્તરં પ્રમુદ્દરિચ્છરિવમાણ માયતે સ્મ । હે મહીમણે રત્નગર્ભારતન, યા અધિનન્દના ક્ષોરનીરનિધિનયા ઓઘ્યંભિચારિણીવાસતીવ સ્વતન્ત્રં સ્વેચ્છયા ચરતિ પ્રામ્યનીરવેંશીઞ્ચ સ્વતન્ત્રં ચારો વિચરણં વ્રજણં યસ્યાઃ સા સ્વતન્ત્રચારા આસ્તે । તતઃ કારણાન્ તાં પાંમુજામિથ શ્રિયં કો મહાત્મા ઉત્તમઃ પુમાન અયેત મજ્જેત । અપિ શુ ન કોઽપિ । જામિથ । ગન્ધકલીમિથ । યથા અલી મુદ્ગો વ્રમરઃ ગન્ધકલીં ચમ્પકકલિકાં નામયેત્ । ‘ન વદ્યરો ગન્ધકલીમજિગ્રત’ ઇતિ સૂતે । કિં ચ મત્કચિનમચધાયતામ્ । યતેષુ મત્કચિનપદાર્થેષુ મમ પ્રયોજનં નાસ્તિ । અદં કિંચિદગ્યત્ ધૃણોમિ મત્કચિનમ્ ચાચે ॥

શ્લોકાર્થ

૧૫૯ ઉપર રત્નગર્ભન દે રાજન, લક્ષ્મી વ્યભિચારિણી ઓની જેમ સ્વેચ્છાચારિણી છે, તે માટે જેમ વ્રમર ચંપકકલિકાને ના ઇચ્છે તેમ કુલટા ઓ જેવી લક્ષ્મીનેા કાણ

તમ પુરુષ આશ્રય કરે ? તેથી આપે કહેલા પદાર્થોમાંથી કોઈપણ પદાર્થનું મારે યોજન નથી, તે છતાં હું આપની પાસે બીજી કોઈ વસ્તુની યાચના કરું છું. ॥ ૧૭૪ ॥

નિવેશિતા યે નરકેષુ નારકા ઇવાક્ષિનો ગુપ્તિષુ સન્તિ તે વિમો ।

વિમુચ્ચ તાનિત્યમુદીર્યં તસ્થુપિ ત્રતીયરેડમાપત ભૂષ્ટપા પુનઃ ॥ ૧૭૫ ॥

પુનઃ પ્રભુયાઓપરિ ભૂષ્ટપા ભૂમીન્દ્રોડમાપત । કસ્મિન મતિ । इत्यममुना प्रकारेण दीर्यं उक्त्या याचनां कृत्वा प्रतीभ्वरे खरीन्ध्रे तस्थुपि स्थिते सति मौनमवष्टम्भमाने ति । इदं कथम् । हे साहे, नरकेषु दुर्गतिषु नारका इव ते तव गुपिषु कारागारेषु ये क्षिप्तः प्राणिनो जना निवेशिताः क्षिताः सन्ति तान् विमुच्य धैर्यचारिणो मुक्तयान् व ॥ इति गुरोर्बन्दिमोचनार्थं याचना ॥

શ્લોક ૧૭૫

હે બાદશાહ, નરકોમાં જેમ નારકો રહેલા છે તેમ આપના કારાગારમાં જે બંદીજનો રહેલા છે, તેમને મુક્ત કરો, આમ કહીને આચાર્યદેવ મૌન રહ્યા ત્યારે અકબરબાદશાહ પ્રેમથી. ॥ ૧૭૫ ॥

પૂતસ્પત્નૈરિવ વન્યજન્તવઃ શકુન્તપોતા ઇવ વા શશાદનૈઃ ।

વિસારવારા ઇવ દેવ ધીયરૈર્મોભિરુદ્દેગમવાપિતા જનાઃ ॥ ૧૭૬ ॥

हे देव, भट्टारक, भमीभिः कारागारवासिभिः अग्यायाजग्यकारिभिः मृशंसंजनाः मजा लोकाः उद्देगं संतापमकराकरदण्डादिकरणैर्महोपद्रवमवापिना लम्बिताः । केरिच । पुषस्सपरनैरिच । यथा पुषतां मृगविशेषाणां सपत्नैः प्रत्यधिभिः केसरिभिः । ‘तूरम्भिः-शोरी कुदतामसंगतम्’ इति नैपथे । वस्या वने भवाः मृगशशशम्भरादयो जगतवः प्राणिनः कालनसरवाः संताप्यन्ते । पुनः केरिच । शशान्नैरिच । यथा रवेनैः शशु-भानां विहंगमानां पोता बाह्यः शकुन्ताः पोताश्च लघुवृक्षपक्षिण उद्दिश्यन्ते । ‘रवेनः पत्रो शशान्नः’ इति हैम्याम् । तथा च—‘नभसि महतां च्वास्तच्चादशप्रमाणनपत्रिणामिह विहरणैः श्वेतां पातां रवेरथ धारयन् । शशविशशनयासादाशमयावरमां शशी तद्-धिगमनात्तारापापतेरुपदीयत ॥’ इति नैपथे । पुनः धीयरैरिच । यथा ‘केरनेर्बिमार-वारा मस्वगणा उद्देगं प्राप्यन्ते । ‘विसारः शकम्भी शकम्भी शम्भरोऽनिमिपन्निमिः’ इति हैम्यां मीननामानि ॥

શ્લોક ૧૭૬

હે દેવ, જેમ કેશરીશિંહોથી હરણ આદિ વનચર જીવો સંતાપ પામે, સિંચાનુએ વડે પક્ષીઓના બચ્ચાઓને ઉપદ્રવ થાય તથા મનથીમારો વડે મઃછલાઓના સમૂહો

મંત્રમસમ્પ્રયોગારં બિન્દન્તિ નિર્દેશ્યન્તિ । જ પુનઃ માત્રાઃ મર્ગજાતીયાઃ પાદયાઃ પચેદિમાનિ
ફલાનિ દિશન્તિ ચ્છન્તિ । તથા ચાર્થઃ સમુદ્રસ્ય નદ્યાઃ વચ્ચયો મણોઽપિ તથા પ્રવાહાન
પાનીયપૂરાન યદન્તિ । ઉગ્રેશ્યન્તે - વિશ્વેષાં જગતાં સમસ્તજન્મજ્ઞાનાનાં ના ય ઉપકારઃ
સમીહિતકરણ તત્ર ધ્વા અગ્નિત્રીયા નિચક્ષા રચિતા કક્ષા સ્વીકારો યેસ્તાદ્દશીરેમિમત્રા-
દિપદાર્થેઃ સૂરિભિર્વાં યસુષા યથા વિશ્વંભગ રત્નગર્ભાં યધૂય રત્નાનિ મણયો રત્નપુરુષા
યા ગર્ભે મધ્યે યસ્યાઃ તાદૃશી જ્ઞાતેય । રત્નગર્ભેભ્યભિધાનમેભિર્ભૂમેશ્ચુદિય ॥ ત્રિભિર્વિશેષજમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

અહો, આચાર્યની પદોપકારરસિકતા તો જુઓ, ખરેખર ? ઉત્તમ પુરુષોનો વ્યવસાય
જ પદોપકાર માટે હોય છે, તે વાત સર્વથા સત્ય છે. જુઓ, ચન્દ્ર પોતાની કળાઓ વડે
વિશ્વને ઉત્તવળ કરે છે, મેઘ જલધારા વડે પૃથ્વીને તૃપ્ત કરે છે અર્થાત્ ખુશ કરે છે,
શેષનાગ મસ્તક વડે પૃથ્વીને ધારણ કરે છે, ચિંતામણિ રત્ન મનુષ્યોની દરિદ્રતાને હલે
છે, ચંદનવૃક્ષ પોતાની સુવાસથી દિશાઓને સુવાસિત કરે છે, સૂર્ય જગતનાં અંધકારને
ભેદે છે, વૃક્ષો મનુષ્યોને પરિપક્વ ફળો આપે છે, તેમજ નદીઓ જલપ્રવાહને વહન
કરે છે. ખરેખર, જગતનો ઉપકાર કરવામાં પોતાની કક્ષા બાંધી છે એવા આ પદાર્થો
અને આચાર્યશ્રી સમાન સત્પુરુષો વડે જ પૃથ્વી રત્નગર્ભા છે. ॥ ૧૮૩ ॥ ૧૮૪ ॥ ૧૮૫ ॥

શશંસ સાદિર્જનયન્તિ મન્મનોવિનોદમેતે વિયુધા ઇવ પ્રભો ।

અમૂંપરં નાદમૈવમિ વિવ્રતઃ શમીદ્રુમાન્વહ્નિમિવાર્તિમન્તરા ॥ ૧૮૬ ॥

માહિરકચ્ચરઃ શશંસ કથયતિ સ્વ । દે પ્રભો, યતે વિદ્યગમા મન્મનોવિનોદં મમ
મનસચિત્તસ્ય વિનોદં ક્રીડાં જનયન્તિ । કે ઇય । વિયુધા ઇય । યથા પળિહતા યિષિ-
ધશાસ્ત્રગોષ્ઠીકાદ્યાદિરસૈઃ મનોવિનોદમુત્પાદયન્તિ । ચતુકમ્—‘ગીતશાસ્ત્રચિનોદેન કાલો
ગચ્છતિ ધીમતામ્’ इति । પરં પુનરહમમૂં વિદ્યગાન અન્તરા મનોમધ્યે અતિ પીઠાઞ્ચિત્તાં યા
વિવ્રતોધારયતો નાયમિ ન જાને । કાનિય । શમીદ્રુમાનિય । યથા શમીવૃક્ષાઃ ‘લેખદી’ इति
પ્રમિદ્ધાઃ અન્તરા મધ્યે યદિમનલં વિવ્રતિ । ‘શમીમિવામ્યન્તરલીનવાયકામ્’ इति રઘુવંશો ॥

શ્લોકાર્થ

અકબરબાદશાહે કહ્યું કેઃ ‘હે પ્રભો, આ પક્ષીઓ પંડિતોની જેમ મારા મનને
આનંદ આપનારાં છે. પરંતુ શમી (જેજી) ના વૃક્ષમાં રહેલા અગ્નિની જેમ તેઓના
મનની પીડા હું બાબતો નથી. ॥ ૧૮૬ ॥’

शापेन कस्यापि मुनेरिवानिशं निरुध्यमाना विविधाः खगा मया ।
निर्मुक्तिभाजो भवदीयभाषितैरेते स्वतंत्र विचरन्तु सत्वरम् ॥ १८७ ॥

हे प्रभो, एते विविधा नानाजातीया अनेकजातिजन्मानो मयूरशुकसारिकाकाकपि-
कच्छकौरप्रमुखाः खगाः विद्वंमयाः भवदीयैः श्रीमत्संचन्धिभिः भाषितैः कथितैः निर्मुक्ति
वन्धनं परेभ्यो मोक्षं भजन्तीति निर्मुक्तिभाजः मया विमुक्ताः सन्तः सत्वरं शीघ्रं स्वतंत्र
स्वच्छया विचरन्तु सुखं स्वैरमितस्ततो व्रजन्तु यिदिष्टां मनोभिलषितां वा वृणि कुर्वन्तु ।
खगाः किं क्रियमाणाः । मया अनिशं निरन्तरं निरुध्यमानाः पञ्जराल्लिपु प्रक्षिप्य संरक्ष्य-
माणाः रोधं प्राप्यमानाः । उपेक्ष्यते—कस्यापि कोपनस्य दुर्वासः प्रमुखस्य कस्यचिदनि-
दिष्टभाजो मुनेस्तापसस्य आफोशवाच्येनेव अनिष्टवद्भवेत् ॥

श्लो३।३।३

हे प्रभो, दुर्वासआदि कोष्ठ कोधी तापस वडे अपायेला शापनी नेम भारा वडे
थांनराभां देह करायेलां पक्षीओने आपनां वचनयो हुं न'धनभुक्त कडुं धुं. बढे, तेओ।
आपरे श्वेच्छापुष'ह विचरे। ॥ १८७ ॥

भास्यत्करा इव सुदूरभुवः समेता
वृद्धीत दन्तिद्वयहेममुखं न किंचित् ।
तेन प्रसाद्य किमपि स्वविधेयमेव
प्राप्यः कृतार्थपदवीमिति भूभुजोवे ॥ १८८ ॥

भूभुजा साहिना इत्यमुना प्रकारेण ऊचं कथ्यते स्म । इति किम् । हे श्रीसूरवः,
दृष्टं तु अतिशयेन दूरभुवः दक्षिणस्थानादगन्धारपुरागमदाकरणवशात्समेताः इह पाशवधा-
रिताः । के इव । भास्यत्करा इव । यथा खर्यकिरणा अतिदूरादशाधिकाष्टपोवनशतस्था-
युकार्यमण्डलादयान्ति । अथ वा गमनानन्तरं मया प्रदीयमानं दन्तिनो मदोद्वुरगन्ध-
सिन्धुराग, हया जातयानेकजातीयानुद्गतुरंगमाः, हेम स्वर्णम्, तत्प्रमुखं तदादिकं किंचिन्न
गृह्णीत नादध्यम् । तेन कारणेन किमपि स्वविधेयमात्मीयकार्यं प्रसाद्य प्रसन्नीभूय कथ-
यित्वा यपोऽहं कृतार्थपदवीं वृत्तकृत्यातां प्राप्यो लम्बयितव्यः ॥

श्लो३।३।३

‘हे प्रभो, नेम सूर्यनां किरणो आउतो दश योजन ३५ अति दूर प्रदेशयो आवे
छे तेम भारा वडे मोलावायेला आप अति दूर देशयो पधारेला छे छतां गज, अश्व,

સંતમસમન્થકારં મિન્દન્તિ નિર્દેશ્યન્તિ । ચ પુનઃ સાન્ધ્યાઃ સર્વજ્ઞાતીયાઃ પાદપાઃ પથેભિર્માનિ
 કલાનિ દિશન્તિ ચ્છન્તિ । તથા ચાર્થઃ મમુદ્રસ્ય યશઃ પન્થો નષોઽપિ પયઃપ્રયાહાન
 પાનીયપૂરાન યદન્તિ । ઉન્મેષ્યતે- ચિશ્વેષાં જગતાં મમસ્તજ્જન્તુજ્ઞાતાનાં યા ય ઉપકારઃ
 સમીહિતકરણં તથ યદ્વા અભિતીયા નિવદ્ધા રચિતા કક્ષા સ્વીકારો યેન્તાદશીરેભિઃપ્રદ્ર-
 દિપદાર્થેઃ સૂરિભિર્થો વસુધા યથા ચિશ્વંભગ રત્નગર્ભાં વમૂચ રત્નાનિ મળયો રત્નપુરુષા
 યા ગર્ભે મધ્યે યમ્યાઃ તાદશી જાતેષ્વ । રત્નગર્ભેન્યભિધાનમેભિર્મૂર્મરમુદિય ॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

અહો, આચાર્યની પદોપકારરસિકતા તો જુઓ, ખરેખર ? ઉત્તમ પુરુષોને બ્યવસાય
 જ પદોપકાર માટે હોય છે, તે વાત સર્વથા સત્ય છે. જુઓ, ચન્દ્ર પોતાની કળાઓ વડે
 વિશ્વને ઉજ્જવળ કરે છે, મેઘ જલધારા વડે પૃથ્વીને તૃપ્ત કરે છે અર્થાત્ ખુશ કરે છે,
 શેષનાગ મરતક વડે પૃથ્વીને ધારણ કરે છે, ચિંતામણિ રત્ન મનુષ્યોની દરિદ્રતાને હલ્લે
 છે, ચંદનવૃક્ષ પોતાની સુવાસથી દિશાઓને સુવાસિત કરે છે, સૂર્ય જગતનાં અધિકારને
 ભેરે છે, વૃક્ષો મનુષ્યોને પરિપક્વ ફળો આપે છે, તેમજ નદીઓ જલપ્રવાહને વહન
 કરે છે. ખરેખર, જગતનો ઉપકાર કરવામાં પોતાની કક્ષા ભાંધી છે એવા આ પદાર્થો
 અને આચાર્યશ્રી સમાન સત્પુરુષો વડે જ પૃથ્વી રત્નગર્ભા છે. ॥ ૧૮૩ ॥ ૧૮૪ ॥ ૧૮૫ ॥

ગર્ગમ્ સારિર્જનયન્તિ મન્મનોવિનોદમેતે વિયુષા ઇવ પ્રમો ।

અમૂનપરં નાદમર્મમિ વિબ્રતઃ શમીદ્રુમાન્વહ્નિમિવાર્તિમન્તરા ॥ ૧૮૬ ॥

માહિરવત્પરઃ શરોમ્ કથયન્તિ સ્મ । તે પ્રમો, પતે વિહંગમા મન્મનોવિનોદં મમ
 મનમધિતસ્ય વિનોદં મીઠાં જનયન્તિ । કે ઇય । વિયુષા ઇય । યથા વર્ણિતા વિવિ-
 ધશાશ્વગોઽ્ત્રીવાગ્યાદિર્ગમેઃ મનોવિનોદમુગ્ધાદયન્તિ । ચતુષ્કમ્—‘ગીમશાશ્વવિનોદેન કાલો
 ગચ્છતિ ધીમનામ્’ इति । પરં પુનઃશ્લોકમૂન વિદગાન અગ્નગ મનોમધ્યે અર્નિ પીઠાઞ્ચિત્તનાં ત્રા
 વિમ્મનોધારયતો નાવિમિ ન જાને । જાનિય । શમીદ્રુમાનિય । યથા શમીવૃક્ષાઃ ‘સ્વેજદી’ इति
 પ્રસિદ્ધાઃ અગ્નગ મધ્યે જદિમનન્દે વિબ્રન્તિ । ‘શમીમિત્રામ્યગ્નરત્નીનપાયકામ્’ इति રમુચંશ ॥

શ્લોકાર્થ

અજાગરનાદશાહે કહ્યું કેઃ ‘હે પ્રમો, આ પક્ષીઓ પંડિતોની જેમ મારા મનને
 આનંદ આપનારાં છે. પરંતુ શમી (જેજી) ના વૃક્ષમાં રહેવા અગ્નિની જેમ તેઓના
 મનનો પીડા દુઃખનો નથી. ॥ ૧૮૬ ॥

શાપેન કસ્યાપિ મુનેરિવાનિશં નિરુધ્યમાના વિવિધાઃ સ્વભા મયા ।

નિર્મુક્તિમાજો ભવદીયમાપિતૈરેતે સ્વતંત્ર વિચરન્તુ સત્ત્વરમ્ ॥ ૧૮૭ ॥

હે પ્રભો, પતે વિવિધા નાનાજાતીયા અનેકજાતિજન્માનો મયુરશુકસારિકાકાકપિ-
કચ્છોરપ્રમુખાઃ સ્વભાઃ વિહંગમાઃ ભવદીયૈઃ શ્રીમત્સંવન્ધિભિઃ માપિતૈઃ કથિતૈઃ નિર્મુક્તિ-
યન્ધનં પરેશ્યો મોક્ષં મજન્તીતિ નિર્મુક્તિમાજઃ મયા વિમુક્તાઃ સન્તઃ સત્ત્વરં શીઘ્રં સ્થતંત્ર
સ્વેચ્છયા વિચરન્તુ સુખં સ્વૈરમિતસ્તતો વ્રજન્તુ વિશિષ્ટાં મનોમિલપિતાં યા જર્ણિ કુર્ષ્યન્તુ ।
સ્વભાઃ કિં ક્રિયમાણાઃ । મયા અનિશં નિરન્તરં નિરુધ્યમાનાઃ વજ્રજરાદિપુ પ્રક્ષિપ્ય સંરક્ષ-
માણાઃ રોધં પ્રાપ્યમાનાઃ । ઉત્પ્રેક્ષતે—કસ્યાપિ કોપનસ્ય દુર્વાસઃપ્રમુખસ્ય કસ્યચિદ્નિ-
ર્દિષ્ટનામ્નો મુનેસ્તાપસ્ય આકોશયાજ્યેનેય અનિષ્ટવદ્સત્ ॥

શ્લોકાથ

હે પ્રભો, દુર્વાસાઆદિ કોઇ કોધી તાપસ વડે અપાયેલા શાપની જેમ મારા વડે
પાંજરામાં કેદ કરાયેલાં પક્ષીઓને આપનાં વચનથી હું બંધનમુક્ત કરું છું. ભલે, તેઓ
સ્વત્વરે સ્વેચ્છાપૂર્વક વિચરે. ॥ ૧૮૭ ॥

માસ્યત્કરા इव सुदूरभुवः समेता

पृक्षीत दन्तिहपहेममुखं न किंचित् ।

तेन प्रसाद्य किमपि स्वविधेयमेप

प्राप्यः कृतार्थपदवीमिति भूभुजोचे ॥ १८८ ॥

ભ્રુભુજા સ્તાહિતા इत्यमुना प्रकारेण ऊचे कथ्यते स्म । इति किम् । हे श्रीसूरय्य,
दृश्यं तु अतिशयेन दूरभुवः दयिष्ठस्थानादगन्धारपुरागमदाकरणयशास्समेताः इह पादावधा-
रिताः । के इव । मास्यत्करा इव । यथा सूर्यकिरणा अतिदूरादशाधिकाष्टयोजनशतस्था-
पुकार्कमण्डलाद्यान्ति । अथ वा गमनानन्तरं मया प्रदीयमानं दन्तिनो मदोद्धुरगन्ध-
सिन्धुराः, इया मास्यानेकजातीयोक्तुतुरंगमाः, हेम स्वर्णम्, तत्प्रमुखं तदादिकं किञ्चित्
पृष्ट्वा नादध्यम् । तेन कारणेन किमपि स्वविधेयमाप्तीयकार्यं प्रसाद्य प्रसन्नीभूय कथ-
यिष्या पयोऽहं कृतार्थपदवीं कृतकृत्यतां प्राप्यो लम्पयितव्यः ॥

શ્લોકાથ

‘હે પ્રભો, જેમ સૂર્યનાં કિરણો આડસો દશ યોજન રૂપ અતિ દૂર પ્રદેશથી આવે
છે તેમ મારા વડે બોલાવાયેલા આપ અતિ દૂર દેશથી પધારેલા છો છતાં ગજ, અશ્વ,

સુવર્ણ આદિ ઠંધપણુ ગ્રહણ કરતા નથી તેા મારા ઉપર કૃપા કરીને ખાસ આપના માટે ઠંધપણુ ગ્રહણ કરીને મને કૃતકૃત્ય બનાવેા;’ આ પ્રમાણે બાદશાહે કહ્યું ત્યાંદે ॥ ૧૮૮ ॥

સમ્યગ્વિમૃદય ગુરુણા નિજભૂમિમર્ત્ત-

રામુષ્મિકૈદિકસુસપ્રતિભૂમવિણ્ણુઃ ।

ક્ષીરાન્ધિસુનુરિચ પર્યુપણાદસંભય-

વસેન્વમારિમચીરમણાદ્યયાચે ॥ ૧૮૯ ॥

ગુરુણા હીરવિજયસુરિણા સમ્યક્ ચિંતાયધાનદાનપૂર્વકે વિચારવિત્ત્યા અચતીરમણા-
દકચ્ચરમાદિપાશ્ચાંચપુષ્પણાયાઃ સાંયત્સરિકપર્ચનઃ વસુમિતા અટસંભયા પ્રમાણં ચેપાં તેડટ-
સંગ્યા ધદ્યા વાસરાસ્તેષુ અમારિઃ જગજ્જીવામયપ્રદાનં ચયાચે અભ્યર્થયામાસે । વા દય ।
ક્ષીરાન્ધિસુનુરિચ । યથા કેનચિત્પુંના યદાન્યનૃપપાશ્વાત્પાથોધિનન્દના શ્રીયાંચયતે । કિં
લક્ષણામમારિમ્ । નિજસ્ય ચુરેરામનઃ ભૂમિમર્ત્તુરકચ્ચરસ્યારમનઃ આમુષ્મિકં સ્વર્ગાપર્ચનં
મયં તથા ઈદ્રિકં પુત્રકલ્પપ્રધનધાન્યમાણ્ડીકસાર્યભૌમાદિપદવીસંભયં ચ વસ્તુત્વે સાતે તયોઃ
પ્રતિભૂમવિણ્ણુઃ સ્નાક્ષિણીમવનક્ષીલા ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ કેાઈ પુત્ર, દાનેશ્વરી પાસે લક્ષ્મીની યાચના કરે તેમ હીરવિજયસુરિએ
સમ્યક્પ્રકારે વિચારીને પોતાના અને રામના આલોક-પરલોકના સુખ માટે સમર્થ
સાંયત્સરિકપર્ચન પર્ચુપણાના આઠ દિવસોમાં દેશના જીવોને અભય આપવારૂપ
‘અમારિ’ની યાચના કરી. ॥ ૧૮૯ ॥

ઉદેગિતાગિરિચરીરિકૃપાપયોધી-

ગ્રેફય પ્રમૂંહદિ ચમન્કૃતિમાદધાનઃ ।

ચન્દાર્પણાન્યુપરિ સન્તુ મવદ્તાનાં

ચૃતારદ્ર મમ તં નૃપ હત્યવાદાન્ ॥ ૧૯૦ ॥

મૃગઃ માદિભ્ય મુરિ મનિ હયવાદોઽવ હદં વદતિ કમ્ । इति किम् । हे प्रभो, भय-
दमितृ'नातां भीमघाचिनातां पर्युपणाददिनातामुपरि अधिकानि मम पुण्यार्थं चन्दा-
रिभानि दिनानि मन्तु भयन्तु । किंचत् । चृतावन् । यथा दर्शयिष्यादिकादीनां केषां
विषयाः यानामुपरि चृता भवन्ति, यथा वा वनदेशमहश्चर्योत्तमप्रमाणव्यपणनमुद्रतया-
मामुपरिदृश्यमाना ज्ञायन्ते, तथैवेन नामगः भीमदुर्जनस्यो दिवसेभ्योऽप्यधिका भूयासुः ।

मृतः किं पुनः । तेनैव कृतधर्मीयमतिशय उद्वेग उत्पद्यते । उद्वेगस्य संज्ञाना अस्मिन्नि
 मृदुद्वेगिनः । अतिशयानां ममदायां प्रतीतिरिति प्रत्यक्षमाश्रयकारिणां प्राणिनामुपरि कृपा
 दयोदयः सृष्टः दयोधिः समुद्रो मेघां लालसाप्रभुन हीरसुरोर्मधुव इति जमशृनि यत्र
 ज्ञानदेवेनैव मेघदेव सर्वमाजित्यु कृतनापगिणाय यत्र सद्दो महानुभावा यन्मयाभवेयम् । आ
 मादस्यदेव सगोर्द्धोलीतुमद्रोमादस्य १२ मृगदेव सधानः विमानः ॥

प्रशिक्षार्थं

येनानुं देवदेव इत्यनेन सर्वदृष्टव्याऽपि समुद्र केवा आगार्थने लेधने हृदयभा
 आर्धकं यः भगः शब्दत्वे आ प्रभावे हृदुः 'भावा पुन्य भाटे आपना पशुपशुना आठ
 दिवस उपर अधिक भावा भाट दिवस दो । केम द्ययैकः तिष्ठ आदि श्यामोनी उपर
 बुविता-दिताः दोष तेम शिषाऽपि भाट दिवस अधिक अभादि प्रवर्तन दो । ॥ १६० ॥

प्रारभ्यमेव-कनमोदमर्गो जमीन

वारप्रमम्य बहुदेनरपष्टिमा स्यात् ।

सावसानु सुगमद्विगणानिर्दोकी-

जीवातुनेव भवतां यत्रसेत्युदिता ॥ १९१ ॥

स्यादाद्वितं कनसुद्विग्नितशमराणां

विघ्नद्विचित्रविताम्यनवारिमाणम् ॥

अमोनमोवनननुमदमारिकं

प्रादापि तेन गुरवे पुरमानपदम् ॥ १९२ ॥

तेनाकृष्टरसादिना स्यादाद्वितं निजनामकचित्तम्, तथा कनसुद्विग्नः कनसुद्विग्नः
 सुधाः तमिनानां प्रमाणीकृतानां सादृश्यान्कयाकृतानां यानराणां दिवसानाम्, तथा अममसां
 यानीयानाम्, तथा नभमाम् । विषयगणानामिष्यते । तथा यनानामुपपक्षणाज्जनपदनगरपु-
 रप्रामाणां ये तनुमयः अमममरा मरुतकण्डपादयः नभमरा मयुःशुक्रकटिनिद्रादयः यन-
 यराः शशशश्वरद्विग्नदयः प्रामादीनां महिषमेपादयः जनेषां श्रीयानाममारिः जीवयत्वा-
 लमदया तममयः तममयसि स्फुरमायानां सादिनाममृदाद्वितलेयविशेषाणां पदं गुरवे
 हीरविजयगुरवे प्रादापि प्रदत्तम् । किं कृतेन । विशिष्टानि विषित्राण्यालेग्यानि यत्र
 कृत्वा स्फुरत्तयोनिया युक्तस्य काष्ठनस्य । अथ या विशिष्टा मनोहा विषा विस्मय-
 कारिणी । अथ या विचित्रा नानाप्रकारा रजिः यागितयस्य लालस्य काष्ठनस्य कनकस्य
 यामिमाणं मनोहरतां विघ्नद्विग्नम् । हन्ति किं कृत्वा । इत्यमुना प्रकाशेनोदित्या कथयित्वा ।
 इति निम् । प्रिद्विग्नयाद्यिभुवनस्य जीवानुना जीवनीयधिनैव । आकाशेन स्या ऊर्ध्वलोकः,

विलादिना अधोलोकः, भूमिमध्यमलोकः, इति त्रिलोकी जाताः। भवतां श्रीपूज्यानां वचसा अङ्गिणा जन्तुव्रजाः तावत्तावन्तं समयं सुगं सातेन चरन्तु पर्यटयन्तु भक्षयन्तु वा यदृच्छया। 'चर गतिभक्षणयोः' अर्थन्यात्। किं यावत् हे शमीश उपशमयतामयतंस, मेचकनभोदशमीमारभ्य आषण्ण्यहलदशमीदिनमादौ कृत्वा इदं तु गुर्जरमण्डलानुगतं यथा अन्यदेशापेक्षया तु भाद्रपदकृष्णदशमी स्यादिति आषण्ण्यकृष्णदशमीं प्रथमं संस्थाप्य यावत् यावता कालेन नभस्य भाद्रपदमासस्य बहुलेतरा शुक्ला अथ वा बहुलः कृष्णपक्षः तस्मादितरोऽप्यः शुक्लपक्षस्तस्य पष्टिका पष्टी तिथिः स्याद्भवेत् ॥ युगलम् ॥

श्लोकाथं

'श्रमद्योना स्वाभी डे शमीश, आपना वचनथी गुर्जरदेशनी अपेक्षाये आवसु वड अने भइदेश आदि अन्यदेशोनी अपेक्षाये लाइरवा वड इशभीथी प्रार'भीने लाइरवा सुड छड सुधी भाछला, कायभा आदि जलथर लुवो, भुज, हरिषु आदि स्थलथर अने शुक्र, सारिका आदि जेथर लुवो आ प्रकारे त्रयोदशोक्तना लुवो 'संलवनी' औपधिसमान अलथइय 'अभारि' वडे सुभपूव'क स्वतंत्रपणे विथरषु करो.' आ प्रभावे कहीने अकभर लाइशाडे पोतानां नाभथी अंकित (लाइशाङ्गी भडोर छाप युक्त) विचित्र प्रकारनी कान्तिवाजा सुवर्णाक्षरनी सुवाइता धारषु करनारा 'गार दिवसनी अभारि प्रवत'ना' इयनां ॥ इरमान आचार्यदेवने सुभत कथा. ॥१६१॥ १६२॥

व्यक्तिर्यथा प्रथममार्यत गुर्जराणां

सौराष्ट्रमण्डलकतेपुरदिहिकानाम् ।

द्वैतीयकं सदनमेरुते तृतीयं

तुर्य पुनर्निर्मिलमालयमण्डलस्य ॥ १९३ ॥

श्री लाम लामपुर युद्धमुलतान नाम-

नीष्टदयस्य कुमुमाशुग धाण संख्यम् ।

पठं तु रक्षणकृते स्वसवेशदेशे

तत्साधुसिन्धुरसना रजनीधरस्य ॥ १९४ ॥

तेषां वण्णामपि पुरमानानां व्यक्तिः पृथक् पृथक् कथनं यथेति ग्रन्थकृता प्रोचयते । प्रथमं पुरमानं घामनाम्नोः संस्काराभावः । कश्चित्स्थित्यते कचनपि न । तेनापि संस्कारो न कृतः । इति गुर्जराणां धरित्रीमण्डलस्य । सु शोभनो भरतमार्यभौमप्रदत्तदेवदेशनाम- रवान राष्ट्रः, सुराष्ट्रः, सुराष्ट्रः एव सौराष्ट्र इति सौराष्ट्र एव मण्डलः । अथ वा सौराष्ट्र-

नाम्नो युगादिदेवतन्दनस्य मण्डलो देशः सौराष्ट्रमण्डलः । तथा पतेपुरं साहिराजधानी
तदाश्रयेण मेयातमण्डलमागतम् । तथा दिहिका दिहोनामनगरी तत्कथनेन तत्पार्श्ववर्ति-
नोऽप्येऽपि मण्डलाः समायाताः । पतेषां मण्डलानां द्वितीयमेव द्वितीयिकम् । स्वार्थं इकण् ।
तथा सन प्रयानो योऽजमेरुदेशः तेन जनयकोटीकामहस्यलीनागपुरादिदेवा लभ्यन्ते ।
तद्वृत्ते तदर्थं तृतीयम् । पुनर्निखिलः समग्रोऽपि माल्यमण्डलोऽवन्तिदेशस्तस्य । तद्वग्रहेण
निखिलापि दक्षिणदिक् तुयं चतुर्थम् । तथा धिया लक्ष्म्या लाभः प्राप्तियत्र तादृशेन लाभ-
पुरेण लाभपुरदेशेन पञ्चापनाम्ना । मण्डलेनेत्यर्थः । तन्ममीपस्था अपि तद्वग्रहेण ज्ञेयाः ।
पुनर्कीर्ति तादृक् मुलताननामा भीवृज्जनपदः तयोर्द्वयमुच्चमुलतानादिभेदाणाम् तस्य कुत्तु-
माशुगः स्मरस्तस्य याणाः शरास्तेषां मंह्या यस्यः । पञ्चममित्यर्थः । पुनः साधुषु मुनियु-
सिन्धुः समुद्रः स एव रसना मेसला यस्या सा पृथ्वी तस्या रजनीश्वरध्वजः तस्य । यता-
यता यतिराजस्य हीरसूरेः स्वस्यात्मनः सवेशदेशे समीपे रक्षणकृते कदाचित्कल्याण्यक-
स्मिकागतस्य प्रत्ययकृते दर्शनार्थं स्वपाश्वं स्थापनार्थं पष्ठं स्फुरमानमाप्येत अग्नितम् ॥
युग्मम् ॥ इति पशुपणाद्वादशदिनामारिकुरमानप्रदानम् ॥

श्लो॥३५॥

ते ॥ इरमानो कथा कथा देशसंज्ञंभी हतां, तेजुं पशुं न कर्तां भंयकार ठडे छे
डे : (१) शुभ्रदेशना अहवृथी सौराष्ट्रदेश संज्ञंभी. (२) आहवाहनी राजधानी इतेहपुरने
आश्रयिने रडेला मेवाड अने दिहडी तथा तेनी समीपमां रडेला अन्य देशसंज्ञंभी.
(३) अजमेर, काभड़, नागपुर, रथडी प्रदेश आदि संज्ञंभी (४) समस्त मानवदेश
संज्ञंभी (५) लाभपुर-पञ्जल अने मुलतान आदि देश संज्ञंभी अने (६) छडु इरमान
साधुओंनां यन्द्रसमान श्री हीरविजयसूरिछने पोताणी पासे राखवा भाटे अप्पं कर्-
पाभां आभ्युं. आ दीते छथे इरमानो ते ते देशोभां थोडलपाभां आभ्यां. ॥ १६३ ॥ १६४ ॥

नैकक्रोशमिर्तं न इग्विषयभावपारं यथोराशिव-

त्कीडत्कुञ्जराजिराजिवजितामर्त्यत्रजम्राजितम् ।

नानानीडजमीननीरभरितं तडामराख्यं सर-

स्तेभ्योऽदत्त निषिद्धमीननिधनं तडिड्वाग्भिर्नृपः ॥ १९५ ॥

नृपोऽक्रम्यरस्तेषां सूरीणां विद्याः पण्डितशान्तिचन्द्रगणयस्तेषां चाग्निः डामरमरो
मत्स्यीविज्ञान्युपदर्शकभोकोक्तियुक्तिभिः निषिद्धं निवारितं मीनानां मत्स्यानां निधनं यथो
यत्रैषंयिधं तत्स्यं साहिना शानितत्वाग्महत्तया प्रसिद्धं डामर इत्याख्या नाम यस्य
तादृशं सरो महातटाकं तेभ्यो हीरविजयसूरिभ्यः अदत्त ददिवान् । किभूतम् । नैकं वदथः

કારણાદેવામનુષરાણાં યાવચનાનામમારિર્જિવિદ્યા ન રોષતે ન સ્પન્દતે । લુપ્થકાનિયેનાત
જીવાનુકમ્પા ન પ્રોણાતિ હસ્યથઃ । નેન । અગ્નિગ્નિગ્નિગ્નિ । યથા આગ્નિસ્ય સુધારને
અન્દ્રિકા કૌમુદી મલિન્દુચાનાં ચૌરાણાં ન રોષતે । દગ્તાનામપિ અગ્નિગ્નિ સ્વાત્ । યથા
'દશનઅન્દ્રિકયા વ્યવભાસિતમ્' इति રમી પ્રોણમાસ્તે । તગ્નિગ્નિસ્ય 'અગ્નિગ્નિગ્નિ' અગ્નિગ્નિગ્નિ
પ્રદાનમત્ર ॥

શ્લોકાધ્ય

‘હે શુરદેવ ? મારાં સર્વે’ સેવકો રાક્ષસોની જેમ માંસાહારી છે, તેથી જેમ ચોર-
દોડોને અન્દ્રની અન્દ્રિકા ન ગમે, તેમ તેઓને આવી જીવદયા ગમતી નથી. ॥ ૧૯૯ ॥

શનૈઃ શનૈસ્તેન મયા વિમૃશ્ય પ્રદાસ્યમાનામથ સર્વથૈવ ।

દક્ષામિથૈતામવયાન્તુ યુયમમારિમન્તર્મદતેષુ કન્યા ॥ ૨૦૦ ॥

હે પૂજ્યાઃ, યસ્માઞ્જીવદયા મુદ્રાલાં સ્લેષ્ઠાનાં ન રોષતે તેન કારણેન ત્રિકરણ-
શુદ્ધથૈવ દાનાભિપ્રાયેણ વિમૃશ્ય અમારિપ્રદાનયોગ્યવિવસાદીનાં વિચારં વિધાય શનૈઃ
‘શનૈર્મદ’ મદ’ મસ્તકૈરિય દિનૈઃ પ્રદાસ્યમાનામેતાં ધીમનુકામમારિ જીવપાલનરૂપાં
સર્વથા સર્વપ્રકારેણ યુયમન્તરિયે દક્ષામેયાવયાન્તુ જાનન્તુ । કામિય । કન્યામિથ ।
યથા મહતા ઉત્તમેન । ‘અમેઘા મહતાં યાળી’ इति થયનાત્ । તથા ચ ‘કૂર્મકુલાચલક-
ણિપતિવિદ્યુતાપિ ચલતિ વસુધેયમ્ । પ્રતિવક્ત્રમચલમનસાં ન ચલપુંસાં યુગાન્તેઽપિ ॥’
इत्यપિ થયનાત્ પ્રદાસ્યમાનાં સ્વયં મનસિ કલ્પિતાં કથિતાં વા દક્ષામિથ જ્ઞાયતેઽવશ્યમ્ ॥
इति શુરોઃ પુર इत्यમે જીવામારિપ્રદાવકથનમ્ ॥

શ્લોકાધ્ય

હે પૂજ્ય, તે માટે મેં અમારિ પ્રદાનના દિવસોનો વિચાર કરીને, ધીમે ધીમે
આપે કહેલી ‘અમારિ’ આપના હૃદયમાં, ઉત્તમ પુરુષોનાં કન્યાવાઠાનની જેમ સર્વપ્રકારે
આપેલી છે, જેમ નાણાં: કારણ કે મહાપુરુષોની વાણી અમેઘ હોય છે. વળી, કાચો,
મેઝ અને શેપનાગ વડે ધારણ કરાયેલી પૃથ્વી પણ કોઈ અવસરે ચલિત થાય પરંતુ
ઉત્તમ પુરુષોનાં આપેલા વચને શુભાન્તે પણ ચલિત થતાં નથી. ॥ ૨૦૦ ॥

પ્રાગ્વત્કદાચિન્મૃગયાં ન જીવદિસાં વિધાસ્યે ન પુનર્મયદ્વત્ ।

સર્વેઽપિ સત્ત્વાઃ સુખિનો વસન્તુ સ્વૈરં રમન્તાં ચ ચરન્તુ મદ્વત્ ॥ ૨૦૧ ॥

હે શુરો, અહં કદાચિત્ કસ્મિન્નપિ સમયે મૃગયામાલેટકં ન વિધાસ્યે । કિંવત્ । પ્રાગ્વત્ ।
યથા પર્વં ધીમગ્નિમલતાત્પ્રપન્નમ્ મયસાં મર્ગાન્તેઽપિ નિવૃત્તિઃ જીવદિસાં

યથા દફરસ્થાનેન સ્તમ્ભતીર્થે પ્રમોદતઃ ।

મુનિમુન્દરસૂરીન્દોર્વાદિગોકુલસંકટઃ ॥ ૨૦૪ ॥

ગુણશ્રેણીમણીસિન્ધોઃ શ્રીહીરવિજયપ્રમોઃ ।

જગદ્ગુરુરિદં તેન વિરુદં પ્રદદે તદા ॥ ૨૦૫ ॥

તદા તસ્મિન્નયસરે તેન પ્રમુદિતેનાકચ્ચરસાહિના શમદમાર્જવામાર્દયાદીનાં ગુણનાં શ્રેણ્ય યથ મળ્યો રત્નાનિ તેષાં સિન્ધોઃ સમુદ્રસ્ય શ્રીહીરવિજયાભિધાનસ્ય પ્રમોઃ સૂરીન્દ્રસ્ય અયં જગદ્ગુરુરિદં વિરુદં પ્રસિદ્ધિહુન્નામવિશેષં પ્રદદે દીયતે સ્મ દત્તમ્ । કેનેષ । આપાટનગરશોણીશક્રેણેષ । યથાધુના 'આહહ' इति પ્રસિદ્ધસ્ય મેદપાટમળ્હલમળ્હન-સ્થાપાટનગરસ્ય શોણીશક્રેણ ભૂમીશ્રેણ રાણકેન દ્વાદશસંકયાકાનિ વરસરાણિ યાવન્ આષામ્ણાનાં તપોચિદોષાણાં કર્તુઃ કારકસ્ય જગદ્ગુરુનામ્નો પ્રતીશિતુઃ સૂરિરાજસ્ય તપા इति વિરુદં દદે । પુનઃ કેનેષ । દફરગ્ગાનેનેષ । યથા સ્તમ્ભતીર્થે તન્નગરનાયકેન દફરનામ્ના ત્થાનેન યથનાધિપતિના પ્રમોદતો દર્પાંતિશયતઃ સહસ્રાયધાનિનો મુનિમુન્દર-નામ્ન સૂરીન્દોરાચાર્યચન્દ્રસ્ય પાદિગોકુલસંકટ इति વિરુદં દત્તમ્ ॥ ત્રિભિર્ચિદોષકમ્ ॥ इति જગદ્ગુરુવિરુદ્ધમ્ ॥

સંસાધર્થ

જેમ પૂર્વે મેવાડદેશમાં આવેલા "આહહ" નામના નગરનાં રાણાએ ખાર વર્ષ પર્થત આયંભિલપ કરનારા જગન્નન્દ્રસૂરિને "તપા" નામનું બિરુદ અર્પણ કર્યું હતું, અને રત્નમન તીર્થના દ્વરપાલ રાજાએ હર્ષથી સહસ્રાયધાની મુનિમુન્દરસૂરિએ "વાદિગોકુલસંકટ" નામનું બિરુદ અર્પણ કર્યું હતું, તેમ તે અવસરે આયંત પૂછ થયેલા અઠાસે ગુણરાત્નસાગર હીરવિજયસુરિએ "જગદ્ગુરુ"નું બિરુદ અર્પણ કર્યું. ॥ ૨૦૩ ॥ ૨૦૪ ॥ ૨૦૫ ॥

નીત્યામ્નોશાન્વન્દીઓકાશ્રીમત્યુરેઃ પાદોપાન્તે ।

પ્રોક્ષાન્ક્રે શોર્ણાશક્રો દેહીનાંદોન્મૂહાંસ્તીર્થે ॥ ૨૦૬ ॥

શોર્ણીશક્રોઽરુચ્ચરમાહિઃ ધીમાન્ માહિવિહિતસંમાનદાનકુલ્લધમીકલિતો હીરવિજય-નામ્ના સુરિસ્તસ્ય પાદોપાન્તે ચરણમધીપે નીત્યા આનીય અસ્તોપાન યદ્વન્ યદ્વીલોકાન્ દારાગારનિક્ષિપ્તજ્ઞાન્ પ્રોક્ષાન્ક્રે યદ્વીતો નિષ્કરદ્વહાન્ કૃત્યા મુત્કલ્યાન્ મુક્તિ સ્મ । ક । ૧૫ । દેહીન્ યથા મધ્યગ્રીમ્નોર્થે ધોરગુરુજયે અગ્ન્યર્થીર્થે ચા અંદોઽવૃહાગ્નિજદુરિતસંયાતા-મુદ્ધનિ નિષ્કારો મયન્ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ બંધજીવો તીર્થસ્થાનમાં પોતાનાં પાપકર્મોથી મુક્ત બને તેમ અકબરે શ્રી હીરવિજયમુરિજીનાં ચરણે સાધીને ઘણા બંદીઓને (કેદીઓ)ને મુક્ત કર્યા. ॥ ૨૦૬ ॥

પ્રગમ્ય તે પ્રમોઃ પદાનત્રીવદન્નિદં મુદા ।

મુનોન્દ્ર નન્દતાચિરં મુવર્ણસાનુમાનિવ ॥ ૨૦૭ ॥

તે યગ્દીશ્વરોઃ પ્રમોહીરસુરેઃ પદાન । પૂજ્યત્વાદ્યદુષ્કલનમ્ । ચરણાગમનમ્ય સ્વસ્થશિ-
રમા મંસ્પૃષ્ટયા મુદા પ્રમોદેન કૃત્યા હૃદયંયંચિધમયીયદન અતિશયેન લાઙ્ક્યસ્થરેણ વા
વદન્તિ સમ । હૃદં કિમ્ । દે મુનીન્દ્ર. ચિગદસ્માકં કારાગારનરકુલકનિપાતિનામુદ્ધાર-
કારક ત્વં મુનો, ચિરં ગલિતાયધિસમયં યાયન્નન્દતાન્ મમૃદ્ધિમાન મય જીય ચિરસ્થાયી
ભવ । ક હવ । મુવર્ણમાનુમાનિવ । યયા મેદગિરિઃ કલ્પવૃક્ષાદિતમૃદ્ધિમાંસ્તથા શાશ્વત-
સ્થાયુલોડસ્તિ તથા ત્વમપિ મૃણાઃ ॥ इति यगदीशोचनम् ॥

શ્લોકાર્થ

તે બંદીઓ હીરવિજયમુરિજીનાં ચરણોને નમસ્કાર કરીને, સ્પર્શ કરીને, હર્ષિત થઈને મોટા સ્વરે જોડ્યા : હે પ્રમો, અધકૂપસમાન કારાવાસમાંથી અમારો ઉદ્ધાર કરનાર હે મુનીન્દ્ર, આપ ચિરકાળ સમૃદ્ધિવાન બનો । આપ મેરૂની જેમ દીર્ઘાયુ (શાશ્વતાયુ) બનો ! ॥ ૨૦૭ ॥

ઉત્પાય નિશીધિન્નાં પ્રમુપાર્થાત્પક્ષિણાં વિમુક્તિકૃતે ।

હાવરસરસિ સ ગતવાન્ધનવિજયં સાર્ધમાદાય ॥ ૨૦૮ ॥

સોડ્યવ્યરસાદિઃ પ્રમુપાર્થાત્ શ્રીહીરવિજયસૂરીન્દ્રસ્ય સંનિધાનામાદુત્પાય પક્ષિણાં
વેલિકુલકલ્પતે સ્વયંરક્ષિતાનાં વિવિધવિદ્ધગમાનાં વિમુક્તિકૃતે સ્વયમેવ વિમોચનાર્થ
ધનવિજયપત્તામાનં સુરિસચિવં સાર્ધં સ્થેન સમમાદાય સૂરીણાં વિમ્વાર્થં મૃદ્ધીત્વા હાવર-
માણિ સરસિ તટાકં ગતવાન જગમ ॥

શ્લોકાર્થ

અકબર આચાર્યદેવ પાસેથી જીંદીને કીડાયે રક્ષણ કરાયેલા પક્ષીઓને મુક્ત કરવા માટે આચાર્યદેવના પ્રતિનિધિરૂપ ધનવિજય નામનાં શિષ્યની સાથે બાબર સરોવર તરફ ગયા. ॥ ૨૦૮ ॥

તત્ર ચ વ્યતિકરેઽટવીવિયદ્ધારિચારિયુવજાનિજન્મિનામ્ ।

સંકથા વિરદ્દાવચારિમુગ્માલિકા ઇવ મિથોઽત્ર જઙ્ગિરે ॥ ૨૧૩ ॥

અ પુનરમારિઃ પ્રવર્તિતા, અથ ચ સકલસત્થાનાં મિથમ્ યાતાં પ્રવૃત્તા इति વચ-
સ્પદાથઃ । તત્ર ચ વ્યતિકરે તસ્મિન્નેવામારિપ્રવતેનસમયે અપ્રાકધ્વરભૂમણ્ડલે જગતિ વા
અટક્યામરણ્યે । ઉપલક્ષણાદ્વનધામાદિસંપ્રદાઃ । તથા વિયતિ આકાશે, તથા ધારિણિ સ-
લિલે ચગ્નિ પયંદન્તિ इत्यેવંશીલાઃ યતાયતા વનચારિણો મૃગાદયઃ શ્વાપદાઃ । યદુક્ત-
પાણદયચરિત્રે—‘કાન્તારેઽત્ર કૃતાન્તોઽપિ શ્વાપદાનામનાપદામ્ । સ્વત્પુત્રમીતો નૈતેપાં
પ્રમથમ્યપમૃત્યયં ॥’ इति । યત્પિ હૈમ્યામ્ ॥ ‘પશુસ્તિર્યવચરે દિલ્લેઽસ્મિન્ધ્યાલઃ શ્વાપદોઽપિ’
इत्यુક્તમ્, તથાપિ અગ્ન્યથ વગ્યઝીયાઃ સર્વેઽપિ શ્વાપદા વયોઽવ્યગ્તે इति । વિયચારિણો
મયૂરાદયઃ પક્ષિણઃ, તથા જલધારિણો મીનાદયઃ, તથા યુવતિસ્તરુણી જાયા વત્ની યે-
પામ । ‘જાયાયા નિઙ્’ । જાયાશબ્દસ્ય નિઙ્પ્રત્યયઃ । તથા ‘લોપો વ્યોર્થલિ’ इति સૂત્રેણ
યકારસ્વ લોપઃ । પુંવદ્વાયઃ ક્ષીપ્રત્યયસ્વ લેર્લોપઃ । યુવજાનયઃ તરુણીઓકાઃ તાદૃશ
યે જન્મિનાં ઝીયાઃ અધિકારાગુમાંસઃ તેષાં મિથઃ પરસ્પરં સ્ત્રીભિઃ સાર્યં સંકથા યાતાં ।
‘ત્યગ્નંકથાપિ જગતાં દુરિતાનિ દન્તિ’ इति ભક્તામરસ્તથે । ‘સંકથા યાતાં’ इति તદ્વૃત્તિઃ
જઙ્ગિરે જાતાઃ પ્રવૃત્તાઃ । ઉપ્રેક્ષ્યતે—વિરદ્દઃ સ્ત્રીમત્રોઃ इતેતરં વિયોગઃ સ ય વાયો
દાવાતલઃ તત્ર ધારિમુષાં મેષાનાં માલિકા ધોરણયઃ કાદમ્બિગ્ન્ય ઇવ ॥

‘સોડાથ’

અમારિ પ્રવર્તન કરાણું અને સમસ્ત પ્રાણીઓની પરસ્પર વાર્તા પણ પ્રવર્તાઈ ।
અમારિપ્રવર્તન થતાં વનચર, ખેતર અને જલચર તરુણીઓ સહિત તરુણ પ્રાણીઓની
પરસ્પર વાર્તા પ્રવર્તી. તે બધે પતિપત્નીના પરસ્પરના વિરહરૂપી દાવાનલને શાંત કરવા
માટેની મેષમાળા ન હોય ! ॥ ૨૧૩ ॥

પ્રથમ પ્રથમ વનચારિણાં વાર્તા—

વાત્સ્યાચર્યસ્ય પ્રિયમિતિ કરિણી કિં મત્તો મયપ ઇવ રમસે ।

નો જાનીયે મૃગયુમિર નૃપં દન્તારં તદ્વ્રજ ગજ મહનમ્ ॥ ૨૧૪ ॥

વાપિ ગતિદિશ્નનામા કરિણી દક્ષિણી પ્રિયં કરિણમિત્યમુના પ્રકારેણ આચર્યસ્ય વ-
દન્તિ યમ । વિમાનમયો તદ્દેવાદ—દે પ્રિય દક્ષિણ, મયપો મદિરાપાયીય મત્તોઽતિ-
શીયઃ ગત્ રમસે મયા મદ કીદમિ વચસ્માન્પ્રકારાન્ત્વં મૃગયુમિર પ્રવળાલેટકધારિ-
ણમયું શૂદ્રમદસ્પરભાદિ તે તત્ર દન્તારં યાતવં નો જાનીયે નો વેસ્મિ કાવૃચમ્યા । તત્ત-
સ્માન્પ્રકારાન્ત્વં દે મત્ત ‘જીવન્તો મદ્રશ્યાનિ પર્યેત્’ इति વચનાન્ મહનં ગિરિમદ્દરં
પ્રતિ યત્ત સ્માનમયાન્નગ્નય વાદિ ॥

શ્લોકાર્થ

પ્રથમ વનચર જીવોની વાર્તા કહે છે :

કોઈ હાથણી પોતાના ત્રિય હાથીને આ પ્રમાણે કહે છે કે : 'હે સ્વામિન્, મદિરા-
પાન કરનાર હાર્ડિયાની જેમ મદોન્મત જનીને મારી સાથે શું રમે છે? તું બળુતો નથી
મહાશિકારી એવો અકબર ગાદશાહ તારો વધ કરશે? તે મારે છે બજ, તું કોઈ
કે અગેચર વનમાં આવ્યો બ.' ॥ ૨૧૪ ॥

સોડપ્યવક્કરિણિ મા વિમીહિ નઃ સૂરિશાસનવશાત્ હન્તિ સઃ ।

ફિં ત્વનેકપતયો રણેષુ મદ્ગોત્રિણામુપકૃતિસ્મૃતેરિવ ॥ ૨૧૫ ॥

મોડપિ ગજોડપિ અથક્ સ્વાચ્છે આસ્વાતવાન । હે કરિણિ, મીરત્યાન્ મીરકલ્પ-
ભાષણાન્ ચ મા વિમીહિ મનસિ મયં મા નય । સઃ અકબ્યરઃ સુરેર્હરિયજયગુરોઃ
શાસનસ્યોપદેશસ્ય યદ્વાહાયસત્યામ્નોડસ્માન્ નૈવ હન્તિ ટ્યાપાદ્યપતિ । ઉત્પ્રેક્ષતે—અ-
નેકાન્ ઘટ્ટન્ પાતિ રક્ષતીત્યનેકપત્તત્ત્વેનેય ઉત્તાય યા રણેષુ સંદ્રામાદ્રણેષુ મત્તોત્રિણાં મદ્-
શ્યાનાં મદેકયંશાનાં વા ગજાનામુપકૃતેઃ પરલ્પ્યદિલ્લનાપુપકારસ્ય સ્મૃતેઃ સંસ્મરણાદિય ॥
इति गजमिथुनाद्यापः ॥

શ્લોકાર્થ

ત્યાર પછી હાથીએ કહ્યું કે : હાથણી, કરપોક એવી તું બનના પામ. કારણ કે
અકબર હીરવિજયસૂરિની આજ્ઞાને આધીન હોવાથી અમારો વધ કરશે નહીં. વળી તે
અનેક પ્રાણીઓનો રક્ષણ કરનાર છે; વળી રણસંગ્રામમાં મારા વંશજ હાથીઓ વડે
કરાયેલા ઉપકારની સ્મૃતિથી જ અમારો વધ નહીં કરે. ॥ ૨૧૫ ॥

इति काचिदुवाच हयद्विपती प्रमदं प्रियं मुञ्च सचिन्त इव ।

भुजमूर्धविरोधितयेव यतः प्रणिहन्तुमना अपमेति नृपः ॥ २१६ ॥

કાચિન્ હયદ્વિપતી યનસ્વપ્નદમહિષી । 'મહિષો યમયાદનઃ । રત્નમ્બયો યાદરિપુઃ'
इति हिम्याम् । इत्यमुना प्रकारेण उवाच भाषते स्म । इति किम् । हे मदिप प्रिय, सचिन्त
इवात्प्राप्तियुक्त इय प्रमदमानन्दं मुञ्च त्यज । यतः कारणान् प्रणिहन्तुमनाः त्वां घान-
यितुकामः अयमतिभयान्प्रत्यक्ष इय लक्ष्यते साक्षादकच्यः नृपो राजा ममेत्यायाणि ।
उत्प्रेक्षते—भुजमूर्धविरोधितया स्कन्धधीरूपोद्भूतमैरित्येनेय । 'स्कन्धयो वृपरनाक्ष-
न्धोपमः' इति काव्यकल्पलतायाम् ॥

કારણાદ્રુપોડકચ્ચને મૃગચારસિદ્ધતયા તથા ભવતો હન્તા ઘાતકો વ્યાપાદયિતા ધર્તંતે ।
ઉત્પેક્ષ્યતે—કલપાણાં સ્વપત્નીનાં કલ્પચન્દ્રશ્મ્યા કટિતટીશ્રિયા સહ સ્પર્ધા સંઘર્ષસ્તસ્યા-
સ્તયા યા યા કુપ્ત કોપસ્તેન કિમ્ અથ વા નિજા આત્મીયા ચે મત્તા રણકરણધુરીના
વારણાસ્તેષામરિત્યેન કિં શત્રુભાવેનેવ ॥

શ્લોકાર્થ

વળી, કોઈ સિંહણ સિંહ તરફ બોલી : ‘હે પ્રિય કેસરી, તું પર્વતની શુક્રામાં
મુખપૂર્વક સૂઈ જા. કારણ કે શિકારનો રસિક રાજા અકબર તારો ઘાત કરશે. તું
અકબરની પત્નીઓનાં કટી પ્રદેશની સાથે સ્પર્ધા કરતો હોવાથી અથવા તેનાં રણશૂર
હાથીઓનો તું હુશ્મન હોવાથી તારા પ્રત્યેના વૈરભાવથી પણ એ તારો ઘાત
કરશે.’ ॥ ૨૧૮ ॥

સિંહોડપ્યારુપત્કુરુ મા મીરુ મીર્તિ નાયં હન્તિ ત્રતિશાર્દૂલશાસ્ત્યા ।

યદ્વા શૌર્યાહલિતદ્રેપિનાગાન્દન્યાદુષ્ઠૈઃશિરસઃ સંશ્રિતાન્કઃ ॥ ૨૧૯ ॥

સિંહઃ કણ્ઠીરવોડપિ આશ્ચર્યભાષે । હે મીરુ હે કાન્તે કેસરિણિ, ત્વં મીર્તિમાતૃક
મા કુહ । ‘પિથ યોદ્ધ ચ્ચાહ્લોકેષુ ચદતીતં ઘરગાધિ તદ્રૂતમ્ । ન હિ મીરુ મતં નિવર્તતે
સમુદાયમાત્રમિદં કલેષરમ્ (?) ॥’ હત્યુત્તરાધ્યયનવૃત્તો । યસ્માદ્દેવોઽન્તેશાર્દૂલસ્ય મુનિપદ્મા-
નસ્ય હીરગુરોઃ શાસ્ત્ર્યા આશ્ચર્યા શિક્ષયા વા અયં સાહિઃ અસ્માન્ન હન્તિ ન ઘાતયતિ ।
યદ્વા અથ વા ઘષધિધાનાભાષે હેતુમપ્યાહ—શૌર્યાગ્નિજ્ઞશૂરત્વેન દલિતા વ્યાપાદિતા
દ્રેપિણુ ઘિપક્ષેણ નાગા મુક્યા ચે દ્રેપિણા નિજનિઘ્નત્તનજનિતામિતદ્રેપિત્યેન ધૈરિણો
નાગા હસ્તિનો પેસ્તાન્ તથા ઉષ્ઠૈઃશિરસો મહારત્મનો મહર્થિકાન્વા પર્વતાંશ તુલ્યબુઝાન્
શૌલાંશ સંશ્રિતાન્ પૃષ્ઠલગ્નાન્ સંયમાનાન્ યા કો હન્યાસ્કોડપિ વ્યાપાદયેત્ । અપિ ન
કોડપિ । યદુક્તં ભક્તામરસ્તથ—‘હરિણાધિપોડપિ નાક્રામતિ કમયુગાચરસંશ્રિતં સે’ ॥

શ્લોકાર્થ

ત્યારે સિંહ બોલ્યો : હે બીરૂ સિંહણ, તું જા ના પામ. કારણ કે મુનિપંચાનન
(સિંહ) હીરવિજયસૂરિની આજ્ઞાથી તે અકબર અમારો વધ નહીં કરે. વળી, પોતાના
શૌર્યથી જેણે શત્રુ હાથીઓને હણી નાખ્યા છે તેમજ મોટા પુરુષના મસ્તકે રહેલા અથવા
પર્વતની ટોચે રહેલા એવા અમારો વધ કરનાર એ અકબર કોણ છે ? ॥ ૨૧૯ ॥

વપુષા કુરુપે કિમશ્યય્યાં સ્મયમાનાસનશાસિશાલયા ત્વમ્ ।

કિમવૈપિ ન મૂઢ્યૈતિ હન્તું દયિતં દ્રોપિનમિત્યુવાચ કાચિત્ ॥ ૨૨૦ ॥

શ્લોક

વનખંડની મહિષીએ મહિષને કહ્યું કે : 'હે પ્રિય મહિષ, ગિરિનાગર માણસની જેમ તું આનંદનો ભાગ કર. કારણ કે પ્રાણીઓનો તથા વનમાંના તરફથી ભયનો અકબર આગ્રહ હોય છે, તને રક્ષણની યોગ્ય સાથે સ્વર્ગ કરવાની ઉત્પન્ન થયેલા પૈરખાને કારણે તને દંભવા માટે જ આવેલો ન હોય ! ॥ ૨૧૬ ॥

અન્યથાગ્નોઽપિ કાન્તેઽર્પિતં મૂળમેમાં કૃયા યન્નિદ્રેણેન સૂરીશિતુઃ ।

સોઽપ્યવધેન નયશુભા નેશ્નતે યાનભાવેન વિભગ્નકૃતાન્તાદિય ॥ ૨૧૭ ॥

સોઽપિ દયહિવન મહિષોઽપિ રમ્યમુના મ્હારેણ કલ્પ કલ્પાદ્ । કે કાન્તે મેરમિ. મૂળમેમાં કૃયા શાદર્પિતમશ્વાદ્યમ । મીતિમિપ્યંગઃ । મા કૃયા મા કૃયાઃ । 'માફિ લુહુ,' માફિયોને લુહુ રથાત્ । 'મા કાર્પિતિ । લુહુશ્ચેન મૂળે મિઃ' હિતિ પ્રક્રિયાક્રીમુપામ । તથા ચ દેમચન્દ્રઃ—'મા કાર્પિત્કોઽપિ કાપાનિ મા ન મુઃ કોઽપિ મુઃગિતઃ' હિતિ યથા નાદ્યધિવદ્યર્થે મૂળે મિપ્યંગઃ । યત્ યન્માત્રાણાં સૂરીશિતુઃ દાર્પિતયસૂરીશ્ચ નિવેશનાનુશિષ્ટયા નોઽસ્માનવધેન પાપેનામ્મોષીનેન ચશ્રુયા નેષેણ નેશ્નતે ન પદ્યતિ કિં પુનર્યથેચ્છયા તન્મા શાકૃષ્ય । ઉન્નંદયતે—યાનભાવેન યાત્રાન્યેન કૃતાન્તાદિય અપ્યદિય । સ્વવાહનપગ્નિમયે વિભાગ્ય મમોપરિ મા કૃત્યાદિવ્યગ્નકાલ્પયં પ્રાપ્નુયન્નિય ॥ હિતિ મહર્ષિમિથુનાદ્યાઃ ॥

શ્લોક

ભારે મહિષે કહ્યું કે : 'હે પ્રિય મહિષી, તું હવે અકબર તરફથી ભય ના રાખ, કારણ કે અકબર હીરવિજયરિના ઉપદેશથી પાપની સાથે પગ ભેનો નથી, તો અમારા વધની શંકા શું કરવી ! વળી, હું યમના વાહનરૂપે હોવાથી યમરાજાના ભયથી પગ ભે મારો વધ કરી શકે નહીં. ॥ ૨૧૭ ॥

કાપિ પ્રિયં વદતિ વારણવૈરિણી

શેષે મુસં કયમહો ગિરિગહરેષુ ।

દન્તા નૃપસ્તવ કલ્પકલ્પતુલ્યક્ષ્મી-

સ્પર્ધાક્રુષ્ણા નિજગજારિતયાથ વા કિમ્ ॥ ૨૧૮ ॥

કાપિ વારણવૈરિણી ગજવૈરિણી નિહી પ્રિયં સ્વમતાંગં પદ્મચાનનં પ્રતિ હિતિ વદતિ । નિતિ નિતિ... કેમગિન, ગિરિગહરેષુ મુધગાણાં કંદરેષુ યનનિવૃક્તેષુ વા યથા શેષે સ્વપિપિ । યન્માદિવ્યધિકારાન્પ્રાક્તનમેય સંયત્ર ગૃહ્યતે ।

કારણાદ્યોઽપ્યસ્યો મુદ્ગારાવિજનયા તથ મગનો દમ્ભા ધાત્વકો વ્યાપાદયિતા યતંતે ।
દન્દેરપતે—જન્દ્રપત્તો સ્વપ્નગીર્વાણ્યમ્ કલ્પવૃક્ષસ્યા કલ્પિતદીધિવા મહ સ્વાર્થા મંપર્ગસ્તસ્યા-
સ્તયા તા યા કુપ્ત કોપસ્તેન વિમ્બ ડમ્ભા નિજા આત્મીયા ચે મજા મ્બકરણપુરીણા
કારણાન્તેવાર્થાસ્તેન દિ શત્રુધાત્વેન ચ ॥

સ્ત્રોત્રાથ

વળી, કોઈ સિદ્ધિ સિદ્ધિ તરફ બોલી : 'હે પ્રિય કેસરી, તું પર્વતની શુક્રામાં
મુખપૂર્વક મુખ બા. કારણ કે સિદ્ધિરનો સચિત્ત રાજ્ય અકબર તારો ધાત કરશે. તું
અકબરની પાત્રીઓનાં કટી પ્રદેશની સાથે સ્પર્શ કરતો હોવાથી અથવા તેનાં રત્નશૂર
હાથીઓનાં તું દુરમન હોવાથી તારા પ્રત્યેના પેરબાવથી પણ એ તારો ધાત
કરશે.' ॥ ૨૧૮ ॥

સિદ્ધોઽપ્યાલ્પનકુર મા મીઠ મીનિ નાપં દન્તિ પ્રતિગાર્હવ્યાસ્ત્યા ।

યદા મીયાંદસ્તિદેધિનામાન્દન્યાદુર્ભાગિરમઃ મંધિતાન્કઃ ॥ ૨૧૯ ॥

નિદઃ વૃષ્ટીસ્થોઽપિ આલ્પયદ્ધમાયે । દે મીઠ દે વાગ્મં કેનરિણિ, ત્વં મીતિમાત્મકં
મા વૃદ્ધ । 'વિષ વોદય જાગરોષને યદનીને વગાપ્રિ તદ્વતમ્ । ન દિ મીઠ મત્તં નિષર્તંતે
મમુદાપમાપ્રમિદ્ધ' કલેચરમ્ (?) ॥' દુષ્ટગમ્યાલ્પયમપૂર્વો । યસ્માદ્દેવોમંતિશાર્દુલસ્ય મુનિપચા-
નસ્ય દીર્ઘગુણઃ કાલ્યા આજ્ઞાયા ડિધિયા વા અર્થ સાદિઃ અસ્માપ્ત દન્તિ ન ધાતવતિ ।
યદા અર્થ વા યપચિધામાર્થાં દેનુમત્પ્રાદ—શોષાંશ્વિજગ્નશૂરત્વેન દલિતા વ્યાપાદિતા
દેવિયુ વિવર્તેયુ નામા મૂઢ્યા ચે દેવિણા મિજ્જનિજ્જનતત્રનિતામિતપ્રિયત્વેન ધિરિણો
નામા દલ્લિતો પેશ્વાન્ તથા ડંધઃશિરમો મદામ્મનો મપચિકાર્યા પર્યંતાંશ મુદ્ગવૃક્ષાન્
દોષાંચ મંધિનાન્ મુદ્ગવૃક્ષાન્ સંપમાનાન્ વા કો દમ્ભાકોઽપિ વ્યાપાદયેન્ । અપિ ન
કોઽપિ । યદુક્તં મગામરસનં—'દરિણાધિપોઽપિ નાકામતિ પ્રમયુગાચજ્ઞમંધિને તે' ॥

સ્ત્રોત્રાથ

ત્યારે સિદ્ધ બોલ્યો : 'હે બીર સિદ્ધિ, તું બધ ના પામ. કારણ કે મુનિપંચાનન
(સિદ્ધ) દીર્ઘવિજયસુદિની આજ્ઞાથી તે અકબર અમારો વધ નહીં કરે. વળી, પોતાના
શોયથી જેજે યત્ન હાથીઓને હળી નાખ્યા છે તેમજ મોટા પુટુયના મસ્તકે રહેલા અથવા
પર્વતની ટોચે રહેલા એવા અમારો વધ કરનાર એ અકબર કોણ છે ? ॥ ૨૧૯ ॥

વૃષ્ટા કુર્યે વિમ્બચગ્માં ના તથા આલ્પયા ત્વમ્ ।

નિદેશ મુદ્ગવૃક્ષાન્ મુદ્ગવૃક્ષાન્ મુદ્ગવૃક્ષાન્ ॥ ૨૨૦ ॥

કાચિદગ્રી દયિતં સ્યમ્ભારં દ્રોપિનં વ્યાગ્રમિન્યુવાચ इति जज्ञप । इति किम् ।
 હે નાથ દ્રોપિન, સ્મયમાના ચિકમન્તો એ અગનશાગ્નિઃ પીતમાત્રા 'વીડ' इति नाम्ना
 સિદ્ધાસ્તરથસ્તેષાં શાગ્નયા સદ્ ગપુથા સ્વશરીરેણ કિમગ્યમ્યુવામીત્યાં વૃક્તે । અમત-
 શાસ્ત્રાનાં વ્યાગ્રસ્ય તુલ્યત્વેનોપમાનં દશ્યન્તે । યથા રઘુવંશ—'વ્યાગ્રનમ્ભીઃ । પુણ્નમાત્રા-
 પ્રવિટપાનિચ' इति । કિમિતિ પ્રગ્ને । હે દ્રોપિન, સ્યં કિં નામેષિ ન જ્ઞાનામિ । યત્કાર-
 રણાદભૂતૃપા પૃથ્વીપુરંદરઃ સાહિસ્ત્યાં દન્તુમેન્યાગચ્છતિ ॥

શ્લોકાથ

કોઈ વાધણે પોતાના પતિ વાધને કહ્યું : હે પ્રિય સ્વામી, ચિકમ્વર એવા પીત-
 સાલાવીકે નામના વૃક્ષની પિત્તવર્ણી શાખા સાથે પોતાનાં શરીર વડે ધ્યાં કેમ ધારણ કરે
 છે । તું તથી બળુતો કે અકળર બાદશાહ તારો શિકાર કરવા માટે આંખે છે । ॥ ૨૨૦ ॥

રમસ્ય સમુસ યોપે યદસ્માન્ન દન્તિ યતિમ્ભારેર્ગિરા સઃ ।

મુદા પિવતિ યન્માં પુણ્ડરીકં મુદાદિરિચ શૈલં પુણ્ડરીકમ્ ॥ ૨૨૧ ॥

વ્યાગ્રીપતિરપિ સ્યાં દ્રોપિનીં પ્રિયાં પ્રત્યુવાચેતિ સંવચ્છઃ । હે યોપે દ્રોપિનિ વ્યાગ્રિ-
 સદ્ સુત્રેન યતંતે યસસ્સસુત્રં સૌભ્યસહિતં તથા સ્વાસત્થા રમસ્ય સ્વેચ્છયા મયા સદ્
 વિદ્યાસત્ વિધેદિ । યત્કારણાત્સોડકચ્ચરસાદિઃ યતિજમ્ભારેર્મુનિમયોનઃ ગિરા વાયા
 અસ્માનાત્મનાં યાયજ્ઞાતીનં દન્તિ ન હિનસ્તિ । હે વ્યાગ્રિ કાન્તે, અસૌ ક્ષોણીકઃ
 તત્સુરિયાયપ્રપચ્ચેકકારણાગ્માં પુણ્ડરીકં મુદા દર્શ્યેણ મગ્ધેષ્ટાશૌયાંયથેક્ષણોદ્ભૂતપ્રમોદેન
 પિવતિ । અથ યા ગમિતોપમા । પુણ્ડરીકમિવ સિતામ્ભાજમિવ અમ્નિદિગ્ગમિવ સ્ત્રિ-
 તસદ્દકારમિવ યા શ્લુવિશોપમિવ યા ક્રુપમસ્વામિપ્રથમગણધરમિવ યા મહયઃ સાદરં
 પદ્યતિ । 'પુણ્ડક' નિતામ્યુજે સિતચ્છત્રે ચ ભેષજે । 'પુણ્ડરીકોડગિતિદિગ્ગજે સદ્દકારે
 ગધેરે રાજલાહૌ જગસ્યરે ગજચ્ચરેડપિ પ્રત્યગ્તરે' इत्यवश्रुजौ । 'કોશિકાન્તરે વ્યાગ્રે
 રત્યનેકાર્થઃ । ક. રવ । મુદાદિરિચ । યથા સમ્પ્રદર્શનવાચ્ય ધાદ્યઃ પુણ્ડરીકં શૈલં શત્રુજયં
 પચ્ચકોટીમુનિપરિવૃત્તપુણ્ડરીકગણધરસ્ય મોક્ષગમનાત્ । પુણ્ડરીકં શૈલં શત્રુજયં
 તથા ચ હૈમનામમાત્રાયામ્—'અથ વ્યાગ્રો દ્રોપી શાર્વૈલચિષ્કો । ચિષ્કાયાઃ પુણ્ડરીકં
 રત્યેકાર્થાન્યેય નામાનિ દશ્યન્તે । યૃત્તાપિ તથેય વ્યાલયાનાત્ । તથા ચ શત્રુજયકર્ત્ત્વં
 શત્રુજયનામસુ—'ચિમ્લગિરિમુત્તનિલ્લસિતુંભોમિદ્ધમિત્તપુણ્ડરિત્' इति ॥ इति व्याग्र-

શ્લોકાથ

ત્યારે વાંચે પોતાની પ્રિયા વાધવને કહ્યું : હે તરપોક પ્રિયા, તું શાંતિથી રહે,
 અને મારી સાથે સ્વેચ્છાપૂર્વક ક્રીડા કર. કારણ કે સૂરી-દ્રોપી વાણીથી અકળર મને હણ્યો

રીતિઃ । અથ મૂમુક્ષુમેવ દર્શયતિ - ચન્કારપાન્ પાતાલમધોલોકઃ મ પચાગ્રયઃ કૃપઃ તસ્ય કોટરં ડધોભાગવર્તી મહાગતેસ્તમ્યાન્તરે મધ્યે પન્તી યાન્તી પાથોધિનેમિરામમુદ્રાન્તક્ષિતિ-
ધંનુકમિદો વિષ્ણુભાગીભવત્ અંશરૂપેણ જાયમાનં વર્ષમ્ શરીરં ચમ્ય તાદૃશેન મયા મહીચરાહરૂપેણ દંષ્ટ્રાયાં દાદામધ્યે અધારિ । ધ્રુવતે ચ શાસ્ત્રે—પુરા પાતાલં પ્રવિશન્તી
ક્ષિતિવિષ્ણુના ચરાહરૂપેણ સ્વદંષ્ટ્રાયાં ધ્રુવા इति ॥ इति चराहमियुनाट्याः ॥

શ્લોકાથ

કથાણુમતી જોપી હે વરાહી, તું સ્વેચ્છાપૂર્વક ભારી સાથે રમ. કારણ કે હીરવિજય-
સૂરિની વાણીથી અકબર મારો વધ કરશે નહીં, તેમજ પાતાળરૂપી દૂવામાં પડતી સમુદ્ર-
પર્યંતની પૃથ્વીને વિષ્ણુના અંશરૂપે જેનું શરીર ઉત્પન્ન થયું છે, એવા મેં ભારી દાદામાં
ધારણ કરી હતી. (કહ્યું છે કે : પૂર્વે પાતાળમાં પ્રવેશ કરતી પૃથ્વીને વિષ્ણુએ વરાહ-
રૂપે પોતાની દાદામાં ધારણ કરી હતી.) તેથી અકબરના સમાનગોત્રીની જેમ મારું
રક્ષણ કરશે. ॥ ૨૨૩ ॥

इति पृपती शंसति दयितं स्वं किमु जितकासीव विगतभीतिः ।

स्वयुवतिजङ्घाप्रतिभटभावादिव तव हन्ता यदवनिकान्तः ॥ २२४ ॥

પૃપતી મૃગીવિશેષા સ્વં દયિતં પ્રેયાંસમાત્મીયં પૃપતં પ્રતિ શંસતિ કથયતિ । इति
किम् । हे प्रिय, एवं जितकासीव जिताहवः विजयोव किमु कथं विगतभीतिर्निमुक्तमयो
वर्तते । यस्कारणादवनिकान्तोऽकट्यरसादिः तव भवतो हन्ता व्यापादयितास्ते । मृगयुत्येन
एवं दनिप्यतीत्यर्थः । उत्પ્રેક્ષ્યતે—સ્વસ્વાત્મનેા યુષતીનાં તરુણીનાં સ્ત્રીનાં જહાનનાં પ્રતિભટ-
ભાવાદ્યરથેરિયાદિય । જહાનનાં મૃગજન્મોપમા યોગશાસ્ત્રવૃત્ત્યાદિવાસ્તે અતસ્તદુત્પ્રેક્ષા ।
'પૃપતીમસ્પૃશતી તદીક્ષણે' इति निषेधे ॥

શ્લોકાથ

કોઈ મૃગસી પોતાના પ્રિયમૃગને કહેતી હતી કે 'હે પ્રિયમૃગ, બહાદુરની જેમ
નિર્ભય બનીને કેમ કરે છે ? હમણાં તારો શિકાર કરવા માટે અકબર આવશે. કારણ કે
તેની પોતાની પત્નીઓની જગ્યા સાથે તું સ્પર્ધા કરતો હોવાથી જરૂર તારો વધ કરશે. ॥ ૨૨૪॥

पृपदिति कान्तां निगदति भूभृद्गतविभुवाचा व्यययति नास्मान् ।

निजकर्मनेत्रानयनसखित्वाच्छरणगतत्वादुત किमु राज्ञः ॥ २२५ ॥

મૃગમૃગવિશેષઃ કાન્તાં સ્વપ્રિયાં પૃપતીં પ્રતિ इति निगदति जल्पति । पृपयत्पृषच्छ-
न्दोऽपि यथा भ्रष्टविन्दुषाची 'पृणपृषतचिन्दुषः चिन्दो' इति, तथा मृगयाच्यपि द्रव्यते ।

यथा 'वृषत्किशोरी कुशलागसंगतम्' इत्यपि नेपथे । इति किम् ॥ हे प्रिये वृषपति, धनिधिधोमुनीन्द्रस्य याचा याण्या वृत्त्या भृशद्राजा अस्मान्मृगजातीरपि न व्यथयति नेष पीडयति । उन्नेष्यते । निजकजनेयाणामात्मीयानां दमनद्वलोकनानां तदपीनां नयनदर्शान्तावतानां मरिन्दान्मिथ्याद्विष । उताथ या राक्षः चन्द्रस्य शरणगतत्यात्किमु राशोऽकुस्वायुफण्यादिव ॥ इति मृगमिथुनादापः । इति षणचराः ॥

श्लोकाध

त्यादे भृग ओइथे के : हे प्रिये, सूरीन्द्रना उपदेशथी अक्षरणादशाह अभाशे
के।धने पण पीडा करशे नही। पोतानी पद्मनयना पत्नीओने हुं मित्र होवाधी
(भृग समान नेत्र होवाधी मित्र) अने राज (सन्द्र) ने शरणागत होवाधी पण ओ
अभाशे वध करशे नही ॥ २२५ ॥

कापि मयूरी लपति पति किं केकाङ्क्षितताण्डवकेलीम् ।

व्यातनुपे मनुपे नो मानुषपूषणमेनं स्वासङ्गम् ॥ २२६ ॥

काप्यज्ञाताभिधाना मयूरी केकिनी पति स्वभर्तारं प्रति यद्वति । हे केकिन प्रिय,
केका शिवगण्डितसंमथिद्वन्द्विशेषेणाङ्कितानां कलितां ताण्डवकेलीं मृगयितासं किं कथं
व्यातनुपे विस्मारयामि । हे नाथ, वनं मानुषपूषणं मनुजेषु प्रतापवश्येन विभाकर स्व-
स्यात्मनोऽनहजं परिपृच्छितं वा मनुपे न जानासि इति काकृकिः । अपि तु जानीहि ॥

श्लोकाध

के।ध मयूरी पोताना पति मयूरने छेलेली छली के : हे प्रियमयूर, तु हेकारव
शण्डवाणा नृत्यने विवाह केम करे छे । तारे शत्रु पृथ्वीने सूर्य अक्षरने शु तु
नही जानुते। ॥ २२६ ॥

विष्टपजीवनवारिधेरिव मैत्र्यादा क्षितिकण्डतया ।

मूरिगिरा न निहन्ति तृपोऽस्मान्मेचकिनीच्यत कान्तेति ॥ २२७ ॥

मेचकिना मयूरेण कान्ता स्वप्रेयसी मयूरी इत्योच्यत इहं नियमते स्म । हे कान्ते
हे शिगिनि, सुरेर्द्विग्विजयगुरोर्गिरा द्योपदेशपाचा वृषः : नि गिरा निहन्ति
नेष यमातिधीकरोति । उन्नेष्यते—विष्टपानां जगज्जन्तूनां अ- गिरा निहन्ति
धरेसंधः सह मैत्र्यान्तोहादादिव । अथ वा क्षितिकण्डतया
इति मयूरमिथुनादापः ॥

શ્લોકાર્થ

તસરે મયૂર પ્રિયતમા મયૂરીને કહું છે : હે મયૂરી, તું નિશ્ચિંત બન, કારણ કે હીરવિજયસુરિની દયામય વાણીથી, જગતનાં જીવો માટે સંજીવની ઔષધ સમાન અકબર, મેધોનો મિત્ર અને નીલકંઠ (ઇશ્વર૩૫) એવા મારો વધ કરશે નહીં. ॥ ૨૨૭ ॥

ऊचे कापि पिकं पिकीति विरहिन्यामोदजेनांदसा
प्रादुर्भूतमिवावयासि दमनं न क्षोणिसंकन्दनम् ।

स स्माहेति गुरोर्गिरा द्विजतयेवासौ स्वलीलावती-
लीलापञ्चमगीतिपाठकतया वास्मान्न हन्ति प्रिये ॥ २२८ ॥

કાપિ પિકી કોકિલા પિકં સ્વકાન્તં કલકળ્ઠમિત્યુચે ભાવિતવતી । હે જીવિતનાયક પિક, ક્ષોણિસંકન્દનં ધ્રુમિજમ્ભારારાતિમકચ્ચરં દમનમાગ્મનાં નિવર્હયિતારં પ્રાદુર્ભૂતં પ્રકટં જાતં નાવયામિ ન વંતિ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—વિરહિણાં વિદ્યોગિનામસ્યનુરુપાત્મયુ-
વતીભિઃ સમં વિશ્લેષણતાં પ્રચાસિતાં જનાનામ્ । અથ વા પ્રચાસિપ્રિયાપાંસુલામદિલાલો-
કાનાં થા હ્યામોદજેન વિરહોત્પાદનેદાદ્ભૂતાનુચ્છવ્દ્યાસંતાપજનિતેનાંદસા । યદુક્તમ્—
'કોહલિમધુરીભાપિઅં વચનિ કુહુ કુહર । જનકાપિઙ પરદેસકિદ્ધિ યદ્વાદ્દહકિ દહ ॥
ભગ્ભાવુંકીરાતિનયનમ્મરલહ તુહર । દાધાઝરિત્તુજવ્વીદાદે તુહર ॥' રચ્યુકેઃ । પાપેને-
પાગર્ભે નો જાનીયે । યસ્થિરં મત્તો મયા રમસે રિતિ પ્રાગુક્તાદધ્યાદાર્યં તત રચ્યુકેરનન્તરં
સ વનપ્રિય ભાત મ્મ અગ્રવીત્ । હે પ્રિયે, અસી સાહિગુરોર્દાર્યુરેગિરા થાચા અસ્માન્ન
હન્તિ ન પ્રમાપયતિ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—દ્વિજતયા બ્રાહ્મણત્યેનેવ । બ્રાહ્મણો દિ લોકેષ્યવધ્યઃ ।
ચતમૃપુ દપ્યાસુ પ્રથમદપ્યાત્યેનેતિ । 'દ્વિજઃ પશ્વી બ્રાહ્મણઃ' રત્યનેકાર્થઃ । યાથ વા
સ્વધ્યાગ્મના લીલાવતીનાં વિદ્યામિતીનાં લીલયા વિદ્યાસેન કલિનં યપ્તપ્ચમરાંગોપચિ-
ત્તગર્ભં વધમધ્યનિર્લેસ્ય પાટકતયા અધ્યાપકત્યેનેવ યા સાહિદરિણીદશઃ પત્રરાન્ત-
રધ્યાયુવકેતીપિકનિકરમાકન્દમ્જનુમ્જનરીઘજાસ્યાદોદરિતાકુળ્ઠકળ્ઠકુહરસમુચરણરૂપઘ-
મકૃજિતાકળનાસદ્નુગુણં ગાયન્તીત્યર્થઃ ॥ રિતિ કોકિલમિથુનાલાપઃ ॥

શ્લોકાર્થ

વળી, કોઈ કોયલ કોકિલને કહેતી કે : 'હે સ્વામિન, પૃથ્વીનો નિર્વાહ કરનાર અકબરને આપ નથી જાણતા ? વિરહીઓના બ્યામોહથી ઉત્પન્ન થયેલા પાપકર્મથી અકબર જરૂર આપજીને હાજરે.' કોયલના આવા વચન સાંભળીને કોકિલ બોલ્યો કે : 'હે પ્રિયે આ અકબર હીરવિજયસુરિના વચનથી અને આપણે દ્વિજ (પશ્વી) બ્રાહ્મણ૩૫ હોવાથી આપણો વધ કરશે નહીં.' આવી પ્રિયતમા સાથેના વિલાસયુક્ત પંથમરાગનો હું પાઠક હોવાથી પણ મને મારશે નહીં.' ॥ ૨૨૮ ॥

स्यां पर्वां ताम्रचूडो दत्तरत्नद्वयं दन्तुमभ्येति भूमी-
भास्वांस्त्वां मामपीति प्रकटितवचसं धीरयधित्यवादीत् ।

मा भूस्त्वं भूरिभीतेर्भयनमिह जगद्रोधकर्तृत्वशक्ति-
व्यक्तिप्रेमातिरेकादिव विभ्रुवचसा ध्वंसते नायमस्मान् ॥ २२९ ॥

ताम्रचूडः कुवकुटः स्यां रुदकीयां पर्वां कुक्कुटां वातां धीरयन्ताश्वासयन् मग्निश्रया-
दीन् निगदितवान् । किभृतां परनीम् । हे प्राणेश्वर हे ताम्रचूड, भूमीभास्यानकप्रस्तादिः
स्यामपि पुनर्मांमपि दन्तुं कीर्णामशकाशं नेनुमभ्येति आगच्छति इत्यमुना प्रकारेण
प्रकटितवचसं उदीरितं भर्तुः पुरः कथितं दीनवचनं यथा । अत एव पुनः किभृताम् ।
दरेण कृतास्तनिकृतातिधीमयनभयेन तरले चपले दृशो यस्यास्तादृशम् । धीरां करोति
धीरयति इति धीरयन् निर्भयां कुर्यन् । तत्कथं तद्देवाह—इति हिम् । हे प्राणमये हे
कुवकुटि, त्वं भूरिभीतेः प्रबलतामभयस्य भयनं स्थानं मा भूभय । यतो विभ्रुवचसा
जीवदण्डोपदेशादयं भृगुनास्मान् ध्वंसते न पादयति । उत्प्रेक्ष्यते—इह भूमिभ्रुयने जगतां
विश्वजगतां यै व्योधः प्रतिव्योधानं सुषोऽस्यापनं प्रतिव्योधदानं जागरणं सत्यस्यापनं वा
तस्य कर्तृत्वं तस्य शक्तिः नामर्थ्यं तस्या व्यक्तिः प्रकटता । अथ वा शक्त्या कृत्वा व्यक्त्या
स्कुरतया यः प्रेमातिरेकः स्नेहातिशयस्तस्मादिव ॥ इति कुवकुटमिमुनाज्ञापः ॥

श्लो० २३०

कोर्धं कुकडी चोताना पतिने कदेती हती के : 'हे प्रिय कुकुट, आ अकबर तमने
अने मने यमनां अतिथि जनाववा भाटे न आये छे.' चोतानी प्रियतमानां आवां
दीनवचन सांजणीने कुकडो बोले छे : 'हे प्राणप्रिये तू बचणीत ना जन, प्रभुश्री-
हीरशुना वचनयी आ राज आपणा कोर्धनो पण वध करे नही'. वणी, जगतने
जगत करवानी आपणी शक्तियी प्रभावित जनेवो स्नेहना अतिरेकी पण आपणो वध
करे नही'. ॥ २२९ ॥

ऊचे हंसीति हंसं हिम् तव नृपतेर्भीतिरभ्येति भान्त-
हंता ते यन्मृगान्नीलस्तितगतिपरिस्पर्धिभावादिवाम् ।

सोऽपि स्मित्वा शनं श्रुतमुरमुदसो विश्वकर्तृश्रुतं जाने
यानत्वान्मां न कश्चिद्मतिपतिवचनादीचरः स्यान्निदन्तुम् ॥ २३० ॥

हंसी मराठी हंस स्तितच्छदमिष्यचे भाषितवती । इति हिम् । हे हंस स्मितम्
मानसवासिन, तव भयनोऽन्तर्दृश्यमध्ये श्रुतेः मयाश्रुतं भीतिवचनमपि माग्देति माग्देति ।
दि० सं० ७३

સંગ્રહ

નકચક્ર આદિ જલજંતુઓની ભયભીત બનેલી પ્રિયાઓ પોતાના પતિને કહેતી હતી કે : 'હે સ્વામિન્, કીશોરો (રૂધિર પીનાર)ની જેમ આ અકબર ભલ વડે આપણને હણશે !' ત્યારે નકચક્રો કહે છે કે : હે પ્રિયાઓ, વજ્રબાહુ (મેઘરથ) રાજાની જેમ (શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના પૂર્વજન્મમાં મેઘરથ રાજાએ પારેવાનું રક્ષણ કર્યું હતું તેમ) હીરવિજયસૂરિની વાણીથી દયાનો સાગર અકબર બારશાહ જગતના જીવોનું રક્ષણ કરનાર માટે પિતામહ સમાન છે, તે માટે આપણે તે વધ કરશે નહીં. ॥ ૨૪૦ ॥

ચૌલુવયાવનિજાનિનેવ નિશ્ચિલેઽકૃપારકાઞ્ચીતલે
શ્રુત્વા પ્રાણિગણૈરમારિમયનોકાન્તેન સંકલ્પિતામ્ ।
ગર્જન્તીહ ગજા દસન્તિ હરિણાઃ કૂર્દન્ત્યથો કાસરા
હૃપ્યન્તિ દ્વિરદઢિપઃ સુલમધુર્વાઘ્રીણસઢીપિનઃ ॥ ૨૪૧ ॥

કેકાપન્તે કલિતલલનાકેલયો નીલકણ્ઠા
માકન્દસ્થા વિદધતિ પિકાઃ પશ્ચમાલાપલીલામ્ ।
શબ્દાયન્તે શિશરિશિશરસ્થાયુકાસ્તાગ્રજૂઢાઃ
કીરા ધીરા ઇવ તર્ણશિરસ્યન્વતિપ્રુંથ ગોષ્ઠીઃ ॥ ૨૪૨ ॥

પ્રીતિપ્રદાં રમયતિ રહઃ સ્વાં ચકોરીં ચકોર-
ધેરુઃ સ્વેરં મૃદવલિધુજઃ સ્વપ્નનાઃ સ્વે વિલેમુઃ ।
લીલાયન્તે ધવલગન્તઃ પ્રોચ્છલન્તિ સ્મ મત્સ્યા
વિશ્વસ્યાસન્નિવ સુશમયા વાસરાસ્તે તદાનીમ્ ॥ ૨૪૩ ॥

ચૌલુવયાવનિજાનિના કુમારપાત્રધૂપાલેનેવ નિશ્ચિલે સમગ્રે અકૃપારઃ સમુદ્રઃ સ પ
વાઙ્મી મેગઢા ચમ્પાસ્પન્ધ્યાઃ તલં । ધ્રુમખલ્લે રૂપ્યર્થઃ । અયનીકાન્તેનાકબરેણ સંકલ્પિ
પ્રવર્તિતામમાર્તિં ઝીવત્યાં ધ્રુમ્યા નિશ્ચય દત્ત ઝમતિ ગમ્તાઃ સર્વેઽપિ ધમ્યચારિણઃ ગર્જન્તિ
જલજલધરજલધ્રુમીરધીરગમ્તાર્યં કૃત્યંમિતિ । પુનરેરિણા હમંજ દસન્તિ મિથો હાસ્ય
નૃપેન્તિ । અથ પૂનઃ કાશરા મદિયાઃ વૃદ્ધિમિતિ નમમિ કા.ાં દદતે । ચ પુનરિરદશિ
કેમરિણઃ હમ્યમિતિ ઉત્પૂર્ણિનગરગટારોપઃ પ્રમોદમેકુરી । પુનર્વાઘ્રીણમાઃ સઢિજો 'માં
માયજ' રિતિ પ્રસિદ્ધાઃ । તથા ઘ્રીપિનેઠા દયાદાઃ શિષ્યકાયા યા । તથા મિરિનારિમિરિન
સ્વાઘ્રીનિપ્રકાશિત્રવીર્યાદાઢાં ચ સંયોગે જાયમામાસ્ત્ર 'હીવેદાઃ' રિતિ પ્રસિદ્ધાઃ સુ

સાતમધુર્વિમ્વતિ રમ્ય । સાતેન શેરતે હત્યયઃ । પુનઃ કલિતા નિમિતાં લલ્લનામિમંયુરીમિઃ સમં
 વેલયો પિલાસા યેસ્તાદશા નીલકણ્ઠાઃ કેકાયન્તે સંતાળદંબોદમ્યરં કેકારંધં કુર્વતે । પુનર્મા-
 કન્દસ્યાઃ સ્મિતસદહકારશાસિશાસ્વાસ્થાયુકાસ્તત્કલિકાકદમ્યકાસ્વાદસુન્દરીમૃતમૃતના-
 કુણ્ઠકણ્ઠાઃ પશ્ચમનાગ્રો રાગસ્ય આલપસ્ય આલપનસ્ય વોલમાયા છીલાં વિનોદં વિદધતિ ।
 તથા શિશ્વરિણાં પત્રજપાદપાનાં શિશ્વરેપુ તિષ્ઠન્તીત્યેવંશીલાઃ સ્થાયુકાઃ સ્થાયિનાઃ સ્મિત-
 સ્તામૃદાઃ કુવકુદાઃ શમ્દાયન્તે જગત્પ્રયોધં વિદધતિ । પુનર્ધીરાઃ પણ્ડિતા इव । યથા
 હૈમ્યામ્—‘શઃ પ્રાપ્તકપહતિધ્યાનિકાધીરાઃ’ इति । કીરાઃ શુકાસ્તરૂણાં પુષ્પિર્તર્કલિત-
 પ્રમાણાં શિરસિ શિશ્વરે ઉપરિશાસ્વાયાં ગાન્ધીઃ પરસ્પરધાર્તાઃ અન્વતિષ્ઠન્ વંદુઃ । પુનઃ
 કોરો જ્યોત્સ્નામિયઃ પ્રીત્યા સ્નેહેન હૃદયા પ્રહાં નમ્બીમૃતાં સ્વામારમીયાં ચકોરીં રહ
 પકાન્તે રમયતિ । પુનર્મુદપલિભુજાઘટકાઃ સૈરં સ્વેચ્છયા ચેદઃ પર્યંતગ્નિ સ્મ પ્રક્ષયન્તિ
 સ્મ । ચ પુનઃ જગ્નના આકાશે પિલેસુઃ વિલસન્તિ સ્મ વિમ્બીદુર્વા । પુનર્ધવલગદતો
 રોમંહેસા છીલાંયન્તે મેઘરંગમૈવિચરન્તિ । પુનર્મરંસ્યા પ્રીનાઃ પ્રોઠ્ઠલગ્નિ પ્રંકવેણોષે-
 ર્ત્વેનન્તિ । માદેમૃગયાનિધમનાંકર્ણનાસ્તર્વેડપિ પ્રમોદમાગ્રો જગ્ત્વઃ સ્વંતમ્ પ્રીદન્તિ સંદ્ધિ
 સે દિનાઃ । [વમા] પીટશા જાતાઃ તદાન્તીં તરિમત્પ્રસાદે સેડમારિષત્કા વાંસેરા દિવંસા
 વિશ્વસ્ય સર્વસ્ય જલસ્યવારિશ્વરજગ્તુયગંસ્ય સુસમયાઃ શમંપશુરાઃ । ચકુર્કં રુપવંરી—
 ‘ક્ષણમપ્યવતિષ્ઠતે શ્વસન્વદિ જગ્તુર્નં તુ જામયાનસી’ इति । इति વચનાત્પરમાનન્દમયા
 રવાસન વનુદુઃ । પરમમારિપટહોદ્ગોપજળવ્યતિકરે હત્યયઃ ॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

કુમારપાલ રાજાની જેમ અકબર બાદશાહે સમસ્ત ભૂખંડભાં બહાર કરેલી અમારિ
 (લંબદયા) પ્રવર્તમને સાંભળીને હાથીઓ ગર્જાવ કરવા લાગ્યા, અર્થે પરસ્પરે હસવા
 લાગ્યા, મહિષો જીંચી જીંચી ફાળો ભરવા લાગ્યા, કેસરી સિંહો હપંધી કેસરાનો આરોપ
 કરવા લાગ્યા, સાવળે, વાવે, ચિત્તાઓ અને દીપડાઓ સુખપૂર્વકે શયન કરવા લાગ્યા,
 મધૂરીઓની સાથે કીડા કરતા મધૂરો હપંપૂર્વકે ‘કેકારવ’ કરવા લાગ્યા, આમ્રવૃક્ષ
 ઉપર રહેલી ઠાકિલાઓ પંચમસ્વરનો આલાપ કરવા લાગી, વૃક્ષોની ટોચ ઉપર રહેલા
 કુકુટો અવાજ કરવા લાગ્યા, વૃક્ષની ટોચ ઉપર રહેલા પોપટો પંડિતોની જેમ પરસ્પર
 ગોઠી કરવા લાગ્યા, સ્નેહથી નમ્ર બનેલી ચકેરીઓ એકાંતમાં કીડા કરવા લાગી,
 ચકલીઓ સ્વેચ્છાપૂર્વકે ચણજણુ માટે પર્વટન કરવા લાગી, ખંજરીટો આઠાશમાં
 કીડા કરવા લાગ્યા, રાજહંસો મંથર ગતિ વડે વિચરણ કરવા લાગ્યા, અને માછલાઓ
 ઉછળવા લાગ્યા, આ રીતે સર્વ બંધિનાં લંબાના દિવંસો સુખમેય બની ગયા.

॥ ૨૪૧ ॥ ॥ ૨૪૨ ॥ ॥ ૨૪૩ ॥

૧. દિનશન્દસ્ય વસ્તુતઃ પુંસ્વાપ્રસિદ્ધેત્વેન ચિન્ત્યોડ્યં પ્રયોગઃ, અશ્વપિજગત-
 ત્યાત્પુંસ્વં વા,
 દિ. સો. ૭૪

શ્લોકાથ

નકચક્ર આદિ જલજંતુઓની ભયભીત બનેલી પ્રિયાઓ પોતાના પતિને કહેતી હતી કે : ‘ હે સ્વામિન, કીલાલો (રૂધિર પીનાર)ની જેમ આ અકબર ભલ વટે આપ-
જીને હણશે !’ ત્યારે નકચક્રો કહે છે કે : હે પ્રિયાઓ, વજ્રબાહુ (મેઘરથ) રાજાની જેમ
(શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના પૂર્વજન્મમાં મેઘરથ રાજાએ પારેવાનું રક્ષણ કર્યું હતું તેમ)
દીરવિજયસૂરિની વાણીથી હયાનો સાગર અકબર બારશાહ જગતના છવોનું રક્ષણ કરવા
માટે પિતામહ સમાન છે, તે માટે આપણો તે વધ કરશે નહીં. ॥ ૨૪૦ ॥

ચૌતુરયાવનિજાનિનેચ નિશિલેઽકૂપારકાશ્ચીતલે

શ્રુત્વા પ્રાણિગર્જનમારિમવનીકાન્તેન સંકલ્પિતામ્ ।

ગર્મન્તીઃ ગજા દસન્તિ હરિણાઃ કુર્દન્ત્યથો કાસરા

હૃપ્પન્તિ દ્વિરદ્વિપઃ સુલમધુવાંઘ્રીણસદીપિનઃ ॥ ૨૪૧ ॥

કેકાપન્તે કલ્પિતલ્લનાકેલયો નીલકણ્ઠા

માકન્દસ્થા વિદધતિ પિકાઃ પદ્મમાલ્યાપલીલામ્ ।

ગન્ધાપન્તે ગિરિગિરિચરસ્થાયુકાસ્તામ્નઃપ્રહ્લાઃ

કીરા ધીગ દ્ય તર્હિરસ્યન્વતિષ્ઠંથ ગોષ્ઠીઃ ॥ ૨૪૨ ॥

પ્રીતિપ્રદાં રમયન્તિ રહઃ સ્વાં ચકોરીં ચકોર-

ધેનુઃ સ્વેં સૃષ્ટ્યલિધુનઃ મગ્નનાઃ શ્વે વિલેમુઃ ।

ભીલાપન્તે ધવલગગ્નઃ પ્રોચ્છન્તિ સ્મ મરસ્યા

વિશ્યામદિવ મુગમયા વામરાસ્તે તદાનીમ્ ॥ ૨૪૩ ॥

ચૌતુરયાવનિજાનિના કુમારપાદભૂષાનેનેચ નિશિલે ભગવતે અકૂપારઃ સમુદ્રઃ સ વ
હાસ્વો મેગટા વસ્ત્રામ્ભદ્રાઃ મલે । મુખમહલે દુર્વચઃ । અવનીકારનેતાકચ્ચરેણ સંકલ્પિતાં
પરદિવામમારિ ક્ષીરદયાં કુપ્તા નિરાશ્ય દ્ય મગનિ ગજાઃ સર્વેઽપિ વચ્ચચારિણઃ ગર્જન્તિ
મહદદ્યપાવદ્રમ્મીર્ષીરમ્ભારિજે કુર્દન્તિ । પુનઃદેરિણા દર્પેન દમન્તિ મિયો દાસ્ય
કુર્દન્તિ । પ્રદ પુનઃ વામરા મદિયાઃ કુર્દન્તિ ભગવતિ પાં રહસે । ચ પુનઃદ્વિરદ્વિપઃ
કેમરિજા દ્યવન્તિ ડ્યધુવિવરેમમટાસોઃ પ્રયોરમેદુરી । પુનઃવાંઘ્રીણમાઃ મદ્વિજો ‘ગાંદાં
માવત’ इति પ્રમિદ્ધાઃ । તથા દ્વોરિને ક્યાપ્તાઃ ચિત્રકાયા પા । તથા ગિરિનાગિરિગિરિદને
સ્વામોચિત્તદિવદિવદિવદાતાં ચ સંયોજે જાયમાનમ્મત્ર ‘દીવેદાઃ’ इति પ્રમિદ્ધાઃ સુખ

સાતમધુર્વિપ્રતિ સ્મ । સાતેન શેરતે इत्यर्थः । पुनः कलिता निमिता कलनीमिमंयूरीभिः सप्त
 केदयो विलासा येस्तादृशा नीलकण्ठाः येकायन्ते संताण्डवंडम्यरं केकारिषं कुर्वन्ते । पुनर्मा-
 कन्दस्याः स्मितसदकारशाशिशाखास्यायुकास्तत्कलिकाकदम्यकास्यादसुन्दरीभूतवृत्ता-
 कुण्डकण्ठाः पञ्चमनाम्नो रामस्य आलपस्य आलपनस्य यौलनाया लीलां विनोदं विदधति ।
 तथा शिखरिणां पत्रेलापदपानां शिखरेषु तिष्ठन्तीत्येवंशीलाः स्थायुकाः स्थायिनः संगत-
 स्ताम्रवृद्धाः कुक्कुटाः शब्दायन्ते अमत्प्रबोधं विदधति । पुनर्धीराः पण्डिता इव । यथा
 ईम्यामि—‘शः प्राप्तरूपकृतिप्यानिरूपवीराः’ इति । धीराः शुकास्तकेणं पुष्पितं कलित-
 प्रमाणां शिरंसि शिखरे उपरिशाखायां गोष्ठीः परस्परवाताः अग्रतिष्ठन् वधुः । पुनश्च-
 कोरी ज्योत्स्नाम्रियः प्रीत्या स्नेहेन कृत्वा प्रह्लां नम्रीभूतां स्वामात्मीयां चकोरीं रह-
 यकाग्रे रमयति । पुनर्गृहयलिभुजघटकाः स्वीरं स्वेच्छया चेदः पर्यटन्ति स्म भक्षयन्ति
 स्म । च पुनः खञ्जना आकाशे विलेसुः विलसन्ति स्म बिम्बीदुर्वा । पुनर्धवलगदतो
 रोमहंसा लीलायन्ते मन्धेरगमनैविचरन्ति । पुनर्मत्स्या मीनाः प्रोच्छलन्ति प्रकुपेणोद्-
 र्वेपन्ति । साहेभृगयानिधमनाकर्षणात्सर्वेऽपि प्रमोदमात्रो जन्तवः स्वतन्त्रं क्रीडन्ति तैर्हि
 ते दिनाः । [वसा] कीदृशा जाताः तदानीं तस्मिन्प्रस्ताये तेऽमारिस्तत्का दांसरा दिवस्ता
 विभ्वस्य सर्वस्य जलस्थपारिचरजन्तुयगंस्य सुखमयाः शर्मप्रचुराः । यदुक्तं ‘रघुर्वक्षी—
 ‘क्षममप्यवतिष्ठते श्वसम्यदि जन्तुर्न तु लाभयानसौ’ इति । इति वचनात्परमानन्दमया
 इवासम् वधुवुः । परममारिपटहोदोपणव्यतिकरे इत्यर्थः ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥

શ્લોકાર્થ

કુમારપાલ રાજાની જેમ અકબર બાદશાહે અમસ્ત ભૂમંડળમાં બહાર કરેલી અમારિ
 (અંબેદ્યા) પ્રવર્તમને સાંભળીને હાથીઓ ગર્ભરૂવ કરવા લાગ્યા, અર્ધી પરસ્પર હસવા
 લાગ્યા, મહિષો જીંથી જીંથી ફાળો ભરવા લાગ્યા, કેસરી સિંહો હાથથી કેસરાનો આરોપ
 કરવા લાગ્યા, સાવળો, વાઘો, ચિત્તાઓ અને દીપડાઓ મુખપૂર્વક ચપન કરવા લાગ્યા,
 મધૂરીઓની સાથે કીડા કરવા મધૂરો હાથપૂર્વક ‘કેકારવ’ કરવા લાગ્યા, આંધ્રવૃક્ષ
 ઉપર રહેલી કોકિલાઓ પંથમસ્વરનો આલાપ કરવા લાગી, વૃક્ષોની ટોચ ઉપર રહેલા
 કુકુટો અવાજ કરવા લાગ્યા, વૃક્ષની ટોચ ઉપર રહેલા પોપટો પંડિતોની જેમ પરસ્પર
 ગોળી કરવા લાગ્યા, સ્નેહથી નમ્ર બનેલી ચકેરીઓ એકાંતમાં કીડા કરવા લાગી,
 ચઠલીઓ સ્વેચ્છાપૂર્વક ચણચણ માટે પર્વટન કરવા લાગી, ખંજરીટો આકાશમાં
 કીડા કરવા લાગ્યા, રાજહંસો મંથર ગતિ વડે વિચરણ કરવા લાગ્યા, અને માઉલાઓ
 ઉપજવા લાગ્યા, આ રીતે સર્વ ભક્તિના અંબેના દિવસે મુખમધ જનની ગંધા.

॥ ૨૪૧ ॥ ॥ ૨૪૨ ॥ ॥ ૨૪૩ ॥

૧. દિનશબ્દસ્ય ચતુર્થઃ પુંસ્ત્યાપ્રસિદ્ધત્વેન ચિન્ત્યોડય પ્રયોગઃ, અર્થાપજન્ત-
 ત્વાપુંસ્ત્વં વા.
 હિં સો ૭૪

મધુના મહરીમાત્રાચક્રતાઃ કન્ધરા ઇવ ।

અમારિમગ્ધિતાઃ સર્વે કૃતાન્નેનાન્મનીતૃતઃ ॥ ૨૪૪ ॥

તેનાકન્ધરેણાન્મનીતૃતઃ નિજગ્નપદા અમારિમગ્ધિતા ઝીવાનુકળાવિધૂનિતાઃ તૃતા નિમિતાઃ । કેનેય કે । મધુના 'કન્ધરા ઇવ' । ચર્મા નગસ્તેન મર્મે મહીયતા મદ્યતીગ કલિકાતાં ઉપલક્ષણાત્પ્રત્યુત્પન્નસ્થાનાં ચ માટાભિગવત્કીમિત્તજ્ઞતાઃ નિગમ્તે । યુગ્મ— 'અર્થો નરાણાં યનિરજ્ઞાનાં ચર્મા નદીનામૂનસાદૃતરૂપાણામ્ । ન ધર્મેષ્વારી મૃપતિઃ પ્રજાતાં ગતં ગતં યોયનમાનયન્તિ ॥' इति ॥

શ્લોકાર્થ

એમ વસંતઋતુ વૃશેને નવપદ્મવિન કરે તેમ અકળર બાહશાહની અમારિ (અવ-
દયા) એ પોતાના સર્વ દેશેને વિકસિત કર્યાં. (કહ્યું છે કે : મનુષ્યોને દ્રવ્ય, સ્ત્રીઓને પતિ, નદીઓને વૃદ્ધિ, વૃશેને વસંતઋતુ, અને પ્રજાને ધર્મનિષ્ઠ રાજા આપે છે.) ॥ ૨૪૪ ॥

પ્રાચીનાપગુદીચીનપ્રતીચીનાયનીધનાઃ ।

સાદિપ્રવર્તિતામારિ શેષામિવ શિરસ્યધુઃ ॥ ૨૪૫ ॥

પૂર્વદિગ્દક્ષિણદિસ્પશ્ચિમદિગુત્તરદિવસંબન્ધિનો ભૂમીકાન્તા રાજાગમ્યતમૃનામપિ દિશા-
મધીશાઃ ઉપલક્ષણાદિદિશામપીશાસ્તે કતારિઃ સાદિના પ્રવર્તિતામમારિ મકલ્પજીવદર્પા
'શેષાં દેવેન સ્થામિના ષા પ્રદક્ષપ્રસાદમિય શિરમિ મસ્તકે અધુર્ધારયન્તિ સ્મ । શેષા
શીર્ષાં અપિ । 'સેસ' इति लोकप्रसिद्धा ॥ इति श्रीहीरथिजयसुरिषचनादकण्ठरसाहित
निखिलमण्डलेष्वમારिઃ પ્રવર્તિતા ॥

શ્લોકાર્થ

પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ એમ ચારે દિશાના અભ્યૂચીઓએ અકળર બાહશાહની
આમારિ'ને 'શેષ'ની જેમ મસ્તક ઉપર ધારણ કરી. ॥ ૨૪૫ ॥

શ્રીહરિધરહીરહીરવિજયેસ્તૈઃ સ્થાનસિંહઃ સ્વયં

નિર્માપ્તાતિમહોત્સવેન ભગવદ્વિમ્વપ્રતિષ્ઠામદમ્ ।

કલ્યાણશ્રિયમર્થિસાર્થવશમાં કુર્વન્નપિ પ્રીર્તામા-

નેતચિત્રમમુત્ર તદ્વિજવશાં તાં નિર્મિમીતે સ્મ યત્ ॥ ૨૪૬ ॥

अमुंशस्मिन् जगति तद्यमिदमेतद्दृश्यमानं चित्रमाश्रयमास्ते । तन्किम् । यानमिदो
यतां कल्याणधियं मुक्तिरक्ष्मीं निजयशां स्थापयतां निमिषीते स्म चकार । किमुतः ।
प्रीतिमान मुक्तिरक्ष्मीं प्रति स्नेहयान् । अन्यत्र प्रमादमेदुरितान्प्रयष्टिः । पुनः किं कृत्यम् ।
कल्याणधियं सुयणंयिभूतिधियां याचकानां भार्यस्य वर्यस्य यशसां यशपरिणीं कुर्यन्नपि
युजप्रपि । किं कृत्या । इह फलेपुरमर्ष्ये तैरकस्परसाद्विषिदितमग्मानैः भ्रिया शुद्धाचा-
रत्येन यशोदक्षया युक्तानां खरीणामपरेषामनुचानानां मर्ष्ये ईश्वराः अधिपतयः शान्त-
गर्वादिभिरमहीयांसस्तेषु द्वीरेष्वामणिकम्पैर्हीरविजयसुम्भिः स्वयमागमना अप्रतिमेना-
साधारणेन उस्तवेग महेन भगवतां तीर्थकृतां धिम्मानां प्रतिष्ठां वा मरुता-
कृत्तशलाकादिकां निर्माप्य कारयिष्या ॥

श्लोकार्थः

आ जगत्तमां आश्रयं तो शुभो ! श्री द्वीरविजयसुदिना जिनेश्वर भगवन्तेन
श्रुतं अजगत्तमां आदि श्रुतं गच्छेत्सर्व कर्माणि प्रीतिवत्त यथेता यानसिद्धं दृष्ट्वा-
मुपशुं नी स्वपत्तिं याचक वर्येन स्वाधीन करीने अर्थात् अनर्गल हान आपीने मुक्ति-
लक्ष्मीने पोताने स्वाधीन करी. ॥ २४६ ॥

श्रीमद्गुर्जरराजवीरध्वज्ययीशः समुत्कण्ठितः

स्वेन श्रीकरणाभिधानपदवीं धीमनुपालं यथा ।

सुरिसोणिमहेन्द्रहीरविजयस्तस्मिन्महेऽस्याग्रहे-

णौपाध्यायपदं निनाय विवृषं शान्त्यादिवन्त्राभिषम् ॥ २४७ ॥

त जगद्विख्याताकस्परप्रतिशोधयिषाणा सुरिष्यश्रुतांशु शोचिमहेन्द्रः पृथिवीपाक-
शासनो राजा श्रीहीरविजयसुरिष्यस्मिन् प्रतिष्ठामंनयिषि महे महोत्सवे अस्य धानमिद-
स्याग्रहेण शान्तिरिति पदमादौ यस्य तारशी चन्द्र इत्यभिधा नाम यस्य तारविषयं
विवृषं मत्तांशुमुपाध्यायपदं निनाय प्रापिनवान् । शान्तिचन्द्रप्रशांतमयोपाध्यायपदं
वदापित्यर्थः । तत्र दृष्टान्तं वक्ति-यथा सम्यगुत्कण्ठा औत्सुक्यं ज्ञानमहंनि समु-
त्कण्ठितः श्रीमागमण्डलक्ष्मीकलितः गुर्जराणां राजा स्वामी वीरध्वज इति नामापीशः
प्रभुः स्येतामना भ्रिया भागधयेमवेन युक्तं वस्तुपात्रं नेजन्त्ययमेवमुपागर श्रीकृष्ण-
नाम्नी पदवीमधिकारविशेषम् । मित्रित्वमित्यर्थः । इति धानमिदमनिष्टायां शान्ति-
चन्द्रस्वोपाध्यायपदम् ॥

श्लोकार्थः

श्रीमद्गुर्जरेश्वरना अधिपति वीरध्वजःपतेन तांशुःदहृंके वस्तुपात्रमंत्रिने
भीकृष्णी ५८५ आपी इती तेम जगद्गुरु द्वीरविजयसुदिने प्रतिष्ठा भवेत्तमां

સિંહના આશ્રયથી પોતાના શિષ્ય થી શાંતિચન્દ્ર નામના પંડિતને 'ઉપાધ્યાય'ની પદવી અર્પણ કરી. ॥૨૪૭॥

દુર્જનમલ્લો દુર્જનમલ્લ ઇવ ગુણૈર્મહીપતેર્માન્યઃ ।

સમહં પ્રત્યષ્ટાપયદર્હત્પ્રતિમા મુનીન્દ્રેણ ॥ ૨૪૮ ॥

દુર્જનમલ્લો નામ આજો મુનીન્દ્રેણ સ્વરિપાર્શ્વે સમહં મહામદકલિતં યથા સ્વાત્મ્યા અદેહપ્રતિમા ભગવદ્વિષ્ણ્યાનિ પ્રત્યષ્ટાપયત્ પ્રતિષ્ઠાપયતિ સ્મ । કિંમૂતઃ । ગુણરીડાયેધંયમ્ ગિપરીક્ષાકારકાદિભિઃ કૃત્વા મહીપતેરકચ્ચરમાદેર્માન્યો વહુમાનનીયઃ । પુનઃ ગુણદુર્જનનાનાં કર્ણેજપાનાં સ્થાનાં વા મલ્લ ઇવ મલ્લઃ પ્રતિપન્નઃ ॥

શ્લોકાર્થ

ઔઢાયાંદિ શુણે વડે રાજમાન્ય તેમજ સુજનતા આદિ શુણે વડે દુર્જનનાથ શત્રુ એવા દુર્જનમલ્લ નામના શ્રાવકે આચાર્યદેવની પાસે મહોત્સવપૂર્વક જિનભિંબની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. ॥૨૪૮॥

સમહં મથુરાપુર્યાં યાત્રાં પાર્શ્વેષુ પાર્શ્વયોઃ ।

પ્રમુઃ પરીતઃ પૌરોધૈશ્ચારણર્પિરિવાકરોત્ ॥ ૨૪૯ ॥

મથુર્હૌરવિજયસુરિઃ મથુરાપુર્યાં મધૂપઘનગરે સમહં સોત્સવે ચારણર્પિરિવાત્તાવારણાદિમુનિરિષ પૌરોધૈનાગરિકનિકરેઃ પરીતઃ પરિચુતઃ સંગેન સહિતઃ પાર્શ્વેષુપાર્શ્વયોગ્ગયો વિશ્રાંતિનમસ્તતમગ્નિનચ્ચપ્રતિમયોર્વાગાઁઠરોચ કૃત્વચાન ॥

શ્લોકાર્થ

આરણ્યમુનિની જેમ હીરવિજયસુરિએ મહોત્સવપૂર્વક સંઘસહિત મથુરાપુરીમાં શ્રીમુપાધ્યનાથ અને શ્રી પાધ્યનાથ ભગવંતની પ્રતિમાનાં દર્શન કર્યાં. ॥૨૪૯॥

જમ્બૂદ્રમવપુરુણાનાં મુનીનામિહ સ પ્રમુઃ ।

સસત્તવિશતિં પચ્ચશર્તી સ્તૂપાન્પ્રણેમિવાન્ ॥ ૨૫૦ ॥

મ પ્રમુર્હૌરવસુરિરિદેવ મથુરાનગર્યાં જમ્બૂનામમહાવીરદેવસ્ય ત્રિતીયપટ્ટવરઃ, ચરમકે વહ્ની પ્રમથનામા તૃતીયઃ પટ્ટવરઃ, તો મુરુયો પ્રજ્ઞાયાઓ વા એવાં તેવાં મુનીનામુપર-ભજનાસ્ત્રાપ્તીનામપિ પરં તત્તમચ્ચવર્તિનામેવ સદસત્તવિશતયા વર્તંતે વા તાર્શર્ણી પચ્ચર્ણી

स्वप्नान् प्रवेमिनाममति स्त । पञ्चशती प्रभवस्यामिमदिना श्रीरगाधूनां जम्बूस्थामियुक्ताना-
मशानां कनीनां नद्यानामपि 'मातृपितृणां नप त्रिभिर्गुणिताः समविशतिज्ञानं यद्योक्तमानं
समविशत्यपिष्टा पञ्चशतीस्वप्नाः सन्तीति ॥ मधुगयाया ॥

श्लो॥३४

श्री दीरसुरिच्छे भयुरापुरीमां ज'बूस्थाभी अने प्रभवस्याभी वगेरेनां पांयसेने
सत्तापीय स्तूपेनां द्य'न क्पां. (ज'बूस्थाभी) तेभनां मातापिता, आ६ कन्याब्जे,
तेभनां मातापिता ३७-२७ अने प्रभवस्याभी सदित ५०० श्लो० कुल ५२७.) ॥२५०॥

गोपालशैलेऽप्य सुपर्णसमावष्टम्भनस्तम्भ इवाभ्युपेत्य ।

समं जनोपैर्जिनसर्वमीमं ककुभ्रकेतुं नतवान्यतीन्द्रः ॥ २५१ ॥

अथ मधुरावाद्यामगतरं प्रतीन्द्रः सुरिः जनोपैर्भ'विक्रमवरैः समं माधंमुपेत्यागत्य
गोपालशैले 'गवालेशगढ' इति लोकेश्वर्या तत्र ककुभ्रान् वृषभः केतुशिद्धं यस्वेतापता प्रपम्-
स्वामिनं जिताः मामाग्यक्षेयदिनः तेषु तेषां मध्ये वा सार्वभौमं यमवर्तिनं मतवान् प्रणमति
स्त । किमुते गोपालशैले । सुपर्णसमन्तः स्वर्गस्थावष्टम्भनायमाधारकृते विधिना विभ्यसृज्वा
कृते स्वप्ने स्तूया वागिय ॥

श्लो॥३५

त्या२५१, दीरविजयसुरिच्छे संधसदित गोपालशैले (गवालीवर्गढ) आधीने
आमान्य देवलीब्जेमां यक्षवतीं श्रीरगाधस्याभीनां द्य'न क्पां. ते गोपालगढ नष्टे
स्वर्गलोहना आधा२ भाटेना स्त'न न होय । ॥२५१॥

द्रापन्नाद्रदृगममिदृशमप्रतिमां स सिद्धयेत्य इव ।

प्रभूरपरा अपि तस्मिन्मूर्तीर्जनेनीरनंसीत्सः ॥ २५२ ॥

॥ मधुः सुरिः मिदृशैले शत्रुजयपथेते इव तस्मिन् गोपगिरी द्रापन्नाशतो गजा
पञ्चादिप्रमितिकरणार्थं चंद्रमवा काष्ठमया वा यष्टिविशेषास्तेद्रिपञ्चाशद्भिर्मिता प्रमाणी-
कृता वा वृषभस्यादिनाथस्य प्रतिमा मूर्तिस्तामाशां घरीयाकृतित्याद्रासक्षेपपूर्वकमनंसीत्
प्रणतवान् । अपि पुनरपरा अग्या अपि अनीजिनसंयन्धिनीधूर्तीः प्रतिमाः पञ्चाशष्टत्या-
दिशलाष्टत्रिंशत्त्रिंशद्दिश्यादिगजमानान्मथैव पूर्व प्रतिमावन्नेमियान् ॥

१. मध्यमपद्मोपिन्ममासह्येन नामडादिः प्रसजिः.

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવે શત્રુજયની જેમ ગોપગિરિમાં આવનગજ પ્રમાણ શ્રીઋષભસ્વામીની
પ્રતિમાને નમસ્કાર કર્યા. તેમજ પચાસ, ચાલીસ, પાત્રીસ, ત્રીસ અને વીશગજ પ્રમાણ
ની ૫૭ જિનપ્રતિમાઓનાં ભક્તિપૂર્વક દર્શન કર્યાં. ॥૨૫૨॥

યાત્રાં કૃત્વાત્ર સુત્રામા યથા નન્દીશ્વરે દિવમ્ ।

પ્રશ્તુર્વિભૂષયામાસ પુનરપ્યાગરાપુરમ્ ॥ ૨૫૩ ॥

પ્રશ્ન: સુરિરત્ર ગોપગિરૌ યાત્રાં જિનપાદપ્રણતિં કૃત્વા માયયિધિપૂર્વં વિધાય પુનરપિ
પ્યાગુટ્ય તદેયાગરાનામ નગરં વિભૂષયામાસાલંકૃતયાન । દૃષ્ટાન્તમાષ્ટે—યથા સુત્રામા
સૌધર્મેન્દ્ર: નન્દીશ્વરે જમ્બૂદ્વીપાદૃષ્ટમે દ્વીપે ભગવત્કલ્યાણકારિકાદિકાદિકાદિપુ યાત્રાં ગીત-
વૃત્ત્યકારાપણાદિમદ્દોસ્તથ નિર્માપ્ય પુનરપિ દિવં સ્વર્લોકં ભૂષયતિ ॥ इति गोपगिरियात्रा ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ સૌધર્મેન્દ્ર નન્દીશ્વરદ્વીપમાં ભગવંતના કલ્યાણક મહોત્સવ આદિ મહોત્સવ-
પૂર્વક યાત્રા કરીને સ્વર્ગલોકને અલંકૃત કરે તેમ આચાર્યદેવે ગોપગિરિની યાત્રા કરીને
દ્વીપી આધાનગરને અલંકૃત કર્યું. ॥૨૫૩॥

ય: સેરદ્વિક્ષણ્ડલમ્ભનિકયા રૂપાતોઽસ્થિલે મળ્ડલે

શ્રદ્ધાવાનિહ મેદિનીપુરસદારક્ષઃ પ્રભોર્ભક્તિઃ ।

સોઽદાન્મૂર્તિમિવેન્દ્રકુમ્ભિનમિભં લક્ષપ્રસાદં પુન-

ર્વાહાનાં નવતિ ચ કાશ્ચનમણીસ્વર્ણાંશુકાર્થિનામ્ ॥ ૨૫૪ ॥

તસ્મિન્નયમરે દૃષ્ટાગરાનગરે સઃ દાનશક્ત્યા પ્રસિદ્ધો મેદિનીપુરસ્ય મેહતાનગરસ્ય
વાસ્તવ્યઃ સદારક્ષતામા શ્રદ્ધાયાન ધાવકઃ પ્રભોઃ સૂરીન્દોરુપરિ ભક્તિઃ ભક્તિવશાત્રાગા-
તિશયાન્ । અર્થિનાં વાચકાનામિતિ સર્વથ યોજ્યમ્ । મૂર્તે મૂર્તિમન્તે ભૂમાયાગતમિન્દ્રકુ-
મ્ભિનમેરાવણમિય ર્ભં ગર્જાચિત્પરિકરાદિકલિતકરિણમદાદૌ । પુનર્લક્ષપ્રસાદં 'લાક્ષ-
માય' इति जनप्रसिद्धिः च पुनर्वाहानां जारयतुरङ्गाणां नवति नवतिप्रमाणान्वाव
ददिवान् । पुनः काश्चनैः सुवर्णमणीभिः रत्नैः उपरक्षिता स्वर्णं मुद्रा अङ्गुलीयकानि ।
'माक्षराङ्गुली मुद्रा' इति द्रव्याम् । 'वन्दनीटी' इति प्रसिद्धा । तथा अर्थिनां अंशुकानि
जानायाधयन्नाणि । आदिशब्दादुपायवः 'सख्यतपामरी' इति जनप्रसिद्धाः । दत्ते स ।
भूषते द्वि-कस्मिप्रपि इयनिकरे पातिमादिमार्गणेन सूरीन्द्रः करीन्द्रमहानापाचितः ।
तदपसरे च करिराजसमपंकं सकलमंधमनुनीय सदारङ्गसाधुः स्वयमेव श्रीदीरविजयम्

रीन्द्रोरपरि न्युत्थलं निर्माय तस्य साहिदुभ्यकस्य सर्वगजोपकरणपरिकलितं गजं परस्य कस्यापि तादृशस्य लक्षप्रसादमन्येषां च नयति तुङ्गपुरङ्गमानां परेषां च वस्त्रस्वर्णमणिभूषणौगायुप्रमुत्तं प्रदत्तवानिति । स कः । यः सदारङ्गप्राज्ञः सेरयोर्लोकप्रसिद्धयोर्मानविशेषोद्विक्तं युगलं तन्मितानां खण्डानां मधुधूलीनां लम्भनिकया प्रतिमथनप्रदानेनाखिले मण्डले ख्यातः प्रसिद्धिमान जातोऽस्ति ॥ इति श्रीहीरविजयसूरिभ्रातृदानम् ॥

श्लोकाध

ते वभूवन् आभानगरीमां जे रतल शर्कराना दान वडे देशमां प्रसिद्धि पाभेदो भेडतानगरना रेहेवाशी सदारंग नाभना आवडे आचार्यदेवनी लक्षितथी हाथीजेने वियत आभूषणो अने पलाखु सहित अशवणु समान हाथी, नेपुं घोडा, देशमी वस्त्रे, सुवर्ण अने रत्नानां आभूषणो वायडेने दानमां आप्यां ॥२५४॥

मुक्त्वा मातृमियावनीशसविधे शान्त्याद्रिचन्द्राभिधो-

पाध्यायं प्रविधाय तत्र विषये वर्षाश्रतस्तः स्वयम् ।

श्रीकम्मातनयवतीन्द्रविलसत्संपादगुर्जरा-

दृगच्छन्नागपुरे स्म तिष्ठति चतुर्मासी न नागेन्द्रवद् ॥ २५५ ॥

स सूरिनागपुरे नगरे प्रसिद्धे नगरे चतुर्मासी वर्षांममये तिष्ठति स्म । किंयत् । नागेन्द्रवत् । यथा नागानां राजा नागपुरे भोगधत्यां गगर्षा तिष्ठति । किं कुर्वन् । श्रियाः आचार्यकृष्ण्य कलितो यः कम्माख्यसाधोस्तनयः पुत्रो व्रतीन्द्रः सूरिरेतापता विजयसेगसूरिस्तेषु विलम्ब शोभमानो यो गुर्जरदेशसंघः साधुसाध्वीश्रावकप्राधिकारूपः समुदायस्तस्याप्रहात्पुरोधादगुर्जरानुधरित्रीपदं प्रति गच्छन् प्रतिष्ठमानः । किं कृत्वा । अमात्यं सचिवमिव अवनीशस्याकव्यरपातिसाहेः सविधे संनिधाने शान्तिरिति पदमादौ यस्य तादृशं चन्द्रोपाध्यायम् । शान्तिचन्द्राचक्रमित्यर्थः । मुक्त्वा कार्यकरणाय संस्थाप्य पुनस्तत्र मेयातनासि विषये मण्डले स्वयमात्मना चतस्रश्चतुःसंख्याकाः वर्षाः प्रावृत्कालप्रतिशब्दाद्यनुर्मासीः प्रविधाय कृत्वा । स्थित्वेत्यर्थः ॥ इति मेघातमण्डलादागत्य नागपुरे चतुर्मासिककरणम् ॥

श्लोकाध

श्रीहीरविजयसूरिणे पोताना भन्त्रीसमान शान्तिय-द्र विपाध्यायने अकभर भादशाह पासे भूईने, मेवाडमंडणमां यातुर्मास पूजुं करीने, विजयसेनसूरिणे वडे शोभता यातुर्विध संधना आग्रहथी गुर्जरदेश तरङ्गे जाता आचार्यदेवे प्रसिद्ध नागपुर (नागौर)मां नागेन्द्रनी जेग यातुर्मासिक स्थिरता करी ॥२५५॥

तस्मिञ्जगन्मलमहीन्द्रमन्त्री मेहाजलो नाम वणिङ्महेन्द्रः ।

भक्तिं व्यधात्वलृप्तमहो मुनीन्द्रोः पद्मावतीहान्त इवाहिकेतोः ॥ २५६ ॥

तस्मिन्नागपुरे जगन्मल्लो जगमाल इति नाम्ना महीन्द्रो राजा तस्य मन्त्री प्रधानो मेहाजल इति नाम वणिक्स्तु भोगेषु महेश्वर इन्द्रमदशः मुनीन्द्रोः शरीरस्य भक्तिं सेयां पर्युपासनां व्यधात् अकार । किंभूतः । वन्द्यो निष्पादितोऽग्निरुत्तमार्गानां जनैर्मह उरस्यो येन । क इव । पद्मावतीकान्त इव । यथा धरणेश्वरः अहिकेतोः श्री-पाश्र्वन्ताथस्य स्वस्य नामेश्वरपदप्रदानप्रमोदेनान्यप्रकारेण वा महोत्सवं कुर्यन् भक्तिं विधत्ते ॥

श्लो॥३५॥

नेम धरेश्वर भट्टात्सवपूर्वकं श्री पाश्र्वन्ताथ भगवन्तनी अकृति करे तेभ नागपुरना राजा जगपालना वणिक्कुलभां श्रेष्ठ 'मेहाजल' नामना मन्त्रीको भट्टात्सवपूर्वकं आश्राय-देवनी अकृति करी. ॥ २५६ ॥

श्रीमज्जेसलमेरुनामनगरादागत्य संपान्वितः

कोष्ठागारिकमाण्डणो मुनिमणिं सौवर्णटङ्कैर्युदा ।

मिद्वी स्वर्मेणिवत्प्रपूज्य तृणयल्लक्ष्मीं पुनस्तःपुरे

नानादानविधौचितीं प्रकटयांचक्रे यथा विक्रमः ॥ २५७ ॥

कोष्ठागारिकः धान्यकोष्ठावधक्षः लोकप्रसिद्धश्च 'कोठारी' माण्डणः । 'ग्रामनाम्नोः स'-स्काराभायः वधचित्' इति वचनागमाण्डणः । संस्कारे तु मण्डन इति नाम्ना वणिक् आदः तस्मिन्नागपुरे पुनरित्यस्यार्थे अन्यानां नानाविधानां दानानां स्वर्णरत्नताम्रकोर्णापुखण्ड-पूतापनेकप्रकाराणां विमाननानां विधा विधयः प्रकारा वा तेषामौचितीमुचिततामौ-चित्यं प्रकटयांचक्रे प्रकाशयामास । दृष्टान्तमाचष्टे—यथा विक्रमो विक्रमादित्यः नाना-दानविधौचितीं प्रकटीयक्रियान् । माण्डणः किं कुर्यन् । तत्पुरे तस्मिन्नागपुरनगरे स्वलक्ष्मीं किं कृत्या । मुदा दयेण सिद्धये महानन्दमाप्तये मुनिमणिं हीरविजयसूरिपुरंदरं सौवर्ण-मिद्वी स्यादसंप्राप्तये विमवायं चिन्तामणिं पूजयति । किं कृत्या । श्रीमतो लक्ष्मीः जेमलमेरुपुरादित्यर्थः । आगत्य । किंभूतो मण्डनः । मंडन । यद्यपि संघशब्देन वातु-यंपयं नृपते, तथाप्यत्राधिकारान् आदिसाधेनान्वितः मणिः ।

શ્લોકાર્થ

કેડારી 'મંડન' નામના આપકે જોસલમેર નગરથી સંઘસદિન નામપુરમાં આપીને, જેમ કેઈ સિદ્ધિને માટે ચિંતામલિરતનની પૂજા કરે તેમ આચાર્યદેવની સીમંધા વટે પૂજા કરીને લક્ષ્મીને લુણની જેમ માનતા મંડનકેડારીએ વિદ્યાધાર્યની જેમ મુગ્ધ, ચારી, વશ આદિ અનેક પ્રકારની દાનવિધિને પ્રગટ કરી ॥૨૫૭॥

પરેડપિ સત્તો પાત્તય સંયાઃ સ્થાનં નિર્જં નિર્જં ।

સીર્થાનિવ વિમોઃ પાદાનમિવંચ યયુઃ ક્રમાન્ ॥ ૨૫૮ ॥

પરેડપિ અગ્ન્યાગ્નયનગરસપથિયમઃ સંયાઃ ક્રમાત્પત્ર નામપુરે તથાગ્નય સમેગ્નય વિમોર્દી રથુરેઃ પાદાંશરણામભિષગ્ચ નમસ્કૃત્ય નિર્જં નિર્જં સ્થં સ્થં સ્થાન મગરામપ્રાદિવમાગ્નય યયુગતાઃ । કાનિય । અભિષગ્ચ સીર્થાનિય । યયા સંયા વિવિધમામતનગરજનપદસંદર્શિતઃ પ્રાચીસપ્રમાજ્ઞાતાર્થઃ શત્રુજયોષ્ઠયન્નાયુંદાટાપદગમનશિવગાદિયુ વિમોર્ધમગતઃ પાદાન નિત્યવિધ્યાન નિત્યપાદુકાગ્ન્યા અભિષગ્ચ પ્રજાપ્તિગ્ન્યા ચ નિત્યનિત્યસ્થાન યાતિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ શત્રુજય, બીરનાર આદિ લીધેસ્થાનોમાં, નગરો, ગામો, અને દેશોના અનેક સંધો આપીને સીમંધેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાજીનાં દર્શન, વહન અને પૂજન કરીને સૌ સીના સ્થાને જાય તેમ અનેક નગરોના સંધો આપીને સીદીરવિજયમુદિષ્ટના દર્શન, વંદન અને પૂજન કરીને સૌ સીના સ્થાને ગયા ॥૨૫૮॥

યદન્યનીવૃણતિશુદ્ધિકાપાં વિમર્ષિ માપિવયમિવાપ મહ્મીમ્ ।

ક્રમાત્પત્રિક્રમ્ય ॥ તત્પુરે ચતુર્માર્ગી વિહારં વિદ્યે પ્રવીઞ્ઠરઃ ॥ ૨૫૯ ॥

જ તથાઃ ક્રમાત્પત્રપ્રજાપરિવારયા તત્પુરે તત્તિમજ્ઞાનોગ્નયને ચતુર્માર્ગી દવિજગદ્ અથ વા કાનિયચતુર્માસકઃ પ્રવિવચ્ય પ્રવીઞ્ઠરે યવિરતો શીરુર્ગિદિદારં વિદ્યે વિ હિતવાન પ્રવિવ્દ્યે સ્મ । તત્તિમ્ । ચતુર્માર્ગી અથેવરે યે લીજુનો જગદ્ગમનં મનિઃ ષોનિઃ શેષ મુદ્ધિયા અદેશુલીયકઃ તથા માપિવય મદરંદમતિરિવાન બ્રહ્મરંદે જાલો પોર્માં વિમર્ષિ ધતે । 'ઓર દેવ જય મુંદરી કર જાલોર જમીના' હિત તથાવદનં પ્રવિવ્દિરવવાચન ક્ષવતે ॥ હિત નામપુરચતુર્માસકય ॥

શ્લોકાર્થ

સીમંધેશ્વરની શેતીરૂપ મુદ્ધિમાં પ્રાણેશમાન કેડારીને પાતુ કરતા ન. કેડારીમાંનાં ચતુર્માસિક પ્રતિક્રમણ કરીને આચાર્યદેવે ત્યાંથી વિદ્યાર કર્યો ॥૨૫૯॥
દિ० સી० ૭૫

तस्मिञ्जगन्मल्लमहीन्द्रमन्त्री मेहाजलो नाम वणिङ्महेन्द्रः ।

भक्तिं व्यधात्कल्लसमहो मुनीन्द्रोः पद्मावतीकान्त इवाहिकेतोः ॥ २५६ ॥

तस्मिन्नागपुरे जगन्मल्लो जगमाल इति नाम्ना महीन्द्रो राजा तस्य मन्त्री प्रधानो मेहाजल इति नाम वणिक्सु निगमेषु महेन्द्र इन्द्रमदशः मुनीन्द्रोः गुरीन्द्रस्य भक्तिं सेवां पर्युपासनां व्यधात् अकार । किभूतः । कल्लतो निष्पादितोऽखिलपुरजगन्मार्गानां जनेभ्य उक्तयो येन । य इव । पद्मावतीकान्त इव । यथा धरणेन्द्रः अहिकेतोः श्री-पाश्वनाथस्य स्वस्य नागेन्द्रपदप्रदानप्रमोदेनान्यप्रकारेण वा महोत्सवं कुर्यन् भक्तिं विधत्ते ॥

श्लो३३५

जेम धरज्ञेन्द्र भडोत्सवपूर्वकं श्री पाश्वनाथ भगवन्तनी अकित करे तेम नागपुरना राजा जगपालना वणिक्कुलभां श्रेष्ठ 'मेहाजल' नामना मन्त्रीये भडोत्सवपूर्वकं आवाप-
हेवनी अकित करी ॥ २५६ ॥

श्रीमज्जेसलमेरुनामनगरादागत्य संधान्वितः

कोष्ठागारिकमाण्डणो मुनिमणि सीवर्णटङ्कैर्मुदा ।

मिद्धो स्वर्मेणियत्प्रपूज्य वृणर्षलक्ष्मीं पुनस्तःपुरे

नानादानविधीचिनीं प्रकटयांचक्रे यथा विक्रमः ॥ २५७ ॥

कोष्ठागारिकः धान्यकोष्ठावशः लोकप्रसिद्धया 'कोठारी' माण्डणः । 'ग्रामनाम्नोः स' इकाराभावः वचसिन् इति वचनागमाण्डणः । मेस्कारे तु मण्डन इति नाम्ना वणिक् प्राज्ञः तस्मिन्नागपुरे पुनरित्यव्यायं भगवानां नानाविधानां दानानां स्थणेरजताशुकोर्णायुग्मद्व-
पुनायनेकप्रकाराणां विधानानां विधा विधयः प्रकारा वा तेषामौचित्यमुचिततामी-
चिन्तं प्रकटयांचक्रे प्रकाशयामास । इष्टागतमाचष्टे—यथा विक्रमो विक्रमादित्यः नाना-
दानविधीचिनीं प्रकटीयन्निधान । माण्डणः किं कुर्यन् । तत्पुरे तस्मिन्नागपुरनगरे स्वर्लक्ष्मीं निजविभवं नृगपन नृगमित्र नृगपन । विविधलक्ष्मनिकाभिषांचकदानेभ्यस्तथाकारः ।
दि इत्यादि । मुदा हगेन मिद्धये महानन्दमानवे मुनिमणि हीरविभ्रयसुरिपुरंदरं सीवर्ण-
टङ्कैः 'मेहाजल' इति प्रसिद्धः प्रपूज्यायैविष्ठा । कियन् । स्वर्मेणियत् । यथा वेदो-
मिद्धये स्वायंभवायै विमयायै विष्णामणि पूजयति । किं कुर्यात् । श्रीमतां लक्ष्मी-
दुर्गादिशोभा वा विष्णे यस्मिन्नादरां यस्मिन्महेरुनामाभिधानं यस्य तादृशाग्नगरात् ।
जेमधमेरुनादिशब्दः । आगत्य । मिमनो मण्डनः । मंगेन । यद्यपि मंगशब्देन वा-
च्यं नृपते, तथाप्यत्राधिष्ठानं प्राज्ञाधीनायैनामित्यर्थः ॥

શ્લોકાર્થ

કોઠારી 'મંડન' નામના શ્રાવકે જેસલમેર નગરથી અંબઝાદિન નાગપુરમાં આવીને, જેમ કોઈ સિદ્ધિને માટે ચિંતામણિરત્નની પૂજા કરે તેમ આચાર્યદેવની ઓંત્રેયા વટે પૂજા કરીને લક્ષ્મીને તુલ્યની જેમ માનતા મંડનકોઠારીએ વિક્રમાર્કની જેમ મુખર્જી, ચાંદી, વસ્ત્ર આદિ અનેક પ્રકારની દાનવિધિને પ્રગટ કરી ॥૨૫૭॥

પરેડપિ તપ્તો પાગત્ય સંધાઃ સ્થાનં નિર્મં નિર્મં ।

તીર્થાનિય વિમોઃ પાદાનમિવંધ યપુઃ ક્રમાન્ ॥ ૨૫૮ ॥

પરેડપિ અગ્ન્યામ્વનગરસંવર્ધિનઃ સંધાઃ સમાનત્ર નાગપુરે તથાગત્ય તમેત્ય વિમોર્હો રપુરેઃ પાદાંશરજાનભિવગ્ધ નમસ્કૃત્ય નિર્મં નિર્મં સ્વં સ્વં સ્થાન તત્તથામણાદિવમાણદ યપુર્ગતાઃ । કાનિય । અભિવગ્ધ તીર્થાનિય । યથા સંધા નિનિધિસમાનગરજનપદનંદનિનઃ માલ્લીમલપ્રાદ્ધમાર્ગઃ દ્વાયંજયોજ્ઞયનાયુંદાશપદમંચનિનશાદિપુ વિમોર્ધનયનઃ પાદાક જિનવિધ્યાન જિનવાદુકાગ્યા અભિવગ્ધ પ્રણયાર્થિન્યા ચ નિજનિજસ્વાન યાગિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ યતુજય, ગીરનાર આદિ તીર્થસ્થાનોમાં, નગરા, ગામો, અને દેરોના અનેક સંધો આવીને શીર્ષિનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાઓનાં દર્શન, વદન અને પૂજન કરીને સૌ સૌના સ્થાને જાય તેમ અનેક નગરોના સંધો આવીને સીદ્ધીરવિષયમૂરિઓના દર્શન, વંદન અને પૂજન કરીને સૌ સૌના સ્થાને ગયા. ॥૨૫૮॥

યદન્યનીવૃત્તતિમુદ્રિત્રાપાં વિમર્તિ માનિરયમિરાષ મ્હર્મામ્ ।

ક્રમાત્પ્રતિક્રમ્ય ત તત્પુરે વતુર્માર્મા વિહારં વિદ્યે પ્રતોધ્યઃ ॥ ૨૫૯ ॥

ત ત્પુરિઃ સમાત્પુર્વજાપરિપાટયા તત્પુરે તસ્મિન્નમોરજગરે વતુર્માર્મા સ્વિજાપ અથ વા વાનિકજતુર્માત્કં યનિવગ્ધ પ્રતીશ્વરો યનિવગ્ધો દીરગ્નિનિહારં વિદ્યે વિ દિનયામ પ્રનિવ્રતે જય । તનિવગ્ધ । વતુર્મામ્ ક્રમેત્પરે યે તીર્થગે જનપદાનેર્ષા નિઃ સોષિઃ સૈય મુદ્રિત્રા અદ્વિપુલીવતઃ તસ્માં માનિરય સરપદંમનિરિચતઃ મુખદાને જાત્તો યોર્મા વિમર્તિ યતે । 'ક્રોર લેન જય મુંદરી રર જામોર જલ્પગ' હિન તત્તત્તજન યનિવિરિયવાવન કૃવતે ॥ હિન નાગપુરજતુર્માત્કમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

સૌના દેરોની સેલ્લિય મુદ્રિત્રામાં આદેશમાન રોજાને અંગુ ૩૩૮ ન દેર-મર્યાં ચાતુર્માસિઃ પ્રતિક્રમ્ય કરીને આવઃવટેરે ત્યાંથી વિદાર દેરો. ॥૨૫૯॥
દિન સો. ૭૫

तस्मिञ्जगन्मल्लमहीन्द्रमन्त्री मेहाजलो नाम वणिङ्महेन्द्रः ।

भक्तिं व्यधात्कलुप्तमहो मुनीन्दोः पञ्चावतीकान्त इवाहिकेतोः ॥ २५६ ॥

तस्मिन्नागपुरे जगन्मल्लो जगन्मल्ल इति नाम्ना महीन्द्रो राजा तस्य मन्त्री प्रधानो मेहाजल इति नाम वणिक्सु निगमेषु महेन्द्र इन्द्रमहेशः मुनीन्दोः खरीन्द्रस्य भक्तिं तेषां पर्युपासनां व्यधात् चकार । किभूतः । कलुप्तो निष्पादितोऽखिलपुरजगन्मार्यानां जनैर्मह उन्मयो येन । क इय । पञ्चावतीकान्त इय । यथा धरणेन्द्रः अहिकेतोः श्री-पार्श्वनाथस्य स्वस्य मागेन्द्रपदप्रदानप्रमोदेनान्यप्रकारेण या महोत्सवं कुर्यन् भक्तिं विधत्ते ॥

श्लो३३थ

नेम धरणेन्द्र महेन्द्रस्यपूर्वकं श्री पार्श्वनाथ भगवन्तं भक्तिं करे तेन नागपुरेना राजा जगन्पालना वणिक्कुलभां श्रेष्ठ 'मेहाजल' नामना मन्त्रीमे महेन्द्रस्यपूर्वकं आचार्य-देवनी भक्तिं करी. ॥२५६॥

श्रीमज्जेसलमेरुनामनगरादागत्य संघान्वितः

कोष्ठागारिकमाण्डणो मुनिमणिं सौवर्णटङ्कैर्मुदा ।

मिद्वी स्वर्मेणियत्प्रपूज्य तृणयलक्ष्मीं पुनस्तःपुरे

नानादानविधाचिनीं प्रकटयांचके यथा विक्रमः ॥ २५७ ॥

कोष्ठागारिकः धान्यकोष्ठाध्यक्षः लोकप्रसिद्धया 'कोठारी' माण्डणः । 'ग्रामनाम्नोः स' स्काराभायः ववचिन् इति वचनागमाण्डणः । संस्कारे तु मण्डन इति नाम्ना वणिक् प्राज्ञः तस्मिन्नागपुरे पुनरित्यग्यार्थे अग्यानां नानाविधानां दानानां स्वर्णरत्नताम्रकुण्डलपुष्प-पुष्पाद्यनेकप्रकाराणां विमानानां विधा विधयः प्रकारा या तेषामौचित्यमुचिततामी-चित्यं प्रकटयांचके प्रकारायामाम । दृष्टान्तमाचष्टे—यथा विक्रमो विक्रमादित्यः नाम-दानविधौचिनीं प्रकटीकृतवान् । माण्डणः किं कुर्यन् । तत्पुरे तस्मिन्नागपुरनगरे स्थलक्ष्मीं निजविभवं तृणयन् तृणमिव गणयन् । विविधलक्ष्मिकाभिर्याचकदानैश्चेत्यध्याहारः । किं कृत्या । मुदा दण्डेन मिद्वी महानन्दमाण्डणे मुनिमणिं हीरविजयसुरिपुरन्दरं सौवर्ण-टङ्कैः 'मेहाजल' इति प्रसिद्धः प्रपूज्याचयित्वा । कियन् । स्वर्मेणियत् । यथा कोष्ठा-मिद्वी स्वर्णयन्त्राण्ये विभवार्थं चित्वा मणिं पूजयति । किं कृत्या । श्रीमन्तो लक्ष्मी-दुर्गादितोषा वा विधत्ते यस्मिन्नादशं यस्मैलक्ष्म्येनानामभिधानं यस्य तादृशान्नगरात् । त्रैलोक्येन्द्रादिप्रसिद्धः । आगच्छ । किमनो मण्डनः । संघेन । यद्यपि संघशब्देन चात्र-संघं दृष्ट्वा, तथाप्यत्राधिकारान् भाद्रपदीमाथेनाग्नितः सहितः ॥

શ્લોકાર્થ

કોઠારી 'મંડન' નામના શ્રાવકે જેસલમેર નગરથી સંઘસહિત નાગપુરમાં આવીને, જેમ કોઈ સિદ્ધિને માટે ચિંતામણિરત્નની પૂજા કરે તેમ આચાર્યદેવની સૌનેયા વડે પૂજા કરીને ભક્ષીને તૃણની જેમ માનતા મંડનકોઠારીએ વિક્રમાર્કની જેમ સુવર્ણ, ચાંદી, વસ્ત્ર આદિ અનેક પ્રકારની દાનવિધિને પ્રગટ કરી ॥૨૫૭॥

પરેડપિ તત્રો પાગત્ય સંઘાઃ સ્થાનં નિજં નિજં ।
તીર્થાન્નિવ વિમોઃ પાદાનભિવંચ યયુઃ ક્રમાન્ ॥ ૨૫૮ ॥

પરેડપિ અન્યાન્યનગરસંઘન્ધિનઃ સંઘાઃ ક્રમાત્તત્ર નાગપુરે ઉપાગત્ય સમેત્ય વિમોર્ટી રુદ્ધરેઃ પાદાંશ્ચરણામભિવંચ નમસ્કૃત્ય નિજં નિજં સ્થં સ્થં સ્થાનં નગરામપ્રાદિકમાસ્પદં યયુગતાઃ । કાનિય । અભિવંચ તીર્થાનિય । યથા સંઘા વિવિધપ્રામનગરજનપદસંઘન્ધિનઃ પ્રાક્તોસવધ્રાક્ષસાધાઃ શશુંજયોઽયન્તાયુંદાષાપદસમેતશિલરાદિપુ વિમોર્ભગપતઃ પાદાન્ જિનવિમ્બાન્ જિનપાદુકાન્વા અભિવંચ પ્રણમ્યાર્ચિત્વા ચ નિજનિજસ્થાનં યાન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ શત્રુજય, ગીરનાર આદિ તીર્થસ્થાનોમાં, નગરો, ગામો, અને દેશોના અનેક સંઘો આવીને શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાઓનાં દર્શન, વંદન અને પૂજન કરીને સૌ સૌના સ્થાને જાય તેમ અનેક નગરોના સંઘો આવીને શ્રીહીરવિજયસૂરિઓનાં દર્શન, વંદન અને પૂજન કરીને સૌ સૌના સ્થાને ગયા. ॥૨૫૮॥

યદન્યનીઘૃત્તતિમુદ્રિકાયાં વિભર્તિ માણિવ્યમિવાત્ર ભક્ષીમ્ ।
ક્રમાત્પ્રતિક્રમ્ય સ તત્પુરે ચતુર્માસી વિહારં વિદધે વ્રતીધરઃ ॥ ૨૫૯ ॥

સ સુરિઃ ક્રમાત્પર્યુષણાપરિપાટયા તત્પુરે તસ્મિન્નાગોરનગરે ચતુર્માસી પ્રતિક્રમ્ય અથ વા કાર્તિકચતુર્માસકં પ્રતિક્રમ્ય વ્રતીધરો યતિરાજો દીરર્ણવિહારં વિદધે પિ-
હિતવાન્ પ્રતિપ્ઠતે સ્મ । તત્ક્રમ્ । તત્પુરમ્ અગ્યેષ્વરે ચે નીધૃતો જનપદાસ્તેષાં તતિઃ
ધોણિઃ સેય મુદ્રિકા અઙ્ગુલીયકં તસ્યાં માણિવ્યં મહર્ષ્યમણિરિચાત્ર મૃમ્પદલે ભક્ષી
શોભાં વિભર્તિ ધત્તે । 'ઔર દેસ સજ મુંદહી ડર નાગોર નમીના' इति तत्रत्यजनेः
प्रसिद्धिरपयावत् श्रूयते ॥ इति नागपुरचतुर्मासिकम् ॥

શ્લોકાર્થ

જીભ દેશોની શ્રેણીરૂપ મુદ્રિકામાં માણેકસમાન શોભાને ધારણ કરતા નાગોરનગરમાં આતુર્માસિક પ્રતિક્રમણ કરીને આચાર્યદેવે ત્યાંથી વિહાર કર્યો. ॥૨૫૯॥
દિ ૦ સૌ ૭૫

तस्मिन्नागपुरे जगन्महो जगन्मातृ इति नाम्ना महीश्वरो राजा तस्या मन्त्री प्रधानो

भक्तिं व्यधात्कृतस्मदो मुनीन्द्रोः पद्मावनीक्षन्त इवाहितोः ॥ २५६ ॥

तस्मिन्नागपुरे जगन्महो जगन्मातृ इति नाम्ना महीश्वरो राजा तस्या मन्त्री प्रधानो मेहाजल इति नाम धणिकस्तु जगन्महो महेन्द्र इन्द्रगणेशः मुनीन्द्रोः गृहीतस्य भक्तिं तेषां पर्युपासनां व्यधात् चकार । किञ्चनः । कृतो गिलादिताऽनितपुरजगन्मातृनायकं जनैर्महो उत्सयो येन । क इव । पद्मावतीकान्त इव । यथा धर्मज्ञः अहितोः श्री-पार्श्वनाथस्य स्वस्य नागेश्वरपदप्रदानप्रमोदेनाग्यप्रकारेण ना महीश्वरं कुर्वन् भक्तिं विधत्ते ॥

श्लो३३५

जेम धरेश्वरं भोक्तृसवपूर्वकं श्री पार्श्वनाथ भगवन्तं नी भक्तिं करे तेम नागपुरेना राजा जगपालना पक्षिकुलभां जेष्ठ 'भोक्ता' नामना मन्त्रीजे भोक्तृसवपूर्वकं आचार्य-देवनी भक्तिं करी. ॥ २५६ ॥

श्रीमज्जेसलमेरुनामनगरादागत्य संवान्वितः

कोष्ठागारिकमाण्डणो मुनिमणिं सौवर्णदङ्कैर्मुदा ।

सिद्धौ स्वर्मेणिवत्प्रपूज्य तृणयल्लक्ष्मीं पुनस्तत्पुरे

नानादानविधौचित्तीं प्रकटयांचक्रे यथा विक्रमः ॥ २५७ ॥

कोष्ठागारिकः धान्यकोष्ठाध्यक्षः लोकप्रसिद्धया 'कोठारी' माण्डणः । 'ग्रामनाम्नोः स्-स्काराभायः व्यञ्चित्' इति वचनागमाण्डणः । संस्कारे तु मण्डन इति नाम्ना धणिकं प्राज्ञः तस्मिन्नागपुरे पुनरित्यग्यार्थं अग्यानां नानाविधानां दानानां स्वर्णरत्नताम्रकुण्डलीयुक्तानां घृतायनेकप्रकाराणां विमानानां विधा विधयः प्रकारा यथा तेषामौचित्यमुचिततामौचित्यं प्रकटयांचक्रे प्रकाशयामास । दृष्टान्तमाचष्टे—यथा विक्रमो विक्रमादित्यः नानादानविधौचित्तीं प्रकटीचकितवान् । माण्डणः किं कुर्वन् । तत्पुरे तस्मिन्नागपुरनगरे स्वर्लक्ष्मीं निजविभवं तृणयन् तृणमिव गणयन् । विविधलभ्यनिकाभिर्याचिकदानैश्चेत्यध्याहारः । किं कृत्वा । मुदा हर्षेण सिद्धये महानन्दप्राप्तये मुनिमणिं दीरविजयसुरिपुरंदरं सौवर्णदङ्कैः 'सोतइया' इति प्रसिद्धे प्रपूज्याचेयित्वा । कियत् । स्वर्मेणियत् । यथा वेदेषु सिद्धये स्वायंसांप्राप्तये विभवार्यं चिन्तामणिं पूजयति । किं कृत्वा । श्रीमंतो लक्ष्मीः दुर्गादिशोभा या विपते यस्मिन्स्तादृशं यज्ञेसलमेरुनामाभिधानं यस्य तादृशान्तगरात् । जेमलमेरुपुरादित्यर्थः । आगत्य । किञ्चन मण्डनः । संवेन । यद्यपि संघशब्देन चातुर्वर्ण्यं गृह्यते, तथाप्यत्राधिकारान् ब्राह्मणादीसाधेनान्वितः सहितः ॥

श्लो॥३॥

हे।।हारी 'भंडन' नामना आवळे जेसवमेर नगरीची संघसदिन नागपुरमां आयनि,
जेम हे।। सिद्धिने भाटे चिंतामनिरत्ननी पूजा करे तेम आचार्यदेवनी शीनया वटे पूजा
करीने सक्षमीने तुलसी जेम मानता भंडनके।।हारीजे विक्रमांकनी जेम शुभं, मांटी,
पत्र आदि अनेक प्रकारनी दानविधिने प्रगट करी ॥२५७॥

परैऽपि तप्तो पागत्य संयाः स्थानं निर्जं निर्जं ।

तीर्थानिव चिमोः पादानभिवंद्य ययुः क्रमान् ॥ २५८ ॥

परैऽपि अग्न्याश्वत्थनगरसंघनिधनः संयाः वसमानत्र नागपुरे उपगत्य तप्तोऽपि चिमोर्ही
रपुरेः पादांशरक्षणभिक्षय समस्तस्य निर्जं निर्जं स्थं स्थं स्थानं तगरामणादिप्रमाणे
ययुः संयाः । कानिच । अभिषेक्य तीर्थानिव । यथा संया विविधप्रामाण्यनगरसंघनिधनः
आसीत्तस्यप्राज्ञमायाः शत्रुंशयोऽप्यस्तायुंदाशपदमेतदित्येवमिति चिमोर्भगवतः पादान
भिनविम्वान भिनपादुकाया अभिषेक्य प्रणम्यार्चित्वा च निजनिजस्थानं गम्य ॥

श्लो॥३॥

जेम शत्रुंशय, गीरनारआदि तीर्थस्थानेभं, नगरे, गांमे, अने हे।।ना अनेक
संघे आयीने श्रीनिनेसर भगवंतनी प्रतिभाळनां दशन, वंदन अने पूजन करीने
श्री शीना स्थाने जाय तेम अनेक नगरेना संघे आयीने श्रीदीरविषयमुरिणना दशन,
वंदन अने पूजन करीने श्री शीना स्थाने जाय ॥२५८॥

यदन्यनीपुत्रविमुद्रिकायां चिभर्ति मागिरयमिश्र सस्त्रीम् ।

प्रमात्प्रतिक्रम्य स तत्पुरे शत्रुमांसी विदारं विदधे प्रतीघरः ॥ २५९ ॥

स तुरिः प्रमात्प्रमुंजणापरिवारया तत्पुरे तस्मिन्नागोरनगरे चक्रुर्मांसीं प्रविष्टा
अथ वा वानिकचक्रुर्मांसीकं प्रतिपद्य प्रतीघरो परिवारो हीरगुणिदां विदधे चि
दित्याय प्रतिपद्ये सः । तस्मिन् । शत्रुमांसी अस्तेऽपि हे श्रीपुत्रो जगदराजेश्वरः सतिः
भोजिः शिव मुद्रिता अस्मिन्सीपकं तस्यां कानिच सदापेक्षितवित्तं प्रदानं लभ्यते
शोभां चिभर्ति धत्ते । श्रीर देव गज मुंदरी उर तामोर सस्त्रीता इति सस्त्रीतः
प्रतिपदितपात्रं कृते ॥ इति नागपुरचक्रुर्मांसीकम् ॥

श्लो॥३॥

श्रीम हे।।नी मेरीपुत्र मुद्रिकायां अस्तेऽपिभान हे।।ने चक्रुर्मांसीं प्रविष्टा
यातुर्मांसी प्रतिपद्य करीने आचार्यदेवे त्यांसी विदधे कर्ते ॥२५९॥
दि० शी० ७५

तस्मिञ्जगन्महोदहीन्द्रमन्त्री मेहाजलो नाम वणिहमहेन्द्रः ।

भक्तिं व्यधात्कृतसमहो मुनीन्द्रोः पद्मावतीहान्त उवाहितोः ॥ २५६ ॥

तस्मिन्नागपुरे जगन्महो जगन्महो इति नाम्ना महीन्द्रो राजा तस्य मन्त्री प्रणतो मेहाजल इति नाम वणिकसु नेगमेषु महेन्द्र इन्द्रगणेशः मुनीन्द्रोः गुरीन्द्रस्य भक्तिं सेवां पर्युपासनां व्यधात् चकार । किञ्चनः । कृतो निष्ठादिताडनित्पुरजगन्मार्गानां जन्ममह उरसयो येन । क इव । पद्मावतीकान्त इव । यथा धरणेश्वरः अदिष्टोः श्री-पार्श्वनाथस्य स्थस्य नागेश्वरप्रदानप्रमोदेनान्यप्रकारेण या महोत्सवं कृत्यम् भक्तिं विधत्ते ॥

श्लो॥३५॥

जेभ धरेश्वेन्द्र भडोरसवपूर्वक श्री पार्श्वनाथ भगवंतनी भक्ति करे तेभ नागपुरना राज भगपालना वणिक्कुलभां श्रेष्ठ 'मेहाजल' नामना मन्त्रीको भडोरसवपूर्वक आचार्य-देवनी भक्ति करी ॥ २५६ ॥

श्रीमज्जेसलमेरुनामनगरादागत्य संधान्वितः

कोष्ठागारिकमाण्डणो मुनिमणि सौवर्णटङ्कैर्मुदा ।

सिद्धौ स्वर्मेणिवत्प्रपूज्य तृणयंलक्ष्मीं पुनस्तःपुरे

नानादानविधौचितीं प्रकटयांचक्रे यथा विक्रमः ॥ २५७ ॥

कोष्ठागारिकः धान्यकोष्ठाध्यक्षः लोकप्रसिद्धया 'कोठारी' माण्डणः । 'ग्रामनाम्नोः स' स्काराभायः वयसिद्' इति वचनागमाण्डणः । संस्कारे तु मण्डन इति नाम्ना वणिकं ब्राह्मं तस्मिन्नागपुरे पुनरित्यग्याथं अग्यानां नानाविधानां दानानां स्वर्णरजताशुकोर्णायुखण्ड-घृताघनेकप्रकाराणां विभ्राननानां विधा विधयः प्रकारा वा सेवाभौचितीमुचिततामी-चित्त्यं प्रकटयांचक्रे प्रकाशयामास । दृष्टान्तमाचष्टे—यथा विक्रमो विक्रमादित्यः नाना-दानविधौचितीं प्रकटीचक्रिषान् । माण्डणः किं कुर्यन् । तत्पुरे तस्मिन्नागपुरनगरे स्वर्लक्ष्मीं निजविभवं तृणयन् तृणमिव गणयन् । विविधलभ्यनिकाभिर्याचकदानैश्चेत्यग्याहारः । किं कृत्या । मुदा हर्षेण सिद्धौ महानन्दप्राप्तये मुनिमणि हीरविजयसुरिपुरंदरं सौवर्ण-टङ्कैः 'सानहया' इति प्रसिद्धैः प्रपूज्यांचयित्वा । कियत् । स्वर्मेणिवत् । यथा कोऽपि सिद्धौ स्वार्थसांप्राप्तये विभ्रयार्थं चिन्तामणिं पूजयति । किं कृत्या । श्रीमंतो लक्ष्मी-दुर्गादिशोभा या विद्यते यस्मिंस्तादृशं यज्ञेसलमेरुनामाभिधानं यस्य तादृशान्नगरात् । जेसलमेरुपुरादित्यर्थः । आगत्य । किञ्चतो मण्डनः । संधेन । यद्यपि संधशब्देन वातु-यण्यं गृह्यते, तथाप्यत्राधिकारात् ब्राह्मणादीसाधेनान्वितः सहितः ॥

શ્લોકાર્થ

કોઠારી 'મંડન' નામના શ્રાવકે જેસલમેર નગરથી સંઘસહિત નાગપુરમાં આવીને, જેમ કોઈ સિદ્ધિને માટે ચિંતામણિરતનની પૂજા કરે તેમ આચાર્યદેવની સૌનેયા વડે પૂજા કરીને લક્ષ્મીને તુલુની જેમ માનતા મંડનકોઠારીએ વિક્રમાકંની જેમ સુવર્ણ, ચાંદી, વસ્ત્ર આદિ અનેક પ્રકારની ઢાનવિધિને પ્રગટ કરી ॥૨૫૭॥

પરેડપિ તત્ત્વો પાગત્ય સંઘાઃ સ્થાનં નિજં નિજં ।

તીર્થાનિવ વિમોઃ પાદાનમિવંધ યયુઃ ક્રમાન્ ॥ ૨૫૮ ॥

પરેડપિ અગ્યામ્યનગરસંઘગ્નિઘનઃ સંઘાઃ ક્રમાત્તત્ત્વ નાગપુરે ઉપાગત્ય સમંત્ય વિમોર્હી રુદ્રેઃ પાદાંશ્વરણાનમિયગ્ધ નમસ્કૃત્ય નિજં નિજં સ્વં સ્વં સ્થાન નગરામપાદિક્રમાસ્પદં પંચુર્ગતાઃ । કાનિય । અભિયગ્ધ તીર્થાનિય । યથા સંઘા વિવિધગ્રામનગરજનપદસંઘગ્નિઘનઃ પ્રાક્ષીસપ્રધાક્ષસાર્થાઃ શત્રુંજયોદ્ધયગ્તાબુદ્ધાષ્ટાપદમંતશિખરાદિયુ વિમોર્મગયતઃ પાદાન્ જિતવિમ્બાન્ જિતપાદુકાન્વા અભિયગ્ધ પ્રણમ્યાર્ચિત્વા ચ નિજનિજસ્થાન યાન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ શત્રુંજય, ગીરનાર આદિ તીર્થસ્થાનોમાં, નગરો, ગામો, અને દેશોના અનેક સંઘો આવીને શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાઓનાં દર્શન, વંદન અને પૂજન કરીને સૌ સૌના સ્થાને જાય તેમ અનેક નગરોના સંઘો આવીને શ્રીહીરવિશ્વશૂરિઓનાં દર્શન, વંદન અને પૂજન કરીને સૌ સૌના સ્થાને ગયા. ॥૨૫૮॥

યદન્યનીશ્વત્તિમુદ્રિકાયાં વિમર્તિ માણિક્યમિવાપ્ત લક્ષ્મીમ્ ।

ક્રમાત્પ્રતિક્રમ્ય સ તત્પુરે ચતુર્માસી વિહારં વિદધે વ્રતીશ્વરઃ ॥ ૨૫૯ ॥

સ દુરિઃ ક્રમાત્પ્રવૃણાપરિપાટયા તત્પુરે તસ્મિન્નાગોરનગરે ચતુર્માસી પ્રતિક્રમ્ય અથ વા કાનિયચતુર્માસકં પ્રતિક્રમ્ય વ્રતીશ્વરો ચતિરાજો હીરવુરિવિહારં વિદધે વિ-
હિતવાન પ્રતિષ્ઠતે રમ્ । તત્ક્રમ્ય । તત્પુરમ્ અન્યેડપરે યે નીશ્વતો જનપદાસ્તેયાં તનિઃ
મોણિઃ સૈવ મુદ્રિકા અદ્વિગુલીયકં તસ્યાં માણિક્યં મહર્ષદર્મણિરિવાય મૂળપદલે લક્ષ્મી
શોમાં વિમર્તિ ધતે । 'ઓર દેસ સય મુંદહી ડર નાગોર નગીના' હિત તત્રાયજનેઃ
પ્રસિદ્ધિરપવાવત્ છયતે ॥ હિત નાગપુરચતુર્માસકમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

બીજા દેશોની શ્રેણીરૂપ મુદ્રિકામાં માણેકસમાન શોભાને ધારણ કરતા નાગોરનગરમાં આતુર્માસિક પ્રતિક્રમણ કરીને આચાર્યદેવે ત્યાંથી વિહાર કર્યો. ॥૨૫૯॥

पीपादिनाम्नि स्वपुरे प्रभोर्मरुपुरोपमे नामपुगादुपेयुषः ।

तालादसाधुर्व्यधिताकेत्सवं तदा प्रदेशीव मुदान्तिमार्हतः ॥ २६० ॥

तदा तस्मिन्स्वरिममागमनायमरे पीपादि इति नाम यस्य तस्मिन् पीपादिनाम्नि स्वपुरे आत्मीयनिषसमनगरे ताला इत्याद्या नाम यस्य तादृशः नाभुर्गणिक् । तालोमाह इत्यर्थः । प्रभोर्हरिसुरेर्गधिकमतिशायिनमुत्सव इत्यभिन्न कृतवान् । प्रभाः किं बहुयुः । नागपुरादुपेयुषः आज्ञमुषः । किंभूतं स्वपुरे । मरुपुरोपमे मरुतां देवास्तेषां पुरं पतनममरायती तस्योपमा मादृश्यं यस्य तादृशः । क इव । प्रदेशीव । यथा केदरीप्रतिशेषितप्रदेशी नामा मृपतिः अन्तिमार्हतभारमनीयकृतः श्रीमहावीरस्याभिन्नः छद्मस्याययामप्रतिवर्द्धयिहरतः स्वपुरं स्वकीयस्थेताम्बीनगर्यां समानतस्याग्यस्यधिकमहागमयं विधत्ते स्म । किं च श्रीसूरीणामागमनायसरे आउआपुरे तालाद् आमीन् । तद्वयमरे तु पानिसाहेरावस्तत्वात्पीपादिनगरे निधनतीति तात्पर्यम् ॥

‘लोभाध’

अरभतीर्थपति महावीर परमात्मा धंकार्य अवस्थाभां अप्रतिषद्ध विहार करदा ‘श्वेतांभी’ नगरीभां पधारेला त्याचे परदेशीराज्ये जेम् मडोत्सव करेले तेम् स्वर्गपुरी समान ‘पीपाड’ नामना नगरभां पधारता आचार्यदेवने ‘तालासाड’ नामना आचारे पूर्वे आठिआ नगरभां प्रवेशमडोत्सव कर्यो हतो तेनाथी अधिक धण्ज ७४ ६५ पूर्वे प्रवेशमडोत्सव कर्यो ॥ २६० ॥

ग्रामाद्यद्विपताग्रखान्यधिपतिः सामन्तवद्योऽननि

श्रीमालान्वयभारमल्लतनयः श्रीइन्द्रराजस्तदा ।

आहातुं सुगुरुस्वकीयसचिवास्तेनाथ संप्रेषिताः

प्रासादे निजकारिते भगवतां मूर्तिप्रतिष्ठाकृते ॥ २६१ ॥

तदा तस्मिन् पीपादिपुरपादावधारणप्रस्ताये श्रिया युक्त इति नामा यणिक् वर्तते । किंभूतः । श्रीमाल इत्यन्ययो वंशो यस्य तादृशो यो भारमल्लस्तस्य तनयः पुत्रः । पुनः किंभूतः । ग्रामाणां पञ्चशतीजिनानां संनिवेशानां तथा अश्वानां तुरंगमाणां तथा त्रिपानां इस्तिनां तथा ताम्राणां तानेराकरस्याधिपतिः स्वामी । किंभूतः । सामन्तवत् । यथा सामन्तः सीमालभूपालः कतिचिद्ग्रामपुराधिपतिः सामान्यनृपः ग्रामाभ्यद्विपखान्यधिपतिः स्यात् । राजग्यानां ॥ ‘यागिड’ इति, यवनानां तु ‘उयरो’ इति प्रसिद्धस्तुल्य इति । अथ प्रभोर्मरुदेशे सम्रागमनानन्तरं तेनन्द्रराजेन सुगुरुन् दीरधिजयसूरीन् आहातुं स्वविराटनगरे आकारयितुं स्वकीयसचिवा निजप्रधानपुरुषाः संप्रेषिताः प्रस्थापिताः । किमर्थम् ।

निजेनात्मना कारिते निर्मापिते प्रासादे विहारे भगवतां तीर्थकृतां मूर्तिप्रतिष्ठाकृते प्रतिमां प्रतिष्ठापयितुम् ॥

श्लोकाथ

सामंतशालनी जेम पांचसो गाभ, घोडा, हाथी अने तांणानी पावुना अधिपति श्रीमालवशीय आरमल नामना श्रेष्ठीना पुन 'ध-द्राज' सामंते पोताना बंधावेला जिनप्रासादभां जिनभूति'नी प्रतिष्ठा कराववा भाटे पीपाडनगरभां जिराजमान आचार्य भगवंतने पोताना 'विराट' नगरभां पधारवा भाटे पोताना प्रधानोने भोक्त्या. ॥२६१॥

ज्ञात्वा शक्तिमितो विराटनगरे गन्तुं प्रभुः स्वामय
श्रीहर्षाङ्गजवाचका वनिमणिं प्रैषीत्तदाभ्यर्णगं ।
स्वीयीं मूर्त्तिमिवापरं सपदि ॥ प्राप्य क्रमात्तत्पुरं
वल्लुप्तैस्तेन महामहैर्विरचयांचक्रे प्रतिष्ठा ततः ॥ २६२ ॥

अथ विज्ञप्तेरनन्तरं दूरिवरः अभ्यर्णगं समीपस्थायिनं श्रीहर्षाङ्गजवाचकं श्रिया वाचकलक्ष्म्या युक्तं हर्षा इति नाम्नो वणिजः अङ्गजं नन्दनं कल्याणविजयनामानं वाचकैश्वर्यनिमणिमुपाध्यायराजं प्रैषीत् तत्र प्रस्थापयति स्म । उद्देश्यते—अपरामर्ष्यां स्वीयामात्मीयां मूर्तिं किं तन्मित्रं स्वप्रतिमाभिः । किं कृत्या । स्वामात्मीयामशक्तिं शरीरासामर्थ्यं ज्ञात्वा अयधार्य । किं कर्तुम् । इतः पीपाडिपुरात् मेधातमण्डलस्थविराटनगरे गन्तुं प्रयातुम् । ततः प्रेषणानन्तरं सोऽपि वाचकैश्चोऽपि सपदि शीघ्रमनविच्छिन्नप्रयाणैः क्रमाद्भ्रामानुग्रामविहारपरिपाठ्या तत्पुरं विराटनगरं प्राप्यासाद्य वल्लुप्तिर्निर्मितरसाधारणैस्तस्य तेन च महामहैः प्रतिष्ठां विरचयांचक्रे कृतवान् ॥

श्लोकाथ

पीपाडनगरथी भेवाठदेशभां आवेला विराट नगरभां जवा भाटेनी पोतानी शरीरनी अशक्ति जव्हीने, प्रधानोनी विज्ञप्ति लक्ष्मभां लक्ष्मिने पोतानी पासो रडेला कृत्यावु विजय उपध्यायने विराटनगर तरुं विहार करावो. तेजोजे पळु अविच्छिन्न विहार वडे विराटनगरभां पडोन्वीने अपूर्व भोक्तसवपूर्वक जिनभूति'नी प्रतिष्ठा करी. ॥२६२॥

रत्नस्वर्णसुवर्णकोपलमयासार्चाप्रतिष्ठाक्षणे
इत्थपथांशुकभूषणाशनमुखानेकप्रकारैस्तदा ।
भोजेनेव पुनर्गृहीतवपुषा विश्वार्षिर्दोष्यच्छिन्दे
चत्वारिंशदनेन रूपकसहस्राणि व्यपीचक्रिरे ॥ २६३ ॥

તદા તદ્દિન રત્નાનિ સ્કટિકાદીનિ સ્વર્ણં કાચ્ચનં સુવર્ણકં પિત્તલમ્ । યદુક્તં
 હેમ્યામ્—‘રીરીરીરીયરીતિથ પિત્તલોદ’ સુવર્ણકમ્’ इति । उपलः मम्माणीमनिजम्मा
 पापाणस्त एव स्वरूपं यासां तादृशा आत्मानां जिनानामर्चाः प्रतिमाः तासां प्रतिष्ठापने
 स्थापनमदोत्सवे इन्द्रराजेन हस्तिना राज्ञाः अश्वा पाजिनः अंशुकानि यस्त्राणि भूपजा-
 न्याभरणानि अशनानि जेमनवरा मुखानि आद्यानि येषु तादृशीरनेकेषुहुविधैः प्रकारैः
 कृत्या चत्वारिंशन्मितानि रूपकाणां रूप्यटङ्कानां ‘रूपया’ इति प्रसिद्धानां सहस्राणि व्य-
 यीचकिरे व्ययीकृतानि । उत्प्रेक्ष्यते—विश्वेषां सर्वपामर्शिनं वाचकानां दीर्घ्यच्छिद्रे
 दारिद्र्यच्छेदनाय पुनर्द्वितीयवारं गृहीतवपुषा उपासदेहेन भोजनेन धागधिराजभोजनै-
 येनैव ॥ इति चिरादनगरप्रतिष्ठा ॥

શ્લોકાર્થ

રત્ન, કુવણુ, પંચધાતુ અને આરસ આદિની બનાવેલી જિનમૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા
 પ્રસંગે વિરાટનગરીના રાજા ઇન્દ્રરાજે હસ્તિ, અશ્વ, વસ્ત્ર, આભૂષણ અને સ્વાભિવાસન્ય
 (જમણ) આદિનું ઢાન આપીને ચાલીશ હજાર રૂપિયાનો વ્યય કર્યો. તે બધું જગતના
 યાચકોની દરિદ્રતા છેદવા માટે ધારાનગરીના રાજા લોએ કરીથી અવતાર ગ્રહણ કર્યો
 ન હોય ! ॥૨૬૩॥

શ્રીરોહિण्याઃ પ્રતિષ્ઠાયૈ સંશ્રુતાયૈ સ્વર્યં પ્રભુઃ ।

તતઃ પ્રતસ્યે યત્સાધોઃ સ્થિતિર્નૈકવઃ મૃજ્જવત્ ॥ ૨૬૪ ॥

મધુર્હર્નિશ્ચિન્તનઃ પીપાદિપુરતઃ પ્રતસ્યે પ્રચલિતઃ । કસ્યેષઃ । શ્રીરોહિण्याઃ શિવ-
 પુર્વાઃ પ્રતિષ્ઠાયૈ શિવપૂરીધાદકારિતચતુર્મુગપ્રામાદતદ્વિશ્વાનાં ચ પ્રતિષ્ઠાકૃતે । કિંપ-
 તાય પ્રતિષ્ઠાયૈ । સંશ્રુતાયૈ इन्द्रराजमन्त्रिषागमनाग्रधममङ्गीकृतાયૈ સ્વયમારમ્ભેન પ્રસ્થાને ।
 યુક્તોડયમર્થઃ—યજ્ઞમાત્રારણાન્ માધોઃ સંયમિત સ્થિતિર્ધાસ એકવ ન સ્યાત્ એકસ્મિન્નૈવ
 સ્થાને ન સ્યાદેવ નૈવ મયન્ । કિંવત્ । મૃજ્જવત્ । યથા ભ્રમરસ્ય એકવ સ્થિતિર્નૈવ સ્યાત્ ।
 યત્ ઉક્તમ્—‘મમાણાણં મહાણાણં ભ્રમરકુટાણં ગોકુટાણં ચ । અણિયાડયસદ્દીડસારવાણં ચ
 મંદાણમ્ ॥’ इति ॥

શ્લોકાર્થ

ઇન્દ્રરાજના પ્રધાનોના આગમન પહેલાં જ સિરોદીનગરીની વિસંપ્ત સ્ત્રીકારનાર
 મ.સ.યંદેવે શ્રીરોદીનગરીના બન્ધ ચતુર્મુખ જિનપ્રસાદમાં ભગવંતની પ્રતિષ્ઠા કરાવત
 માટે પીપાડનગરથી વિદાર કર્યો. ખરેખર ! સાધુઓ ભ્રમરની જેમ એક સ્થાને રહેતા
 નથી. ॥૨૬૪॥

જવા ધન્યતા હીરવિજયસૂરિણે ‘જ્યાં મુખી આચાર્યદેવની સ્થિરતા થાય ત્યાં મુખી માર સમસ્ત રાજ્યમાં ‘અમારિપ્રવર્તન’ અને પ્રજા ઉપરના કર રદ કરવા’, આવા સંકલ્પથી સીરાહીના રાજા મુરખાણે આતુર્ભાસિક સ્થિરતા કરવા માટે પોતાના પ્રધાનો દ્વારા આશ્રય કર્યો; તેથી આચાર્યદેવે વર્ષાકાળમાં સીરાહીને વિશ્રુવિત કરી. ॥૨૬૮॥

દેમસૂરીધરેણેવાળદિહ્લુપુરપત્તનમ્ ।

ક્રમાદિહરતા તેનાલંચક્રે પ્રતિચક્રિણા ॥ ૨૬૯ ॥

ક્રમાદ્યનુમાંસકપ્રતિક્રમણાનન્તરં પારણકે વિહરતા ક્રમાદ્યમામાનુમામ્ સુખં સુલાલ વિહારં કુર્ચતા તેમ પ્રતિચક્રિણા સૂરીન્દ્રેણદિહ્લુપુરં નામ પત્તનમલંચક્રે । કેનેય । દેમ સૂરીશ્વરેણેય । યથા દેમચન્દ્રસૂરિપુરંદરેણ પત્તનમલંચિયતે ॥ इति गुर्जरदेशागमनम् ॥

શ્લોકાર્થ

કાર્તિક આતુર્ભાસિક પ્રતિક્રમણ કરીને મુખપૂર્વક વિહાર કરવા આચાર્યદેવે શ્રીકેમ ચન્દ્રાચાર્યની જેમ અણુહિલ્લપાટણને અલંકૃત કર્યું. ॥૨૬૯॥

નિઃશેષોચિતકર્મકર્મઠાધિયં વાચેવ વાચસ્પતિ

મુક્ત્વા તત્ર ચ ભાનુચન્દ્રવિયુધાધીશં ગુરુણાં ગિરા ।

શ્રીમદ્વાચકશાન્તિચન્દ્રગણિનેત્યાલ્યાયિ સાહેઃ પુરઃ

શિષ્ટિઃ સ્વાઘદિ વઃ પ્રયામિ તદદં નન્તું ગુરુનુત્સુકઃ ॥ ૨૭૦ ॥

શ્રીમાનુ શોભાકલિતો વાચક ઉપાધ્યાયઃ શાન્તિચન્દ્રગણિના શાન્તિચન્દ્રોપાધ્યાયે સાહેરવચ્ચરસ્ય પુરોડ્ધે इत्यालयायि प्रोक्तम् । इति किम् । यदि यो युष्माकं शिष्टिरात्र स्यात् तदा उत्सुक उत्कण्ठितोऽहं गुरुन हीरसूरीमन्तुं समस्कर्तुं गच्छामि । किं कृत्वा गुरुणां सूरीणां गिरा शासनेन भानुचन्द्रनामानं वियुधाधीशं प्राप्तवति तत्र कतेपुं साक्षिपार्थं वा भ्रुकृत्वा लेख्याप्य । किंभूतं भानुचन्द्रवियुधाधीशम् । निःशेषाणि समस्तानि उचितानि साहिकयनयोग्यानि यानि कर्माणि कार्याणि तेषु कर्मदा कार्येश्वर प्रतिभा प्रज्ञा मतिर्यस्य । पुनः किंभूतम् । वाचा वाग्विद्यसेन कृत्वा वाचस्पतिं वृद्ध स्पतिमिव ॥

શ્લોકાર્થ

શ્રીશાન્તિચન્દ્ર ઉપાધ્યાયે અદ્યાર બાદશાહની આજ્ઞા આ પ્રમાણે કહ્યું : ‘અર્થે કાર્ય’ કરવામાં નિષ્ણુ પ્રતિભાવાળા અને વાણીમાં જૂહસ્થિત સમાન વિદ્વદ્ શિરોમણિ

જાનુચન્દ્ર ઉપાધ્યાયને આપની પાસે મૂકીને હે રાજન, આપની અનુજ્ઞા હોય તો ગુરુ
દેવની આજ્ઞાથી ગુરુદર્શન માટે ઉત્સુક બનેલો હું ગુરુદેવને વંદન કરવા માટે જાઉં.
॥૨૭૦॥

પ્રહાદેન તતો ગુરુન્પ્રતિ નિજાત્પાર્થાત્સ જેજીયકા-

મારીણાં ફુરમાનદૌકનકરઃ સંદેશવાચો વહન્ ।

શ્રીમત્સુરિસિતાંશુશાસનકૃપાકોશાનિશ્ચાવળ-

ચ્છેકઃ પ્રૈપિ નૃપેળ વાચકવરઃ શાન્ત્યાદિચન્દ્રાભિયઃ ॥ ૨૭૧ ॥

તત આદેશમાર્ગજાનન્તરં નૃપેણાકચ્છરેજ નિજારસ્યકીયાત્પાર્થાત્સમીપાત્રપ્રહાદેન
શાન્ત્યાદિચન્દ્રાભિયઃ વાચકેષુ વિધુઃ શાન્તિચન્દ્રોપાધ્યાયઃ ગુરુન શ્રીદ્વીરવિજયસૂરી-
ન્દ્રાન પ્રતિ પ્રૈપિ પ્રસ્થાપિતઃ । કિંમૂતઃ । જેજીયકાચ્છયો ગૌર્જરકરવિશેષસ્ત્રમોચન-
યુક્તામારીણાં ફુરમાનં સ્થનામમુદ્રાદ્વિતલેસઃ મ પચ દૌકનં પ્રાપ્તં નૃપોપદા કરે હસ્તે
યસ્ય । કિં કુર્યન્ । સંદેશવાચઃ સાદિના સંદિગ્ધાન કથિતાન વાનિયલાસાન વહન
વિઘ્નત્ । પુનઃ કિંમૂતઃ । સુરિસિતાંશોર્દ્ધીરવિજયસૂરીચન્દ્રસ્ય શાસનાવાદેશાત્કૃપારસકોશઃ
સ્વકૃતકાવ્યપ્રગ્ધવિશેષસ્તસ્યાનિશં નિરન્તરં શ્રાવણં સાદૈઃ કર્ણપ્રાધુણકીકારકત્વં તથ
ઉકલ્પતુરઃ ॥

શ્લોકાર્થ

છપાવેરો અને અમારિપ્રવર્તનનાં જેના હાથમાં ફરમાનો છે, અને બાદશાહને
મૌખિક સંદેશો ધારણ કરતા તેમજ ગુરુદેવની આજ્ઞાથી પોતાનો બનાવેલો ‘કૃપાકોશ’
નામનો ગ્રંથ નિરંતર બાદશાહને સંભળાવનારા પંડિતશ્રેષ્ઠ શાન્તિચન્દ્ર ઉપાધ્યાયને
અકબર બાદશાહ પોતાની પાસેથી આનંદપૂર્વક પ્રયાણ કરાવ્યું. ॥૨૭૧॥

દમાડંચુનોઃ ફુરમાનદાનાયુદન્તમુદ્દેઝકૃપાપયોધેઃ ।

પ્રીત્યા સમેત્યામ દવાત્ર સોઽપિ ન્યવેદયત્સુરિપુરંદરસ્ય ॥ ૨૭૨ ॥

માઽપિ શાન્તિચન્દ્રવાચકેન્દ્રોઽપિ અથ ગુર્જરમણ્ડલે પત્તને વા સમેત્યાગત્ય પ્રીત્યા
મુદ્રા । ‘મુન્દ્રીત્યામોદનંમદઃ’ इति हेम्याम् । દમાડંચુનેરકચ્છરપાતિમાદૈઃ ફુરમાનસ્ય
સ્વમુદ્રાદ્વિતલેસ્ય દાનં વિધાનં ગુરુન્પ્રતિ પ્રેયણં યત્ર સાદશમુદન્તં વૃત્તાન્તં સુરિપુરં-
દરાય ન્યવેદયત્કયપાંચકાર । ક દવ । આમ દવ । યથા વિશ્વસ્તઃ કેનચિત્કથિતં સર્વ
વૃત્તાન્તં નિવેદયતિ । કિંમૂતસ્ય દમાડંચુનોઃ । ઉદ્દેવ્યો વેદ્યામતિક્રાન્તોઽતિપ્રવૃદ્ધઃ
વૃષાઃપઃ પયોધિઃ મમુદ્રો યસ્ય યન્મિન્થા ॥ इति शान्तिचन्द्रोपाध्यायगुर्जरागमनं फु-
रमानदानं च ॥

શ્લોકાથ

ચાંતિચન્દ્ર ઉપાધ્યાયે યજ્ઞા દર્શનપૂર્વકે પાટલનગરમાં આવીને જેમાં કૃષ્ણાર્પણ સમુદ્ર
અતિવૃદ્ધિને પામ્યો છે, બાદશાહનાં કરમાનો આચાર્યદેવને આપીને, તેઓની સમક્ષ
આપ્તપુત્રની જેમ સર્વ વૃષ્ટાંત કહી સંબળાવ્યો. ॥૨૭૨॥

શ્રીમત્પર્યુષણાદિના રવિમિતાઃ સર્વે રવેર્વાસરાઃ

સોફીયાનદિના અપીદદિવસાઃ સંક્રાન્તિપક્ષાઃ પુનઃ ।

મામઃ સ્વીયજનેન્નિશ્ચ મિરિસ્માન્યેડપિ ભૂમીન્દુના

દિન્દુસ્તેષ્છમહીપુ તેન વિહિતાઃ કાર્ણ્યપણ્યાપણાઃ ॥ ૨૭૩ ॥

તેમ ભૂમીન્દુના વસુધાસુધાંશુના અકલ્પ્યરેળ દિન્દુસ્તેષ્છમહીપુ રાજપુત્રાણાં યજ્ઞજ્ઞાનાં
અથ ભૂમીપુ આર્યાનાંપદેશોપિ પતે પ્રોચ્યમાના દિના કાર્ણ્યપણ્યાનાં કૃષ્ણાકપાણકાણા-
માપણા ધિપણયો દૃઢા વિહિતાઃ જૂતાઃ । સાનેય દિનાપદર્શયતિ—રવિમિમિતાઃ સૂર્યપ્રમાણા
બ્રાહ્મણા શ્રીમત્પર્યાઃ પર્યુષણાયાઃ સાંવત્સરિકપર્યંતઃ । પુનઃ સર્વે જનમસ્તા અપિ રવેરાદિત્યસ્ય
વાસરાઃ । બ્રાહ્મણમાનસંચન્ધિનો નિઃશેષા આદિત્યવારા દુર્યંતઃ । અપિ પુનઃ સોફીયાન-
દિના યજ્ઞજ્ઞાતિપ્રસિદ્ધાઃ । અપિ પુનરીદસ્ય દિનાસ્તેડપિ યજ્ઞનેષ્વેય પ્રસિદ્ધાઃ । પુનઃ
સંધ્યાગતીનાં મેષાદિકાનાં સૂર્યસંપ્રમાણનાં યજ્ઞા દિવસાઃ । પુનઃ સ્વીયજનૈઃ । સ્વફીયજનમનઃ
સંવન્ધો માસઃ । તથા મિરિસ્માનગ્રાસ્તેડપિ યજ્ઞજ્ઞાતિષ્વેય વિરુદ્ધાનાઃ । અપિ પુનરન્યે
અપરેડપિ દિના વાસરાઃ ॥

શ્લોકાથ

અકલ્પર બાદશાહે, આર્થ અનાર્થદેશોમાં પર્યુષણુના બાર દિવસો, સર્વે રવિ-
વારના દિવસો, શ્રોત્રીયાના દિવસો, ઈદના દિવસો, એક આદિ સંક્રાન્તિના દિવસો પોતાના
જન્મનો મહિનો અને મિહિરના દિવસોમાં કૃષ્ણાર્પણી કલ્યાણીની દુકાનો માંડી. ॥૨૭૩॥

તેન નવરોજદિવસોસ્તેનુજનન્ રજવમાસદિવસાથ ।

વિહિતા અમારિસહિતાઃ સહતાસ્તરવો ધનેનેવ ॥ ૨૭૪ ॥

તેનાકલ્પરેળ નવરોજસ્ય ક્રીદાધિકેષ્વર દિવસાઃ, તથા તનુજાનાં પુત્રાણાં જનુપાં
જન્મનાં માસાઃ, તથા રજવમાસસ્ય દિવસાઃ, નવરોજઃ રજવમાસસ્ય યજ્ઞનેષ્વેય પ્રસિદ્ધો ।

૧. દિનશબ્દસ્ય નિત્યનવસુતકલ્પેન પુન્યપટિતોડયં પ્રક્ટેત્યર્થઃ, અર્થાપજન્ત-
ગ્યાનુપ્પત્યં યા કલ્પયમ્.

દિ. સૌ. ૭૬

अमारिसहिता विहिताः जीवदयाकलिताः कृताः । केनेय । घनेनेव । यथा वार्षिकश-
रिदेन तरयः पादपाः सलता बह्वीसमालिङ्गिता विधीयन्ते ॥

जेम भेध पडे वृक्षे । नवपक्षवित याय तेम आदशाळे पडे नवरोजना द्विवसे,
पोताना पुत्रोना जन्मदिवसे, तेमज २७जना द्विवसे, पञ्च अमारि (७५६५)
युक्त कराया. ॥२७४॥

गुरुवचसा नृपदत्तासाधिकपण्मास्थमारिभवदिति ।

तत्तनुजैरपि दत्ताधिकवृद्धिं व्रततिवद्भे ॥ २७५ ॥

गुरोर्हीरविजयसुरेवंचसा स्वर्गकुसुमापवर्गफलप्रदायिदयालताद्वितमाहात्म्योपदेशकवा-
क्येन नृपेणाकव्यरेण दत्ता स्वदेशेषु च प्रवर्तिता साधिका पट्टभिर्वासिररिधिकां पण्मासीं
यायदमारिरिति दिनानुक्रमेणाभयदयभुषणी । अपि पुनस्तस्य तनुजैर्नन्दनैः सलेप्रसादिमु-
रादिस्तान्निप्रमुखैर्दत्ता स्वस्वजन्ममासादिका प्रवर्तिता व्रततिवद्बह्वीसाधिकवृद्धिं भेजे ॥
इत्यमारिदिनव्यक्तिः ॥

श्लोकाथं

हीरविजयसुरिणा उपदेशी अकण्ठर आदशाळे छ भासधी अधिक अमारिभवत'न
क्षु'. तेमना सुखेभा आदि पुत्रोन्ने वेजानी जेम पोतपोताना जन्मदिवसेभां जे
अमारिभवत'न अधिक क्षु'. ॥ २७५ ॥

येनोद्वेगमयापितो जनपदः स्वक्षीणताकारिणा

तूर्णं त्याजयता निजं पुरमपि प्राणिप्रजान्पक्ष्मवत् ।

शंभोर्देशनया भवस्तनुमतेवाशंसुनां श्रेयसे

जेजीयाख्यकरो व्यमोचि च महीशकेण सुरेगिरा ॥ २७६ ॥

सुरेर्हीरगुरोर्गिरा वाहमात्रेण स गुर्जररादिजनपदप्रसिद्धो जेजीयः । इत्याख्या यस्य
तादृक्तामा करो दण्ड पञ्च महीशकेण भूमिन्नेण साहिना व्यमोचि सर्वेप्येय निवारितः ।
केनेय । तनुमतेय । यथा शंभोर्स्त्रीर्षकरस्य देशनया व्याख्यानध्वनेन प्राणिना भय-
ममारो मुख्यतं त्यज्यते । नृपेण प्राणिना च क्लेशनेन । श्रेयसे कल्याणाय मोक्षाय
पारांसुना अभित्यागुक्तेन । स कः । येन जेजीयाभिधकरणे जनपदो गुर्जरमण्डलमुद्वेगं
बलेशमयापितो नीतः किमृतेन । स्वस्य देशस्यात्मनः क्षीणताया दारिद्र्यस्य कारिणा
करणशीलेन । पुनः किं कुर्वता । प्राणिप्रजान् जननिकराजिजमपि पुरं स्वकीयमपि
निषामनगरं तूर्णं प्रणिजाभायादानुमशक्तया शीघ्रं त्याजयता मोक्षयता । कियत् । यश्म-

યત્ । યથા રાજયશ્મણા ક્ષયરોગેણ જનપદો દેશઃ કદાચિદ્યદુઘ્યાપકો મયેત્ । અથ યા
ધર્મચારિણિસ્પુત્રનૃપાન્ને માયિના દેશ ઉદ્દેગમવાપ્યતે । કિંમૃતસ્ય । સ્વસ્ય રોગિણ આત્મનઃ
શરીરસ્ય શનેઃ શનેઃ ક્ષીણતાં દુર્બલતાં કરોતીત્યેવંશીલસ્ય । કિં કુર્વતા । તુર્ણ રાગો-
ત્પત્તેરનન્તરં ત્પરિતમેષ પુરં દેહં ત્યાગ્યતા । 'યદા જઠરે અશ્વઃ પુમાન ઉષ્રં સંપૂર્ણત-
યાતિ તદા દેહં ત્યજેન્નન્તુઃ' इति चिकित्सकशास्त्रे । 'પુરં' તુ નગરાદ્યયોઃ' इत्यनेकार्णः ॥
इति जेजीयाकरयिमुक्तिः ॥

શ્લોકાથ

દેશને ઉદ્દેગ પમાડનારો અને દરિદ્ર કરનારો એવા જીજીયાવેશથી જેમ ક્ષયના રોગી
પ્રાણોનો ત્યાગ કરે છે, તેમ માણસો દ્રવ્યના અભાવે પોતપોતાના નગરોનો ત્યાગ
કરતા હતા. આવો જીજીયાવેશ આચાર્યદેવની વાણીથી અકબરે માફ કર્યો, જેમ તીર્થંકર
ભગવંતની દેશનાથી કંથ્યાળના કામી ભવ્ય જીવો સંસારથી મુક્ત અને તેમ આચાર્યની
વાણીથી બાદશાહે જીજીયાવેશથી દેશને મુક્ત કર્યો. ॥ ૨૭૬ ॥

કદમીરાધ્વનિ પલ્વલો તજયનલક્ષોળીભૂતાશ્ચાનિ યઃ

સંલપાતો દશયોજનૈર્જયનલપ્રોહાસિલક્ષ્મિભિઃ ।

યૂથાપીશ્વરસિન્ધુરાધિપતિવ્રતોત્ત્રજૈર્બ્રાજિત-

સ્તં કૌતૂહલતો નિરીક્ષિતુમિવ પ્રાપ્તં સરો માનસમ્ ॥ ૨૭૭ ॥

જયનલ્ इति नाम्ना क्षोणीभूता राज्ञा कदमीर इति नाम्नो देशस्याध्वनि मार्गं पल्य-
कस्तदाकः अश्वानि स्नानितः । किंभूतः पल्वलः । जयनलेनापभूतेन प्रोहस्तनशीला लक्ष्मी
इत्यभिधा नाम यस्य । जयनललक्ष्मीभिस्तर इत्यर्थः । पुनः किंभूतः । दशयोजनैश्चन्वा-
रिशास्त्रांशैः संलपातः प्रमाणीकृतः । पुनः किंभूतः । पोतव्रजैर्ब्राजितः यानपात्रप्रकरैः
शोभितः । किंयत् । यूथापीश्वरसिन्धुराधिपतिव्रतम् । यथा यूथनाथगजेन्द्रः पोतानां
दशवर्षदेशीयानां करिकिञ्चोराणां व्रजिर्गणैः भूषितो भवत् । 'पञ्चवर्षो गजो बालः स्या-
त्पोतो दशवर्षिकः' इति हेम्याम् । उपेक्ष्यते—कौतूहलतः कौतूहात् जयनलनृपं तद्व-
स्तरे वाक्श्वरसाद्विमिष या निरीक्षतुं प्रष्टुं प्राप्तं नमागते मानसं हंसावासं सर इय ॥

શ્લોકાથ

કારમીર દેશના રસ્તે જયનલ નામના રાજાએ દશયોજન નાના નાના કાથીઓથી મુશોભિત યુથનાથની જેમ યાનપાત્રો વડે પ્રસિદ્ધ 'જયનલલક્ષ્મી' નામનું સરોવર બનાવ્યું. તે માનસસરોવર-આવેશ ન હોય ! ॥ ૨૭૭

પ્રાણેયેન સ્ત્રિલીકૃતે શિશુરવત્પ્રાણેયભૂમીભૃતઃ
 શીતાર્તિ પ્રવિષ્ણ વસ્ત્રવિયુજાં સંવર્તરાત્રીમિત્ર ।
 ક્ષોણીપાલનિભાન્વિતાસ્તિલમદ્દામીલોપમ્મઃ પથિ
 શ્રીવાચંયમશર્વરીચરયિતુઃ સંદેશવાચપ્રેરિતઃ ॥ ૨૭૮ ॥

શ્રીશબ્દજયભૂતસ્તનુમતાં યાત્રાં વિનિર્મિત્સતાં
 મૂલાન્મોચયિતું સ્વયં કરમથો શ્રીમાનુચન્દ્રઃ સુધીઃ ।
 તત્સારસ્વતવર્ત્મભૂષણસરોવોદિત્યસંસ્થાયિનો
 વિદ્યતિ કૃતયાનકચ્ચરધરાપાથોજિર્નાપ્રેયસઃ ॥ ૨૭૯ ॥

અથો સુરિસંદેશલેન્વાગમનાનન્તરં માનુષગ્રનામા સુધીર્ચિદ્વાન । માનુષગ્રપ્રભાંશ
 હત્યયેઃ । તત્પૂર્વવ્યાર્થાણંતસ્વરૂપ યત્ત્વારસ્થતાનાં કશ્મીરાણાં ચર્મનેના માર્ગસ્ય ભૂષણમ-
 લંકારભૂતં સરો જયનલલ્લકાલ્યસ્તરાકઃ તથ ચોદિત્યે વદને મંસ્થાયિનઃ તિષ્ઠતીત્યેવ
 શીલસ્પાકચ્ચરનામધરાપાથોજિર્નાપ્રેયસઃ પૃથિવીપથિનીપતેર્ભૂમીભાનોઃ વિદ્યતિમ્ । યવન-
 શાતિ પ્રસિદ્ધાં અરજીમિત્યર્થઃ । કૃતયાન ચકાર । કિં કર્તુમ્ । શ્રીશબ્દજયભૂતો વિ-
 મલાચલસ્ય યાત્રાં વિનિર્મિત્સતાં કર્તુમિચ્છતાં શ્રીશબ્દજયશૈલમધિરુદ્ધ ક્રપભદેયં તન્તુ
 પૂજયિતું વા કાઢૂતાં તનુમતાં ભવ્યજનાનાં કરં રાત્રદેયાંશં મૂલાંશદિતઃ સર્વથેવ
 સ્થયમારત્મનૈય મોચયિતું ત્યાગયિતુમ્ । કિંભૂતે માનુષગ્રઃ । શ્રીવાચંયમાનાં મર્યે
 શર્વરીચરયિતુઃ નિશાનાથસ્ય મંદેશયાચા ઉદગ્તપ્રેષણેન પ્રેરિતઃ । પુનઃ કિંભૂતઃ । પથિ
 માર્ગે ક્ષોણીપાલન પૃથિવીપથિના માહિના નિભાન્વિતા દષ્ટઃ અશ્વિનઃ મમસ્તઃ મદ્દાનદિ
 શાપી આમીલસ્ય પીઢાયાઃ શીતરૂપયાયાઃ ઉપલમ્મઃ પ્રાત્તિર્યસ્ય અત એવં પથિ માર્ગે
 શીતાર્તિ શીતાદ્ભૂતાં પીઢાં પ્રવિષ્ણ મર્યેયિત્યા । ઉત્પ્રેક્ષયતે—વસ્ત્રેર્વમનેર્થિયુદ્ગન્તિ પૂંચ
 ગ્મયન્તિ તેષાં વસ્ત્રરદિનાનાં સંવર્તરાત્રીં કાલરાત્રીમિષ ક્ષયકારિણીમ । પથિ કિંજલ્કણે ।
 પ્રાણેયેન દિમેન ત્રિલીકૃતે વિષમં નિષ્પાદિતં । કિંચત્ । શિશુરવત્ । યથા પ્રાણેય-
 મીભૃતઃ તુદિનાચક્રસ્ય શિશુરં શુદ્ધં પ્રાણેયેન દિમેન સ્થપુરીક્રિયતે વિષમં વિધીયતે ॥
 યુગમ્ ॥

સ્તોત્રાધર્થ

કારમીર દેશના આશુવજુરૂપ જયનલલ્લકા સરોવરમાં વહાણમાં બેઠેલા અકબર બાદશાહે
 જેમ દિમ વડે દિમાયલનું શિખર વ્યાપ્ત છે તેમ બરફથી આચ્છાદિત થયેલા માર્ગે
 સાથે ચાલી રહેલા અને અસહ્ય શીત વેદનાને સહી રહેલા માનુચન્દ્ર ઉપાધ્યાયને જોતાં
 અત્યંત પ્રભાવિત થયા. ત્યારે શુદ્ધેવના સંદેશાથી પ્રેરાઈને માનુચન્દ્ર ઉપાધ્યાયે અકબર
 પાસે શુદ્ધ જય તીર્થના યાત્રાવેશે રદ કરવાની માંગણી કરી. ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૭૯ ॥

भृशकुरुद एष जेजियवरज्यामुत्पत्यंकारितां
 योऽमारिस्वरूमारिकामित्थं मुदा पूर्वं प्रदाय प्रभोः ।
 निःशुन्कां पृथिवीं पुनर्निनमनं निर्माय निन्योत्तमं
 भीमत्सिद्धपरापरं प्रददिसांमन्योतके युक्तकुरु ॥ २८० ॥

‘मत्स्यपादं हतां कृपां यो ददाति स कुरुद’ इति हेम्याम् । एष भृशकुरुद
 एष कुरुदः स्वस्यात्मनः कृपामिकां कृपामिषामारि जीपदयां सुरिभिरमारिमांशिता
 मृद्वेन प्रदत्ता ज्ञापय दानं पूर्वं प्रयत्नतः प्रभोहरिमुखेः प्रदाय दत्ता तपोतके तयोः
 सुरिजीपदपयोपरपत्तोपुंजनयोर्द्वये दानस्ये श्रीमन्नमनेकवरनस्यपरिजिततरपनाकं महा-
 नान्देन्द्रितमन्दिरं निरुधरापरं शत्रुं जपदेशं प्रददिवान् निरुधरं कृतवान् विमान-
 पामास । किमुताममारिभूमारिकाम् । जेजियाज्या यः करोति जगद्वन्द्वस्तस्य या व्यासु-
 निर्मोचन भवान्कारो भुवज्जगत् सन्तानोऽस्याः । किं कृत्वा वदो । पृथिवीं स्वमा-
 धितमर्चयन्तुषां निःशुन्कां स्वापारादायपि प्रदेयप्रत्यरहिताम् । युक्तं शोकभाषया
 ‘दातुं यत्नमापया तु ‘जगतिः’ इत्युच्यते । पुनर्निनमनमर्हं चामनं निर्यान्तव्यं
 निरन्तरमर्हमर्हं विधाय । कृपां किमुतः । युक्तमुचिनं यतीति विदित्वा य करोतीति
 युक्तम् । ‘धीनकं पुनयोद्वेषम्’ इति हेम्याम् ॥

श्लोकाथं

अक्षर आदशाः इषी कुट्टे (अक्षरसहित सन्मानपूर्वकं पोतानी पुत्रीने आपनार
 पिना) ‘अशुधावेरा युक्ति’ इष अक्षरसुभ्र दायवाणी पोतानी पुत्री ‘अभारि’ नामनी
 ‘अभारिका, दीरविजयसुदिशेषी वरने दधं पूर्वकं आपीने, भूमीने कश्चित् करीने, जैनशासनभां
 नित्यं भेदोत्तर करीने पाणिग्रहणभां (हरयोत्तरभां) अक्षरआदशाः युक्तिमुक्त
 कर्त्तव्यं आनइषी श्री सिद्धगिदि अर्पणं कथो. अर्थात् शत्रुं जपदेशं तने याप्रावेरा २६ कथो.
 ॥ २८० ॥

‘निननामाश्रं कृत्वा कुरमानं प्राहिणोन्नुवः प्रभवे ।

इदमप्यत्यमकुत ततः करकमलं हंस इव सुरेः ॥ २८१ ॥

‘श्रुः पातिमाहिनिजगत्यामने नामकं उन्मज्जे मध्ये यस्य तारो कुरमानं’ कृत्वा
 ‘विधाय प्रभवे’ सुतीन्द्राय प्राहिणोन्नेवामास । ततः प्रेयजानन्तरमिदमपि कुरमानं सुरेः
 करकमलं पाणिपद्मं ‘हंस इवात्यमकुत’ भूयसति स्म ॥

श्लोकाथं

अक्षर आदशाः पोतानी नामधी अंकित करीने (भेदोत्तर ७५५ भारीने) जेज

દરમાન આચાર્યદેવને મોકલાવ્યું, તે હંસની જેમ સૂરિશ્વરનાં કરકમલને અલંકૃત કરનાર
બન્યું. ॥ ૨૮૧ ॥

યઃ પૂર્વે કલિકાલકેલિકલનાલીલાન્યશ્રીજુષાં
મ્લેચ્છક્ષોણિભુજાં વશંવદતયા જજ્ઞે નૃણાં દુર્લભઃ ।

તિગ્મજ્યોતિરણ્ડચણ્ડિમમહઃસંદોહદૂરીકૃત-

જ્યોત્સ્નારમ્ભવિભાવરીશ્રવિમવઃ સૌગન્ધિકાનામિવ ॥ ૨૮૨ ॥

સૌવર્ણેન તતો વભૂય ભવિકૈર્લભ્યોઽન્ન ગોશીર્વ-

જાતઃ સાધિકરૂપકેણ તદનુ પ્રાપ્યઃ કર્પચિન્નનૈઃ ।

સાદિશ્રીમદકચ્ચરેણ યવનશોણીભુજા સંમદા-

ત્સોઽપિ શ્રીવિમલાચલો મુનિમણેશ્વરે શયાલુઃ શયે ॥ ૨૮૩ ॥

યઃ ધોશયુંજયશૈભઃ પૂર્વ પ્રથમં મ્લેચ્છાનામાગમનમમયે મ્લેચ્છક્ષોણિભુજાં યવન-
પાતિસાદીનાં વશંવદતયા આયત્તવેનાધીનભાવેન યાત્રિકજનનાં દુર્લભો દુઃપ્રાપો જજ્ઞે
જાતઃ । પૂર્વે મ્લેચ્છા દિ ચદિતું યાત્રામપિ કર્તુ ન શ્કુઃ । કિંબૂતાનામ્ । કલિકાલસ્ય
કલિયુગસ્ય કલિકાલપાયે ક્રોડાકરણાર્થ લીલાલયઃ ક્રોડાસદનં તસ્ય પ્રિયં જુષતે
ભજન્તે । કેવામિથ દુર્લભઃ । સૌગન્ધિકાનામિથ । યથા તિગ્મજ્યોતિષો પ્રીષ્મભાનૌ-
ચણ્ડોઽપિચ્છિન્નો નિસ્તુષો યા ચણ્ડિમા અતિતીવ્રતા યથ તાદૃશેન મહત્તાં ભૂષતઃ
પ્રતાપનાં સદોદેન સમુદાયેન પૂરીકૃતો નિરસ્તો જ્યોત્સ્નાં ચન્નિકાનામારમ્ભોઽમ્યુ-
દ્યા યસ્ય તાદૃશસ્ય વિભાવરીશસ્ય ચન્નમસઃ વિભવઃ શોભાભરોઽન્ન કહ્ધારાણાં દુર્લ-
ભો ભવેત્ । કહ્ધાર ચન્નવિકાશિ । યથા નેપથ્ય—‘કહ્ધારમિદુકિરણા ઇથ હાસભાસમ્’
ઇતિ । ‘સૌગન્ધિકં તુ કહ્ધારમ્’ ઇતિ દેખ્યામ્ । તતોઽપ્રાપ્તેરનન્તરં કિયતા કાલેનાન્ન
કાલે ભૂમો યા સૌવર્ણેન સુવર્ણટટ્ટકેન । સુવર્ણવિકારઃ સૌવર્ણે તેન ‘સોટર્યો’ ઇતિ લોક-
પ્રસિદ્ધન । ‘સીતારેણ’ ઇતિ પાટો યા । ભવિકૈર્યાત્રિકજનૈર્લભ્યઃ પ્રાપ્યો વભૂય । કિયત્ ।
ગોશીર્વવત્ । યથા ચન્નનં સૌવર્ણેન સ્વર્ણમૂલ્યેન લભ્યતે, તદનુ હેમટટ્ટકેન પ્રાપ્તેરનન્તરં
પન્નમુદ્રિકાભિર્મદેમુદીભિઃ, તદનુ ચ કર્પચિન્નમહત્કેન વિશત્પિભિઃ સાધિકરૂપકેણ
ચલઃ ધોશયુંજયપર્યંતઃ યવનશોણીભુજા મુદ્રલભ્રમણ્ડલાચણ્ડલેન પાતિસાદિના ભીમતા
ચતુર્દિષવપ્રગ્લભીયતા અકલ્પ્યરેણ મુનિમણેઃ ધીદીરવિજયશ્ચરેઃ શયે શયાલુઃ પાણી સ્વાતા
ચરે । ગુરુકરકમલપતીશ્ચ ઇત્યર્થઃ । કસ્માન્ । સંમદાદગુરુપરિ ગુદમીત્યા ॥

શ્લોકાર્થ

સૂર્યનાં લીલુ અને પ્રથમં કિરણોથી દૂર કરાયેલા ચન્દ્રના વૈભવની પ્રાપ્તિ જેમ

ચન્દ્રવિકાસી કમલને હુલ્લ હોય તેમ પૂર્વે 'શત્રુજય પર્વત' કલિયુગને ક્રીડા કરવા માટેના ક્રીડામંદિરની શોભા ધારણ કરનારા શ્લેષ્ઠ રાજાઓને આધીન હોવાથી યાત્રિકોને હુલ્લ હતો; ત્યાર પછી કેટલાક કાળે સુવર્ણના મૂલ્યથી જેમ ચંદન સુલભ અને તેમ સોનેયાના કરથી શત્રુજય સુલભ બન્યો. ત્યારબાદ મહામદના સમયમાં પાંચ મુદ્રિકાના કરથી અને પછીથી મુસીબતે ત્રણ મુદ્રિકાના કરથી યાત્રિકોને સુલભ બન્યો, તેવા પ્રકારના હુમાય્ય શત્રુજય પર્વતને અકબર બાદશાહે ઘણા જ હર્ષપૂર્વક આચાર્યદેવ હીરવિજય-સૂરિના કરકમલમાં સમર્પિત કર્યો, અર્થાત્ કરમુક્ત કર્યો. ॥ ૨૮૨ ॥ ૨૮૩ ॥

પ્રાચીનજૈનમરપતિવારફ ઇવ નિવ્કરે વિમલશૈલે ।

વિદ્યુર્ધિધિના યાત્રાં તત્ર મનુષ્યાઃ 'પરોલક્ષાઃ ॥ ૨૮૪ ॥

'પરોલક્ષા લક્ષસંખ્યા મનુષ્યા યાત્રિકાસ્તથ વિમલશૈલે શત્રુજયપર્વતે ધિધિના શાસ્ત્રોક્તપ્રકારેણ યથા 'પ્રકાશારી ધૂમિસંસ્તારકારી પશ્યાં ચારી શુદ્ધસમ્યક્તથધારી । યાત્રાકાલે સર્વસચિત્તધારી પુણ્યાત્મા સ્વાત્સત્ક્રિયો વ્રજ્જવારી ॥' હત્યુક્તધિધિના સંઘંપતિમયનધિધિના વા યાત્રાં વિદ્યુઃ ચક્રુઃ । કિંમૂતે । વિમલશૈલે તિકરે કરરહિતે । કલ્પિન્નિય । પ્રાચીનજૈનમરપતિવારફે ઇવ । યથા પ્રાચીનાઃ પૂર્વકાલોત્પન્નાસ્તથા જૈના જિનશાસનરઙ્ગિતમમસઃ યે નરપતયો મરતાણા મૃપાલાસ્તેષાં વારકે । તદ્રાજ્યસમયે વિમલાદિનિર્ગતઃ કરો યસ્માન્નાદશ આસીત ॥ इति शुरोर्विमलाचलापणम् ।

શ્લોકાર્થ

પ્રાચીન કાળમાં જૈન રાજાઓના સમયમાં જેમ શત્રુજય કરરહિત હતો તેમ અકબર બાદશાહના રાજ્યમાં પણ શત્રુજય પર્વત કરરહિત બનાવવામાં આવ્યો, તેથી લાખો યાત્રિકો શત્રુજયની વિધિપૂર્વક યાત્રા કરવા આવવા લાગ્યા. (એકલહારી, ભૂમિ-સંધારી, પાદચારી, સમક્રીતધારી, સચિત્ત પરિહારી અને બ્રહ્મચારી આ પ્રકારની છરી પાળતા સંધો યાત્રા કરવા આવતા.) ॥ ૨૮૪ ॥

વર્ષાકાલે વ્રતીન્દ્રો તૌ રાજધાન્યપુરેઽન્યદા ।

જમ્બૂદ્વીપે પપોજન્મવાન્ધવાવિવ તસ્થતુઃ ॥ ૨૮૫ ॥

અન્યદા અન્યસ્મિન્ કલ્પિન્નિર્વર્ષાકાલે પ્રાવૃત્સમયે ચતુર્માસિકે તૌ વ્રતીન્દ્રો શ્રીહીર-વિજયસૂરિવિજયસેનસૂરી રાજધાન્યનામ્નિ પુરે નગરે તસ્થતુઃ સ્થિતૌ । અર્થચતુર્માસિકમ્ । કાવિવ । પપોજન્મવાન્ધવાવિવ । યથા જમ્બૂદ્વીપે દ્વૌ માસ્કરૌ તિષ્ઠતઃ ॥

૧. પૃષોદરાદિન્યેનૈવાર્થ પ્રયોગઃ કર્તવ્યઃ.

અંકોક્તિ

જેમ મુનિમુંદરસૂરિજીએ એકસો આઠ અંગના એક દ્વિતર આઠ અવધાને કરીને અભુક્તિય પંડિતને પરાસ્ત કર્યો હતો તેમ વિજયસેનસૂરિજીએ શોખ આદિ પંડિતોથી મુશોભિત બાદશાહની રાજસભામાં વાદવિવાદના પ્રસંગે તળગે તેમજ પ્રતિવાદી પ્રાણભેને પરાસ્ત કર્યા; અર્થાત્ નિરૂત્તર કર્યા. ॥ ૨૬૩ ॥

સાહિ: સર્વાર્થવિજયસેનસાધુવિશેષદિદમ્ ।

વિરુદ્ધં દ્વીરસૂરીન્દોર્જગદ્ગુરુસ્તિવાદદાત્ ॥ ૨૧૪ ॥

સાહિરવક્ત્રવરો વિજયસેનસાધુવિધો: તુર્ગિવ્રજ્ય જ્ઞવાર્થવિજયસેનસૂરેન્દ્રિં વિરુદ્ધમદશ' હસ્યાન । કસ્યેય । દ્વીરસૂરીન્દોરિય । યથા મીઠીરવિજયસૂરેન્દ્રગદ્ગુરુરિદ્ધં સાહિ: પ્રદદો ॥

અંકોક્તિ

જેમ હિરવિજયસૂરિજીને 'જગદ્ગુરુ'નું બિરુદ અર્પણ કર્યું હતું તેમ બાદશાહે વિજયસેનસૂરિને 'સર્વાર્થ'નું બિરુદ અર્પણ કર્યું. ॥ ૨૦૪ ॥

વાદિનાં વિજયોદન્તં શ્રુત્વા તં મુમુદે ગુરુ: ।

તસ્ય વિષ્ણોરિવાશેષદ્વિષામાનકદુન્દુભિ: ॥ ૨૧૫ ॥

ગુરુર્દ્વીરવિજયસૂરિસ્તસ્ય વિજયસેનસૂરેસ્ત' વાદિનાં વિજયસ્ય નિરુત્તરીકરણસ્યોદન્ત' પૂતાન્ત' શ્રુત્વા મુમુદે જઠરપ' । ક હ્ય । આનકદુન્દુભિરિય । યથા વિષાધરામ્વશીકૃત્ય ઘેતાદ્યાદાગતો વસુદેવો વિષ્ણોર્નારાયણસ્ય અશેષદ્વિષાં સમપ્રશિશુપાલજરાસંધમમુલ' વિદ્વેષિણાં પરામખમોદગતમાકર્ણ્ય' મોદતે સ્મ ॥ इति विजयसेनसूरेर्वादि विजयाः सर्वाः विरुद्धं च ॥

અંકોક્તિ

વિષ્ણુએ કરેલા શિશુપાળ, જરાસંધ આદિ શત્રુરાજ્યોના પરાભવના સમાચાર સાંભળીને, વિષાધરેને વશ કરીને વૈતાલ્ય પર્વત ઉપરથી વસુદેવ પુરા થયા હતા તેમ વિજયસેનસૂરિના વાદિવિજય અને 'સર્વાર્થ' બિરુદ અર્પણ કરવાના સમાચાર સાંભળીને હીરવિજયસૂરિ અત્યંત આનંદ પામ્યા. ॥ ૨૬૫ ॥

पुरिर्दीक्षयति स्म सप्तममिशानेकान्मदेभ्याद्भजा-

न्यूनीनां च सहस्रजो भगवतां चक्रे प्रतिष्ठाः स्वयम् ।

एकचतुष्टयमिदं व्यधत्त भुवने स्वायंभुवं शासनं

प्रज्ञापःकृतगोपतिः क्षितिपते राज्यं पुरोधा इव ॥ २९६ ॥

सुरिर्होतरवितयगुरिरिहान्मिमदीमण्डले वरुणं समहोग्मन् यथा स्वातन्त्र्या अनेकान्
बहून् मदेभ्याद्भजान् व्यधत्तरित्पद्मान्दीक्षयति स्म प्रज्ञापयामास । य पुनः स्वयमारमन्ता
सुरिः सहस्रजो चतुष्टयसंख्यानां भगवतां तीर्थकृतां न्यूनीनां प्रतिमानां प्रतिष्ठापके ।
पुनर्भुवने विभ्ये स्वायंभुवं जितं शासनमेकचतुष्टयमद्वितीयातपत्रमिव व्यधत्त विदधे ।
किमुनः । प्रज्ञाया अयुक्त्या अधःकृतमिदं कृतं भीष्मतिर्दृष्ट्यातिथेन । क इव । पुरोधा
इव । यथा पुरोहितां बुद्धिमत्तया मन्त्रयिषादिशक्तिमान् शितेः पतेः स्वभूपस्य माग्रतश्चा-
दिशक्त्या राज्यमेकचतुष्टयं विधत्ते सोऽपि प्रतिभावरभूतपुङ्गवस्तुरिः स्यात् ॥

श्लो३३६

जेभ पुशेदिन भंत्रतंत्रादि शक्ति वटे पोताना राजना राजयने जेकछत्रीय जनाये
तेभ पोतानी बुद्धि वटे जूदक्षपतिने पणु तिरस्कार करनारा जगद्गुरु श्री द्वीरविजय-
सुरिजे प्रतिज्ञा करीने अनेक भेदीपुत्रोने भेदासवपूर्वक दीक्षित जनाया, कृपदे।
जिनजिजेनी प्रतिष्ठाजेः करानी, तेभज जगतभां जैनशासनने जेकछत्रीय साम्राज्य
जनायुं ॥ २९६ ॥

सानन्दं सधुराधुरोरगनर्यातैः स्वकान्तायुतैः

भोतुथोन्नरसायनेर्धनरत्नैर्नैमीयमानां रसात् ।

तद्विषयप्रचिभक्तदृग्गुणगणैरामत्य कर्णान्तिकं

गीतेर्गोचरताममेयसमपं नेतुं प्रशुभैरिव ॥ २९७ ॥

दूरैर्भूधनबोधनादिचरितप्रोद्भूतकीर्तिप्रयां

प्रीत्याकर्ण्य शिरोविधूर्णनपरे जातेऽसिखे विष्टपे ।

भोतुं सोत्सुकमानसो दशशतीमक्षामिवाखण्डलः

कर्णानाममरावतीपिरचितावासाद्वणीते विधेः ॥ २९८ ॥

आग्रण्डलः पुरंदरः अमरावत्यां स्वनगर्यां विरचितः कृत आवासे गृहं येन तादृश-
विशेषिधानुः सक्ताश्च कर्णानां श्रवणानां दशशतीं सदसं धुनीते याचतीत्य । केपामिव ।

अक्षणामिय । यथा मम नयनानां दशशती वर्तन्ते तथा श्रुतीनामपि दशशती कुरु । कस्मिन्
 सति । सुरेर्हीरगुरेर्भूधनोऽकम्बरसाहिस्तस्य बोधनं प्रतिबोधविधानं तत्प्रमुखं चरितं
 चरित्रं तस्मात्प्रोद्भूतां प्रकटां जातां कीर्तिप्रथां यज्ञोपिस्तारं प्रीत्या प्रमोदेनाकर्ण्यं ध्रुवा ।
 अघिले समस्तेऽपि यिष्टये यिष्ट्वे शिरोयिष्णूनपरे चेतश्चमत्कारितया स्वमूर्धयिभूतनतत्परे
 जाते सति । कीर्तिप्रथां किं क्रियमाणाम् । रसाप्रागात् । रसो रागेऽनेकार्ण्याम् । स्वेषा-
 मात्मनां कान्ताभिः स्त्रीभिर्बुधैः सहितैः सुरसहिता ये असुरा दानया उरगा नागा नरा
 मनुष्यास्तेषां प्रतिवृन्दैः सानन्दमानन्दककलितं यथा स्यात्तथा भोतृणां भोत्रेषु कर्णेषु
 रसायनसदृशोपनैमिषिडेस्तारतरेयां रविजैगीयमानामतिशयेन गीतां नरप्रातैः । उत्प्रेष्यते-
 यिष्यत्रयस्य त्रैलोक्यस्य चित्रकृद्भिरतिशयाद्यर्थविधायिभिर्गुणानां गणैः कर्णाङ्गिकं आगत्य
 ध्वजसमीपे समेत्य मातुं योग्यो मेयो न मेयोऽमेयो गलित्तावधिसमयं यायप्रीतेर्गानस्य
 गोचरतां नेतुं प्रापयितुं प्रणुनैरिय प्रेरितैरिय ॥ युग्मम् ॥

श्लोकाध

पोतानी श्रीशे। सङ्घित देव, असुर, नाग अने भानवोना समूहे। वडे भधुर स्वरे
 भवाता भोताजनने रसायधु समान अने त्रष्टे जगतने आश्चर्यकारी सेवा आचार्यदेवता
 शुद्धे। सांभजीने, तेभज अकंठर जादशाहने प्रतिबोध आदि आचार्यदेवता अद्भुत यद्वित्री
 उत्पन्न यथेदी कीर्तिस्थाने। विस्तार तेभज त्रष्टे जगतना भस्तकने डोलायी नापे तेवा
 यशना विस्तारने प्रेमभूषक सांभजवा भाटे उत्सुक अनेला स्वर्गनी अभरावतीभां श्लेष्ठा
 धन्द्रे प्रका। पासे पोतानां हंजर नेत्रोनी जेभ हंजर काननी याचना करी ? विश्वने
 आश्चर्यकारी आचार्यश्रीना शुद्धे कानभां नदीं शभाववाथी ज लष्टे गीताइपे काननी
 पासे श्लेष्ठा न डोय ! ॥ २६७ ॥ ॥ २६८ ॥

एषांचन्द्रमसौ पुनर्दिनतमीनिर्माणदम्भादिदं

शुभ्रपारसिकापितानिशमनोवृत्ती इव आम्यतः ।

मतां भोगभृतां तदाश्रयमवचिर्वेदमेदस्विह-

न्मन्दं स्वश्रुतिनिर्मितावपि शतानन्दं निनिन्दात्मना ॥ २९९ ॥

पुनरपराधं एषांचन्द्रमसौ भानुनिधु दिनानां तमीनां रात्रीणां निर्माणं करणम् ।
 एषां दिनान् रात्रीः कुरुते । तस्य दम्भाकपटाङ्गम्यतः पश्यतः । उत्प्रेष्यते-इदं
 गुह्यपापं कीर्तिप्रथां भोक्तुमिष्टायां रसिकपदाचरिते अनिशं निरन्तरं मनमो वृत्तिस्था-
 पारो यद्योन्मादरापिय । अघि पुनस्तदाश्रयणेन भयश्रुत्पद्यमानो यो निषेधः स्वदस्तेन
 मेदस्वि मेदुर' पुन भूने हन हृदये यम्य तादृशो भोगभृतां नागानां मतां स्वामी नागेश्वरः

સ્વસ્થાત્મનઃ શ્રુતીનાં કર્ણનાં સહસ્રપણત્વાન્કર્ણવાહુલ્યસ્ય નિમિત્તો વિધાને મન્દમલસં
મૂર્ચં યા શતાનન્દં જગત્કર્તારમાત્મના સ્વેનૈવ નિનિન્દ પર્પદિ ગર્હણામકરોત્ ॥

શ્લોકાથ

હીરવિજયસૂરિણા શુભો સાંભળવામાં રસિક એવા સૂર્ય, ચન્દ્ર, દિવસ તથા રાત્રિ
કરવાના પહેાને શુભોને સાંભળવા માટે જ બહુ આકાશમાં પર્યટન કરતા ન હોય !
આચાર્યના શુભોને પોતાના કાનના અભાવે નહીં સાંભળવાથી ઉદ્વેગ પામેલો નાગોનો
સ્વામી નામેન્દ્ર, પોતાના કાન નહીં બનાવવા બદલ આળસુ એવા પ્રહ્લાની અવગણના
કરતો હોતો ? ॥ ૨૯૯ ॥

વિદ્યો મન્દરકંદરૈઃ પ્રતિરવૈઃ પ્રોત્સાહિતાઃ કિન્નરાઃ

યત્કીર્તિં યુવતીકૃતાનુવદનાઃ પ્રીતેરુપાવીણયન્ ।

સિદ્ધા રોષસિ સિદ્ધસિન્ધુસુદૃશો યોષાનુપજ્ઞા જગૃ

રજ્જુક્લતરક્તસક્તજરવૈઃ સ્થાનં દદત્સ્યા ઇવ ॥ ૩૦૦ ॥

યુવતીભિઃ સ્વકાન્તાભિઃ કિન્નરીભિઃ કૃતમનુષવર્નં સમં ગાર્ગ્યં ચેપો તાદૃશાઃ કિન્નરાઃ
પુરુષાઃ પ્રીતેઃ સ્વતન્ત્રાનન્દાચત્કીર્તિમુપાવીણયન્ ધીનયા યાદનપૂર્વકં ગાયન્તિ સ્વ તથ
વયમેવં વિદ્યો જાતીમઃ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે યા—મન્દરકંદરૈર્મંદરવીમિઃ પ્રતિરવૈર્જગજ્જનગાનતાર-
તરંધ્વનિમતિષ્વમિતિઃ કૃત્વા પ્રોત્સાહિતા ગાનુમુત્કણ્ડાં પ્રાપિતા ઇવ । ‘મન્દરકંદરાસુ
શયિતાનુત્થાપયર્કિન્નરાન્’ इति चम्पૂકથાયाम् । પુનઃ સિદ્ધા દેવવિદ્યાપાસ્તે સિદ્ધાનાં સિન્ધુ-
સુદૃશઃ સમુદ્રપલ્પા નથા પતાયતા ગજાયાઃ । ‘સિદ્ધસ્થઃસ્વર્ગિત્વાપગાઃ’ इति हैम्याम् ।
રોષસિ સ્તીરે જગુર્ગાયન્તિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—રક્તજ્વલન્તો ચે તુક્ત અત્યુચતમાસ્તરજ્ઞાઃ
વહ્નોલાસ્તેર્પા પરસ્પરં સજ્ઞાઞ્જાતા ચે રવાઃ કોલાહલાકલિતગમ્भीરધીરધ્વનયસ્તીઃ કૃત્વા
સ્થાનં દદત્સ્યાઃ સ્વરં પ્રચન્ત્યા ઇવ । જિગાસતાં હિ પ્રયમં સ્થાનં દીપતે, રાગાવાશપઃ
વાદિત્રાદિધ્વનિષ્ઠ વિધીયતે, તત્સ્થાનમ્, તદ્મુ ચ ગાયનો ગાયતિ इति गीतिरीतिः ।
સિદ્ધાઃ કિન્નરાઃ । યોષાનુપજ્ઞાઃ સ્ત્રીજામનુપજ્ઞો યોષામ્ । સમ્બોધા इत्यर्थः ॥

શ્લોકાથ

બહુ આચાર્યના શુભો ગાર્ગ્ય રહેલા જગતના મનુષ્યોના અવાજના મેરુપર્વતની શુક્રમાં
પરેલા પડઘાઓથી ગુરુશુભ ગાવામાં પ્રોત્સાહિત બનેલા કિન્નરો કિન્નરીઓની સાથે
વીણાવાદનપૂર્વક કીર્તિનાં ગીતો ગાતા હતા. સ્વર્ગના દેવો દેવીઓની સાથે આકાશ-
ગંગાના હીરે મનોહર અને ઉછળતા તરંગોના અવાજથી બહુ સ્થાન આપતા ન
હોય, તે રીતે શુભગાન કરતા હતા. ॥ ૩૦૦ ॥

कर्णयोर्धाधिर्ध्वं कूर्पाणां मूर्धस्थमिच्छात्पणां स्वमस्तकस्यायुक्तभागीरथीं गच्छेत् । अस्या जडाशयायाः
मोक्षमन्त्रालोककोलाहलपुरः किमपि ध्यायि धोतुं न शक्यते इति निन्दति । कस्मिन्सति ।
त्रिभुवने जगत्त्रये मनि । किं कृषन्ति त्रिभुवने । अस्यां सुरिकीर्तिः । इदा मानसेन कृत्या
अद्भुतामनिशायिनीमनुरागितां रागयुक्तवत्तां विप्रति दधाने । किं कृष्या । मरा नागराः,
निर्जराः सुगाः, उरगा नागाः, नेपां कपुभिः अद्भुताभिः प्रारम्भाः प्रमोदादुपक्रान्ताः । 'प्रारम्भः
प्रोपनः प्रमः' इति हेमचन्द्रः । मृता अभिनवाः स्तुतयः स्तवयानि यस्यां तारुणीं यस्य
हीरसुरेः कीर्तिं सुप्ता भयणमोक्षरीकृत्य ॥

॥ अंश ३०३ ॥

विश्वं ध्यायी आचार्यं नी डीतिं तस्मिन् अनुसंग धारण करतो डोवार्थी देव, दानव अने
भुल्लुखल्लोकी श्रील्लो खडे अवार्ध रहेला शुभोनी स्तुति सांभजीने, पोताना भस्तक ६५२
रहेली आकाशमंगलाना उद्धत तस्मिन्ना डोलाहलशी जेना दान ण्डेरा धर्ध गया ॥ ते
धर्मर, आचार्यना शुभो नदीं सांभजवायी, तेने (मंगलाने) तिरस्कारनी दृष्टिजे जेता
हता ॥ ३०३ ॥

मेतां श्रोत्रवर्तसिकां विरचयन्त्यष्टैर्विनिर्माणतो

वैषम्येण कुन्दाळमेव मनसा मेने निर्जं नामिभूः ।

श्रेयोवयस्तुतिपारवर्तिविमवां संस्तोतुमेतां गुरुः

संज्ञं गतगौरवः कविरपि प्रापाकवित्त्वं पुनः ॥ ३०३ ॥

मूर्धस्थमिच्छात्पणां स्वमस्तकस्यायुक्तभागेन कर्णाद्विषयेन स्वप्रभावेन कर्णां सुरिकीर्तिं श्रोत्रपौरात्म-
कर्णयोर्ध्वर्तसिकां कर्णपुष्ताम् । 'विद्वंभस्तुभुवनायतसिका' इति निषेधे । न विरक्षयस्त
कूर्पाणाः । न शुण्वग्निरथः । नामिभूः नाम निजमागमानं कुन्दाळं कुम्भकारमेव मेने ।
कुम्भकारो हि भाण्डरगण्यमनया किमपि धोतुं न शक्नोति । पुनश्च श्रेयोवयस्य त्रिभुवन-
स्यापि स्तुतेः स्तवमस्य पारे अंगवधे वर्तते इत्येवंशीलो विमयो यस्य । विम्वश्रयस्यापि
स्तुतिगौरवमिष्यते । कर्णां सुरिकीर्तिं संस्तोतुं वर्णयितुं गुरुः पृथक्पतिर्गतं गौरवमाहात्म्यं
वाचस्पतिना या यस्य तादृशः संज्ञो मंजातः । तथा कविः शुभोऽपि काव्यकर्तापि
अकविरथं मूर्धस्थं न काव्यकर्तृत्वं प्राप ॥

॥ अंश ३०३ ॥

पहा आदि जनाववाभां व्यश्र जनेलो कुंभार जेम जीतुं कंठं पण सांभजी
शक्तेो नथी, तेम सृष्टिं सञ्जन करवाभां व्यश्र जनेला पहाजे आचार्यनी डीतिं नही
सांभजी श्रववायी पोतानी जतने कुंभारजे भागी । आचार्यदेवनी डीतिं नी स्तुति
दि० मी० ७८

કરવા માટેની શુરુ (જુહસ્પતિ)ની શરૂતા ગઈ અને કવિ (શુક)ની કવિતા આવી ગઈ ? ॥ ૩૦૩ ॥

નિર્વિણ્ણા ડવ જજિરેડશવળતસ્તસ્યા મદપ્રોદ્ધુર-
સ્વાશાસિન્ધુરુન્ધનાદહરહઃ સ્વાન્તે મહેન્દ્રા દિશામ્ ।
નિદ્રામુદ્રિતલોચનં જલનિધૌ નિધ્યાય તાર્ક્ચ્ચજં
સ્વચ્છન્દેન્દુમુસીવ તાં પ્રતિગૃહં શુભાવ સિન્ધોઃ સુતા ॥ ૩૦૪ ॥

દિશાં મહેન્દ્રાઃ દિવપાલાઃ । 'પતિઃ પ્રતીક્યા હતિ દિશ્મહેન્દ્રેઃ' હતિ નેપથે । અરણ્ય નિર્ગમ્ય મહેન્દ્ર પ્રોદુગાણં મદોન્મત્તાનાં સ્વાશાસિન્ધુગણાં નિજનિજદિશગમ્તાનાં હૃદય માન્વજ્ઞીકરણાદ્યેષ સ્થાને રક્ષણાદ્યા તસ્યાઃ સુરિકીર્તેરશ્વળતાંડનાવર્ણનામ્ભ્યાગ્તે મનનિ નિર્વિણ્ણાઃ ભેદનિષ્ઠાઃ ક્વ જજિરે જાતાઃ । પુનઃ સિન્ધોઃ સુતા સમુદ્રસ્ય પુત્રી લક્ષ્મીત્વાં કીર્તિં પ્રતિગૃહે નવેન્ધપિ મન્દિરેષુ શુભાવ ધુળોતિ સ્મ । યદુક્તમ્—'માયર યપ્પ મુરારિરિવ ચંદનરીમા ખાડ । ભજી દોંદા ધરધરિ મહિલા પદ સદાડ ॥' કેવ । સ્વચ્છન્દેન્દુમુસીવઃ યથા સ્વચ્છન્દ્યારિણી વિદ્યામિતી પ્રતિગૃહં યાતાંદિકં ધ્રુતિવિપરીકુરતે । કિં જ્ઞત્વા । જગત્નિધૌ પારાવારે નિપ્રયા સ્વાપેન મુદ્રિતે મીચિતે લોચને મયને યસ્ય તાદૃશં તાર્ક્ચ્ચજં મહદવેનું જ્ઞાનં કાળં નિધ્યાય દમ્પ્તા ॥

શ્લોકાર્થ

પેનાના મદોન્મત્ત દિગ્ગભેને નિરંતર વશ કરવાના વ્યવસાયમાં મરણ બનેલા રિપુપાત્રો આત્માર્થના અર્જોનું શ્વપુ નદી કંથાથી ખેદ વડે ખિન્ન બની ગયા, અને સમુદ્રમાં નિદ્રા લઈ રહેલા પેનાના પતિ કૃષ્ણને ભેદને શ્વેચ્છાઆશિની મીની જેવ લક્ષ્મી પ્રત્યેક ગૃહમાં આત્માર્થના અર્જોનું શ્વપુ કરતી હતી. ॥ ૩૦૪ ॥

સ્વચ્છન્દં નિજગટિલામગમિકાં કીર્તિ પ્રતિસ્થાપતેઃ
મંદસ્થોદ્ધુગ્નાનગાનરનિતાપકામ્તાર્નિઃસુધામ્ ।
મોહ્યં પિત્રતામદુષ્ટમનમાં વિથપ્રયીજન્મિનાં
પ્રાનાનુભવમંદરા ડવ તદા મંત્રજિરે વામગઃ ॥ ૩૦૫ ॥

તદા નિમિત્તપ્રવર્તે વિશ્વવયોજગિમિતં સ્વર્ણદિ વાનાવયોરે મુલેકિ જ જગ્યાસ્થેવાસિનિ વિશ્વવયોજગિમિતં મુરુમુરુજગ્યાનાં વામગઃ દિવમાઃ પ્રાપ્તો સ્વર્ણો જ વિથને ઉત્તરોદ્દેશ તદાર્થે દોષ્ટિ ચક્રમાદભ્યાપાતળ મંદસ્થો મદસ્થે મેષુ તારણા ડવ મંત્રજિરે મંજાતઃ । દિવ્યનાં વિશ્વવયોજગિમિતમ્ । પ્રવૃત્તમનમાં તદવેતાનવિજ્ઞાનાં જ । કિં મુરુતપ્ત ।

પ્રતિષ્ઠાપત્તેઃ દીર્ઘચિત્તયમ્નિરાત્તમ્ય કીર્તિમેવ મંત્રણાનિ વિચિન્તાનિ ઉદ્ધુગાનિ અતિ-
શાયોનિ તાનાનિ આત્મપરિશેષા ચેષુ તારણાનિ શાનાનિ યામાં તાનયુગ્મગાનાનિ યામિયાં
તાદુરીનાં પનિયાનાં નિજયુગ્મતીનાં યમ્નાનિ વદનાનિ વ્યામૂનાચિનાં વમ્નાનાં સુધાં
વીર્યમ્ન' મોક્ષપટે મહા ઉત્કળટયા વર્તેતે વસતુ વિચિતામામ્યાદ્યતાં સાદ્ર' ધુળ્યતામ્ ।
કિમ્નાં કીર્તિમ્ । સ્વચ્ચાન્દ' સ્વેચ્છયા નિરંકુશં વિજગતિ વિમુખનમધ્યે યા વિદ્યામ્નો
વિવિધકેતોશરણ' તત્ર રમિકાં મરમામુત્સુકાં વા ॥ દ્વિ સુરિકીર્તિવર્ણનમ્ ॥

શ્લોકાર્થ'

ત્રમે જગતમાં નિરંકુશપણે બધી રહેલી દીરવિજયસુરિજીની કીર્તિ'રૂપી ઘણા
આહાપોવાળાં ગીતોનું જગતની સીઓના મુખરૂપી ચન્દ્રમાંથી ઉત્કંઠાપૂર્વકે એકાથ ચિત્તે
પાન કરતા જગતના જીવોના દિવસે અપૂર્વ આનંદદાયક બન્યા. ॥ ૩૦૫ ॥

યં પ્રાપ્તુ સિવાદમ્યધુમવવા સૌમાન્યદેવી પુનઃ
પુનઃ કોવિદસીદસોદિવિમત્પ્રાન્તેવાસિનામગ્રિમમ્ ।
તદ્માત્મીક્રમસેવિદેવિમલેનાનન્દતાં નિર્મિતે
પૂતે દીરગુરોઽવતુર્દગમિતઃ સર્ગો વમ્બુવાનસી ॥ ૩૦૬ ॥

પણિદ્વદેવિમલગણિના આનન્દતઃ આહાવાગ્રિમિતે વિચરિતે દીરગુરોઃ કીર્તિરવિજય-
સુરેશુંત ચરિતે દીરસોભાગ્યનાગ્નિ મહાકાવ્યે અમો પૃથ્વ્યાવર્ણિતસ્વરૂપ વધ ચતુર્દશમ્યેન
ચતુર્દશમંશ્વરયા વા મિતઃ પ્રમાણતાં પ્રાપ્તિઃ ગણિતઃ સર્ગઃ કાલ્પરચનમયાધિકારવિશેષઃ
વમ્બુવાન । કલ્પમયાગઃ । ભંજાન હતિ ॥

હિં પણિદ્વદેવિમલગણિશિષ્યપણિદ્વદેવિમલચરિતાવાં તોવતદીરસોભાગ્ય-
નાગ્નિ મહાકાવ્યયુક્તો અકલ્પરંગાંઘ્રીયમ્નિરપશિમોચનમુગયાનિયમનસકલજન્મુજાતસિદ્ધો-
મયનિમંયકવતાપસુભાનુમવનમોરીપુરમયુરાંગાપમિરિયાયાનામપુરશિષ્યપુરીમતિષ્ઠાપૂર્વક-
ચતુર્માસકકરણગુર્જ' રાગમનજેત્રીયાકરમોચનામારિપવર્તનશામુંજયપથેતાપેણકુરમાનાદિપદ્મા-
કીર્તિવર્ણનાદિવર્ણના નામ ચતુર્દેશઃ સર્ગઃ ॥

શ્લોકાર્થ'

વલિક કુશમાં ઈન્દુ સમાન 'શિવ' નામના શ્રેષ્ઠી અને સૌભાગ્યદેવીના જન્મજાત
મુપુત્ર દેવવિમલગણી, કે જેઓ નિરંતર જ્ઞાનોપાસનામાં તત્પર હતા અને સર્વે મુનિ-
ઓમાં સિંહસમાન સિંહવિમલગણીના પ્રથમ શિષ્યરૂપે પ્રસિદ્ધ હતા; તે દેવવિમલગણી
પટે જેમાં જન્મદુશુ ઓ દીરવિજયસુરિજીનું સવિસ્તર જીવનચરિત્ર આવે છે, એવા

‘હીરસીમાગ્ય’ નામના મહાકાવ્યની આનંદપૂર્વક રચના કરવામાં આવી. તે મહાકાવ્યને બાદશાહ સાથેની ધર્મગોષ્ઠીથી પ્રારંભીને અમારિ પ્રવર્તન, શત્રુબંધ્ય પર્વતનો યાત્રા વેરે ૨૬ કરવાના ફરમાનનું અર્પણ અને સૂરિજીની કીર્તિકથા સવિસ્તર વર્ણનપૂર્વકનો અઘોદમે સર્ગ સમાપ્ત થયો. ॥ ૩૦૬ ॥

પદ્યદશઃ સર્ગઃ ।

અથ સુહૃદ્દેવ સ્વં સારવસ્તુ પ્રદત્તં

પ્રમુદિતહૃદયેનાકચ્ચરોર્ધ્વમિયોના ।

શ્રમણધરણિભૃત્તલ્લામમાદાતુકામો

વિમલશિશ્વરિરત્નં પ્રેક્ષિતું કાક્ષતિ સ્મ ॥ ૧ ॥

અથ શત્રુજયપ્રદાનસ્કુરમાનાગમજાનન્તરં શ્રમણધરણિભૃત્સૂરિરાજઃ વિમલતામા ધો શત્રુજયમિધાનઃ સ યથ શિશ્વરિયુ સર્વપર્યંતેયુ રત્નં મકલ્પતીર્થાધિરાજત્યાન । યથ જ્ઞાનસ્વાન્તુનો—‘મન્દરસ્તશિશ્વરે’ इति । પ્રેક્ષિતું દમ્ગોચરીકર્તું કાક્ષતિ સ્મ વાચ્યતિ સ્મ । રત્નમ્વ દિ પ્રેક્ષણં યુગ્મયેવ । કિં કર્તુકામઃ । તસ્માદ્વિમલશિશ્વરત્મકાશાભામધિ-
કરકલં યાત્રયા કૃત્યા સુરુતોવાજેનાત્મકમંશ્રયાદ્યા મોક્ષપ્રાપ્તિરૂપં ચ આદાતુકામો પૃતીનુમ્નઃ ।
દિભૃતં વિમલશિશ્વરિરત્નમ્ । પ્રમુદિતહૃદયેન હૃદમાનસેન અકચ્ચરોર્ધ્વમિયોના અકચ્ચરણિ-
માદિતા સ્વં સ્વકીયં તસ્ય મૌર્યાધિપતિત્યાગ્માત્મ્યસ્તુ મધ્યવપદાર્થ ધનરૂપં ચ
પ્રદત્તમધ્યાંયુતીગ્રાવ વિધાનિતમ્ । કચ્ચેવ । સુહૃદ્દેવ । યથા કેનાપિ મૌહાર્દ્રમાજા
સુહૃદઃ સ્વમિત્રસ્ય મારવસ્તુ પ્રદીપતે ॥

સૌકાર્ય

ત્યાર પછી અ.ચાર્યદેવે, અકબર બાદશાહે મિત્રવત્ પોતાની સાર વસ્તુની જેન
૬૧૧૧૩ અ.૬૩. ૫૧૧૨૨૧ તીર્થાધિરાજ વિમલાચલ જોવાની ઇચ્છા કરી. ॥ ૧ ॥

વિદ્યવિત્તમિતાન્તર્ગિયુગ્મયૈ-

વિવિદ્યવિત્તમિત્તઃ પદ્ધિયોન્નયમુખ્યાન ।

વિવિદ્યવિત્તમિત્તં મધ્યકોદઃ પર્વતો

વિવિદ્યવિત્ત યાચં કર્તુકામઃ પ્રવચ્ચે ॥ ૨ ॥

अथ दर्शनाकाङ्क्षानन्तरं त्रतिपतिर्हीरविजयसुरिः विमलगिरीन्द्रं प्रति श्रीशत्रुञ्जय-
शिलोच्चयसंमुखं प्रतस्थे प्रतिष्ठते स्म प्रचलति स्म । किञ्चतः । भव्यलोकैः विमलाद्रियाभा-
मिलापुकभधिकजनैः परीतः परिवृतः परिचारितो वा । भव्यलोकैः किं कुर्वद्भिः । विधि-
पदागमोक्तप्रकारेण ब्रह्म शीलं मुख्यं प्रकृष्टमादिर्वा येषु तादृशान् पदमंशयान् । 'एका-
दारी भूमिमंस्तारकारी पद्मयां चारी शुद्धसम्यक्त्वचारी । यात्राकाले सर्वसंचित्तदारी
पुण्यपात्मा स्यात्समत्किंवा ब्रह्मचारी ॥' इति । विधीनाचारविशेषान् उपचरद्भिः संवर्मानैः
कुर्वद्भिर्वा । उत्प्रेक्ष्यते—उच्चैरतिशयेन । मूलादित्यर्थः । अन्तरित्यव्ययम् । मध्यस्थायुकाना-
मन्तरङ्गाणामित्यर्थः । धरिणां शत्रुशत्रूणां परमप्रत्यर्थादिनामनर्थकारित्वात् । क्रोधमानमाया-
लोभरागद्वेषरूपाणां पञ्चैव वृण्णां वर्गं देहिनां महादुःखद्वयित्वात्सर्वेषामपि सादृश्यम् ।
'वर्गस्तु सदृशाम्' इति हेमीयचनात् । विदलयितुमिव ॥

श्लो० ३

कोप, मान, माया, लोभ, राग, द्वेष इव अन्तरंग शत्रुओंको नाश करवा भाटे
ओलआकारी, भूमिस्थायी, पादस्थायी, शुद्धसम्यक्त्वधारी संचित्तपरिहारी अने ब्रह्मचारी
आ ७ प्रकारनी विधिसहित आविडेधी परिवरेला आचार्यदेवे यात्रावे श्रीविमलाचल
तरे प्रयाणु कथुं. ॥ २ ॥

नगरनिगमदुर्गग्रामसारामसीमा-

गहनगुरुगिरीन्द्रालङ्घमानः क्रमेण ।

किममृतकमलायाः केलिशैलं क्षमायां

श्रमणधरणिशक्रः सिद्धिशैलं ददर्श ॥ ३ ॥

श्रमणानां तपस्विनां मध्ये धरणिशक्रो राजा । धरणिशम्भो दीर्घा हस्तोऽप्यस्ति ।
पूर्वं लिखितोऽस्ति ग्रन्थोक्तेन । धरिराजः सिद्धिशैलं शत्रुञ्जयगिरिं ददर्श पश्यति स्म ।
उत्प्रेक्ष्यते—क्षमायां भूमौ अमृतं मुक्तिः सैव कमला लक्ष्मीः तस्याः केलिशैलं क्रीडा-
करणार्थं पर्यतमिव । अथ सिद्धिधीः स्वैरं रमते । सुरिः किं कुर्वानः । क्रमेण विहार-
परीपाटया नगराणि महत्पुराणि देशेषु मुख्यपुराणि राजधानीरूपाणि वा, निगमा नगर-
स्थानविशेषा बृहदग्निस्थानकानि वा, दुर्गा दुःखेन गम्यन्ते अस्यास्यन्ते इति दुर्गाः कोट्याः
विषमस्थानानि वा, ग्रामा अल्पचातुर्याणि लघुपुराणि संनिवेशा वा, सहारामैः कृत्रिम-
धनैरुपनैरुपनैर्वा वर्तन्ते यास्तादृशः सीमा पुरबाह्यपरिसरभूमयो नगरो विभागकृद्भयो वा,
गहनानि शैलसमीपविषमप्रदेशागतवनानि संकीर्णनैकपादपटलशाखाविशेषा प्रविष्टार्क-
किरणदुःसंचारकान्तारा वा, गुरवोऽतितुङ्गशृङ्गा गिरीन्द्राः महाशेनास्तालङ्घमानः
अतिकामन् ॥

શ્લોકાર્થ

નગર, નિગમ, દુર્ગ, ગ્રામ, ઉદ્યાન અને સિમાડા તથા ગહન અને ઊંચાં શિખરો-
વાળા પર્વતોનું ઉલ્લાંઘન કરવા આગ્રહ્યદેવે શત્રુજય ગિરિનાં દર્શન કર્યાં. તે શત્રુજય
પર્વત બાજે પૃથ્વી ઉપર સુકિતરૂપી લક્ષ્મીને ક્રીડા કરવા માટેનો ક્રીડાપર્વત ન
હોય ! ॥ ૩ ॥

અથ સિદ્ધિશૈલં વિશિનન્દિ—

નયનપુટનિપેયામાશ્રયન્કાયયર્થી

કિમુ સુકૃતસમૂહો ભારતક્ષેત્રભાજામ્ ।

નિશ્ચિલવિષયભૂપામોપિસૌરાષ્ટ્રલક્ષ્મ્યા

યદવનિધરદમ્ભાચારુચૂડામણિર્વા ॥ ૪ ॥

અગ્રેશ્વરે—યદવનિધરદમ્ભાચર્ય ધ્રોશશૃંગયશૈલસ્ય ક્યાજ્ઞાદ્ધારતં નામ જમ્બુદ્વીપ-
મધ્યભાગસ્થમદ્ગિરિદક્ષિણદિપપ્રાગ્તત્રિભાગવર્તિલવણામ્ભોધિસંનિધિયતિ ચ ક્ષેત્રં વર્ષં
ભજન્તે જન્મના ધ્યસ્તે इति ભરતક્ષેત્રોત્પત્તિનાં ત્રણામિત્યર્થઃ । સુકૃતસમૂહઃ કિમુ પુણ્ય-
રાશિરિપ । કિંમુતઃ સુકૃતસમૂહઃ । નયનાનિ મધિકલોકલોચનાનિ વય પુટાઃ પર્ણભાજનાનિ
તેનિરન્તરં પેયાં પાતું સાદરમણલોકયિતું યોગ્યાં કાયયર્થી તનુલતામ્ । ‘સ્વાદ્યોર્ભવઃ
રુણમ્મુચિતઃ કાયયશોનિકાયઃ’ इति નેપથે । આશ્રયન યિત્વત્ વા । અથ વા નિશ્ચિલા-
નમસ્તા યે વિષયા દેશાઃ । ‘વિષયસ્તુપવર્તનમ્ । દેશો જનપદો નીકૃત’ इति કૈમ્યામ ।
તેનાં ભૂવાં શોભાં મુજ્જાગ્ગપદસ્તીચ્ચેયશૈલઃ સૌરાષ્ટ્રનામા દેશઃ શશૃંગયયાગ્રાસમાગતમસ્ત-
યકવર્તિમદસાપન્નામધેયો દેવદેશ इति તસ્ય લક્ષ્મ્યાઃ ધિયઃ ચક્ષ્મિલશૈલચ્છન્દાચાક-
તર્વાચ્ચારેભ્યો વિશેષભૂતચૂડામણિઃ શિર-શિશ્વામણિરિવ ॥

શ્લોકાર્થ

અથ ઇયેના નેત્રોને આશ્વાદનીય શરીરને ધારણ કરતો શત્રુજયપર્વત બાજે ભરત
શૈવના મનુષ્યોનો પુણ્યમૂલ ન હોય ! અથવા બેજે સર્વદેશોની વિશ્રુતાને હરી લીધી
છે, તે સૌરાષ્ટ્ર દેશની લક્ષ્મીનો બાજે સુગત ન હોય ॥ ૪ ॥

મનિતરતરત્રસ્વર્ણગૃહગૌરસંસ્થા-

નિમિત્તિચ્ચિરિચ્છદેઃ સ્વઃસદાં સમમિત્ર ॥

ત્રિતગદુપરિભૂર્માન્વમ્મિના યેન મેરુ-

ર્વિજિત इव ચમૂત્ર વ્રીડયાનશ્ચિલ્લક્ષ્યઃ ॥ ૫ ॥

દેન દાદ્યુતવગિરિયા વિગિતઃ પરાધ્યયઃ સન । ડ્યુતવતે—મેઠઃ મુખર્જાવરો મીદ્યા
મણ્ડપા જુપા ન અવતોનેવમયોનેવયો નિરીક્ષિતું ચોપોડ્યસિદ્ધિયોડ્યોડ્યો વખતે
સ્મ । ૫. ૬૫ । દેન । વિધુતેન । વિગિતનો જવાનો પાપાપુમિધ્યયમણ્ડપાનો મુખનામામુ-
વરિધ્યો યોરાવતિસ્થાને મુનિવત્તન લખ્યવતિ પ્રાપવતિ દ્યુતવેડીવતેન । 'મયંપામવિ
સોરાનામુલ્લો વિદ્યઃ । ૫૫ઃ । વદ્યોરાદેન સોવાયે પ્રાપવતે વાદ્યવતિ ॥' હિન વુર્જાવાયંસ્તુતિ-
વત્તન । વિગિતઃ કે જુપા । મ મીવતે પ્રમાણીવિત્તન સ્વપુદ્યા વિદ્યોરવીયમિત્તમિ ।
સ્વત્તારીનારીયયોઃ । સ્વત્તારી સ્વત્તારી વિવિધમણીની સ્વત્તારી વાદ્યનાની શુદ્ધાણિ
ગિતવાણિ નેઃ વુત્તન વિદ્યને મંત્રવા મંત્રવા માં મેવો નામ્યમંત્રવાણિ ક્ષતિમિત્તનાં દેવાનાં
ગિતવાણિ વુદ્ધાણિ મંત્રવાણિ જાતવાણિ નેઃ । 'સ્વામ્યવદ્યે જાતનં વત્તમ્' હિન દૈવ્યામ ।
વુત્તઃ સ્વત્તારી મુગનાં મણ્ડપિતેવેરિમંદિદેવ । 'ગોવિદિયમંદિદેવઃ મુગવત્' હિન
દૈવ્યામ । મેઠસ્તુ સ્વપ્રમાણીવત્તેડો પ્રાપવતિ મેવગિતમિત્તમિ । તથા પ્રિત્તિયેન શુદ્ધાણિ
વિદ્યનિ નામવિ સ્વત્તારીવ સ્વત્તારીવુદ્ધાણિ । તથા મંત્રવાસ્ત્વત્તમોમંત્રવાસ્ત્વત્તમાણિ
વત્તવાયેવ વત્તવાણિ ધનં । તથા વત્તમેવ સુસ્તુત્ત વત્તવતિ । વત્તુત્તમ—'દિવમદ્વાદમવાદિત્ત-
મવામ્' હિન તિત્તે । અથઃ દાદ્યુતવાદિત્તવા સ્વાસ્થ્યવિદ્યવતેન મેઠનિમિત્તસ્તવુત્તમેવ ॥

સૂત્રાધ્યય

અમલ્ય રૂપા, મેના અને રત્નોનાં શિખરો વડે, અસંખ્ય કમ્પ્યુટના વનખરો વડે,
દેવોનાં મંદિરો વડે અને વ્રજ જમનાના મજાક ઉપર રહેલી મુક્તિના આપવા વડે સર્વો-
ત્ક્રમનાં પારવુ કમ્પ્યુ યનુજ્ય પર્વત દ્વારા પરાભવ પામેલો મેઠપર્વત (એક શિખર,
બદશાહ, સીમનસ, નંદન અને પુંદરિક આ ચાર જ વનખરવાળો અને એક જ
દેવમંદિરવાળો મેઠપર્વત) લક્ષ્મી જ બદે અદ્ય જાની મથે ન હોય । ૫ ॥

ગિગરિમગિવિનિર્ગેડ્યેનિરુત્તમમાણા-

સ્તનવિવિનવિનીયે ક્યોદ્રિ યસ્યાવમાને ।

પ્રવુલ્લનુલ્લમાયં સ્વં વગ્ધિયય નિન્યં

તદિદિય નિરગન્તી વલ્લમામ્બોપગલ્લે ॥૬॥

વજ્રુત્તમમાણા વુગ્ધાદવાદિમિનિયમિત્તમાજ' મજ્જને વેડ્યનાઃ અડ્યત્તમામાનો વૃત્તવિ-
ત્તવાઃ । 'વેલિયમડ્યત્તમા દ્ય પાપીયકત્તમાઃ મણિનાડ્યત્તમાધરમવાયાઃ' હિત વપુત્તમા-
યામ । 'અડ્યત્તમા સુસ્તુત્ત વત્તી અડ્યત્તમુત્તમા । અધેગણ્ડવઃ અધસ્તનકિત્તવ' વ' હિત
તથુત્તિઃ । તેવો વિવિવાણિ તદ્વદ્વિનીયે અનિદવામલે ક્યોદ્રિ મમસ્તને વસ્ય દાદ્યુતવાપ્રેઃ
ગિગરાણામુત્તુત્તુદ્ધાણાં મણિયો સ્વત્તારીવત્તમેવો વિનિર્ગેડિયરદ્વાદિગુણાં વ્યાપ્તુય-
જ્જયોનિઃ વાગ્ધિયવમાનં દ્યોમર્ત મ । અપેદ્યતે—સ્વમાર્મીવમતુત્તમતિવિવિત્તમતિવત્તનં
વદ્યમાયં વાગ્ધિયં વગ્ધિયય વિદ્યાય વાદ્યમસ્ય સ્વમર્તુઃ અમ્બોધરવ્ય પ્રાપ્તેવયવોદ્ય

અદ્વે ઉત્તમજ્ઞે । 'ચિરચિત્તમનામિત્તનિશ્ચયકલ્પઃ' इति मोगतृप्तकाव્યम् । तिष्ठतो मोगकલ્पस्य
मुक्तम् । तथा 'प्रिये मदुत्तमद्विभूषणं भव' इति भोग्ये । नलभाया नलभस्य क्रोडे उपपन्नं
दृश्यते । नियमगतीः शालभ्येन विनिष्ठमाना तद्विप्रभूषिण ॥

શ્લોકાકાથ

વિકલ્પર 'અંજન' નામનાં વૃક્ષાના વનની સમાન અત્યંત સ્વામી બનેલા આકાશમાં,
શત્રુ'જ્ય પર્વતનાં શિખરો ઉપર રહેલાં રત્નોમાંથી નીકળતી કાંતિ શોભતી હતી; ભણે
હંમેશની પોતાની અતિશય ગપલનાનો ત્યાગ કરીને પોતાના મેઘકૂળી પતિના ઉત્સાહમાં
રહેલી વિદ્યુત ન હોય ! ॥ ૬ ॥

यच्चिदपि कलधौतप्रस्थसंस्थानगाहि-

प्रवहदविरलाम्भोनिर्गन्धस्फारधाग ।

तुहिनशिखरिभ्रुहोत्सङ्गरङ्गत्प्रयाह-

घुसदधिपनर्दीવાटैतશોभां वमार ॥ ७ ॥

एषदपि शत्रुजयशङ्कस्य कुत्रापि स्थानके कलधौतस्य रजतस्य प्रस्थं शिखरं तदेव
संस्थानं सम्यगाधयस्तदवगाहन्ते अधितिष्ठन्तीत्येवैतित्याः तथा प्रकापेण वहन्ति प्रसपन्ति,
तथा अविरलानि अविच्छिन्नधाराधोरणानि अभ्रानि भ्रानि येषु तादृशानां निर्गतराणां
स्फारा अभ्युदारा दृश्यमाना नयमानन्ददायिग्यो धारा महत्प्रमाणाधोनिष्पत्तयः प्रवाहाः
अद्वैतामनाधारणां शोभां वमार धत्ते स्म । कथं । तुहिनशिखरिणो हिमाचलस्य भ्रुहस्य
शिखरस्य उत्सङ्गे क्रोडे मध्ये वा रङ्गप्रमर्पेन प्रवाहो निरन्तरपयःपूरो यस्यास्तादृशी ।
द्विपि सीदन्त्ययतिष्ठन्ते इति शुभदो देवास्तेषामधिपः पुरंदरस्तस्य नदी सरित्प्रवृद्ध ।
यथा देवनदी तथा देव्यप्रस्यापि नदी । यदुक्तम्—'सुरेन्द्रनदिनीतीरेषु सिद्धाङ्गनाः' इति
भोजप्रसङ्गे ॥

શ્લોકાકાથ

શત્રુ'જ્ય પર્વતના કોઈ સ્થાનમાં ચાંદીના શિખર ઉપર સ્વચ્છ પ્રકારે પ્રસરી
અવિચ્છિન્ન અરણ્યની જલધારા કોઈ અદ્વિતીય શોભા ધારણ કરતી હતી. તે ભણે
હિમાચલના શિખરની મધ્યમાં બેને પ્રવાહ પ્રસરી રહ્યો છે તેવી દેવગંગા ન હોય ! ॥૭॥

नलधिमवनजम्भारातिसारङ्गचक्षु-

र्दिगवनिधरमूर्ध्नाञ्जम्बिविम्बी दिनादै॥

रजतकनकराजत्कर्णपूराविवैत-

दिमलगिरिरमायाः पुष्पदन्तौ विभातः ॥ ८ ॥

જલધી સાગરે ધપતે ગૃહં યસ્ય સ ધરણઃ । 'યરણસ્તર્ણનમન્દિરમન્તેતાઃ' इति दृम्याम् ।
 સમમસ્ય દ્વાનવિશેષસ્ય અરાતિઃ શત્રુરિગ્ધસ્તયોઃ સારઙ્ગચક્ષુષી પ્રિયે તાદૃશ્યો દિશો
 પ્રતીધીપ્રાપ્ત્યો । 'યરણગૃહિણીમાશામાદ્યન્તમમ્ કચી—,' તથા 'નિજમુલમિતઃ સ્મેરં
 પતે દરેન્દ્રેતિપી હરિન્' इति पदद्वयमपि निषेधे । તથોદિશોરવનિધરો પર્વતો અસ્તાચ્છેદયાત્રી
 તયોર્ધર્મો મન્મકશિગરે આન્દ્યેતે આધ્યેતે તાદૃશ્યો ચિચ્ચો મળહલો યયોસ્તાદૃશ્યો પુષ્પ-
 દન્તો શશિમાસ્કરો । પુષ્પદન્તો પુષ્પવન્તાનેકોત્તયા શશિમાસ્કરો' इति दृम्याम् । દિનાદ્યો
 પૂર્ણિમાદિકે વચાપિ પ્રાતઃકાલે વિમાનઃ । અત્રેત્યતે—પતસ્ય વિમલગિરેઃ શર્દુજયાત્રે રમાયાઃ
 લક્ષ્મ્યાઃ રસતેન રૂપ્યેન તથા કલવેન ક્રાન્ધ્યેન જૃમ્યા રાજન્તો રૂપ્યસ્તર્ણનિર્માણિન શામમાતૈ
 લીપ્યમાનો કર્ણપૂરો જ્યવર્ણો પૂર્વેતે આમ્યામિતિ કૃણ્ણલે इव ॥

શ્લોકાધર્

જેમનું ધર શ્રુદ્ધ છે તેવા વરુણ અને ઇન્દ્રની પ્રિયતાઓ, પશ્ચિમ દિશા અને
 પૂર્વ દિશાના પૂર્વાચલ અને પશ્ચિમાચલનાં શિખર ઉપર જેમનાં બિંબ રહેલાં છે તે
 સૂર્ય અને ચન્દ્ર, દિવસના પ્રારંભે વિમલગિરિની લક્ષ્મીનાં રૂપ્યમય અને સુવર્ણમય
 કુંડલોની જેમ શોભે છે. ॥ ૮ ॥

નિવિલમ્બયનમારોદ્ધારનિર્વેદમાત્ર

ભુજગપરિવૃદ્ધેનાનેકવિઘ્નમિત્તકામિઃ ।

ભરભરણધુરીણોઽશેપનરેશનેમેઃ

કિમયમિદ્ મઘીઘ્રઃ કારિતો વિશ્વકર્મા ॥ ૯ ॥

ભુજગાનાં નાગાનાં પરિવૃદ્ધેન સ્થામિના શેપમાગેન અનેકામિર્વિધિપ્રકારાભિવિઘ્નિતિ-
 કામિરશ્વપ્રમારેણ દીનતાદર્શનમુગ્ધાહુલીપ્રેક્ષણચતુમાપણમ્મુલવિશ્વપત્નૈઃ કરવા । અત્રેત્યતે—
 વિશ્વકર્મા જગન્નિપ્પાદકેન ધાત્રા વાર્ષ્વેંદ્ર જગતિ પૃથિવ્યા અયં મઘીઘ્રઃ એવ શર્દુજયાત્રિઃ ।
 કિં કારિતઃ । નિર્માણિત इव । કિમુત્તેન । નિવિલસ્ય મમપ્રસ્ય ભુયનસ્ય બ્રુલોકસ્ય મારો
 પીયપન્નસ્વોદ્ધારેણોદ્ધરત્તેન જૃમ્યા નિર્વેદં મનમિ વિપાદં સ્વેદં યા મજતીતિ તેન । અયં
 કિમુત્તઃ । અરોપાયાઃ મમસ્તાયા નીરાણાં જન્યાનામીશઃ સ્વાધી સસુદ્રઃ । 'સ્રોતોથાનંદીશઃ
 મગસ્થાન' इति दृम्याम् । સેનિષ્ઠકધારાવચસ્યાઃ પરિધીમૂતો યસ્યાસ્તાદૃશ્યાધનુરર્ણવપર્વ-
 ન્તપૃથિવ્યા ભરસ્ય ભરણે ધારણે । 'હુમ્મ્ ધારણપીવજયોઃ' इत्यस्य प्रयोगः । ધુરીણો
 ધુર્યો ધોરેયઃ ॥

શ્લોકાધર્

નાગોશ્ચી પરિવરેલા શેપનાગે, સમસ્ત જગતનો ભાર વહન કરવાથી અતિત થયેલા
 દિઃ સ્તો ૭૯

होवाथी प्रदाने आ प्रभाषे विशन्ति करी : सुमुद्र पथं तनी भूमिने। भारवहन करवाभ
समर्थ ज्यो। आ शत्रुं जयपर्वत आये केम जनाये। ॥ ८ ॥

सुरपथपथिकैतत्प्रस्थसंस्थानभोगाः

शशभृदपरभागं प्रेक्ष्य साक्षान्निर्गमम् ।

किमपिदमुपास्ते नित्यमभ्येत्य कुर्व-

न्नजनि विगतलक्ष्मेत्यन्तरध्याहरन्ति ॥ १० ॥

सुरपथस्याकाशस्य पथिकेषु पाथ्येषु । अन्नं कर्तव्यमर्थः । पतस्य शत्रुं जयपर्वतः प्रेक्ष्य
शुद्धेऽपि मतिष्ठते इति संस्थाः । विद्ययन्तः । तिष्ठन्तीत्यर्थः । नभस्याकाशे गच्छन्तीति
नभोगाः । निद्वगन्धर्वविद्याधरसुराः अन्तर्गतमध्यं इत्यमुना प्रकाशेणाध्याहरन्ति विचार-
यन्ति । किं कृत्या । निर्गतोऽङ्कः कलंको यस्मात्तन् निर्दोषं तदाऽहमन्तरहितं दाशमन्तर्गत-
स्यापरभागं यस्मिन्प्रथमं भागे लाञ्छनं लक्ष्यते तस्मादग्यम् । उपरितनभागमित्यर्थः ।
साक्षात्प्रेक्ष्येण प्रेक्ष्य व्यालोचय । पतायता चन्द्रलोकादप्युत्तमानि शुद्धाणि तेषुपविष्टा
नभोगाश्चन्द्रस्योपरितनं भागं दृष्ट्वा व्यालोचय चित्तं यन्ति । इति किम् । यद्यपि चन्द्रो
नित्यं नदा अभ्येत्याश्रमस्य इदमुपास्ते श्रीशत्रुं जयपर्वतः सेवां कुर्वन् सन् । तन्प्रेक्ष्यते-
विगतं प्रयातं लक्ष्म लाञ्छनं यस्य तादृशः किमजनि संजात इव ॥

श्लो॥११॥

शत्रुं जय पर्वतनां गजनक्षणी शिखरे उपर धर्धने आकाशभागे पसार यना
हयो, विद्याधरेः अने गंधर्वोऽपि शत्रुने लाञ्छन विनाने पाछले भाग लेधने विद्याधुं
'अन्तः शत्रुं जय पर्वतनी नित्यं उपासना करवाथी निष्कलंकं जनी गये लागे छे' ॥ १०॥

सुजगभवनमध्यं व्याप्नुवन्स्थूलमृत्ते-

र्दिवमपि निरारैः स्वैर्मयनेनापि भूमीम् ।

इति विमलमहीभृद्भूभुवःस्वमयी यो

हरिरिव निजपादैः स्वात्मनाक्रम्य तस्थौ ॥ ११ ॥

यो विमलनामा महीभुज शत्रुं जयपर्वतः व्याप्नुना निजस्वरूपेण कृत्वा भूभुवःस्वमयी
पातालभूमिद्वयगोलोक्तमिदमाक्रम्य तस्थौ स्थितवानास्ते । क इव । हरिरिव ।
यथा नागायनो निजैः स्वकीयैः त्रिभिः पादैः क्रमैः कृत्वा प्रलोचयमाक्रम्य तिष्ठति स ।
वदित्यप्यायनरे नामनरूपेण यत्नेः सकाशात्क्रमयितुं शक्तिं याचितवान्, तस्मिन्
निकरे भविमहद्गमाथाय क्रमवयेन विजगदाक्रान्त्य, तदा यत्किंचिद्वा पाताले शिखः ।
तदंशो नेकथे यथा—'हरेर्यद्वामि पदेकमेव सं गच्छति' ॥

દરીણામિતિ નમ્રિતાનનિર્વ્યથતિ તેરર્ધનમઃકૃતક્રમેઃ ॥ 'યસ્થમાકાશં હરેરેકકેન વદાદિષા
અકામિ તસ્ય નમ્રસન્નુતિઃ પદેરાક્રમણે નોડસ્માક હરીણાં ત્રયા લજ્ઞા ઇતિ નમ્રિતં નીચેઃ
કૃતમાનનં ચેસ્તાદશૈઃ । નામસારશ્યાદુન્મેષા । હરિમિરમ્બૈરર્ધાં ન સંપૂર્ણાં નમ્રસિ મગને
કૃતાઃ ક્રમાઃ કલા ચેત્યેયસિ । નામઃક્રમણાદિત્યર્થઃ ।' ઇતિ તદ્વૃત્તિઃ । યથેચન ક્રમેણ સમ્,
તથા દ્વિતીયેન પદેન મુઃ, તૃતીયેનાદિષા પાતાલં ચેતિ । અથ મિરેરાક્રમણં દર્શયતિ- યઃ
કિં કુર્યંત । સ્મૃતૈરતિપુદ્ગેઃ પૃથુલૈર્વાં મૃદૈરર્ધોભાગયતિસ્વપદેશૈઃ કૃત્વા મુજગાનાં મધન ગૃહં
પાતાલં તસ્ય મધ્યં પાતાલમુલમ્ । કેલાશ ઇત્યભિધાનત્વાત્ । અપિ પુનર્દિષમાકાશં સ્વર્ગ
વા દ્યૌરામીયેરર્ધંલિઃ શિશરેઃ સુદૃઢઃ અપિ પુનર્મુચનેન સ્યશરીરવાહુત્યેન દેહસ્થૌસ્થેન
પૃષ્ઠાં જ્વાપ્નુષમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ વિશુદ્ધિ, વામનરૂપ કરીને બલિનેા વધ કરવાનેા હોતો ત્યારે બલિ પાસેથી
ત્રણ પગલાં જેટલી પૃથ્વીની સાથના કરીને અતિમહાન રૂપે વિકુર્ણને ત્રણ પગ વડે
અનુક્રમે સ્વર્ગલોક, મૃત્યુલોક અને પાતાળલોક આક્રમીને રહ્યા હતા તેમ શત્રુજયપર્વત,
અતિપુષ્પ મૂલ વડે પાતાલલોક, ગગનચંબી શિખરો વડે સ્વર્ગલોક અને શરીરના વિસ્તારથી
મૃત્યુલોક-આમ ત્રણે લોકને વ્યાપીને રહેલો છે. ॥ ૧૧ ॥

વહલસલિલપૂર્ણાતૂર્ણમાનાત્રિકામિઃ ।

સ્ફુરતિ શિશરમાલાલમ્બિકાદમ્બિનીભિઃ ।

વિધુમનિરવિદીપાન્નેતુમશ્યામતૈર્યઃ

કિમભિલપિતદાયી સેવ્યમાનસ્તયોમિઃ ॥ ૧૨ ॥

યો વિમલાદિઃ શિશરમાલાં શુક્લભેળીમાલમ્બન્તે સમાધયન્તે રૂપવંશીનાભિઃ
કાદમ્બિનીમિષ્ણંચદાભિઃ કાદમ્બિનીમેષમાલાભિચહલં નીરમ્બં મધ્યંપિ વદંતેપુ વિષમાન-
ર્યેનાતિપનં વત્સલિલં વાનીયં તેન પૂર્ણાં મિષ્ણંચુતા અતઃ પથ્યદૂર્ણ મગ્દમત્વરિતં યામં
ગમનં યાતાં તાદશ્યોડમિકા વર્દલાનિ યાસુ તામિઃ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે-અમિલપિતાનિ નિજમન-
કામિતાનિ દદાતીત્યેવંશીલો યઃ સૌભો વિધુમન્નો રતિઃ સૂર્યઃ મળયો રસ્નાનિ કર્કશનાદીનિ
મમંજરાદિમાનિ વા દીપાસ્તાન જેતુમર્થાસ્તિવપ્રતિપશ્યાન વગામયિતું વદંતે તમમામુષ્ટેદ-
મિધાપિનસ્તતસ્તેપામભિમયનમુચિતમંચ । અઘ્યાગતેમંહારમનઃ મપીયે મમંતેષ્મમોમિસ્થ-
કારેરિય સેવ્યમાનઃ કિમુપાસ્યમાનઃ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમાં મેઘની સતત ધારા છે, પર્વતનાં શિખરોને અવલંબીને રહેલી, જલથી
પરિપૂર્ણ અને મંદ મંદ ચાલતી વાદળીઓ વડે જયજના છોડેને અભિદ્વાથી ભેરે

ચિદિવસદનમાર્ગોત્સહરદ્વચરૈઃ

મેનિનિનચપનચદ્રોચિપાં મંચર્યયઃ ।

પુનિમમિર નિનાદુશ્યાયુક્તાનાં ચિત્તૌર્ધ્વઃ

કિમ્ વચ્ચપુર્ગજઃ વાધતં મુપમાનમ્ ॥ ૧૪ ॥

યઃ શુદ્ધતયાદિર્મનિધિવામદુઃશ્ચઅદુઃશ્ચાદિર્મનિધિતઃ ક્યાતો રમનનિર્મિતો વધાયો વયઃ
માદ્યારમ્યસ્ય વાચનાં દીપ્યમાનાનાં ચોષિયા કાચીનાં મચ્યયઃ સંદૃષ્ટીઃ કૃત્યા । ઉન્મે-
શ્યતે- હદ વિષયે પુનિદાં નિગ્ધ નિજ્ઞાયાગમનઃ અદુઃકે દુઃશ્ચદુઃ શ્ચસમીપે યા સ્થાપુકાનાં
નિવસનશીયાનાં સ્થાપુકાનામિય અવિજ્ઞાતાનાં શાશ્વતમનઃશ્ચ સુપ્રમાનં શાશ્વતાલોકં
નિજ્ઞાત્યવાચિકીર્ત્યુઃ વતુર્મિત્તદુરિય । કિમ્નઃ સંચયઃ । ત્રિદિવે સ્વર્ગે મદનં વૃદ્ધમ્, અથ વા
ત્રિદિવં દોરેય મદનં ચેવાં તે દ્રેવાસ્તેવાં માર્ગઃ વાયા આકાશસ્તસ્થોગમ્યદ્વે પ્રોઢે રજ્જ્વલઃ
મનપંથઃ તદ્વદ્વાઃ પ્રમાણ ચેવાં તઃ । યઃ કિમ્નઃ । શરણં સ્વસમીપાગતરક્ષણં પુરીણો મલ્લશાન
વગ્મલઃ આધિનવાચકઃ શરણાગતવસપદ્મરો વા ॥

૧૫

આશયમાં જેનાં કિરેત્રે પ્રચરી રહ્યાં છે તેવા શત્રુજયપરવંતના રતનમય કિરણોની
દેહીધ્માન કાંતિના અમૂલ્યી બળે પોતાની અધ્યપાં અર્થાત્ વિશ્વની અધ્યમા નિરંતર
બંધ હયેને આશય અને શુદ્ધ બનાવવા માટે સિદ્ધિમિત્રી શરણાગત વાસલની જેમ-
રહ્યા ન દેાય । ॥ ૧૪ ॥

વનવદ્યુવકળ્પા શ્વમરુપદ્વિભાગા

વનદુપરિવ્રામ્મા માતિ કુશાપિ મિતિઃ ।

તનુરિવ પુરદસ્યોઃ સ્યૂતર્થેવ્યાજ્ઞનાદ્વા

મિતિમિતિમત્તમાત્રા સ્વઃશ્વવન્તી શ્રવન્તી ॥ ૧૫ ॥

યથ શત્રુજયાર્થે કુશાપિ કમ્મિમિત્તદેશે કૌતુકાકલિનશિશ્વિકલ્પિતા મિતિઃ કુદ્ધં
માતિ દીપ્યતે રાજતે યા । કિમ્નઃ । યત્ન મયેન કૃત્યા । 'નિરો ચયેન્તિ માધવાઃ' इति
વચનાત્ । યત્ન શાંભમાનમુપકળ્પે કળ્પસ્ય સમીપમુપકળ્પ સમીપ યા યમ્યાઃ । પુનઃ
કિમ્નઃ । રક્ત સ્વર્ણ કલ્પ રક્ત તથોદ્ધી પૂર્વાપરી ભાગાવશપ્રદેશો યસ્યાઃ । વકસ્મિન્
ભાગે સ્વર્ણેન, અવસ્મિન્ ભાગે ચ રક્તેન યટિતા દુશ્યયઃ । વનસિર્માણચિરોપાદાગચ્છદુપરિ
શિરઃપ્રદેશે પ્રરમ્ય શિશ્વરનિજ્ઞાત્ય અમ્મઃ વાનીયં યમ્યાઃ । કેવ માતિ । તનુરિય । યથા
પુરદસ્યોદીશ્વરમ્ય તનુઃ વપુર્લેષ્ટી શાંમતે । કિમ્નઃ । યનચરમેષ દ્વય નીલત્વાહસત્કળ્પસ્ય
સમીપ યસ્યાઃ । પુનઃ કિમ્નઃ । સ્યૂત અર્થોદ્ધીકરણાત્ સ્ત્રોતસ્ય દિમાપ્રેરજ્ઞાયા

શત્રુજયપર્વત, જાણે ચન્દ્ર, સૂર્ય, રતન અને દીપકોને છતાં આ માટે આપેલા અંધારોથી સેવાતો ન હોય ! ॥ ૧૨ ॥

જહિમશિતિમવર્ષાયુષ્કલોલસ્વભાવો-

દૂધુરસેમિરવિરોધોદન્વદ્ભ્યર્થનાથમ્ ।

નિજમશિલમસાતં દાતુમન્દૈઃ સમેત્યા-

નિશનિવસનદમ્ભાર્કિં તપસ્તપ્યતેઽસ્મિન્ ॥૧૩॥

અન્દેર્મધેઃ સમેત્ય અગ્રાગત્ય અનિશં નિરન્તરં યગ્નિયમનં નિયામઃ સ્થિતિકમ્ભવ ।
 યર્ષાનન્તરં હિ ધારિદ્યાઃ કથાપિ ગિરો વસન્તીતિ કથિમમયઃ । તસ્ય દમ્ભારકપદાન્ । ઉગ્રે-
 ક્યતે-અસ્મિન્ શત્રુજયે તપ ઉપયમનાદિ તપ્યતે કિં ક્રિયતે इव । કિં કર્તુમ્ । નિજમા-
 ર્મીયમશિલં સમસ્તમપ્યસાતં દુઃખં દાતુમ્ । 'ઓદાક ત્યાગં' इत्यસ્ય પ્રયોગઃ । ત્યક્ત્વં ।
 કિંભૂતમસાતમ્ । જહિમાનં જાહ્યમજ્ઞાનં જલયોરિન્ધ્યાન્ જલમયતાં જહાશ્યતામ્, તથા
 શિતિમાનં નિષ્પ્રહ્ણભાવમ્, તથા યર્ષાયુષ્કં યર્ષાકાલે યાવચ્છીયિતવ્યંતામ્ । 'શરદ્નાતપ્યઃ'
 इति યચનાત્ । તથા લોલસ્યભાવતામશ્વિરત્વં ચક્ષલાશ્યત્યમ્ । યદુક્તમ્—'ક્ષારો ધારિનિધિઃ
 કલદ્ધકલુપચ્છ્રો રયિસ્તાપકૃત્પતંગ્યચપ્લાશયઃ સ્વયમિદ્ધા દર્શ્યઃ સુવર્ણાચિલઃ' । વાર્દ વર્ણ
 તદર્દપત્તુરમણિઃ સ્વર્ધામધેનુઃ પશુઃ... ..તત્કેન સામ્યં સતામ્ ॥' इति લોકોક્તે । તથા
 ઉદુરા ઉત્કટા પ્રવળા યે સમિરાઃ પથનાસ્તેઃ સહ વિરોધો ચેરમ્ । યદુક્તમ્—'મજ્જન સાવન
 મેહચ્ચ' ઉગ્રદિપ્ત ગદગદ્ । પિશુનપથનમદ્ભંચરે મારિક્કિપદ્દહદ્ ॥' इति । પુનરુક્તમ્—
 'ચિલપતિ કૃપા સારક્ષોઽયં મ્યમ્નતિમાનહો જલમપિ ચ તે સંયોગોઽયં કાર્યંચિદુપાશ્વિનઃ ।
 ઉપકૃતિકૃતં પ્રદ્ધં ચેતઃ કુરુત્ય યદ્વ્રતો ભ્રમતિ પથનઃકસ્ત્વં કોઽયં વય તે જલેચિન્દ્યઃ ॥' તથા
 'અદ્દહ... સમીરણ દારુણ કિમિદમાચરિતં ચરિતં ત્વયા । યદિદ્ધ વ્વાતકંઘ્રચ્ચુપુટોદરે પતિ
 ધારિ તદ્દેય નિધારિતમ્ ॥' इत्यપિ યુક્તોક્તેઃ । સમુદ્રાત્મકાશાદ્ભ્યર્થના પ્રતિયર્ષપાનાયલાઘ્યા
 પરન્માદ્ભ્યર્થદાતામ્ । યદુક્તમ્— અન્દેર્ધારિજિઘૃક્ષયાર્ણવગતેઃ સાકં વ્રજન્તી મુહુઃ' इति
 નવહમ્શસ્ત્રી । તથા મેયા હિ સમુદ્રાત્મન્નિલં યાચિન્ધ્વા ભ્રમણદલે યર્ષન્તીતિ જનમુતિઃ ।
 પતે પ્રકારા આપાઃ પ્રવમા યથ તત્ ॥

સંકેશાથ

શત્રુજયપર્વત ઉપર મેધો નિરન્તર રહેલા હતા । પોતાની જડતા, (જલતા)
 વર્ષાકાળપર્વત જ છતાં ધારણ કરવું, ચપલ સ્વભાવ, પ્રયંડ પવન સાથેની શત્રુતા અને
 સમુદ્ર પાસેથી જલની યાચના કરવી વગેરે પોતાનાં દુઃખો દૂર કરવા માટે જાણે મેધો
 શત્રુજય પર્વત ઉપર તપ કરવા માટે આવીને તપસ્યા કરતા ન હોય ! ॥ ૧૩ ॥

૧. 'વાયુઃ સમીરમમોતી' इति દેવકોશાદ્ભ્યર્થેકારથઙિતસમિરશ્ચન્દઃ સાધુઃ.

त्रिदिवसदनमार्गोत्सङ्गरत्नचरैः-

र्मणिचितचयचन्द्रोचिषां संक्षयैः ।

धुनिशमिह निजाङ्गस्थापुकानां चिकीर्षुः

किमु शरणधुरीणः शार्धतं सुप्रभातम् ॥ १४ ॥

यः शङ्खजपादिर्मणिभिर्गम्यमानो गङ्गादिर्वर्तमानो व्याप्तो रत्ननिर्मिता यथयो वपः
प्राकारस्तस्य वचनं दीप्यमानानां नेचिषां काङ्क्षीनां संक्षयैः कृत्या । उन्ने-
त्यतः- इह यिष्ये धुनिशं नित्यं निजस्यात्मनः अङ्गैः उत्सङ्गे स्वसमीपे वा स्थायुकानां
नियसनशीलानां स्थापयित्वा नामिष भविष्यजानां शाश्वतमनम्बरं सुप्रभातं शोभनालोकं
सिद्धशैलत्वाचिकीर्षुः कर्तुं मिच्छुरिव । किमुतैः संक्षयैः । त्रिदिवं स्वर्गं सदनं गृहम्, अथ वा
त्रिदिवं द्यौरेव मदनं येषां ते देवास्तेषां मार्गः पन्था आकाशस्तस्मात्सङ्गे प्रोढे रङ्गन्ता
प्रसङ्गतः तरङ्गाः प्रमारा येषां ते । यः किमुतः । शरणं स्वसमीपगतक्षणे धुरीणो प्रलवान्
वत्सलः आभितपालकः शरणागतवस्त्रपञ्जरो वा ॥

श्लोकाश्च

आकाशमां जेनां किञ्चिद्वा प्रसरी रह्यां छे तेवा शुभं जयपर्वतना रत्नमय दिव्यानी
देदीप्यमानं कान्तिना अभूदथी जखे पेशानी भक्ष्यमां अर्थात् विन्ध्यनी भक्ष्यमां निरन्तर
भव्य लोचने शार्धत अने सुन्दर अनावया भाटे सिद्धजिरी शरणागत वाससनी जेभ-
रहा न होय । ॥ १४ ॥

धनलसदुपकण्ठा रुक्मरूप्यद्विभागा

पतदुपरिभ्राम्मा भाति कुत्रापि भित्तिः ।

तनुरिव पुरदस्थोः स्फूर्तशैल्याङ्गजाङ्गा

थितशितगलनाया स्वःम्वन्ती श्रयन्ती ॥ १५ ॥

यत्र शङ्खजपाद्री कुत्रापि कसिधित्वदेसे कौतुकाकलितशिल्पिकल्पिता भित्तिः कुद्वयं
भाति दीप्यते राजते वा । किमुता । घनेन मेघेन कृत्वा । 'गिरी यथेति माधवा' इति
वचनात् । लसत् शोभमानमुपकण्ठे कण्ठस्य समीपमुपकण्ठ समीपं वा यस्याः । पुनः
किमुता । रुक्मं स्वर्णं रूप्यं रजतं तयोर्द्वौ पूर्वापरौ भागायंशप्रदेशौ यस्याः । एकस्मिन्
भागे स्वर्णेन, अपरस्मिन् भागे च रजतेन घटिता इत्यर्थः । एतन्निर्माणविशेषाद्भागच्छदुपरि
शिरःप्रदेशे सरस्य शिखरनिष्ठरस्य अम्मः पानीयं यस्याः । केव भाति । तनुरिव । यथा
पुरदंस्थोरीश्वरस्य तनुः वपुर्यन्ती शोभते । किमुता । घनवन्मेघ इव नीलमालमन्वण्टस्य
समीपं यस्याः । पुनः किमुता । स्फूर्तं प्रोक्तम् अर्धाङ्गीकरणात् शैलस्य दिग्भ्रिरङ्गजाया

પાર્યંત્યા અદ્ભૂત શરીરં યસ્યામ્ । શંકરઃ શ્વેતવર્ણઃ, પાર્યંતી તુ કનકકેતકી પીતવર્ણા । પુનઃ કિંમૃતા । શ્રિતં શિતિ શ્યામવર્ણ ગલનાલં કણ્ઠપીઠં યયા । પુનઃ કિં કુદ્ધંતી । સ્વઃસ્વર્ગતી ગમતગદ્ગાં શ્રયન્તી શિરસિ સિદ્ધધુનીં દધતી ॥

શ્લોકાર્થ

શયુજ્ય પર્વતના કેાઈ પ્રદેશમાં કૌતુકી શિશ્વીએ નિર્માણ કરેલી બીંત ઈશ્વરના શરીરની તુલના કરતી શોભે છે. બીંતને ઉપરનો ભાગ મેઘ વડે મુશોભિત છે, ઈશ્વરના કંઠના સમીપનો ભાગ મેઘની જેમ શ્યામ કાન્તિથી શોભે છે, અર્ધભાગરૂપ પાર્યંતીનો રંગ સુવર્ણમય છે, બીંતના ઉપરના ભાગમાંથી અરણાતું પાણી પડી રહ્યું છે, ઈશ્વરના મસ્તક ઉપર આકાશગંગા ધારણ કરાઈ છે, આ રીતે ઈશ્વરના શરીરની જેમ શયુજ્યની બીંત શોભી રહી છે. ॥ ૧૫ ॥

સ્ફટિકપટિતનુહોત્સહસદ્ગી તરહ્ગી-

મયદલિકુલશાલી ચમ્પકઃ પુષ્પપીતઃ ।

દશશતનયનસ્યાધ્યાશ્રિતસ્વઃકરેણોઃ

કાલિતકનકકાન્તેઃ કાન્તિમાદાન્મવોનઃ ॥૧૬॥

યથ શયુજ્યે વચન પ્રદેશ ચમ્પકો દેવપુષ્પકઃ મયોનઃ પુરંદરસ્ય કાન્તિ શાંભામાદાન્ પ્રાદ । શકનદયઃ સંજાયતે સ્મર્યથઃ । 'કાન્તિયુતિભૂષણાસુ' इत्यनेकार्थः । કિંમુતચમ્પકઃ । સ્ફટિકઃ સ્વેતરમેધંદિત નિળાદિતમધાંદિરચ્ચિત્તવા ચિરચિત્તં ચક્રદ્વં શિશ્વરં તસ્યોત્તમઃ કાંદા મધ્ય તથ નુહોડમ્યામ્નીતિ સ્ફટિકકૂટાપરિમલ્લઃ । પુનઃ કિંમૃતા । તરહ્ગીમયદલિકુલશાલી કલયદિરમદમકરસ્વાસ્થ્યોગમદિગુભાય' વિમલિરિતિનાં ખમરાનાં તુદ્ધૃતિઃ શાલતે ચોમતે હરયવશીલઃ । યથાપિ ચ લોકેષવ્યા 'મહિરિતપુષ્પો નીવમમરચંપરનવદ્ધો । મોલકલાસંપુષ્પચન્દ્રઅથાહ ન દિદ્ધો ॥' इत्यादि श्रूयते । તથાપિ 'વિચિત્રામ્ની વામ્યવનદ્વિદિનનેરપુષ્પકમાંવ્યાલિકસ્રલચ્છાયાત્ । રવલોકયચમ્પકકોરકાવનોઃ ન શમ્ભારેષ્ઠિરોપકા હવ' इति नेत्रधोरस्या चम્पकऽपि भूभागमनमंभवो दृश्यते । પુનઃ કિંમૃતા । પુરંવિદમનુમિઃ પીતો હારિત્રવલેઃ । મયોનઃ કિંમુતસ્ય । દશશતાનિ સદૃશં મવનાનિ નેત્રાનિ સસ્ય । પુનઃ કિંમુતસ્ય । અધ્યાશ્રિતઃ સ્વકીયારોહેણ તૃષ્ટે પ્રતિદે પ્રાપ્તિઃ સ્વઃકરેણુગિરાવગો વેન । યત્રાવના અમમ્બલમાકરઃ । પુનઃકિંમુતસ્ય । કલિતા પુનઃ દત્તકચન્દ્રવર્ણસ્વેદ કાન્તિરેહુગિઃ શોભા વા વેન । 'ચમ્પકોડુસ્મિમ્મપુષ્પઃ' इति पाठे इतिर उच्यते मयुज्यः स्मरन्मयुज्यारचितचम્पकद्रुमः ॥

શ્લોકાર્થ

નેત્રપુ ૬ થી ઉપર આ. ૩૬ થયેલ, ૬૪ નેત્રાનો અને કંચનવર્ણીય શરીરની રંગને ચતુર કંઠે કંઠ જેમ રંગે તેમ શયુજ્ય પર્વત ઉપર રહેલા સ્ફટિક રતના

‘શિખર ઉપર રહેલું’ અંધક વૃક્ષ શ્રમરોની હારમાલાથી અને વિકસર ખીતવાળીય પુષ્પોના સમૂહથી શોભી રહ્યું છે. ॥ ૧૬ ॥

અપિ ધૃતસુરસિન્ધુર્નાગરઙ્ગી સદુર્ગ:

સવૃષમુપિતકાલઃ કેકિયાનં દધાનઃ ।

ધૃતશશધરચૂડો નીરમુક્તીલકણ્ઠઃ

શિવ इव घनयानो માતિ મૃત્યુંજયાદિઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ: શરૂંજયશૈલઃ શિવ રૂંજર इव માતિ । કિંમતઃ । ધૃતા કલિતાઃ સુગા ત્રિવિ-
ધસ્થાનસ્થાતાગોડનેકકવદિયક્ષમમુશ્વા અધિષ્ઠાતાગો દેવાઃ, તથા નિમ્બધઃ શરૂંજયા પેશ્ત્રી-
સામ્રમતી-બ્રાહ્મી પ્રમુશ્વામનુદેશ મદાનયો યેન । શિવસ્તુ ધિતદેવનદીકો ગદ્ગાધરમ્યાત્ ।
પુનઃ કિંમતઃ । નાગરઙ્ગા વૃક્ષપિશેષા ‘નાગરઙ્ગા’ इति લોકે પ્રમિટ્ઠાઃ મન્યસ્મિન્ । પક્ષે
નાગપુ મુજંગમેષુ વિપથે રક્તઃ લેહોડસ્પયસ્યેતિ । ‘વાણી કળીન ભજતિ કલ્લેનમૃવમૈદો મોડ્યે
મનોહરમળીરમળીયમુષીઃ । કોટીરવબ્ધનધનુગુંણયોગપટ્ટવાપારશરગમમું ભજ ભૂતભર્તુઃ ॥’
इति નેપથે । પુનઃ કિંમતઃ । સહ દુર્ગોવિપમસ્થાનકેઃ કોટુર્વા ધર્મને યઃ । પક્ષે પાર્વતીયુક્તઃ
અર્ધોદ્ગતવાત્ । પુનઃ કિંમતઃ । સહ ધૃષ્ટેન ધર્મેણ । ‘પુણ્યરાશિઃ ધિય-’ इत्यભિધાનવાત્ ।
પક્ષે ધૃવમેણ વાહનપલીવર્દેન ચર્તતે યઃ । તથા મુગિનો નિર્દલિતઃ કાલઃ કલિર્યમો વા
અત્રામરપદ્માયકાવાત્ । પક્ષે કાલનામા દૈત્યો યેન । પુનઃ કિંમતઃ । કેકિનાં મયૂરાણાં
યાનમિતસ્તતો ગમનમ્ । પક્ષે સ્વામિકાતિકં ચ દધાનઃ । પુનઃ કિંમતઃ । ધૃતા, કલિતાઃ
શશધરમ્બ્રો યયા તાદશી વૃદ્ધા શિવરશિશ્વા અબ્રંકવન્વાત્ મસ્તકોપરિતનભાગથ યેન ।
પુનઃ કિંમતઃ । નીરમુશ્મા મંગલ તદ્રથ નીલઃ કૃષ્ણ કણ્ઠઃ કંધરા ગલ્ગલાલં યસ્ય । ‘દધ-
વમ્બુવલીલકણ્ઠનામ’ इति નેપથે રાજગૃહવર્ણનમ્ । અમ્બુદેન મેધેન નીલઃ કણ્ઠઃ ઉપન્યકા-
ભાગો પ્રીયા જેતિ ઉપાયકાયાઃ કંધરેતિ પ્રતિપાદનમ્ । ‘યદનેકવસીધકંધરાદરિભિઃ
કુક્ષિગતીજૃતા इव’ इत्यપિ નેપથે । પુનઃ કિંમતઃ । ઘનાનાં મેયાનાં યાનાનિ ગમતાનિ
સંચારા યત્ર । પક્ષે ઘનવાહન इत्यભિધાનઃ । યાનશબ્દેન વાહનમ્ । પુનઃ કિંમતઃ । મૃત્યું
મરણં યમં જપતીતિ મૃત્યુંજયો જન્મજરામરણાપહારકઃ નિહિદાનુસ્થાત્ । પક્ષે
મૃત્યુંજયો નામ્ના ॥

સંકેત

શરૂંજય પર્વત ઈશ્વરની શ્રેષ્ઠ શોભે છે. પર્વત અધિષ્ઠાયક દેવો, શરૂંજયી, સાળ-
રમતી, સરસ્વતી આદિ ચૌદ મહાનદીઓને પારલુ કરનારો છે, ઈશ્વર મનાય ઉપર
સુરગંગાને પારલુ કરનાર છે. પર્વત નારંગીનાં વૃક્ષોથી સહિત છે, ઈશ્વર નામે પ્રત્યે
અનુરાગી છે. પર્વત દુર્ગા (કોટ) સહિત છે, ઈશ્વર દુર્ગા (પર્વ) સહિત છે. પર્વત
ધર્મસહિત છે, ઈશ્વર વૃષભના વાહનવાળો છે.

યમનો નાશ કરનાર છે, ઈશ્વર કાલ નામના દૈત્યનો નાશ કરનાર છે. પર્વત મધુરોને
ધારણ કરનારો છે, ઈશ્વર કાલિંકસ્વામીને ધારણ કરનારો છે. પર્વતનાં શિખરો ઉપર
ચંદ્ર રહેલો છે, ઈશ્વરના મસ્તક ઉપર ચંદ્ર રહેલો છે. પર્વત મેઘ વડે શ્યામ કંધારાવાળો
છે, ઈશ્વર મેઘની જેમ શ્યામ કંઠવાળો છે. (નીલકંઠ) પર્વત ઉપર મેઘનું ગમનાગમન
છે, ઈશ્વર મેઘવાહન કહેવાય છે. પર્વત ભવ્ય છત્રોના જન્મ-મરણનો નાશ કરનાર
હોવાથી મૃત્યુંજય છે, ઈશ્વર પણ મૃત્યુંજય કહેવાય છે. આ રીતે શત્રુજય પર્વત ઈશ્વરની
જેમ શોભે છે. ॥ ૧૭ ॥

સ્વકશિસ્તરિસાઙ્કસ્થાયુકાન્સ્વૈકતાના-

ન્કમલમૃદુલદેહાંસ્તાપિતાંસ્તાપનેન ।

સુલયિતુમિવ શૈત્યૈઃ સિદ્ધસંલોડ્ઙ્ગમાજો

વહલમ્લમુચોઘૌરાતપત્રં તનોતિ ॥ ૧૮ ॥

સિદ્ધશૈલ્યઃ શરૂંજપાદિયંદલેન નીરગ્ધ્રેણ સ્વાગ્ધ્રેણ જલમુષા નીરદેન કૃત્વા । ઉગ્રેસ્પતે-
અજ્ઞમાજો યાત્રિકાજનાન શૈત્યૈઃ શીતલતાભિઃ સુલયિતું સુગીકર્તું શીતલ્લાગ્નિધાનુમિત્વા
પત્રં માપુરપિષ્ઠછાત્રં તનોતિ વિસ્તારયતિ । શિરસિ ધત્તે હ્રસ્વથઃ । કિંમુનાનજ્ઞમાજઃ ।
સ્વજાગ્યામીપાનિ શિશુરાણિ મૃદ્વાણિ તેષાં શિશ્વાનામપ્રાણામકુલે ઉત્સન્ને સ્થાયુકાન
સંસ્થાયિનઃ ઉપશિશ્વનશીલ્યાન । પુનઃ કિંમુનાન । સ્વસ્મિન્નામ્નિ વિપયે પક્તનાનિદાન-
ચિનાન । પુનઃ કિંમુનાન । કમલમમૃદુલઃ સુકુમારો દેહઃ શરીરં ચેવામ્ । પુનઃ કિંમુનાન ।
તાપનેન મુચેન તાપિનાન સંતપીહતકાવાન ॥

સંસીકાઈ

પાતાનાં શિખરોના અગ્ર ભાગ ઉપર રહેલા, પાતાને વિષે અનુરાગવાળા, કમલ
સમાન કોમલ શરીરવાળા અને મૃદુના તાપથી સંતપ્ત બનેલા યાત્રિકોને શીતલ
અપેણ કરવા માટે શત્રુજય પર્વત મેઘની ધારા વડે બાહ્યે તેઓને છત્ર ધારણ કરાવે
ન હે:૫ ! ॥ ૧૮ ॥

ન્કમલમૃદુલમૃદુલા સ્વસ્મિન્નેનામિભૂતિ

વિદ્મન્નિમિગ્મિગ્મ્યાનોર્મલગ્રજેન ।

સિદ્ધ સિદ્ધિગિર્ગિન્દો રૂપ્યગ્નાતુનાદ્વા

તિત્તિત્તિત્તિત્તિત્તિ: પ્રાપ્તિ: પ્રાપ્તિ: ॥ ૧૯ ॥

ત્રિદશશિખરી મેઘમુલ્યઃ પ્રકૃષ્ટો ચેપુ તાદશા અશોવાઃ સમસ્તા ચે રીઝાઃ પર્વતાસ્તેષાં
વ્રજેન મયુદેન વિમલગિરીગદોઃ શ્રીશર્ણુજયશીલશમસ્ય । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—નિજસ્ય શિખરીધાઃ
શૂદ્રગણાઃ ‘નિજસ્ય તેજઃ શિલિનઃ પરદશતાઃ’ इति નૈપથે । પ્રામૃતત્વમુપદાભાવં પ્રાપિતાઃ ।
દૌકિતા इत्यર્થઃ કિંમૂતાઃ । રૂપ્યં રજતં રત્નાનિ મણયઃ અર્જુનં સ્વર્ણં તેષામર્ણં શરીરં ચેષાં તે ।
રજતરત્નદેમમયા इत्यર્થઃ । કિંમૂતેન । ત્રિદશશિખરિમુરુવાશોપશીલવ્રજેન । સ્વસ્માદ્વિમલ-
રીઝાગ્મને ભય ઉત્પત્તિચેષાં તાદશાનાં વિમયાનાં શોભાનંપદાં શૂદ્રા વાહુલ્યેન । અભિમૃતિ
પરામર્થ લક્ષ્મિતેન પ્રાપિતેન ॥

શ્લોકાર્થ

શર્ણુજય પર્વતરૂપ રાજાના વૈભવથી પરાભવ પામેલા મેઘ આદિ સર્વે પર્વતોના
સમૂહ રૂપાનાં, સોનાનાં અને રત્નનાં પોતપોતાનાં શિખરો બાજે વિમલાચલને લેટણા-
રૂપે આખ્યાં ન હોય ! ॥ ૧૯ ॥

વિમલશિખરિકુન્ડા ચલરીઃ શૈવલાના-

સુપરિ વદલિતાનામુદ્ગદાન્તો વિમાન્તિ ।

પ્રયસિતદયિતાનાં કામિનીનાં કપોલા

ઇવ લુલ્લદલકાઙ્કાઃ પાણ્ડિમાનં દધાનાઃ ॥ ૨૦ ॥

વિમલશિખરિણઃ શ્રીશર્ણુજયગિરેઃ કુન્ડા જલમ્બાસાનિ વિમાન્તિ શોભન્તે । કિં-
કુચેતઃ । ઉપરિ સ્થસલિલોપ્ચંભાગે વદલિતાનાં નિષ્ણિદ્રીયુતાનાં સામગ્રાણાં શૈવલાનાં
શૈવલાનાં ચલરીમંજરિઃ । ‘મંજરી ચલરીમ્ સા’ इति હૈમ્યામ્ । ઉદ્ગદાન્તો ધારયન્તઃ । કે
ઇવ । કપોલા इव । યથા પ્રયસિતાઃ પથિકીમૂતાઃ પરદેશં પ્રાપ્તા ત્વ દયિતા ભાગારા યાસાં
માદશીનાં કામિનીનાં વિરદવિધુરચપૂનાં કપોલાઃ ગણ્ડા ગણ્ડા ગમન્તે । કિંમૂતાઃ । લુલ્લ-
પતિવ્રતા વ્રતયથા પ્રિયપ્રસાસયાસગદારમ્ય અવદ્ગ્ધાનુપરિ પતન્તો ગણ્ડસ્થલે મિશન્તઃ
અલ્પાઃ વંશા અહ્લં ઉત્પન્નં ચેષામ્ । પુનઃ કિં કુર્વાણાઃ । પાણ્ડિમાનં પાણ્ડુરભાવં દધાનાઃ ।
વિરદે દિ પ્રાયઃ પ્રતિવ્રતાનાં કપોલા ધવલીમયન્તિ । યદુક્તં નૈપથે—‘વિરદપાણ્ડુકપોલતલ્લે
પિષ્ઠુઃ’ इति ॥

શ્લોકાર્થ

જે સીઓના પતિ પ્રવાસે ગયા છે તે વિરહિણી સીઓની ક્રીડાચને ધારણ કરતા
કેશધુખા કપોલો જેમ શોભે તેમ વિમલાચલના જલકુટો જલ ઉપર સ્કેલી નીરંપ્રશેવા-
લો વડે શોભે છે. ॥ ૨૦ ॥

દિન સોં ૮૦

विविधनवचिरवायत्नदत्तात्मरत्नै-

र्निखिलमपि निहत्यार्किचनत्वं जनानाम् ।

मणिशिखरिणमद्रिर्दीनवाकारिणं यो

यद्गु वृणमिव चक्रे किंपचानं वदान्यः ॥ २१ ॥

अग्निः धीशङ्खजयपर्यंतः मणिशिखरिणं रोहणाचलम् । 'धेणीयजंतदुयंशोनिविशिन-
प्रीडस्तु रत्नाचलः' इति नैपथ्ये । तथा 'ये रत्नाचलस्याग्निना हि मनुजास्तेषां न रत्नोपमा'
इति सूक्ते । यथा रत्नाचलस्तथा मणिशिखरी । तं यद्गु धनं यथा स्तातया वृणं वृण-
प्रायमकिंचित्करमिव चक्रे कृतयान । किं कृत्या । ज्ञानानां स्थाश्रितभयिकलोकानां निमित्तं
समस्तमपि अकिंचनत्वं दूरिप्रभायं निहत्य मृग्यदुच्छेद्य । किं कृत्या । विविधानि नावा-
प्रकाराणि 'यज्ञ-यैद्वयं-लोहिताक्ष-मन्माग्नहृदंमगर्भ-पुलक-मौगन्धिक-उयोतीश्वर-अन्नत-
अन्नपुलक-जातरूप-सुभग-अद्भु-रुद्रिक-कर्कतन-मरकत-प्रवाल-इन्द्रनील-वज्रप्रभ' इति
सिद्धांतोक्तानि, 'पद्मराग-गह्वेद्धार-राजपट्ट-चन्द्रकान्त-सूर्यकान्त-माणिक्याद्यानि नयानि
नयीनात्पद्मानि चिररत्नानि चिरकालोद्भूतानि । 'चिरत्नरत्नाचितमश्रितं चिरान' इति
नैपथ्ये । 'चिररत्नानि चिरकालजातानि' इति तद्वृत्तिः । अयत्नदत्तानि प्रयासं विनैव
प्रकाटस्थितस्थेन खननापुपाकममग्नरेण विधाजितानि याग्यान्मनः स्वस्य स्वस्मिन्नुत्पन्नयं
निजस्यैव रत्नानि माणिक्यानि ते । अग्निः किंभूतः । वदान्यो दानशीलः । किंभूतं
मणिशिखरिणम् । हीनां कृपणाम् । 'कृपाश्रये यः कृपणे पतत्रिणि' इति नैपथ्ये । 'कृपणे
हीने' इति तद्वृत्तिः । 'कृपणः कदयं हीने च' इत्यनेकाशयः । हस्ताभ्यां भालमास्त्रात्प हा
तान हा मातः इति याचं चार्णी कारयतीत्येवंशीलम् । यदुक्तम्—'हादि वेति यच्चो विना
न ददते यन्नाणि यन्नाकराः' इति सूक्ते । तथा 'द्विग्योक्तया रोहणाग्निः खरमुत्तरं
पुष्करावर्तमेधाः' इति मोमसुग्दरखरिभूतश्रुपभदेवस्तथे । तथा 'धिमोहणं गिरिं दीनशरि-
र्यमणरोहणम् । दत्तं हा दियमित्युक्तं रत्नाग्यधिजनाय यः ॥' इति विप्रमादित्यादिभिरुक्ते ।
अत एव पुनः किंभूतम् । किंपचानं कदयंम् ॥

१३३३३

हानेश्वरी शङ्खजयपर्यंत पोताना विविध प्रकारना पद्मराग, चन्द्रकान्त, सूर्यकान्त
आदि नवीन रत्नो अने वज्र, पैदुय आदि चिररत्नो कोष्ठपणु प्रकारना प्रयास विना
आधीने अन्य एवोःनी इन्द्रिना हर करिने, मनुष्यो पात्रे लभछे साथ भूषापीने 'हा हात...
हा...भात....' जेतां दीनपयने बोलावीने रत्न आपनावे कृष्ण रोहणाचलने वृषप्रायः
मणुने हने ॥ २१ ॥

विदग्धितक्ष्णमात्राणां लिखितमात्रः

कनकसिंहरसंस्पर्शस्तच्छविच्छायाः ।

मुररिपुरिष पीतस्फीतवासोयमानो

विहगविभुविरासी यत्र जत्रुंजयेऽमान् ॥ २२ ॥

यत्र यस्मिन् भीमाश्रेयसधात्रीधरे निवृत्तिभिर्विक्रमिताभिर्द्वानां मरकतमणिगणा-
सिङ्गनश्चण्डिकायागो यत्राणां मायाभिः भेषीभिः क्षालने शोभने इत्येवंशीलो यो
सीत्यानमात्रः विद्याभृद्भिर्मनोवर्षाद्वा (?) कृते वेदितव्यतापिच्छान्नः । अथ वा स्वयमेव
कथंविदुर्जनः पितामविधापकस्त्वमात्रममः अभाह्नभौ । किंभूतस्त्वमात्रः । कनकस्य पाद्यनर-
चिने शिखरे शृङ्गे भेतिष्ठने इति कनकशिखरस्यः । पुनः किंभूतः । तस्य कनकशिखरस्य
छविर्षोनिष्पत्त्या तत्र स्थाने कर्म शरीरं यस्य । क इत्यामान् । मुररिपुरिष । यथा
नारायणो भगवते । किंभूतः । पीते हारिद्वर्णं स्फीते मनासं यामो यश्च यमानः परिदधानः ।
यस्मै इति यमानः । 'मुनिप्रवाणि यद्यानि भूयणानि तत्र प्रभा । यस्मात्प्र दधानश्च
मरुद्विह्वारि निष्ठति ॥' इति भोजप्रसङ्गे । पुनः किंभूतः । विहगानां पक्षिणां विभुः
स्थामी मरुद्वन्तेन विहरति विचरतीत्येवंज्ञोक्तः ॥

श्लो॥५८

नेम पीताम्बर धारणु करुणाश अर्द्धविदारी विष्णु शोभे तेम शत्रुंजय पर्वतना
मुन्युना शिखरे ७५२ उदेतुं, मुन्युनी कान्तिथी व्याप्त अने विहस्वर पांढराशोथी
मुशोभिण तमावृक्ष शोभे छे. ॥ २२ ॥

उपरिपरितरङ्गिः पद्मरागाश्मगर्भ-

स्फटिकपटितनृप्रमातृजातानुपूरैः ।

अपि नमसि भुवीव मन्त्रभूमानुपुत्री-

निदग्धनलधिगानां यस्तनेतीव सङ्गम् ॥ २३ ॥

यः भीमशुभ्रपदेशः भुवि वृषिस्थामिव नभस्याकाशेऽपि द्यौर्ध्रुः सरस्वती, भानुपुत्री
यमुना, निदग्धनलधिगा गङ्गा, तासां सङ्गं भगवन् मेघनम् । त्रियेणीसङ्गमित्यर्थः । तनेति
करोतीव । केः कृत्या । उपरि नभोद्वारे परिसरङ्गिः परि समस्तात्मसरङ्गिः पद्मरागा रक्त-
मणयः, तथा अश्मगर्भाः मरकतरत्नानि, तथा स्फटिकाः श्वेतमाणिक्यानि तैः कृत्या ।
'रत्नं यमुमयीमाणिक्यमपि' इति द्वितीयश्लो । पटितानां नाकिता शिल्पिना वा संकल्पितानां
नृप्रजाणां शिखराणां प्रागावृक्षदास्याताः प्रकटीभूता येऽनुपूराः किरणगणास्तेः कृत्या । पद्मराग-
रश्मिमिरिश्चितानां सरस्वती हि कथिममये किञ्चिद्वृणा घण्यते । रुधिरप्रवाहस्य त्वस्य

क्वचिदपि सरिदम्भो गाहितुं साग्रहेण
 द्विरदसमुदयेनोन्मादिनास्मिन्दिदीपे ।
 कुलिशगयभयोर्धनप्टवाधिप्रविष्टा-
 स्त्रियजिस्त्रिविभूषामिच्छताहेत्तुमृदे ॥ ३० ॥

अग्निमन् भ्रोजयन् जये कचिदपि कुत्रापि स्थाने द्विरदसमुदयेन विन्यास्यत इयं
विदुष्येन राजाक्षीनां ख्येच्छया चरणार्थं मुक्तेन वा गजयूथेन दिदीपे । किभूतेन ।
इमादिना मद्भोदयमस्तीभूतेन । पुनः किभूतेन । मरुतिः शत्रुजयाप्रमुखचतुर्दशमहातदीय
कन्याभिप्रायाः अम्भां प्रज्जं गाहन्तुं मध्ये प्रविश्य मल्लिकार्जुनं कर्तुं साप्रेहेण सहतेन
निर्गन्धयता । तत्राहमेवमुक्ते पितृकेशामि । कुलिशं यज्ञं शये पाणौ यस्य स शस्त्रस्य
भयेन भीतिपंशेन उच्यते । वृथिव्याः मन्त्राशाप्रज्ञाः पलायिताः मरुतो वार्धौ स्वप्राणनाथ-
परस्थानाभायास्तद्भानृमकल्लोकपातकपुरयोत्तमनियामस्थाननीरनिधिमध्ये प्रणय प्रविशः
अग्न्याः समप्रा ये शिगरिणः शिलास्तेषां विभूषां शोभामाहेतुं दृढादृष्टीनुमिच्छता
वाहन्ते ॥

အေးအေး

અનુજ્ઞપરંતની કાઈ નદીમાં જલકીડા કરવાનો આશય રાખતા મહામત
દાશીઓ શોખના હતા. તે દાશીઓ જાણે ઇન્દ્રના ભયથી નાસીને સમુદ્રમાં પ્રવેશી મરેલ
સમસ્ત પરંતોની શોખાને જલારકારે બહાણ કરતા ઇચ્છતા ન હોય ! ॥ ૩૦ ॥

परिदृश्ययादृश्यादृश्यान्महेला
 इव दधति घण्डोः कंदगाः सिंहगवान् ।
 भद्रि यमुगि नागाः प्रेरिता यत्प्रसक्त्यै
 नितगम्भितनेनेरात्रनेनाम्भुशः ॥ ३१ ॥

[illegible]

શ્લોકાર્થ

જેમ સ્ત્રીઓ પરિપક્વ ગર્ભોને ધારણ કરે તેમ પર્વતની ગુફાઓ સિંહબાલકોને ધારણ કરે છે. વળી, શત્રુંજય પર્વત ઉપર મહોન્મત હાથીઓ શોભે છે, તે બધે શત્રુંજયના વૈભવથી પરાભવ પામેલા અંજનગિરિએ, શત્રુંજયની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરવા માટે પોતાનાં શિખરો મોકલ્યાં ન હોય ! ॥ ૩૧ ॥

વચન કરિણિ મગ્ને કેલિલોલે હૃદિન્યાં

તદુપરિસરવેણાભ્રામ્યત ભ્રામરેણ ।

ક નુ ગત્ત્વ હૃદસ્તી(?)સ્તાય આસ્તે નવાન્ત-

સ્તમન્તુ પુનર્યેડહં પૃચ્છતાતીવ સિન્ધુમ્ ॥ ૩૨ ॥

હૃદિન્યાં નદ્યાં વચન વધાપિ સ્થાનકે વેલ્યાં જલક્રીડાયાં હોલે વચ્ચલે કરિણિ કુન્નરે કપોલયુગલનિર્ગલદ્વપહલમદ્વજલપ્રવલપ્રવાહદ્વામલીપ્તભુવસ્તરતરલજલે દસ્તાવલે મગ્ને જલમધ્યમધિદે સતિ તદુપરિ ગમમગ્નનિવાનમીરોપરિણત સરવેણ સશબ્દેન ગુન્નારવ-ભાક્ષા ભ્રામરેણ મધુકરનિકરેણ । ખમરાણાં સમૂહો ભ્રામરમ્ । યથા ‘શુભલધામરમેષક્રતામસે’ इति घृत्तरग्नाकरघृत्तो काव्यकल्पलतायां च । અભ્રામ્યત ભ્રામ્યતમ્ । ઉપ્રેક્ષ્યતે—સિન્ધું નદીં યતિ इत्यमुना પ્રકારેણ અતીવ પૃચ્છતા પ્રશ્નં કુરંતા इव । इति किम् । नु प्रश्ने । हे सिन्धो, इहास्मिन्मदेशे मग्नो हस्ती महानृपः वधं कुर्वन् स्थाने गतः प्रविष्टस्तिष्ठति वा । पुनरिह न्यज्ज(?)मध्ये स्तायो गाधाम्बु स्वरूपजलमास्तेन वा अगाधोदकं वर्तते । यद्यल्पपयः स्वात-दाहं तं हस्तिनमनु पृच्छे अये गच्छामि मदपानार्थमिति शेषः ॥

શ્લોકાર્થ

નદીના કોઈ એક ભાગમાં હાથીઓ જલક્રીડા કરવામાં મસ્ત હતા ત્યારે તેમના ઉપર ભ્રમરો શુંભરવ કરતા આમતેમ ભ્રમતા હતા, અને બધે નદીને આ પ્રમાણે કહેતા હતા કે ‘હે નદી, તારા કયા ભાગમાં હાથી નિમગ્ન છે ! અને ત્યાં જલ અગાધ છે કે અલ્પ ! જો જલ અલ્પ હોય તો અમે ત્યાં મદપાન કરવા માટે જઈએ ?’ ॥ ૩૨ ॥

किमखिलकुलबौलज्जेतुकामः स्वलक्ष्म्या

तरुण उव मृगाक्षीः किं दिशः प्रेक्षितुं वा ।

किमुत निखिललोकाश्रोकनोत्कण्ठिचेता

विमलवसुमतीभृत्प्रोन्नतिं संतनोति ॥ ૩૩ ॥

विमलनामा यमुमतीभृत्पर्वतः प्रकर्षेणोन्नतिमुच्चैस्तरत्य' मंतनाति सम्पत्तया वृद्धिं
 विदधाति किमु । उत्प्रेक्ष्यते—स्वलक्ष्म्या निजवैभवेन कृत्या अखिलानष्टायपि कुलश्रीया-
 न्मन्दरप्रमुखान् गिरीन् जेतुकामः किं पगमवितुमिच्छुरिव । या अथ या । उत्प्रेक्ष्यते—
 दिशो दशायि हरितः प्रेक्षितुमिव । क इव । तरुण इव । यथा युवा मृगाश्रोः सारङ्गमु-
 ष्ढरलोचनास्तरुणीः प्रेक्षितुमुद्यतीभवति । उताथ या । उत्प्रेक्ष्यते—निमित्तस्य समग्रस्य
 मचराचरस्य लोकस्य त्रिभुवनस्यापि आलोकने दर्शने उन्कण्टा औत्सुक्यं विपत्ते यस्मिन्
 तादृशं चेतो माननं यथ्ययंविधे किमुच्चैस्तरः संजातः ॥

श्लोकाथ

विमलायस अति जे'था'र्धवाणे छे. डेम ! पोताना वैभवथी जल्ले मेइ आदि पुढ
 पर्वतोने छतवा भाटे धुम्भतो न होय ! अथवा युवाननी जेम दिशाजोइपी भृगाश्रीजोने
 जेवा भाटे तल्लतो न होय ! अथवा यराचर जगतने जेवा भाटे उत'डित ज'ने
 न होय ! ॥ ३३ ॥

उदयदरुणविम्बेनैकतो नैशनिर्य-

त्तिमिरपरिकरेणाप्यन्यतः पर्वतेन ।

कलितनिलयरतः पृष्ठतिष्ठसमिम्नो

दिननिधननिकेनापातिलोकोऽनुवक्त्रे ॥ ३४ ॥

पर्यन्तं धीशयुजयात्रिणा दिनस्य धामरस्य निधनं नाश एतावता मंष्याममवस-
 त्तिमिरकं न निजधाममौधमापनग्यागच्छतीत्येवशीला लोको जनेः येनानुवक्त्रे अनुव-
 क्त्रमरदो विहितः । येन कस्मिन् । पूर्वदिग्धिभागवनिपाभ्रं प्रदेशं उदयपुङ्गवपुङ्गव-
 कृत्तिकावामदेव्यं अरुणस्य भास्करस्य विम्बं मण्डलं तेन । अपि पुनः केन । अन्तः
 भ्रमरस्मिन् प्रदीपदीपितवन्मानवाभ्यं नैशानां निशामंयन्धिनां नियंतां स्वप्नोद्विषामा-
 निधीनैतिःभरतां तिमिरागामग्रहाणां परिकरेण परिवारेण । प्रकरेणैवयथः । किम-
 शोकः । कश्चिन् भविष्यमानुच्छेदपृच्छायाच्छादितनिमित्तपुरुषपदाद्यंमायं प्रकटीकरप्रभु-
 गृणिगणं स्पष्टत्वे पृष्टान् निलयरत्ने प्रदीपो येन । पुनः किञ्चिदिष्टम् । पृष्ठे स्पष्टि-
 यथाप्रदेशं निष्टवन्मानं तमिषामग्रहाणां यस्य ॥

श्लोकाथ

ग.६ अपेक्षः जना अभूदथी व्याप्य अनु'न्य पर्वत उदय धामनां सुध'नां नि'न
 वते अतो ६.५भां दी.३३ ल'न म'येया अभये पान'पानाना धर जना भुज'दे-
 मम.न.२. ५.२७ ३३. ६.३. ॥ ३४ ॥

वञ्चिदपि कमलानामात्मनोऽक्षीणभावं
 त्रिनगदनिनदानेनाप्यपाच्यन्वमन्यन् ।
 किमु विवरिपुरेण प्रावृषेयाम्बुवाहो
 वनदविमलनेत्रं शीलति स्माञ्जुनीषः ॥ ३५ ॥

अञ्जनानामञ्जनाभिधानातिनीत्यर्थं वृक्षविशेषाणामांशः समुद्रयः शत्रुं जहैत्' शीलति
 वेधते । निवृत्त्येव समुद्रयाः सन्तीत्यर्थः । उन्नेष्यते-एषः अञ्जनवादाग्रपुः प्रत्यक्ष-
 इत्यः प्रावृषेयाम्बुवाहः किमु वषांकाश्चसंवन्धी चारिवाह इव भजते । किं कर्तुमिच्छतुः ।
 त्रेतवतां प्रयाणामपि भुवनानामनिशं निरन्तरमचिच्छन्दं दामेन पिधानेनापि स्वस्य
 समानां लक्ष्मीणां ज्ञानां च वञ्चिदपि कृत्रापि स्थाने शोणम्' न सर्वथाप्यक्षीणभावं
 प्राप्नुवन्त्यम् अत्यल्पतः भवाच्यत्यमतविभायम् । मेघा हि क्षीरसमुद्राणां गिर्या जलमादाय
 तं गिरि इति कविस्त्वयो मेघकवद्विष । कस्यापि यात्रां न कर्म इत्यपाच्यत्य' किमु
 विवरिपुरां किमुमिच्छदुरिव । कम् । वशं कामितं ददातीति । 'नृणां लिप्ता वशः स्पृहा'
 नि दृश्याम् । वञ्चदः समीहितदायकः तादृशं विमलशीलं शीलति । किं चाक्षीणलक्ष्मीकस्य
 वाचनीयमेव न भवेत्, तर्हि किमर्थमपाच्यत्यपाच्यतुम् परं किंचिद्वस्तु लक्ष्वापि दुःप्राप्यं
 न्यायः, तथाचमायां केवलिनृणायां तदपि अविद्यमानतया कृतांऽप्यासीवाभ्यवदाय वा
 तादृश्यं भवेत्, अत एव विभक्तिभ्यपदायैभ्यस्त्वमपाच्यत्यमिति ॥

श्लो० ३५

अञ्जन नामना वृक्षानो अभूद विभलायलने सेवतो हतोः ते लब्धे वर्षाकालने
 मेघ पीतानी लक्ष्मी (जल)ने अभूट जनायवा भाटे थायना कर्ता न होय । अथवा
 समुद्र पासेधी जल लब्धने स्वयं जगतने दान कर्ता होवाधी पीतानी अयायकता
 (पीन) पासे थायना नही कर्वा(३५)नी थायना कर्वा भाटे अभिष्ट क्लेशाधी विभला-
 यलनी सेवा कर्ता न होय । ॥ ३५ ॥

अमुरमुरनराणां श्रेणिभिः सप्रियाणां
 स गिखरिपृतनापाङ्ग भूष्यते निर्विशेषम् ।
 भुजगमवनदेवावासविश्वभराणां
 सममग्निलविभूषादित्सयेद्योत्सुकामिः ॥ ३६ ॥

न शत्रुं जयः शिखरिणां समस्तपर्वतानां वृतनापाङ्गिन्द्रः सप्रियाणां सान्द्रानाममुराणां
 दानयानां नागानां वा मुराणां देवानां नराणां मनुष्याणां श्रेणिभिर्धौगणीभिर्निगतो विशेषः
 मेघाविधौ यत्र तथा भूष्यते अर्थवियते । उन्नेष्यते-सममेककालं भुजगमवनं पाताललोका-

असौ शयुंजयाचलः यथापि कुत्रचन प्रदक्षे मलयगिरिरिव दक्षिणाचल इव विभाति ।
 'अथ मलय आयातो दक्षिणाचलः' इति मलयाद्रिनामानि हेम्याम् । 'कः । काकोदराणां
 भुजगानामादीभि राजीभिः कलितगमूलपुलं चेष्टितैर्मलयसालैश्चन्दनद्रुमैः । किभूतैः ।
 तिर्याग्नः धीमण्डपनगण्डेभ्यो निर्गच्छन्तः प्रमरन्तः आमोदाः पश्मिन्ना विपन्ते येन
 तादृशा याता यायथा येभ्यस्तेः । अपि पुनः क्वचित्कस्मिंश्चिदपि स्थाने गजयुग्मैस्तन
 जयुग्मं दिग्भयघञ्जघानकरोल इव विभाति । किभूतैः गजयुग्मैः । मलयस्तीभिः काकोद-
 रादिभ्योऽपिरत्यप्रवाहैः निष्पन्नस्तीभिः अमलाभिः अनायिल्लाभिर्मंदाम्भमां दानजलातां
 पट्टिपतिर्षीरणीभिः संमिताः सम्यक्प्रकारेण उद्यानपालधर्मकं सिद्ध्यन् प्रापिता वृक्षा
 वायनादाः प्रौढपादया या विः ॥

श्लोकाधै

शयुंजय पर्वतना कोर्ध भाग नागोना समुदधी पीठजायेला अंदननां वृक्षोपी मुया-
 मित अनंता परत वटे मलयाचलनुं अनुकरणु करनो दनो ! अरी रडेला भद्रजलनी धाराओपी
 वृक्षा निंथाया छे, नेवा गजयुग्मा दारा विंध्यपर्वतनुं अनुकरणु करनो दनो ! ॥ ४३ ॥

करिकदनरुपर्दकोटलीलायमान-

त्रिदिवसदनपाथोनायपमाननेय ।

वदयन कनकगुहोन्मद्गङ्गतरङ्गा-

वज्रिवज्रविज्यामा कापि कुन्योद्व्यास ॥ ४४ ॥

यत्र शयुंजये कायनिदिशविधाना ननुर्वेदामु नदीषु अयनमा कापि काचित्कुर्या
 ककोदरिनी उल्लसाम शोभने स्म । किभवा वृक्ष्या । कनकस्य काट्यनमयस्य गुह्यस्य शिख-
 रयोन्मद्रे कोटि रङ्गानी प्रचरन्ती तरङ्गाणां कलोलानामानयिः धेनिः तथा वज्रितो वनोतो
 विरामो विरामने यस्या मा । उन्मेषने - रङ्गिणो गजगुरुरस्य कदनं हनने यस्मादिति
 कृत्वा संहर । 'गजगुरुरावङ्गकाश्याश्चक्रमलामुहव । हरः' तथा 'निप्रथम प्रमयनं
 कदनं निवहेतम्' इति हनननामानि । इदं प्रथमपि हेम्याम् । तस्य शिखस्य कारी
 तरावट । 'वदरेणु तरावट ईश्वरस्य' इत्यपि हेम्याम् । तस्य कोटेरुह्ये लीलायमाना
 कीदृशा कटरी विरामनी वा त्रिदिव स्वगोमन्त्र तदेव वा वदन् गृहे वेगां तादृश
 देवसेवां त यमां वकीयानां नावः स्वायो । 'वादस्योतोपानेदीशः नरक्यान्' इति हेम्याम् ।
 अद्वयस्य वमरमुखाः कर्णः । 'समुद्रदिविनायुगो' इत्यपि हेम्याम् । नदी । यनायना
 देववर्गं लङ्घन कुरुति स्म ।

श्लोकाधै

हिरे शोभने, नेल न. शिखन. मलय. ने प्रमया तरङ्गिनी पंक्तिपी भने-
 ४३ वटे मलयाचल. ने अति-नमय- नायना हेम्ये. पर.अन करनो रङ्गिनी
 ४४. व. रडेले भद्रजलनी धारा. न. क.अ.न. न. दे.व. नेरीकेलनी रली ॥ ४४ ॥

ચચન કનકરવાષિત્યકાદીપ્રદીપ્તિ

દિનકરકરસપ્તારાદ્રાદમાનાં વિશયઃ ।

સકલકુલગિરીન્દ્રાન્યઃ પરાભૂય ભૂત્યા

કલ્પયતિ કિમુ રૂઢઃ સ્વેન મૂર્તે પ્રતાપમ્ ॥ ૪૫ ॥

યો વિમલાદિ ચચન વવાપિ પ્રદેશ કનકાનાં કાચ્ચતાનાં રતનાનાં રત્નપીતમણીનાં વા અધિવ્યવા ઉત્તરેષુમિત્તસ્યા દીપ્તાં દીપતશીઘ્રાં દીપ્તિ વાર્ગિત કલ્પયતિ ધત્તે । કિમુતાં દીપિમ્ । દિનકરસ્ય સૂર્યસ્ય કરાણાં કિરણાનાં સપ્તાર્ધસંપર્કાદાશ્લેષાદિદાય આકાશં ગાદમાનાનાં નિષેદે ધરતીનામ્ । ગગનમણ્દલં ચાવત પ્રમૂમરાણામિચ્છયઃ । ઉગ્રેષ્વતે— સકલ્યાન સમપ્રાપ્ત કુલગિરીન્દ્રાન્ય ભૂત્યા આત્મલક્ષ્મ્યા પરાભૂય કિરશ કાલો વિમલશીલો-
ચયઃ સ્વેનાત્મતા મૂર્તે તત્ત્વમત્ સકલ્લોકલોકોપનગોચરં તત્ત્વમદ્વસંસ્કૃત્યાદિતીલાભિમયો-
ક્ત્યે પ્રતાપમિય વિમતિ ॥

સ્લોકાથ

શનુર્ભય પર્વતનો ઠોઈ પ્રદેશ સૂર્યનાં કિરણોના અંધકંથી, આકાશને અવગાહી
રહેલી સુવર્ણમય અને રતનમય ભૂમિની દેરીઅમાન કાંતિ ધારણ કરતો હતો; તે બહે
પોતાના વેશવથી સ્વે કુલપર્વતનો પરાબર કઠીને પોતાના દ્વારે ભૂતમાન પ્રતાપ
ધારણ કરાશે ન હોય ! ॥ ૪૫ ॥

ચલિનિલયનિકૈર્તારામનઃ સ્થૂલભૂતૈ-

ર્ધરણિપરતપા યો ભૂમૃતાં સાર્વભૌમઃ ।

નિગિલજલધિનેમીમારસપ્રાજ્ઞમાનો

દિશતિ કિમુ કૃપાલુર્વિશયં મોગિમર્તુઃ ॥ ૪૬ ॥

ભૂમૃતાં સમસ્તપર્વતાનાં ભાર્યમીમઘકવર્તી તમાધિરાજામિધાનગ્વાત શનુર્ગજાદિઃ ધરણિ-
પરતપા ભૂમર્ત્યેન । ઉગ્રેષ્વતે—મોગિમર્તુઃ શોષજાગસ્ય વિષમં પ્રયાનાપનોદ કિમુ દિશતિ
દશાનીય । કે । આગમનઃ સ્થૂલમૂર્તિઃ પુટ્ટેઃ પદેઃ અથઃ પ્રવિષ્ટપ્રદેશેઃ । કિમૂતેઃ । ચલિનિલયે
પાતાલે નિકેતો નિવાસો યેષામ્ । ‘પાતાલમૂલકેલાશઃ’ इत्यभिधानस्तथाच । કિમૂતસ્ય
મોગિમર્તુઃ । નિગિલા સમપ્રા પા જલધિનેમિઃ સપ્તદ્વીપસમુદ્રપયંતા પૃથિવી તસ્યા ભારો
વીવધસ્તેન મુર્ધં વધીશૂનમર્જં વપુર્ભજતીતિ તસ્ય ॥

સ્લોકાથ

પાતાલકોઠમાં જેનું મૂલ છે તેવાં પોતાનાં સ્થૂલમૂલથી સમસ્ત પર્વતોમાં શનુર્-
દિ ૦ મો ૮૨

જયપર્વત પોતાની સાર્વભૌમતાને ધારણ કરે છે. કૃપાવંત એવો તે પર્વત, સાતદ્વીપ સમુદ્રપર્વત પૃથ્વીના ભારથી જેનું શરીર વળી ગયું છે, તે એવનાગનેા શ્રમ દૂર કરે ન હોય ! અર્થાત્ જાણે એવનાગને સહત આપતો ન હોય ! ॥ ૪૬ ॥

ગગનગતયદગ્રસ્ફારકાસારફુલ્લ-

સ્ફુમ્બદકુવલયાદ્ધ્વાદ્મુજ્જરિઞ્છોલિકામિઃ ।

નિનિ શશિનમવેક્ષ્યાધાવિ મુગ્ધામિરુર્ધ્વ

સુરસરિદલિલીલાપુણ્ડરીકપ્રમેણ ॥ ૪૭ ॥

મજ્જાનાં ભ્રમગણાં રિઞ્છોલિકામિદંદ્વીમાપયા ઐળીભિનિશિ શશી શશિન' શશન' શશન' વગ્નમયંતય દમ્બા ડાપ્યંમુઐંગમ' પ્રગ્યધાવિ ઉઘ્ઘીનમ્ । કેન । મુગ્ધાનાં દેવાનાં મરિ જ્ઞત્વી મજ્જા તસ્યા અલિભિસંધુપાતાગતમધુકરેયુક્ત' યક્ષીલાપુણ્ડરીક' ક્રીડાકરનાર્હ નિપા ઈભોત' તસ્ય પ્રમેણ પ્રાગ્મ્યા । કસ્માદધાવિ । ગગને આકાશં ગતં પ્રાપ્તં યદસ્ય શત્રુ તપસ્વાપમુપરિતનશિમર તસ્મિન્ સ્ફારો મનોશઃ પાતીયપૂર્ણા યઃ કાસારઃ પદ્યપદ્મશિરઃ કાપિકાશિયુર્ધ્વિકાશિકમલાકરસ્તદ્દાગસ્તથ પુરતાં નિશાકરકરસંપર્કાદિવશ્વરીમરતાં કુમુદાનાં કેરવાનાં કુવલયાનામુગ્ધાનામજ્જાક્રોડાત । કિંબુતાભિઃ મુજ્જરિઞ્છોલિકામિઃ । મુગ્ધાભિઃ જ્ઞાનાભિઃ ભદ્રમિયંકવિકલ્પાભિર્વિચારાવનુરામિઃ સાર્ધપશુમિશિવ । યદુત્તમ- 'દે માત્સ્યેનિ મ્યાયમિ કિં યદેવ શુભુસ્ય સુમ્પી કુસુમ' વદહિજા । માત્સ્યી વનુમિત્રાકે પશુભોગમ વદ્ધમિત્ત્યપેપશુનં કિં સ્વાત્ ॥' इति ॥

અંગીકાર્થ

શને ચન્દ્ર જેઈને આકાશમંગામાં રહેલા પુંડરિકકમલની જ્ઞાન્તિથી, ગગનજાળી યિમર ઉપર રહેતઃ સુંદર મનોવરનાં ચન્દ્રવિકાસી અને સૂર્યવિકાસી કમલોમાંથી કુ- જ્ઞમરોની પંકિતએ જાણે કાંઈ દોડાદોડ કરી દીધી. ॥ ૪૭ ॥

રિઞ્છગિતકુમુમાળીકર્ણિકાલીનવીન-

ધનદનવનરેવામેયશોચસ્વગવઃ ।

વરવન રજાનુજ્ઞે ધમ્પદ્મશકામે

કરિમિર કૃતવેદોદ્ગાહમાધિરુઢઃ ॥ ૪૮ ॥

વરવન વૃકારિ રત્નુત્તમમાલકર્ણિકાલીનવીન રજાનુજ્ઞે ધમ્પશિખરે જગત્કુદરેમનુગ્ધાનાં વરવને રિરોદે । રિરુત્તમરુદ્ધુઃ । રિરુત્તમનાં વિદ્યારાં પ્રાપ્તનાં જુમુમાનાં વરવને જગતઃપ્રાપ્તોતો ઈર્ષ્યાનાં રજિશ્વાનુ પીત્તદોષેષુ લીના મદ્કમ્પદાનાર્થ મર્યે પ્રવિરય તિવ

मास्तेः । पुनः केः । मिद्वानां देवविशेषाणां मानरसिकाणां

श्लोकाश्च

शिखरो वटे, अनेक प्रकारना कटपवृक्षो वटे यात्रार्थे आवेला
भा वटे विविध प्रकारना उद्योगो वटे तेमज सिद्धायतनो
त, भरतक्षेत्रनां भुज्योनी भेदपर्वत जेवानी उत्कंठाने
॥

मेखलाशालमानाः

वारिमुखकेशपाशाः ।

पद्मिनीनालयाहा

रम्बदन्तच्छदाश्च ॥ ५२ ॥

मत्सुपादा

मुक्तावलीकाः ।

गौरा

विस्फुरन्ति ॥ ५३ ॥

अथ इयं भूमयः पृथिव्यः कश्चन कदापि प्रदेष्टो
नभूताः । कश्चन कुत्रापि स्थाने करटिनां गल-
इया परिभ्रमणं लीलामन्थरगतिश्च यासु यास्तां
भागेन स्वर्णमणिचेचितकाङ्क्षा च कृत्वा शाल-
ानकस्य स्वर्णमयं काञ्चनखनीयुक्तं वा कटकं कमपि
तिथि । पुनः किभूताः । वारिमुखा शिखरोपरिमंचरञ्ज-
कुण्डलदस्तौ यासाम् । पुनः किभूताः । विविधानामनेक-
स्तादीनां रत्नानां विभूषाः शोभा विशिष्टा भूषा अलंकारा
ः । पद्मिनीनां कमलानां नालानि मृणालान्येष तनुक्या बाह्य-
रेण्यां कमले प्रधानस्त्रियां च' इत्यनेकार्थः । पुनः किभूताः ।
मान्येष कुसुमतुल्यानि वा नेत्राणि नयनानि यासाम् । पुनः
रत्नानि येष तद्गद्गा दन्तच्छदा अधरा यासाम् । पुनः किभूताः ।
अथ अन्तर्गमनः शीघ्रण्डतरङ्गः तेषामामोदाः परिमलाः संजाता
न सुगन्धीभूताः प्रमोदकलिता वा जाताः । आमोदः परिमलः
मनोहाः पादाः पर्यन्तपद्मताः स्त्रीयोग्यलक्षणोपेताधरणाश्च

વિલિખિતાગનાક્રૂપસ્થકળાવલગ્ન-
 દ્વિજપરિવૃદ્ધિમ્વાલમ્બિનમ્મત્રમાલા ।
 તરલકલિતમુકામાલિકાશાલિશોભાં
 પ્રતિરજનિ વિધતે સિદ્ધભૂષ્મધોનઃ ॥ ૫૦ ॥

વિલિખિતો નિજાગ્રેણ ધૃતો ગગનસ્ય નભઃ અદ્રઃ ઉત્સન્નો યેન તાદૃશં પ્રવર્ણં સાદુ
 શિખરં તસ્ય કળ્પોઽધિસ્થકા તસ્ય સમીપં કિંચન શિખાઘઃપ્રદેશ ઉપકળ્પસ્તપ્રાવરણં
 મિલિતં ચદ્વિજપરિવૃદ્ધસ્ય ચિમ્બં મળ્દલમાલમ્બ્યતે આધાયતે દુરયેયંશીલા નભઃશામુ-
 પલક્ષણાદુમ્મહનક્ષત્રતારકાણાં માલા શ્રેણી મિદ્ધનામા ભૂષતાં પર્યતાનાં પાર્થિવાતાં ચ
 મધોનઃ પુરંદરસ્ય પ્રતિરજનિ નિશાં નિશાં પ્રતિ તરલેન નાયકેન મારમધ્યમણિના ક-
 લિતાયાઃ સહિતાયા મુકામાલિકાયા દારલતાયાઃ શાલિનીં દીપનશીલાં શોભાં ચિત્ત્વાં
 વિધતે કરોતિ ॥

શ્લોકાર્થ

આકાશના મધ્યભાગને જેણે પોતાના અગ્રભાગથી ધારણ કર્યો છે તેવા શિખરોની
 પાસે રહેલા અન્દ્રમંડલથી સુકત ગ્રહ નક્ષત્રોની પંક્તિ, તથા પ્રત્યેક રાત્રિએ સિદ્ધ
 ગિરીરૂપ રાગની ઉત્તમવલ મીઠીકતની માલાની જેમ શીલા વધારતી હતી. ॥ ૫૦ ॥

અવિરલમણિશૃંગૈર્નૈકનાકિદુમૈશ્વ
 ત્રિદશમિધુનવૃન્દૈર્જાતરૂપશ્રિયા ચ ।
 વિવિધસુરનિકુઙ્ગૈઃ સિદ્ધસૌધૈર્નૃણાં યઃ
 શ્લયયતિ સુરશૈલપ્રેક્ષણોત્કળિતઃ ॥ ૫૧ ॥

યઃ શુરૅજપાત્રિઃ નૃણાં ભરતક્ષેત્રમૂચરનરાજાં સુરશૈલસ્ય મેરોઃ પ્રેક્ષણે વિલોકને ઉ-
 ત્કળ્પા ઓત્સુકયં વિષતે યસ્મિન તાદૃશં ચેતો મનઃ શ્લયયતિ શિથિલયતિ મેરુદંશોત્કળ્પો
 અયીકરોતિ । સ્પર્ણાચલવિલોકનહસ્તેભ્યનિમુલ્યં માનમં સૃજતીત્યર્થઃ । કેઃ કૃત્વા । અવિ-
 રત્યત્પનેકાનિ મળીનામ્ । રત્નમિતાનીત્યર્થઃ । શૃંગાણિ શિખરાણિ તૈઃ ચ પુનઃ કેઃ ।
 પ્રેક્ષેતાનામકારેભ્યોવિકૈઃ કરૂપપાન્નિજાતાદિપદ્મકારૈર્જિનશાસનોત્કમજ્ઞાદિદશપ્રકારૈર્થા
 કિમિદંયૈઃ સ્વપ્તીદાકૃતે હાથાર્થં યા પ્રોપિતેઃ દુમૈષ્ટૈઃ કરૂપતદભિર્થા । ચ પુનઃ કેઃ ।
 ત્રિદશાનાં અનુનિકાયસુગાણાં મિથુનાનાં યાત્રાર્થગતાનામધિષ્ઠાનૃતયા યા સ્થાપુકાતાં
 પુગલાનાં દમ્પતીરૂપાણાં યુદ્ધેઃ સમૃદ્ધેઃ । ચ પુનર્જાતયા નમ્યક્ષમસુત્પન્નયા રૂપસ્ય સં-
 સ્થાનવિશેષમ્ સ્વર્ણસ્ય યા શ્રિયા શોભયા લક્ષ્મ્યા । ચ પુનઃ કેઃ । વિવિધા અવનપતિ-
 સ્વપ્નરપેમાનિકાઃ સુગ યેષુ તાદૃશોનિકૃત્તઃ કાનૈરથ યા વિવિધા નાનાપ્રકારાઃ સુરતિ-

बुद्ध्या भग्नवन्नरणा देवाराभाष्यैः । पुनः केः । निदानां देवविशेषाणां भागवतिनां
नोपेक्षैः निदानवन्नेव ॥

॥ ५१ ॥

विनाशं रत्नानां सिद्धिदो वटे, अनेक प्रकारना कष्टगृहो वटे यात्रार्थे आवेता
देवमुपेता वटे, शत्रुणां शोभा वटे विविध प्रकारना उपेक्षा वटे तेभ्यः सिद्धायतनो
(देवभक्तिदो) वटे शत्रुणां पथपथं, अरुणेश्वरनां भद्रायेनां भिक्षुपथं ज्ञेयानीं उपेक्षांने
सिद्धिदो वटे, दत्ता. ॥ ५१ ॥

वचन करटिपाना मेगन्माभाष्यमानाः

कनककटकमानो वारिमुच्येनपादाः ।

विविधमनिविभूताः पद्मिनीनामपादा

विरुच्युमुमनेषा विम्बदन्तच्छदाय ॥ ५२ ॥

परममलयजन्मामोदिता मनुपादा

गुणगुणगुणः स्फुरमुक्तवर्लीकाः ।

मदपटुपिकानधमपकथेणिगीरा

पुनतय इव यस्मिन्भूमयो विस्फुरन्ति ॥ ५३ ॥

यस्मिन् धो दाष्टतये गुणगुणगुणः स्मिय इव भूमयः तृणितयः वचन वचानि प्रवेष्टो
विस्फुरन्ति स्त्रीत्यर्थः । भूमयो गुणगुण विभूताः । वचन गुणापि स्थाने करटिनां गल-
दानजगतामात्रिष्य य वार्ज समर्थं स्वेच्छया परिग्रहणं स्त्रीयामग्नयतिष्ठ यासु यासां
या । पुनः विभूताः । मेगन्मा निरिमध्यमानेन स्वर्णमणिष्वेष्टितकच्छदा य तृणां शाल-
मानाः शोभमानाः । पुनः विभूताः । कनककथं स्वर्णमये वामनगनीयुक्तं वा कटकं वामपि
मध्यमद्वेषविशेषं हेमवलयं य भजनीनि । पुनः विभूताः । वारिमुखा शिखरेपरिमंथरज्ज-
लद्वेजं तृणां मेगन्मा मेगन्मादाः गुणगुणगुणो वाग्याम् । पुनः विभूताः । विविधानामनेक-
प्रकाराणां मणीनां कर्कशतन्त्रप्रकाशतादीनां रत्नानां विभूताः शोभा विविधा भूया भलेकारा
यासु या वाग्याम् । पुनः विभूताः । पद्मिनीनां कमलानां भाष्यानि मृणालाग्नये तन्त्रया वादा
भूता वाग्याम् । पद्मिनी कमलित्वां कमले प्रधानास्त्रियां य इत्यनेकार्थः । पुनः विभूताः ।
विकृतानि विकृतानि तृणुमाग्नये तृणुमतुल्यानि वा नेत्राणि नयनानि वाग्याम् । पुनः
विभूताः । विम्बानि वचनगोचरकानि य तद्वत्तत्तच्छदा अधरा वाग्याम् । पुनः विभूताः ।
वदन्ताः नाग्राः रदा वा ये मलयजमानः धीगण्डहतयः नेपामामोदाः परिमलाः संज्ञाता
आम् । पक्षे नाग्नयदग्नियेष्टनेन गुणगुणगुणः प्रमोदकलित्वा या ज्ञाताः । आमोदः परिमलः
प्रमोदय । पुनः विभूताः । मज्जया मज्जयाः पादाः पर्यस्तपथेताः स्त्रीयामग्नयतिष्ठ यासां मरणाय

યામામ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । ગુરુતરાણ્યંગલિહાનિ અત્યુન્નતાનિ પર્યંતલક્ષ્યાઃ કુચરૂપાણિ સ્તના
 પથ યા કૂટાનિ શિશ્વગાણિ યાસામ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । સ્કારાઃ સ્ફુરન્તઃ જનગણૈઃ શ્રવણે-
 કર્ણ્યમાના મુક્તા અનેકાનગારવોટીકલિતપુણ્ડરીકગણિપ્રવિહયાલિગ્નિહરામશાશ્વપ્રગુણાણ-
 યાદિકા મુક્તાન્માનઃ મિદ્ધાસ્તેષામાયલ્યઃ શ્રેણયો યાસુ । મુક્તાશબ્દેન મુક્તાત્માનઃ મોક્ષણે ।
 યદુન્નં ચમ્પૂકથાયામ—‘તા પથ નિર્વૃત્તિસ્થાનમદં મન્યે મૃગેક્ષણાઃ । મુક્તાનામાસ્પદં વેન
 તામામેય સ્તનાન્તરમ્ ॥’ इति । ‘निर्वृतिर्માંक्षः सुखं च मुक्तानां मोक्तिकानां च’ इति तर्हि
 एतदेकं । अस्याद्रेरपि मिदक्षेत्राभिधानात् । ‘कर्करकर्करेष्वनस्ताः सिद्धाः’ इति ध्रुवेन । एष
 दीप्तमानमौक्तिकमालाकलिताः । पुनः किंभूताः । मदेन क्षीयतया सुरवेचरप्रकरप्रकारोऽपि
 तन्मयमुक्तस्मितपरमहकारसरममञ्जरीपुञ्जस्यादौद्धરिताकुण्ठकण्ठकुहरोदितामग्दान्द्रોर्मद-
 तथा या पदयः प्रगल्भा ये पिकाः काकिलास्तेषां तद्गद्गानो मधुरपञ्चमालापञ्चलितगिरो
 यासु यानां वा । पुनः किंभूताः । चम्पकानां विकसितकुसुमपुङ्गवपिञ्जरीभूतचूतनहेमपुष्पक
 र्णां शंजीभिः पङ्क्तिवद्धा गीराः काञ्चनरुचः । ‘गौरं तु पीतञ्चेतयोः’ इत्यनेकार्थः ।
 पीतवर्णाः ॥ युग्मम् ॥

શ્લોકાથ

યદુન્નપથવંતની ભૂમિ યુવતિની જેમ આચરણ કરતી હતી. યુવતિએ ગજગામિની
 હોય. આ પવંતમાં આમતેમ ધૂમતા હાથીઓનું ગમનાગમન છે. પવંતની ભૂમિ મધ-
 ભાગ રૂપી મેખલા વટે શોભે છે, સુવર્ણનાં મધ્યપ્રદેશરૂપ ઠડાને ધારણ કરે છે, મેઘોરૂપી
 જેનાં કેશપાશ છે, વિવિધ જાતનાં રત્નો તેનાં આભૂષણો છે, કમલની મૃણાલ તેના બાકુ
 છે, ચિત્સ્વરૂપો તેનાં નેત્રો છે, બિંબરૂપ તેના અપર છે, ચંદનવૃક્ષની સુવાસ તેનું
 વિશેષન છે, પવંતના છેડા તેના પગ છે, અતિશય શિખરો તેના સ્તન છે, પુંડરિક
 દાવિડ, વારિખિરલ આદિ મુક્ત અનર્ગલો તેના હાર છે, પદ્મ કોઠિલની વાણી તેને
 મધુરસ્વર છે, તેમજ ચંપક વૃક્ષોની પંક્તિ તેના ગોરો રેહ છે, આથી રીતે પવંતની
 ભૂમિ શ્રીની જેમ શોભતી હતી. ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥

વિકસદુમ્બનપીત્તક્રીતિમગ્જાનિજાનો-

વર્ષિમિદ્યુમ્બડોલ્લમાલિમાળા ।

મમદર્શિદુમ્બાવિષ્ટિતામિષ્ટદુસ્યો-

રવનિતિમિદ મૈત્રાનપ્તલેષ્યેવકાર ॥ ૫૪ ॥

દરઃમિદર દુમ્બવર્ણાદિ લેહાશ્વર્યમે ગિરીન્દ્રે વિકસાનિ વિનિશ્ચાનિ કુમુદારિ
 વૃક્ષાદિ વર્ષિમર મનઃ લોચન્યેન ક્ષીનિમર્શીયમાનમથ વા પીતં દારિદ્રવર્ણં વારિષ્ઠ્યવર્ણ-
 વર્ણનઃ વારિષ્ઠ્ય વર્ણનઃ ક્ષીનિ કુદારિવ ક્ષીનિમર્શવર્ણમાનં વજ્રાનીનાં માલ્યનીનાં જાનં દુર્ણં

તસ્યોપરિ પરિમલે સુરમિતાયાં લુપ્તતાં લોભં પ્રાપ્તુષતાં લોભાનાં ચચ્ચલાનાં મત્તાનાં મક-
રન્દપાનેનાત્કટાનામલીનાં ભ્રમરાણાં માલા જેળી સા કર્ત્તૃૌ । શ્વગાનાં પરિવૃદઃ પક્ષિણાં
સ્વામી નાયકો ગદહઃ સ્વર્ણકાયસ્તસ્ય વૃષ્ટં તતઃ પશ્ચિમો માગસ્તર્મધિષ્ઠિતસ્ય સ્થિતસ્યા-
પ્યારુદસ્ય ધા અરિષ્ટનામાસુરસ્તસ્ય દસ્યોર્ધિરિણઃ કૃષ્ણસ્ય ઉપમિતિમુપમાનમલંચકાર
ભૂપિતવાન । વિષ્ણોરુપમાં પ્રાપ્તવતીત્યર્થઃ ।

શ્લોકાર્થ

શંતુજ્યયપર્વત ઉપર પીતલજુનાં વિકસ્વર પુષ્પોના સમૂહમાં રસપાન કરવામાં
લોહુપી અનેલા ભ્રમરાની પંક્તિ, ગરૂડ ઉપર આરૂઢ થયેલા વિશ્ણુની જેમ શેલાને
ધારણ કરતી હતી. ॥ ૫૪ ॥

લિખિતસુરપથાદ્યપ્રસ્થપુરો-
ન્મસુનસરસપાસપ્રાસર્પ્તિ સ્ત્રજન્તઃ ।

ધુધિતમૃગતુરક્ષાઃ સ્વેદયન્તિ સ્મ નર્ત-
દિનમિદમુપરિદ્વાસ્તંચરચન્દ્રસૂર્યૌ ॥ ૫૫ ॥

ધુધિતા નર્તકિનાવિદ્યાગ્નિવરિષ્મમણપ્રાદુર્મયદ્વ્યુક્ષાક્ષામકુક્ષયઃ મૃગશ્ચન્દ્રોત્સક્તકુરુ-
સ્તુરક્ષાઃ સ્વર્પરવરપ્પાશ્વાઃ કર્તારઃ નર્તકંદિનં રાત્રીં વિષા ચ દ્વિમુપરિદ્વાક્ષિમલાચલોપરિ-
પ્રદેશે સંચરત્તૌ પ્રચલન્તૌ ચન્દ્રસૂર્યૌ શશિમાસ્કરૌ પ્રતિ કર્મણી સ્વેદયન્તિ વિપાદમાપાદ-
યન્તિ । દુઃલીકુર્વન્તીત્યર્થઃ । કિં કુર્વન્તઃ । લિખિતો નિષ્પૃષ્ટઃ સુરપથસ્પાકાશસ્ય અદ્ભુઃ ક્રોઢો
દૃવ્યં યેન તાદૃશો યઃ પ્રસ્થાનાં સાનૂનાં પુરોઃ તત્ર પ્રવોહસ્ત્યુન્નચ્છન્તસ્તયા મસુનાશ્ચિદ્વિનાઃ
સુકુમારાસ્તથા સરસાઃ સામગ્રાઃ સ્નેહલાઃ સુસ્વાદા ધા યે ધાસાસ્તુનાનિ તેષાં પ્રાક્તઃ કલ-
લમૈર્ધુતિમાજીવિકા પ્રાણાધારં સ્ત્રજન્તઃ કુર્વન્તઃ ।

શ્લોકાર્થ

રાત અને દિવસ શંતુજ્યય પર્વત ઉપર પર્વટન કરતા ચન્દ્ર અને સૂર્યનાં કુદા-
તુર બનેલા મૃગ (ચન્દ્રમાં રહેલો) અને અશ્વો (સૂર્યના સાત ઘોડા) જેદ પામતા હતા;
તેથી આકાશને સ્પર્શીને રહેલાં શિખરો ઉપર બેઠેલા મુલાયમ અને સ્નિગ્ધ ઘાસ વડે
પોતાની આલવિકા કરતા હતા. ॥ ૫૫ ॥

વચન કનકમૂર્યો રક્તિશ્ચદ્રાનુપન્નિ-

ધરદમિતમરન્દસ્પન્દસંદોહસાન્દ્રા ।

अलभत वयसीत्वं जृम्भाणा तमाला-

वलिहिह यमुनाया मास्यदङ्गे स्थिताया ॥ ५६ ॥

इह शत्रुजयाद्रौ वयचन कुग्रचन म्थानके कस्मिन्नपि वा कनकगृहे सुवर्णशिखरे
जृम्भाणा विकसन्ती तमालानां ताविच्छद्ममाणामायलिः श्रेणी भास्यदङ्गे सुवर्णमङ्गे स्थि-
तायाः पितुः सयित्कृष्णमङ्गे त्वेवगत्या यमुनाया यमभगिन्या तयाः वयसीत्यं सतीमात्रम-
लभत प्राप्नोति स्म । किञ्चूता । रङ्गो रङ्गणं पर्यटनम् । 'अगिरगिरिणि गत्यर्थाः' इत्ययं धातुः ।
तथा रङ्गजने रङ्गो रागः । 'रङ्ग रागे' इत्यस्य प्रयोगश्च विद्यते । येषां रङ्गिणस्तेषां भृङ्गाणां
प्रमराणामनुपङ्ग सङ्गो विद्यते येषु तादृशा क्षरन्तो निःसरन्तोऽमिता मानातीता ये मरणा
मधूनि त एव स्पन्दा रसास्तेषां संदोहा राशयस्तेः साग्रा नीरम्रा पूर्णा ॥

श्लो३६

रागी भ्रमरोना संगवाणी अने खपी रहेला रसना प्रवाडोथी पूजु सुवर्ण शिखर
उपर रहेला तमालवृक्षोनी पंडित पोताना पिता सुयना उत्संगमां कीडा कदी रहेली
यमुना जेवु आश्रयु करती હતી. ॥ ५६ ॥

मरकतकटकाङ्गस्फाटिकानुचकूटो-

दरविदलितपुष्पप्रस्फुरच्चम्पकद्रुः ।

नरकदमननाभीपुण्डरीकाङ्गनिर्य-

जलजतनुजलीलामाललम्बे कदम्बे ॥ ५७ ॥

कदम्बे शत्रुजयाचले मरकतानाभमगर्भमणीनां कटकस्य क्वापि नीलरत्ननिर्मितगिरि-
नितम्बस्याग्रिमध्यभागस्य अङ्गैः प्रोदस्तत्र स्फाटिकं स्फटिकमणिमंथन्धि यदनुचं मातृपुत्रं
नोत्पन्नम् । लघु इत्यर्थः । कूटं शिखरं किञ्चिदुच्चगिरिप्रदेशस्तस्योदरे मध्ये गर्भे वा विदलि-
तैर्विनिर्गम्यैः पुष्पैः कुसुमैः प्रस्फुरद्दीप्यमानश्चम्पकमुह्यमपुष्पकपादपः कर्ता । नरकनाभोऽ-
सुरस्य दमनो दग्ता नारायणस्तस्य नाभ्यां तुन्दकूपिकायां यत्पुण्डरीकं श्रेयताम्भोजं
तस्याङ्गैर्न हृदयान् । उदरादित्यर्थः । निर्यतो निर्गच्छतो जलजतनुजस्य कमलभुवो व्रद्धयो
लीलां गिल्याममालम्ब्ये आश्रयते स्म । इति गर्भितोपमा ॥

श्लो३७

शत्रुजयपर्वत ઉપર મરકતમણીનાં મોટા શિખરનાં મધ્યભાગમાં રહેલાં સ્ફટિક-
રત્નોના નાના શિખરોમાં રહેતું વિકસિત પુષ્પોથી ચોભતું ચંપકવૃક્ષ, વિષ્ણુની નાભિમાંથી
ઉત્પત્ત થયેલા પુંડરિક કમલમાંથી નીકળતા બ્રહ્માની લીલા ધારણ કરતું હતું. ॥ ૫૭ ॥

रमिरातिविशेषेन कर्मतामोपतू-
धनिमपुङ्गवराजीगुञ्जितोदात्तगीता ।

रविदिग्द गुरुनेत्र प्रेक्षिता साकनेत्र

मिथ इव वनराजपः पद्मरक्षा भवन्त्यन ॥ ५८ ॥

इह भीमिहरीते कथयितुं कृत्रापि यदेतं विद्यो मृगयदृष्टामिष्यो नमंरय इव वन-
राजपः वननेत्रवदया भवन्त्यन मृगयितुं स्म । किमुना । साकनेत्र नामुता प्रेक्षिताभ्यन्तरीकृतः ।
रविदिवने—गुरुनेत्र । यथा नारदाचार्येण सुप्रधारित प्रेक्षिताः स्यन्तिनाम्नाष्टननाम्निनाः
नाम्नामि मृगयति । किमुनामि । यथाजि यत्तामिदेव पद्मरक्षप्रकृत्यामि इत्यनयाः तानिनिर्देशेना
प्राप्तं ताः । मृगयितुं कथं नयाम । इतिहाः रविः स्वयश्चाभिप्रेतमृगेषु गलतीकामनेषु
भीहासकभेदमिष्येनमि । रविरेव मङ्गलाः तेषां यदाष्टं पद्मरक्षीमयनामिनस्ततः संज्ञाय-
मानायां कथेनायायां सोऽन्यथायाम् : 'उपनि गमकृत्तमंनमिः' इति रघुपदे । ओषाः
ममदायन यत्र गुराणां नादिशानां एवमयो निर्दोषाभ्यना मधुकराणां विद्यमानतुमुमादि-
मृगयदृष्टमवराद्विषयुमदेष्टममदृष्टमृगयमिष्युरादोऽन्यथायामदेष्टमयानमेतुदीभुनामां प्रम-
रानां मुञ्जितानि मुञ्जितारया यत्र उदात्ता प्रेक्षिता मीनिताः तस्यो नयाम ।

श्लोकाध

मिदमिदमिना केचिन्मममां, जंगतनी येते मृगयार जेवा पवन पटे प्रेक्षार्थेने
अने नर्गदीनी जेम मृग करती दती ! वनविहारी रमिक दाणीकोना अपलकवृत्तातनां
अमृदइप नास्त्रिनेना जेमां पनि छे, जमदानी पंक्षिना शुंभारइप जेमां मुंहर गीन
छे, अने पत्र (पांइरां) इप हाथना जेमां दावभाज छे, तेना प्रेक्षारणी येतडीको अने
मृगयने विस्तारणी दती. ॥ ५८ ॥

मुञ्जितममनगर्हामीकरागारपन्तः

मिमनतकवनमायामन्दमान्दोदयपन्तः ।

विकचकुमुदपद्मामेदमेद्विनो यं

प्रमृमिव पद्मनाताः संपकाः शीलयन्ति ॥ ५९ ॥

पद्मनाता मरुताः यं पृष्टरीकानलं शीलयन्ति । के इव । संपका इव । यथा अनुचराः
प्रभुं व्यामिश्रं नयन्ते । नायुष्टिया नयन्ते । शीतो मरुदा सूक्ष्मिष । तदेव प्रेक्ष्य
दोषयति—किमुनाः पद्मनाताः । मुञ्जिताः पद्मवेगेनाम्नादोलिता अतिपयन्तीकृता या मगतस्य
मगतपनिमी या आवादां पद्मनाता भूमिमगतम् या मङ्गा मिरुधुनी देवतसी तस्याः
मीकराणां मरुतकानामागच्छे विगतती मुञ्जितयितं मेषु । इति शीलयन्त्यम् । पुनः किमुनाः ।

दि मी० ८३

સ્મિતા વિનિમ્નોસ્તરથો દ્રુમા ચેષુ તાદૃશાનિ યનાનિ કાનનાનિ તેવાં માતાઃ ક્રોળીઃ મર્દ-
શનેઃ શનેરાન્દોલયન્તસ્તરહીકુર્ચન્તઃ । इति मन्दन्यम् । પુનઃ કિંમૂતાઃ । વિક્રાંતાનાં વિક્રાંતિ-
તાનાં કુસુમાનાં વિવિધજાતીયતરુપુષ્પાણાં તથા વદ્માનાં કમલનાં વા મોદેઃ પરિમલેઃ મેદ-
સ્થિનઃ પુષ્પાઃ । इति सुरभिन्त्यम् ॥

શ્લોકાર્થ

પવન પણ સિદ્ધગિરિની સેવકની જેમ સેવા કરે છે. જેમાં પવન વડે અપલ બનેલા
આકાશગંગાનાં જલકણો છે, (શીતલ), જેમાં વિકસ્વર વૃક્ષોની પંક્તિઓનું મંદ મંદ
આંદોલન છે, (મંદ), જે વિકસ્વર પુષ્પોની સુવાસથી પુષ્ટ છે (સુરભિ), આ રીતે
શીતલ, મંદ અને સુગંધી એમ ત્રણે પ્રકારે પવન બધું સેવા કરતો ન હોય. ॥ ૫૬ ॥

પ્રતિશિખરમમુષ્મિન્નિઃસરન્નિર્ઘ્નરાંધા

અસુરસુરપુરંધ્રીકેલિનીરન્ધ્રનીરાઃ ।

નભસિ નિરવલમ્બપ્રસ્થલધ્વાકિનધાઃ

શતશ્ચ દ્યૌઃ ભવન્તો વાઃપ્રવાહાઃ સ્ફુરન્તિ ॥ ૬૦ ॥

અમુષ્મિન સિદ્ધપર્વતે પ્રતિશિખરં નિસિલશિખરેભ્યો નિઃસરન્તો નિર્ગચ્છન્તો વૈ
નિર્ઘ્નરાણામોઘાઃ સંઘાતાઃ સ્ફુરન્તિ હીપ્યન્તે । વિભાન્તીત્યર્થઃ । કિંમૂતાઃ । અસુરાણાં
પાતાલવાસિનાં સુરાણાં સ્વર્ગગંધાનાં પુરંધ્ર્યઃ કામિન્યસ્તામિઃ કેલિભિઃ જલવિલાસઃ
કૃત્વા નીરન્ધ્રં નિર્ભરં મૂતં નીરં પાનીયં ચેષુ તે । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—નિર્ગતઃ અવલમ્બ
આધ્રયણં યસ્માન્તાદૃશે નભસિ આકાશે નિરાધારત્વેન પ્રસ્થલસ્ત્યા પ્રકર્ષેણ સ્થલિત્વા
નિષ્પનરયા નાકિનધાઃ સ્વર્ગિગજ્ઞાવાઃ શતશ્ચઃ શનસદસ્યમંડુલાકા ભવન્તઃ વાઃપ્રવાહાઃ
પયઃપૂરા દ્યૌઃ ॥

શ્લોકાર્થ

સિદ્ધગિરિના અત્યેક શિખરમાંથી નીકળતાં, દેવ દાનવની સ્ત્રીઓની જલકીડાથી
નીરંધ્ર જલવાળાં અરણ્યોંઓ ચોભતાં હતાં. બધું નિરાલંબન આકાશમાં નિરાધારપણે
ચાલવાથી સ્થલના પામેલી આકાશગંગાના બધું હબરે જલપ્રવાહો ન હોય ! ॥ ૬૦ ॥

સ્કટિકઘટનમન્તઃ પદ્મરાગપ્રગલ્ભં

મરકતમપત્તુર્નિર્ઘ્નૈ રાજમાનમ્ ।

કલિતકલ્પલાકાકાલિકીવારિધારં

ધ્વનિનિતમિવ સાર્વં શીલ્દઞ્ચં વમાસે ॥ ૬૧ ॥

श्लोकार्थः

शत्रुं जय पर्वतना कोर्धं जिन मंदिरभां विजेवाता पूषदानभांशी पसार पाभी
आकाश भागभां इलायेला धुमाडाने जेधं ने जल वटे परिपूखुं भेधनी भ्रान्तिथी भुग्ध
आल जपैथाओ (यातको) यदु पदु शण्ड ठरता अर्थात् कोमल शण्ड ठरता आम तेम
दोहादोह ठरता हुता. ॥ ६४ ॥

स्वकरनिकरसङ्गश्रोतदिन्दूपलाम्भो-

भरमिदमचलोचैरत्नशृङ्गादृष्टहीत्वा ।

स्वयममृतमरीचिमैत्र्यतः कैरवाणां

किमु दिशति तमेव प्रभिषीयूषदम्मात् ॥ ६५ ॥

अमृतमरीचिघ्नः कैरवाणां स्वयमपुङ्गुमुदगानां मैत्र्यतः परस्परमंशुयात् मन्त्रीनां पीयूषस्य
कान्तिद्वारा अमृतस्य अभिरूपस्य पीयूषस्य वा दम्भात्कपटान् तमेव चन्द्रकांताम्भोभरमेव
स्वयमात्मना दिशति ददातीत्यर्थः । किं कृत्वा । इदमचलस्य अस्य शत्रुं जयोद्वेष्टिः ऊर्ध्वम-
धिकायां यद्रत्नानां चन्द्रकांतकर्कटनादिमणीनां शृङ्गं शिखरं तस्मात्स्वस्य कराः किरणा-
स्तैर्षां निकरो राशिस्तस्य सङ्गः संपर्कस्तेन श्रोतन्तः क्षरन्ते गच्छन्ते ये इन्दूपलाघ्नचन्द्रकांत-
मर्णयस्तैषामम्भोभरं जलपटलं शृङ्गीरवा आदाय ॥

श्लोकार्थः

शत्रुं जय पर्वतना यन्द्रोन्त मखिनां शिथी शिथर विपरथी येतानां किं ज्योः द्वाश
अपी रडेला जलसमूहने अहणु ठरिने, यन्द्र स्वयं भैत्रीभावे हेरेयोने अमृतना पडाने
जलसमूह ज्यो आपतो हुतो. ॥ ६५ ॥

यस्मिन्पुरोद्वयसनिःसृतसिन्धुरङ्ग-

क्रौडन्मुरामुरपुरंघ्रिपयोधराणाम् ।

कस्तूरिकामलयनद्रवसान्द्रपूरा

रेजे यमीसलिलसंवलितेव गङ्गा ॥ ६६ ॥

यस्मिन् शत्रुं जयाग्रो उरोद्वयसंहृदयममाणं निःसृता निर्गता सिन्धुनेत्री यस्या यमु-
नायाः सलिलैः संवलित मिथितमला गङ्गेव रेजे विभाति स्म । किमुना सिन्धुः । अष्ट
जलैरसङ्गे क्रौडन्तीनां अलकैर्लि कुर्वाणानां सुराणां देवानामसुराणां दानवानां पातालवासिनां
प्रथमनिकायभयवयतिनिर्जराणां वा पुरंधीणां यधूनां ययोधराणां विविधपञ्चवृत्ताकलिनस्त-

ચપલશફરનેત્રા ચન્ધુરાવર્તનામી

મધુપપટલકૈડયા માનસાવાસહાસાઃ ।

કનકકમલર્ગાર્યો વીચિમાલાવલીકાઃ

સ્ત્રિય ઇવ રસમાજો ભ્રૂમૃતાપો ધ્રિયન્તે ॥ ૬૩ ॥

મૃમૃતા શરૂંજયાદ્રિણા સ્ત્રિયો વધ્ય ઇવ આપો જલ્પાનિ ધ્રિયન્તે । કિંમૂતા આપઃ સ્ત્રિયઃ । ચપલશફરનામીઃ શાફરા મત્સ્યા વ્ય તદ્વદ્વા નેત્રાણિ નયનાનિ યાસામ્ । તથા ચન્ધુરો મનોહ્ર આપતો દક્ષિણાવર્તો ધ્રમિવિશેષઃ પવસાં ભ્રમો ધ્રમણં યાસાં તાદૃશ્યો નામ્યો મધ્યં મુગ્ધા કૃપિશાશ્વ યાસાં તથા મધુપાનાં ધ્રમરાણાં પટલાનિ મળ્દલાનિ વ્ય તદ્વદ્વા કૈડયં કેડયાનાં મધુરો યામામ્ । પદ્માસ્કમધારયઃ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । માનસાવાસા હંસાસ્ત વ્ય તદ્વદ્વા વિશેષો હાસો યામામ્ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । કનકસ્ય સ્વર્ણસ્ય કમલાનિ તેસ્તદ્વદ્વા ગૌર્યઃ ગૌરઙ્ગવઃ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । વીચીનાં કલ્પોલાનાં માત્રા શ્રેણી સેવ તદ્વદ્વા વલી ઉદરે માંસસંકોચવદ્ધગા યામામ્ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । રમં જલં શ્રુદ્ધાગાદિકં ચ ભજન્તે ઇતિ રસમાજઃ ॥

શ્લોકાથ

શ્રીઓની જેમ શત્રુજય પર્વતે જલવહન કર્યું. ચપલ મત્સ્યરૂપ નેત્રોવાળી, મનોહર જલના આપતરૂપ નાભિવાળી, ધ્રમરેના સમૂહરૂપ, કેડયાપાશવાળી, રાજહંસ રૂપ હાસ્યવાળી, મુવણના કમલરૂપ ગૌર અંગવાળી, ઉદર ઉપર કલ્પોસીની શ્રેણીરૂપ દ્વિવદ્ધીવાળી, અને જલરૂપ શંગાર આદિ રસવાળી, શ્રીઓની જેમ શત્રુજય પર્વતે જલને પારણ કરે છે. ॥ ૬૩ ॥

વચન જિનશ્વરોન્તર્દયમાનાગુરુભ્યઃ

પ્રમરદમરમાર્ગપ્રસ્ફુરદ્વાયુવાદમ્ ।

સત્યજગદ્ધુધ્યા વીક્ષ્ય ચર્પીદવાલાઃ

કૃતપદુવદુવાચો યત્ર ધાવન્તિ મુઘ્ધાઃ ॥ ૬૪ ॥

યત્ર શરૂંજયે વચન કૃતચન પ્રવેશોપુ મુઘ્ધા અજ્ઞાતા ચર્પીદવાનાં ચાતકાનાં વાચા શિશુવઃ અદ્વૈતા વા મજ્જાનાં વાનીયવૃત્તાનાં જગદ્વાનાં મેધાનાં લુપ્ત્યા ધિયા પ્રાપ્ત્યા વા ધાવન્તિ સમુગ્ધં વાચ્યં વા યાન્તિ । કિંમૂતાઃ । જ્ઞાતા વિહિતાઃ પટવઃ પ્રવણામટવઃ પ્રિયદાવા વાચ્યા વાચ્યો વૈર્યામિત્રાં । કિં જ્ઞાતાઃ । જિનશ્વરોન્તર્દયમાનાગુરુભ્યઃ દક્ષમાના પ્રત્યક્ષા મુરોત્પ્રેરણાનાં પ્રગાધાનામ્ પ્રજ્ઞાસ્યમાનાઃ । ઉચ્ચિન્ત્યમાના રૂપયઃ । યે અનુભવઃ પદાનુભવસ્તેષામ્ પ્રમરમ્ વિભ્રમમ્ તથા અમરમાર્ગે આકાશ પ્રસ્ફુરન્નમિત્યન્તે વૃત્તા રસારિશ્વરાદૃશાનિ વ્યાનુવર્ત્ય વાયુનાદે ભૂમૈ વીક્ષ્ય દદ્વા ॥

श्लोकाथ

शत्रुं जय पर्वतना कोर्धं जिन भंदिशभां जणेवाता धूपदानभांथी पसार पाभी
आकाश भागंभां इलायेला धुमाडाने जेधंने जल वडे परिपूरुं मेघनी भ्रान्तिथी भुग्ध
आल अपैयाओ (यातको) अहु पट्ट शण्ड करता अर्थात् कोमल शण्ड करता आम तेम
होहाहोड करता हुता. ॥ ६४ ॥

स्वकरनिकरसङ्गोत्तदिन्दूपलाम्भो-

भरमिदमचलोच्चैरत्नशृङ्गादृष्टीत्वा ।

स्वयममृतमरीचिमैज्यतः कैरवाणां

किमु दिशति तमेव प्रभ्रिपीयूषदम्मात् ॥ ६५ ॥

अमृतमरीचिघ्नः कैरवाणां स्वचण्डुकुमुदानां मैज्यतः परस्परसंख्यात् प्रभीनां पीयूषस्य
कान्तिद्वारा अमृतस्य प्रभिरूपस्य पीयूषस्य वा दम्भात्कपटात् तमेव चन्द्रकान्ताम्भोभरमेव
स्वयमात्मना दिशति ददातीत्य । किं कृत्या । इदमचलस्य अस्य शत्रुं जयोद्रेदधैः ऊर्ध्वम-
धिकार्या यद्गतानां चन्द्रकान्तकवैतनादिमणीनां शृङ्गे शिखरं तस्मात्स्वस्य कराः किरणा-
स्तेषां निकरो राशिस्तस्य सङ्गः संपर्कस्तेन श्रोतस्तः क्षरन्तो गलन्तो ये इन्दूपलाघ्नचक्रकान्त-
मणयस्तेषामम्भोभरं जलपटलं शृष्टीत्वा आदाय ॥

श्लोकाथ

शत्रुं जय पर्वतना अन्द्रकान्त भलिनां जित्वा शिखर उपरथी पोतानां किरणो दाश
अथी रडेलो जलसभूढने अहलु करीने, अन्द्र स्वयं मैत्रीभाये कैरवोने अभुतना प्ढाने
जलसभूढ लखे आपतो हुतो. ॥ ६५ ॥

यस्मिन्नुरोद्वयसनिःसृतसिन्धुरङ्क-

क्रीडन्सुरासुरपुंरंध्रिपयोधराणाम् ।

कस्तूरिकामलयजद्रवसान्द्रपूरा

रेजे यमीसलिलसंवलिता गङ्गा ॥ ६६ ॥

यस्मिन् शत्रुं जयाप्री उरोद्वयसंहृदयप्रमाणं निःसृता निर्गता सिन्धुर्नदी यस्या यमु-
नायाः सलिलैः संवलिता मिश्रितजला गङ्गेय रेजे विभाति स्म । किंभूता सिन्धुः । अत्रे
जलात्सङ्गे क्रीडन्तीनां जलकलैः कुर्वाणानां सुराणां देवानामसुराणां दानधानां पातालधामिनां
प्रथमनिकायभवनपतिनिर्जराणां वा पुरंध्रीणां वधूनां पयोधराणां विविधपञ्चलताकलितस्त-

યસ્મિન્ શયુંજયે વિમલાચ્છોપરિ ઘર્તમાનઃ પૂષા સૂર્યઃ સ્વપોતો જ્યોતિરિદ્ગુણઃ
'સપ્તઙ્ગ' इति लोकप्रसिद्धः । तस्य पोतो बालकः स्वपोत एव शिशुः तद्वर्तिकचिन्मिपि
સ્વસ્વમાર્ગે શોભામયત્ દર્શાવતિ સ્મ । કિંમૂતઃ । પૂષા મુષિતા આસ્તિથ્ય ગૃહીતા ઉચ્છ્રાણાં
કિરણાનાં સદૃશ' દર્શાવતી તસ્ય લક્ષ્મીઃ શ્રીયંસ્થ । કેઃ । અનગ્યામિરસાધારણામિઃ
મળીનાં નાનાધિધરત્નાનાં ધોરણીભિઃ શ્રેણીભિઃ વલ્લતાનિ ઘટિતાનિ તથા તુદ્ગાન્યઙ્ગકયાણિ
મૃદ્ધાણિ શિવરાણિ તેષામદ્ગુણરઝિરેઃ । સદ્મૂર્તીભિરિત્યર્થઃ । કિંમૂતેઃ । દલિતો વ્યાપાદિતઃ
સંતમસાનામત્થકારાણાં પ્રચારઃ પ્રસારો ચૈઃ ॥

શ્લોકાર્થ

વિમલાચ્છ પર્વત ઉપર જેથી અધકાર સમૂહ નાશ કરાયો છે તે અમૂલ્ય રતનની
પ'કિત વડે નિર્માણ કરાયેલા ગગનચૂંબી શિખરોનાં આંગણાંએ જેનાં હૃદય કિશ્કીની
લક્ષ્મીનું હરણ કર્યું છે તે સૂર્ય બાલપદોતની જેમ કંઈક જ પ્રકાશ ધારણ કરનારો
બન્યો. ॥ ૬૮ ॥

અહોરાત્રસ્થાસ્નુદયદમિતભાસ્વદ્ભ્રમકરીં
મળીશુક્લશ્રેણીં હૃતતમસમશ્રાધ્યપધિકીમ્ ।
વિલોચયેતત્પદ્માકરકમલિનીરાજિરનિશં
ગલગ્નિદ્રામુદ્રાં કલપતિ સમુદ્બોધકમલામ્ ॥ ૬૯ ॥

પતસ્ય શયુંજયાદ્વેઃ પદ્માકારાણાં કમલમણ્ડલશાન્તિમરસાં કમલિનીનાં રાજીચિનીનાં
રાજિરનિશં નિગતઃ તત્કલિનમપિ સમુદ્બોધમ્ય નમ્યગ્નિપદ્માશસ્ય કમલાં લક્ષ્મીં કલ-
યતિ ધસે । કિંમૂતાં કમલામ્ । ગલગ્તી નિયાગ્તી નિદ્રાસંકોચલક્ષણા તન્મ્રા તસ્યા મુદ્રા
મુદ્રણં સ્થાપાયસ્યા યસ્યાઃ સ્થા તામ્ । કિં કૃત્વા । મળીનામાર્ભકરમર્ભકરાવીનાં માળિ-
શ્યાનામ્ । દ્વેદીપ્યમાનમળિમયનામિત્યર્થઃ । શુદ્ધાણાં શિવરાણાં શ્રેણીં ધોરણીં વિલોચય
દ્રુષ્ટ્વા । કિંમૂતામ્ । અહોરાત્ર દિવસે નિશાયાં ચ નિરવધિસમયં યાવન્નિત્યં સ્થાસ્તૃનાં
વસનશીલાનાં તથા ઉદયતામમ્યુદ્ગર્મ ધજતાં તથા અમિતાનાં પ્રમાણરહિતાનાં સંલ્યા-
તીતાનાં ભાસ્વતાં ભાસ્કરાણાં ભ્રમકરીં પ્રાન્તિવિધાયિકામ્ । પુનઃ કિંમૂતામ્ । હતાનિ
શ્યસ્તાનિ ગલે ગૃહીત્યા નિષ્કાશિતાનિ તમાંમિ પ્ચાન્તાનિ ચયા તામ્ । પુનઃ કિંમૂતામ્ ।
અગ્રાણાં મેધાનામધ્વજે માર્ગસ્ય ગગનપદ્મેર્થાં પધિકીં પાન્ધીમ્ । અર્ચકપામિત્યર્થઃ ।
'અર્ચ' ઓમપયોદયોઃ' इत्यनेकार्थः ॥

શ્લોકાર્થ

રાત્ર ને દિવસ ઉદય પામતી સૂર્યની પ્રાન્તિ કરાવનારી અને અધકારનો નાશ
કરનારી ગગનચૂંબી રતનમય શિખરોની શ્રેણી જોઈને, શયુજ્યના સરોવરમાં રહેલી

अभिलोनी पंडित सङ्केत्यश्च निद्रावस्थानो त्याग करीने विकासश्च अथत अवस्थाने
निरंतर प्राप्त करनारी अनि. ॥ ६६ ॥

यस्मिन्नुद्वहता कर्नीमिव लतां युनेव भूमीरुहा
स्वामोदैः स्वजनैरिव स्मितमुमैः पात्रैरिवोद्यन्मधु ।
प्रीत्या भोजयितुं वराशनमिवानेके द्विरेफाः समं
स्त्रीभिर्नागरिका इवोन्नततयामन्यन्त मन्यामहे ॥ ७० ॥

यस्मिन् दारुजये युनेव तरुणेनेव भूमीरुहा यिनिद्रुमेण अथ च भूमीजग्मता व्यव-
हारिणा नागरिकाः पौरजना इव अनेके बहवो द्विरेफा भ्रमरा भृङ्गाः आमन्यन्त आकार्य-
न्त । कथम् । समं सार्धम् । काभिः । स्त्रीभिः नागरीभिरिव भ्रमरीभिः सह । कथा । उन्नत-
तया महत्त्वेन उच्चैः शिरस्त्वेन महातरुणेन अथ महाव्यवहारित्वेन चेत्यत्रायं हेतुः । के-
कथा आह्वयन्ते स्म । आमोदैः परिमलैः । केरिव । स्वजनैरिव स्वगोत्रजातैरिव । भूमीरुहा
किं कुर्यता । उद्वहता उन्माद्यत्येन वहता विभ्रता अङ्गीकुर्यता घण्टामपि क्रतूनां सर्वदा
तत्राप्रौ स्थायुकत्वेन पाणिग्रहणं कुर्यता च । काम । लतां वनवल्लीम् । कामिव । कर्नीमिव
कुमारिकामिव । किमर्थमागम्यन्त । भोजयितुं भोजनं कारयितुम् । कथा । प्रीत्या ।
स्त्रीभिर्नृत्नहेन स्थायुकत्वेन किं कर्मतापन्नम् । उद्यन्मधु प्रकटीभवन्मकरन्दम् । किमिव ।
वराशनमिव गहनमरुमीकृतप्रधानभोज्यास्वाचलेद्यद्योष्यभोजनमिव । केः । स्मितैः विक-
सितैः कुसुमैः पुष्पैः । कैरिव । पात्रैरिव स्वर्णांघ्रिमयैरिव ।

श्लो० ६९

केऽथ व्यावहारी जेम युवान पुत्रुपनी साथे पोतानी कन्यानां पालिश्रद्धां करावधाना
समये, श्री सहित नागरिकेने प्रीतिबोलेन भाटे आभंगणु आपे, तेम विकस्वर वृक्ष
साथे लताश्च कन्यानां पालिश्रद्धां समये, पोताना परिभलश्च इषी स्वजनेः वटे विकसित
पुष्पाश्च सुवर्णं पात्रोभां भरदृष्टी श्रेष्ठ रसतुं प्रेमपूर्वकं बोलेन करवा भाटे भ्रमरीभ्यो
सहितं भ्रमरीने आभंगणु आपवाभां आभ्यु. ॥ ७० ॥

सिन्धुः सुता इव पिता त्वरमाणमावाः
प्रोत्कृष्टिताः प्रदधतीः सरसीजभूषाः ।
प्रास्यापपत्प्रति पतिं जगधि तरङ्गैः
सत्राङ्गरसकमटैरिव सिद्धयैव ॥ ७१ ॥

सिद्धरीः भोरानुजयापत्तः सिन्धुमनुदंशापि महानदीः सर्वतुंस्थानत्येन जलधराका-
नजहलीमवप्रदत्तप्रदायव्यवहोपिक्ततोपिनीः जगधि समुद्रं भर्तारं प्रति प्रास्यापव-

ત્રેપયતિ સ્મ । કથમ્ । સપ્તા સાર્ધમ્ । કેઃ । તરજ્ઞેઃ મગનાઙ્ગુણાલિઙ્ગનલોલકલ્લોલૈઃ । કેરિય । અથ વા ઉપ્રેક્ષયતે—અઙ્ગરક્ષકમટેઃ શરીરયત્નવિધાયકધીરૈરિય । ક હ્ય પ્રાસ્થાપયત્ । પિતૈય । યથા જનકઃ સ્વસ્વતાતઃ સુતાઃ આન્મપુત્રીઃ પતિ પાણિમૃદીતાર' પ્રતિ પ્રસ્થાપયતિ । કિંમૃતાઃ સિન્ધુઃ સુતાઘ । ત્વરમાણઃ શીઘ્રતરો ભાગઃ । મૃયતે ઉત્પદતે કર્મથશતયા મૃયો મૃયઃ સંસારઃ અનેનેતિ ભાગ આત્મા ચિત્તાધિપ્રાયશ્ચ યાસામ્ । પ્રાયો યર્પાકાલે નયસ્થરિતં ચલન્તિ । સ્ત્રિયોઽપિ પતિમિલનાર્થં ત્વરિતા અન્યુત્સુકાશ્ચ મયન્તિ । પુનઃ કિંમૃતાઃ । પ્રોત્કણ્ઠિતાઃ પ્રકર્ષેણ ઉત્કૃષ્ટઃ કણ્ઠઃ ઉપકણ્ઠઃ સંનિધાન' સંજાત આસામ્ ઉર્ધ્વો કણ્ઠો પાની-યપૂર્ણો સંજાતાવાસામિતિ પ્રોત્કણ્ઠિતાઃ કણ્ઠાવુષ્ણમૃદા વા । 'કણ્ઠો ધ્વનૌ ન'નિધાને પ્રીયાયાં મદ્નદ્રુમે' હર્યનેકાર્થઃ । તથા પ્રકર્ષેણાત્કણ્ઠા ઔત્સુક્યં મર્તૃત'ગમે જાતમાસામ્ । પુનઃ કિં કુર્વંતીઃ । સરસીજાગિ ધિવિધકમલાનિ તૈઃ કૃત્વા મૃષા શોભા યાસામ્ । પક્ષે પદ્માન્મુપલક્ષ્મણાન્કુસુમાનાં મૃષા દારાદિમામરણાનિ યાસામ્ । અથ વા કમલકુસુમાગિ દારરૂપાગિ તથા મૃષા ધિવિધામરણાનિ યાસામ્ । 'પ્રાયોઽધિપ્રાયશ્ચસ્તુનોઃ । સ્વભાગજન્મ-સત્તાત્મક્રિયોલીલાધિવૃત્તિષુ ॥ ચેટાયોન્યોર્બુધે જન્તૌ શુક્તારાદૈશ્ચ કારણે । શબ્દવૃત્તિરેતૌ ચ' હત્યનેકાર્થઃ ॥

શ્લોકાથ'

જલદીધી જવા માટે ઉત્સુકે ખનેલી અને કમલોનાં આભૂષણો પારણ કરતી પોતાની ચીઠ મહાનદીઓને, ચિતાની જેમ શત્રુજય પર્વત તરંગોરૂપી અંગરક્ષકો સાથે તેઓના પતિ સમુદ્ર તરફ મથાણુ કરાવતો હતો. ॥ ૭૧ ॥

શશાઙ્ગકરસંગમક્ષરદમન્દપાયઃપ્લવૈઃ

ક્ષયચિદ્ધિધુમર્ણીમયઃ કલયતિ સ્મ સાલઃ શ્રિયમ્ ।

પ્રચણ્ડતરચણ્ડરુકિરણતાપસંતાપિતઃ

પ્રતિભ્રમમિ વામૃતૈઃ પ્રવિદધન્નિજેનાપ્લવમ્ ॥ ૭૨ ॥

ક્ષયચિત્કુપ્રાપિ શત્રુ'અયે વિધુમર્ણીમયઃચન્દ્રકાન્તરત્નચરિતઃ સાલઃ પ્રાકારઃ શ્રિયં શોભાં કલયતિ ધતે । કેઃ । શશાઙ્ગસ્ય ચન્દ્રસ્ય કરાણાં કિરણાનાં સંગમેન સંપર્કે'ણ ક્ષરતાં નિઃસરતામમગ્દાનાં મૃયસાં પાથસાં પાનીયાનાં પ્લવૈઃ પૂરેઃ કૃત્વા । ઉપ્રેક્ષયતે—પ્રચણ્ડતરેણ અતિશયેન તીવ્રેણ ચણ્ડરુચઃ સૂર્યસ્ય કિરણાનાં યવોતિષાં તાપેનોષ્મણા સંતાપિતો વ્યાકુલીકૃતઃ સન્ પ્રતિશ્લિષ' રાર્ષી રાર્ષી પ્રતિ અમૃતૈર્નરિઃ કૃત્વા નિજેનાત્મના આપ્લવ'સ્માન' પ્રવિદધત્ કુર્ષન્નિષ ॥

શ્લોકાથ'

શત્રુજયપર્વત ઉપર ચન્દ્રકાન્ત મહિયો નિર્માણુ કરાયેલો પ્રાકાર શોભે છે. ચન્દ્ર-દિ સો ૮૪

કિરણોના સંપર્કથી અત્યંત સ્ત્રવી રહેલા પાણીનાં પૂરથી સૂર્યના પ્રચંડ તાપ વડે ચંત્ર
બનેલા પોતાને અમૃત વડે બાણે સ્નાન કરાવતો ન હોય ! ॥ ૭૨ ॥

લીલાયમાનાઘ્રિજમૌલિદેશે કેશાનિવોચ્ચૈઃપ્રસરત્પયોદાન્ ।

ધૂપાયતીવાસનિકેતધૂપધૂમૈર્વિલાસીવ સ સિદ્ધશૈલઃ ॥ ૭૩ ॥

સ ઘ્રિજગચ્છિલયાતઃ સિદ્ધશૈલઃ શયુજયાઘ્રિઃ નિજસ્વાત્મનો મૌલિદેશે શિરઃસ્થાનીય-
શિખરાપ્રભાગે લીલાયમાનાન્ લીલયાચરતો વિઘ્નમ્ ભજન્તઃ ક્રીડયા આચરતો વા
કેશાનિય કુન્તલાનિય મસ્તકોપરિ શોભાં વિઘ્નતઃ ઉચ્ચૈરુર્ધ્વ પ્રમરતો વિસ્તારં પ્રાપ્નુવતઃ
પયોદાન્ જલધરાન્ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—આપ્તાનામહંત્યાં નિકેતેષુ શૃંગેષુ પ્રાસાદેષ્વિત્થયઃ ।
ઉત્પ્રેક્ષ્યમાનાગુરુવાતધૂપાનાં ધૂમેઃ કૃત્વા ધૂપાયતીય । સુગન્ધીકરોતીય । ક ઇવ । વિ-
લાસીય । યયા સ્વ્યાદિભોગાસક્તત્વેન વિલાસયાન્ પુમાન્ કૃષ્ણાગુરુપ્રમુખધૂપધૂમૈર્નિજ-
કેશાન્સુરભવતિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ કોઈ વિલાસી પુરુષ કૃષ્ણાશુરુ આદિ ધૂપ વડે પોતાના કેશ સુવાસિત કરે
તેમ શયુજ્ય પર્વત પોતાના મસ્તકે (શિખરના અગ્ર ભાગે) કેશની જેમ રહેલા મેધન,
જિન પ્રાસાદોમાં ઉવેબેલા ધૂપના ધૂમાડાઓથી બાણે સુવાસિત કરતો ન હોય ! ॥ ૭૩ ॥

અર્કાથુસંપર્કિપતઃકાન્તાભિવોવિનિષ્પાતિહુતાશદેતિભિઃ ।

મળીવિહારાઃ પ્રણયન્તિ યસ્મિન્પશ્ચાગ્રિકર્ણં વચચનાપિ યોગિવત્ ॥ ૭૪ ॥

યસ્મિન્વિમલાચલે વચચનાપિ કુત્રચિદપિ પ્રદેશે મળીનામન્તઃસંહધાર્કઃકાન્તા-
નિક્ષ્યાનાં વિહારાઃ પ્રાસાદાઃ યોગિવતાપના ઇવ પશ્ચાગ્રિકર્ણં ચતત્પુ દિશુ ચન્દ્રાગ-
મશ્ચાદિતકાષ્ઠાપ્રયઃ પશ્ચમે ભાસ્વાંઘ્રિતિ પશ્ચામિસ્તાધનં કૃત્વં પ્રણયન્તિ કુરંતે હિતિ ગર્ભિ-
તોપ્રેક્ષા । કાઘિઃ કૃત્વા । અર્કસ્ય સૂર્યસ્યાંશુભિઃ કિરણૈઃ મમ સંપર્કઃ મયોગોડ્ભવેતી-
તારશા વે ભાસ્વરમણસ્તેષ્યઃ અમિતશનુદિશુ વિશેષેણ નિષ્પન્નનશીલાનાં હુતાશાનામનુ-
ચિટ્ટવદ્ધીનાં દેતિભિર્જ્વાલાભિઃ ॥

શ્લોકાર્થ

સૂર્યનાં કિરણોના સંપર્કથી સૂર્યકાન્ત મળિઓમાંથી નીકળતી અગ્નિની જ્વા-
લોએ વડે શયુજ્યના મળિમય પ્રસાદો યોગીની જેમ બાણે પશ્ચાગ્રિકર્ણ તપ કરતા હતા-

શ્લોકાર્થ

ત્રણે જગતની નગરીઓના વેશવને જીતનારા પાદલિપ્તપુરના વેશવથી પરાભવ
પામેલી સ્વર્ગપુરી અમરાવતી, જગતના અણા, બ્રહ્મા પામે પાદલિપ્તપુરીની તુલના પ્રાપ્ત
કરવા માટે ત્રણે સ્વયં આવીને શત્રુજયની ઉપાસના કરતી ન હોય । ॥ ૪ ॥

સુરાદિપરિવારિતા કિમમરાવતી સ્વર્ગતઃ

ક્ષિતૌ કિમુપજગ્મુપી વિમલશૈલયાત્રાકૃતે ।

દ્વિજિહ્વનિચિતાશ્રયં કિમુ વિદ્યાય મેઠં વલ્લે-

સ્તાગતિમિદ શ્રિયા સ્ફુરતિ પાદલિપ્તં પુરમ્ ॥ ૫ ॥

ઇદં શાસ્ત્રં જયશૈલતલ્લહટ્ટિકાયાં પાદલિપ્તં પાદલીતાનાભિધાનં પુરં શ્રિયા શોભયા
લક્ષ્મ્યા યા સ્ફુરતિ દીપ્યતે । અગ્નેશ્વર્યતે—વિમલશૈલસ્ય પુણ્ડરીકાગ્રેર્વાત્રાકૃતે સ્પર્શ-
દેવદર્શનપૂજનાદયર્થં સ્વર્ગતો દેવલોકાક્ષિતૌ પૃથિવ્યામર્થાદ્વિમલાચલસંનિધૌ સમ્પલ્લભ્યકારેણ
મહર્ષ્યાં ઉપજગ્મુપી સમાગતા કિમમરાવતી રુદ્રનગરીય । કિમૂતા । સુરા દેવાઃ । આદિ-
શબ્દાદેવ્યઃ રુદ્રાણ્યઃ મન્વિદરાણિ કોટ્યાપ્યઃ વનानિ મરાંસિ પુરીપરિકરાદિં સર્વમપિ
સંગૃહ્યતે । સુરાદિભિઃ પરિવારઃ સંજાતોડસ્યા इति પરિવારિતા પરિચ્છદકલ્પતા । ઉતાય
યા ઇદં ગિરેદપાગ્ને આગતં સંપ્રાપ્તં બલેર્ગમિષ નાગલોક इव । કિં કૃત્વા । દ્વિજિહ્વ-
યુજંગમૈઃ પિશુર્ગેર્વા નિશ્ચિતં વ્યાપ્તામાશ્રય સ્વસ્થાનં વિદ્યાય સ્વક્રમ્યા । યતુક્તમ્—‘યુક્તિર્જિ-
હ્વાભિર્હસ્તૈઃ શતદ્વસ્તૈર્થં ત્યજેત । ગજં હસ્તસહસ્રેણ દેશત્યાગેન યુજંગમ ॥’ इति ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુજયપર્વતની તલાટીમાં પાલીતાણા નામનું નગર શોભે છે; તે ત્રણે વિમલાગરીની
યાત્રા કરવા માટે સ્વર્ગમાંથી પૃથ્વી ઉપર આવેલી દેવનગરી અમરાવતી ન હોય । અથવા
દ્વિજહ્વ (નાગ) વડે વ્યાપ્ત થોતાનું આશ્રયસ્થાન ત્યજીને પાતાળ નગરીએ શત્રુજયની
તલાટીમાં વાસ કર્યો ન હોય । (કહ્યું છે કે : શિંગડાવાળાં પશુઓથી દશ હાથ, હાથીથી
હજાર હાથ દૂર રહેવું અને દ્વિજહ્વ (હજીન) થી બચવા દેશનો ત્યાગ કરવો. ॥ ૫ ॥

મહાદિતમિદોદયત્પરમસાતમાશંસતાં

પુરી નિજનિવાસિનામમુમતાં સમૂહાનસૌ ।

મહોદયમરાપુરં વિમલશૈલમૂલાધ્વન

નિર્નીપુરમુના કિમુ સ્થિતવતી સમેત્યાન્તિકે ॥ ૬ ॥

અસૌ પાદલિપ્તાભિધાના નગરી અન્તિકે શનુજયાંત્રિસમીપે સમેતયાગત્ય સ્થિતપતી
 ઉપાસ સ્થિતિ કૃતપતી । ઉત્પ્રેક્ષયતે—નિજનિવાસિનાં સ્વસ્યાં નિતરાં સાતેન ધસનાશી-
 લાનામ્ । ‘નિજનિવેવિનામ્’ इति पाठे तु निजमात्मानं नितरामतिशयेन सेवन्ते इत्येवंशी-
 લાનામસુમતાં પ્રાણિનાં સમૃદ્ધાન ગણાન અસુના પ્રત્યક્ષલક્ષ્યેણ વિમલશૈલરૂપો ધો મૂલઃ
 અત્યરોડ્ધ્વા માર્ગસ્તેન કૃત્યઃ મદોદયો મોક્ષઃ અથ વા મહાનતિશાયી ઉદયઃ માનસ-
 મીહિતં સર્વસંપત્પ્રાપ્તિર્વસત્ તાદૃશં મહાપુરમનમ્સુચવિધાયકત્વાત્સર્વનગરામ્પધિક-
 પતનં કિમુ નિનીપુનંતુભિચ્છેરિષ । અસુમતાં કિં કુચતામ્ । મયઃ સંસારઃ સ પ્રયાહિતઃ
 શનુનં વિપતે હિતે શુભોદયોં યસ્માત્સોડ્ધિતઃ કેવલાનિષ્ઠતરાયતિફલપદસ્તસ્ય મિદા
 ધ્યાપાદનં તથા કૃત્વા ઉદયપ્રકટીમયત્પરમમુકુટ સાતં શર્મ આશંસતાં વાક્ષતામ્ ॥

શ્લોકાધર્

શનુજ્યની પાસે રહેલી પાદલિપ્તપુરી, જાણે સંસારરૂપી શનુને નાશ કરવાથી
 પ્રાપ્ત થતાં પરમશુભની ઇચ્છાવાળા સ્વનગરનિવાસી જીવોના સમૂહને વિમલગિરીરૂપ
 શેષભાગ દ્વારા મોક્ષપુરી તરફ લઈ જવા ઇચ્છતી ન હોય । તેવી થોભે છે. ॥ ૬ ॥

વિજત્ય નિજવૈભવૈઃ સુરનરોત્તમામિનાં

સ્ફુરત્પુરપરમ્પરા જગતિ પાદલિપ્તં વર

પરશ્વતજિનેશ્વરાશ્રયશિલાઢ્ઢાણાલિઙ્ગિની-

દ્વિપદિજયોધિકાં વ્યપૃત વૈજયન્તીરિવ ॥ ૭ ॥

પાદલિપ્તં પુરં નામ નગરં દ્વિપતાં ધ્રિયા કૃત્વા સ્વપ્રતિમહાનાં વિજયસ્ય પરામયસ્ય
 યોધિકાં કથયિષીમ્ । ‘નિજવિનેશાશ્રયતત્ત્વયોધિકામ્’ इति नेपथे । ઉત્પ્રેક્ષયતે—વૈજ-
 યન્તીર્મહાપતાકા વ્યપૃત ધારયતિ સ્મેષ । કિંબૃતા વૈજયન્તીઃ । પરશ્વતાઃ શતસહસ્રસ
 યયાકાઃ યે જિનેશ્વરાણાં તીર્થકરાણામાશ્રયા ગદાઃ । પ્રાસાદા હૃત્યર્થઃ । તેષાં શિલાઢ્ઢા-
 ણાનિ શૃંગાજિરાણિ આલિઙ્ગત્યાશ્ચિલ્પ્યન્તીત્યેવંશીલાઃ । કિં કૃત્વા વ્યપૃત । જગતિ
 શ્રેલોક્યેડપિ સુરા દેવાઃ નરા માનવા ડરણા અસુરનાગાસ્તેષાં સ્યામિનાં નાયકાનાં
 સુરેન્દ્રવરેન્દ્રનાગેન્દ્રાણાં સ્ફુરતાં લક્ષ્યા દીપ્યમાનાનાં પુરાણાં નગરાણાં પરમ્પરાઃ શ્રેણી-
 નિજવૈભવૈઃ સ્વક્રીયસમૃદ્ધિયોમાતિશર્દૈર્વિજિત્ય પરિભૂય ॥

શ્લોકાધર્

જગતમાં શેષ જીવી પાદલિપ્તપુરીના હબરો જિનપ્રસાદોનાં ચિખરો ઉપર રહેલી
 ધ્વજઓ જાણે સુર અસુર અને માનવોના સ્વામીઓની અનેક નગરીઓ જીવીને શનુઓ
 પર નિજ્ય મેળવ્યાને સંદેશ આપનારી વૈજયન્તી ન હોય ? તેવી ધ્વજઓ
 થોભે છે. ॥ ૭ ॥

સ કોઽપિ તત્તદુત્તમજાતિજનિતઃ કશ્ચિદનિર્દિષ્ટનામા જનો લોકો નાજનિ નો સજા-
તઃ । સ કઃ । યેન જનેન યાત્રાકૃતે શરૂંજયયાત્રાર્થે નાગમિ નાગતમ્ । ક્રિયત્ । વિમલ-
ભૂમતા શરૂંજયશેલેનાહતવદાકારિતેનેય । ‘નિહોત્રો’ હિ લોકપ્રસિદ્ધા । યથા ક-
શ્ચિત્સંમાનપૂર્વકક્રમાકારિત આગચ્છતિ । ક્રિયૂતેન વિમલાગ્રિણા । મહોદયો મોક્ષઃ મહાન
ત્રિભુવનજનતાનિપેવ્યલક્ષણોઽમ્યુદયસ્તં ચિદધાતિ કરોતીત્યેવંશીલેન ચ પુત્રઃ સા કા-
ચિદચલા પૃથિવી નાભવદ્વ યમ્ય । યાચલા પથિ માર્ગે તથાગ્રિકૈઃ શરૂંજયયાત્રાકારકૈઃ
પથિગ્રતાં પાવનીભાવં નાનીયત ન પ્રાપિતા । કેરિય । ત્રિપથગાપ્રવાહૈરિય । યથા ગદ્ગાયા
ઓધૈઃ સહસ્રસંહયાભિવેણિભિઃ પવઃપુરઃ પથિગ્રતાં નીયતે પ્રાપ્યતે ॥

શ્લોકાર્થ

મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી આપનાર એવા વિભલાચલ વડે બાણે બોલાવાયેલો ન હોય તેવો
કોઈ પણ માણસ નહીં હોય કે જે વિભલાચલની યાત્રાએ આંચો ન હોય ! એવી કોઈ
પૃથ્વી નહીં હોય કે જે ગંગાના પ્રવાહની જેમ યાત્રિકો વડે પવિત્ર કરાઈ ન હોય ! ॥ ૧૧ ॥

શિવશ્રિય ઇવાવનીવલયશાલિલીલાચલં

જનૈઃ પ્રચલિતૈઃ સમં પરિજનેન શરૂંજયમ્ ।

સ્વયર્તિવિવિધામુમત્પ્રકરકીલનાવિશ્રમા-

દ્યુઃ સુલભિહાસિલા અપિ દિશાં પ્રદેશાસ્તદા ॥ ૧૨ ॥

તથા તસ્મિન્ સંયમસ્થાનાવસરે હૃદ જગતિ અલિલાઃ સમસ્તા અપિ દિશાં દરિતાં
પ્રદેશાઃ ભૂમિભાગાઃ સુગં શર્માતિશયં દધુર્ધૃતવન્તઃ । કુતઃ । સ્વસ્મિન્નાત્મનિ વિપયે વર્ત-
ન્તે તિષ્ઠતીત્યેવંશીલાસ્તથાવિધા અનેકજાતીયા યે અસુમન્તઃ । પ્રાણિનઃ જનાઃ સત્પત્ર-
નગજયાત્રિકરભમદિગૃપમપ્રમુખાસ્તેષાં પ્રકરાઃ સમુદાયાસ્તેઃ કૃત્યા કીલનાસ્તાદનાઃ
પીઠાઃ તામ્યો વિશ્રમઃ ક્ષણમાત્રં સ્વસ્થીભયનં તાદનાદિરમણં તસ્માત્સકાશાર્દૈવિશ્રમઃ
શરૂંજયાચલં પ્રતિ પરિજનેન સ્વસ્થમમસ્તપરિવારેણ સમં પ્રચલિતૈઃ પ્રસ્થિતૈર્જનૈઃ ધા-
મિકાદ્યૈઃ । ઉપેક્ષતે—શરૂંજયમ્ ॥ શિવશ્રિયો મોક્ષલક્ષ્યા અવનીવલયે ભૂમીમણ્ડલે શાયતે
શોભતે રૂપેવંશીલં લીલાચલં પ્રીટાકરણાર્થં પવંતમિષ ॥

શ્લોકાર્થ

પોતાના પ્રદેશમાં રહેલા અનેક જાતનાં પ્રાણીઓના સમૂહથી ક્ષણમાત્ર જ વિશ્રામ
પામના એવા સર્વે દિશાઓના પ્રદેશો, શરૂંજય તરફ પ્રયાણ કરી રહેલા માનવો વડે
સતેજ અનુભવના દત્તા. ખરેખર શરૂંજય પવંત મોક્ષરૂપી લક્ષ્મીને કીડા કરવા માટેનો
આ કીડાપવંત ન હોય ! તેવો શોભે છે. ॥ ૧૨ ॥

महेन्द्रमिहिराङ्गजाम्बुनिधिधामपौलस्त्यदि-
 वपयेषु पृथु पप्रये प्रथितजन्तुसार्धैस्तथा ।
 तिलैर्न जगतीतलं क्वचिदलम्भि कीर्णैर्यथा-
 वसानमिव मानसैर्जनमनोरथस्फूर्जितैः ॥ १३ ॥

प्रथितैः सकर्तव्यैः सद्गुणैर्वा जगति विख्यातिमद्भिर्जन्तुनां भविकप्राणिनां सार्धैः । संय-
 सार्धौ तु देहिनाम् इति हैम्याम् । वृद्धैः 'पाण्यसार्धैः' इति पाठे तु पाण्याः विमलमिरि-
 मार्गं प्रति स्थायुक्तास्तेषां प्रकरैरिति । महेन्द्रः शक्रः मिहिरः स्वयं । तस्याङ्गजो नन्दनो
 यमस्तथाम्बुनिधिधामा वरुणस्तथा पौलस्त्यो धनदस्तेषां दिशो हरितः पूर्वा, पश्चिमा,
 दक्षिणा, उत्तरा, तासां पथेषु मार्गेषु पृथु विस्तीर्णं विपुलं यथा स्वास्तथा तेन प्रकारेणा-
 तिघातुर्येन पप्रये विस्मृतम् । यथा येन प्रकारेण विकीर्णविक्षिप्तस्तिलैः केदधारिधान्य-
 पिशोषैः क्वचिन्कुत्रापि स्थाने जगतीतलं भूमण्डलं नालम्भि न प्राप्तम् भूमैरुत्सङ्गो न लेभे
 जनमस्तकैः येयातिष्ठम् । विक्षिप्तास्तिलाः क्षितौ नापनग्मित्यर्थः । किमिव । अवसानमिव ।
 यथा मानसैर्मनःसंयन्धिभिर्जनानां मनोरथानामभिलाषाणां स्फूर्जितैर्विलसितैरवसानं प्राप्तो
 न प्राप्नोते संसारिणां प्राणिनामवमानमेव नास्ति । 'इच्छा ह्य आगतस्तमा अमस्तया'
 इत्युत्तराध्ययनोक्तेः ॥

श्लोकाधः

ध-द्वन्त्री दिशा पूर्व, पश्चिम, यमनी दक्षिण अने कुबेरनी उत्तर ओम आरे दिशाओना
 भार्गो शत्रुं गयता यात्रिकोथी व्याप्त अनी गया. ओम अद्दरथी नापेता तेन अद्दर ने
 अद्दर रडे परंतु पृथ्वी पर देभाता नथी तेम असंभ्य यात्रिकोथी द्विभागा देभाता
 न होता. अर्थात् ओम अनुभोनी धम्भाने अंत नथी तेम यात्रिकोनी संभ्याने अंत
 न होता. ॥ १३ ॥

चलत्सु विमलाचलं निखिलयात्रिकेप्वोजसा
 पुरस्त्वरितमैयरुः क्वचन केचिदुत्कण्ठिताः ।
 रुहीतुमनसः शिवश्रियमिवागमेनाग्रतः
 स्वयं प्रथमतः परेष्विव घनार्थिनोऽर्थप्रथाम् ॥ १४ ॥

क्वचन कुप्रचितस्थाने उत्कण्ठिताः श्रीशत्रुं जययात्राजिनदर्शनोत्सुकितचेतमः केचन
 पुरुषा भोजसा चलनं कृत्वा त्वरितं शीघ्रं पुरः संवजनाग्रे केषांचिद्वजनामपेक्षया या-
 यरुः आगताः । केषु सत्सु । क्रमादनुक्रमेण श्रेण्यादिपरिपाटया निखिलेषु सर्वेषु या-

ત્રિકેપુ જનેપુ યિમલાચન્દ્ર શાનુંજયદીન્દ્ર પ્રતિ ચન્દ્રસુ પ્રતિષ્ઠમાનેપુ મતસુ । ઉત્પ્રેક્ષયતે-
અગ્રતઃ પુરસ્તાદાગમનં આગમને કૃત્યા પ્રથમતઃ પૂર્વમેવ સ્વયમાગમના શિયશ્રિયં મુચિત્વશ્મી
ગૃહીતુમનસઃ આદાતુકામા इय । કે इय । ધનાર્થિન इय । પરેપુ અગ્યેપુ દ્રવ્યામિત્યાપિ
યિગતો મતઃ કિટ્ટો રત્નોત્પત્યા ચસ્માત્તાદશમચન્દ્રમ્ । રોહણાદ્રિમિત્યર્થઃ । પરદેશં વા પ્રતિ
વજારસુ અત્યૌત્સુકયાદતિશાયિતૃષ્ણામાજો ધનાર્થિનઃ વહુલાભામિત્યાપિનઃ અતિધનલુપ્થાઃ
નિઃપ્રત્યૂહમાજન્મસુલ્લકારકત્યેન શિયશ્રિયં કલ્યાણકૃત્ત્વનાદિભમંવદ્ ગૃહીતુકામા અગ્રે
ગચ્છન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

યાત્રા કરવા માટે ઉત્સુક બનેલા યાત્રિકો બીજા બધા યાત્રિકોથી જલ્દી જલ્દી ચાલતા
આગળ ને આગળ જતા હતા. જેમ ધનલોભુષ્ટ પુરુષો ધનપ્રાપ્તિ માટે પરદેશ જતા
ધનાર્થી સાથે ને સાથે આગળ જાય તેમ મોક્ષરૂપી લક્ષ્મી ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છાથી બધે
યાત્રિકો આગળ ચાલતા હતા. ॥ ૧૪ ॥

પુરઃપ્રચલિતૈર્જનૈર્ધનનિરૂદ્ધવર્ત્માન્તરઃ

પુનઃ પ્રણુદિતસ્તમાં દ્રુતમુપેત્ય પથાત્તનૈઃ ।

અમન્યત તદા હ્રદા કચન યાત્રિકૈઃ સ્વં ભ્રમ-

દ્વરદૃષ્ટિતં ક્ષણં કળમિવાતિસંવદ્ધિતઃ ॥ ૧૫ ॥

તદા મંચમસ્થાનસમયે ક્વચ્ચન કુત્રચિત્સ્થાનકે કઘિયાત્રિકજનો ભ્રમતિ ભ્રમર્ણી કુર્વાણિ
પરદેશકે કળમ્પૂર્ણીકરણોપયુક્તપાપાણયુગલરૂપે ઘટિતં યોજિત તદન્તર્નિશ્ચિત્તં કળં ધાગ્યમિષ
ક્ષણં નિમેષમાર્ગં હ્રદા સ્વમનસા સ્વમાત્માનમમન્યત જાનાતિ સ્મ । કિંમૂતો યાત્રિકઃ । અત્ય-
ધિકં સંવદ્ધિતઃ વહુજનસંમર્દેન પથારાગચ્છદ્ધિઃ પુરઃપ્રચલ્લિષ્ઠ જનૈરતિસંકીર્ણનયા નિષ્પીઢિતઃ ।
અતઃ પથ પુનઃ કિંમૂતઃ । પુરોડગ્રે પ્રચરિતેઃ ક્રમાક્રમાભ્યાં પ્રસ્થિતૈર્જનૈર્લોકેર્ધનં વહુ નિર્વિદ્
વા નીરવ્રમગતરાહરહિતં વા નિરુદ્ધમતિમંકીર્ણનયા કલમન્યગ્રે ગન્તુમશક્તીકૃતં પુરસ્તારપ-
થલ્લોકમપ્યે પ્રવેષ્તુમશક્યં કૃતં વર્ત્માનો માર્ગસ્ય અન્તરં મધ્યં વસ્ય વર્ત્માન્તરઃ અપરમાર્ગો
વા વસ્ય સઃ । પુનઃ કિંમૂતેઃ । પથાત્તનૈઃ પૃષ્ઠે સમાગતૈર્જનૈર્દ્રુતં શીઘ્રં મુપેત્યાગત્ય તમામતિ-
શયેન પ્રણુદિતઃ અગ્રે ગમનાય પ્રેરિતઃ વાકશરીરાદિભિસ્સ્વરિતીકૃતઃ ॥

શ્લોકાર્થ

આગળ ચાલતા ઘણા યાત્રિકો વડે માર્ગ શોધી જવાથી અને પાછળ ચાલતા
યાત્રિકો દ્વારા આગળ ચાલવા માટે વારંવાર પ્રેરણા કરાતી હોવાથી વચ્ચે રહેલા યાત્રિકો
પોતાની અંતરે ધંટીમાં રહેલા ધાન્યના કણની જેમ ખીસાતી માનતા હતા. ॥ ૧૫ ॥

चतुर्जलधिपेखलावनिनिकेतलोकेस्ततः

समीपमवनीमृतः सममलम्भि शोभां पराम् ।

पुरंदरगिरेरिवाखिलचतुर्निकायामरै-

र्जिनेन्द्रजननाभिपिञ्चनमहोत्सवप्रक्रमे ॥ १६ ॥

ततः स्वस्वदिग्भ्यः प्रस्थितैरनन्तरं चत्वारः पूर्वापरदक्षिणोत्तरलक्षणास्तुःसंख्याका जलधयः समुद्रा एव मेलला काञ्ची यस्यास्तादृश्यामवनो निकेतं गृह येषां तादृशैर्लोकिया-
त्रिकजनैः सममेककालमवनीभूतः अर्थाधिकागद्यात्रासमस्याश्च श्रीशत्रुंजयगिरेः समीपं तल-
हट्टिकारूपपार्श्वं परां प्रकृष्टां शोभामलम्भि प्रापितम् । कैरिष । अखिलचतुर्निकायामरैरिष ।
यथा जिनेन्द्रस्य तीर्थकरस्य जननस्य जन्मनोऽभिपिञ्चनस्याभिपेक्षस्य । जग्माभिपेक्षस्ये-
त्यर्थः । प्रक्रमे प्रस्तावे । 'खेलापारायचत्वारः प्रस्तावः प्रक्रमोऽन्तरम्' इति हेम्याम् । अखिलैः
समस्तेष्वप्यारो निकाया उत्पत्तिमत्तिसाधर्म्येण सादृश्यं येषां ते । 'निकायस्तु सधर्मिणाम्'
इति हेम्याम् । भयनपतिव्यन्तरज्योतिःकथैमानिकलक्षणास्तुनिकायास्तादृशा अमरा देवास्तेः
पुरंदरगिरेर्महोः समीपं शोभा लभ्यते । यथा सुरगिरिः तथा सुरेन्द्रगिरिरपि । यथा
सुराचार्यस्तद्वत्पुरंदरगुरुरपि । यथा नैपथे—'क्षेत्रावधि गुरुगुरुस्थ' । अस्य शक्यस्य ।
तथा श्रीपालचरित्रे—'सक्यकुलप्रसङ्गे इ' इति । तथा नैपथे—'जाम्बूनदार्यां धरसार्वभौमः' ।
यथा शक्रनामदे' तथा शक्रस्वायमपि शैल इति ॥

श्लोकाथ

जिनेन्द्र अगवतना जन्मभालिपेकेना भोलात्सव प्रसंगे आर निक्षायना देवे जेम
भेदपर्वतानी भूमिने शोभावे तेम आर समुद्रपर्वतानी पृथ्वी उपर रहेला अर्थात् आरे
दिशाभांथी आवेला अनुभोला शत्रुंजय पर्वतानी तणेदीने शोभायी. ॥ १६ ॥

धराधिविबुवेरिता किमु सहैव संकेतमा-

किमत्र मुकूतैरुत व्रतिपतेरिवार्कषिता ।

शताङ्गमुखवाहनानुगतयौवतम्राजिना

यदेकसमये व्रतिस्तनुमतामुपेता गिरौ ॥ १७ ॥

गुरौ शत्रुंजयाचले तनुमतां प्राणिनां यात्रिकजनानां ततिः श्रेणी यद्यस्मात्कारणात्
यकनमये एकस्मिन्नेव प्रस्तावे उपेता समकालं समागता । किंभूता । शताङ्गाः स्वगदना
रथा मुखे आदौ येषां तादृशानि वाहनानि यानानि तैरनुगतानां-युक्तानां यौवतयुवती-
दि० सो० ८६

સમૂદ્ભ્રાંજન્તે શોભન્તે રત્યેવંશીલાન્તેષાં દ્વયોરપિ કર્મધારયઃ । તન્નોત્પ્રેક્ષ્યતે--ધરત્ય
 યિમલાદ્રેરધિવિયુધૈરધિષ્ઠાયકસુરેઃ ફરિતાઃ પ્રણુન્નાઃ કિમ્ ॥ અથ યા મદેય ધકલાત્મેવેન
 ધારેણય સંકેતે પરસ્પરસંગમસ્થાનં ભજતીતિ તાટશી કિમ્ ॥ ઉતાય યા પ્રતિપતેર્હરિ-
 યિજયસુરેઃ સુકૃતૈઃ પુણ્યૈરાકર્ષિતા અથ શત્રુજયે આઠ્ઠ્યાનીતેય યા કથિશાકવયતિ ॥ સ્વાર્થ
 ત્રિપ્રત્યયઃ ॥ આકર્ષ્યંતે સ્મેત્યાકર્ષિતા ॥

શ્લોકાધર્થ

રથ આદિ પાહુનેા વડે અનુસરાતી અને શ્રીપુરુષોનાં યુગલો વડે શોભતી યાત્રિ
 કોની શ્રેણી એકી સાથે શત્રુજય પર્વતની પાસે આવી પહોંચી. જાણે તેઓ વિમલા-
 ચલના અધિષ્ઠાયક દેવો વડે પ્રેરિત થઈ ન હોય ! અથવા કોઈ સંકેત પામીને આવી
 ન હોય ! અથવા તેા શ્રીહરીવિજયસૂરિજીના પુરુષ વડે આકર્ષાઈને આવી ન હોય ॥ ૧૭ ॥

તુરજ્જમમતઙ્ગજાગ્રિમસતાઙ્ગરજ્જન્મરુ-

પ્રિયોક્ષતરવેસરોત્કરપુરઃસરપ્રાચ્ચિતા ।

પુરીપરિસરાયની સમજનિષ્ઠ સંધાગમે

તદા વિજયિમેદિનીરમણરાજધાનીયસા ॥ ૧૮ ॥

તદા તસ્મિન્ યાત્રિકજનમજાગમનસમયે પુર્વાઃ પાદલિપ્તનગર્યાઃ પરિસરસ્ય સમીપ-
 પ્રવેશસ્ય અયની ભૂમી કર્ત્રી વિજયિનો વિજયકરણશીલસ્ય મેદિનીરમણસ્ય રાજો
 રાજધાની સ્કન્ધાયતાર ઇવ સમજનિષ્ઠ સંજાતા । કિંધૃતા । તુરજ્જમા અથ્વા મતઙ્ગજા
 દસ્તિનઃ તથા અગ્રિમાઃ પ્રકૃષ્ટાઃ શતાઙ્ગાઃ રથાસ્તથા રજ્જન્તો મહાપ્રિયાઃ કરમાઃ તથા ઉક્તતા
 મહોક્ષાઃ પુષ્પલીલદાંસ્તથા ચેતસરા અશ્વતરાઃ લોકે 'શ્વચર' ઇતિ પ્રસિદ્ધાસ્તેપામુકરાઃ
 સમૂદાસ્તથા પુરઃસરાઃ પાદધારિણઃ તૈઃ પ્રાચ્ચિતાઃ પરિપૂર્ણાં નિભૂતાં ભૂતાઃ ॥ ઇતિ સંધાગમનમ્ ॥

શ્લોકાધર્થ

દેશદેશના સંધના આગમનથી પાદલિપ્તપુરીની ભૂમિ અર્થ, હસ્તિ, રથ, જીંટ,
 વૃષભ, અશ્વચર, ગાડાં અને અનુબોધના સમૂહથી જાણે વિજયી રાજાની છાવણી જેવી
 શોભતી હતી. ॥ ૧૮ ॥

જડીકરણમીવિતો દિમગિરેઃ પ્રણય્યાગતં

સરઃ કિમિદ્ માનસં સકુલરાજહંસાકુલમ્ ।

સમપ્રમુદસંપદમ્પુદયસિદ્ધગોત્રાન્તિકં

વ્યભૂષિલલિતામિધં સર ઉપેત્ય સંયૈઃ સમમ્ ॥ ૧૯ ॥

मंदिरात्रिजगत्पद्मार्थः । उन्मेष मदीये जगत्पद्मं जलिन इत्यभिधा नाम यस्य तादृशं
 मरः । अद्विजमरोचरदिपदं । मरं ममजान यद्युचि जगत्पद्मम् । उन्मेषमेव—मदीयजग-
 त्पद्मम् । 'मदीयं जगत्' हिमापाते दृष्टेऽपि च' इत्यनेकानां । धूर्तिजगत्पद्मं धूर्तिजगत्पद्मं वा
 हिमापातीजगत्पद्मं वा को बहुधा नृदिनेनाद्यातो विदिहीयुः स्वात्मस्य प्राप्त्यापि संशयः
 स्वामया दृष्टेयं वरतादपि धीनिर्गते मरः वास्यान हिमनिर्गतेनृदिनायकात्म्यत्वं प्रपञ्च्यम् ।
 क्रौञ्चपदं । इहादिभ्यं जगत्पद्मं जगत्पद्ममिदं हिमासुखिजगत्पद्मं सुखानां दार्ढ्यं संपदा
 विभूतौ वा अमुदय आदिभ्यो यस्याजगत्पद्मं सिद्धांतोऽयं सिद्धांतपद्मं दार्ढ्यं य-
 द्वापद्मं जगत्पद्मं विद्येयपीरसादिति । सिद्धांतं पुनरातो मांयस्य वदस्य अलिकं यत्र
 लोके लोकेऽपि सिद्धराज्येनां लोकिनी जगत्पद्मं नाम मरः पद्माक्ष इव । विभूतम् ।
 मरः कृते पुनरीजगत्पद्मं दृष्ट्वा नृपदस्य जगत्पद्मं हिमपातेनेन वे तादृशानां दृष्टानां निजपदपद्मं
 जगत्पद्मं विद्येयपीरसादिति । स्वात्मस्य । हिमात्मने जगत्पद्मं मरः उच्यते । यदुक्तं अमुदयपद्मम्—
 'मरः दार्ढ्यं विद्येयपीरसादिति । जगत्पद्मं । यस्याजगत्पद्मं सिद्धांतोऽपि नास्ति यस्य तादृशं हिमात्मनः ॥'
 इति । मरः जगत्पद्मं पुनरेव ॥

॥ १६ ॥

ममजान पुनश्चलितो अमुदय सिद्धांतं अदी आपनार यदुक्तं धर्मान्नी भासे
 रतेषु 'ललित' मरः पर धर्ममदिन अनेभी शोभा यादयं अर्तुं लुं, ते यदीपर पीनाने
 ललितेषु ललितपद्मना ललित दिभापय उच्यते नाभीने आपेयुं शब्दं शब्दं पुनश्चलित
 ललितं अदी भासयते न दोषः । ललितं शोभायुं लुं, ॥ १६ ॥

ममा जगत्पद्मः ममिदं हिमात्मन्यने

विद्यन्ति च विद्यामिताः ममिदं च पान्था इव ।

विद्यन्ति ममिदं ममिदं कृष्णममिदं ममिदं

इयानिदं पुनः ममन केचिदुच्यते ॥ २० ॥

ममिदं च ममिदं इव परे ममाक्षीमया

विद्यन्ति रमिताः पुनस्तिमिगणा इवान्तर्गम्यम् ।

ममिदं विद्यामिता इव मुदा ममने परे

विद्यन्ति ममिदं ममिदं नास्ति पार्थ पुनः ॥ २१ ॥

ममः अद्विजमरः मदीयजगत्पद्मं जगत्पद्मम् अयं अद्विजमरः केचिन्मरेऽपि जगत्पद्मं
 दृष्ट्वा इव ममिदं ममिदं जगत्पद्ममिदं मदीयजगत्पद्मं पुनरेव । यं पुनश्च ममिदं

પાન્યાસ્તપાગમતીવ્રતપનતાપમં શુષ્યદ્રવ્યતાલુરમનોદ્વપુટમંકટવિધુરાઃ પથિકા ઇવ પિપાસિતા
સ્તૃપાતરલિતાઃ સન્તઃ કેંચિજ્જનાઃ મલ્લિલં પાનીયં વિચિન્તિ । પુનઃ ક્વચન કુશાપિ સરઃપ્રદેશે
કેચન જનાઃ વિજૃમ્ભિર્ણી વિકસનશીલાં જલજનાં પદ્માનામાયત્રીં માલિકામુશિશ્યતે ઉશિષ્ય
ગૃહ્ણન્તિ । કે ઇય । માલિકા ઇય । યથા માલ્યાકારિકા અપનિકૃદે વૃક્ષે કુસુમમાલિકાં
પુષ્પપરંપરામુચ્છિચન્તિ ચ । 'માલત્રીપુ કુસુમપદ્માલયો માલિકાઃ' इति चम्पૂકથાયાન્ ।
પુનઃ પરે અન્યે જનાઃ સિતચ્છદા રાજહેમા ઇય તરન્તિ । કિમ્ભુતાઃ । મૃગાશ્વો નિજનિજપુ
વન્યઃ સંઘાયો યેષામ્ । પુનઃ રમિકા વિવિધજલકેન્દ્રિકરણરમભાજો જનાસ્તિમિગ્ના
મત્સ્યવ્રજાઃ ઇવાન્તજંઘં પાનીયમધ્યે વિશન્તિ । 'હવયિ' इति लोकप्रसिद्धा । પરે
જનાસ્તપર્તોર્મિષ્મિકાલસ્ય રવિણા સૂર્યેણ તાપિતાસ્તીવ્રતાપેન વલેશિતાઃ સંતાપિતા ઇવ મદા
હર્ષેણ પ્લુચન્તે સ્નાન્તિ સ્નાનં કુર્યન્તે । પુનઃ કેંચિદન્યે જનાશ્ચિરેણ ઘટુકાલેન મિલિનઃ
સંગતો ય ઇટઃ સ્વમનમોડતિપલ્લભસ્તદ્વસ્ત્યેવાસ્ય લલિતમરોચસ્ય પાર્શ્વે ન જહતિ નો
ત્યજન્તિ ॥ યુગ્મમ્ ॥ इति ललितासरोवरे यात्रिकजनविविधकोटः ॥

શ્લોકાર્થ

એ લલિત સરોવરમાં કેટલાક માણસો હાથીઓની જેમ જલકીડા કરે છે, કેટલાક
પથિકોની જેમ વૃથાતુર બનેલા જલપાન કરે છે, કેટલાક માળીઓની જેમ કમલ-
પુષ્પોનો સમૂહ એકઠો કરે છે, કેટલાક માણસો સ્ત્રીઓ સહિત રાજહંસની જેમ તરવાની
કીડા કરે છે, કેટલાક રસિકો મત્સ્યોની જેમ જલમાં પ્રવેશ કરે છે, કેટલાક સૂર્યના
તાપથી સંતાપ્ત બનેલા હર્ષપૂર્વક સ્નાન કરે છે, તેમજ કેટલાક માણસો લાંબા કાળે
મળેલાં પ્રિયજનની જેમ સરોવરનાં પડખાંને પળી છેડતા નથી ! ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥

प्रमोदभरमेदुरः प्रथममेव संघस्तदा

स हीरविजयप्रतिक्षितिपतेः पदाम्भोरुहम् ।

अचुम्बदलिवन्महोदयमरन्दपानाभिको

गुरुक्रमविन्दुघनं यदुदयेत न श्रेयसे ॥ २२ ॥

તદા તસ્મિન્ પાદવિપ્રપુરે સમાગમનાયમરે પ્રમોદાનાં સ્થાયરજજ્ઞમતીર્યાનમમિક્રી-
યોદ્ધતદ્વર્ણાં ભરેણાતિશયેન મેદુરઃ પુટઃ સ તત્તદેશાગતઃ સંયો યાત્રિકલોકપ્રકરઃ પ્રથમ
પૂર્વે શુશુન્નયવાગ્રાયાઃ પ્રાગેવ દીરવિજયનામ્નો વ્રતિનાં સાધૂનાં મધ્યે ક્ષિતિપતે રાજઃ
પદામ્બોરુહં શરણારવિન્દમચુમ્બચુમ્બતિ સ્મ । યથન્દે इत्यर्थः । કિયત । અલિખત ।
યથા પ્રમતઃ કમનઃ ચુમ્બતિ । કિમ્ભુતઃ ભંધઃ । મહોદયો મહાનતિશાયો ઉદયો જગદશ્વર્ષ-
સ્થનો મોક્ષઘ સ યથ મરન્દો મધુ તસ્ય પાને અમિકઃ અમિલાપુત્રઃ । પ્રથમવચ્ચન્દને હેતુમાદ-

શ્લોકાર્થ

સ્રીઓ રસિક ગીતો ગાતી હતી, વિવિધ પ્રકારનાં વાજિત્રો વાગતાં હતાં, અથડે નાટકો થતાં હતાં, ચતુર મંગલપાઠકો સ્તુતિપાઠ કરતા હતા, સંઘસેવકો હર્ષિત બનેલા હતા, આ રીતે જેમ સુર અસુર અને માનવોના સમૂહ સાથે તીર્થ કર ભગવંત સમવસરે તેમ હીરવિજયસૂરિ મહારાજે વિમલગિરિ તરફ પ્રયાણ કર્યું. ॥ ૨૩ ॥

તદા મુદિતમાનસા નિખિલયાત્રિકાણાં ગણા
 ઉપેત્ય તલહટ્ટિકાં શિવપુરસ્ય સીમામિવ ।
 પ્રહ્લનમણિમૌલિકૈર્ધરમવર્ધયન્વિન્દુમિ-
 સ્તટાવનિધરં પયોનિધિવિવૃદ્ધવેલા ઇવ ॥ ૨૪ ॥

તદા હીરહરેયાંશ્રાકૃતે શ્રીશશુંજયશૈલં પ્રતિ પ્રસ્થાનસમયે નિખિલાઃ સમસ્તા યાત્રિકાણાં વિમલાચલરોહણાધેમાગતાનાં ભયિકાનાં ગણાઃ સમૂહા ધરમર્ધાત્પુણ્ડરીકપર્વતં પ્રહ્લનાતિ પુષ્પાણિ સ્વર્ણરૂપ્યમયાનિ સ્થલજલજ્ઞાતાનિ કુસુમાનિ, મળયો રત્નાનિ, મૌલિકાનિ મુક્તા-
 ફલાનિ, તૈઃ કૃત્વા સમમેકકાલં સર્વેઽપ્યવર્ધયન્ વર્ધાપયન્તિ સ્મ । કિં કૃત્વા । તલહટ્ટિકાં
 કામર્ધાદ્વિમલાચલોપાન્તપૃથિવીમુપત્યકામધોભાગે ઉપેત્યાગત્ય । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—શિવપુરસ્ય
 મુક્તિનગરસ્ય સીમામુપશસ્યમિથ પરિસરભૂમીમિવ । કિંમૂતા ગણાઃ । મુદિતં યાત્રાધિક્રીપંયા
 શશુંજયાશ્ચર્ચણાગમનેત દૃટં માનસં મનો યેષાં તે । અવર્ધયન્કથમ્ । સમમેકલક્ષિમન્નેવ સમયે
 યાત્રિકા ધરં વિમલાન્નિમવર્ધયન્ । કા ઇવ । વેલા ઇવ । યથા પયોનિધેઃ સમુદ્રસ્ય વિવૃદ્ધા
 ચન્દ્રોદયદર્શનાદ્વીષ્મત્તુમાદુર્ભાષાઘ્રા વૃદ્ધિં પ્રાપ્તા વેલાસ્તટાવનીધરં વેલાતીરગિરિં વિન્દુ-
 મિજંલકૃતૈરવકિરન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

તે અવસરે જેમ સમુદ્રની ભરતીનાં જલખિન્દુઓ સમુદ્રકિનારે રહેલા પર્વતને વધાયે તેમ જૂબ આનંદને ધારણ કરતા સર્વે યાત્રિકોએ શિવપુરીની સીમા સમાન એવી તલાટીની પાસે આવીને ગાતી, મણિ અને સોનાચાંદીનાં પુષ્પો વડે વિમલગિરિ વધાવ્યો. ॥ ૨૪ ॥

નિર્ણય નગપુંગવં વિકચનેત્રપત્રેર્ધવ-

સ્થિતેર્ભવિક્કુઝરૈરપિ તનૂન્તાલમ્બિમિઃ ।

અપેતમવવિપ્રદૈરિવ સમપ્રલોકાગ્રર્ગ-

રત્નમ્મિ ધ્રુવિ નિર્વૃત્તિર્પેદિદ તત્ર ચિત્રં મહત્ ॥ ૨૫ ॥

હા તત્તદટ્ટિકાયામુપ્પચ્ચકાયાં વા વિકચૈર્ગિરિગથેયળોદુગિતહર્ષપ્રકર્ષાદ્વિસ્મરેનેત્રપત્રે-
ર્ધોલનદ્વેતંગુગવ સમપ્રગિરિતરિષ્ઠં શયુંજયં નિર્ણય માદરમયળોજય ભવિક્કુઝરૈઃ
પ્રધાનમસ્યજનૈઃ ધ્રુવિ વૃષિષ્વાં યગ્નિનૃતિરત્નમ્મિ સંપ્રાપ્તા । કિમુતૈઃ । મયં સંસારે સ્થિતે-
ર્ષસદ્ગિરિપિ । સંસારમ્પેદિ કદાપિ નિર્વૃત્તિર્નાપ્યતે । પુનઃ કિમુતૈઃ । તત્તુલતાં શરીરયદિ-
ધાત્વમ્પત્તે અવસ્તે દ્યુવેંયંશીલેરપિ । શરીરં વિપ્રદ્ગિરિપિ મુક્તિર્નો લભ્યતે । કૈરિવ । અપેત-
મવવિપ્રદૈરિવ । યથા અપેતો નિષ્ઠિતો ભવઃ સંસારઃ ગતોભવઃ શિવો વા તથા વિપ્રદઃ શરીરં
તપ્રાપ્તો વા યેવમ્પ્રાદર્યોમિધ્યાત્ત્વાં નિદેરધાત્વઃ તથા સમપ્રાપ્તો સમસ્તાનાં લોકાનાં ત્રયાણાં
મપ્તાનાં ચતુર્દશાનાં વા મુલનાનામગ્રે ઉપરિતમધાગે ગચ્છન્તિ તિષ્ઠન્તીતિ કૃત્વા તાદૃશૈઃ । ‘લો
જગમુષગગયાણમ્’ હતિ યથ્નાગ્નિમદ્દેરિવ નિર્વૃત્તિર્લેખ્યા । ‘નિર્વૃત્તિઃ શિવશર્મણોઃ’ દ્યુવેંયકાંઠઃ ।
હતિ જગતિ તત્ર નિર્વૃત્તિપ્રાપ્તિપ્રકારે મહદ્ગુદ ચિત્રમાભય’ વર્તતે ॥

શ્લોકાર્થ

અર્થાદે સિદ્ધભગવતો સંસારનો ઉચ્છેદ કરીને લોકના અગ્રભાગ ઉપર રહેલી મુક્તિ-
(નિવૃત્તિ)ને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે આશ્ચર્યચકિત નેત્રો વટે તીર્થાધિરાજ શયુંજયને ભેળેને
સંસારી અને સસારીરી હોવા છતાં પણ ભગ્ય લાભોએ નિવૃત્તિ(શાંતિ)ને પ્રાપ્ત કરી ।
તે ખરેખર આશ્ચર્યકારક છે. ॥ ૨૫ ॥

તતઃ શ્રમણશર્વરીપતિરુપત્યકાયાં ગિરે-

ર્ગિરીશસદનાન્તરે સહ મહેશ્વરૈર્માયુકૈઃ ।

ચરન્નમૃતપત્તનં કિમતિદૂરમાવાત્પથો

નિશિ ન્યવસદન્તરાપ્રમિતસાર્થસાર્થેશ્વત્ ॥ ૨૬ ॥

તત્તત્તદટ્ટિકાગમનાન્તરં શ્રમણશર્વરીપતિઃ સાધુસુધાંશુઃ સૂરીન્દ્રો ગિરેઃ શયુંજયા-
ત્રેરુપત્યકાયામધોભૂમિભાગપ્રદેશે અન્તરા પાદક્લિપ્તપુરશયુંજયાદ્વિમાર્ગેભયે ચદ્ગિરીશસ્ય
ર્ગમ્ભોઃ મદનં શૃદ્ધં શિવપ્રાસાદસ્વસ્થાન્તરં મધ્યં તત્ર નિશિ રાત્રી ન્યવસન્નિથાસં કૃતયાન
યામકં યસ્યતિ દમ । તિષ્ઠતિ સ્મેરચર્ચઃ । કયમ્ । સહ । કૈઃ । મહેશ્વરૈર્માયુકૈર્મહેશ્વૈઃ

श्राद्धेः जिनप्रायकेः । अथ च शिष्यमदने महेश्वरजनैः कश्चिद्व्रजमिति । उत्प्रेक्ष्यते-अमृत-
पत्तनं मुक्तिनामपुरभेदनं प्रति चरन् गच्छन् पथो मार्गस्यातिशयेन दूरभाषादधीयस्तथा
किमन्तरा निधमति स्म । किञ्चत् । अप्रतिमसार्थमार्थं शयत् । यथा अप्रमितः प्रमाणरहितः
सार्थः मनुष्यस्यो यस्य तादृशः सार्थपतिः किमपि नगरं गन्तुमिच्छन्मार्गस्यातिदुरावेन
अन्तरा मार्गमध्ये एव निशायां निवसति ॥

श्लोकाथं

जेभ अस्मिन् मनुष्येनी साथे देशांतर पयं टन करतो सार्थवाह रात्रिना समथे
कोष्ठपथु स्थाने विश्राम करे तेभ तणेटीअ आग्या णाद हीरविजयसूक्ष्मे आविडे
श्रेष्ठीअानी साथे पर्वतनी नीथेना आगभां आवेला शिवभंदिभं विश्राम कथो. ॥ २६ ॥

हरेर्मृगदशामिवोत्पलदशां लसद्गीतिभिः

पुनर्मुदितनाट्यकुन्दटितताण्डवाहम्बरैः ।

निनाय निखिलां निशां वशिशशी स धर्मक्रिया-

विनिर्मितिभिराश्रये रजनिजानिचूडामणेः ॥ २७ ॥

स वशिशशी हीरविजयसूक्ष्मचन्द्रः रजनी रात्री जाया पत्नी यस्य । 'जायाया निह'
इति निप्रत्ययः । लोपो व्योर्बलि' इति यकारस्य लोपः । रजनिजानिरिति, निजम् ।
रजनिजानिचन्द्रः चूडामणिः शिरोरत्ने यस्य । यथायता ईश्वरस्तस्याधये वसतो शंकर-
प्रासादे धर्मस्य स्वाचारलक्षणस्य क्रिया अनुष्ठानं सम्यक्क्रिया प्रतिप्रमणादिकरणं तस्य
विनिर्मितिभिर्यथान्तः कृत्या निखिलां समस्तां चतुर्धामयतीं निशां रात्रीं निनायानिवप्राप्तम् ।
यथा स्वधर्मानुष्ठानिस्त्वया । पुनः काभिः । लसन्तीभिर्मेनोहराभिर्गीतिभिर्गानैः । कामान् ।
उत्पलदशां कृत्स्नयलोचनानां तरुणीनाम् । उत्प्रेक्ष्यते-हरेर्मृगस्य मृगदशामिन्द्राणीना-
मित्य । पुनः कैः । मुदितीयेष्वप्यितदानाधिगमादानन्दमेतुरेनाट्यकुन्दितैर्कैपटितैर्निर्मितैस्ता-
ण्डवानां नाटकानामाहम्बरैः ॥ इति शश्वजयान्तकशिष्यप्रामादे वासकावस्थाम् ॥

श्लोकाथं

एन्द्राणी समान भूजनयना श्रीअनीनां गवातां गीता वटे, क्षयित जनेला नाट्यप्रथे
वटे करानां नाटके वटे अने धर्मानुष्ठान वटे आचार्यदेवे समस्त रात्रि अन्धभौवि अथ
शंकरना भंदिभं (शिवभंदिभं) पसार करी. ॥ २७ ॥

गते तमसि तद्गिरेरिव निरीक्षणात्तत्क्षणा-
 त्सुगैर्गुरुजयारवे किमु कृतेऽय सांराविणे ।
 समीयुपि खरत्विपि द्विपि निशां नमोमण्डले
 विधित्सति सहास्रना विमलशैलयात्रामिव ॥ २८ ॥
 सुधाशनपयातिथिं शिवनिकेतनिःश्रेणिका-
 मिव व्रतिशतक्रतुर्विमलशैलपदां ततः ।
 सवालवरवर्णिनीनिवहनैकतौर्यजिका-
 नुयातजनसंयुतः समधिरोढुमारब्धवान् ॥ २९ ॥

स व्रतशतक्रतुर्हीरविजयसूरीन्द्रः विमलशैलस्य शयुञ्जयात्रः पयां सेतुं लोकप्रसिद्धा
 'पात्र' इति समधिरोढुमारब्धवान् प्रायेमे । किञ्चुतः सः । सह बालाः कुमारः कुमारिकाश्च
 तैस्ताम्रिभ्यः । 'सकृपाणामेकशेषे' । वर्तन्ते चास्मादृश्यो वरवर्णिन्यः प्रधानस्त्रियः । तीर्थयात्रा-
 विधर्मकारकत्वात् माध्याम्यम् । अथवा उत्तमा स्त्री जात्या गुणैर्वा । 'उत्तमा वरवर्णिनी'
 इत्यमरः । तासां निषङ्गाः प्रकराः । तथा नेकानि बहूनि अनेकजातीयानि वा सौर्यजिकाणि
 भीतदृश्यपादानां त्रिकाणि तैरनुयाताः सहिता ये जना यात्रिकसंघलोकास्तैः संयुतः परि-
 कल्पितः । किञ्चुतां विमलाचलपचाम् । सुधाशनानां शेषानां पन्था मार्गां गगनं तस्यातिथिं
 प्राधुणिकीम् । गगनावगाहिनीमिन्वयः । उप्रेक्ष्यते—शिवनिकेतनिःश्रेणिकामिव मोक्षमासादे
 अधिरोहणार्थमधिरोहणिकामिव 'नीसरणी' इति लोकप्रसिद्धाम् । कस्मिन् मति । तत्क्षणा-
 त्त्स्नाह्लात् क्षीप्रमेव तमसि अन्धकारे गते सति लोकाग्निः स्फुटे सति । उप्रेक्ष्यते—तद्विदे-
 स चासौ विमलाचलनामा गिरिः पर्वतश्च तस्य निरीक्षणाद्दर्शनादिव पापे याते । 'तमोऽ-
 क्षानेऽन्धकारेऽपि' इत्यनेकार्थः । अथ पश्चात्तमोगमनानन्तरं स्वनेः प्रातःप्रमुद्धविहंगमैः
 मांराविणे मिथारूपेण शब्दे कृते सति । अथ वा ममन्ताप्रवैः । यदुक्तं नैपथे—'तद्वद-
 वगधेणीसाराविणरिव सांप्रतं मरसि बिगलन्तिप्रामुद्गाजनिष्ट मरोजिनी' इति । 'संपूर्वा-
 प्रीतेरभिविधी भाधे इत्युक् । तस्मादित्युक् मांराविणानि तै' इति तद्वत्ती माधना । उप्रेक्ष्यते
 —गुरोर्हीरविजयसूरेजयारवे विहिते मति किमु पुनः कस्मिन् मति खरत्विपि भास्करे
 नमोमण्डले गगनाङ्गे समीयुपि सति संप्राप्तवति । किञ्चुते । निशां रात्रीणां द्विपि वैरिणि
 तद्विनाशकत्वात् । उप्रेक्ष्यते—अमुना सूरोग्रेण सह साधे' विमलशैलस्य शयुञ्जयात्रयां
 विधित्सतीव ॥ युग्मम् ॥

श्लो० ३०

नाहो गिरिराजनां दर्शनधी पापनो समूहं यात्री गये न होय तेम जनभांशी
 अंधकार हर यतां, सुरमहाराजनां जयजयकार करतो न होय तेवा कुकडायादि पक्षी-
 दि० सो० ८७

नये मनःप्री भदो-भग हाथीने नियंत्रण करवा भाटेनी भयभूत शृंगला न होय, तेवी हवी. ॥ ३० ॥

प्रपायु गिरिपद्मेतेरमृतपानवधाश्रिते-

स्पीयत सितोपन्यासन्वितनोपमावृत्तितः ।

पुनर्मुनिमहीन्दुनावनिधराधिरोहोदय-

स्त्रमोदरसमिधिता शममुषा उदास्याघत ॥ ३१ ॥

तदा शत्रुंजयप्रथममेतस्याधिरोहणसमये गिरिविमलाचलस्य पद्मनेमिर्गण्ड्य पद्मनी श्यामं वा पतमाना याः प्रपाः पानीयशालास्यासु यात्रिकैः श्रीशत्रुंजयपराशरानन्दैर्गिरिमृतस्य पीयूषस्य पानपद्धीतिरिव । 'पीतिः पाने' इति दृश्यम् । 'येत् पाने' । धपने पीतिरिति व्युत्पत्तिः । अथ वा मुक्तिरन्त्यास्यादयम् । 'अमृतं मुनिपानीयपीयूषं' इत्यनेकाशङ्कः । मान्प्लिनस्तुप्तिं प्रयादीकृत्य । आदादियोगे पञ्चमी । सितोपन्यासः शङ्कराभिः कल्पित करम्वितं पदुष्यात्तं तोषं पानीयमपीयत पीयम् । पुनर्हरिविजयगुणिना तु शममुषा उप-शास्तरमनाम्नी मुषा समस्याघत मस्यक पीयते स्म । किमुना शममुषा । अथनिधरे शत्रुंजयशीले यदधिरोहणं नदने तेनोदयप्रकटीभवत्त यः प्रमोदाभिधरमो हर्षोत्कर्षः आनन्दानिदकतिस्फूर्त्तमेव मिथिना करम्वितना व्याप्या ॥

श्लो॥३१

शत्रुंजयना पठेता हय मुषीना आयेद्वत् पथी यात्रिकान्ने आकरमिधित पादपुं आक'क पान कथुं, अने आयाय'द्वये विभक्तनिदिनां हयंनशी उपेत शयेताः आन'दना अतिरेकशी व्याप्त शममुषानुं पान कथुं. ॥ ३१ ॥

स्फुरत्परकरोद्गुणविविधानमंगापिना-

अनाद्यनितनिर्मोदकरमणापरा वायवः ।

भवातिविपुलीकृतानिव मरामनां शंभवाः

सृजन्ति निदिगान्निहो सद्यमपास्य तापं मनो ॥ ३२ ॥

गिरौ पुण्डरीकपर्वने वायवः पश्चिमाः जनाःपादिविद्वत्पान श्रमं श्रममात्रं विविधान शोचयत सृजन्ति कृत्स्नि । किं कृत्वा । निमेषमात्रं च नवी दारिद्रे तापं धर्मकलत्रद निवार्य । जनाय विभक्तान । स्फुरत्पीयूषमाःकपीत्रं मरुता मरुत्करमणापरापिनाः सृजन्ति स्वोद्गुणात्ताम्रपदानी सुनीनां कान्नीनां विद्यामेव नदनेन संशयिद्वन्द्वोदितान्द अन्विजते

કૃતાન । કિંમૂતા યાયથઃ । જનિતો નિર્મિતો નિર્મિતો શિશ્વરાન્તરનિઃસરત્પયઃપ્રયાહાનાં
મુત્કરાણાં મંદોદાનાં જલેષુ પાનીયેષુ આમયઃ સ્નાનં યેન્તે । કે દૃષ્ય શિશિરયન્તિ । સંગમા
દૃષ્ય । યથા મહાન્મનાં માધૂનાં સંગતયઃ ભવમ્ય મંસારમ્યાર્તિર્વિવિધાધિગ્યાધિદુઃખપોદ
તયા તામિર્વહુન્યં યા વિધુરીકૃતાન વ્યાકુલાન વિદિતાન ભગિકાન મંસારાસારતોદ્ભાવન
વિવિધમાવદેશપ્રદાનાદિના શીતલયન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ સંસારમાં દુઃખોથી દુઃખી બનેલા જીવોને સ્વપુરુષોને સંગ ધર્મોપદેશ દ્વારા
શીતલતા અર્પે તેમ સૂર્યના પ્રચંડ તાપથી સંતપ્ત બનેલા યાત્રિકોને ઝરણાંનાં જલમાં
સ્નાન કરીને આવેલા પવન ક્ષણભાગમાં તાપને દૂર કરી શિશિરજલુની જેમ શીતલતા
અર્પે છે. ॥ ૩૨ ॥

સરસ્વતીપયઃપ્રવપસરતીતલોર્વીતલે

સહસ્રરુચિસંચરદુચિચયસ્ય દુઃસંચરે ।

વિલાસિકદલીગૃહે ભુજગગુલ્મિનીમણ્ડપે

સ્ફુરદિવિધવિપ્લવે પૃથુલશૈલતલ્પાક્રિતે ॥ ૩૩ ॥

સ્મિતદ્રુમગલ્મનીચકચોપચારાશ્ચિતે

ઢિરેફરવગાનિતાનિલલુલ્હટતાતાણ્ડવે ।

જનાન્મયવનવટ્ટને શ્રમનુદેડતિપર્મામ્બુભિઃ

સવિન્દુકિતવક્ષસો હયતિ લોલશાલાન્નયૈઃ ॥ ૩૪ ॥

શયુજપાચલઃ જનાન યાત્રાચંમધિન્યકામધિગેહતે લોકાન લાંલેશ્વર્યૈઃ શાસ્ત્રારૂપેઃ શર્યઃ
હસ્તેવંતે મ્યનિકૃજ્જે હયરયાકારયતીત્વ । इति गमितोन्मेषा । કિંમૂતાન જનાન । અતિધર્મા-
મ્બુભિઃ અગ્રમ્યધિકપ્રસંગેદસલિલેવિન્દુકિતવક્ષસઃ વિન્દુભિઃ શ્રમોદ્ધકકળગણેયુંકં જાતમ ।
સ્થાયે કે જાતાયં इतप्रस्थये । વિન્દુકિતં વક્ષો હૃદયં યેવામ । અતઃ પથ કસ્મે હેતવે ।
શ્રમનુદે માર્ગક્રમાવનોદાય । 'મ્યેદવિન્દુકિતનાનિકાશિશ્વામ' इति नेपथे । કિંયત્ । ધવનયત્ ।
યથા કથિન્નુજનઃ કમનિ માર્ગક્રમપ્રાપ્તં નિજનિવેગને મમાહૃયતિ । કિંમૂતે યતે । સરન્તો
શિશિરીમૂનમૂર્ધનિયં ભૂમીતર્યં ચમ્ય । પુનઃ કિંમૂતે । મહાઘરુચેઃ સૂર્યસ્ય સંચરતીનામિત-
સ્તનો દશદિશુ પ્રવરતીનાં રવીનાં કાશ્તીનાં વિતાનં સમુદાયસ્તસ્ય દુઃસ્વેન સંચરઃ
પ્રવરણં પ્રવેશો વા યત્ । પુનઃ કિંમૂતે । વિલામિનઃ શોભનશીલાઃ કદલીગૃહા રમ્મા-
મયજાનિ યન્મિન । પુનઃ કિંમૂતે । ભુજગગુલ્મિનીનાં જાગવલ્લોનાં તામ્બૂલવલ્લોનામ્ । 'તામ્બૂલ-

વહ્ની તામ્બૂલી નાગવર્ણાયવલ્લ્યપિ' इति द्वैभ्याम् । मण्डपा यस्मिन् । पुनः किंभूते । स्फुरन्तो विकसन्तः प्रकटोभयन्तो वा दृश्यमाना वा विविधा विष्टरा वृक्षा आमनानि वा यस्मिन् । 'क्षिनिरुहः कारस्करो विष्टरः', तथा 'विष्टरः वीठमासनम्' इति द्वयमपि द्वैभ्याम् । विष्टरः पुंसि । पुनः किंभूते । वृत्तुलानि विस्तीर्णानि शैलानि शिलासमूहा वा । यथा स्नातस्वास्तुतो 'मन्दररत्नशैलशिखरे' पतस्वाद्यं प्रपम् । यथा मन्दरेषु पञ्चसु सुमेरुषु मध्ये रत्नं श्रेष्ठो यः सुदर्शनाख्यो मेरुः शैलः पर्वतस्तस्य शिखरे शृङ्गे । अपरोऽप्यर्थः—यथा मन्दरस्य मेरो रत्नानां शैलाः शिलासमूहा यस्मिन्स्तादृशे इति । ततो वृत्तुलानि त्रिपुलानि शालानि एव तत्त्वानि प्रत्यङ्काः शर्यास्तेरङ्किते कलिते युक्ते । पुनः किंभूते । स्मिता विकसिता ये ब्रूमा वृक्षास्तेभ्यो गलन्ति यातादिबशात्स्वभावपरिपाकाद्वा निष्पतन्ति यानि मणीषुकानि कुसुमानि तेषामुपचारः प्रकरः 'एगर्' इति लोकप्रसिद्धः रत्ननिर्माणस्तैनाङ्किते सङ्किते । पुनः किंभूते । द्विरेफाणां प्रमराणां रवा शुजितानि त एव गानित' गीतिर्जात' यस्मिन् तादृशमनिलेन पद्ममनेन लुप्ततीनां चपलीभयस्तीनां लतानां विविधजातिप्रह्लोनां ताण्डवं नाटकं यस्मिन् । सर्वाण्यप्येतानि चित्रपणानि भवन्तेऽवर्थात्मन्यव्ययन्ते । किं चात्र भवनशब्देन राक्षसगिदरादि प्राद्यम् । तत्र सर्वेऽप्यर्थाः सांभयन्त्येव दृश्यन्ते च । अथ वा पुण्यादधानामादधानामपि भवन्ते भवन्ति शालिभद्रादिमन्दिरवत् इति ॥ युग्मम् ॥

સેવાકાથ'

અરણ્યોનાં વહી રહેલા જલમવાહના વિસ્તારથી જેનું પૃથ્વીતલ શીતલ છે, સૂર્યનાં પ્રચંદ કિરણોનો જેમાં દુર્ગન્ધાર છે, જેમાં વિલાસી કદલીપ્રહો છે, જેમાં વિવિધ પ્રકારનાં દર્શનીય વૃક્ષો છે, જે શિલારૂપી પલંગ વડે યુક્ત છે, જે વૃક્ષોનાં ખરી પડેલા વિકસ્વર પુષ્પોના સમૂહથી વ્યાપ્ત છે, અને જેમાં પ્રમદોના શુંભરવથી મિશ્ર પવન વડે હોલાયમાન થયેલી લતાઓ છે, તેવી વનશ્રુતિ પવનથી ડોલતી શાખાઓ રૂપી હાથ વડે પરસ્પરાથી રેખાગ્રેખ ઘર્ષ ગયેલા યાત્રિકોને જાણે પોતાના ઘરની જેમ શ્રમ દૂર કરવા માટે બોલાવતી ન હોય ! ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥

कचिद्विकचकानने मधुपगीतिमिथां गिरं

जगुर्मृदु फलादनाः श्रुतिमुखां विदग्धा इव ।

कचिच्च नर्तुर्नटा इव शिखण्डिनां मण्डन्य

जगर्ज जलदः कचित्करिषटेव भूमीभृतः ॥ ૩૫ ॥

જનચિત્કુત્રાપિ શર્જુજયમેસજાશાન્તિપદશે વિકચે વિકચિત્કુસુમિત્સાન્દ્રદુમદ્રોલીકે પાનને વને ફલાદનાઃ શુકાઃ મધુપાનાં કુસુમમકરન્દપાનોન્માદમેનુરન્નમરાણાં ગીતિમિ-
શુંભારવૈમિથાં કરમ્પીકૃતાં ગિરં વાળીં મૃદુ સુકુમાર મધુરમનુસરવેન અવળપુરુષનિપીયમાને

સ્વચેત્યચતુષ્પદ્વિજોપધિકરૈરિવાકાગ્ય-

ન્નમઙ્ગનનમદ્વૈઃ ક્ષિપ્તિર્ગાગ્વં કન્વયન ।

મનીષિશુક્રમાપિતૈરિવ મુગાગમં પ્રશય-

ઞ્ચરઞ્ચરમુદ્ધુમાગ્મિરિમ્બૂદ્ધુરોગમમે ॥ ૩૯ ॥

મુગોઃ પરીશ્રવ્ય આગમે ગિરિવિમલાચરઃ ઝંડિતમોદમાદુર્માવાદેવનિષઃ જમુદ્ધુમવ ।
 વિશ્રુતઃ । શરતો નિવરતો એ શરત નિઃસંધારિધારામ્ય એ મુદ્ધુમિ સંવેષાગમ
 પ્રત્નીતિ । ડામેવયતે—સ્વશ્યામ્મનધિશ્યાનાં પરમેશ્વરમાગાદનાં જદુઃ પવનાદામનિ
 શોધા એ વ્યત્તા વિજયવ્યવસ્થ વચોવધિઃ કપટં મેળાં નાદતીઃ કરીંદંભેઃ વિમાલામનાદ
 યપ્રિય । પુનઃક્રમેવયતે—મધ્યજ્ઞેન વાયુવેગેન નમત્તો નમોમવત્તો એ દુઃખાઃ વાદનામ્નઃ
 જુષ્ઠા અનિર્ગોચમતિશાયિર્નો મનિ નમનશ્ચારતનવક્ષણાં જલ્પયન વૃષ્ટિમિય । ‘અનુવિશ્વિ
 વિદ્યાપાતિ જલયતિ વહાયતિ એનિ કરણાર્થે’ इति કિવાચારે । પુનઃક્રમેવયતે—મનીષિણં
 વિનિષ્ઠશાસ્ત્રાધેયૃણાં શુદ્ધાનાં લીરાણાં ખાગિનેકનિકમિવંજનવાનુસીધિઃ જુષ્ઠા । મુગાગમ
 વ્યમત્ર મુગેન તમાધિતા આગમો દરવાદિ સ્વાગતમધ્યવસિય વૃષ્ટાનિય । અગ્યો મદાગ્ય
 જમવિ સ્વામીદમશ્યાગદ્વ્યક્તં વિમાશ્વ જમવરકરેગાગ્યવિનિ । તથા નમતપદવગનાદિ
 વિર્ગોરવં વહાયતિ । તથા મધુરયા ગિરિ મુગાગમનમધં વૃજતે । તથા દર્શામ્યવયિ મજ્જતે ॥
 इति મુગોવિમલાચલપદધારોદ્ધો ગિરિમેળમાવર્ણનમ ॥

શ્લોકાર્થ

આધારદેવના આગમનથી હવિષ બનેલો વિમલાચલ બળે અગ્નિના જલરૂપે
 દ્રવ્યમુ વહાયતો ન ડોય ! વિનિષ્ઠાસારો ઉપર રહેતો અને પવનથી અચલ બનેલી પદ-
 થી હાથ લેતે બળે લોભાવતો ન ડોય ! પવનથી નમ બની મનેલા વૃક્ષ લે બળે ૧૯.૪૧
 કરતો ન ડોય ! અને મધુર પોષકોની વાણી લે બળે સુખનમઃમાર ૧૫૦. ન
 રેખ ! ॥ ૩૯ ॥

ક્રમેન ધર્મીશ્રુતઃ સમધિગચ મોઙ્ગિવ્યર્થાં

દર્શનં યન્નિર્નાં દત્તી દાદનમજ્જાગમિવન્ ॥

ધૃતં વિમલમુદ્ધુતોદ્ધુતમરામિમાર્ગેર્મણ-

જ્ઞાને જ્ઞાનાધાગર્ભે વિમિદ રશ્મિર્નુ જાહતી ॥ ૪૦ ॥

॥ યદિશાં જ્ઞાનાગમો જિનેન્દિયાનાં કાલે દાદનમજ્જાગમિવન્ વિમાદાદનમજ્જા
 ચ દાદતો । જ્ઞ ચદ્ધવા અનુકલમ્ભાતે વદયતિ વદે દત્તીદને વા . શર્મિષ્ઠ કમ્પાદાદ
 દાદાવ્યક્તે મધ્યવ્યવસ્થિર્નુ રશ્મેર્મજ્જીવ વરદાદાદા વાદનાર્થે દર્શનં તાદરશ ૩૯ ।

કિં કૃત્વા । ક્રમેણ પ્રથમદ્વિતીયતૃતીયાદિમેગન્યાગોદ્દણપરિપાટયા ધરણીમૃતઃ શ્રોશુનૃતવા-
દ્રેરધિન્યકામૃત્યંધૃમીં સમધિગત્ય પ્રાપ્ય । 'અધિગત્ય ઝગત્યધીશ્વરાદ્ય મુક્તિ પુરુષોત્તમા-
ત્તતઃ' इति નેપથે । 'અધિગત્ય આસાદ્ય' इति તદ્વૃત્તિઃ । ઉપ્રેક્ષયતે—ઉદ્ભટઃ અત્યુત્કરો વાર-
ચિતુમશયયો યો ભયઃ મંસારઃ સ પથાભિમાતિઃ શત્રુસ્તસ્ય મયાદ્ભીતેઃ સ્વસ્થાત્મનઃ શરમે
આગતં સપ્રાપ્ત જનં મધિકન્દ્યોઽક રક્ષિતું પ્રાપ્તું પાલયિતું' નિર્ભયં કર્તુ કાઢૂતા વાઙ્મતા
ધિમલભૂષતા શત્રુજયોદ્ધિના કિમુ ધૃતં કૃતં વા ॥

સંક્ષેપાર્થ

અતુકમે ઉપર ચઢતા આચાર્યદેવે ગગનચુંબી બહારના કોટને જોયો. અતિઉંચા
સંસારરૂપી શત્રુના ભયથી ભયજનોને નિર્ભય કરવા માટે અથાત્ જોવાનું રક્ષણ કરવા
માટે જાણે વિમલાચલે કોટરૂપે કિલ્લાબંધી કરી ન હોય ! ॥ ૪૦ ॥

વિવેશ વશિશર્વરીવરચિતા નૃણાં શ્રેણિભિઃ

સમં વરણગોપુરં પુરમિવાવનીવાસયઃ ।

સ ધર્મધરણીપતેરિવ નિવાસવેશ્માવલીં

ઘ્યલોકત પુરઃસ્ફુરજ્જિનનિકેતવર્ક્કિ પુનઃ ॥ ૪૧ ॥

જ વશિનાં સંયમિનાં મધ્યે શર્વર્યાં નિશાયા વરચિતા મતાં ચન્દ્રો દીરવિજયસુરિવુંગ
વાયિકસંપલોકાનાં શ્રેણિભિઃ સમં વરણં શત્રુજયશિવરયાશમાકારસ્તસ્ય ગોપુરં પ્રતોષી
વિવેશ પ્રવિષ્ટવાન । ક इय । અવનીવાસય इय । યથા વિજયી રાજા દિગ્વિજયવાર્તા પ્રણીય
પુરં સ્થાં રાજધાનીં નગરીં પ્રવિશતિ । પુનરભ્યાર્થોવગ્યાસે । સ દીરસુરિઃ પુરોડમે વરણ-
પ્રવેશાત્મગ્તરમેયાપત્ત ઘય સ્ફુરર્ત્તીં પ્રકટીભવર્ત્તીં દીપ્તમાનાં વા જિનાનાં તીર્થેકૃતાં નિકેતાનાં
મંદિરાણામ્ । પ્રાસાદાનામિત્યર્થઃ । એત્તિ માનિકાં ઘ્યલોકત નિરીક્ષતે સ્મ । ઉપ્રેક્ષયતે—
ધર્મનામા યો ધરણીપતિસ્તસ્ય નિવાસાર્થં યામકૃતે વેશમાવર્ત્તીં ભવનરાજીમિવ ॥ इति
શત્રુજયતીર્થે પ્રથમપ્રાકારે પ્રવેશઃ ॥

સંક્ષેપાર્થ

જેમ વિજયી રાજા દિગ્વિજય કરીને પોતાની રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરે તેમ સંધુ
ઓમાં ચન્દ્ર સમાન શ્રીદીરવિજયસુરિજે સંઘસહિત બાહ્યકોટના દરવાજામાં પ્રવેશ કર્યો.
આગળ જતા દેવીધમાન એવા જિનમંદિરોની હારમાળા જોઇ. તે હારમાળા બધું
ધર્મરાત્રને વચ્ચા માટેની ગૃહપંક્તિ ન હોય ! ॥ ૪૧ ॥

नृपतिर्यत्तु पतिमपत्ति मा निर्देष्ट
 इनां नरि जगत्पतेर्भनमि शुभित्तु
 उनां पतिर्देव गतो भनमि पानरुधेष्ट
 इत्यन्तजिनपदः प्रथममेव मेमेऽपुन ॥ ५

अन्ता सुनिश्चयेन प्रथममाचारप्रवेशे पूर्वमेव भाग्य-
 नित्यमन्त्रमन्त्रमन्त्रे निशासनमधिस्तुता अनुविधायकः
 गतेन श्रीप्रथमदेवेन तीर्थस्वायत्तममयाग्राह सिद्धिमाप्नु-
 वामर्त्तनां मन्त्रदेवेन प्रथमसिद्धयेन वा मन्त्रिणा पुनो पुनो
 न पुनर्दिष्टः न च जितः प्रथमपीठेहस्तस्य प्रथमो भाग्य-
 मा वा । यां मन्त्रेणो यागप्रथमेन नाहनकारणेन यतो इती मन्त्रे
 इति गतिनुं कथयितुमिष्य । इति किम् । हे प्रथमपदः
 निर्वाणा इया कुरुणा येन्यन्तादशा मृगेन्द्राः केचित् तथा इत्य-
 ईमरी इभाशिः तथा 'शरभः पुनरावातिः' इदं इत्यदि ईम-
 शपकवाइकुशाः मृगयः यनाप्रमुखा मृगवादि-
 पावद्भजतातिमपि तिष्ठति । इमामुन्मत्तामुन्मत्ता इत्य-
 तदि विनाशाय निवारय । इत्येतांनोहिनिपदे इति
 ताधि, इत्येतांतिशब्दोऽन्तेरेधिः तातोः शादि-

। निमग्नवदन
 ॥ नमति च
 ॥ यम-नामाय गति
 ॥ पुनः प्रवर्त्तय गतीनि
 ॥ यमनामा गंदामां वाचिदको
 ॥ न' तांनुमयपादिरेवय वाधि
 ॥ वाचिदामादेव लक्ष्मिजिनपदमम् ॥

प्रवेशः

पलेता डोटभां प्रवेश कथां ॥
 भूतदेवाने नमस्कार कथां. (भेभने
 अमान श्रीकृष्णदेवराभिने
 अमान पाने आनमन यनुं.
 श्यापनः कथां पलेतां ॥ ३०
 यनपिपित्तीभां भूतदेव
 इति इतोः कथां अने

श्रीकृष्णदेवराभिने
 यनपिपित्तीभां भूतदेव
 इति इतोः कथां अने

यदीक्षणजितो मृगः श्रित इवाङ्ककायः क्रमं
 मृगध्वजनिनं ततः प्रमुदितः स तं नेमिवान् ।
 जिनेन्द्रमजितं पुनर्नैजितमान्तरैर्वैरिभिः
 कदाचिदपि पद्मिनीप्रियतमस्तमिथैरिव ॥ ४३ ॥

स मृगिणो मरुदेयीनमस्तृतेरुमन्तरं तं शाश्वतकारकत्वेन सत्यंवापि प्रतिज्ञां कृतं
 दृष्टिगोच्यमभिष्टं यस्य तादृशं जितं षोडशतीर्थनाथं भीशाश्वितनाथं नेमिवान् वनप्र
 षम् । अथ वनमोः प्रत्ययस्य प्रयोगः । स च णयादिष्वन् होयः । किंभूतः युरिः । प्रमुदितो
 हृष्टमानसः । यत्तदोन्मिथ्यमंघ्र्यान् यस्य भीशाश्वितनाथस्य क्रमं चरणं मृगः सारङ्गं वि
 लम्ब्य गेयते षम् । उन्मेषयते—यदीक्षणजितो यस्य मयनाभ्यां जितः भिया पराभूतः
 अहोऽभिमानमेव कायो ययुगेस्य तादृशः सन् भिन्न इव । पुनरपरविहारे प्रतिज्ञं द्रिष्टं
 तिमेश्च परमं पितृने नेमिवान् प्रणतमम् । किंभूतम् । नेति निवेद्ये । जितं पराभूतं न वि
 लम्बितम् । हेः । भाग्यरेणुमन्त्रं कर्मणिभाष्यैरिभिः । कथम् । कदाचिदपि कश्चिन्म
 काले प्रक्याये । कैरिव । तमिथैरिव । यथा अन्धकारैः कदाचिदपि पद्मिनीविवत
 मानुषाश्च जीयते ॥

श्लोकावार्थः

एतदपि अन्यत्र आनन्दितं जनेना आचार्यदेवे श्रीशांतिनाथ भगवानना इति
 ४३, हे प्रभुन् नेमि श्री पराभव पाभेता मृग भगवानना वरजुम लांछनरूपे रति
 जने दृष्टिगोच्यं प्रमुदी नेवाः कर्तुः न होय ! त्थार पृथी आचार्यदेवे अन्तरंग शत्रुने
 नर्तुः शत्रुने ४३. अथ अश्वितनाथ भगवानना दृष्टं कथां; मु अन्धकारनेः सम्भूतं मृग
 ४३. हे प्रभु पराभव इति शक्ते भवे ! अर्थात् अन्तरंग शत्रुनेः कथारे ४४ विना
 भगवानने ४३ नव इति शङ्का नथी. ॥ ४३ ॥

स मिदुपवृत्तजितं प्रणमति स्म तृष्णीव-
 प्रमत्तजितमन्त्रिणे मृनिपुन्दरः संमदान् ।
 प्रणम्य ह्य तदं शिनिवति स श्रीसामिवा
 मनेन्य वगतिं पुनर्जितपुत्रांशुमागच्छन् ॥ ४४ ॥

मिदुपवृत्तजितं प्रणमति स्म तृष्णीव-
 प्रमत्तजितमन्त्रिणे मृनिपुन्दरः संमदान् ।
 प्रणम्य ह्य तदं शिनिवति स श्रीसामिवा
 मनेन्य वगतिं पुनर्जितपुत्रांशुमागच्छन् ॥ ४४ ॥

સ્મ । કિયત્ । નિદ્રગૃહવત્ । યથા કશ્ચિદ્વિષાધરો લઙ્ગિમાન્વા સાધુઃ નિદ્રાયતને શાશ્વ-
તતીયંકરં મમસ્કરોતિ । પુનસ્તસ્માદન્યથ સ્થાને હ્રીષા इत्यभिधा નામ યસ્ય તાદર્શી
વસતિમ્ । અથ તીર્થાંશી વસતિશબ્દેન કેવલં ચિત્ત્યમેષ પ્રતિપાદયતે ન ગૃહાદિ પ્રાસાદં
સમેત્ય જિનાંશુસુખાંશુમદ્ગદ્ગદારકમ, રાધયત્ મજતે સ્મ । ‘વરિયસ્વરવગ્વાસ્તે જુપતે શુધ્ધ-
પતેડનુકૃત્યતિ । આરાધ્યોત્પારાધ્યત્પારાધયતીતિ સેવાયામ્ ॥’ इति क्रियाकलापे । क इव ।
પ્રધાન इव । યથા સચિવઃ પર્ષદ્ મમાં સમાગત્ય સ્થિતિર્પતિ સ્વસ્થામિનૃપતિમારાધયતિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ વિદ્યાધરશુનિ સિદ્ધાયતનોમાં જિનજિભોને નમસ્કાર કરે તેમ આચાર્યદેવે
હૃષંપૂર્વકે માંડવગઢના શલુગાર મહામંત્રી પેયડરાહો બંધાવેલા જિનમંદિરને નમસ્કાર
કર્યા. જેમ પ્રધાન રાજસભામાં આવીને રાજાને નમસ્કાર કરે તેમ આચાર્યદેવે
હીષાવસદિમાં આવીને જિનજિભોને ભક્તિપૂર્વકે નમસ્કાર કર્યા. ॥ ૪૪ ॥

અવન્દત સ ટોટરામિષવિહારતીર્થેધરં

પુનઃ પ્રથ્મમવીમજગ્નસતિમેત્ય મૌલ્હાભિધામ્ ।

વિલોચય ચ કર્પદિનં સકલસંઘવિગ્નચ્છિદં

પરંગિરિમિવાયુદાદિમવિશું સ્તવૈરસ્તવીત્ ॥ ૪૫ ॥

ન સરિઃ ટોટરા इत्यभिधा નામ યસ્ય તાદર્શો વિહારે પ્રાસાદે તીર્થેધરં જિનમવન્દત
મમન્કુરોતે સ્મ । પુનરન્યથ પ્રદેશ મૌલ્હા इत्यभिधा નામ યસ્યાસ્તાદર્શી યમર્નિ ચિત્ત્ય-
સમેત્ય પ્રથું પરમેશ્વરમયીમજગ્નુપાસ્તે સ્મ । ચ પુનઃ ન શુભિઃ । ઉપેક્ષયતે—પ્રમથ્યં ગિરિ
પરંતમિષ તાદર્શમશુંદનામાનમાદિમવિશુમાદિનાથં સ્તથૈઃ સ્તોત્રૈઃ કૃત્વા અન્નયીત્ સ્તૌતિ
સ્મ । કિં કૃત્વા । સકલનાં વિવિધદેશાગતસ્થેન વાહુલ્યાસમસ્તાનાં સંઘાનાં યાત્રિકલ્પો-
ક્તાનાં વિદ્વાનામત્તરાયાણાં છિદં વિષાતકં કર્પદિનામાનં શશુંતયસ્યાદિદેવસ્ય ચાધિ-
ષ્ટાયકં યક્ષં વિલોચય દર્શનોચરીકૃત્ય ॥ इति बाह्यमाकारप्रदानादेयु मकलजिनमणमनम् ॥
इति मन्दप्रीतिस्तरवर्णनम् ॥

શ્લોકાર્થ

ત્યાર પછી “ટોટરાવિહાર” અને “મૌલ્હાવિહાર”માં આવીને જિનજિભોને
નમસ્કાર કર્યા. તેમજ સકલ સંઘનાં વિદ્વા નાશ કરનાર શત્રુ ઓછાયકે “કર્પદિ
યક્ષ”ને આદરપૂર્વકે જોઇ ધર્માધિપ આવીને ત્યાં નિહાળ્યા. ॥ ૪૫ ॥

स्फुरत्करतरङ्गितां स्फटिककल्पितारोहणा-

वलीमयममार्गयद्वरणगोपुराभ्यन्तरे ।

विमुच्य मृदमद्रिजापरिभवेन सापत्न्यतः

किमम्बरतरङ्गिणीं विदधतीं विरक्तेस्तपः ॥ ५२ ॥

मलीमसजनाप्लवैर्निजमपावनीभायुकं

पवित्रयितुमीयुपी किमथ यात्र शत्रुंजये ।

मुरारिमथनोदितस्यतनुजादिविश्लेषजा

सुखादुत सुधाम्युधिः किमु तनोति तीर्थे तपः ॥ ५३ ॥

अयं स्फुरित्वरणस्य प्राकारस्य गोपुरं प्रतोली तस्याभ्यन्तरे मध्ये स्फुरद्भिः करैः किरणैः कृत्या तरङ्गाः कल्लोलाः संजाता अस्यामिति तरङ्गिता तादृशीं तथा स्फटिकैः श्लेष्मणैः कल्पितां निमितामारोहणानां सोपानानामायलीं श्रेणीममार्गयन्पश्यति स्म । 'मार्गयति मृगयतेऽपि च मार्गंति चेत्याहुरीक्षाये' इति कृषाकलापे । उत्प्रेक्ष्यते—समान एकः पति यस्याः सापत्नी तस्याः भावः सापत्न्यं ततः कारणाद्विजायाः पार्श्वस्थाः परिभवेन संतापेन । उद्भिन्नेत्यध्याहार्यम् । मृदमीश्वरं विमुच्य त्यक्त्वा विरक्तेर्वरागायास्तपो विदधतीं तीर्थं तपस्यन्तीमम्बरतरङ्गिणीं गङ्गामिव । अथ वा पुनरुत्प्रेक्ष्यते—मलीमसा जात्या अग्न्याः कर्मणा महाभूरकर्माणो जीयादिघातनाम्नहापापिनो मलिनजनास्तेषामाप्लवैः स्नानकरणादिभिः कृत्या अपावनीभायुकमपवित्रीभयनशीलं निजमास्मानं पवित्रयितुं पावनीकर्तुम् । तीर्थं तपसा इत्यध्याहार्यम् । अस्मिन् सर्वतीर्थाधिराजे सौराष्ट्रमण्डलकमलाचूडामणौ श्रीशत्रुंजये ईयुपी समागतवती किमु । अर्थात्पूर्वप्रतिपादिता गङ्गा च वा । उताथ वा मुरारिणा नारायणेन यन्मयनं मन्दरगिरिणा कृत्या आभूलाञ्जिलोदनं तस्मादुदितः प्रादुर्भूतो यः स्वस्य क्षीर-समुद्रस्वारमनः तनुजानां 'लक्ष्मीः कौस्तुभपारिजातकसुरा धन्वन्तरिश्चन्द्रमाः धेनुः कामधुया सुरेश्वरगङ्गा रम्भादिदेवाङ्गना । अश्वः सप्तमुखोऽमृत हरिधनुः शङ्खो विषं चाम्बुपे रत्नाः नीति चतुर्दशापि कविभिः संकीर्तितानि स्फुटम् ॥' एषां चतुर्दशानां मध्ये केचिन्पुत्रा आदिशब्दात्काश्चिदपुत्र्यस्तथा विश्लेषो वियोगः तस्माज्जातं यदसुखं सुखादन्यत् विरहं वा सुखस्याभावो वासुखम् । 'तदन्यत्तद्विरुद्धतदभावेषु नञो वर्तमानत्वात् प्रयोऽत्यर्थः नगच्छन्ते' इति सारस्यतत्त्वाकरणा नुमारिष्यचः । पतायता दुःखं तस्मात्कारणात्सुधाम्युधिः क्षीरसमुद्रो महानन्दपदप्रापकाम्पदेऽयं शत्रुंजयतीर्थं तपस्तनोति किमु । अशानादित्यागच्छ-क्षणं नियमविशेषं करोतीत्यर्थः ॥ सुखम् ॥ इति सर्वाभ्यन्तरप्राकारप्रतोलीसोपानानि ॥

श्लोकाव्यं

आचार्यदेवे, प्राकारनी मध्यमां देदीप्यमान रत्नानां किरणोत्थी तरङ्गादपे यथेष्टी

સ્કંદિક રત્ન વડે બનાવેલી સોપાનપંક્તિ બેઠ. તે સોપાનપંક્તિ બેઠે પોતાની સપત્ની (શોક્ય) પાર્વતી વડે પરાલવ પામવાથી ઉદ્વિગ્ન બનેલી આકાશગંગા શત્રુજય ઉપર તપ કરતી ન હોય ! અથવા નીચ માણસોએ કરેલાં સ્નાન વડે અપવિત્ર બનેલા પોતાના પ્રવાહને પવિત્ર બનાવવા માટે શત્રુજય પર્વત ઉપર આવેલી ગંગાનદી ન હોય ! અથવા વિશ્ણુએ મંથન કરેલા ક્ષીર સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલાં લક્ષ્મી, કૌસ્તુભમણિ, પારિજાત, દેવ ધન્યંતરિ, ચન્દ્ર, કામધેનુ, ઐરાવણ હાથી, રંભા આદિ અપ્સરાઓ, ઉદ્યૈઃશ્રવણ અન્ધ, અમૃત, શાર્ગ્ગધનુષ્ય, હક્ષિણાવર્તશંખ, અને વિષ તે રૂપ યૌદ રત્નો સહિત (પોતાના પુત્રો આદિના વિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા દુઃખ વડે) ક્ષીરસમુદ્ર શત્રુજય પર્વત ઉપર આવીને સુખપૂર્વક તપ કરતો ન હોય ! તેવી સોપાન પંક્તિ ચોભતી હતી. ॥ ૫૨ ॥ ॥ ૫૩ ॥

સ હીરવિજયપ્રભુર્વરણગોપુરં પ્રાવિશ-
ત્પ્રવેશનમિર્વર્ષમધ્વજજિનાવનીવજ્રિણઃ ।
સુરામ્બુધિયધૂપ્લવેડમ્બુજપરાગપિઙ્ગીમવ-
ત્તિસ્તત્છદ્વ ઇવ વ્યભાસત તતોડસ્ય સોપાનકે ॥ ૫૪ ॥

અકસ્થરસાહિસંમાનિતો હીરવિજયપામા પ્રમુસ્તપાગજમ્બમણસ્વામી અર્ધાસુરિઃ વર-
ણસ્ય મૂલપ્રાસાદપ્રાકારસ્ય ગોપુરં પ્રતોર્ણી પ્રાવિશત પ્રવિશ્વિનિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—પ્રપમો
શૂપમો ધ્વજમિદ્રમૂલવિષયલામ્બજનં यस્ય યુગાદિરેષ જિનાનાં સામાન્યકેવલિનાં મધ્યે
અવમ્યા ધ્રુમેર્વેજિણઃ પુરંદરસ્ય । રાહા ઇત્યર્થઃ । પ્રવેશન સિદ્ધદ્વારમિવ । તતો ગોપુરમય-
શાનન્તરમસ્ય સર્વામ્બન્તરચરણગોપુરસ્ય સોપાનકે આરોહણગણે સોપાનાનાં સમૂહઃ સોપાનકં
તસ્મિન્ । સમૂદાર્યં કમત્પયઃ । હાસ્તિકાદિવત । સુરિચ્ચંભાસત સંશોભતે સ્મ । ક ઇવ ।
સુરાણાં દેવાનામમ્બુધેઃ સમુદ્રસ્ય ધધૂઃ પત્ની ભ્રાતૃતા દેવનદી તસ્યાઃ પ્રૂથે પૂરે ગજ્ઞામવાદે ।
સ્વભાવેન પદ્માનિ પીતકમલાનિ ઇત્યુચ્યન્તે । યથા સ્નાતસ્વાસ્તુતી—‘દેસાંસાદતપદ્મરેણુક-
પિણક્ષીરાર્ણવામ્બોભૂતેઃ’ ઇતિ । તાનિ ચ હેમચૂરિણા નામગ્રાહં દૈવ્યામાનીતાનિ ન સન્તિ,
યથા પરાણિ ઘર્ષમેદોધારણમોકાનિ । યથા—‘રક્તોત્પલ કોકનદ’ ઋજેતે તુ તત્ર કુમુદં
નીલે તુ સ્વાદિન્દીયરમ્ । રૂપામે તુન્પલં સ્વાત્કુચલયમ્’ ઇતિ । તસ્માત્તેષાં સ્વભાષાત્પીતિ-
મૈવાશસીયતે । તતોડગ્રાપિ અમ્બુજાનિ પીતપદ્માનિ અથ વા કનકમયાનીત્યુચ્યાદાર્યમ્ ।
તેષાં પરાગા રજાંસિ તેસ્તત્સંગમાત્પિઙ્ગીમવગ્વીતો જાયમાનઃ મિત્તત્છદ્વો રાજહંસ ઇવ ॥

સ્લોકાર્થ

જગદ્ગુરુએ મૂલપ્રાસાદના પ્રાકારના દરવાજામાં પ્રવેશ કર્યો અને મૂલપ્રાસાદ
“શૂપલવિહાર”ની સોપાનશ્રેણીને અલંકૃત કરી. ત્યાં રહેલા આચાર્યદેવ, ગંગાના પ્રવાહમાં
રહેલા પીતકમલની પરાગથી પીતવર્ણીય બનેલા રાજહંસની જેમ ચોભતા હતા. ॥ ૫૪ ॥

स्फुरत्करतरङ्गितां स्फटिककल्पितारोहणा-

वलीमयममार्गयद्वरणगोपुराभ्यन्तरे ।

विमुच्य मृडमद्रिजापरिभवेन सापत्न्यतः

किमम्बरतरङ्गिणीं विदधतीं विरक्तेस्तपः ॥ ५२ ॥

मलीमसजनापुत्रैर्निजमपावनीमावुकं

पवित्रयितुमीयुपी किमय वात्र शत्रुंजये ।

मुरारिमथनोदितस्वतनुजादिविश्लेषजा

सुखादुत सुयाम्बुधिः किमु तनोति तीर्थे तपः ॥ ५३ ॥

अयं पुरिषंरणस्य प्राकारस्य गोपुरं प्रतोली तस्याभ्यन्तरे मध्ये स्फुरद्भिः करैः किरणैः कृत्वा तरङ्गाः कल्लोलाः मञ्जाता अस्यामिति तरङ्गिता तादृशीं तथा स्फटिकैः श्रेण्यैः कल्पितां निर्मितामारोहणानां मोपानानामायलीं श्रेणीममार्गवन्वपति स्म । 'मार्गवति मृगयतेऽपि च मार्गंति चेत्याहुरीक्षार्थे' इति क्रियाकलापे । उन्प्रेक्ष्यते—समान पदः पति यस्याः सापत्नी तस्याः भावः सापत्न्यं ततः कारणाद्विज्जायाः पार्यत्याः परिभवेन मनापेन । उद्भिन्नैरन्यथादायम् । मृडमीभ्वर विमुच्य स्वकस्या विरक्तेर्विरायातपो विदधती तीर्थे तपस्यन्तीमम्बरतरङ्गिणीं गङ्गामिव । अथ वा पुनरुन्प्रेक्ष्यते—मलीमसा ज्ञान्या अन्वयता कर्मणा महादूरकर्मणो जीवादिधाननामहापापिनो मलिनजनास्तेषामाश्रयेः स्नानकरणैर्दिग् कृत्वा अपावनीमायुकमपवित्रीभयनशीलं निजमाश्रानं पवित्रयितुं पावनीकनुम् । तीर्थमेव वा इत्यप्यादायम् । अस्मिन् सर्वतीर्थाधिप्राजे सौराष्ट्रमण्डलकमलापूढामणौ श्रीशत्रुंजये ईदृशी समानवती किमु । अर्थाप्युपप्रतिपादिता गङ्गेय वा । उताथ वा मुरारिणा मारायणेन समुद्रस्यामनः तनुजानां 'लक्ष्मीः कौस्तुभपारिजातकसुरा ध्वजगिरिधाम्रमाः धेनुः कामधुषा मुरेश्वरगतो रश्मादिदेवाङ्गना । अभ्यः सममुत्थोऽमृत हरिधनुः शङ्खो विषं वायुदेवता मीनि वनुरंशापि कविभिः संकीर्तितानि स्फुरत् ॥' यथा वनुरंशानां मध्ये कविषु आदिशब्दावाधिरुप्यन्मसां विश्लेषो वियोगः तस्माज्ज्ञानं यदसुखं सुखादप्यन निरुद वा सुखस्याभासो वासुखम् । 'नद्वयवज्रिद्वयद्वयमायेषु नम्रो वर्तमानस्यान प्रयोऽयदाः मनश्छाने' इति मारुतवत्याकस्यानुसारिवचः । पतायता दुःखं तस्मात्कारणामुपायवृत्ति शोभमश्रो महात्तदपदमायकाव्यदेऽत्र शत्रुंजयनीर्थं तपस्यन्तीति किमु । अशनादिपादशतं निवसविशेषं करोतीति ॥ दुःखम् ॥ इति सर्वाभ्यन्तरप्राकारप्रतोलीमोपानानि ।

॥ ५३ ॥

अथाऽहं, अः ३२-३३ मयमां देदीप्यमान रत्नानां किरणैः तरङ्गैः ५२

સ્ફટિક રત્ન વડે બનાવેલી સોપાનપંક્તિ જોઈ. તે સોપાનપંક્તિ જાણે પોતાની સપત્ની (શોકપ) પાર્વતી વડે પરાજય પામવાથી ઉદ્વિગ્ન બનેલી આકાશગંગા ચતુર્જય ઉપર તપ કરતી ન હોય ! અથવા નીચ માણસોએ કરેલાં સ્નાન વડે અપવિત્ર બનેલા પોતાના પ્રવાહને પવિત્ર બનાવવા માટે ચતુર્જય પર્વત ઉપર આવેલી ગંગાનદી ન હોય ! અથવા વિષ્ણુએ મંથન કરેલા ક્ષીર સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલાં લક્ષ્મી, કૌસ્તુભમણિ, પારિજાત, દેવ ધન્યંતરિ, ચન્દ્ર, કામપેતુ, ઐરાવત્ હાથી, રંભા આદિ અખચરાઓ, ઉચ્ચૈઃશવસ અશ્વ, અમૃત, શાસ્ત્રધનુષ્ય, હસિણાવતંશંખ, અને વિષ તે રૂપ ચૌદ રત્નો સહિત (પોતાના પુત્રો આદિના વિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા દુઃખ વડે) ક્ષીરસમુદ્ર ચતુર્જય પર્વત ઉપર આવીને સુખપૂર્વક તપ કરતો ન હોય ! તેથી સોપાન પંક્તિ ચોભવી હતી. ॥ ૫૨ ॥ ॥ ૫૩ ॥

સ હીરવિજયપ્રમુર્વરણગોપુરં પ્રાવિશ-

ત્પ્રવેશનમિવર્ષમધ્વનજિનાવનીવજ્રિણઃ ।

સુરામ્બુધિવપૂષ્પવેડ્મ્બુજપરાગપિપ્પીભવ-

તિસ્તત્ચ્છદ્દેવ્યમ્બાસત તતોડસ્ય સોપાનકે ॥ ૫૪ ॥

અકબ્ધરસાદિસંમાનિતો હીરવિજયમા પ્રમુસ્તપાગણમ્મળસ્વામી અર્ધાત્સુરિઃ ધર-
ણસ્ય મૂલપ્રાસાદપ્રાકારસ્ય ગોપુરં પ્રતાંશીં પ્રાવિશત્ પ્રવિશતિ સ્મ । કર્પેદ્યતે—ઋપમો
રૂપમો ધ્વજચિદ્રમ્શવિપયલાઙ્ગનં ચસ્ય યુગાદિરેષ જિનાનાં સામાન્યકેવલિનાં મધ્વે
અવગ્યા મૂર્ધન્યજિણઃ પુરંદરસ્ય । રાજા રત્યર્થઃ । પ્રવેશન નિહદ્વારમિવ । તતો ગોપુરપ્રવે-
શાનન્તરમસ્ય મર્ધામ્યન્તરધરણગોપુરસ્ય સોપાનકે આરોહણગણે સોપાનાનાં સમૂહઃ સોપાનકં
તન્મિત્ર । સમૂહાર્થં કપ્રત્યયઃ । દાસ્તિકાદિવત્ । સુરિવ્યંમામત સંશોભતે સ્મ । ક ર્થ ।
સુરાણાં દેવાનામમ્બુધેઃ સમુદ્રસ્ય વધૂઃ વત્ની વ્તાવતા દેવનદી તસ્યાઃ ધ્રુવે પૂરે ગજાપ્રવાહે ।
સ્વમાયેન પદ્માનિ પીતકમલાનિ રત્યુચ્ચન્તે । યથા સ્નાતસ્થાસ્તુતો—‘દેસોસાદ્રતપદ્મરેણુક-
પિચક્ષીરાર્ણવામ્મોમૃતિઃ’ इति । तानि च हेमहरिणा नामग्राहं’ दिश्यामाणीतानि न सन्ति,
यथा पराणि यणंभेदीधारणप्रोक्तानि । यथा—‘रक्तोत्पल कोकनक्’ श્વેતે તુ તથ કુમુદં
નીલે તુ સ્યાદિન્દીયરમ્ । ઇયામે સૂત્પળં સ્થાત્કુલયમ્’ इति । तस्मात्तेषां स्वभावात्पीति-
भेदायमीयते । ततोऽपि अभ्युजानि पीतपद्मानि अथ वा कनकमयानीत्यस्याहार्यम् ।
तेषां परागा रजाणि तैस्तत्संगमात्पिप्प्रीभवन्पीतो जायमानः मितच्छदो राजहंस इय ॥

શ્લોકાર્થ

જગદ્ગુરુએ મૂલપ્રાસાદના પ્રાકારનાં દરવાજામાં પ્રવેશ કર્યો અને મૂલપ્રાસાદ
“ ઋપબલિહાર ”ની સોપાનશ્રેણીને અર્લકૃત કરી. ત્યાં રહેલા આચાર્યદેવ, ગંગાના પ્રવાહમાં
રહેલા પીતકમલાની પરાગથી પીતવર્ણીય બનેલા રાજહંસની જેમ ચોભતા હતા. ॥ ૫૪ ॥

स्फुरत्करतरङ्गितां स्फटिककल्पितारोहणा-

वलीमयममार्गयद्वरणगोपुराभ्यन्तरे ।

विमुच्य मृदमद्रिजापरिभवेन सापत्न्यतः

किमम्बरतरङ्गिणीं विदधतीं विरक्तेस्तपः ॥ ५२ ॥

मलीमसजनाप्रावैर्निजमपावनीभावुकं

पवित्रयितुमीयुपी किमय वात्र शत्रुंजये ।

मुरारिमथनोदितस्वतनुजादिविश्लेषजा

सुखादुत सुधाम्बुधिः किमु तनोति तीर्थे तपः ॥ ५३ ॥

अयं सुरिचरणस्य प्राकारस्य गोपुरं प्रतोली तस्याभ्यन्तरे मध्ये स्फुरद्भिः करैः किरणैः कृत्वा तरङ्गाः कल्लोलाः संजाता अस्यामिति तरङ्गिता तादृशीं तथा स्फटिकैः श्वेतगर्भैः कल्पितां निर्मितामारोहणानां सोपानानामायलीं श्रेणीममार्गयत्यव्यतिष्ठति स्म । 'मार्गं पति मृगयतेऽपि च मार्गंति चेत्थाहुरीक्षार्थे' इति क्रियाकलापे । उत्प्रेक्ष्यते—समान पक्षः पति र्यस्याः सापत्नी तस्याः भावः सापत्न्यं ततः कारणादद्रिजायाः पार्यत्याः परिभवेन संतापेन । उद्भिन्नेत्यध्याहार्यम् । मृदमीश्वर विमुच्य त्यक्त्वा विरक्तेर्धैरव्याप्तपो विदधतीं तीर्थं तपस्यन्तीमम्बरतरङ्गिणीं गङ्गामिय । अथ वा पुनरुत्प्रेक्ष्यते—मलीमसा जात्या अग्न्याः कर्मणा मद्राक्षरकर्मणो जीवादिघातनागमद्रापापिना मलिनजनास्तेषामाश्रयेः स्नानकरणादिभिः कृत्वा अपायनीभावुकमपवित्रीभयनशीलं निजमात्मानं पवित्रयितुं पावनीकर्तुम् । तीर्थं तेषां इत्यध्याहार्यम् । अस्मिन् सर्वतीर्थाधि राजे सौराष्ट्रमण्डलकमलावृद्धामणी श्रीशत्रुंजये ईयुपी समागतयती किमु । अर्थात्पूर्वप्रतिपादिता गङ्गेय वा । उताथ वा मुरारिणा नारायणेन यगमघनं मन्दरगिरिणा कृत्वा आमृलाम्रिलोहनं तस्मादुदितः प्रादुर्भूतो यः स्वस्य क्षीर-समुद्रस्यात्मनः तनुजानां 'लक्ष्मीः कौस्तुभपारिजातकसुरा ध्वजन्तरिक्षाग्रमाः धेनुः कामदुधा सुरेश्वरगजो रश्मादिदेवाङ्गना । अश्वः सप्तशुक्लोऽमृत हरिश्चतुः शङ्खो विषं चाम्बुधे रत्ना मीति चतुर्दशापि कविभिः संकीर्तितानि स्फुटम् ॥' येषां चतुर्दशानां मध्ये केष्विषुषा आदिशब्दात्काचित्पुण्यस्नानं विश्लेषो वियोगः तस्मान्जातं यदसुखं सुखाद्व्यत निवृत्तं वा सुखस्याभापो वासुल्यम् । 'तदव्यसन्निरुद्धतदभावेपु नम्रो वर्तमानत्वात् प्रयोऽप्यर्थाः मंगच्छन्ते' इति सारस्यतव्याकरणानुसारिष्यः । एतावता दुःखं तस्मान्कारणास्तुषामनुशि-क्षोरसमुद्रो मद्राक्षरपदमापकास्पन्देऽय शत्रुंजयतीर्थं तपस्तनोति किमु । अज्ञानादिन्याय-क्षणं नियमयिष्ये' करोतीति ॥ युग्मम् ॥ इति सर्वाभ्यन्तरप्राकारप्रतोलीसोपानानि ॥

*श्लोकाथ

आचार्यदेवे, प्राकारनी मध्यभां देदीप्यमान रत्नानां किरणोत्थी तरङ्गाश्च यथेष्टी

સ્ફટિક રત્ન વડે બનાવેલી સોપાનપંક્તિ બોધ. તે સોપાનપંક્તિ બાણે પોતાની સપત્ની (શોકય) પાર્વતી વડે પરાલવ પામવાથી ઉદ્વિગ્ન બનેલી આકાશગંગા શત્રુજય ઉપર તપ કરતી ન હોય ! અથવા નીચ માણસોએ કરેલાં સ્નાન વડે અપવિત્ર બનેલા પોતાના પ્રવાહને પવિત્ર બનાવવા માટે શત્રુજય પર્વત ઉપર આવેલી ગંગાનદી ન હોય ! અથવા વિષ્ણુએ મંથન કરેલા ક્ષીર સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલાં લક્ષ્મી, કૌસ્તુભમણિ, પારિજાત, દેવ ધન્યંતરિ, ચન્દ્ર, કામધેનુ, ઐરાવણ હાથી, રંભા આદિ અપ્સરાઓ, ઉચ્ચૈશ્રવસ અન્ધ, અમૃત, શાક્ત્રધનુષ્ય, દક્ષિણાવતંશંખ, અને વિષ તે રૂપ ચૌદ રત્નો સહિત (પોતાના પુત્રો આદિના વિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા દુઃખ વડે) ક્ષીરસમુદ્ર શત્રુજય પર્વત ઉપર આવીને મુખપૂર્વક તપ કરતો ન હોય ! તેવી સોપાન પંક્તિ ચોક્કસ હતી. ॥ ૫૨ ॥ ॥ ૫૩ ॥

સ હીરવિજયપ્રમુર્વરણગોપુરં પ્રાવિશ-

ત્પ્રવેશનમિવર્ષમધ્વજનજિનાવનીવજિણઃ ।

સુરામ્બુધિવધૂમ્ભવેઽમ્બુજપરાગપિટ્તીમ્બ-

તિસ્તત્ચ્છદ્દેવ ક્યમાસત તતોઽસ્ય સોપાનકે ॥ ૫૪ ॥

અકબરસાહિત્સમાનિતો હીરવિજયામા પ્રમુસ્તપાગળધ્રમણસ્વામી અર્ચાત્સુરિઃ ધર-
મસ્ય મૂલપ્રાસાદપ્રાકારસ્ય ગોપુરં પ્રતોર્જી પ્રાવિશત્ પ્રવિશતિ સ્મ । ઝત્રેદ્યતે—ઋષભો
વૃષભો ધ્વજધ્વજમુશ્વિષયપલાઞ્છનં વસ્ય યુગાદિરેષ જિનાનાં સામાન્યકેવલિનાં મધ્યે
અધમ્યા મુમેર્થજિણઃ પુરંદરસ્ય । રાત્ત્વત્વર્થઃ । પ્રવેશનં સિદ્ધશ્ચારમિવ । તતો ગોપુરપ્રવે-
શાનન્તરમસ્ય સર્વામ્પન્તરધરણગોપુરસ્ય સોપાનકે આરોહણગમે સોપાનાનાં સમૂહઃ સોપાનકં
તસ્મિન્ । સમૂહાર્થં કમત્વયઃ । દાસ્તિકાદિયત્ । સુરિવ્યંભાસત સંશોભતે સ્મ । ક દ્વ ।
સુરાણાં દેશામામમ્બુધેઃ સમુદ્રસ્ય વધુઃ પાત્ની પતાવતા દેવનદી તત્પ્રયાઃ ધ્રુવે પૂરે ગજામગાદે ।
સ્વભાવેન પદ્માનિ પીતકમલ્યાનિ રત્યુચ્ચન્તે । યથા સ્નાતસ્પાસ્તુતો—‘દેસાંસાદતપદ્મરેણુક-
પિશક્ષીરાણવામ્મોઝિતઃ’ રિતિ । તાનિ ચ દેમસુરિણા નામગ્રાહં દૈમ્યામાનીતાનિ ન સન્તિ,
યથા પરાણિ વર્ણમેદોદ્ધારણમોક્તાનિ । યથા—‘રક્તોત્પલં કોકનદ’ એતે તુ તથ કુમુદં
નીલે તુ રુપાદિન્દીવરમ્ । રુપામે તુત્પલં સ્વાત્કુચલયમ્’ રિતિ । તસ્માત્તેષાં સ્વભાવાત્પીતિ-
મૈયાવસીયતે । તતોઽપિ અમ્બુજાનિ પીતપદ્માનિ અથ યા કનકમયાનીત્યચ્છાદાયમ્ ।
તેષાં પરાગા રજાંસિ તેસ્તસ્થંગમાત્પિટ્તીમ્બવન્પીતો જાયમાનઃ મિત્તચ્છદો રાત્ત્વેસ દ્વ ॥

અલોકાર્થ

જગદ્ગુરુએ મૂલપ્રાસાદના પ્રાકારના દરવાજામાં પ્રવેશ કર્યો અને મૂલપ્રાસાદ
“ઋષભવિહાર”ની સોપાનચેલોને અવકૂત કરી. ત્યાં રહેલા આચાર્યદેવ, ગંગાના પ્રવાહમાં
રહેલા પીતકમલની પરાગથી પીતપદ્મીય બનેલા રાજહંસની જેમ ચોભાતા હતા. ॥ ૫૪ ॥

ચતુષ્કમધિરોહણાત્ક્રમવિહારયોરન્તરા

વ્યલોકત સમાજવત્સુકૃતભૂમિભર્તુઃ પ્રથુઃ ।

પુનર્મણિહિરણ્મયં જિનનિકેતનં તત્પુરઃ

સુધાશવસુધાધરોહૃસિતચૂલિકાચૈત્યવત્ ॥ ૫૫ ॥

પ્રમુર્દારિવિજયહરિઃ અધિરોહણાદ્યસ્તનમ્બોપાનાત્ક્રમાદુપરિત્તસંપાનાગમનાત્ સોગ
નક પથ સ્થિતઃ । યથ વિહારયોર્મૂલપ્રાસાદપ્રાકારયોરન્તરા મધ્યે ચતુરંગ 'લોક' વિ
પ્રસિદ્ધયઃ । પ્રાસાદાઙ્ગણભૂમિમિત્યર્થઃ । વ્યલોકત દૃષ્ટવાન । ક્રિયત્ । સમાજવત્ । ઉત્પ્રેરયતે-
સુકૃતભૂમિભર્તુઃ ધર્માભિધાનવાધિયસ્ય સમાજં સમામિષ્ય । પુનરશ્યત્તત્પુરઃ તસ્ય ચતુર-
સ્યાપ્રે મણયઃ કર્કેતનચન્દ્રકાન્તાદિકાસ્તૈર્ચુકં હિરણ્મયં સ્વર્ણપ્રધાનં રક્તકાશ્વરચિં
જિનનિકેતનમૃપમદેવપ્રાસાદં વ્યલોકત યદર્શ । ક્રિયત્ । સુધામમૃતમશ્નતીતિ સુધાશ
દેવાસ્તેષાં યસુધાધરઃ પર્યંતો મેઘગિરિસ્તસ્યોહૃસિતા ઉલ્લાસં પ્રાપ્તા શોભાસંયુક્તા જ્ઞા
યા ચૂલિકા શિલા અધિત્યકા યા તસ્યાધિત્યયથસ્તિહાયતનમિવ ॥

અધિકચિંશતિકાઘ્યૈર્મૂલપ્રાસાદચર્ણનમ્—

શ્લોકાર્થ

જગદ્ગુરુભ્યે સોપાનપંકિત ઉપર અઠતા છેલ્લા પગચિથેથી મૂલપ્રાસાદની વચમાં
આવેલો રંગમંડપ ભેયો; તે બહે ધર્મશબ્દની રાજસભા ન હોય તેવો શોભતો હતો.
વળી તેની આગળ સુવર્ણ અને રત્નમય એવો મૂલપ્રાસાદ ભેયો; તે બહે મેઘપર્વતની
ચૂલિકા ઉપર રહેલું સિદ્ધાયતન ન હોય ! ॥ ૫૫ ॥

તમીશ્વરેણ તારકૈર્ગ્રહપતિર્ગ્રહૈર્ધરિવા-

સુરેશ્વરેણ સુરૈઃ સુરેશઃ પુનઃ ।

નરેન્દ્રેણ માનવૈર્વૃષભકેતનાર્હદ્ગૃહં

ચૂર્લેષુભિર્હતાં સ્ફુરતિ સર્વતોડલંકૃતમ્ ॥ ૫૬ ॥

સર્વતઃ સર્વાશ્યપિ દિશુ અહંતાં મગધતાં લઘુભિરુપમાણેર્ગૃહૈર્દેવચૂલિકામિત્યેન્
શાંભિનં વૃષભકેતનાર્હતઃ વૃષભદેવસ્ય ગૃહં ચિન્ત્યં સ્ફુરતિ દીપ્યતે । કેઃ કઃ ઇવ ।
તારકૈર્ગ્રહૈર્નિમિસ્તમીશ્વરેણ ઇવ । પુનર્ગ્રહાણાં મહત્ત્વાદીનામોઘૈઃ સમૂદૈર્ગ્રહપતિઃ સર્વં ઇવ ।
પુનરસુરૈઃ જ્ઞાનયેરસુરેશ્વરો જ્ઞાનયેન્દ્રવત્ । પુનઃ સુરેદૈર્ધિઃ સુરેશો દેવેન્દ્ર ઇવ । પુનર્માનવૈઃ
મનુષ્યેઃ નરેન્દ્રો રાજેવ ॥

તારાઓ વડે ચન્દ્ર મંગલ આદિ ગ્રહો વડે સૂર્ય, દેવો વડે ઇન્દ્ર અને મનુષ્યો વડે

એમ રાજ્ય કોને તેમ ચારે દિશામાં રહેલી નાની દેવકુલિકાઓ વટે અત્યંત શ્રીઋષભ
દેવમયજનનું ખંદિર કોને છે. ॥ ૫૬ ॥

ક્ષયં પ્રત્યક્ષાન્તર્ન નિતમવેરુપ માતાન્મરુ-

ગ્નરિજ્જપરપેરિરાશ્વપદોદપાકાલ્પા ।

ઉપાનિત્રુમુપાગતેરિદ પદાર્થવિન્દં પ્રમો-

ધ્યન્વામિ મદને કૃપાવનનિનસ્ય મોપાનકૈઃ ॥ ૫૭ ॥

જન્યજનનિનસ્ય કુલાદિદેવસ્ય મદને દૃઢે મુદ્ધમાગાદે પ્રવેશનમાર્ગે મોપાનકેશો-
રિદેવેન્વામિ કુમુધે । ક્ષયં જઃ ક્ષયમ્ । પ્રત્યક્ષવર્તન—ન વિષયે શયો વિનાશો વય
ભારતસ્ય વદસ્ય ક્ષયમસ્ય મયયો વા દૃઢ્ય આનિર્મીલઃ તસ્યાવાદ્ભવા પાશ્વરયા દદ
દાર્દર્યમે પ્રમો ક્ષયવર્તન કુલાદિદેવસ્ય વદારવિન્દ પદભક્તમયમુપાગિતું સેવિત્રુમુપાગતેઃ
મર્મીદે મદનેમૈશ્વર્યમિતો મદ્ભવા તથ્યરથેઃ વયઃપયાદૈરિવ । કિં કૃત્વા ઉપાગતેઃ । પ્રશ્ન-
વાચઃ જન્યાન્નવપ્ટારવજ્જનઃ તસ્માજ્ઞાનં નિતમાગ્મીયં ક્ષયંવચ્ચિન્ત્યં શયં વિનાશો વપ્ટા-
રથે જ્ઞાતિદુષ્ટાજ્ઞાત્ય રમજ્ઞમાર્ગેમાત્રમવાહા મદ્ભા મવિવચ્ચીની ક્રુતિઃ । તાપેદિવદિ-
ધોતનમાત્રજન્યવયો વિદ્યોત્ય ક્ષિદ્ધમમાત્રમવાહાં મવિના દ્વિ । અક્ષયસ્યદ્વિષ્ણુમાત્રવા-
ચિત્વાત્માય વય માત્રાદુત્તમમોજવાવવામ્પ્રવહંનેવાર્થવ શુભા । ક્ષાત્મા દ્વિવર્તઃ ॥

શ્લોક ૫૭

શ્રીઋષભદેવમયજનના આસાદનાં પગધિયાં કોને છે. તે પગધિયાં જાણે છઠ્ઠા
આસામાં (મલયકાજમાં) પાતાને પ્રવાહ બે દાય પ્રમાણ જાળીને મોક્ષપદની ઇંછાથી
અમયજનના ધરણુકમલની ઉપાગ્રન્થ કરવા માટે આવેલો મંગાનરીનો પ્રવાહ ન હોય । ॥ ૫૭ ॥

સ્મા અનિનનિન્નગા થન જડાગ્રયા વક્ત્રાં

વદન્વયદરદસ્તયા મયતિફૂલપૂતિપ્રથાઃ ।

ત્રિગોન્વલમધૂવ્રતાન્કુલકુલશયૈરાશ્રિતા

ધરન્તિ ચ પદે પદે શુવનમગ્રરક્તં શુનઃ ॥ ૫૮ ॥

નમશ્ચિત્તવર્તિનામવનિજન્મનાં પાતુકાઃ

સ્વકીયવચનીપનામિતિ નિર્ધાનુમિઃ સિન્ધુમિઃ ।

નિવેવિતુમિવ પ્રમોઃ પુર ઉપાગતામિર્વમે

યદાસ્રસદનાગ્રથો વિધિધરત્નસોપાનકૈઃ ॥ ૫૯ ॥

યસ્ય શ્રોશયુજયસંવન્ધિનઃ આતસદનમ્ય મૂલજિનગૃહસ્થામ્નતઃ પુરસ્તાદ્વિધિધાનાં ના
 નાપ્રકારાણાં રત્નાનાં મળીનાં સોપાનકૈઃ । સ્વાર્થે કપત્તયયઃ । આરોહણર્થાં વખે શુશુમે । ઉચ્ચ-
 ક્ષયતે—નિરેપિતુમર્થાત યુગાદિજિનમુપાસિતું પ્રભોઃ ઋપમદેયસ્ય પુરોડ્ધે ઉપાગતામિઃ
 સંપ્રાપ્તામિઃ સિન્ધુભિર્નદીભિરિવ । કિં કતુકામામિઃ । इत्यमुना प्रकारेण स्वकीयाम-
 स्मीयां यचनीयतामपवाद' जननिन्दां जिघांसुभिर्हन्तुमिच्छुभिर्गिय । इति किम् । व
 इमाः सिन्धयः अनिशं निरन्तरं निघ्नगा नीचगामिन्यः । यत इति खेदे । पुनर्जडाशया
 मग्दमनस्काः जडिमाश्रितचित्ताः दलयोरेक्याज्जलभृताः । तथा अहरहः प्रतिघातं वक्तां
 कुटिलभायं वहन्ति धारयन्ति । तथा पुनरर्थे सप्रतिकूलवृत्तिप्रथाः सह प्रतिकूलवृत्तेः प्र-
 लोमयतंतस्य प्रथया विस्तारेण यतंग्ते याः । तत्पतस्तु कूलं कूलं प्रति मर्वादाમેदिनी
 प्रवृत्तेः प्रयतंतस्य पयःप्रवहणस्य प्रथाभिः सह यतंग्ते । हादिस'योगं कश्चिल्लपुरेव
 गणयते । यथा—'यहुलभ्रामामेषकतामने' इति वृत्तरत्नाकरवृत्ती काव्यकल्पलतायां व ।
 इति न दोषः । पुनरिमाः क्षિતમद्भ્રોકृतमुत्કૃષ્ટ' પલ' માંસં ચૈસ્તાદશાસ્ત્રમાંસવાદપાન મધુ
 મધમેવ પ્રત' મધં વિના યયં નાન્યત્પિયામ્' इति नियमो येषां तान् । तत्पतस्तુ સંવિ-
 કુવલયાન પ્રમરાન । પુનઃ કૃતો વિદિતઃ કુલનાં સ્વામ્યયાનાં ક્ષયો વિનાશો વૈભવ-
 રસૈરાધિનાઃ । પુનરિમાઃ પદે પદે સ્થાને સ્થાને બુધનાનાં જગતાં મળે વિનાશો રજ્જં રાગ
 ધયન્તિ । તત્પતસ્તુ બુધનાનાં પાનીયાનામ્ । 'નીરં ચારિ જલં દલં કમુદકં પાનીયમમ્નઃ
 કુરો તોયં જીયતઃજીયનીયમલ્લિષ્ઠાણાંસ્વચ્ચુ યાઃ શંઘરમ્ । ક્ષીરં પુષ્કરમેઘપુષ્પકમ્લો-
 ણ્યાયઃ પયઃપાથમી કીલાલ' બુધનં યનં યનરસો યાદોનિયાસોઽમૃતમ્' ॥ इति ईश्याम् ।
 મદ્ભ્રાઃ વલ્લોઢાઃ । 'તરજ્ઞે મદ્ભ્રવીર્યુમિઃ' इत्यपि ईश्याम् । સૈરજ્ઞં ધયન્તિ । પુનરિમા ન
 માત્રો નમ્રોભયગ્નઃ પાદયોલંગ્મતઃ તથા નિકટે સમીપે યતંગ્તે આજીવિકાં કુર્યમ્તીચ્યે-
 શીવાસ્ત્રાદશાનામયનિજગ્મનામયગ્ન્યાં ભુમાયેવ જગ્માયતારો યેવાં વ્રસાનાં દ્વિવિષ્ણુઃપચ્ચં
 મિત્રવાણાં નિરઘ્નાં તથા । સ્વેચ્છરજલચરપુષ્પરાણામયગ્ન્યામેવોરપતિનં ॥ देवगृहादौ, स्वाय-
 राणां नृनयत्रापि हृदयमागच्छाप्रतानामुपादानम् । तत्पतस्तु अवनिजग्मनां वृक्षाणाम् । वा-
 नुका दहनशीला इति इयापद' निराकमुंकामाभिः ॥ युग्मम् ॥ इति गुरुप्रामादमोपानानि ॥

સંસાધાર્થ

મૂલપ્રાસાદ જાગ્રત્વિકારનાં વિવિધ પ્રકારનાં રત્નોશી બનેલાં પગથિયાં ચોભે છે, તે
 બહે જગત્પ્રસિદ્ધ પાતાના અપવાદોને દૂર કરવાની હઠધાથી ભગવંતની ઉપાસના માટે
 આવેલી અનેક નદીઓ ન દેાય । નિરંતર નીચ ગામિની, જલનો આશ્રય કરનારી દેવથી
 મૂખ, કુટિલતાને વદન કરનારી, સ્થાને સ્થાને કિનારાને વિસ્તારતી, માંસબદ્ધિથી અર્ધાત
 ઉત્પત્ત (કમત) રચના સોડુપી જમરેને આશ્રય આપનારી, કૂલનો ક્ષય કરનારી,
 મન્દ્યેને આશ્રય, મોટા મોટા તરંગો વડે જગતની રચનાનો બંધ કરનારી તેમજ
 સમીપે નદ્ર બની રહેતાં વૃદ્ધોને પાન કરનારી, આવા આવા પાતાના અપવાદોને દૂર
 કરનારી દેવથી આવેલી બહે નદીઓ ન દેાય; તેવાં પગથિયાં ચોભે છે. ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥

निनेन्द्रमदनाप्रतोऽपुनन्दनपनिन्पोतम्-

सुरनेमिनीश्वरं निरमुषान्निजाममंजम् ।

निन्दमपरगैः प्रथमगापनप्रथमे

निनारनिचिदोजनः किमिह मुक्तिगेहे गिरा ॥ ६० ॥

निनेन्द्रस्य दूतवशादितिः लक्ष्मणस्य द्वापारदोषाद्ययं पुरुषात् द्वापारे भनयैवेदुभिर
मेवतापीदैः द्वापारवितामे हननाविरोधैस्तुल्यसमानं सुवर्तनीं मनीषां सुवर्तमनिमिषां
परितः स्वसेवातिशयस्य वा तोरणमपुनन् चोक्तं स्म दिदीपे । विभुनं तोरणम् ।
द्विर्षं मुनिरेव सुषान्निजः श्रीराममुद्रयुग्मी नयमीश्वरः नाम्नं गणनम् । पतिमिषा-
नपतिमिषाः । उन्नेषयने इदामिहमुनिनेहे गिरा शयुतपदमे 'विमलनिरिमुलितिलुत'
इति शयुतपदम् । तथा 'मुनिनेष्टः धियः पदम्' इति शयुतपदमाहात्म्ये निमाननि-
चिदोजनः श्रीनिमराजस्य जगन्मोक्षः न च पुनर्गति लक्ष्यः प्रथममादिन यत्र गापनं
स्यापतोक्तं नय प्रथमे द्वापारे निचिदं वनिमिष । राता हि लयीतनगाप्रदं वृषं
नय तोरणं वापने इति नीतिः ॥

श्लोकार्थ

भूषणमाह कथमविदारणी व्यामल अनेक प्रकारणी दयनाञ्जली मुद्रा सुवर्तुभय
अने दन्तभय तोरणं शोभे छे. ते तोरणं अद्य मुद्रिङ्गपी वङ्गपीनुं पशीकरणं न छेय ।
अथ "मुद्रिनिङ्ग" अथ विमलायन वषर निनेश्वर भयवन्तङ्गपी शब्दने भोक्षङ्गपी
नमर्दने स्थापीन कश्चन आश्रये आर्षितुं अद्य भगवतोऽपु न छेय ॥ ६० ॥

निनस्य वरलीभयनपि महोत्साहे द्वारि मां

जना भगवता इव प्रतिपदं निवभ्रन्त्यमी ।

नरोत्तम मम दुःखिनां किमिति वक्तव्यं प्रभोः

पुरुः स्थितमुपेत्य यज्जिननिक्तेने तोरणम् ॥ ६१ ॥

यद्यस्मिन् जिनस्यादेनो निक्तेने गृहे मुद्रविहाये उपेत्य गृहमिहायस्य तोरणं
स्थितं निष्ठति स्म । उन्नेषयने-प्रभोः श्रवणस्य पुरु इत्यमुना प्रकारेण वक्तव्यं
कथयितुमीहमानं किं स्थितमिव । इति किम् । हे प्रभो, निजस्यात्मनः निजस्याग्नीयस्य
वा कस्यनिराहोऽन्ये अनिष्टादिनि महे वटलीभयनपि नाग्रे निविष्टे निरन्तरं जायमाने
मनि भगवता गिरिज इवामी भूमीश्वरनिने शोका मां तोरणं प्रतिपदं स्थाने स्थाने
गृहद्वारि वटिस्त्यागमानं वा निषाग्नित इत्यमुना प्रकारेण विषयानां मम दुःखमस्यास्तीति

દુઃખી દુઃખિને ભાવો દુઃખિતા તામસુચ્ચયતાં જહિ ક્યાપાદય । નિચારયેતિ યાવત્ ।
इति तोरणम् ॥

શ્લોકાર્થ

મૂલપ્રાસાદમાં તોરણ શોભે છે, તે બાજુ આમ કહેવા માટે ઇચ્છતું ન હોય કે
'હે પ્રભો, કોઈપણ મહોત્સવ પ્રસંગે મારા વૈરી લોકો મને ઘરના દ્વાર આદિ સ્થાને
બાંધે છે, તે માટે હે ભગવંત, આ મારી દુઃખી અવસ્થાને દૂર કરો. ॥ ૬૧ ॥

यदीयविभवैः पराजितजगत्त्रयत्पर्धिभिः

स्वकीयवृषपदीकृतं विजितवैनयन्तेन किम् ।

दधार मणिमण्डपं किरणस्रण्णितાखण्ड-

वप्रचण्डरविमण्डलं वृषभतीर्थकृन्मन्दिरे ॥ ६२ ॥

શ્રુપમતીર્થકૃતો યુગાદિદેવસ્ય મન્દિરં કતુઃ કિરણેઃ પ્રતિવિશં પ્રસરન્નોતિદંડેઃ
સ્રણ્ણિતં તિરસ્કૃતમલ્લપ્તાભિરક્ષતાભિઃ ક્યચિદપ્યપ્રતિહતાભિઃ રુગ્મિઃ પ્રચણ્ડં દુરાલોકં
રથેર્માસ્કરસ્ય મણ્ડલ ધિગ્ધં યેન તાદૃશં મણિમણ્ડપં વિવિધરત્નઘટિતજનાભયં દધાર
પતે સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—પરાજિતાઃ પરાભયં લક્ષ્મિના જગત્ત્રયાલ્લોચ્યસ્ય ત્રિભુવનસંવચ્ચિનઃ
સ્વધિનસ્તુલ્યવિભવચ્ચેન સંઘર્ષજશીયા યેસ્તાદૃશૈર્વંદીયવિભવેઃ શ્રુપમદેવપ્રાસાદસંબન્ધિ-
ભિર્વિપ્રતેઃ શાંભાતિશયૈર્વિજિતેન પરિભયં નીતેન યેજ્યસ્તેન હૃન્નપ્રાસાદેન ઉપદીક્તં
લોકિનં સ્વકીયમાત્મસંવચ્ચિનમર્થાત્મિક મણિમણ્ડપમિત્ર ॥

શ્લોકાર્થ

જયબ વિહારમાં, પ્રવશતાં એવાં પોતાનાં કિરણોથી અપ્રતિહત કાંતિવાળા પ્રયત્ન
સૂર્યને નિરસ્કૃત કર્યો છે તેવો મણિમંડપ શોભે છે, તે મંડપ બાજુ ત્રણે જગતના
વૈભવની સાથે સ્પર્ધા કરે તેવા પોતાના વૈભવથી પરાભવ પામેલા ઇન્દ્રના વૈભવંત નામના
પ્રાસાદે લેખણરૂપે આપેલો આ મંડપ ન હોય તેવો શોભે છે. ॥ ૬૨ ॥

अनन्यगिवकन्यकां मनसि धर्मभूमौभृता

प्रशत्रुमिह काक्षितोन्नितवराय कस्मैव न ।

स्वपंररपमण्डपं मणिमुवर्जचित्रश्रिया-

श्रितः किमु विधापितः स्फुरति यन्महामण्डपः ॥ ६३ ॥

યસ્ય મુલપ્રાપ્તાદસ્ય મહાન મગનાઙ્ગુણાભિજ્ઞી મણ્ડપઃ સ્ફુરતિ શોભતે । ઉત્પ્રેક્ષયતે—
અનન્યામસાધારણીં મર્ષાં તિશાયિનીં શિવકન્યકાં મુક્તિકુમારિકાં વસ્ત્રમૈવનાનિદિદતાન્ને
ઉચિશય મર્ષાદિમામગ્રોભૃતે યોગયાય ધરાય પ્રધાનાય પરિણયનકામાય પુરુષાય દ્વદ
મિદ્વશૈલે પ્રશાન્તમિચ્છતા ધાનિ પ્રાદ્યયિતું યાઙ્છતા ધર્મનામ્ના મૃષીભૃતા રાજા મળીનાં
રત્નનાં ષડ્ગ્રકાન્તાદીનામુપચક્ષણાસ્કકેતનાદીનાં સુવર્ણનાં કાશ્ચનાનાં ચિત્રાણ્યાલેહ્યાનિ
તેષાં મિથ્યા મય યા ચિત્રકારિણ્યા આશ્ચર્યવિધાયિન્યા શોભયાશ્ચિતઃ કલિતઃ સ્વયં
ધરણમણ્ડપઃ સ્વયં સ્થેચ્છયા, ન તુ પિત્રાદિપારતન્યાસુ, ધરણમધર્મસ્વામીપ્તિતયરચિત્તુઃ
કળ્ઠપીઠે ધરમાધારેણેન સ્વીકરણં યત્ત તાદૃશાં વિધાપિતઃ કિમુ શિલ્પિના નિર્મા-
પિત દ્વ ॥

સેલકાથ

મૂલપ્રાપ્તાદમ્ અગનયુષી મંડપ યોગે છે; તે બાજુ સર્વોત્કૃષ્ટ મુક્તિકુમારિકા કન્યાને
કોઈ થોડા વરની સાથે પાણિગ્રહણ કરાવવાને ઇચ્છતા ધર્મશાસ્ત્રજ્ઞે મહિ અને સુવર્ણની
આશ્ચર્યકારી રચનાવાળો સ્વયંવર મંડપ કરાવ્યો ન હોય ! ॥ ૬૩ ॥

અવેત્ય કલિતૌકસં નમસિ સિંહિકાનન્દનં
ચનાન્મિલિતુમાગતાઃ કિમિદ ગોત્રહાર્દમી ।
યદાપ્તગૃહકંધરાસ્ફુરદમાનપશ્ચાનનાઃ
પરાં શ્રિયમગિશ્રિયન્નમૃતકાન્તિકાન્તદિપઃ ॥ ૬૪ ॥

યસ્ય વિમલાવલશિખરિશોભસ્વાત્મગૃહસ્ય ઝૈનપ્રાપ્તાદસ્ય કંધરાયાં શિલ્ભરોપસ્થકાપાં
સ્ફુરત્યો દદ્યમાનાઃ શોભમાના યા અમાનાઃ પ્રમાણાતીતાઃ અતિપ્રદયો યે પશ્યાન્તા મૃગેન્દ્રાઃ ।
'યદ્દનેકકન્ધીકંધરાહરિભિઃ કુક્ષિગતીકૃતા દ્વ' इति भेषधेऽपि । परां मकृष्टां मियं शोभां
मशिश्रियन् लभन्ते स्म । किमुताः । अमृतकान्तिकान्ताश्चन्द्रमणयस्तेषां द्विपः प्रेतमविश्र-
मयेरिणः । उत्प्रेक्षयते—नमसि आकाशे कलितौकसे निमित्तनिवेदनम् । गगनस्थायिन-
मिथयथैः । सिंहिकानन्दनं स्वर्माणुं केशरिणं वा अवेत्य स्नातया गोत्रस्य स्नातेर्हार्दित् ।
स्नेहता द्वि स्वज्ञताः स्वजनं प्रस्तावे मिलितुमायान्त्वेवेति प्रथमव्यवहारतः चनात्स्वकानना
स्नकाश्चात् अमी प्रत्यक्षलक्षणाः पारीन्द्राः मिलितुं मिलनार्थमिदं प्राप्तादोपरितनप्रदेशे
आगताः समेता इव ॥

સેલકાથ

અનેક સિંહોથી સુશોભિત એવી શિખર ઉપરની ભૂમિ અતિશય શોભા ધારણ
કરે છે; તે બાજુ આકાશમાં રહેલા સિંહિકાનંદન કેશરીસિંહને (એક પક્ષે રાહુ) બાણીને
સાતિસ્નેહથી પ્રેરાર્થેને વનમાંથી મળવા માટે આવેલા સગોત્રીય સિંહો ન હોય ! ॥ ૬૪ ॥

વને વસતિરેફિકા જનુપિ નઃ પ્રયુતિઃ પરિ-
 ચ્છદો ન કદનં સદા પુનરનેકપાનાં હ્રદા ।
 જહીત્યસુખમાયુ નઃ કિમિતિ ભાવિતું નાભિનં
 મજન્તિ શૃદ્ધકંધરાગતમૃગેશ્વરાઃ શ્રીજિનમ્ ॥૬૫॥

શૃદ્ધકંધરાયામર્થાંજિનમદ્વનશિશ્વગોવ્યકાયાં ગવાઃ શિશ્વેન શિવનાઃ મૃગેશ્વરાઃ કેવ-
 રિણઃ નાભેનાંદ્રો વૃષાધ્રાચતે સ્મ દ્વિ નાભિજનઃ અથ જ નાભેન્નુદ્ગુપિકાયા જાયતે સ્મેપિ
 નારાયણનાભિપુષ્પહરીકોત્યક્તં પ્રદ્યાણં ધિયા પ્રતિશયશ્ચમ્યા યુક્તો જિનસ્તીર્થહૃતં તથા
 ધિયા સમુદ્વનન્દિત્યા યુતો જિનો નારાયણસ્તં મજન્તે સેવન્તે । દૃષ્યમુખા પ્રકારેણ મોડસ્મા-
 કનસુત્રં દુઃસં જહિ ધાતય । इति किम् । हे जगन्नाथ, मोडस्मात्तं वसतिरिति वने न व
 नगरादौ । पुनर्जनुपि अन्विलेऽप्यवतारे एकेव प्रयुतिः संतानमेकमेव नाग्यम् । ‘एकेनापि
 सुपुत्रेण सिद्धी दृश्यति’ निर्भयम्’ इति वचनात् । पुनः परिच्छदः परिवारोऽपि न स्ववपु-
 सहायत्वमेव । पुनर्हृदा इति खेदे । सदा सर्वकालमपि अनेकान्यह्न लोकान यानि
 आजोषिकाभिः रक्षयन्ति पालयन्तीत्यनेकपाः । ‘वर्धनस्थोऽपि मातङ्गः परेषां मरणक्षम’
 इति सूक्तवचनात् । सत्यो दृष्टिगता तेषां कदनं वयापादनं मारणम् । ‘निर्गन्धन प्रमथन’
 कदनं निघट्टणम्’ इति दृष्ट्याम् । घातनाभिधानानि ॥ इति श્લેષકંધरामૃગેશ્વરાઃ ॥

શ્લોકાથ

જિનપ્રાસાદના શિખર ઉપર કોતરેલા સિંહો બહુ ભગવંતને આ પ્રમાણે કહેવા
 માટે આશ્રય કરીને રહ્યા ન હોય કે “વનવાસ, એકાકીપણ, આખી જિંદગીમાં એક જ
 સંતાનનો જન્મ, અસહાય અને હાથીઓને કદરવાના કરવી, અમારાં આ હુઝોને હે
 ભગવન, જલદીથી દૂર કરો ।” ॥ ૬૫ ॥

યુગાદિજિનમન્દિરે શિશ્વરમમ્બરાહમ્બરં
 વિદમ્વયતિ ચણ્ડરુકિરણમણ્ડલં વૈભવૈઃ ।
 પુનર્નિજસપ્તતામિવ સમીહમાનો જિનં
 મજન્મરમ્બુધરો શ્રવનકામિતસ્વસ્તુર્મ્ ॥ ૬૬ ॥

યુગાદિજિનઃ પ્રગમતીર્થકરસ્વસ્ય મન્દિરં શૃદ્ધં પ્રાસાદસ્તપ્રાચ્યરે આકાશે આદમ્બરઃ
 સોભાતિશયો यस્ય તાદૃશં શિશ્વરં મૃદ્ધં વૈભવૈઃ સુખમાભિઃ કૃત્વા ચણ્ડરુચઃ સર્વસ્ય
 કિરણમણ્ડલં ડયોતિઃપુત્રં વિદમ્વયતિ ધિક્કરોતિ અનુકરોતિ ચા । યદુક્તમ્—‘ધિક્કલયતિ
 તાદૃશ્ય’ દસતિ શુભિ પન્નિહતં વિદમ્વયતિ । અધરયતિ ખીરપુરુષં ક્ષણેન મહરશ્વતો

દેવઃ ॥' इति चम्पूकथायां विदम्बनायः । 'पुण्डरीकातपत्रस्तं विकसत्कासचामरः । अतु-
विदम्बयामास न पुनः प्राप तच्छिख्रम् ॥' इति गद्यौ । अनुकरणार्थोऽत्र । इत्यर्थद्वयमपि ।
उत्प्रेक्षयते—पुनर्जितेयधारमिन्द्रेण छिन्नपक्षत्वात् अपरवेष्टायां निमग्नस्यात्मनः सपक्षतां पक्ष-
युक्तम् । पूर्वं सर्वेऽपि पर्वताः सपक्षा आसन् । ततः स्वेच्छयोद्भूयोद्भूये यत्र तथाप्य-
कारणं यथातकिता आगत्य पतन्तः भन्तः पृथिवीमतीथ व्याकुलीकुर्वन्ति स्म । ततः पृथिवी
स्थलांके पुरंदरपुरो गत्या मुत्करोति स्म । तदनु दम्भोलिषाणिना सादरं सन्नेष्टं पृष्टा
मती लोचनयुगलगलद्वाग्पयःश्रवा सगद्गदम्भरे कर्कष्यमपि कथयामास । यत् 'मध्यमलोके
समग्रा अपि गिरयः सपक्षत्वाद्यथाकाममुत्पद्योत्पद्य स्वदक्षितस्थाने निपतन्तो मामतिभार-
भङ्गुरगार्वा कुर्वाणाः स्वेद्विप्रमनस्कं विदधते । तस्मादहं' तदतिगरिमोद्गारिष्कारभारासा-
सहितया पाताळमूलं प्रवेक्ष्यामि ।' इति यत्तु धावचनमत्र जगन्तरं संज्ञातातिकोपेन पुरहितेन
स्वपाणिमञ्जुलज्जोतिश्चालाकरालदम्भोदिना कृत्वा नर्धयामपि पर्वतानां पक्षाः क्षणाच्छे-
दिताः—इति पुराणोक्तिः श्रूयते । अथ पुनः पक्षाण्यां सहितस्य समीहमानो वाञ्छन् भुव-
नानां तात्पल्यासङ्गपदेष्टान्निभुवनजनानां सुरासुरनरानां कामिते वाञ्छितप्रदाने स्वस्तदं
कल्पवृक्षं तादृशं नाभेयं देवं भजन् सेवमानः अमरभूधरो मेहरिच ॥

શ્લોકાર્થ

જિનપ્રાસાદ ઉપર રહેલાં શિખરે પોતાના વૈભવથી પ્રચંડ એવા સૂર્યમંડળને
તિરસ્કાર કરે છે; તે શિખરે બહુ મેરૂપર્વત પુનઃ સપક્ષ (પાંખો સહિત) બનવાની
ઇચ્છાથી જગતને ઈષ્ટ કુલની સિદ્ધિ આપવા માટે ચાક્ષાત્ કંઈપણ સમાન વિમલાચલની
ઉપાસના કરતો ન હોય ! (પુરાણમાં કહ્યું છે કે ' બધા જ પર્વતો પક્ષસહિત હતા,
તેથી સ્વેચ્છાએ જીડી જીડીને પોતાના ઈષ્ટ સ્થાનમાં આવીને રહેતા હતા. પરંતુ પર્વતોના
અતિભારથી હુખી થયેલી વસુધા (પૃથ્વી) સ્વર્ગમાં ઇંદ્ર પાસે ગઈ. ઇંદ્રે સ્નેહાળ
દ્રિષ્ટીથી જોઈને પૂછ્યું, ત્યારે તે અકૈંજલ વરસાવથી ગદ્ગદ સ્વરે બોલી કે " હે
મહારાજ, મધ્યલોકના બધા પર્વતો પાંખોસહિત હોવાને કારણે પોતાની મરજી મુજબ
જીડી જીડીને જ્યાં ત્યાં પડે છે, તેથી તેઓનો અતિભાર સહી નહીં' શકવાથી હું
પ્રાતાળમાં ચાલી જઈશ." વસુધાનાં આવાં વચન સાંભળીને ઇંદ્રે પોતાના બલ્લભમાન
વગથી શુદ્ધ માત્રમાં બધા પર્વતોની પાંખો છેદી નાખી ! આથી મેરૂ પર્વત સપક્ષ બનવાની
ઇચ્છાથી બહુ વિમલાચલની આરાધના ન કરતો હોય ! એમ કવિ કહ્યું કરે છે.)
॥ ૬૬ ॥

અવેલ્ય જગદીહિતં પ્રદર્શત કદમ્બાચલં

દ્વિધાપિ વસુધાતલેઽસ્થિલમહામયાલમ્મિનમ્ ।

દરેણ ધરવેરિણઃ કિમુ મનન્તિ યં ભૂધરા

યદત્પન્નિરારચ્છન્નાન્પિતતત્તૂલતાલ્લઙ્ગિનઃ ॥ ૬૭ ॥

યસ્ય પ્રાસાદસ્ય અમ્ભાનિ મુદશિગગપેક્ષયા ભૂયન્તિ યાનિ શિખરાણિ ધુન્નાનિ તે
છલેન કપટેન અલ્પિના અમ્ભાઃ કુનેશ્વીરિણિ અમ્ભયન્તિ અમ્ભયન્તે ક્ષેત્ર્યલ્પિનાઃ અલ્પાઃ જનાઃ
'મૂપા ન ચપ્રેડહિત્તકલ્પપાદપઃ પ્રણીય દારિદ્ર્યદગ્ધિગ્ધાં મૂપઃ' इति નેપથે । યાન્નદવન
શરીરયટીરાલ્પ્યન્તે આમયન્તે દુર્યેય'શીલ્યા ભૂધરાઃ વર્ગતાઃ કદમ્બાચલ' શયુંતયસૌરમ્
'લોહિત્યડ તાલઝમ્મડ કયંયુતિ' इति શયુંતયકલ્પે કદમ્બ દુર્યધિધાનમ્, તથા વદલ્પના
રિશદ્ભિધાનેશ્વરિણિ કદમ્બાભિવાન્તીતિ । યં કદમ્બાચલ' મનન્તે । ઉત્પ્રેક્ષયન્તે—ધરામ્
ગિરીનાં ધેરિણઃ શયોરિગ્ધસ્ય દરેણ કિમુ મયેનેય । કિં જન્યા । યતુધાનલે ભૂમગ્ધે
દ્વિધાવિ દ્વામ્બાં પ્રકારામ્બામ્ પેદિકામુષ્મિકમેશ્વર જનતાં ભુવનાનામીહિતમમીરિત્ત
પ્રદદન' પ્રકરેણ સર્વોત્કૃષ્ટતયા વિધાનવન્તમ્ । અર્થાત્કલેષાકારિણ' શયુંતયાત્રિમલેશ્વ
જાતયા । તથા અસ્થિલાનાં સમસ્થાનાં મદામ્બાનાં રોગગતમૃતેન્દ્રિયાતદવિષધરમેષામ્ભમુ-
દ્રવેરશયુમ્ભૂતીનાં પ્રમલભીતીનામાલ્પ્યન્તે ક્યાવાદનમસ્થાન્તીતિ અર્થાર્થવામ્ભિતાનાં તાર્ક
યમયવેત્ય શાસ્ત્રવચસા લોકપરંપરયા વા જ્ઞાતયા ॥

શ્લોકાર્થ

મેરુઆદિ પર્વતો પોતપોતાનાં શરીર સંકીર્ણીને બાજુ બિનપ્રાસાદનાં શિખરોરૂપે
રહ્યા ન હોય । જગતને ઇહલૌકિક અને પારલૌકિક ઉભય પ્રકારની સિદ્ધિને આપનાર
તેમજ ઇહલૌકિક અને પારલૌકિક સર્વે ભયોને દૂર કરનાર એવા કદંબગિરિને (યતું-
જનનાં એકતાલીશ નામો પૈકી કદંબગિરિ પણ એક નામ છે) બાજુની પોતાના યતું
ઇન્દ્રના ભયથી બધાએ પર્વતો બાજુ વિમલગિરિની ઉપાસના કરવા માટે આવેલા ન
હોય । ॥ ૬૭ ॥

જગદ્ગિરિવિજિત્વરં મહિમર્મિર્મહીશુદ્ધરૈ-

સ્વેત્ય શુચિ ભૂધરામિનવસાર્વભૌમં નગમ્ ।

સ્વવાલ્મિસરૈરયું કિમુ ન સેવિમું પ્રેપિતૈઃ

કુમારસિસરૈર્વમે યદતિતુદ્ધુક્ષાત્રયૈઃ ॥ ૬૮ ॥

યદતિતુદ્ધુ યસ્ય પ્રામાદસ્ય અતિશયેન ગગનાલિહિત્યેન અગ્રયુક્તસ્તરે મદતિ શુદ્ધમ્
શિખરે આધપો નિષામો યેષામ્ । મુદશુદ્ધે લગન્તિ અનેકાનિ અન્યાનિ અલ્પાનિ શિખરાણિ

भयंतीति प्रत्यक्षमपि लक्ष्यते । तादृशैः कुमारशिवरैर्लघुशृङ्गेः यमे शुशुभे । कुमारशब्दोऽयं
 केवलं लघुत्वमेव यच्छि । यथा नैगधे—‘रचयति रुचिः शोणीमतां कुमारितरा रवेः ।
 अत्र तु कुमारितरा रवेः । कुमारितरा प्रथमनिर्गतत्वेन लघ्वी रुचिः कान्तिः । तथाप्रापि
 महच्छिप्रापेक्षया लघुनि अत एव कुमाराणि शृङ्गाणि इति । उत्प्रेक्ष्यते—महीभृतां भूरे-
 गिरीणां गणैः राज्ञां चक्रेषु भुवि पृथिव्यां भूधराणां शैलानां भूपतीनां च मध्ये अभितथ-
 मधीनं प्रादुर्भूतं सार्वभौमं चक्रयतिनममु नगं शृङ्गेजपाचलमवेक्ष्य विहाय तं संविशन्मु-
 पासितुं प्रेषितैः स्वबालशिवरैः किमु निजनिर्गदह्मिभधुङ्करिष । राजानो हि चतुर्दशस्य
 सस्रचित्तमधीनेत्यनचक्रयतिनं विहाय स्वस्यकुमारनन्दनांस्तस्मैवार्थं प्रेषयन्तीति स्थितिः ।
 यथा कल्पसूत्रव्याख्यानं महाधीरश्वरिषे—नञ्जृषभपञ्चननादिमवतुर्दशस्यस्रचित्तमहाधीर-
 देवजन्म ज्ञात्वा धेनिकश्चण्डप्रचोतादयः कुमाराः सेवार्थे स्वपिनुमिः प्रदिताः । इति किम् ।
 नगं महिममिस्तुङ्गताभिः । यदुक्तम्—‘सर्वे’षामपि शैलानामुन्नता विमलाचलः । यदारोहेण
 लोकायं प्राप्यते बालकेरपि ॥’ इति यचनालुङ्गिमा । माहात्म्यमस्य तु सर्वेभ्योऽभ्यधिकं
 प्रसिद्धमेवास्ति । जगत्सु विश्वेषु ये गिरयः पर्वताः पर्वतमायाः उच्चैस्तरत्येनाभिमा-
 नितया वा तुङ्गा । यथा—‘तं मानतुङ्गमवशात्समुपैति लक्ष्मीः’ इति भक्तामरस्तये । तेषां
 विजितश्वरं जयनशीलम् ॥ इति शिवरम् ॥

श्लो० ६९

जगन्नुषी शिभरने आश्रथीने रडेलां नानां नानां शिभरे शोभे छे. ते लक्ष्मे
 जगत्तना पर्वतोना विजय कराना भुवामुद्धिभावंत नूतन चक्रवर्ती अथ विमलाचलने
 लक्ष्मीने पर्वतोना समूडे पोतानां लालशिभरने गिरिचक्रवर्ती विमलाचलनी सेवा
 करवा भाटे लक्ष्मे भोक्त्वा न होय । ॥ ६८ ॥

धनादि जगदीहितं प्रभवितास्मि दातुं पुनः

शिवादिकमलाकरं प्रणय मां यमो त्वामिव ।

इतीव जगदीश्वरं गदितुमुत्सुकीभावुकः

समेत्य धुमनोनिपो भजति चैतन्शृङ्गे स्थितः ॥ ६९ ॥

सुमनोनिपः कामकुम्भः समेत्य स्वर्गादागत्य चैत्यशृङ्गे प्रासादशिवरे स्थितम्विश्रुत
 सन जगदीश्वरं त्रिभुवननायकं श्रीश्वरभदेयं भजति उपास्ते । उत्प्रेक्ष्यते—इत्यमुना प्रका-
 रेण गदितुं कथयितुमुत्सुकीभावुकः उत्कण्ठीभवनशीलः सन्निव । इति किम् । ते प्रमो-
 दलोत्थमाय, अहं धनादि ह्रस्वभोजनपञ्चाभरणैः जगदीहितं जनमन कामिनं दातुं
 प्रभवितास्मि समर्था भवामि । पुनस्त्ये मां शिवादिकमलाकरं स्वर्गागतेममुगच्छामी-
 कारकं प्रणय कुरु । कामिव । त्वामिव । यथा त्वां स्व- । ॥ ६९ ॥

શ્લોકાર્થ

જિનપ્રાસાદના ઉપર રહેલો કળથ (કામકુંભ) બળે યુગાદિદેવની ઉપાસના કરતો ન હોય ! અર્થાત્ બળે ભગવંતની પાસે આવી વિશ્વસિ કરતો ન હોય કે “હે ભગવંત, ભગવંતનાં છલોને વસ્ત્ર, આભૂષણ આદિ ઇષ્ટવસ્તુને આપવામાટે તો હું સ્થર્થ છું પરંતુ આપની જેમ મને પણ સ્વર્ગાપવર્ગની લક્ષ્મીને આપનારો બનાવો ।” ॥ ૬૬ ॥

વિધાસ્યતિ વિમોરહર્નિશમુપાસ્તિમખ્યેત્ય યઃ

સ મદ્દમૃતસ્ફુરન્નુપરિસંસ્થિતિ લપ્સ્યતે ।

વિમૃત્વરવિનિઃસરત્કરમરૈરિદં પ્રાણિનાં

પુરઃ પ્રવર્તીવ યત્કનકવલ્લસકુમ્ભઃ સ્વયમ્ ॥ ૭૦ ॥

યસ્ય ચૈત્યસ્ય કનકેન કાશ્ચનેન વલ્લમો રચિતઃ કુમ્ભઃ કલ્પશઃ વિમૃત્વરૈઃ પ્રસરણર્હિઃ
વિનિઃસરત્કરમરૈરિદં પ્રાણિનાં પુરઃ પ્રવર્તીવ યત્કનકવલ્લસકુમ્ભઃ સ્વયમ્ ॥ ૭૦ ॥
સર્વેષાં જગજ્જન્તુનાં પુરઃ પ્રવર્તીવ યત્કનકવલ્લસકુમ્ભઃ સ્વયમ્ ॥ ૭૦ ॥
યતીય । શ્વં કિમ્ । હે પ્રાણિનઃ, યો જનઃ અખ્યેત્ય ભગવત્પાશ્વે નમાગત્ય અર્હર્નિશમ-
દ્વોરાગ્રં વિમોઃ પ્રપથ્યદેવસ્યોપાસ્તિ સેવાં વિધાસ્યતિ કરિસ્યતિ સ પુમાન અમૃતં પ્રોક્તે
સ્ફુરન્ન કમરારાહિત્યાગ્ગયોનિમંવત્સ્વાદીપ્યમાનઃ મન્ ઉપરિ ત્રિભુવનસ્થાપ્યુપરિતનપ્રદેશે લોકાગ્રે
સંસ્થિતિ નિયામં લપ્સ્યતે પ્રાપ્સ્યતિ । ક્રિયત્ । મદ્દમ્ । યથાહં પાર્થિવઃ કનકશોભર્નિશ
વિમૃત્વરૈઃ સેવમાનઃ અમૃતેન પાનીયેન સ્ફુરન્ન પૂર્ણત્વેન પ્રકટીભયન્ સર્વેષામપિ વશુર્નૈવ
સંપદમાનઃ સન્ ઉપરિ જનમસ્તકોપરિ સંસ્થિતિ લભે પ્રાપ્નોમિ ॥ इति चैत्यकलशः ॥

શ્લોકાર્થ

જિનપ્રાસાદ ઉપર રહેલો સુવર્ણકળથ પોતાનાં પ્રસરતાં કિરણોરૂપી હાથ વડે મધુ-
છોને બળે આ પ્રમાણે કહેતો ન હોય કે ‘હે પ્રાણીઓ ! અમૃતથી પરિપૂર્ણ એવો હું
જેમ મનુષ્યના મસ્તક ઉપર રહેવાની સ્થિતિ પામ્યો છું તેમ જે પ્રાણી ઋષભદેવ ભગ-
વંતની નિરંતર ઉપાસના કર્યો તે અમૃત-જન્મમરણરહિત બનીને લોકના અગ્રભાગ
ઉપર સ્થિતિ કર્યો.’ ॥ ૭૦ ॥

વિમાન્ય મુવનત્રયે સ્વવિમવાદ્ધકારવ્રજા-

ન્વિજેતુમનસામુના કિમ્ જિનેશિતુઃ સઘના ।

સપત્નનિવહસ્મયામ્નુનિધિમાયમન્યાચલં

ચિરઃસિસરસંસ્ફુરન્નિવિહદ્દંડરત્નં દગ્ધે ॥ ૭૧ ॥

चैन्यशिवरे दण्डो भानीति संयन्धः । उत्प्रेक्ष्यते—अमुना ऋषभकृतकमशौलि-
हामणिना जितेशितुर्वृषभद्वयस्यामिनः सञ्जना मन्दिरेण श्रृषभचित्येन शिरःशिवरे उपरि-
तनभृङ्गे संस्फुरत् यच्चरत्ननिर्मितम्भान् दीप्यमानं वा निविष्टं दृढमभेद्यं दण्डः ॥ ७१ ॥ दधे किमु
घृतमिय । किभूतम् । सपत्नानां वैरिणां निग्रहस्य गणस्य यः स्मयः अहकारः स एषा-
म्युनिधिः समुद्रः तस्य माथे मथने मग्नाचलं क्षुब्धपर्यन्तं मन्दरगिरिम् । 'पायोधिमाधस-
मयोत्थितसिन्धुपुत्रीपत्न्यङ्गजापंणम्' इति, तथा 'मग्नाचलः स भुजगप्रभुर्वेष्टिपृष्टिः' इति
द्वयमपि नैपथ्ये । किभूतेन सञ्जना । विजेतुमनसा परामयितुकामेन । अर्धांस्वस्वगन्धित-
भुवनत्रये नाकिनागगंहमहीप्रितये स्वैषामाग्नीयानां विभवानां शोभातिशयानामङ्ककाराणां
जैत्रमतिमल्लानां प्रज्ञान समुद्राब्धिभाव्य विलोक्य विज्ञाय वा । 'दूरं गौरगौरहंकृतिभूतां
जैशङ्ककारे चरत' इति नैपथ्ये ॥

श्लो० ७२

शैथना शिखर उपर रडेलेो इ'ड शोले छे. ते लखे तखे जगतना अह'कारी
भट्ठोनेो पशालव कइवाने ध'अत्ता जेवा ऋषभविहारे पोताना शिखर उपर यनुअभूदना
अह'कारइपी समुद्रतुं भ'थन कइवा भाटे भेइसभान इ'ड धारलु कथो न छे। ॥ ७१ ॥

निभास्य नलिनीधरं स्वविभवेन संस्पर्धितां

दधानमधिकं क्रुधोद्धुषितवर्ष्मणार्चिमिषान् ।

जिनाधिपतिवेश्मना सुरपथे स्वदण्डस्फुर-

त्करः परिबुभूषया द्विप इवैव ऊर्ध्वीकृतः ॥ ७२ ॥

निभास्य नलिनीधरं दण्डो दीप्यते । जिनाधिपतेर्वृषभस्यामिनो वेदमना मन्दिरेण
विहारेण एव सर्वजनप्रत्यक्षः स्वस्यात्मनो यो दण्डः स एव स्फुरन् यददीभवाङ्करो
हस्तः द्विपो भास्वत्प्रभगवैरिणः परिवुभूषया चपेटामुष्टिप्रहारदिभिः परामयितुमिच्छया
सुरपथे आकारो ऊर्ध्वीकृत उन्नतो विहित इव । किभूतेन वेदमना । अर्चिमिषात्मर्षेणः
स्फुरत्कान्तिकपटात् अधिकं यथा स्वात्तया बुधा कोपेन हृत्वा उद्धुषितमुद्धरद्दिनं मोक्ष-
भूरोमराजि वर्ष्मं प्राप्तिरे यस्य । किं हृत्वा । स्वैषामाग्नीयेन विभवेन शोभातमृदादेन
सार्धं संस्पर्धितां समग्रं मनसा यत्नसा कोपेन च स्वार्धेनशीलानां दधानं विमानं नलि-
नीधरम् । 'नलिनीप्रेमनिग्रहो मानसगमनाय मन्धरो हंसः । न च गच्छति न च निवृत्ति
उभयसमस्याकुलीभुजः ॥' भास्करं निभास्य रङ्गो ॥ इति चैत्यभुजदण्डः ॥

શ્લોકાર્થ

પોતાની સાથે સ્પર્ધા કરતા સૂર્યને જોઇને સ્ફુરાયમાન કાંતિના બહાને બહે કોધાડી
બનેલો જિનપ્રાસાદ રોમાંચ ધારણ કરતો ન હોય, તેમ પોતાના શત્રુ સૂર્યનો ધરખ
કરવા માટે બહે દંડડૂપી હાથ ભેંચે કયો ન હોય ! ॥ ૭૨ ॥

વિજિત્વરવિભૂતિભિઃ પ્રતિપદં પરિસ્પર્ધિનો
વિજિત્ય જિનસન્નના જગતિ વૈજયન્તાદિકાન્ ।
દ્વિપદ્વિજયયોધિકાધ્રિયત મૂર્ધ્નિ મન્યેઽમુના
વિહારશિસ્તરે મરુચ્ચરલર્વૈજયન્તી વ્યભાત્ ॥ ૭૩ ॥

વિહારમ્બ્ય શ્વપ્રમચૈત્થસ્ય શિસ્તરે ઉચ્ચમુજ્જે મરુતા પવનચેતેન તરતા ચક્રચરા અર્ધ
લાપમાના વૈજયન્તી મહાપનાકા વ્યભાત્તામતે સ્મ । તત્ત્રાહમેયં મન્યે વિચારયામિ । ઉચ્ચ
ધવતે યા—અમુના સર્વપ્રમાનાદમૂલમુતેન જિનમુદ્દેન યુગાદિજિનચૈત્થેન પ્રતિપદં પાતાકરો
મર્થોકે મૂળોકે ચ સ્થાને સ્થાને ક્રમ ક્રમં યા । નિજેનામ્મના સહ સ્પર્ધિનઃ સ્પર્ધાવિધાવિ
વિરોધિનો યા જગતિ વિશ્વે વૈજયન્તે દ્વિપ્રમાનાદ આદૌ ચેપાં તે । સ્વાર્થે કે । પ્રાર્થ
કાસ્નામ્બિજિત્વરીભિઃ પ્રતિસ્પર્ધિનાં વિરોધં જયનશીયાભિઃ પુનઃપુનઃ વિભૂતિભિઃ સ્વપ્રોત્તિઃ
વિજિત્ય પરામૂલ્ય દ્વિપતાં સર્વવૈરિણાં વિજયસ્ય પરામજનસ્ય યોધિકાં શાપયિત્રી લોત
કચનશીયાં મૂર્ધ્નિ નિજમસ્તકે વૈજયન્તી વ્યભાત્ઽધ્રિયત ધૃતેય ॥

શ્લોકાર્થ

જયભવિહારના શિખર ઉપર પવનથી ચંચળ બનેલી મહાપનાકા (ધવજ) દોષે
દું માનું મું કે : ‘સ્થાને સ્થાને રહેલા જગતમાં વૈજયન્ત આદિ પ્રાસાદોને પેના
વિજયી વૈનરવરે સ્તીને, જિનપ્રાસાદે બહે પોતાના મસ્તકે શત્રુ પર વિજય સૂચક
વ્યભાત્કા ધારણ કરી ન હોય !’ ॥ ૭૩ ॥

દિન દિનમૂર્ધ્નિન્વગ્યુમણિચણ્ડિમાઢમ્વરો-
દ્યુગ્ધ્રમ્મગ્ધ્રમાપ્રકગ્તાપમંતાપિતઃ ।
મં મિનુમ્મગ્ધ્રામ્ધ્રિયધૂપ્રવાહાન્તરે
દિવિ પ્રદિતો ધ્વજઃ સ્વગમેવ ઝૈનીકસા ॥ ૭૪ ॥

પ્રચલં યત્યેતનં વ્યજસ્તપ સ્ફુરત અકુણ્ઠઃ અમગ્દો કુર્ધેર્ધાં ના વણ્ડીરવઃ કેસરી સક્તો |
 નિજસ્યાત્મનઃ અન્તિકે સમીપે આયાસં નિજસ્તમ્યમન્નિ ભજ્યતીનિ તાદર્યો રણમ્ભિતિ
 શબ્દ કુર્ણાણઃ કિઙ્કિણ્યો લઘુપુર્ણિકાસ્નામાં સ્વળસ્ય શબ્દસ્ય મિષેણ કપટેન વિતતર
 ઙ્ગિનાં સુરાસુરનરાણાં પુરઃ કિમ્ । ઉપ્રેક્ષયતે—ઈત્યમુતા પ્રકારેણ વિવિગ્ન્ય વિચારં
 ચિમૃશ્ય વિચારં કૃત્યેષ્ઠ ભાવતે ઘયીતિ । इति કિમ્ । પ્રાકૃતિગાકાર યત્તુ શૂરો
 વસ્ય તાદશઃ સન અદં વસ્ય પ્રમોમંહાવીરસ્ય ભગવતઃ પદં ચરણં સદ્વા સર્વકાલં પરિ-
 રામિ સેષે, તેન મત્સ્થામિના મમ પ્રમુખા પીરેણ સ્વયમાત્મતિયેદં પૂર્વકાશ્યપ્રતિગદિ
 શ્રીશયુજયમાહારમ્યં જગતિ વિશ્વે । જગજ્ઞનાનામપ્રે ઇત્યર્થઃ । પ્રકાશિનં પ્રકટતયા કવિ
 તમ્ । વસ્માદિતિ ગમ્યં તસ્માત્કારણાદદંતચ્ચરણપરિચારકઃ અમ્ય પ્રહ્નતિમુદ્ગેસ્તીર્થસ્ય લોકો
 તરપુણ્યસ્થાનસ્ય પ્રભાષં મહિમાન પદુ સ્પટં યથા સ્વાતથા પ્રકટયામિ પ્રકટીકરોમિકિત્ત ।
 ગણિયત્ । યથા ગણંધરો ભગવતાર્થાત્પ્રતિપાદિતં સુત્રં પદુ મદંતુ યુક્તિકં વિસ્તારયતિ, તથા
 શ્રીમમ્મહાવીરાદંતપ્રકાશિનમદમપિ વિમલાચન્દ્રસ્યાદૈતમાહારમ્યં પ્રકાશયામીત્યર્થઃ । રં
 કિમ્ । યત્તસ્માત્કારણાત્ પતસ્મિન્કલિકાલે જગતિ વિશ્વેડલિલે । ભરતસેત્રે ઇત્યર્થઃ ।
 કશ્ચિત્કોડપિ મુનિપ્રમુલઃ ઉપજ્ઞિધમાન મતિશ્રુતાધિમનઃપર્વચક્રવર્ત્તશાનયુક્તઃ પૂર્વચક્તુર્પાર્શ્વ
 ઇય ન દ્વિયતે ન ચક્ષુષા લક્ષયતે ન ચ ધ્યસા ધ્યયતે ચ । પુનર્જનનાં ભારતમ્ભિજગ્મનાં
 લોકાનાં સંશયાનાં માનસિકાનાં શાસ્ત્રમંચન્ધિનાં વા સંદેહાનાં હેતુક્રિયારકઃ કોડપિ
 કશ્ચિદપિ પૂર્વપ્રદેશિરાજસ્ય કેશિગણધર ઇય નૈવ વિભાસ્યતે નાકપર્વતે ચ । ચ પુનર-
 પુના કોડપિ કથનાપિ શિવંગમી ચરમશરીરત્યેન કેવલજ્ઞાનમાસાપ મોક્ષં ગમિશ્યતીતિ ।
 ‘પથા વિદુરાગ્રિરવ્રતાંગમી’ इति નૈપથે । તાદશોડપિ લોચનાભ્યાં ન વિલોક્યતે નપિ
 ચ ક્રુતેર્ગોચરીક્રિયતે । તત્તસ્માત્કરણાત્ સાંપ્રતે પથમે દુઃસ્વમાનાન્નિ અરકે લોકોત્તયા કવિ-
 કાલે ચ મદિમમંપદાં માનાતીતમાહારમ્યસંવત્તીનાં મદો સ્થાનમાધારઃ । તથા મહોદયસ્ય
 રાજ્યાર્જિતામ્બુદયસ્ય મોક્ષસ્ય ચ વિધાયકઃ । વકોડક્રિતીય પથાયં ન ચાપરઃ । અર્થ પ્રત્ય-
 શ્લક્ષ્યસ્વપથા નિશ્ચયેનાષ્ઠઃ શ્રીશયુજયશૈલઃ નિષેડ્યતાં સેવનીયમ્મદંતિ યોગ્યો ભવતિ ।
 સર્વેવામપિ મધ્યાનામવમેષ સેવાયા ઉચિતોડસ્તીત્યર્થઃ ॥ પ્રિભિચિંશોષકમ્ ॥

સંલોકાર્થ

મપભવિહારના ગગનયુગી શિખર ઉપર પવનથી ચંચળ બનેલી ધ્વજમાં રહેલો
 દુર્ધર્મ કેશરીસિંહ, પોતાની સમીપે રહેલી રણગણ અવાજ કરતી ધૂપરીઓના બ્હોને
 ત્રલે જગતને બંધે આ પ્રમાણે કહેનો ન હોય કે ‘હે પ્રાણીઓ, લાંછનરૂપ શરીરવાળો
 હું સિંહ પ્રભુ મહાવીરના ચરણની સેવા કરું છું’, તે મારા ભગવાન મહાવીરે જગતના
 જીવોની આગળ જે કહેતું, જેમ ભગવંતે પ્રતિપાદન કરેલા અર્થને ગણધર સૂત્રથી કહે
 તેમ હું કહું છું કે “આ ભરતશેત્રમાં મનુષ્યોના સંશય છેદનારા એવા કોઈ વિશિષ્ટ માની
 પુરુષ નથી તેમજ એવા આરાની જેમ કોઈ મોક્ષગામી જીવ નથી, તે માટે દુષમ્પત્યમ્”

હાજમાં મહામહિમાવંત અને મોક્ષપ્રાપ્ત કરાવી આપનાર એવો આ એક જ શત્રુજય પર્વત છે કે જે સર્વ પ્રાણીઓએ સેવવા યોગ્ય છે. ' ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥

સ્વર્માશ્વ્ય ભુવિ નિર્જીતો ગતમવેત્ય સિદ્ધધ્વજં
વિયામુરજુ તં સ્વયં મનિસસેવિતા સ્નેહતઃ ।
ઇતઃ પ્રચલિતોઽમ્બરોપગતચૈત્યશ્રદ્ધાધ્વના
ધ્વજાક્રુગતકેમરી કલ્પયતિ સ્મ લક્ષ્મીમિદ ॥ ૭૮ ॥

ઇદ મલમાસાદ્યસ્ય શિવરે વ્યજ્જસ્ય વનાકાયા ઝરુઃ ડમ્બજે ગતઃ પ્રાપ્તઃ સ્થિતો વા કેમરી મુગેન્દ્રઃ લક્ષ્મી સ્ત્રીમાં કલ્પયતિ ભગવચ્ચરણે વ્યજ્જે વા શૂન્યૈષ જ સુ સ્થિતમાન । અતઃ વર્ષાપ્રેક્ષણમ્ । ડમ્બેક્ષણે—દ્વપનિશમદોરાષ્ઠ સેવન્તે દુષ્ટેયંદ્રીયઃ સેવી તસ્ય ભાવઃ સેવિતા તથા સેવનદ્રીકૃત્વેન યઃ સ્નેહઃ પ્રેમાતિરેકઃ તેન કારણેન સ્વયમારમતાપિ તં ભગવન્તમનુ વધાતુરુઃ વા વિયામુર્ગન્તુમિચ્છુઃ કિમ્ । ઇતો મુખિસકાશાદમ્બરમાકાશમુપગતં પ્રાપ્તં ચક્રેત્યસ્ય પ્રામાદમ્ય શુદ્ધ શિવરે તત્ત્યાધ્વના માર્ગેન કૃત્વા પ્રચલિતઃ કિમ્ પ્રસ્થિત ઇવ । ઇતિ ગર્ભિનીપ્રેક્ષા । િઃ કૃત્વા । સ્વમાપ્તમાનમર્ચાદ્વાઙ્મનપ્રધાનતં ભુવિ પૃથિવ્યામિ- પૌષ્ઠ્ય મુવત્વા ચ પુનઃ સ્વયમાપ્તના નિર્જીતાવનમ્નસુત્તમસ્થાને મોક્ષે ગતં યાત્વા ચ નિરવધિનંતિસુમાનં સિદ્ધધ્વજં શ્રીમત્મહાવીરદેવમ્બરેણ જ્ઞાત્વા ॥ ઇતિ પતાકાપ્રધાનતઃ ॥

સંકેત

જિનપ્રાસાદના શિખર ઉપર રહેલી ધ્વજના મધ્ય ભાગમાં રહેલો સિંહ ચોક્કો છે. તે બહે, પોતાનો ત્યાગ કરીને મુક્તિમાં ગયેલા મહાવીર પરમાત્માને બાણીને લાંછનના ખંદાને નિરંતર સેવા કરતો તે સિંહ સ્નેહથી ભગવંતની પાછળ જવાને ઇચ્છતો જિન- પ્રાસાદના શિખરમાર્ગે બહે પ્રયાણ કરતો ન હોય । ॥ ૭૮ ॥

મૃમાક્રુકરસંગમસરદમન્દપાપઃપુવે-
યેદુચશિસ્રરાત્તમોમણિમણીગણૈર્નિર્મિતાત્ ।
રજોભિરવગુણિતં પ્રવલમ્બવાદયને-
ર્વેપુઃ પવિત્રમાત્મનો જિનશૃદ્ધં નિશિ જ્ઞાતિ કિમ્ ॥ ૭૯ ॥

तमीमणिमणीनां चन्द्रकान्तनाम्नां रत्नानाम् । 'निशारत्नकरी चन्द्रः' इति, तथा 'चन्द्रकान्तमन्त्रमणिः' इति प्रथमपि हेम्याम् । गणनिवहैर्निर्मितास्त्रिपादितात् घरितात् प्रासादस्य उच्चादगनसङ्गिनः शिखरात् मृगाङ्गस्य चन्द्रमसः कराः किरणास्तेषां संगमेन संपर्केण क्षरन्तो निःसरन्तो ये अमन्दो अगिरत्याः पाथमां पानीयानां प्रवाः पुराः । प्रवाहा इत्यर्थः । तेः हृत्या । उत्प्रेक्ष्यते—जिनगृहं भगवत्प्रामादः निशि स्नाति किं स्नानं करोतीत्य । किंभूतम् । प्रहलैः प्रचण्डैर्गन्धवाहमजैर्महापातैः कर्तृभिः रज्जोभिर्हूतधूतीभिरवगुण्ठितं धूसरितं मलिनीकृतभारमनः स्वस्य प्रामादमन्त्रगन्धिनो वपुः शरीरं पवित्रं पवित्रीकर्तुम् । निर्मलां कर्तुमित्यर्थः ॥

श्लो० ८१

चन्द्रकान्तमणिमणीनां अनेलां जित्यां शिखराभांती रत्नानां सभये चन्द्रकिरणेनां संपर्कं अरता पाणीनां प्रवाहं वदे, प्रणय पवनशी जडेक्षी धूणशी मलिन अनेलां जिनमन्दिरने पवित्र अनाववा भाटे लब्धे स्नानं करावता न डोय । ॥ ७६ ॥

स्फुटस्फटिककल्पिता कचन जाह्नवीवावनी

कचिन्मरकताङ्किता स्थिरजला यमीवाजनि ।

कृतारुणमणीगणैः किमुत कुङ्कुमैरचिता

कचिद्विकचचम्पकैः परिचितेव चन्द्राञ्चिता ॥ ८० ॥

कचन कुत्रापि प्रदेशे अवनी प्रासादमेदिनी स्फुटं प्रकर्तुं यथा स्यात्तथा स्फटिकैः प्रवेतरन्तैः कल्पिता रचिता अजनि । उत्प्रेक्ष्यते—स्थिरं कथंचिद्देवयोगादुपगमना स्यातां भावाद्वा अप्रवहमानं जलं सलिलं यस्यास्तादृशी जादृशी गङ्गेव । पुनः स्वचित्प्रदेशे मरकतैः अश्मगर्भरत्नैर्नीलमणीभिरङ्किता केलिता भूरजनि सज्जाता । उत्प्रेक्ष्यते—स्थिरं जला केनचिद्देवेन दानयेनापुद्गलान्मृगमप्रचलत्पयो यस्यास्तादृशी यमी यमुनेव । स्वचित् स्फुटस्फटिकस्थाने अरुणमणीनां पद्मरागापराभिधानां रकरत्नानां गणैः पुङ्गवैः कृता निर्मिता भूमिरजनि । उत्प्रेक्ष्यते—कुङ्कुमैः केनरैरचिता पूजितेव । पुनः कचित् कापि स्थानके च चम्प्रेण काञ्चनेन । 'तपनीयचामीकरचम्पममं' इति हेम्याम् । तथा 'चन्द्रोऽमुकाभयोः । स्वर्णं सुधांशो कर्पूरं कपिलं मेघकेऽपि च ॥' इत्यनेकार्थः । अञ्चिता सहिता भूमिहा अजनि मयति स्म । उत्प्रेक्ष्यते—विकचचम्पकैर्विकचचम्पककुसुमोपचारैः परिचिता सहितेव ॥ इति शिखरपार्श्वप्रदेशाः ॥

સોપાન

કોઈ પ્રદેશમાં સ્થિતિકરતોથી બનાવેલી ભૂમિ યોગની હતી, તે બાળે સ્થિર બનેલી મંજા નહીં ન હોય ! કયાંક મરકતમલિથી રવાયેલી ભૂમિ યોગતી હતી, તે બાળે સ્થિર રહેલી થયુના ન હોય ! કયાંક પથરાયેલી રચિત ભૂમિ તે બાળે કુંકુમ વટે પૂજન કરાયેલી ન હોય ! તેમજ કયાંક મુગ્ધાથી બનેલી ભૂમિ યોગતી હતી, તે બાળે વિકસ્વર અંપકનાં પુષ્પો વટે ખર્ચાન કરાયેલી ન હોય ! ॥ ૮૦ ॥

સુરાસુરનરસ્ફુરન્મિધુનચારુચિપ્રગમઃ

પુષ્પોષ ધુપમાં નિનાયસાયમન્ઢપમ્પ્યાન્તરે ।

જગત્પ્રયમિવાગતં વિમલ્લેન્દ્યાપ્રાકૃતે

સ્થિતં કિમતિમાસતઃ પુનરિદાર્દતઃ સંનિર્ણા ॥ ૮૧ ॥

નિનાયસાયમ્પ્રાપ્તમિધુનચારુચિપ્રગમઃ મધ્યે સુરાસુરનરાણાં દેવ-
દાનવમાનવાનાં મુગ્ધાનાં શોભાં ભ્રમમાનનાં મિથુનાનાં રમ્યનીલંબચિયુગધાનાં શાકુણિ
વિક્લોકમનોદરાણિ યાનિ વિગ્રાણિ આલેખ્યાનિ તેવાં વ્રજઃ સુપમાં શાતિશાયિશોભાં
પુષ્પોષ પુષ્પાણિ સ્મ । ઉપ્પેક્ષયતે—વિમલ્લેન્દ્યાપ્રાકૃતે સીરામુંતયાત્રેવાંપ્રાકૃતે યાત્રાકરણાર્થ-
માગતં વ્યસ્થસ્થાનાસ્તમાયાનં મત્ત જનિધાયતો વાનનાધિરયાપુત્રરહેતઃ શ્રીશુષ્પભદ્રેવસ્ય
સંનિર્ણા સમીધે કિમુ મિથનં નિરગ્નરમુવિનં જગત્પ્રયં બેલોલવમિથ ॥

સોપાન

નિનપ્રાપ્તમઃ મધ્યમઠકમાં ચિતરેલા દેવ, દાનવ અને માનવોનાં મુગ્ધાનાં મુંઠર
ચિત્રો શોભાને વધારે છે, તે બાળે બહિષ્કારથી ચિમલાચલની યાત્રા કરવા ખાટે ભગવંતની
પાસે સમકાળે આવેલું ત્રણ જગત ન હોય ! ॥ ૮૧ ॥

ચરીતુમમૃતાદયામિહ પતિવરાં કન્યકાં

સ્વર્પરણમન્ઢપે કિમુપમ્મિવાસઃ સમમ્ ।

તિનેન્દ્રગૃહમન્ઢપે ભસન્નરૂપશિલ્પીકૃતાઃ

સુરાસુરપરાસ્પૃશા સમુદેયા દદન્તે મુદમ્ ॥ ૮૨ ॥

તિનેશ્વરપૂરસ્ય યામાદસ્ય મગદને જનાથને નમસ્તિ વરસ્ય ચિત્તમ્ભિ પ્રીદમ્ભિ ના
 શોભમાનાનિ ના । 'અમ ક્લેશતરીદનયોઃ' અર્થં ધાતુઃ શોભાન્નંદનિ દત્તમે । તથા અન
 સ્થાનિ યદ્ભિ નિનિષ્ઠાત્તરીયાનિ ના ગિજ્ઞાનિ નિવનિષ્ઠાનાનિ । ત્રિસ્યપિ કર્મધારયઃ ।
 સ્મરદનસ્યશિશ્યાનિ જ્ઞા સ્મરદનસ્યશિશ્યાત્રીકૃત્વાઃ તારશાઃ મુરઃ દેવાઃ, અમુગ દાનવાઃ
 ધરાશ્વશો મનુષ્યાસ્તેષાં મમુરદાઃ મગા મુરં મમોરં દુર્યન્ને વજ્રમ્ભિ । આત્મવતી
 સ્વયંઃ । 'દદ દાને' આત્મનેવશો । અથ ચદુવત્તમમ । ઉપેક્ષયતે—અમુગ મુક્તિસ્વદેશદ્વારો
 નામ યસ્વાઃ । 'અપાદ્યોડમિધા મોર્ષ મંજાનામયેનાઃ' इति शिष्याम् । તારશો વનિષ્ઠા
 સ્વેચ્છયા સ્વામિદનિવયોઃપત્રસ્ય વરવિત્તી સ્વયંવરા કશ્વકાં જુમારિકામ । કશ્વૈવ
 પર્વિ વૃણોતિ તાર્યંતિ રીતિતીનિધમ્ભોઃ । દૃશ્યાશ્વાદ્વરીતું વરિજંતુમ । અથ તુ મુક્તેઃ
 કનીત્યં કનિમમયાનુનારેણે । કેવલં સ્વયંવરણમણ્ડપે નમં મમકાલમેકમમય વયદેવ
 દત્તવમાત્રવત્તાઃ કિમુવજ્રમિત્યાંસઃ સમાગતા इव ॥

સીકાધર્

જિનમંદિરના મંડપમાં મુર, અમુર અને મનુષ્યોનાં મનમોહક ચિત્રો દેરેને
 આનંદ આપે છે. તે બધે ત્રણે જગતના જીવો મુકિતરૂપી સ્વયંવર ઠંથ્યાને પરજુલ માટે
 એકીસાથે સ્વયંવર મંડપમાં આગમ ન હોય । ॥ ૮૨ ॥

મયચરણસેવનૈરધિગતા યુલોકેન્દિરા

વિનૈવ નરજન્મના દિશ સિવશ્રિયં થીપ્રમો ।

ઉપેત્ય જિનમન્દિરાન્તરમિતીવ વિજીપ્સયા

મજન્તિ સુરસુભ્રવઃ પ્રમુમનન્યચિત્રોપધેઃ ॥ ૮૩ ॥

જિનમન્દિરાન્તઃ થીરુપમવૈત્યમધ્યે ઉપેત્ય અર્થાસ્થર્ગલોકાદગત્ય અતન્યાતામસા
 ધારણાનાં ચિત્રાણામુપધેશલેલ્યાનાં છત્રાત્સુરસુભ્રવઃ અપ્સરસઃ । 'સ્વઃસ્વર્ગિવધ્વોડપ્સરસઃ'
 इति हेम्याम् । પ્રમું મગયન્તં મજન્તિ સેવન્તે । ઉપેક્ષયતે—ઇત્યમુના પ્રકારેણ કિં વિજી-
 પ્સયા વિજ્ઞાતિ કનુમિચ્છયેવ । इति किम् । હે શ્રિયા ચનુચ્છિશ્વદુદ્યલક્ષ્મ્યા વૈત્તોશ્યા
 ધિપન્યલક્ષ્મ્યા યા લક્ષિતવિભો સ્વામિન્ પરમેષ્ઠિન, મયચરણસેવનૈઃ થીમત્પદપરિચર-
 યૌસ્માભિર્યુલોકેન્દિરાં સ્વર્ગલોકલક્ષ્મીમધિગતાઃ પ્રાપ્તાઃ । અથ નરજન્મ વિના મનુષ્યા-
 યતારં વિનૈવ નોડસ્માકં પુરાજ્ઞાનાં સિવશ્રિયં મોક્ષલક્ષ્મી સિદ્ધિસંપત્તિ દિશ પ્રદેદિ ॥

સ્તોત્રાથ

જિનમંદિરમાં આલેખેલાં અનુષ્ઠાન ચિત્રોના બહાને સ્વર્ગમાંથી આવીને અપ્સરાઓ ભગવંતની સેવા કરે છે, અને બાજુ આ પ્રકારે વિદ્યાસિ કરે છે કે 'હે પ્રભો, આપનાં ચરણની સેવાથી અમે સ્વર્ગલક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરી, પરંતુ હવે મનુષ્યજન્મ લીધા વિના જ અમોને મોક્ષલક્ષ્મી આપો' ॥ ૮૩ ॥

પ્રયોજયતિ નઃ સદા સ્વપદસામિલાપીભવ-
તપસ્વિતપસાં વ્યયીકૃતિવિધીં વિમો જમ્ભમિત્ ।
ઈમાં જહિ વિહમ્વનાં કિમિતિ માપિતું મળ્ડપે-
ઽથ વાપ્સરસ આગતાઃ પરિચરન્તિ ચિત્રોપધેઃ ॥ ૮૪ ॥

હે વિમો સ્વામિન, સ્વસ્વાત્મનઃ પદે સ્થાને રૂઢૈશ્વર્યપ્રાપ્તૌ મહામિલાપેન કામેન યતંતે ચે તાદૃશા મયસ્તઃ સંપદમાના ચે તપસ્વિનસ્તાપસાસ્તેષાં તપસાં ઘોરાનુષ્ઠાનોપચા-
સાદિકદાનાં વ્યયીકૃતિવિધીં નાશનિર્માણપ્રકારે જમ્ભમિત્સત્થઃ સદા ચતુર્થ્યપિ યુગંપુ
નઃ અસ્માન્પ્સરસઃ પ્રયોજયતિ પ્રયુક્ષતે પ્રેપયતિ । તથા ચ રૂઢપદમાપ્ત્યમિલાપેન તપઃ
કુવંતસ્તાપસાન્ કદપ્પાનતપોઽયઃ પાતયિતું પુરંદ્રેણ પ્રેપિતા અપ્સરસઃ પ્રેક્ષ્ય તદ્ભૂપલાઘ-
વમોદિના ચિસ્તૃતસ્વતપોધ્યાનાનુષ્ઠાનાસ્તે તા ઘય કામયમાનાસ્તદ્ભોગાસક્તિમાત્રો ભૂતાઃ
સન્તસ્તનઃ સર્વ સ્વકીર્ય પુરાચીર્ણતપોમુલાદેવ દારયન્તિ-ઈતિ પરશાસનકવિસમયઃ ।
તત્કારણાત્ હે વિમો ત્રિભુવનજનનાથ, ત્વં નેઽસ્માકમિતિ ગમ્યમ્ । ઇમાં યેષાં તેષાં
ચાલયુષ્વૃક્કદાન્નાતિજ્ઞાતિપ્રમુલાણાં તપસામ્ભૂતૈર્ગમાલયમિવાદપ્સરસઃ સર્વેવનિતા ડર્ભ-
શીમેનકાપતાચીરભાદિકાઃ પ્રાસાદમળ્ડપે આગતાઃ સત્યઃ કિમુ મમ્બું પરિચરન્તિ મત્ત-
જગ્તીય ॥ ઇતિ મળ્ડપમરચચિત્રાણિ ॥

સ્તોત્રાથ

'હે સ્વામિન, ઇન્દ્રાસનની અભિલાષાથી તપશ્ચર્યા કરતા તાપસીનાં તપને જાદ
કરવા માટે ઇન્દ્ર અમારો પ્રયોગ કરે છે, તે માટે હે ભગવંત, અમારી તે વિડંબના દર
કરો.' આવી પ્રાર્થના કરવા માટે જ બાજુ ચિત્રના બહાને અપ્સરાઓ આવીને ભગવંતની
સેવા કરતી ન હોય ॥ ૮૪ ॥

કુનૂરહિઠ્ઠનાગિનોપચતલોર્ધમખ્યા નનિ-
 ન્મહારજનનિમિતા જિનનિરોગનસ્તમ્ભકાઃ ।
 વિચિત્રમુગવિભ્રમં પદધતઃ ત્રિયં વિમ્બને
 તલોપરિ વિચાલભાગ્યનભૂતઃ કિમુ સ્વર્નંગાઃ ॥ ૮૫ ॥

કચચિત્રમુગવિમ્બદેશે મહારજનેઃ કામનેનિમિતા નિરગિતા જિનનિરોગનસ્ય મુલ્લૈચ્ચસ્ય
 સ્તમ્ભકાઃ । પાદપૂરણે સ્વાથં કમપ્તયયઃ । સ્તમ્ભાઃ પદ સ્તમ્ભકાઃ પ્રાનાદમણ્ડપાપાધા-
 રસ્યુનાઃ મિથં શોભાં વિમ્બતે કલ્પયન્તિ । વિભૂતાઃ । સ્વર્ણગદિતસ્યેડવિ વિરોપમાહ-
 કુવહલિભિઃ કૅષ્ટિકૌતુકચદ્વિઃ શિન્ધિભિઃ કૃતાનિ અમિતોપચાતામિગ્ધનીવમણીતાં તવ
 સ્તમ્ભાધો વિભાગઃ ઊર્ધ્વ સ્તમ્ભોપરિતત્તદેશઃ મધ્યે સ્તમ્ભાસ્તરાલે તત્ર પ્રદેશદ્વયે । કર્મ-
 ધારયે । મધ્યાનિ લેપાં સે । કિ. કુર્વંતઃ । વિશિષ્ટચિત્રરૂપાઃ સુગ દેવા અથવા વિવિધ
 વિવિધજાતીવાદ્યતુનિકાવિકા દેવનાસ્તેવાં વિભ્રમમગ્તઃકલિતશિકવ્યેન વિલાસ' વિભૂતાં
 પ્રાન્તિ વા પ્રદધતો ધારયન્તઃ । ઉપ્પ્રેક્ષયન્તે—તલ્લમધોધર્મી ભૂમિભાગઃ ભૂમીપ્રદેશ પદ વિવ-
 ક્ષયા ન તુ ભ્રમપ્તયગો વિભાગઃ તથા ઉપરિશિત્તરોક્ષપશૂલિકા મધ્યે સ્તમ્ભવિલાસે વનાવશ
 મધ્યે ભાગદ્વયં તાનિ ભજન્તિ इति તલોપરિ વિચાલભાગ્નિ તાદશાનિ યનાનિ અધોમુખી
 ભ્રમસાલયનં શિત્તરશૂલિકાયાં પાણ્ડુકચનં વિચાલભાગદ્વયે તુ નચ્છનં સોમનસં કૈત્પ્યા
 કયાનિ ચરવારિ કાનનાનિ વિમ્બતીતિ ભૂતઃ તાદશાઃ સ્વર્નંગા મેરુપચંતા इव । 'મ્તત્તાનુ-
 સુમેદઃ સ્વઃસ્વર્ગિકાચ્છનતો ગિરિઃ' इति દૈમ્યામ્ ॥

અલોકાર્થ

કૌતુકી શિશ્વીઓએ ઉપરના મધ્યભાગમાં ધન્દ્રનીવમણિના બનાવેલા, દેવોને પણ
 વિભ્રમ પેદા કરનારા જિનમંદિરોના સુવર્ણમય સ્તંભો, શોભાને ધારણ કરે છે. તે
 સ્તંભો ભણે સ્તંભની નીચેના ભાગમાં ભદ્રશાલવન, તેના ઉપર શિખરની ચૂલિકા, તેના
 ઉપર પાંડુકચન અને વચલા એ ભાગમાં નંદન અને સૌમનસવનને ધારણ કરતા
 મેરુપર્વતો ન હોય । તેવા શોભે છે. ॥ ૮૫ ॥

હરિયં રૂપ સેવકસ્તવ જિનેન્દ્ર સોડસ્મદ્વિપ-
 ન્વિધાપય મિથસ્તતસ્ત્વદમુના સમં સૌહદમ્ ॥
 ર્તાવ ગદિતું શૃપધ્વજનિનાલયસ્તમ્ભકો-
 પધેરલિલભૂષતઃ પ્રશુમુપેત્ય શીલન્ત્યમી ॥ ૮૬ ॥

ધુપો ધુપમો ધ્યજઘ્નિદ્ લાઘ્નનં યસ્ય તાદૃશો જિનેઽ યુગાદિદેવસ્તસ્યાલ્પં મૃદં ક્ર-
પમવિહારસ્તસ્ય સ્તમ્ભકા આધારસ્થૂળાસ્તેષામુપધેઽર્ચાઝાદમી પ્રત્યક્ષશ્ચ મન્દરાદયઃ
અસિદ્ધાઃ સમસ્તાઃ ભૂમતઃ પંચતા ઉપેન્ય અન્ન પ્રાસાદે સમાગમ્ય પ્રભુ ઓઝ્ઝપમસ્વામિનં
શીઝન્તિ મજ્જન્તિ । ઉન્મેષયતે—ઈત્યમુના પ્રકારેણ યદિતું કથયિતુમિષ્ય । इति किम् ।
હે જિનેન્દ્ર યુગાદિપ્રભો, હજી જગતિ ચો હરિરિન્દ્રસ્તથ ભવતઃ સંયકસ્ત્યત્પાદપદ્મસેવાયિ-
ધાતાસ્તે સોઽસ્માકં દ્વિપન્ શત્રુઃ પશ્ચછેદકર્તૃત્વેન પ્રવલપ્રતિપક્ષો વર્તતે તતસ્તસ્માત્કાર-
ણાત્ હે પ્રભો, ત્વદમુના સ્વદૂતિકાઝા હરિણા મમમસ્માકં મિથઃ પરસ્પરં સોદ્દં મૈઝ્યં
મલિભાયં વિધાય કાર્ય । મહારમના પ્રભુણા ચ સ્વવમન્તરા મૃયઃ કૃતઃ વંધિઃ કદા-
ચિદપિ ન યિયદતે इति वक्तुमिष्य ॥ इति प्रासादमध्यस्तम्भाः ॥

શ્લોકાર્થ

જયભવિહારના રા'ભોના બહાને મેઝઆદિ પર્વતો આનીને શ્રીજયભદેવભગવંતની
સેવા કરે છે. તે પર્વતો બહુ આ પ્રમાણે કરેલા માટે આવેલા ન હોય : 'હે ભગવન્, જે
ધન્દ્ર આપનો સેવક છે તે અમારો શત્રુ છે ! માટે હે પ્રભો, આપના ભક્ત ધન્દ્રની સાથે
અમારો પરસ્પર મૈત્રીભાવ સ્થાપન કરાવો' । ॥૮૬॥

અનન્યગુણયાદિનીશિતુરનન્તસાતૈકભૂઃ

કૃતે તવ નિરીક્ષિતાત્મજ મયા શિવસ્મેરદક્ ।

તદેદિ ઘૃણુ તાં કનીમિતિ સમેત્ય ચકુઃ પુરઃ

સ્થિતેચ મરુદેવ્યભાત્કરિવશાંસમાસેદુપી ॥ ૮૭ ॥

યસ્મિન્ પ્રાપ્તાદે કરિણો હસ્તિમેઽ વશા પત્ની હસ્તિની । યદપિ વશાશ્ચ્ચેન કરિણી
કર્યતે । 'દમઃ કરેણુર્જોઽસ્ય સ્ત્રી યેનુકા વશાપિ ચ' इति हैमीयचनान् । તથાપિ
વશાશ્ચ્ચેન નાર્યામિય પ્રાપ્તો વર્તતે । તત્કારણાદેવ મનુષ્યજાતિસ્ત્રોત્રમનિધારણાય' ચ ક-
રિયશ્ચેતિ પ્રતિપાદિતમ । તસ્યા અંસં સ્કન્ધમાસેદુપી આશ્રિતવતી મરુદેવી નાતિનૃપપત્ની
શ્રૃષ્ટમદેવજનની અમાદ્રમી । ઉન્મેષયતે—इति वक्तुं निवेदयितुं ममेत्य कुतश्चिन्त्याना-
दागम्य पुरो युगादिदेवस्याग्रे तिष्ठति स्मेय । इति किम् । હે આત્મજ ઔરમપુત્ર, અન-
ન્યાનામસાધારણાનાં ગુણાનાં શોર્યોશયંધેય'મામ્બીય'શૌણ્ડીયાંજ'વમાર્દવાદીનામીશિતુમન્તુઃ
મમુદસ્ય તથ ભવતઃ કૃતે ત્રયાંય અનન્તાનાં પ્રમાણાતીતાનાં જ્ઞાતિવચનગોચરાતિપ્રાન્તાજ-
માનાનાં માતાનાં મહાસુવાનામેકા અદ્વિતીયા ધુઃ સ્યાનં શિવસ્મેરદક્ મુક્તિરૂપા કામિની ।
પાણિપ્રદળકર્મણીસુકયાદૃષ્ટચ્ચાપ્યાનં વિલોકયતીત્યત યથ સ્મેરદક્ત્વં પ્રોક્તમ્ । મુક્તિ-
માનિની મયા તત્ત્વનય્યા નિરીક્ષિતા નિતરાં મય'ગુણાધારતયા પ્રસિદ્ધા વિલોકિતાસિ ।
તત્સ્માત્કારણાત્ ત્વં કૃપમ, एदि त्वरितमागच्छ । आगत्य च तां निवृत्तिनाम्नीं कनीम्
दि० સો ૯૨

કુતૂહલિકૃતાસિતોપલતલોર્ધ્વમધ્યા કચિ-

ન્મહારજતનિર્મિતા જિનનિકેતનસ્તમ્ભકાઃ ।

વિચિત્રસુરંવિભ્રમં પ્રદધતઃ ત્રિયં વિભ્રતે

તલોપરિ વિચાલભાગ્વનમૃતઃ કિમુ સ્વર્નગાઃ ॥ ૮૫ ॥

સ્વચિત્રકુચચિત્રપ્રદેશે મહારજતૈઃ કાચ્છનૈર્નિર્મિતા વિરચિતા જિનનિકેતનસ્ય મૂલધૈર્વત્પ
સ્તમ્ભકાઃ । પાદપૂરણે સ્વાયં કમરચયઃ । સ્તમ્ભાઃ એવં સ્તમ્ભકાઃ પ્રાસાદમણ્ડપાપાશ-
રસ્યુળાઃ ત્રિયં શોભાં વિભ્રતે કલયન્તિ । કિંમૂતાઃ । સ્વર્ણચટિતસ્યેડપિ વિશેષમાદ-
કુતૂહલિભિઃ કૌશિકૌતુકચદ્મિઃ શિલ્પિભિઃ કૃતાનિ અસિતોપલાનામિશ્વરનીલમણીનાં તદ્-
સ્તમ્ભાધો વિભાગઃ ઊર્ધ્વં સ્તમ્ભોપરિતનપ્રદેશઃ મધ્યે સ્તમ્ભાન્તરાલે તત્ર પ્રદેશદ્વયે । કર્મ-
ધારયે । મધ્યાનિ ચેપાં તે । કિં કુર્વન્તઃ । વિશિષ્ટચિત્રરૂપાઃ સુરા દેવા અથવા વિવિધ
વિવિધજાતીયાશ્વતુર્નિકાચિકા દેવતાસ્તેપાં વિભ્રમમગ્નઃકલ્પિતશિલ્પરત્નેન વિલાસં કિમૂતાં
ધામ્નિતિ યા પ્રદધતો ધારયન્તઃ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—તલમધ્યોર્ધ્વતી ભૂમિભાગઃ ભૂમીપ્રદેશ એવં વિવ-
ક્ષયા ન તુ મધ્યગો વિભાગઃ તથા ઉપરિશિષ્ટરોચ્ચશૂલિકા મધ્યે સ્તમ્ભવિલાસે દવાવત
મધ્યે ભાગદ્વયં તાનિ ભજન્તિ इति તલોપરિ વિચાલભાગ્નિ તાદૃશાનિ ધનાનિ અપોમુર્ગ
મગ્નસાલયનં શિલ્પરશૂલિકાયાં પાણ્ડુકચનં વિચાલભાગદ્વયે તુ નગ્દનં સોમનસં વૈશ્વ-
કયાનિ ચરચારિ કાનનાનિ વિભ્રતીતિ ભૂતઃ તાદૃશાઃ સ્વર્નગા મેરુપર્વતા इव । ‘સ્તમ્ભાનુ-
સુમેદઃ સ્વાઃસ્વર્ગિકાચ્છનતો ગિરિઃ’ इति દેખ્યામ્ ॥

શ્લોકાધર્

કૌતુકી શિષ્પીઓએ ઉપરના મધ્યભાગમાં ધન્દ્રનીલમણિના બનાવેલા, દેવોને પણ
વિભ્રમ પેદા કરનારા જિનમંદિરોના સુવર્ણમય સ્તંભો, શોભાને ધારણ કરે છે. તે
સ્તંભો બહે સ્તંભની નીચેના ભાગમાં ભદ્રચાલવન, તેના ઉપર શિષ્પરની શૂલિકા, તેના
ઉપર પાંડુકવન અને વચલા જે ભાગમાં નંદન અને સૌમનસવનને ધારણ કરના
મેરુપર્વતો ન હોય! તેવા શોભે છે. ॥ ૮૫ ॥

હરિયં રૂઢ સેવકસ્તવ જિનેન્દ્ર સોડસ્મદ્વિપ-

ન્વિધાપય મિયસ્તવસ્તદમુના સમં સૌંદ્રદમ્ ॥

સ્તૌત્વ ગદિતું શ્વપ્થનજિનાલયસ્તમ્ભકો-

પરેરમિતમૂઘ્નઃ પ્રમુમુપેત્ય રીલિન્ત્યમી ॥ ૮૬ ॥

કુન્દહલિકૃતામિનોપલ્લવ્લોર્ધમધ્યા નનિ-
 ન્મારજનનિમિતા નિનનિનેનસ્તમ્ભકાઃ ।
 વિચિત્રમુગ્ધવિગ્રમં પદ્મનઃ શ્રિયં વિગ્રમે
 તલોપરિ વિચાલમાગ્યનમૃતઃ કિમુ સ્વર્નગાઃ ॥ ૮૫ ॥

કથયિત્કુયચિગ્મદેશ મહારજનેઃ કાશનેનિમિતા વિચિત્રા નિનનિનેનસ્ય મુલ્લવ્લસ્ય
 સ્તમ્ભકાઃ । પાદપૂરણે સ્વાયં કમગ્યયઃ । સ્તમ્ભાઃ એવ સ્તમ્ભકાઃ પ્રામાદમજ્જપાણા-
 રસૂળાઃ મિદ' શામાં વિગ્રમે વલ્લયગ્નિ । કિમુનાઃ । સ્વર્ગપટિતશ્વેડપિ વિદોપમા-
 કુન્દહલિભિઃ કૈશિકૌતુકવદ્ધિઃ શિલ્પિભિઃ કૃતાનિ અમિનોપલ્લાનામિગ્ધતીલમણીનાં તલ-
 સ્તમ્ભાધો વિભાગઃ કુર્ણ સ્તમ્ભોપરિતનમ્પ્રદેશઃ મધ્યે સ્તમ્ભાગ્નરાલે તત્ર પ્રદેશદ્વયે । કર્મ-
 ધારયે । મધ્યાનિ યેષાં તે । કિં કુર્વન્તઃ । વિચિત્રચિત્રગાઃ સુગ દેવા અથ વા વિચિત્ર
 વિચિત્રજાતીયાણાનુનિકાચિકા દેવનાસ્તેષાં વિભમમગ્નઃકમિત્તશિલ્પન્યેત વિલામ' વિમ્બા
 પ્રાપ્તિ યા પ્રદ્યતો ધારયન્તઃ । ઉપ્રેદ્યતે—તલમધોવર્તી ભૂમિભાગઃ ભૂમીપ્રદેશ એવ વિવ-
 ક્ષયા ન તુ ભૂમધ્યગો વિભાગઃ તથા ઉપરિશિગરોચ્છશુલ્કિકા મધ્યે સ્તમ્ભચિત્રાતે વનાવત
 મધ્યે ભાગદ્વયં તાનિ મજ્જન્તિ इति તલોપરિ વિચાલમાગ્નિ તાદશાનિ વનાનિ અધોમુર્ધ
 મદ્વસાલપનં શિલ્પરજ્જલિકાયાં પાણ્ડુકવનં વિચાલમાગ્નદ્વયે તુ નગ્દનં સૌન્દર્યસં લેખ્યા
 વપાનિ ચત્થારિ કાનનાનિ વિગ્રમીતિ ભુજઃ તાદશાઃ સ્વર્નગા મેઠપયંતા इव । 'વત્સાલુઃ
 સુમેદઃ સ્વઃસ્થગિકાચ્ચનતો ગિરિઃ' इति દેશ્યામ્ ॥

શ્લોકાર્થ

કૌતુકી શિશ્વીઓએ ઉપરના મધ્યભાગમાં ધન્ડનીલમણિના બનાવેલા, દેશને પશ્વ
 વિગ્રમ પેદા કરનારા નિનમ'દિદેના સુવર્ણમય સ્તંભો, શોભાને ધારણ કરે છે. તે
 સ્તંભો બાણે સ્તંભની નીચેના ભાગમાં ભદ્રશાલવન, તેના ઉપર શિખરની શુલ્કિકા, તેના
 ઉપર પાંડુકવન અને વચલા એ ભાગમાં નંદન અને સૌમનસવનને ધારણ કરતા
 મેઠપર્વતો ન હોય ! તેવા શોભે છે. ॥ ૮૫ ॥

દરિયં ઇદ સેવકસ્તવ જિનેન્દ્ર સોડસ્મદ્વિપ-
 ન્વિધાપય મિયસ્તતસ્ત્વદમુના સમં સૌહદમ્ ॥
 ઇતીવ ગદિતું વૃષધ્વજનિનાલ્પસ્તમ્ભકો-
 પવેરશિલ્પમૂઘૃતઃ પ્રશ્નમુપેત્ય શીલ્પન્ત્યમી ॥ ૮૬ ॥

વૃષો વૃષભો ધ્યજન્નિદ્દં લાઙ્ગનં ચસ્ય તાદૃશો જિનેઽ યુગાદિદેવસ્તસ્યાલયં ગૃહં પ્ર-
પમિહારસ્તસ્ય સ્તમ્ભકા આધારસ્થૂણાસ્તેપામુપયેઽર્ચ્યાઞ્જાદમી પ્રત્યક્ષલક્ષ્યા મન્દરાદયઃ
અશ્વિન્નાઃ સમસ્તાઃ મ્મૃતઃ પર્યતા ઉપેત્ય ત્રય પ્રાસાદે સમામગ્ય પ્રમુ શ્રોક્ષ્મમસ્વામિનં
શીઙ્ગિન્તિ મજ્જન્તિ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—ઇત્યમુક્તા પ્રકારેણ ગદિતું કથયિતુમિષ્ય । इति किम् ।
હે જિનેન્દ્ર યુગાદિપ્રભો, હૃદ્ય જગતિ યો હર્મિરિન્દ્રસ્તથ ભવતઃ સેવકસ્વપ્નાદપદ્મસેવાધિ-
ધાતાસ્તે સોડસ્માક' દ્વિપમ શયુઃ પશ્ચલ્લેદ્કર્તૃત્વેન પ્રથલ્પ્રતિપક્ષો વર્તતે તતસ્તસ્માત્કાર-
ણાલ્ હે પ્રભો, ત્વદ્મુક્તા સ્વજ્ઞક્રિયાજ્ઞા હર્મિણા સમમસ્માક' મિથઃ પરસ્પરં સૌહૃદં મૈત્ર્યં
મલ્લિમાત્ર' વિધાયય કારય । મહાસ્મના પ્રમુખા ચ સ્વયમન્તરા મુયઃ કૃતઃ સંધિઃ કદા-
ચિદ્દપિ ન વિષટતે इति वक्तुमिष्य ॥ इति प्रासादमध्यस्तम्याः ॥

શ્લોકાધી

જયભવિહારના રા'ભોના બહાને મેરૂઆદિ પર્વતો આવીને શ્રીજયભદેવભગવંતની
સેવા કરે છે. તે પર્વતો બાહે આ પ્રભાહે કહેવા માટે આવેલા ન હોય. 'હે ભગવન, જે
ધન્દ્ર આપનો સેવક છે તે અમારો શયુ છે! માટે હે પ્રભો, આપના ભક્ત ધન્દ્રની સાથે
અમારો પરસ્પર મૈત્રીભાવ સ્થાપન કરાવો' ॥૮૬॥

અનન્યગુણવાહિનીશિતુરનન્તસાતૈકમ્:

કૃતે તવ નિરીક્ષિતાત્મજ મયા શિવસ્મેરદક્ ।

તદેહિ ષ્ણુ તાં કર્નીમિતિ સમેત્ય વક્તું પુરઃ

સ્થિતેષ્વ મરુદેવ્યભાત્કરિવશંસમાસેદુષી ॥ ૮૭ ॥

યસ્મિન્ પ્રામાદે કરિણો હસ્તિનો વશા પત્ની હસ્તિની । યયપિ વશાશ્ચ્ચ્ચેન કરિણી
કથયતે । 'ઇમઃ કરેણુર્ગ્જોડસ્ય સ્ત્રી ધેનુકા વશાપિ ચ' इति हेमीवचनात् । તથાપિ
વશાશ્ચ્ચ્ચે નાયામિથ પ્રાપ્તો વર્તતે । તત્કારણાદેવ મનુષ્યજ્ઞાતિસ્ત્રોત્રમનિષારણાર્થ' ચ ક-
રિયશેતિ પ્રતિપાદિતમ્ । તન્મ્યા અંસ' સ્કન્ધમાસેદુષી આગ્રિતવતી મરુદેયી નાતિનૃપવન્મી
શ્રુપમદેવજનની અમાદ્મભો । ઉત્પ્રેક્ષયતે—इति वक्तुं निवेदयितुं समेत्य कुतश्चिन्त्याना-
दागम्य पुरो युगादिदेवम्याग्रे तिष्ठति स्मेव । इति किम् । हे आत्मज औरसपुत्र, अत-
न्प्यानामसाधारणानां गुणानां शौर्योदायैर्धैर्यमाभीर्ष'शौण्डीयां'ज'वमादंवादीनामीशितुभंतुः
समुद्रस्य तव भयनः कृते अर्थाय अनन्यानां प्रमाणातीतानां ज्ञानिवचनगोचरानिद्वान्ताव-
मानानां मातानां महासुखानामेका अद्वितीया भूः स्याने शिवस्मेरदक् मुक्तिरूपा कामिनी ।
पाणिप्रहणकम्पौत्सुक्यादृक्कुरक्ष्याप्यानं चिलोकयतीत्यत एव स्मेरदक्त्वं प्रोक्तम् । मुक्ति-
मानिनी मया तज्जनन्या निरीक्षिता जितरां सर्व'गुणाधारतया प्रथिता चिलोकिताग्नि ।
तत्तस्मात्कारणात् त्वं वृषभ, यदि त्वरितमागच्छ । आगत्य च तां निर्धृतिनाग्नी कनीम्
हि० સો० ૯૮

કુતૂહલિકૃનામિનોપન્નત્ત્વોર્ધમધ્યા મનિ-

ન્મહારજતનિમિતા જિનનિજેતનસ્તમ્ભકાઃ ।

વિચિત્રમુરવિભ્રમં પદપતઃ શ્રિયં વિભ્રમે

તત્ત્વોપરિ વિનાલભાગ્યનમૃતઃ ક્ષિપુ સ્વર્નગાઃ ॥ ૮૫ ॥

કથચિત્કુપચિત્ત્વદેશ મહારજનેઃ કાગ્નૈર્નિમિતા વિચિત્રા જિનનિજેતનસ્ય મુલ્લેચ્યત્વ
સ્તમ્ભકાઃ । પાદપુરણે સ્વાયં કમગ્નયયઃ । સ્તમ્ભકાઃ એવ સ્તમ્ભકાઃ પ્રામાદમણ્ડપાણા-
રસ્થુણાઃ મિથ્યં શોભાં વિભ્રમે કલ્પયન્તિ । કિંમુનાઃ । સ્વર્ણપદ્મિતમ્બેડવિ વિશેષમાદ-
કુતૂહલિભિઃ કૌઘિત્કૌતુકપદ્મિઃ શિલ્પિભિઃ કૃતાનિ અમિતોપલાનામિન્દ્રસીમણીનાં તત્ત્વ-
સ્તમ્ભકાધો વિભાગઃ ઠાઠ્ય સ્તમ્ભોપરિતગમ્બદેશઃ મધ્યે સ્તમ્ભાગ્નરાલે તત્ત્વ પ્રદેશદ્વયે । કર્મ-
ધારયે । મધ્યાનિ ચેષાં તે । કિં કુર્વન્તઃ । વિશિષ્ટચિત્રરૂપાઃ સુરા દેવા અથવા વિવિધ
વિવિધજાતીયાચતુર્નિકાવિકા દેવનાસ્તેષાં વિભ્રમમગ્નઃ કલિનશિશ્યગ્નેત વિલાસં કિમુસં-
શ્રાન્તિ યા પ્રદ્ધતો ધારયન્તઃ । ઉગ્રેષ્યન્તે—તત્ત્વમધ્યોર્વર્તી ભૂમિભાગઃ ભૂમીપ્રદેશ એવ વિવ-
ક્ષયા ન તુ ભૂમધ્યગો વિભાગઃ તથા ઉપરિશિગરોચ્ચજ્વલિકા મધ્યે સ્તમ્ભધિલાસે દવાવતા
મધ્યે ભાગદ્વયં તાનિ ભ્રમન્તિ इति તત્ત્વોપરિ વિચાલભાગ્નિ તાદૃશાનિ યનાનિ અપોભૂમૌ
ભ્રમસાલયનં શિશ્વરજ્વલિકાયાં પાણ્ડુકચનં વિચાલભાગદ્વયે તુ નગ્દનં સોદનસં ચૈત્યા-
કયાનિ ચત્વારિ કાનનાનિ વિભ્રમીતિ ભૂતઃ તાદૃશાઃ સ્વર્નગા મેરુપર્વતા इव । ‘ગ્નસાતુઃ
સુમેદઃ સ્વાઃસ્વાર્ગિકાચ્ચતતો ગિરિઃ’ इति હૈમ્યામ્ ॥

શ્લોકાર્થ

કૌતુકી શિલ્પીઓએ ઉપરના મધ્યભાગમાં ઇન્દ્રનીસમણિના બનાવેલા, દેવોને પદ્મ
વિભ્રમ પેદા કરનારા જિનમંદિરોના સુવર્ણમય સ્તંભો, શોભાને ધારણ કરે છે. તે
સ્તંભો બાજુ સ્તંભની નીચેના ભાગમાં ભદ્રચાલવન, તેના ઉપર શિશ્વરની જ્વલિકા, તેના
ઉપર પાંડુકવન અને વચલા બે ભાગમાં નંદન અને સૌમનસવનને ધારણ કરતા
મેરુપર્વતો ન હોય ! તેવા શોભે છે. ॥ ૮૫ ॥

હરિર્યં ઇહ સેવકસ્તવ જિનેન્દ્ર સોડસ્મદ્વિપ-

ન્વિધાપય મિથસ્તવસ્ત્વદમુના સમં સૌહદમ્ ॥

સ્તીતિ ગદિતું વૃષધ્વજજિનાલયસ્તમ્ભકો-

પથેરચિલમુમૃતઃ પ્રશ્નમુપેત્ય શીલન્ત્યમી ॥ ૮૬ ॥

યુષો યુષમો વ્યજગ્રિદં ત્યાગ્નનં યસ્ય તાદૃશો જિનેઽ યુગાદિદેવસ્તસ્યાલયં મૃદં પ્ર-
પમ્પિહારસ્તસ્ય સ્તમ્બકા આધારસ્પૃણાસ્તેપામુપધેઽર્વાજાદમી પ્રત્યક્ષદ્વયા મન્દરાદયઃ
અવિજ્ઞાઃ સમસ્તાઃ મુમુક્ષુઃ પર્વતા ઉપેગ્ય અથ પ્રાસાદે સમાગમ્ય પ્રમુ ધોક્ષમપ્ત્યામિનં
શીવન્તિ મનન્તિ । ઉન્મેષયન્તે—ઇત્યમુત્તા પ્રકારેણ ગદિતું કથયિતુમિષ । इति किम् ।
હે જિનેશ્વર યુગાદિપ્રભો, હૃદ જગતિ ચો દગ્નિચ્છિદ્રસ્તથ મથનઃ સેવકસ્ત્યત્યાદપદસેવાવિ-
ધાનાસ્તે સોડન્માકં દ્વિપદ શયુઃ પદ્મચ્છેદકર્તૃત્વેન પ્રથમપ્રતિપક્ષો યતંતે તતસ્તસ્માત્કાર-
ણાદ્ દે પ્રભો, શ્વદમુત્તા ન્ધક્રતિમાજ્ઞા દગ્નિના સમમસ્માકં મિથઃ પરસ્પરં સ્વીદ્દે પ્રિયં
મસ્તિમાકં વિધાયવ કારણ । મહારમના પ્રમુણા ચ સ્વયમન્દરા મુયઃ મૃતઃ સંધિઃ કદા-
ચિદ્વપિ ન વિષદન્તે હ્મિ યક્તુમિષ ॥ इनि प्रासादमध्यस्तम्भाः ॥

શ્લો ૮૮

જયભવિહારના રાજાના બહાને મેરુઆદિ પર્વતો આવીને શ્રીજયભદેવભગવંતની
સેવા કરે છે. તે પર્વતો બહુ આ પ્રમાણે કહેવા માટે આવેલા ન હોય : ‘હે ભગવન, જે
ઇન્દ્ર આપનો સેવક છે તે અમારો શયુ છે ! માટે હે પ્રભો, આપના ભક્ત ઇન્દ્રની સાથે
અમારો પરસ્પર મૈત્રીભાવ સ્થાપન કરાવો’ ॥ ૮૬ ॥

અનન્યગુણવાદિનીનિતુરનન્તસાતૈકયુઃ

કૃતે તવ નિરીક્ષિતાત્મજ મયા શિવસ્મેરદક્ ।

તદેદિ ષ્ણુ તાં કનીમિતિ સમેત્ય યક્તું પુરઃ

સ્થિતેય મરુદેવ્યમાત્કરિવન્નાંસમાસેદુપી ॥ ૮૭ ॥

યક્ષિન્ત પ્રાસાદે કરિણો દક્ષિણે યજ્ઞા પત્ની દક્ષિણી । યદપિ વજ્રાશ્વદેન કરિણી
કચ્ચન્તે । ‘ઇમઃ કરેણુર્ગજોડન્થ છી ધેનુકા વજ્રાપિ ચ’ इति ईमीयचक्रान् । તથાપિ
વજ્રાશ્વદો તાવાંમિય પ્રાપ્તો યતંતે । તત્કારણાદેય મનુષ્યજ્ઞાતિશ્લોષમનિવારણાર્થે ચ ક-
રિવશેતિ પ્રતિપાદિતમ્ । તસ્મા અંશં રુદ્રન્ધમાસેદુપી માગ્નિવત્પતી મરુદેવી નાતિવૃષ્ણતી
શ્વપમ્બદેવજનતી અમાદમી । ઉન્મેષયન્તે—इति यक्षस्तु निवेदयितुं समेग्य कुतश्चिन्त्याना-
दामग्य पुरो युगादिदेवस्यग्रे निष्ठति स्मेय । इति किम् । હે આત્મજ ઓરમપુત્ર, અન-
ધ્યાનામનાધારણાનાં ગુણનાં જોયોંશયંધેયં ગામ્ભીયં શૌણ્ડીયં જંધમાદંવાદીનામીશિતુર્ભંતુઃ
સમુદ્રસ્ય તથ મથનઃ કૃતે અર્થાય અનન્તાનાં પ્રમાણનીતાનાં જ્ઞાતિવચનમોચરાતિપ્રાપ્નાવ-
માનાતાં માનાતાં મહાસુગ્માનામેકા અદ્વિતીયા મઃ સ્થાનં શિવસ્મેરદક્ મુક્તિરૂપા વામિની ।
પાણિગ્રહણકર્ણોત્સુચયાદ્વચ્ચકન્થાપ્નાનં વિશ્લોકપતીત્વત પ્ત્ય સ્મેરદક્ત્વં પ્રોક્તમ્ । મુક્તિ-
માનિની મયા તજ્જનમ્યા નિરીક્ષિતા નિતરાં સર્વગુણાધારતયા પ્રથિતા વિશ્લોકિતામિનિ ।
તત્ત્વમાત્કારણાન્ તથ યુષમ, દદિ ન્યરિતમાગચ્છ । આગત્ય ચ તાં નિર્જુતિનાર્મી કનીમ્
દિ ૦ સો ૯૨

કુતૂહલિકૃતાસિતોપલ્લતલોર્ધ્વમધ્યા કચિ-

ન્મહારજતનિર્મિતા જિનનિકેતનસ્તમ્ભકાઃ ।

વિચિત્રમુરંવિભ્રમં પ્રદધતઃ શ્રિયં વિભ્રતે

તલોપરિ વિચાલભાગ્વનઘૃતઃ કિમુ સ્વર્નગાઃ ॥ ૮૫ ॥

કચિત્કુપચિત્પ્રદેશે મહારજતેઃ કાચ્ચનૈર્નિર્મિતા ચિરચિતા જિનનિકેતનસ્ય મૂલચૈવસ્ય
સ્તમ્ભકાઃ । પાદપૂરણે સ્વાયં કપરયયઃ । સ્તમ્ભાઃ એવ સ્તમ્ભકાઃ પ્રાસાદમણ્ડપાપાધી-
રસ્થૂળાઃ શ્રિયં શોભાં વિભ્રતે વલયન્તિ । કિમૂતાઃ । સ્થર્ણઘટિતસ્યેડપિ વિશેષમાદ-
કુતૂહલિભિઃ કૈશિકૌતુકચદ્મિઃ શિલ્પિભિઃ કૃતાનિ અસિતોપલ્લાનામિન્દ્રનીલમણીનાં તત્ર
સ્તમ્ભાધો વિભાગઃ ઊર્ધ્વ સ્તમ્ભોપરિતનપ્રદેશઃ મધ્યે સ્તમ્ભાન્તરાલે તત્ર પ્રદેશદ્વયે । કર્મ-
ધારયે । મધ્યાનિ ચેષાં તે । કિં કુર્યન્તઃ । વિશિષ્ટચિત્રરૂપાઃ સુરા દેવા અથવા વિવિધ
વિવિધજાતીયાશ્વતુર્નિકાચિકા દેવતાસ્તેષાં વિભ્રમમગ્તઃકલ્પિતશિલ્પરસ્યેન ચિલાસં ચિમૂર્તિ
પ્રાપ્તિ યા પ્રદધતો ધારયન્તઃ । ઉત્પ્રેક્ષયન્તે—તલમધોચર્તી ભૂમિભાગઃ ભૂમીપ્રદેશ એવ વિવ-
ક્ષયા ન તુ ભૂમધ્યગો વિભાગઃ તથા ઉપરિશિગરોચ્ચતુલિકા મધ્યે સ્તમ્ભચિલાસે વનાવના
મધ્યે ભાગદ્વયં તાનિ ભજન્તિ इति તલોપરિ વિચાલભાગ્નિ તાદૃશાનિ ધનાનિ અધોભૂમી
મગ્નસાલયનં શિલરચુલિકાયાં પાણ્ડુકયનં વિચાલભાગદ્વયે તુ નન્દનં સૌન્દનસં લેખ્યા
લ્પ્યાનિ ચરવારિ કાનનાનિ વિભ્રતીતિ ધૃતઃ તાદૃશાઃ સ્વર્નગા મેરુપર્વતા इव । 'ગ્રન્થસાનુ-
સુમેદઃ સ્વઃસ્વર્ગિકામ્બનતો ગિરિઃ' इति દેખ્યામ ॥

શ્લોકાર્થ

કૌતુકી શિષ્ટીઓએ ઉપરના મધ્યભાગમાં ઇન્દ્રનીલમણિના બનાવેલા, દેવાને પણ
વિભ્રમ પેદા કરનારા જિનમંદિરોના સુવર્ણમય સ્તંભો, શોભાને ધારણ કરે છે. તે
સ્તંભો બહુ સ્તંભની નીચેના ભાગમાં ભદ્રચાલવન, તેના ઉપર શિખરની ચુલિકા, તેના
ઉપર પાંડુકવન અને વચલા જે ભાગમાં નંદન અને સૌમનસવનને ધારણ કરના
મેરુપર્વતો ન હોય! તેવા શોભે છે. ॥ ૮૫ ॥

દરિયં ડહ સેવકસ્તત્ર જિનેન્દ્ર સોડસ્મદ્વિપ-

ન્વિધાપય મિયસ્તતસ્તદમુના સમં સૌહદમ્ ॥

સ્તૌત્ર ગદિત્રું શ્વાશ્વનજિનાલયસ્તમ્ભકો-

પવેરશિલ્પમૂઢનઃ પ્રમુમુપેત્ય શીલ્પિન્ત્યમી ॥ ૮૬ ॥

કૃપો કૃપમો વ્યવહારમ્ આચ્છન્નં યમ્ય તાદૃશો જિનેઃ યુગાદિદેવસત્કચાલયં મૃદં ક્ર-
પમવિહારસ્તમ્ય સ્વદ્યુક્તા આધારસ્વૂનાસ્તેષામુપધેઘ્યાન્નાદમી પ્રત્યક્ષરૂપા મન્દરાદયઃ
અગ્નિયાઃ સમસ્ત્યાઃ મુખ્યતઃ પર્વતા ઉપેત્ય મધ્ય પ્રામાદે સમાગમ્ય પ્રમુ મોક્ષમસ્થામિને
શીઘ્રગતિ મજ્જમિત્તિ । ઉન્મેષયતે—ઇત્યમુમા પ્રકારેણ ગદિતું કથયિતુમિત્ય । इति किम् ।
હે જિનેન્દ્ર યુગાદિપ્રમો, હહ જગતિ ચો દરિશિન્દ્રસ્તથ મયતઃ સેવકસ્ત્વત્યાદપ્પાસવાયિ-
ધાનાસ્તે સોડમ્માકઃ દિપ્યન્ શશુઃ વશચ્છેદકર્તૃત્વેન મય્યપ્રતિપક્ષો વર્તતે તતસ્તસ્માત્કાર-
જાત્ હે પ્રમો, ત્વદ્વદુના સ્વજ્ઞકિમ્બાજ્ઞા દરિણા મમમસ્માકઃ મિથઃ વરસ્વરં સોદ્દં મેઘં
મન્થિત્વ' વિધાપય કારય । મહામતા પ્રમુખા ચ સ્વવલ્લભા મુવઃ કૃતઃ સંપિઃ કલ્પા-
ચિદપિ ન વિષદતે इति वक्तुमिथ ॥ इति प्रास्तावमप्यस्मभ्याः ॥

શ્લોકાર્થ

શ્રવણવિહારના રાજાના બહાને મેઝઆદિ પર્વતો આવીને શ્રીજયભદેવમગવંતની
સેવા કરે છે. તે પર્વતો ભણે આ પ્રમાણે કહેવા માટે આવેલા ન હોય : 'હે ભગવન્, જે
ઇન્દ્ર આપનો સેવક છે તે અમારો શશુ છે ! માટે હે પ્રમો, આપના ભક્ત ઇન્દ્રની સાથે
અમારો પરસ્પર મૈત્રીભાવ સ્થાપન કરાવો' ॥૮૬॥

અનન્યગુણવાદિનીપ્રિતુરનન્તસાતૈકભૂઃ

કૃતે તથ નિરીક્ષતાત્મજ મયા શિવસ્મેરદક્ ।

તદેદિ ષ્ણુ તાં ફનીમિતિ સમેત્ય વક્તું પુરઃ

સ્થિતેવ મરુદેવ્યભાત્કરિવશાંસમાસેદુપી ॥ ૮૭ ॥

યસ્મિન્ પ્રામાદે કરિણો દમ્ભિતો વશા પતની દક્ષિતી । યયપિ વશાશ્ચદ્વેન કરિણી
કરયતે । 'ઇમઃ કરેણુગ્જોડસ્ય સ્ત્રી યેનુકા વશાપિ ચ' इति हैसीवचनात् । તથાપિ
વશાશ્ચદ્વો નાયમિવ પ્રાપ્તો વર્તતે । તત્કારણાદેવ મનુષ્યજાતિહોમનિષારણાર્થ' ચ ક-
રિવશોતિ પ્રતિપાદિતમ્ । તમ્યા અમં સ્ફુગ્ધમાસેદુપી આશ્રિતયતી મરુદેયી નાતિનૃપપત્ની
શ્રવમદેવજનની અમાદ્રમી । ઉન્મેષયતે—इति वक्तुं निवेदयितुं समेत्य कुतश्चिस्थाना-
दागत्य पुरं युगादिदेवस्यमि तिष्ठन्ति स्मेव । इति किम् । હે આત્મજ ઓરસપુત્ર, અન-
ન્યગુણમાધારણાનાં ગુણાનાં સૌર્વોદાયેષેય'મામ્બીય'શોષ્ટીયાંજ'વમાર્દવાદીનામીશ્તુર્ભંતુઃ
સમુદ્રસ્ય તથ મયતઃ કૃતે અર્ચાય અતન્વાનાં પ્રમાણાતીતાનાં શાતિયવનંગાંચરાતિશાસ્તાય-
નાનાનાં માતાનાં મહાસુગાનાયેકા અદ્વિતીયા મુઃ સ્થાનં શિવસ્મેરદક્ મુક્તિરૂપા વામિની ।
પાણિમદ્વદ્વજનશીતુરવાદૃચ્યરૂપાધ્યાન' ચિત્તોકયતીત્યત યથ સ્મેરદક્ત્વં પ્રોક્તમ્ । મુક્તિ-
માનિની મયા તજ્જનમ્યા નિરીક્ષતા જિતવાં મર્થ'ગુણાપારતયા પ્રથિતા વિદ્યોકિતારિત્ ।
તતસ્માત્કારણાત ત્વં કૃપમ, યદિ સ્વરિતમાચ્છહ । આમત્ય ચ તાં નિર્વૃતિનાર્મી વનીમ્
દિં સો ૯૬

કુતુહલિકૃતાસિતોપલ્લતલોર્ધ્વમધ્યા કચિ-

ન્મહારજતનિર્મિતા જિનનિકેતનસ્તમ્ભકાઃ ।

વિચિત્રમુરંવિભ્રમં પ્રદધતઃ શ્રિયં વિભ્રતે

તલોપરિ વિચાલભાગ્વનમૃતઃ કિમુ સ્વર્નમાઃ ॥ ૮૫ ॥

સ્વચિત્રકુત્રચિત્રપ્રદેશે મહારજતૈઃ કાશ્ચનૈર્નિર્મિતા ચિરચિતા જિનનિકેતનસ્ય મૂલધૈર્ગ્યસ્ય
સ્તમ્ભકાઃ । પાદપૂરણે સ્વાયં કમ્પસ્યયઃ । સ્તમ્ભાઃ ધ્વ સ્તમ્ભકાઃ પ્રાસાદમણ્ડપાપાધી-
રશ્મુનાઃ મિયં શોભાં વિભ્રતે કલયન્તિ । કિંમૂતાઃ । સ્વર્ણઘટિતસ્વેડપિ વિશેષમાદ-
કુતુહલિભિઃ કૈશ્વિકૌતુકચદ્ધિઃ શિલ્પિભિઃ કૃતાનિ અસિતોપલ્લાનામિન્દ્રનીલમણીનાં તદ્-
સ્તમ્ભાધો વિભાગઃ ઊર્ધ્વ સ્તમ્ભોપરિતનપ્રદેશઃ મધ્યે સ્તમ્ભાગ્તરાલે તત્ર પ્રદેશદ્વયે । દર્શ-
ધારયે । મધ્યાનિ ચેપાં તે । કિં કુર્યંતઃ । યિશિષ્ટચિત્રરૂપાઃ સુરા દેવા અથ વા વિચિત્રા
વિવિધજાતીવાઘનુનિકાવિકા દેવતાસ્તેપાં વિભ્રમમન્તઃકલિન્નશિલ્પગ્યેન વિલાસ' વિમ્બા
પ્રાપ્તિ યા પ્રદધતો ધારયન્તઃ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—તલમધ્યોર્ધ્વતીં મુમિભાગઃ ભૂમીપ્રદેશ ધ્વ વિવ-
ક્ષયા ન તુ ભૂમધ્યગો વિભાગઃ તથા ઉપરિશિખરોક્ચપૂલિકા મધ્યે સ્તમ્ભચિલાસે પ્લાવળ
મધ્યે ભાગદ્વયં તાનિ ભજન્તિ इति તલોપરિ વિચાલભાજિ તાદૃશાનિ ઘનાનિ મધ્યભૂમી
મન્દ્રસાલયનં શિલ્પરશ્મિકાવાં પાણ્ડુકવર્ણં વિચાલભાગ્વનં તુ નન્દનં સૌમનસં લેખા-
વ્યાનિ ચરશારિ કાનનાનિ વિભ્રતીતિ મૃતઃ તાદૃશાઃ સ્વર્નમા મેઘપર્વતા इव । 'સ્તનતાનુ-
સુમેદઃ સ્વઃસ્વર્ગિકામ્બજતો ગિરિઃ' इति દેખ્યામ્ ॥

શ્લોકાર્થ

કૌતુહી ચિત્રીએએ ઉપરના મધ્યભાગમાં ઇન્દ્રનીલમણિના બનાવેલા, દેવોને પણ
વિભ્રમ પેદા કરનારા જિનમંદિરોના મુવર્ણમય સ્તંભો, શોભાને ધારણ કરે છે. તે
સ્તંભો બહે સ્તંભની નીચેના ભાગમાં બદલાતવન, તેના ઉપર ચિખરની શૂલિકા, તેના
ઉપર પાંડુકવર્ણ અને વચલા એ ભાગમાં નંદન અને સૌમનસવર્ણને ધારણ કરના
મેઘપર્વતો ન હોય! તેવા શોભે છે. ॥ ૮૫ ॥

દરિયે રૂઢ મેઘકન્નવ જિનેન્દ્ર મોડસ્મદ્વિપ-

ન્વિધાપય મિયસ્તતસ્ત્વદમુના સર્વં મોહદમ્ ॥

સ્ત્રીઃ ગદિતું શાશ્વજનિનાલયસ્તમ્ભકો-

પરોમિતભૂમૃતઃ પ્રમુમુપેત્ય ઈલિન્ત્યમી ॥ ૮૬ ॥

વૃષો વૃષભો યજ્ઞચિદ્દં લાઘ્વનં ચસ્ય તાદૃશો જિનેઽ યુગાદિદેવસ્તસ્યાલયં ગૃદં પ્ર-
પમચિહારસ્તસ્ય સ્તમ્ભકા આધારસ્થૂળાસ્તેપામુપવેન્યાંજાદમી પ્રત્યશ્ચન્દ્રશ્ચ મન્દરાદયઃ
અચિહારાઃ સમસ્તાઃ મુખ્યતઃ પર્વતા ઉપેત્ય અગ્ર પ્રાસાદે સમાગત્ય પ્રમુ ઓઞ્વપમસ્વામિનં
શીઘ્રગતિ મનન્તિ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—ઇત્યમુક્તા પ્રકારેણ ગદિતું કથયિતુમિષ । इति किम् ।
હે જિનેન્દ્ર યુગાદિપ્રભો, હૃદ જગતિ ચો હરિન્દ્રસ્તવ ભવતઃ સેવકસ્ત્વત્પાદપદ્મસેવાયિ-
ધાતાસ્તે સોડસ્માકં દ્વિપન્ન દ્રાણુઃ પશ્ચછેદકર્તૃત્વેન પ્રયત્યપ્રતિપક્ષો વર્તતે તતસ્તસ્માત્કાર-
ણાત્ હે પ્રભો, ત્વદ્દમુક્તા મ્હક્તિમાજ્ઞા હરિણા નમસ્સ્માકં મિથઃ પરસ્પરં મૌહુદં મૈત્ર્યં
સન્નિભાવં વિધાપય કારણ । મહાત્મના પ્રમુખા ચ સ્વપમન્દરાઃ શ્રુવઃ શ્રુતઃ સંધિઃ કદા-
ચિદ્વપિ ન વિષદતે इति पक्तुमिष ॥ इति प्रासादमध्यस्तम्भाः ॥

શ્લોકાર્થ

ઝલપિહારના સ્તંભોના ઓળંગે મેરુઆદિ પર્વતો આવીને શ્રીનગરભદેવભગવંતની
સેવા કરે છે. તે પર્વતો બહુ આ પ્રમાણે કહેવા માટે આવેલા ન હોયઃ ‘હે ભગવન્, જે
ઇન્દ્ર આપનો સેવક છે તે અમારો શત્રુ છે ! માટે હે પ્રભો, આપના ભક્ત ઇન્દ્રની સાથે
અમારો પરસ્પર મૈત્રીભાવ સ્થાપન કરાવો’ ! ॥૮૬॥

અનન્યગુણવાદિનીશ્ચિતુરનન્તસાતૈકભૂઃ

કૃતે તવ નિરીક્ષિતાત્મજ મયા શિવસ્મેરદ્દક ।

તદેદિ શૃણુ તાં કર્તીમિતિ સમેત્ય વક્તુઃ પુરઃ

સ્થિતેવ મરુદેવ્યભાત્કરિવશાંસમાસેદુપી ॥ ૮૭ ॥

યસ્મિન્ પ્રાસાદે કરિણો તસ્મિન્નો વશા પત્ની દક્ષિની । યદપિ વશાશ્ચદેન કરિણી
કરયતે । ‘ઇમઃ કરેણુર્જાડાસ્ય સ્ત્રી યેનુકા વશાપિ ચ’ इति हैमिषचनान । તથાપિ
વશાશ્ચદો નાર્યામિથ પ્રાપ્તો વર્તતે । તત્કારણાદેય મનુષ્યજ્ઞાતિસ્ત્રીઘ્રમનિયારણાર્ય’ ચ ક-
રિવશેતિ પ્રતિપાદિતમ્ । તમ્યા અંસં રુદ્રમ્માસેદુપી આશ્રિતયતી મરુદેવી નાતિવૃપપત્ની
શ્રવમદેવજનની અમાદ્મી । ઉત્પ્રેક્ષયતે—इति वक्तुं निवेदयितुं समेत्य कुतश्चिन्व्याना-
दागम्य पुरो युगादिदेवस्याग्रे तिष्ठन्ति स्मैव । इति किम् । હે આત્મજ ઔરમપુત્ર, અન-
ન્યાનામનાધારણાનાં ગુણાનાં કૌર્યોદાયંધેયં ગામ્ભીયં શોળીયાંતં વમાર્દવાદીનાયીશત્રુભંતુઃ
મમુદ્રસ્ય તવ ભવતઃ શ્રુતે અર્ચયં અનન્થાનાં પ્રમાણાતીનાનાં જ્ઞાતિવચનગોચરાનિપ્રાગ્નાવ-
માનાનાં જ્ઞાતાનાં મહાસુવાનામેકા અદ્વિતીયા મુઃ સ્થાને શિવસ્મેરદ્દક મુનિકૃપા જામિની ।
પાણિમહાજરણોન્મુખાયાદૃષ્ટ્યરુષ્યાન્થાનં ચિત્કૃત્યતીવ્યત પથ સ્મેરદ્દકમ્ પ્રોકમ્ । મુનિ-
માનિની મયા તદ્વનન્યા નિરીક્ષિતા નિનરાં મર્ષગુણાચારતયા પ્રણિતા ચિત્કૃતિનામિનિ ।
તત્ત્વમારકારણાત્ તયં શ્રુવન્, એદિ ત્વચ્ચિન્માગચ્છ । આગમ્ય ચ તાં નિશ્ચિન્નિનાર્પી જનીમ્
દિઽ સો ૧૬

ભતિમાંથી ઉદ્ધાર કર, કારણ કે મહાપુરુષો શરણાગતવત્સલ હોય છે. ' ॥ ૮૮ ॥

મહોદયમૃગીદશા સહ વિનોદનિર્મિત્તસ્યા

વિલાસમણિમન્દિરં વિમલશૈલચૂલોપરિ ।

અકારિ વૃષકેતુના સ્વયમિવાચ નામીશુવા

યુગાદિજિનસન્નિ અપતિ ગર્ભગેહઃ શ્રિયમ્ ॥ ૮૯ ॥

યુગાદિજિનસન્નિ વિમળાચલમૂલપ્રાસાદે ગર્ભગેહઃ ગર્ભાગારઃ શ્રિયં' શોમાં અપતિ ।
ઉત્પ્રેક્ષયતે—વૃષકેતુના આતોક્ષ્યજેન શુભવદેવેન કર્ત્તા સ્વયમાત્મના અન્ન વિમલશૈલસ્ય
શત્રુંજયાત્રેશુલિકાયાં પર્વતોપરિચિમાગે અધિત્યકોર્ષવંપ્રદેશે નામીશુવા સૃષ્ટિકર્ત્તા । વિધાતુઃ
પાર્શ્વે' હત્યથઃ' । વિલાસાર્થે' પ્રોદાકૃતે મણિમય' મન્દિરં રત્નમન્દિરમકારિ કારિતમિતિ ।
પ્યન્તપ્રયોગઃ । કયા । મહોદયનામ્યા મૃગીદશા સિદ્ધિવખ્ત્રા સહ સાર્થે' વિનોદસ્ય
વિવિધવિલાસસ્ય નિર્મિત્તસ્યા નિર્માતું કાઢ્યવા ॥

શ્લોકાર્થ'

યુગાદિવિહારનો ગભારો શોભે છે તે બધું સુદૃષ્ટી મૃગાક્ષી સાથે વિનોદ કરવાની
ધમ્માથી સ્વયં' પ્રકાશે વિમલાચલની ચૂલિકા ઉપર રત્નમય કિંકારાદિર બનાવું ન હોય ।

॥ ૮૯ ॥

અનેકનરનિર્જરોગપુરંદરોપાસિતં

સદઃસદનમુખ્યે વિમલશૈલભૂમીશુજઃ ।

વૃષાઙ્ગિનવાસવૌકસિ વિચિત્રતૌર્ષેષિક-

પ્રપન્નપદુમખંડયે શ્રિયમ્વાદ ગર્માલયઃ ॥ ૯૦ ॥

મૃગાઙ્ગો યુગાદિદેવ ॥ ૫૪ જિનાનાં સામાન્યકેશલિનાં મધ્યે વાસઃ પુરંદરસ્તસ્યૌકો
મન્દિરં તસ્મિન્ ગર્માલયો ગર્ભાગારઃ શ્રિયં' લક્ષ્મી' શોભામુવાદ ધારયતિ સ્મ । કિમૂતે
ઓકસિ । વિશિષ્ટાણિ ચિત્રાણ્યાલેખ્યાણિ ચેષાં વિવિધપ્રકારાણિ યા વિશેષાર્થકાર-
કાણિ યા તૌર્ષેષિકાણિ ગીતનૃત્યવાદિયાનાં પ્રયાણિ શિન્યસ્તંરૂપાકાણિ તેષાં પ્રપન્નો
વિસ્તારસ્તેન પદુઃ પ્રકટઃ સ્પટ્યશ્વો મખંડયો યત્ર તત્ । તત્ર ગર્ભાગારવર્ણને અહમેષમુખ્યે
વિચારયામિ । 'વિતર્કઃ સ્વાદુષ્યનમ્' इति हैम्याम् । વિમલશૈલઃ શ્રીશત્રુંજયાદિઃ સ પવ
મુમિશુજ્જ રાજા અથવા વિમલનામ્નઃ શૈલનાં સર્વપર્વતાનાં ભૂમીશુજો રાજઃ સદઃસદનં
સમાગૃહમિય । 'નૃપસ્ય નાતિપ્રમદ્ધાઃ સદોગૃહમ્' इति रघुवंशे । કિમૂતં સદનમ્ । અનેકે વહવો
યે નરાનાં મનુષ્યાનાં નિર્જરાણાં દેવાનામુશ્વાણાં નાગાનામુપલક્ષણાદસુરાણાં પુરંદરા સુત્રા-
સ્તેશ્વાસિત સેવિતમ્ ॥ इति गर्भागारः ॥

શ્લોકાર્થ

અપભવિહારમાં એવો મંડપ છે કે જેમાં આશ્ચર્યકારી ગીતો ગવાઈ રહ્યાં છે, વિવિધ પ્રકારનાં નૃત્યો થઈ રહ્યાં છે, અને અનેક વાજિત્રો વાગી રહ્યાં છે, એવા મંડપમાં ગભારો અદ્વિતીય શોભાને ધારણ કરે છે; તે અભે દેવેન્દ્ર, દાનવેન્દ્ર અને માનવેન્દ્ર વડે સેવાયેલું વિમલાચલરૂપી રાજાનું સભામંદિર ન હોય ! ॥ ૯૦ ॥

સુરાસુરનરેન્દિરાદિમસમપ્રકામપ્રદા

કૃતામ્બુજશ્રુવા લતા ક્રતુશ્રુજામપૂર્વા કિમુ ।

રસાયનમિવાન્તરામયજુષાં ચ સમ્પગ્દશાં

દશાં કિમમૃતાઝનં શૃપમમૂર્તિરત્રાવર્મા ॥ ૧૧ ॥

અમ્બુજાસાદગર્ભાગારે શૃપમમૂર્તિયુગાદિમિતપ્રતિમા આવર્મા શોભતે સ્મ । ઉગ્રે ક્ષપતે-અમ્બુજશ્રુવા પદ્મજગ્મના જગરજ્વલિયિધાયિના વિધિના સુરાસુરતરાણાં દેવદાનવમાનવાનામિન્દિરા આધિપત્યલક્ષ્મીઃ આદો પ્રથમં ચેષાં તે સમપ્રાઃ સર્વેડપિ કામા મનમામ્ભિલ્પિતાનિ તાગ્મકર્ષણાતિશયેન દદંતીતિ તાદૃશી । અતઃ પદ્યાપૂર્વા મોગ્યેસદૃશી કિંચ સાધારણાશ્રુતુમુજાં લેખાનાં લતા ધીરત્વ કલ્પશક્તીય કૃતા કિમુ નિમિત્તેષ । ચ પુનઃ આન્તરામયાન અન્તરા અટકર્માણ્યેષ રોગાસ્તાન જુષગ્તે ભજન્તે તાદૃશાનાં પુરુષાણામન્તરતમ । અથવા સમ્પગ્દશાં સુદૃટીનાં મહ્યાનાં દશાં નેત્રાણાં શીતલનાકૃતે અમૃતાન્તરં સુધામંથમ્થિ કલ્પલમિથ વેષસા સૃષ્ટમ ॥

શ્લોકાર્થ

મૂળ ગભારામાં રહેલી, દેવ, દાનવ અને માનવોને આભિષેકલક્ષ્મીને આપનારી એવી શ્રીઅપભવેવ પ્રભુની મૂર્તિ શોભે છે; તેમણે પ્રદાત્તે અપૂર્વ કલ્પવૃક્ષની લતા બનાવી ન હોય ! અથવા બંને આડ કર્મોરૂપી વ્યાધિઓને નાબૂદ કરવા માટેનું રસાયન ન હોય ! અથવા તેમણે સમ્પગ્દશિ છત્રોનું અમૃતાન્તર ન હોય ! ॥ ૯૧ ॥

યુગાદિસમયે યથા સુવનમુદ્ધૃતં સંસ્રુતે-

સ્તથૈવ પુનઃસમ્પગ્દમવચકાષ્ટે કર્યો ।

વિચિન્ત્ય કિમિદં હદા શૃપમંત્રનુત્રાત્મના-

વર્તીય કૃતુને ગ્વિર્નિ સ્થિરતયાત્મમૂર્તિચ્છન્દ્યાન્ ॥ ૧૨ ॥

भूयस्तेषु पुंसादिदेशः आत्मना स्वयमेवाय दानुत्तममवगिहारे भवन्ति च' मोक्षादागरप
आमनो निजस्य भूयस्त्वेव भूयः यन्निमायादतदाश्चरान् स्थिरमया अल्पप्रचित्तमेव
न तु समसोत्सुकेन स्थिति निवानं कृते उच्यते इहा स्वयमतया कृत्वा इह पश्य-
मानो हि विविक्त्य विषादय । इति क्रिय । यथा युगस्य लक्षणया अनुगोचरस्यादेव
नोदाहरण्य एवेत्यनमयस्य स्थित्यामेव संयुतेः संन्यासमक्राद्याद्भूतं निश्चयमुद्धनं निस्त-
रितं दृष्टिनीयवान् तथा मेमेव प्रहायेनाहमृषमः अथवाहमे प्रवृत्तागोचरितमममे कश्चि
कश्चिदुगे एवमाहं इति भुक्त्वं तमदुष्टममि संन्यासकारागारापुद्धस्य सुखेन महात्मपुत्रं
मारवासीनि ॥ इति स्वयमनिमा ॥

॥ ३३ ॥

‘त्रील आशाना भने भने येथा आशाना आरजे केभ मे अमनो संशारधी
उद्धार कथो दनो तेभ दुयम पांमभा आशामां पनु अमनो एवेना उद्धार कथु’ आ
प्रशानो हृदयभां विचार उदीने आनु कथयतेप्रभु स्वयं मोक्षस्थानभांथी आवीने भूति-
इये इया न रोया ॥ ६२ ॥

चतुष्कृषिर्वा ततः परिशरन् विस्मृता-
रिन्दमवयोविशेषनयुगेन योगीश्वरः ।
जगद्विजयिनी जिनाधिपतिवेष्मन्स्मी पितृ-
नृदा जिनगदिन्दिरां करगतामिवामन्यत ॥ ९३ ॥

योगिनां मतोपपन्नकाययोगवतां जशीकृमिप्रियाणां वा ईश्वरः स्वामी न हीरविज-
यस्यः इहा स्वयमतया कृत्वा जितगदिन्दिरां ज्योतिषलक्ष्मीं करगतां हस्तप्रामाभियामन्यत
जानानि स्म । यथा कश्चित्तुमाय जगदाधिपत्यं कथमवगमिष्य एवमाहं विस्मृति
तथा मुदीन्द्रादपि मानादहर्नामानममर्द्धतां मृदमालोक्यां चकार । न हि कृतेन । पितृ-
माहमवलोचयम् । काम । जगद्विजयिनी त्रिभुवनप्रामादपरस्परनिभयपरामयित्री जिना-
धिपतिवेष्मनः प्रणमयेत्यस्य लक्ष्मीं शोभाम् । केन । विस्मरस्य सैजातमस्मिन्निति
विस्मृतिं श्रुयेण विज्ञासितं यद्वरिषद् कमलं तस्य सवयसा मित्रेण । तत्सुखेनेत्यर्थः ।
विशेषनयोगीश्वरयोगेन श्रमेन कृत्वा । पुनः न हि कृतेन । ततः आकारमये भाग-
मनाश्वरं चतुष्कृषिर्वा प्रामादप्रेततन्मृमिकाम ‘चउध’ इति लोचप्रसिद्धाम् । ‘नारीम-
मोमीव चतुष्कमनः’ इति श्रुयंते । परिशरन् नेयमानः । प्रामादामचतुन्ते समेत
इत्यर्थः ॥

त.प्र
 ३:।
 प्रति.
 शर्मा
 तस्य-
 भाभा
 शक्तिः
 मृदं
 दन्तरे।
 पादपः

1. भक्ति-
उताम्भि।
गङ्गीय
१५। ६

٥٤ ۱۱

॥ यान् । यथो मागान् । धर्मकर्म
 भास्वानिव । यथा भास्वरः पथो
 रश्मिरिव तमोऽज्ञानं पापं वा ध्यात्तं
 विष्णवे कुरुभिः कृपाभिधैः कृत्स्नं
 गजगद्ग इव पेशाद्य इव । स्फुरन्
 दोरीमा पराक्रमो यस्य । पुनर्मृगा-
 ॥ भीतिरहितः । पुनः कुरुभूः कृत्स्न-
 ॥ न । यथाः कृत्स्नपुनः पुनः पुनः ॥ रामे

અન્દ્રને બેવાથી ઉત્તસિત બનેલા આનંદરૂપી સમુદ્રના ચિત્રવિચિત્ર તરંગો
હોય ! ॥ ૧૦૨ ॥

જય ત્રિદશશેઝરોન્મિપિતપુષ્પમાલાગલ-

ન્મરન્દકળમણ્ડલીન્મિપિતપાદપન્નદ્વય ।

જયામૃતનિતમ્બિનીહૃદયતારહારો જગ-

પ્રયોજનસમીક્ષિતં ત્રિદશસાલ્વત્પૂરયન્ ॥ ૧૦૩ ॥

હે જિન, ત્વં જય વિજયસ્ય મયોત્કર્ષેણ પ્રયતંસ્વ । હે ત્રિદશા દેવાસ્તેષાં શેઝરા
અયતંસાઃ । ‘આવીરશેઝરોતંસાયતંસા શિરસઃ સ્રજિ’ इति દેખ્યામ્ । તેષામુગ્મિપિતાનિ
ધિક્કમિતાનિ યાનિ પુષ્પાનિ કુસુમાનિ તેષાં માલા માલ્યાનિ ધ્રેણયો યા તામ્બો મલ્મો
નિષ્પન્નસ્તો યે મરન્દાઃ પુષ્પરસાઃ તેષાં કળા વિન્દ્યસ્તેષાં મણ્ડલીભિઃ સ્થપિતં પ્રધારિતં
ધોનં પાદો ચરણાયેષ પદ્મો કમલો તયોર્દ્વયં યુગલં यस્ય ન તસ્ય સંધોધનમ્ । પુનઃ હે
મિત, ત્વં જય । ત્વં કિન્નરઃ । અમૃતં મહાનન્દસ્તદેવ નિતમ્બિની પુર્યંગારોહા મહિન્દ્રા
તસ્યા હૃદયે સ્થનાસ્તરે ડહ્મયલઃ । અથ યા તારાણાં નિર્મલમૌલિકાનાં દારો મુક્તાવલી ।
દારોપમ્ इत्यર્થઃ । ‘તારો નિર્મલમૌલિકે’ इत्यનેકાર્થઃ । હે પૂરયન્ સંપૂર્ણકૃપેન્ હે વિધાનયન ।
સંધોધને ‘શયાનશૌ’ इति પ્રક્રિયાસૂત્રેણ સંધોધને શતૃપત્યયઃ । તથા ચ ‘મતિસ્તયોરેય
જનન્નમર્દયન્’ इति નૈવલ્લે સંધોધનં પદં ધૃત્તો વ્યાસ્યાનમસ્મિ । કિન્નરઃ । જગતાં વિશ્વેષાં
પ્રયોનાં સ્વર્ગપાતાલભૂમીનાં જનનામેતાલ્લભા સુગસુરદાનયમાનથાનાં સમીક્ષિતં મનમામર્મ
લપિતમ્ । કિયત્ । ત્રિદશસાલ્વયથા કલ્પદ્રુમઃ મયેષાં સમીક્ષિતં પૂરયતિ ॥

શ્લોકાર્થ

દેવોના મુગટોમાં રહેલી પુષ્પમાલાઓમાંથી અવતા રસસમૃદ્ધથી બેમનાં ચરન્મુખે
અભિલેષ કરાયો છે, તેવા હે ભગવંત, આપ જયવંતા વર્તો. સુકિતરૂપીના દેવીપમાન
હાર સમાન, તેમજ ત્રણે જગતનાં ધુલેછતને પૂરવામાં કલ્પદ્રુમ સમાન એવા હે ભગવંત,
આપ જયવંતા વર્તો. ॥ ૧૦૩ ॥

જયોલ્હમિતકેવલામલ્લમાત્મદર્શોદિરા-

નુવિમ્બિતનગત્રયામિલ્લપદાર્થસાર્થ પ્રમો ।

જય ત્રિમુવનામ્બુતાતિનયપથિનીમયના

ચિનિદ્રવનર્વીરુષા ત્રિટપિવત્સમાન્નિક્ષિત ॥ ૧૦૪ ॥

हे प्रभो स्थाभिन्, हे उल्लसितमावरणापगमात्प्रकटीभावं प्राप्तं यत्केवलं लोकालोकप्र-
काशनप्रगुणपञ्चमज्ञानम् । 'केवलं त्वेककृत्स्नयोः । निर्णीतिं कुडने ज्ञाने' इत्यनेकार्थः ।
तदेवामलतमः अतिशयेन विशुद्धो य आत्मदर्शो दर्पणस्तस्योदरे मध्ये अनुविम्बिता प्रति-
विम्बयुक्ता जाताः संक्रान्ता नामलोकस्वर्लोकभूलोकानां प्रवस्थास्त्रिधाः समस्ताः पदार्था
पायद्वन्द्विन् तेषां सार्थाः समूहा यस्य तस्य संशोधने त्वं जय । हे समालिङ्गित सम्म-
कूपकारेण कृताश्लेषक, या त्रिभुवने त्रैलोक्येऽपि अद्भुताभ्यर्चकारिणी अतिशयरूपा स्वाभा-
विका आत्ममज्ञाताऽस्त्यारस्तथा कर्मणां पाताज्ञाता पकादृश तथा देवनिर्मिता एकोनविंशतिः
एवं बहुविंशत्तदतिशयरूपा पश्चिनीसद्या यद्यवासा लक्ष्मीः । पश्चिण्यां कमले सद्य गृहं
यस्याः सा । पलायता । 'ओहेरिमिया । पद्यवासा' इति द्वैम्याम् । तथा 'पश्चिनी योपिदन्तरे ।
अग्नेऽभिज्ञस्यां सरस्यां च' इत्यनेकार्थः । तथा । किन्तु । विटपिबत् । यथा विटपी पादपः
विनिव्रया विकसितया वनवीर्या विविनवल्लया समालिङ्गयते ॥

श्लो३३४

जेमना देवदयज्ञानद्वीपे निर्भल आशिसाभां त्रये जगतना पदार्थेनां समूहं प्रति-
भिम्बित थयो छे, जेवा छे जगत्त, आप जगत्तता पती । जेम नवपदलपित लताब्जे
वडे वृक्ष शोसे तेम ज-भजत आर, धातिकर्भना क्षयथी अजियार, अने देवदुत जेगच्छीश
जेम त्रये जगतने आश्वयधारी जे त्रीश अतिशयद्वीपे लक्ष्मी वडे मुशोभित जेवा छे
जगत्त, आप जगत्तता पती । ॥ १-४ ॥

जय प्रकटयन्पयो रविरिवाथ मग्नस्तमः

कुटुम्भिरिव कौशिकैर्जगति दुर्निरीक्ष्यः पुनः ।

गजेन्द्र इव वज्रिणः स्फुरदखण्डशोण्डीरिमा

मृगारिरिव निर्भयः परिभवन्कुरङ्गान्पुनः । ॥ १०५ ॥

हे शृगभ, त्वे चिरञ्जय । किं कुर्वन् त्वम् । प्रकटयन् । कान् । पयो मार्गान् । धर्मकर्म-
संयन्धनः स्वर्गापवर्गनरकादिकान्वा । क इव । रविरिव भास्वानिव । यथा भास्करः पयो
भुवो मार्गान् प्रकाशयति स्पष्टान् दर्शयति । अथ पुनः रविरिव तमोज्ञानं पापं वा ध्यान्तं
च मग्नमिदलयन् । पुनः रविरिव कौशिकैर्भूकरिण जगति विश्वे कुहम्भिः कुपाक्षिकैः दुःस्तेन
कण्ठेन निरीक्षितं प्रदुर्लभं शक्यः । पुनर्वज्रिणो वासवस्य गजेन्द्र इव वेरायण इव । स्फुरन्
स्फूर्तिं प्राप्नुयन् अगण्डः परैः सुगन्धर्वैरपतिहतः शोण्डीरीयः गगकर्मो यस्य । पुनर्मृगा-
रिरिव निर्भयो देवमनुजनिर्भवकृतोपमगं परिषदादिभ्यो । पुनः कुरङ्गः श्वमतकु-
दर्शनमिध्यात्वादिषु रङ्गा रागो नामको येषां त । यान्दुत्तयुस्तयोः । रागे
इत्यनेकार्थः । मृगांश्च पश्विभयमग्नम्

શ્લોકાથ

સૂર્યની જેમ સન્માર્ગને પ્રગટ કરનારા, અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ કરના
જગતમાં કુદૃષ્ટિઓરૂપી ધૂવડો માટે દૂર્લભ, ઇન્દ્રનાં ઔરભજ હાથીની જેમ મુરખ
ધારણ કરનારા, સિંહની જેમ નિર્ભય અને કુદૃષ્ટિઓરૂપી હરણિયાઓનો પરાભવ કરના
એવા હે ભગવંત, આપ જયવંતા વર્તો. ॥ ૧૦૫ ॥

જયાનિમિપસાનુમાનિવ મુજાતરૂપઃ પુનઃ
પ્રમદ્વનભરૈઃ કથંચન ન કમ્પ્રમાવં મજન ।
મુધાંશુસ્વિ ધોધયન્કુચલયં વિલાસૈર્ગવાં
સમુહસિતગૌરિમા કલિતશીતલેશ્યઃ પુનઃ ॥ ૧૦૬ ॥

હે યુગાદિદેવ, ત્યં જય ચિરં ચિત્તયવાન મય ત્રિભુવનોપકારં કુર્વાણઃ પ્રવર્તસ્ય ।
કિંમૂતઃ । અનિમિષાણાં દેવાનાં સાનુમાન શેલઃ સુમેરુરિવ સુષુ શોભતં શ્રેલોભ્યાતિશાધિ
જાતમૂતપદ્મં પ્રાદુર્ભૂતં વા કપં યસ્ય મેરી તુ પ્રકૃટે જાતકપં સ્વર્ણં યસ્મિન્ । પુનઃ કિંમૂતઃ ।
પ્રકર્ષેનાતિશયેન મજગા ઉપમર્દમાઘ્યાઘાતાદિકારિણ ઉપસર્ગાઃ પ્રતિકૂલદેવાદયો વા તેતાં
મૈરંગૈઃ કથંચન કમ્પ્રમાવં કમ્પનશીલતાં કાતરતયા અપ્રવરિણામતાં ન નૈવ મજન । મેરુન્તુ
યાતયેમેષાચ્છિન્નં ન મજતે ચાલયિતુમશક્યઃ । પુનઃ મુધાંશુમ્પદ્મં દૈવ મવાં વિદ્યાર્મઃ
પદ્મશિશુઘ્નાકલિતયોજનવિસ્તરદ્વાષાં ચાતુરીભિન્નગ્નિકાપચારેષુ કુચલયં મેદિનીમજન
તત્ર સ્વાયુકર્યેન ઉપલક્ષણત્વાજ્ઞાનપ્રથમપિ ઉત્પન્નં ચ લેધયન પ્રતિધોષં પ્રાપયન્ પ્રતિશોષ-
કરિત્તં મૂર્ધનં વિકાશયંચ । પુનઃ કિંમૂતઃ । સમુહસિતાં સ્ફૂર્તિમતાં પ્રાપ્તઃ ચતુરલોચનપદ્મ-
પેવતાં પ્રાપ્તો યા ગીરિમેવ નિરુચ્ચક્ષ્પયકાઘનપદ્મપુષ્પીતિમા શ્વેતિમા ચ યસ્ય । ગૌર-
મ્યેતવીતયાઃ' રમ્યનેકાર્યઃ પુનઃ કિંમૂતઃ કલિતા છૂતા શીતલેશ્યા શીતલતા ચ યેન ॥

શ્લોકાથ

જેમ સુવર્ણમય મેરુપર્વત પ્રગટ પવન વડે અકંપિત ॥ તેમ અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ
ઉપસર્ગોરૂપી પવન વડે નિશ્ચિતતાને ધારણ કરનારા, ચન્દ્ર જેમ કલમને વિકસિત કરે છે
તેમ ધર્મદેશના દારા ભગ્ય છવો રૂપી કમલવનને વિકસિત (પ્રતિભોધ) કરનારા, દેરીખમાન
વર્તો. ॥ ૧૦૬ ॥

દે મારુદેયદેવ, ત્વં જય । ત્વં કિંમૂતઃ । ઘન ઇવ મેઘયત પ્રમૂત' નિઃશોયમં મરિચં
 ચ તસ્ય તેન યા વિમૃતિ સંપતિ શોભાં વા મર્જતીતિ । ચિન્મપ્રત્યયે મારુ । તથા અનિશ્ચયે
 મર્ચે'અપચારચરેભ્યોડમ્યધિકતયા ધીરો દેશનાસમયે ગમ્મીરો વા અનિર્વાશિત્યામો મર્ચિ
 ગર્જાત્યો યસ્ય । પુનઃ કિંમૂતઃ । જલજયત શહ્ય ઇવ । 'તતઃ પ્રિયોપાત્તાસેડધગેટિ નિવેશ
 દપ્મો જલજં કુમારઃ' ઇતિ રઘુવંશે । નિર્ગમજનં રાગદ્વેષોપલેભો રજોવગુપ્તન વા વસ્ત્રાવશ
 યા તસ્યેનોદિતઃ કથિતઃ પ્રાદુર્મ્યેતો વા । પુનઃ કિંમૂતઃ । જલજયત શહ્યચિરેણ ઇવ વિશુદ્ધા
 નિષ્પાપો નિર્મલઘ આશાયો મનો મધ્યં ચ યસ્ય સઃ । પુનઃ કિંમૂતઃ । સુધારસઃ પિપ્પરમિ
 સકલાતાં પ્રિયુષતભયનોદરવર્તિનાં જાતૃતાં પ્રાણિનાં જીવાતુકો જીવતીપદમ્ । પુનઃ કિંમૂ
 તઃગતિ નિમ્યે મયમ્નેભ મનિકજીવાન્ મવાન્ત'સારાત્તારયન્ સંમારણપારયર્નિમુક્તિગતીં
 પ્રાપયન્ । કિંયન્ । પોતાયત્ । યથા પોતો યાનપ્રમમ્બુદ્યેઃ સમુદ્રમધ્યાજ્ઞનાન માંવાપ્રિક્તો
 વાગ્નિસ્તારયતિ ॥

સ્ત્રોતકાર્થ

મેઘની જેમ અમૂત (મોક્ષ) રૂપી જલ વડે પરિપૂર્ણ ધીર અને ગંભીર અનિવાર્ય,
 રાગદ્વેષરૂપી કર્મરજનાં નાશથી સંખની જેમ પ્રગટ થયું છે. નિરંજનપદ્મ જેમને, કમલની
 જેમ નિર્લેપ ચિત્તવૃત્તિવાળા, અમૂતની જેમ ત્રણે જાતના છવો માટે સંજિવની ઔષધિ
 સમાન, તેમજ પાનપાત્રની જેમ લબ્ધ છવોને અગાધ સંસારરૂપી સમુદ્રથી પાર કરનાર
 એવા હે ભગવંત, આજ જયવંતા વર્તો. ॥ ૧૦૮ ॥

જપેઽ ઇવ કાલમિચ્છિતગિવથ મૃત્યુંજયો
 વહધિરવલ્મ્બતાં ગગનરત્પદં જ્યોતિષામ્ ।
 યુગાદિમમયે પુનર્નગદનોપમૃદિ મૃજ-
 ગ્મગોતનુતન્મનકલ્પમાલ્યાગતિઃ ॥ ૧૦૯ ॥

દે મુરમોત્પન્નજનન મિત, ત્વં જય મર્ચે'અપચારચરેભ્યોડમ્યધિકતયા મર્ચતેમ્ય । ત્વં દિમૂતઃ ।
 કાલમિત કાલં કલિયુગં મિતમ્નોતિ । કલિપ્રત્યયે । પુનઃ કિંમૂતઃ । મિત' કલિ' વહધિ' વહધિ
 મહામર્દ્ય । પુનઃ કિંમૂતઃ । મૃત્યુ' મરણ' ગયનીય' ગરામગ્નરદિવત્યામિદ્વાપાચ । ક
 ઇવ । રૂપ ઇવ । વદા રામુરવિ કાલમામાત' દાનવ' મિતમ્નોતિ । તથા મિત્તા પ્રપાંકીરણ
 તિષ્ઠા નર્મને વેત । તથા મૃત્યુ'ગયનામ લોકે અનાવગમ્યાન્ વર્તંતે । પુનઃ કિંમૂતઃ ।
 મરણપદાકાલવત મિત્તેઃ પ્રવરણ આચાર આચર્યો વા ચમ્પાલભ્ય આવગ્મનાં વરણાવર
 પુનાર્વિષાં મેજ્જાં મૃદાનિ મામગદશ્ય વદનનાજનામ્બાનાં ચ વદં જ્યાતમ્ । પુનઃ કિ
 રુપેઃ । મૃજન્ નિવધત્ । વામ્ । ગગનરત્પદિ' ગગનાં મુગજગત મરોનાં મહાનાં
 મૃદિ'પદા'ઉપદા'રિદાં મર્ચે'અપચાર । વહ । યુગક્યાનો મર્ચે'અપચારવદામ

કરી કરણમયમમયે । પુનઃ કિંમુનઃ । કઠો મનોહો યો મરાલો રાજદંતમ્બાલોલયા મધ્યસ્થેન
ન સ્ત્રીમુશ્વેન રશ્મિતનયા યા વાગન્થેન યા નતિગંમનં યસ્ય । કિંવત્ । મરોત્તતનુશમ્બત્
યદા પેદ્યમાદ્રુતમા વિધાતા । 'પદ્મમન્દનસુનારિવંસુતા' इति નિષયે । યુવાનાં કૃતપ્રાપ્તરે-
નાકલિનાપ્રાં જ્વાલિદોષજ્વાલાદિનમયે જગતાં સુરાસુરનગમારકતિરર્થાં સમયાં મૃદાદૃતગન
મરાદિશં મૃદિં મૃદતિ સ્મ । કલ્પમગાલેન કૃત્વા ક્ષીદયા નમનં યસ્ય દેસવાદગત્યાત્ ॥

શ્લોકાર્થ

હાલ નામના રૈત્યને બેદનાર, જેમના અર્થસંગરૂપે પાર્વતી રહેલી છે, તેમજ જેમનું
નામ મૃદુજન્ય છે, તેવા ઉશ્ચરની જેમ કલિકાળને બેદનારા, ચિવલક્ષ્મીને આશ્રય કર-
નારા, અને જન્મમરણથી રહિત, આકાશની જેમ નિરાલંબ, અને ધ્વનનસૂત્રતારારૂપ
જ્યોતિર્મુક્તમાન આમંદલને મારણ કરનારા અને પ્રહાની જેમ મુગની આદિમાં સમસ્ત
લોકિકે વ્યવહારરૂપી સ્થિતિનું સર્જન કરનારા એવા હે અગવંત, આપ જયવંતા
યતો. ॥ ૧૦૮ ॥

શરત્તામયપદ્મમાકર દય પ્રસન્નાગયઃ

કુદોશયપલ્લાસવધિરુપલેખમાર્વં મનન ।

પ્રમદ્રપદં દયન્ત ન કદાપિ મારુદય-

દિશેષક ઇવાલિકં વિમલભૂષરં ભૂષયન્ ॥ ૧૧૦ ॥

દે વૃષભવ્યજા ગિમેશ્વર, ત્વં પ્રયતિ મંવન્થઃ । સ્વં કિંમુનઃ । શરત્તામયો મલયાદિ-
ગમકાલ્પમ્ય તસ્મિન્થા યઃ પદ્મજાકરસ્પટાકઃ તદ્વન્ પ્રમદ્રઃ પ્રસાદોપેતઃ અષ્ટોડના-
વિલ આશયો દ્વયં મર્ચ યસ્ય । પુનઃ કિં કુર્વેન । કુદોશય કમલે તસ્ય પલ્લાસં પદ્મં
તદિદ નિર્ગમં કપલેયઃ જ મારામિત્રવદ્ઃ ક્ષિપ્તવં થ યસ્માન્તસ્ય આવસ્તતામ્ । નિલેપતામિ-
ત્વર્થઃ । પ્રતપ્તાધયન્ । જ પુનઃ કદાપિ કસ્મિન્થાગિ નમયે મારુદયવદ્મારુદયપરીય પ્રમદ્રપદં
પ્રમાદસ્વાનમ્ । પ્રમત્તામિત્વર્થઃ । 'ગિમેશ્વર ધ્યન્ મા મુઃ કાપિ પ્રમદ્રઃ' इति પાણ્ડવચરિત્તે ।
પુનઃ કિંમુનઃ । નિમલભૂષરં રાત્રુજયદીલે ભૂષયશ્લેકુર્વેન । ક દય । વિશેષક દય । યથા
તિલકો લગ્નાદે ભૂષયતિ ॥ इति હીરચરિતા અપ્રમદેષસ્તુતિઃ ॥

શ્લોકાર્થ

શરત્તામુના સરોવરની જેમ સ્વચ્છ આશયવાળા, કમલની જેમ નિર્લેપ, ભારંકપક્ષીની
જેમ અપ્રમત, અને તિલકની જેમ રાત્રુજયના શબ્દગાર એવા હે અગવંત, આપ જયવંતા
યતો. ॥ ૧૧૦ ॥

इत्यभिष्टुत्य सूरिधरः श्रीजिनं मालविन्यस्तद्वस्त्रद्वयाम्भोरुहः ।

इत्थशास्त्री फलासेरिवामोदवान्प्राणमद्भूतलालम्बिमौलिस्थलः ॥ १११ ॥

भूतलं पृथ्वीरीटमालम्ब्यते इत्येवंशीलं मौलिस्थलं मस्तकं यस्य तादृशः सन सूरिधरो
हीरविजयसूरियामयः श्रीजिनमृगभक्ष्यं प्राणमन्त्रणनाम नमस्करोति स्म । किं कृत्वा ।
भाले ललाटे विन्यस्तं स्थापितं हस्तयोर्द्वयं करयोरुत्तममोदकं कमलं येन तादृशः सत्
इति पूर्वोक्तकाव्यैरभिष्टुत्य स्तुतिं कृत्वा । किंभूतः सूरिः । फलाप्तेः श्रीशुभ्रवप्रा-
णमभक्ष्यदशनादिकूपकस्य प्राप्तेः सकाशादामोदवान् परमानन्दकन्दकदलितहृदयः ।
क इय । इत्थशास्त्रीय । यथा वसन्तनभृन्ले मेदिनीमण्डले मित्तरयो मस्तकस्य शिखरस्य
शाखा यस्य तादृशः फलानामुपलक्षणाभ्युपगमकुसुमानां च व्यामादामोदवागपरिमलकृतिः
प्रकर्षणं नमति ॥

श्लो० १११

जेम वसंतपुक्ष क्षेणी प्राप्तिथी परिमलपुक्ष अने तेम सुगादिनाथनां इयंनक्ष
क्षेणी प्रभोदने धारण करुना आचार्यदेवे ललाटपटे करकमले स्थापन करी अने भूतग-
ने विषे भस्तक नभावीने सुगादिनाथने नमस्कार कर्था ॥ १११ ॥

निवृत्ते प्रमदेन्द्रियान्वितः स जिनगर्भगृहान्तरतस्ततः ।

चतुरिकोदरतोऽभिनवोदया वर इवामृतदीधितिवक्त्रया ॥ ११२ ॥

ततो जिनस्तुतिनुतिकरणान्तरं स सूरिजिनस्य ऋगभक्ष्यस्य यो गर्भगृहो गर्भा-
गारस्तस्यान्तरतो मर्यान्निवृत्ते निवृत्तः पश्चाद्वले । निवृत्ते स महार्णवरोधसः । इति रसी ।
पट्टिराजगामेय्यः । किञ्चक्षणः । प्रमदेन्द्रिया प्रमोदलक्षणा अन्विता युक्तः । क इय । वर
इय । यथा वरविता परिणता अभिनवोदया तान्कालिकपरिणीतया अमृतदीधितिवक्त्रया
चन्द्रमुखया आह्लादहृदयनया सहितः । चतुरिकोदरतः 'चउरी' इति प्रसिद्धाया मर्या-
गर्भाप्रियतने पट्टिरागच्छति ॥

श्लो० ११२

जेम नवे। परवेवे। पति, चन्द्रयुष्मी नवे।दानी साथे ये।रीभांथी जहार आवे तेम
देव आनंदक्षी लक्ष्मीनी साथे अभावांती

શાંભવાદ્દિરુપેત્ય સન્નતઃ પર્વદો વસુમતીપતેરિવ ।

દ્વારિ ધોસસ્ય દ્વ પ્રવેશને ધર્મકૃત્યવિષયે સ આસિતઃ ॥ ૧૧૩ ॥

સ હીરચરિઃ દ્વારિ પ્રાસાદદ્વારદેશે આસિત ઉપવિષ્ટઃ । કર્મ્મે । ધર્મ્યાણિ ધર્મસંયન્ધીનિ દીક્ષોપસ્થાપનાદ્યતોષ્ચારાદીનિ કૃત્યાનિ કાર્યાણિ તેષાં વિધિઃ શાસ્ત્રોક્તપ્રકારેણ કરણં તદર્થમ્ । ક. દ્વ । યથા સચિયઃ પ્રધાનઃ ધર્મ્યાર્ણાં શ્યામશ્વવહારોપચ્છિતકાર્યાણાં રાજ-પ્રજાસંયન્ધિનાં વિષયે પ્રવેશને આસિતો ભવતિ । કિં કૃત્યા । શાંભવાસીર્યકરસંયન્ધિનઃ સન્નતઃ મન્દિરાદ્ધર્મ્યાદ્યપ્રદેશે ઉપેત્યાગત્ય । કર્યા દ્વ । પર્વદ દ્વ । યથા ધીસક્તો વસુ-મતીપતેઃ પર્વદઃ સભાયા ઘટિરેત્ય સિદ્ધદ્વારે રાજપ્રજાકાર્યાર્થમુપવિશતિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ પ્રધાન, રાજ્ય અને પ્રજાનાં કાર્ય માટે રાજસભામાંથી બહાર આવીને સિંહદ્વારે બેસે તેમ આચાર્યદેવ દીક્ષા, યતોચ્ચારણ આદિ ધર્મકાર્યને માટે જિનમંદિરમાંથી બહાર આવીને રંગમંડપમાં બેઠા. ॥ ૧૧૩ ॥

અદીક્ષયત્તત્ર સ કાંશ્ચિદિશ્યતનૂભવાન્નાતિમવદ્રણીન્દ્રઃ ।

કાંશ્ચિરક્રકુભ્રેષ્ઠિષુસાગ્રભાજસ્તુર્યમ્તોષારમકારયથ ॥ ૧૧૪ ॥

તત્ર પ્રાસાદદ્વારે મણિનામમૂચાનાનામિન્દ્રઃ પુરંદરઃ ગણનાયકો યા કાંશ્ચિદિશ્યતનૂ-ભવાન્ન વ્યવહારિતગ્દનાનદીક્ષયતપ્રાપ્તજયદોષાં દદાતિ સ્મ । કિંચત્ । ગૌતમવત્ । યથા ગૌતમસ્વામી દુર્યાધજ્ઞાન દીક્ષયતિ સ્મ । પુનઃ કાંશ્ચિત્ અળહિર્લિપાટકપતનસત્કુનામ મેષ્ટી પ્રમુતો મુનયો યેષાં તાદશાનજ્ઞમાત્રો અધ્યાસ્તુર્યમ્તો મદ્રાધર્મ તસ્યોપચારં પ્રત્યા-કરણમકારયન્ મદ્રાધર્મમુચ્ચારયેતિ સ્મ ॥

શ્લોકાર્થ

ગૌતમસ્વામિજીની જેમ શ્રીહીરવિજયસૂરિજીએ કોઈ બેઠકિપુત્રને પ્રવચ્ચા પ્રદાન કરી અને અણહિલિલપુર પાટણના 'કકુ' નામના બેઠક આદિ અનેક ભંચ છવેને પ્રદા-ધર્મવત ઉચ્ચારાવું. ॥ ૧૧૪ ॥

પુન્ડરીકાન્તિકસ્થાસ્તુરયોદિદ્ય વર્ણવ સઃ ।

ભીશનુંજયમાહાત્મ્યં શૃણુહ્વદમાપત ॥ ૧૧૫ ॥

અથ શત્રુજયશીલે વિલ્લખ દિનિ આજ્ઞા નામ યસ્ય તાદશઃ તટાકઃ ધિવઃ શોભા-
યતિ ગચ્છતિ । પ્રાપ્નોતીત્યર્થઃ । કિંમુતઃ । કવિન લલિતં ગમનાગમનાદિવિશાસો વૈભ-
વશઃ તથા રઘુન્તમાર્યમ્નુજ્ઞા ઉચ્ચન્તરા ગમનાગમનાદિનિસ્સારજ્ઞાઃ જલોત્સવશઃ । અ-
સમૂહાર્થેડ્ઞપ્રત્યયઃ । તથા 'વારંવાર તારતર્યગરનિર્નિત્યગજ્ઞાનારજ્ઞામ્' इति पदमसुन्दर-
ભારતોસ્તોત્રે । તેણી મજ્ઞોડ્ઞવસ્યાસ્મિત્ય । પુનઃ કિંમુતઃ । મિત્રસ્તો મનરૂપાનાર્થ લીલુતથા
આગત્ય વ્યક્યાવસ્થિતિ કુર્યન્તો ચે અગ્નિનો ધમરાસ્તેણાં કુલં સજ્ઞાતીયવૃક્ષાનિ । 'કુલં તેણાં
સજ્ઞાતીનામ્' इति द्वैव्याम् । તેણાં વેલી કોઢા યત્ર તાદશઃ સ્વેરગ્નિજ્ઞાશ' પ્રાપ્નુવન । 'સ્વેર
દમ્ભોજગ્રન્થાભિઃ' इति पाण्डवचरित्रे । અમ્ભોજાનાં કમલાનાં પુષ્પો વ્રજો યત્ર । ઉત્પ્રેક્ષયતે—નદી-
સર રૂપ । યથા પૂર્વોક્તિયોગ્યવિશિષ્ટમિત્રનરોચર' ધિવં ધવતિ । એતદ્વક્ત્ર્યમપિ કિંમુત્ ।
દલુજાનાં વાનચાનામરયો વૈરિણો દેવ્યાસ્તેણાં ઐજિમિધારિણીભિઃ સેવ્યમાનમ્ । મોક્ષાર્થકોઢાર્થ
અ ચિલ્લખનદીસરસોદિશોપનમ્ ॥

‘લોકાથ’

જેમાં ગમનાગમનના વિલાસથી અંચલ ખનેલા જિંઘા તરંગો છે, અને જેમાં મકરંદપાન
કરવા માટે આવેલા લોકુપી જમરોનો સમૂહ છે તેવું દેવેથી સેવાયેલું ‘ચિલ્લજ’ નામનું
તળાવ દેવોના નંદીશ્વર સરોવરની જેમ શેલે છે. ॥ ૧૨૪ ॥

કચિદુપરિકપર્દિપ્રાવસરઃ પાલિશાલિ

સ્મિતશિશ્વરિશિલાપ્રસ્થાશુકાનેકપતિ ।

વિલસતિ વિમલાદ્રૌ સ્વાં જહાધારભાવા-

શ્ચુદિતજગદકીર્તિં હન્તુમેત્દ સ્થિતં કિમ્ ॥ ૧૨૫ ॥

વિમલાદ્રૌ શત્રુજયશીલે કચિત્કુત્રોપિ સ્થાનકે ઉપરિ અધિત્યકાપ્રદેશે કપર્દિ इति शब्द-
પ્રાક પૂર્વ યસ્ય તાદશ' સરો વિલસતિ શોભતે । કિંમુતમ્ । પાશ્વે સેતૌ જલચારણકે શાલતે
શોભન્તે इत्येवंशीलाः, તથા સ્મિતા વિકસિતાઃ કુસુમિતાશ્ચયે શિશ્વરિણઃ પાદપાસ્તેણાં શિલાનાં
શાલાનામપ્રેપુ ઉપરિતનપ્રદેશેષુ સ્થાશુકા યસનશીલાસ્તિષ્ઠન્તીત્યેવંશીલા ઉપવિશા અનેકે
વિવિધજાતીયાઃ પક્ષિણો વિહંગમા યત્ર તત્ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—સ્વાં સ્વકીયાં દલપોરેક્યાન્નાવ-
પ્રધાનનિર્દેશાદ્ જહાધારત્વેન અથ વા ભાષપ્રધાનત્વેન ચિના જહાનામાધારત્વેનામ્યુદિતાં
પ્રકટીભૂતામુત્પન્નાં વા જગતિ વિશ્વે અકીર્તિમપયશો દન્તું કિં નિવારયિતુમિદંત્યાગત્ય
સ્થિતમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુજયના કોઈ સ્થાનમાં સેતુ વડે સુરોચિત અને વિકસ્વર વૃક્ષોની શિખા ઉપર રહેલા પક્ષીઓના કોલાહલથી યુક્ત ઓવું 'ઠપકી' નામનું સરોવર શોભે છે, તે જાણે જલાધાર (જલાધાર) રૂપ જન્મતમાં ફેલાયેલા પોતાના અપયશને દૂર કરવા માટે વિમલાચલની ઉપાસના કરતું ન હોય ! તેવું શોભે છે. ॥ ૧૨૫ ॥

સ્ફુટમિથ ઘટિતાનાં વેષસા સ્ફાટિકાનાં
 ક્ષ્વન સ્થનિરૂપાં તણ્ડુભાનાં વિમાતિ ।
 ઉદપતિ કિલ દષ્ટેઃ સાદિમાતુઃ પુરસ્તાદિવ
 શ્વતધૃતિપુચ્યાઃ કેસરાકૂરરાજી ॥ ૧૨૬ ॥

શત્રુમયે વશચન યદિઃપ્રાકારમતોલોમવેશાનન્તરમેવ પુરો મુમૌ સ્ફાટિકાનાં સ્ફટિકો-
 પ્લમપાનાં તણ્ડુભાનાં લોક્ષાનામપૂર્વાં અસાધારણા સ્થનિરાકરો વિમાતિ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—વેષસા
 સ્ફટિકર્ષાં ઘટિતાનામિથ નિષ્પાદિતાનામિથ । કથમ્ । સ્ફુટં પ્રકટં યથા સ્વાતથા । કિલેતિ ભૂયતે
 નિશ્ચિતં યા । યદેતદિત્યમેવ દર્શયતે ચ । સા લોક્ષકલ્પનિરાદિમાતુઃ યુગાદિદેવજનન્યા લોષ્ટ-
 ણ્યાદિમાતા લેષીવિશેષા સેવ મદદેવા તસ્યા દષ્ટેઃ પુરસ્તાદેવોદયતિ પ્રાપ્તુર્ભવતિ । કેવ ।
 કેસરાકૂરરાજીવ । યથા શ્વતધૃતેઽન્નજનઃ પુચ્યા નગ્નિદન્યાઃ સરસ્વત્યા દષ્ટેરમે કુકુમપ્રરોહમણ્ડલી
 માતુર્ભવતિ । કાશ્મીરજનપદે સરસ્વતીદષ્ટેઃ પુરો બુદ્ધિમુદ્ગચ્છતિ, અન્યથ કુકુમ્બક ઇતિ
 ભૂયતેઽપ્યાપિ ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુજય પવત્ના કોઈ વિશાગમાં સ્ફટિકરતના ચોખ્ખાની અપૂર્વ ખાણ છે, તે જાણે
 ખડાએ બનયેલી ન હોય । અથવા જેમ કાશ્મીરદેશમાં ખડાપુત્રી સરસ્વતીની દષ્ટિ આગળ
 દેશરકુંભુની પંકિત મગ્ન થાય ॥ તેમ મરૂદેવીમાતાની દષ્ટિ આગળ આ ચોખ્ખાની ખાણ
 મગ્ન થઈ ન હોય ! ॥ ૧૨૬ ॥

હૃદમિલપિતસિદ્ધિરૈરિકામુખિકાઘા-
 સ્ત્રિજગતિ દદતો મે કે પુરો ય્યમાધ્વે

इति किमु सुरवृक्षानैदिकार्यान्ददानां-

स्त्वणयति खगरावैर्यद्वटः सिद्धनामा ॥ १२७ ॥

સિદ્ધ इति नाम यस्य तादृशो यो वटः न्यग्रोधः यस्य धनुंजयस्य वटो वट्टः प्र
'सिद्धवट' इति प्रसिद्धः । स खगानां पक्षिणां रात्रिचिह्नतः इह लोके भया वेदिकास्ते च
अर्था अभिलाषास्तान्ददानांपूरयतः सुरवृक्षान् कल्पद्रुमान् तृणयति तृणमायान् कुर्वन्
अयनयतीत्यर्थः । उत्प्रेक्षयते—इति हेतोः किमु । इति किम् । त्रिजगति त्रैलोक्येऽपि
त्रिभुवनजनानामित्यर्थः । वेदिका इदलोकसंयन्धिनीः आमुष्मिकाः परलोकसंयन्धिनीः इदमि
लपिता हृदयेन मनसा कामिताः सिद्धीर्ददतो यच्छ्रुतो मे मम पुरोऽग्रे भोः कल्पवृक्षाः इ
के घराका आध्वे घतंघ्वे । अकिंचित्करत्येन न केऽपीत्यर्थः ॥

श्लોકार्थ

શનુજ્યમાં 'સિદ્ધવડ' નામનું વડવૃક્ષ શેશે છે, તે બાજુ 'ત્રણે જગતના ઇહલોકિક અને
પારલોકિક મનોરથોને પૂર્ણ કરતા એવા મારી આગળ તમે શું માન છે !' આ પ્રમાણે પોતાના
(વૃક્ષ) ઉપર રહેલાં પક્ષીઓનાં અવાજથી આ લોકસંબંધી જ મનોરથોને પૂર્ણ કરનારાં
કલ્પવૃક્ષોની બાજુ અવગણના કરતું ન હોય । અર્થાત્ કલ્પવૃક્ષોને તૃણપ્રાયઃ ગણતું ન હોય ।
તેણું શેશે છે, ॥ ૧૨૭ ॥

यस्मिन्नित्यमशापि पात्रसलिलक्षेपात्कुधा साधुना
काकः कोऽपि कदापि मास्तिवह नगे जातप्रवेशः क्वचित् ।
मातङ्गो महतामिवोकासि ततस्तत्राप्यभूदक्षयं
स्थाने तद्वचसाम्बु पवनद्वद्विधैकमाहात्म्यभृत् ॥ १२८ ॥

યસ્મિન્નિત્યમશાપિ પાત્રસલિલક્ષેપાત્કુધા સાધુના
કાકઃ કોઽપિ કદાપિ માસ્તિવહ નગે જાતપ્રવેશઃ ક્વચિત્ ।
માતંગો મહતામિવોકાસિ તતસ્તત્રાપ્યભૂદક્ષયં
સ્થાને તદ્વચસામ્બુ પવનદ્વદ્વિધૈકમાહાત્મ્યભૃત્ ॥ ૧૨૮ ॥

યસ્મિન્નિત્યમશાપિ પાત્રસલિલક્ષેપાત્કુધા સાધુના 'કુધા' એવું કોઈપણ સાધુના મુનિના કોઈ
સ્વપાત્રાગ્નીપર્યવેશઃ કાકઃ અત્યમમુના પ્રકારેણાશાપિ શતઃ । इत्ये कथम् । यदिह नगे अस्ति
शत्रुजये क्वचित्पुत्रापि 'शत्रुसंयन्धिनि' प्रदेशे स्थानके कदापि कस्मिन्नपि प्रस्थाने कोऽपि
कश्चिदपि स्वप्राणीयः काको वायव्यो जातो भूतः प्रवेष्टः समागतो यस्य तादृशो मा सा
मात्मानम् । कोऽपि काको मात्रागच्छन्वित्यर्थः । क इव । मानङ्ग इव । यथा बाण्डाद्यो महान्
मुलमशानीयानामोदमि गृहे जालपक्षेयो भवेत् । ततः शापदानान्तरं प्रपद्यन्दिनदिनकरान्
नगरानिहरप्रचलनाद्योद्भवभूतशत्रुप्राणुष्वग्मुनोद्भवानुरमनात्पाकुलवाग्जुजादिसंप्रजनाददी-

ગુણસુંદરીના પતિ મહીપાળરાજાને કુદરોગ જેમ દૂર થયો હતો તેમ પ્રાણીઓના અદરબાદરોગ આદિ મહારોગો દૂર કરવામાં સમર્થ એવો સૂરજકુંડ ચોભે છે. ॥ ૧૨૬ ॥

પુણ્ડરીકાચલોર્વીવ મહિમૈકનિકેતનમ્ ।

રાજાદની વિભાત્યેષા મુપિતાશેષકલ્મષા ॥ ૧૩૦ ॥

યથા પ્રવક્ષ્યલક્ષ્યા રાજાદની શારિકા 'રાયણિ' इति પ્રસિદ્ધા વિભાતિ । કિંચત્ મુપિતાનિ યુક્તાદુષ્ટિગ્નાનિ અશેષાણિ સમસ્તાનિ કલ્મષાણિ પાપાનિ યથા । પુનઃ દિવ્યમ્ મહિમ્ માદાત્મ્યાનામેકમદ્રેત નિર્વેતનમ્ । કેવ । પુણ્ડરીકાચલસ્ય શયુંજયાપ્રેક્ષર્વી યમીવ

શ્લોકાથ

વિભલાચલની ભૂમિથી જેમ સમસ્ત પાપો દૂર થાય છે તેમ સર્વપાપોને દૂર કરનારી મહામહિમાવંત 'રાયણ' ચોભે છે. ॥ ૧૩૦ ॥

દૈતિકામુખિકાનલ્પસંકલ્પિતાન્યક્ષમાગ્નિ

સુનન્તી ત્રિલોકીશુભામ્ ।

વેષસા સ્વર્ગિણાં ગૌરપૂર્વેવ યા

નિર્મિતા રાજતે યત્ર રાજાદની ॥ ૧૩૧ ॥

યત્ર શયુંજયે રાજાદની રાજતે । ઉપ્રેક્ષયતે—યા રાજાદની વેષસા મુદિદર્શી જાતિ-
શ્યામ્વાઃ કામધેનુરૂપો ભક્ષણેરમાધારણા મીધેનુઃ કામધુષા નિર્મિતા નિષ્ણાદિના । કિં કુરંતે ।
ત્રિલોકીશુભાં જગત્રિવજગત્યનાં અક્ષમાગ્નિં દેહમાગ્નિં સુરાસુરનરાણાં પ્રાગિનાદૈદિદાનિ
દૈત્યોદ્દમરાનિ રોગાદ્યનયનસંપન્કરણાદિમાનિ આમુખિકાણિ પરલોકમયાનિ સ્વર્ગાર્ગ-
દિદાનિ વાગ્દયનસ્થાનિ મુખાણિ । સમસ્તાનીગ્ધયઃ । સંકલ્પિતાનિ મનઃકામિનાનિ । પ્રયોગ-
વિગ્ધયઃ । મુજગ્ની કુપંતી । ભૂરવગ્નીગ્ધયઃ ।

શ્લોકાથ

શયુંજય ઉપર સ્થાયી થયે છે, તે બધે બધાએ તમે લોકનાં પ્રાણીઓના ઉદારતા અને પાલીતી અર્થે મને તમે પૂજા કરવા માટે કૌંઈ અપૂર્વ કામધેનુની નિર્મિતી ન કરો ॥ ૧૩૧ ॥

વર્પત્યસૌ શિરસિ સંપપતેઃ પયોમિ-
ર્જમ્મારિરાજિરિવ જન્મમદે જિનેન્દોઃ ।
મુવત્યપ્લનાં પુનરિયં વયસીવ રક્ષા-
ત્પુંસાનુપદ્વયતિ સંગમકામુકેન ॥ ૧૩૨ ॥

અસૌ રાજાદની સંચપતેઃ સંચનાયકસ્ય 'સંચવી' इति लोकोपसिद्धस्य शिरसि मस्तके
क्षीरवत्येन पयोभिः क्षीरेयंपति । जम्मारिराजिरिव । यथा जन्ममदे जननमहोरसये जम्मा-
रीणामिन्द्राणां राज्ञिः क्षेणीः जिनेन्दोः जिनचक्रस्य उत्तमाङ्गोपरि पञ्चकोटिपट्टिलक्षममित-
पञ्चविंशायोजनोपुद्गदादशायोजनपृथुकलशायोजनोष्मिननालनिर्मुक्तविधिधतीर्षोदकैर्वर्पति ।
पुनरियं राजादनी संगमकामुकेन मिलनाभिलाषुकें पुसा पुरयेण सार्धं मुक्त्यङ्गनां सिद्ध-
वधूमनुपद्वयति संगमं कारयति । केच । वयसीय । यथा प्रियसखी संगमं कर्तुं काङ्क्षता
मनोभिलषितेन केनचित्तरणेन समं तत्तदणाङ्गसंगमकृते सुचिरमुत्कण्ठितां स्वां सखीमनु-
पद्वयति मेलयति ॥

અર્થેઃ

જેમ ઇન્દ્રોની પંક્તિ જિનજન્મમહોત્સવ સમયે જિનેન્દરભગવંતના મસ્તકે, પચ્ચશિ
ચોજન લંબા અને બાર ચોજન વિસ્તારવાળા એવા એક કોડ સાઠ લાખ કલચોની નાલ વડે
લીધોદકને વરસાવે તેમ રાયજુવૃક્ષ સંપપતિના મસ્તક ઉપર ક્ષીર(દૂધ)ની વર્ષા કરે છે.
જેમ પ્રિય સખી કામુકની સાથે સંગ કરાવે તેમ રાયજુ મુક્તિરૂપી સ્ત્રીની સાથે સંગમ
કરાવે છે. ॥ ૧૩૨ ॥

સંપ્રાસઃ પૂર્વવારાન્નવનવતિમિતાનાદિદેવસ્તછેડસ્યા-
સ્તત્રાર્ચેવાર્ચનીયાસ્યમુરનરમસ્તપુંગવૈઃ પાદુકાસ્ય ।
પ્રત્યત્પર્ણાદિચૂર્ણેર્ધુવનત્તુષ્ટાં ભૂતવૈતાલરક્ષો-
યસાઘાતોપદોપાનપરતિ પુનર્યા ચ રોગાન્સુષેવ ॥ ૧૩૩ ॥

અસ્યા રાજાદન્યાસ્તલે અઘઃપ્રદેસે મૂલપાશ્વે છાયાયાં વા નવનવત્યા મિતાનેકોનછ-
મમાણીકૃત્યાન પૂર્વવારાન પૂર્વાર્ણાં ચર્ચેવાસરસંસ્થાકા ચેલા આદિદેવો વૃષમસ્થામી સંપ્રાસઃ
પ્રત્યત્પર્ણાઃ । ચતુષ્કમ્—'નવનવતિપૂર્વવારાન યસ્મિન્ સમયસરપુગાદિજિનઃ । રાજાદનીતસ્તલે
વેમિલગિરિરિયં જયતિ તીર્થમ્ ॥' इति पूर्वार्च्यमणीनस्तये पुनस्तत्र राजादन्यास्तले अर्च-

શુભ્રુંદરીના પતિ મહીપાળરાજાને કુદરોગ જેમ દૂર થયો હતો તેમ પ્રાણીઓના અદાર અતિ
કેદરોગ આદિ મહારોગો દૂર કરવામાં સમર્થ એવો સૂરજકુંડ શોભે છે. ॥ ૧૨૯ ॥

પુણ્ડરીકાચલોર્વીંચ મહિમૈકનિકેતનમ્ ।

રાજાદની વિમાલ્યેષા મુષિતાશેષકલ્મષા ॥ ૧૩૦ ॥

યથા પ્રત્યક્ષલક્ષ્યા રાજાદની ક્ષારિકા 'રાયણિ' इति પ્રસિદ્ધા વિભાતિ । કિંમ્બુતા
મુષિતાનિ મૂલાનુષ્ણિલાનિ અદોષાણિ સમસ્તાનિ કલ્મષાણિ પાપાણિ યથા । પુનઃ કિંમ્બુતા ।
મહિષ્માં માહાત્મ્યાનામૈકમદ્રેત નિવેતનમ્ । કેવ । પુણ્ડરીકાચલસ્ય શુભ્રુંચયારેદર્શી મૂર્તિર્વ ॥

શ્લોકાર્થ

વિભલાચલની ભૂમિથી જેમ સમસ્ત પાપો દૂર થાય છે તેમ સર્વ પાપોને દૂર કરનારી
મહામહિમાવંત 'રાયણ' શોભે છે. ॥ ૧૩૦ ॥

પેદિકામુષ્મિકાનલ્પસંકલ્પિતાન્યજ્ઞભાજાં

સૃજન્તી ત્રિલોકીશ્રુવામ્ ।

વેધસા સ્વર્ગિણાં ગૌરૂર્વેવ યા

નિર્મિતા રાજતે યત્ર રાજાદની ॥ ૧૩૧ ॥

યત્ર શુભ્રુંચયે રાજાદની રાજતે । ઉત્પેદયતે—યા રાજાદની વેધસા મૃદિકા મૂર્તિ
શ્રાવ્યઃ કામધેનુશ્ચો ભક્ષણૈસ્તાપારણા ગોધેનુઃ કામધુષા નિર્મિતા નિષ્પાદિતા । કિં કુર્વંતી ।
ત્રિલોકીશ્રુવાં જગત્રિયજગત્ત્વનાં અજ્ઞભાજાં દેહભાજાં સુરાસુરમરાણાં પ્રાણિનામેદિકાનિ
દેહભોજયવાનિ રોગાપત્તયમસંચરણાદિમાનિ આમુષ્મિકાણિ પરલોકમયાનિ સ્વર્ગાત્મનાં
દિકાનિ યાગ્યતસ્તાનિ શ્રુવાંમિ । સમસ્તાનીત્વયંઃ । સંકલ્પિતાનિ યત્રઃકામિતાનિ । મનોરથ
નિત્વયંઃ । મૂર્તિર્મૂર્તિ કુર્વંતી । મંદૂરવર્ણીત્વયંઃ ।

શ્લોકાર્થ

શુભ્રુંચય ૭૫૨ સ્વરૂપ શોભે છે, તે બધો અમારો ત્રણે લોકનાં પ્રાણીઓના ઉદાર
બને પારલોકી અમરજી મને ૧૨૫ કરવા માટે કેઈ અપૂર્વ કામધેનુની નિર્મિત
રી ન રેવ ॥ ૧૩૧ ॥

યર્પત્યસી ચિરસિ સંપપતેઃ યયોમિ-
 ર્જેમારિરાનિચિ જન્મમદે જિનેન્દોઃ ।
 મુરત્યપ્તનાં પુનરિયં વયસીય રજ્ઞા-
 ત્પુંગાનુપદ્યપતિ સંગમકામુકેન ॥ ૧૩૨ ॥

અમો રાજાદત્તો સંપપતેઃ સંપનાવદ્વચ્ચ 'સંગમી' इति લોકપ્રસિદ્ધચ્ચ ચિરસિ મન્તકે
 શ્રીરત્નસ્યેવ વયોમિઃ શ્તૌર્યવેંદેભિઃ । જન્મારિરાનિચિચ । યથા જન્મમદે જનનમદોરત્યે જન્મા-
 રીણામિન્દ્રાણાં રાતિઃ ધેનીઃ જિનેન્દોઃ જિનચર્યવચ્ચ ઉત્તમાદ્રોપરિ વચ્ચકોટિપટિક્ષપ્રમિત-
 વચ્ચવિદ્યયોજનોનુદ્વિદ્યયોજનોનુદ્વિદ્યયોજનોગિમનનાદ્વિમુંજવિવિધતીર્થોદકેવેરપતિ ।
 પુનરિયં રાજાદત્તો સંગમકામુકેન મિત્તમામિત્તાપુરુષેન પુનઃ પુરુષેણ સાર્થ મુરત્યપ્તનાં સિદ્ધ-
 વધુમનુપદ્યપતિ સંગમં કારયતિ । કેવ । વયસીય । યથા મિવસગી સંગમં કર્તુ કારુક્ષ્ણ
 મનોમિત્તવિતેન કેનચિત્તકળેન મમં તત્તકળાદ્વિસંગમકૃતે સુચિરસુન્દરિતાં સ્વાં મળીમનુ-
 પદ્યપતિ યેનચતિ ॥

અર્થઃ ॥

જેમ ઇન્દ્રોની પંક્તિ જિનજન્મમદોરત્યેવ સમયે જિનેન્દોરત્યેવ તના મન્તકે, પચ્ચીશિ
 ચોજન જિંચા અને બાર ચોજન વિસ્તારવાળા એવા એક કોટ સાઠ લાખ કલયોની નાલ વડે
 વીર્યોદકને વરણે તેમ રાયજુવૃક્ષ સંપપતિના મન્તક ઉપર શીર(દ્વધ)ની વર્ષા કરે છે.
 જેમ મિત્ર સખી કામુકની સાથે સંગ કરાવે તેમ રાયજુ મુક્તિરૂપી સ્ત્રીની સાથે સંગમ
 કરાવે છે. ॥ ૧૩૨ ॥

સંપ્રાપ્તઃ પૂર્વવારાશ્રવનવતિમિતાનાદિદેવસ્તહેડસ્યા-
 સ્તપ્રાર્ચનાર્ચનીયાસ્ત્યમુરનરમદ્વપુંગવૈઃ પાદુકાસ્ય ।
 પ્રત્યત્પર્ણાદિચૂર્ણર્થુવનતનુપૃતાં ભૂતવેતાવરણો-
 યસાધારણોપાનપહરતિ પુનર્યા ચ રોગાન્મુષ્યેવ ॥ ૧૩૩ ॥

અથા રાજાદ્વ્યાસ્તલે અધઃપ્રવેશે મૂલપાર્શ્વે છાયાવાં વા મનનયત્યા મિતામેકોનજ-
 તમમાનીકૃત્વાન પૂર્વવારાશ્રવન વર્ષાણાં વર્ષવાનરમકલાકા વેલા આદિદેવો મૂલમસ્વામી સંપ્રાપ્તઃ
 સમયમૂતઃ । પદુકામ—'મનનયનિપૂર્વવારાશ્રવન યસ્મિન્ સમયમરણુવાદિમિતઃ । રાજાદ્વ્યાસ્તલે
 વિમિલગિરિરિયં ત્રયતિ તીર્થે ॥' इति પૂર્વાચાર્યમળીનસ્ત્યે પુનસ્તત્ર રાજાદ્વ્યાસ્તલે અર્થેવ

શુભસુંદરીના પતિ મહીપાળરાજાનો કુદરોગ જેમ દૂર થયો હતો તેમ પ્રાણીઓના અઢાર અંતિમ
કેાદરોગ આદિ મહારોગો દૂર કરવામાં સમર્થ એવો સૂરજકુંડ શોભે છે. ॥ ૧૨૯ ॥

પુણ્ડરીકાચલોર્વીવ મહિમૈકનિકેતનમ્ ।

રાજાદની વિમાલ્યેષા મુપિતાશેષકલ્મષા ॥ ૧૩૦ ॥

અથા પ્રત્યક્ષલક્ષ્યા રાજાદની કારિકા ‘રાયણિ’ હિતિ પ્રસિદ્ધા વિભાતિ । કિંશુતા ।
મુપિતાનિ મૂલાનુચ્છિન્નાનિ અદોષાણિ સમસ્તાનિ કલ્મષાણિ પાપાનિ યયા । પુનઃ કિંશુતા ।
મહિમ્નાં માહાત્મ્યાનામેકમદ્રેત નિકેતનમ્ । કેવ । પુણ્ડરીકાચલસ્ય શત્રુજયાદ્રેહર્વી મૂર્તિવ ॥

શ્લોકાર્થ

વિભલાચલની ભૂમિથી જેમ સમસ્ત પાપો દૂર થાય છે તેમ સર્વપાપોને દૂર કરનારી
મહામહિમાવંત ‘રાયણ’ શોભે છે. ॥ ૧૩૦ ॥

પેદિકામુષ્મિકાનલ્પસંકલ્પિતાન્યક્ષમાજાં

સજન્તી ત્રિલોકીશ્રુવામ્ ।

વેધસા સ્વર્ગિણાં ગૌરપૂર્વેવ યા

નિર્મિતા રાજતે યત્ર રાજાદની ॥ ૧૩૧ ॥

અથ શત્રુજયે રાજાદની રાજતે । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—યા રાજાદની વેધસા સૃષ્ટિકર્ત્રી જ્ઞાતા
શ્વામ્યાઃ કામધેનુશ્ચો લક્ષ્મણેરમાધારણા ગોધેનુઃ કામકુષા નિર્મિતા નિષ્યાદિતા । કિં કુર્વંતી ।
ત્રિલોકીશ્રુવાં જગત્રિનયનમ્મતાં અક્ષમાજાં દેહમાજાં સુરાસુરનરાણાં પ્રાણિનામેદિકાનિ
૧૬જોદમવાતિ રોગાપવનયનમંપચ્છરણાદિમાનિ આમુષ્મિકાણિ પરલોકમયાનિ સ્વર્ગારવતાં
દિકાનિ વાગ્યતરુણાનિ મૂયાંનિ । સમસ્તાનીત્યયઃ । સંકલ્પિતાનિ મનઃકામિતાનિ । મનોરથ
નિષ્પયઃ । જૂતગ્ની કુરંગ્ની । મંદૂરવત્તીત્યયઃ ।

શ્લોકાર્થ

શત્રુજય ઉપર સંપૂર્ણજય શોભે છે, તે બધે બધાએ ત્રણે લોકનાં પ્રાણીઓના ઉદ્ધારકી
બને પારલોકીકે અસંખ્ય મનોરથો પૂર્ણ કરવા માટે કેાઈ અપૂર્વ કામધેનુની નિર્મિત
કરી ન હેવા ! ॥ ૧૩૧ ॥

વર્પત્યસૌ શિરસિ સંઘપતેઃ પયોમિ-
ર્જમ્ભારિરાજિરિચ જન્મમદે જિનેન્દોઃ ।
મુવત્યજ્ઞનાં પુનરિયં વયસીવ રજ્ઞા-
ત્પુંસાનુપદ્વયતિ સંગમકામુકેન ॥ ૧૩૨ ॥

અસૌ રાજાદત્તી સંઘપતેઃ સંઘનાયકસ્ય 'સંઘવી' इति લોકપ્રસિદ્ધસ્ય શિરસિ મસ્તકે
ક્ષીરવચ્ચેન પયોમિઃ ક્ષીરૈર્યંપતિ । જમ્ભારિરાજિરિચ । યથા જન્મમદે જનનમદોરસયે જમ્ભા-
રીણામિન્દ્રાણાં રાજિઃ શ્રેણીઃ જિનેન્દોઃ જિનવન્દ્યસ્ય ઉત્તમાર્જ્જુપરિ વક્રકોટિપટિલક્ષમમિત-
પચ્ચવિશયોજનોમુદ્ગદાદશયોજનપુષ્પલકલશયોજનોન્નિમનનાલનિર્મુક્તવિવિધતીર્થોદકૈર્યંપતિ ।
પુનરિયં રાજાદત્તી સંગમકામુકેન મિલનામિલાપુકેન પુંસા પુરુષેન સાર્થં મુવત્યજ્ઞનાં સિદ્ધ-
વપૂમનુપદ્વયતિ સંગમં કારયતિ । કેવ । વયસીવ । યથા પ્રિયસમ્બી સંગમ' કર્તુ કાશ્ચક્ષતા
મતોમિલપિતેન કેનચિત્તદ્વેન સમ' તત્તરુણાજ્ઞસંગમકૃતે સુચિરમુત્કષિઠતાં સ્વાં સચ્ચીમનુ-
વજ્ઞપતિ મેલપતિ ॥

અર્થશ્લોક

જેમ ઇન્દ્રોની પંક્તિ જિનજન્મમહોત્સવ સમયે જિનેન્દ્રશરણવંતના અસ્તકે, પચ્ચીશ
યોજન ઊંચા અને બાર યોજન વિસ્તારવાળા એવા એક કોઠ સાઠ લાખ કલશોની નાલ વડે
લીધોઠકને વરસાવે તેમ રાયજીવૃક્ષ સંઘપતિના અસ્તક ઉપર ક્ષીર (દૂધ) ની વર્ષા કરે છે.
જેમ પ્રિય સખી કામુકની સાથે સંગ કરાવે તેમ રાયજી સુકિતરૂપી સ્ત્રીની સાથે સંગમ
કરાવે છે. ॥ ૧૩૨ ॥

સંપ્રાપ્તઃ પૂર્વવારાશ્રવનવતિમિતાનાદિદેવસ્તલેઽસ્યા-
સ્ત્રત્રાર્ચવાર્ચનીયાસ્ત્યમ્મરનમસ્તપુંગવૈઃ પાદુકાસ્ય ।
બ્રહ્મત્પર્ણાદિપૂર્ણેશ્વરનતનુચ્ચતાં શ્રૂતવેતાલરક્ષો-
વક્ષાઘાશેપદોપાનપદરતિ પુનર્યાં ચ રોગાન્મુચેવ ॥ ૧૩૩ ॥

અસ્યા રાજાદત્ત્યાસ્તલે અધઃપ્રદેસે મૂલપાશ્વે દાયાયાં વા નયનચત્વા મિતાન્નેકોત્તર-
તપમાણીકૃત્વાન પૂર્વવારાન પૂર્વાણાં વર્ષવાસરસેશ્વયાકા ચેલા આદિદેવો વૃષભસ્વામી સંપ્રાપ્તઃ
સમયસુતઃ । પદુકામ્—'તત્ત્વનથતિપૂર્વવારાન યસ્મિન્ સમયસરપુગાદિજિનઃ । રાજાદત્તીતદતલે
વિમિલગિરિરિયં જયતિ તીર્થેમ્ ॥' इति પૂર્વાચાર્યેમ્પ્રણીતસ્તથે પુનસ્તત્ર રાજાદત્ત્યાસ્તલે અર્ચેવ

શુભ્રુંદરીના પતિ મહીપાળરાજનેા કુષરોગ જેમ દૂર થયો હતો તેમ પ્રાણીઓના અઘાર અતિના કોરોગ આદિ મહારોગો દૂર કરવામાં સમર્થ એવો સૂરજકુંડ ચોલે છે. ॥ ૧૨૯ ॥

પુણ્ડરીકાચલોર્ધીવ મહિમૈકનિકેતનમ્ ।

રાજાદની વિભાલ્યેષા મુપિતાશેષકલ્મષા ॥ ૧૩૦ ॥

પણ પ્રત્યક્ષલક્ષણ રાજાદની કારિકા 'રાયણિ' इति પ્રસિદ્ધા વિભાતિ । કિંમતા । મુપિતાનિ મૂલાદુષ્ટિભ્રાનિ અંશેષાણિ સમસ્તાનિ કલ્મષાણિ પાપાનિ યયા । પુનઃ કિંમતા । મહિષ્માં માદામ્યાનામેકમદૈત નિધંતનમ્ । કેવ । પુણ્ડરીકાચલસ્ય શયુન્જયારેર્યો મૂનીવ ॥

★સૌકાર્ય★

વિમલાચલની ભૂમિથી જેમ સમસ્ત પાપો દૂર થાય છે તેમ સર્વ પાપોને દૂર કરનારી મહામહિમાવંત 'રાયણ' ચોલે છે. ॥ ૧૩૦ ॥

પેટિકામુષ્મિકાનલ્પસંકલ્પિતાન્યજ્ઞમાજાં

સૃજન્તી ત્રિલોકીશુભામ્ ।

વેપસા સ્વર્ગિણાં ગૌરૂર્વેવ યા

નિર્મિતા રાજતે યથ રાજાદની ॥ ૧૩૧ ॥

યથ શયુન્જયે રાજાદની રાજતે । ઉત્પ્રેક્ષયતે—યા રાજાદની વેપસા સૃષ્ટિકર્ત્રી જ્ઞાતાં શ્યામ્યઃ કામધેનુર્યો લક્ષ્મણીનાધારણા શોધેનુઃ કામદુષા નિર્મિતા મિષ્ટાદિતા । કિં કુર્વતી । વિશોકીભુવાં જગત્રિયજગ્મનાં અજ્ઞમાજાં દેહમાજાં સુરાસુરનરાણાં પ્રામિનામેદિકાનિ હૃદયોદયવાનિ રોગાપનયનસંપન્નકરણાદિમાનિ આમુષ્ણિકાણિ પરલોકમયાનિ સ્વર્ગારવર્ગાદિકાનિ વાગ્યનર્યાનિ મુયાંનિ । નમસ્નાનીગ્યયંઃ । સંકલ્પિતાનિ મનઃકામિતાનિ । મનોરથવિગ્યયંઃ । મૂળગ્ની કુર્યંગ્ની । મંદૂરવત્નીગ્યયંઃ ।

★સૌકાર્ય★

શયુન્જય ઉપર રાયણવૃક્ષ ચોલે છે, તે જાણે અક્ષાએ ત્રણે લોકનાં પ્રાણીઓના ઈલકીંગ અને પારલોકિક અમૃત્યુ મનોરથોઃ પૂર્ણ કરવા માટે કેઈ અપૂર્વ કામધેનુની નિર્મિત કરી ન દેવ । ॥ ૧૩૧ ॥

વર્ષત્યસૌ શિરસિ સંઘપતેઃ પયોમિ-
ર્જમ્ભારિરાજિરિવ જન્મમદે જિનેન્દોઃ ।
મુવત્યદ્વનાં પુનરિયં વયસીવ રક્ષા-
ત્પુંસાનુપદ્વયતિ સંગમકામુકેન ॥ ૧૩૨ ॥

અસી રાજાદમી સંઘપતેઃ સંઘનાયકસ્ય 'સંઘવી' इति लोकप्रसिद्धस्य शिरसि मस्तके क्षीरवत्त्वेन पयोभिः क्षीरैर्वर्षति । जम्भारिराजिरिव । यथा जन्ममद्वे जननमद्वोत्सवे जम्भा-
रीणामिन्द्राणां राज्ञिः श्रेणीः जिनेन्द्रोः जिनचन्द्रस्य उत्तमाङ्गापरि पङ्क्तोऽपि पङ्क्तिरूपमिति-
पञ्चविंशत्योजनोत्तुङ्गद्रादशयोजनवृथुलकलशयोजनोमित्तनालनिर्मुक्तविधिवतीर्योदकैर्वर्षति ।
पुनरियं राजादमी संगमकामुकेन मिलनाभिलाषुक्येण पुसा पुरुषेण सार्धं मृत्युद्वनां सिद्ध-
वधूमनुपद्वयति संगमं कारयति । केव । वयसीव । यथा प्रियसखी संगमं कर्तुं काङ्क्षता
मनोभिलषितेन केनचित्तरुणेन समं तत्तदणाङ्गसंगमकृते सुचिरमुत्कण्ठितां स्नां सखीमनु-
पद्वयति मेलयति ॥

શ્લોક ૧૩૨

જેમ ઇન્દ્રોની પંક્તિ જિનજન્મમદ્વોત્સવ સમયે જિનેન્દ્રભગવંતના મસ્તકે, પચ્ચીશ
યોજન ઊંચા અને બાર યોજન વિસ્તારવાળા એવા એક હોઠ સાથે લાખ કલશોની નાલ વડે
તીર્થોદકને વરસાવે તેમ રાયણવૃક્ષ સંઘપતિના મસ્તક ઉપર ક્ષીર (દૂધ) ની વર્ષા કરે છે.
જેમ પ્રિય સખી કામુકની સાથે સંગ કરાવે તેમ રાયણ મુક્તિરૂપી સ્ત્રીની સાથે સંગમ
કરાવે છે. ॥ ૧૩૨ ॥

સંપ્રાપ્તઃ પૂર્વેવાગ્નવનવતિમિતાનાદિદેવસ્તલેડ્ડસ્યા-
સ્તત્રાર્ચેવાર્ચનીપાસ્ત્યસુરનરમરુત્પુંગવૈઃ પાદુકાસ્ય ।
અગ્રયત્પર્ણાદિચૂર્ણેર્ધુવનતનુશૃતાં મૃતવેતાલરક્ષો-
યસાઘાશેપદોપાનપરતિ પુનર્યાં ચ રોગાન્મુષેવ ॥ ૧૩૩ ॥

अस्या राजादम्यास्तले अधःप्रदेशे मूलपार्श्वे छायायां वा नयनवरया मितानेकोनश-
तप्रमाणीकृतान् पूर्ववारान् पूर्वाणां वर्षथासरसंख्याका चेल आदिदेवो वृषमरुचामी संप्राप्तः
समयमृतः । यदुक्तम्—“नयनवतिपूर्ववारान् यस्मिन् समवसरणुमादिजिनः । राजादनीतरुनले
विमिलगिरिरियं जयति तीर्थम् ॥” इति पूर्वाचार्यमणीनस्तथै पुनस्तथै राजादम्यास्तले अर्थेन

તાલધ્વનદદ્ધામિષકદમ્વલોહિત્યરૈવતાઘચલાઃ ।

વિલસન્મહિમાનોડમી યત્પ્રતિકાયા દ્વામાન્તિ ॥ ૧૩૬ ॥

અમી પ્રત્યક્ષાઃ સંતિધો નિરીક્ષમાળાઃ તાલધ્વજઃ, તથા દદ્ધામિષકાદમ્વલોહિત્યરૈવતાઘચલાઃ 'તસ્તાશ્ચો દંકો' इति नाम्ना प्रसिद्धी, तथा कदम्बः, तथा लोहित्यः, तथा रैवत्य उज्ज्वल कोलम्यो लोहिष्ठो गिरिनारि इति नाम्ना लोकप्रसिद्धाः । एते पश्चापि पर्यंता आदौ इत्येषां ते अचलाः 'दुंक' इति ख्याताः पर्यंता यत्प्रतिकाया यस्य शत्रुंजयाद्रेः प्रतिग्रिम्हानीया भान्ति आ सामस्येन शोभन्ते । किंभूताः । विलसन् प्रेक्षण्ये कृतिमत्ता कन्दयन् महिमा माहात्म्यं येषामेते पश्चापि गिरयः शत्रुजयाद्रेर्मुख्यशिखराणि विमलाचलमुख्यमाहात्म्यानि सन्ति ॥

શ્લોકાર્થ

તાલધ્વજ, દંક, કદંબ, લોહિત્ય અને રૈવત આદિ મહિમાવંત પર્વતો તે શત્રુજયનાં ડુંકારે શોભે છે, જાણે તે શત્રુજયનાં પ્રતિબિંબો ન હોય । ॥ ૧૩૬ ॥

માહાત્મ્યમેતસ્ય સમગ્રમેકૈકસ્વાપિ

શ્રુક્સ્ય કદાપિ વતુમ્ ।

પ્રમુર્ખવેત્કોડપિ તદાત્ત એવ

તરીતુમન્ધ્રેરિવ વારિ પોતઃ ॥ ૧૩૭ ॥

એવમ્ શત્રુજયસ્ય એકૈકસ્વાપિ શ્રુક્સ્ય શિખરસ્ય સમગ્રં સમન્તં માહાત્મ્યં મહિમાનં વતુમ્ કથયિતુમ્ । यदि चेत्कदापि कस्मिन्नपि समये कोऽपि पुमान् प्रभु-समर्थो भवेत्तदा स आप-सर्वशः एव नाप्य' सर्वशं विना अस्य महिमानं भाषितुं कोऽपि नायम् । क इव । पोट इव । यथा अल्पमहाणं वस्य पाणि पानीयं यदि कश्चापि कोऽपि तरीतुमन्ध्रे तदा स श्रोतो यान-पात्रमेव न तात्कादिः ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ સમુદ્ર તરવા માટે યાનપાત્ર સિવાય બીજું કંઈ સમર્થ નથી તેમ શત્રુજયનાં એકેક શિખરને, અદિમા કદેવા માટે સર્વજ્ઞ સિવાય બીજાં કંઈ પ્રમાણ નથી । ॥ ૧૩૭ ॥

તદન્ન પ્રાપ્યતેડનત્વં યદસ્તુ કાપિ નાપ્યતે ।

મેરૌ ન સન્ત્યદમ્રાઃ કિં દુઃપ્રાપાઃ સ્વર્દુમા મરૌ ॥ ૧૩૮ ॥

અથ શત્રુજયે તત્તત્પ્રસિદ્ધમપ્રસિદ્ધં વા નિધિદર્શનકૃતરજતકનકકારિચિત્રકમોદનજ-
હીમમુસ્તાનેકોપધીરસકૃપિકાસ્વર્ણરત્નાકરાદિકમનત્વં યદુ । યદ્દે પદે હત્યયઃ । યસ્તુ પ્રાપ્યતે
લબ્યતે ભાગ્યવદ્ભિઃ । અથ વા અથ ગિરૌ વાલકુદ્દેરપિ નિહિરાસાપતે । યદુકમ્—‘સર્વેયમપિ
શૈલાનામુત્તતો વિમલાચ્ચલઃ । યદારોહેણ લોકાર્મ પ્રાપ્યતે વાલકૈરપિ ॥’ इति पूर्वस्वरितस्ये ।
તત્તિકમ્ । યદ્દસ્તુ અગ્યશાન્વસ્મિન્ સ્થાને મહાપાસોડપિ ક્ષાપિ કુચાપિ નાપ્યતે ન લબ્યતે ।
યુક્તોડયમર્થઃ—યે સ્વર્દુમાઃ કલ્પયુક્તા મરૌ મદસ્થસ્થાં દુઃપ્રાપાઃ । યદુકમ્—‘પાતું વાન્મૃતિ
ચાતકસ્ય રુદતો નેત્રામ્બુ યત્રામ્બુદાશ્ચાયામિચ્છતિ નિશ્છદ્ધક્ષિતિરુદઃ પ્રત્યાશયા ધાવતામ્ ।
અન્તર્દૃઢજલાશયા ધમજલ’ નેતુ’ નદી કાઢ્ઢસિ પ્રાતાસ્ત’ મરુનીધૃત’ વયમિતો દૂરેણ
ધારાણસીમ્ ॥’ इति मरुमण्डललक्षणम् । તત્ર યે વુર્લભાસ્તે કલ્પશાસ્ત્રિનો મેરૌ સુવર્ણાચલે
અદમ્રા ગણનાતીતાઃ કિં ન સન્તિ ન વિદ્યન્તે અપિ ત્વસંસ્થયા આસતે ॥

શ્લોકાર્થ

શસ્ત્રપિંકા, ચિત્રાવેલ, સ્વર્ણ-રત્નની ખાણ આદિ કોઈ પણ વસ્તુ અન્ય કોઈ પણ
સ્થાને પ્રાપ્ત થતી નથી તે શત્રુજય પર્વતમાં સ્થાને સ્થાને અનર્ગલ પ્રાપ્ત છે. મરૂમૃતિમાં
કલ્પયુક્તો દુઃપ્રાપ્ય છે તો શુ મેરૂપર્વત ઉપર પ્રાપ્ય નથી । અર્થાત્ કોય છે. ॥ ૧૩૮ ॥

પૃષ્ઠઃ સમ્પ્રભિરુપમાદ્યમયુતૈર્પસ્મિન્કૃતૈર્નિર્મલૈ-

સ્તાર્તાવીકતયા મિતે કિલ મવે પ્રામોતિ સિદ્ધિ સુધીઃ ।

યસ્મિન્પ્રાર્પભિકારિતાં મણિમયીં મૃતિં જિનેન્દોર્નમ-

સ્ફુર્વસ્વર્ણગુહાગતામપિ મવેદેકાવતારી મવે ॥ ૧૩૯ ॥

કિલેતિ પૂર્વાવાચપરમ્પરયા શ્રૂયતે વૃહદગ્રન્થેષુ ચ દ્રશ્યતે । યસ્મિન્ શત્રુજયે તૃતીય પથ
તાર્તાવીકઃ । ‘તીયાદોકળ સ્વાયં વા વક્તવ્યઃ’ । તસ્ય માયસ્તાર્તાવીકતા તથા તાર્તાવીકતયા ।
યદુકમ્—‘તાર્તાવીકતયા મિતોડયમગમસસ્ય પ્રવચ્ચે મહાકાવ્યે વાદણિ નૈપધીયચરિતે મર્ગો
નિસર્ગોચ્ચલઃ’ इति त्रैपद्ये । મિતે પ્રમાણીકૃતે મવે જન્મનિ સુધીર્ધમાન સિદ્ધિ મોક્ષ પ્રામોતિ ।
કૈઃ । પષ્ટેદપથાસદ્યમાનૈઃ ‘હૃદ’ इति लोकप्रसिद्धेઃ । કિમૂતૈઃ । સમમ્ભિઃ સમસંસ્થાયકૈઃ માર્તેન્દ-
ગુરગમગાગૈઃ । પુનઃ કિમૂતૈઃ । અટ્ટમેન અટ્ટમમાપ્તા ઉપોષણવિક્રમે ‘અટ્ટમ’ સંજ્ઞેન પ્રસિદ્ધેન યુતૈઃ
સદિતૈઃ । પુનઃ કિમૂતૈઃ । કૃતેચિદિતૈઃ । ક્ષીરદ્ધૌઃ કૃતૈઃ । નિર્જલૈઃ પાનીયરહિતૈઃ ચતુર્વિધાદાર-

प्रत्याख्यानरूपेः । अथ ये निर्जनान् सप्तपष्ठानष्टमं चाष्टमं कुर्वन्तीति ते तृतीयं भवे
यान्तीत्यर्थः । अपि पुनर्येस्मिन् शत्रुं जये आर्षमिणा ऋषभस्यापत्यमार्षमिभरतमवर्षा
कारितां वार्धकिना निर्मापितां जिनेन्द्रोः स्वतानस्य ऋषभदेवस्यैव मूर्तिं प्रतिमानमम्
प्रत्यक्षरद्वयीकृत्य प्रणमन् मन भवे संसारे एक एव नापरोऽवतारो जन्म अभ्यास
एकावतारी भवेत्स्यात् । मूर्तिं किञ्चिन्नाम् । मणिमयीं रत्नस्वरूपाम् । पुनः किञ्चिन्नाम् ।
गुहागताम् ऋषभशिखरान्धिमप्रदेशे स्वर्णनाम्न्यां गुहायां कंदरायां गतां प्राप्ताम् ।
मिथ्यमदकाल्यशास्त्रोत्पत्तिकृताशाननाभयादिप्रवचमा मगरचक्रिणा स्वर्णगुहायां
शुक्लीकृत्य स्थापितामित्यर्थः ॥

‘‘ଶୈଳାଧିପ’’

જે કોઈ મેધાવી પુરુષ, ચતુર્જ્ય ઉપર છઠ્ઠું, અઠ્ઠમ અને સાત ઉપવાસ કરે છે તે ત્રીજો ભવે સિદ્ધિગતિને પામે છે. ઈન્દ્રના કહેવાથી સગર અકલ્પતીએ કષ્યમશિખરના પશ્ચિમભાગમાં આવેલી સુવર્ણચુકામાં રાખેલી ભરત અકલ્પતીએ ભરાવેલી શ્રીકષ્યમોતીની શતની પ્રતિમાને જે કોઈ દયાનંદન અને નમસ્કાર કરે છે તે જરૂર આવાવારી થાય છે. ॥ ૧૩૬ ॥

अप्रानन्तजिना अनन्तमुनिभिः सिद्धा विशुद्धाशया
 ध्यानैर्वद्विभिर्गन्धनप्रकरवद्भिर्दय कर्मप्रजम् ।
 मिदभ्रेषमतो निगद्यत इदं चेदाहगे मानसं सिद्धि
 वन्दतिह स्वयं वमनि सा सत्संगमाकाङ्क्षिणी ॥ १४० ॥

[illegible]

સંકલ્પ

શુભ્રવ ઉપર અનંતા તીર્થકરો, વિશુદ્ધ અગ્નિવાણ અનંતા મુનિઓ, શુભ્ર
અનંતી અગ્નિ વડે ઉપજના જેવા ક્ષેત્રોના સમૂહને અગ્નિમય કરીને સિદ્ધિપ્રાપ્તિને પામ્યા
છે; તેથી ને અગ્નિમા 'સિદ્ધિ' નામથી પ્રસિદ્ધ છે. તે માટે તે બન્ધુઓ, તમા મે.શા.
બિલાડી હોય તે: સરપુડુઓના મંગલે ઇચ્છાની મુદ્ધિ, ૨૨૫ સિદ્ધિપ્રાપ્તિમાં આવીને વસી છે,
માટે આ સિદ્ધિપ્રાપ્તિની ઉપાસનામાં તરફર જાના' ॥ ૧૪૦ ॥

દ્યુત્યપ્રમાણે વિમલગિરિનાં માપમાણો વિગિજ્ય

ધીમત્રપ્રાપ્તિનપુરીયાર ઇય મગવાનપ્રમાણો સમાજે ।

મિદ્ધાભેદદત્તસ્થે કલિવન દિવગાન્ધિ ન સિદ્ધો મધિષ્ણુઃ

સ્થેન ધીર્તાર્થમનુઃ પદપચિરજાનન્દસાન્દ્રો મુનીન્દ્રઃ ॥ ૧૪૧ ॥

મુનીન્દ્રો દીરવિજયશૂરિઃ કલિવન વિગમ્યજ્ઞાવાન દિવગાન્ધિ યાવન્તિદ્ધશેષે મીશ-
વૃંતવશોપરિ વિમલગિરિમ્ ॥ 'કલિવનિવૃત્ત મિત્તજ્ઞો મિદ્ધામિત્તપુંદરીત' इति शत्रुतय-
कल्पद्रुमिधानि । अग्नयश्च अग्निरग्नि वृत्तनाम् । वाधकापुनः पुनश्चादित्तुमुत्तरीत्तु शत्रु-
मायातदधिष्ठयायामिष तस्मिन्नातिशयः । उग्रप्रयत्न—स्वेनात्मनापि सिद्धिनां श्रेयस्येन सिद्धો
मुक्तामा मधिश્ણુને भगवद्गीतेन अणि नृ काकुत्था सिद्धો अग्निनेय । अथ वा विद्यामग्नप्रपञ्ची-
यधीविधिधमिद्धिभिः श्रुत्या सिद्धपुरुषाः पुनपुनं अणि नृ तपसिद्धिमान मधिश્ણुमिच्छुरेय ।
यद्यपि विद्यामग्नप्रदीनां साधूनां प्रयोगतः नास्ति, तथापि कदापिदपि समयातुसारेण प्रयो-
क्तमपि भवेत् । अथ वा पुनर्दिपु सर्वस्यापि गच्छायात् शत्रुत्वद्वयमपि सर्वं प्रयेत् । किं-
क्षणो मुनीन्द्रः । धीमिद્ધोऽपि शत्रुत्वमीभिः कलिस्थ मीमन्तुः अप्रमदेवस्थ पदपोषणरणयोः
परिचरणा उपानना मया हेनुभनया य आनन्दः परमाह्लादस्तेन साग्रो मेदुरः । स्तिग्ध
इत्यर्थः । किंभूतः पुनः । भगवान् जगत्पुत्रयः । पुनः किं कुर्यातः । धीमान् सातिशयशाना-
धर्मवृद्धिपुत्रमीयुतः प्राचीनः प्राक्तनः शूरीश्वर इवाङ्गमाणां यात्रिकजनानां समाजे समाया
विमलगिरिनाः पुण्डरीकाग्रेति विषयव्यापजितप्रकारेण प्रभावे महिमान् विद्वान्प्य विशेष-
प्रकारेण मापमाणः प्रकाशयन् ॥

સંકલ્પ

સિદ્ધિપ્રાપ્તિમાં અગ્નિદેવ ભગવાનનાં દર્શનપ્રદનથી જેમનું મન આનંદમગ્ન બન્યું છે
તે જગદ્ગુરુ દીરવિજયશૂરિષ્ટો યાત્રિકોની સભામાં પૂર્વાચાર્યની જેમ વિમલાચલને અદ્ભુત

મહિમા વર્ણવતાં શત્રુજય પર્વત ઉપર કેટલાક દિવસોની સ્થિતતા કરી. વૃદ્ધાવસ્થાના કારણે
ચઢવા-ઊતરવાની તકલીફ હોવાથી પર્વત ઉપર જ વિશ્રામ કર્યો, તે બધું આચાર્યે
સ્વયંસિદ્ધ બનવા માટે જ વિશ્રામ કર્યો ન હોય ! ॥ ૧૪૧ ॥

યં પ્રાપ્ત ત્રિવાહસાધુમયવા સૌભાગ્યદેવી ચ યં
શ્રીમત્કોવિદ્સિંહસીદ્ધિમલ્લાન્તેવાસિનામગ્રિમમ્ ।
તદ્ગ્રાણીક્રમસેવિદેવિમલગણિવિરચિતે હીરયુ-
વસૌભાગ્યાભિયહીરસૂરિચરિતે સર્ગોઽભવત્પોદશઃ ॥ ૧૪૨ ॥

પણિદત્તદેવિમલગણિવિરચિતે હીરસૌભાગ્યનામ્નિ મહાકાવ્યે પોદશાનાં સંવાદાવળઃ
ત્રિરષ્ટસંખ્યઃ સર્ગોઽધિકારવિશેષઃ અમયગ્નંજાતઃ ॥

इति पण्डितसीद्विमलगणिशिष्यपण्डितदेवविमलगणिविरचितायां
स्वोपज्ञहीरासौभाग्यनाममहाकाव्यवृत्तौ संध्यागमनचैर्य-
परिपाटीपूर्वकयात्राकरणप्रामादादिवर्णनशतशतं
ह्यारम्य प्रकाशनो नाम पौदशः सर्गः ।

અધોકાથ

વલ્લિકકુલમાં ઇન્દ્ર સમાન શિવ નામના શ્રેષ્ઠિ અને સૌભાગ્યદેવીનાં જન્મભાગ મુકુત
દેવવિમલગણિ કે જેઓ નિરંતર સરસ્વતીની (જ્ઞાનની) ઉપાસના કરવામાં તરફર હતા
અને સર્વમુનિઓમાં શ્રિહંસમાન એવા સિંહવિમલગણિના પ્રથમ શિષ્યરૂપે પ્રસિદ્ધ હતા,
તે દેવવિમલગણિએ જેમાં જગદ્ગુરુ શ્રી હીરવિજયસૂરિજીનો સવિસ્તર જીવનવૃત્તાંત આપે છે,
તેવા 'હીરસૌભાગ્ય' નામના મહાકાવ્યની સ્વોપજ્ઞટીકા સહિત રચના કરી. તે મહાકાવ્યને
સંપન્ના આગમનથી આરંભીને શત્રુજયમાહાત્મ્યના વર્ણન મુધીનો આ સોળમો સર્ગ
સમાપ્ત થયો. ॥ ૧૪૨ ॥

सप्तदशः सर्गः ।

अथ प्रतीन्द्रोऽभ्युदयं दधाने
विष्ये नभस्पम्बुजवाण्वस्य ।
मूर्ध्ना धृते पूर्वदिशेव मद्रकुम्भे स
नामेयजिनं ननाम ॥ १ ॥

अथ दार्पणये पाशो कृत्वा कतिचिद्दिनान्यधिन्यकायामेव स्थितेरनन्तरं सोऽकम्बर-
साहिमाननीयो प्रतीन्द्रो हीरविजयसुरिः कदाचिन्मस्मिन्नपि दिश्यसे मिरेष्टसितीपुः नामे
यजिनं श्रीश्रृण्वतीयेनायं ननाम प्रणमति स्म । कस्मिन् सति । नभसि गगनमण्डले
अभ्युदयाण्वस्य सूर्यस्य विष्ये मण्डले अभ्युदयं संसृताद्यमनं दधाने विज्ञाने सति । प्रातः-
काले द्यौःऽभ्युदितं सतीत्यर्थः । उपदेश्यते—पूर्वदिशा प्राचीदरिता स्वमस्तकेन कृत्वा धृते
अधिरूपिते मद्रकुम्भे मङ्गलकलशे इव ॥

श्लो॥३॥

त्यार ५५ी गजनभां सूर्योदयं यतां हीरविजयसूरिणो युगादिदेवने नभस्तार कथां,
ननु पूर्वदिशां चोत्तानां भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते भस्ते
हतेः ॥ १ ॥

अन्याननन्यां मुदमादधानः
पुनर्व्यनसीत्स जिनायनीन्द्रान् ।
दार्पणयाद्रेरिव भूषणेषु जेपेषु
चैत्येषु हिरण्यमेषु ॥ २ ॥

पुनरित्यपराधं । यथा श्रृण्वदेव प्रणतवांस्तथैव अन्यानपराधपि जिनायनीन्द्रातद्देह-
शारकान् स सूर्यव्यनसीत् विज्ञेयं नभस्पति रम । न किं कुर्वाणः । अनन्यां न विद्यते
अन्या अधिका अपरा अस्याः सप्तशतान्यनन्यामसाधारणीं मुदं प्रीतिं मद्मादमादधानः
कुर्वाणः । अथ वा आ सामस्त्येन प्रनोवाक्यिर्दधानो विज्ञानः । क्वचिन् कुमारनभवादिसु धर-
णायोऽप्यादधान इति दृश्यते । केपु । जिनगान्धर्व स्वनेसीत् । जेपेषु । मूलवैष्यव्यतिरिक्ता-
वशिष्टेषु चैत्येषु प्रासादेषु । विभूतेषु चैत्येषु । हिरण्यमेषु वास्तव्यवितेषु । उपदेश्यते—
दार्पणयाद्रेविमलाचरस्य भूषणव्यय सुवर्णवर्णाग्रणव्यय ॥

सौ०३१

अनन्य आनंद अनुभवना जगद्गुरुके शत्रुत्वना आभूषणरूप पीनां पीनं सुखं मे
जिनचित्तेषां देहा निरुद्धवर्तना नि निने नमस्तस्मै ॥ २ ॥

गन्धमयोर्वीभरसार्वभौममोलेर्दधानो

विमदाशयस्त्वम् ।

अवातरन्निर्जरनिर्झरिण्या इव

प्रवाहो मिहिकाद्रिभृङ्गात् ॥ ३ ॥

स खनिः शमुत्तयनाम्नः उर्वीधराणां सगंधमयानां सार्वभौमस्य स्ववर्णितः प्रोक्तैस्तत्त्वान् ।
अधित्यकायाः सर्वपरितमशिखरादित्यधः । अवातरन् उत्तरति स्म । क इव । प्रवाह इव ।
यथा निर्जराणां देवानां निर्झरिण्या तथा गङ्गायाः प्रवाहः पयोधारा मिहिकाद्रिभृङ्गात् मुनि
नाचलशिखरात् हिममदीधरभृङ्गादधमरति । दिभृतः स प्रवाहम् । विहाद' विमल' निष्पाप
उत्पन्न' च आशय मनोमध्य च दधानो विधानः । हिमाग्निरप्यलक्ष्मी ॥

सौ०३२

हिमाचलना शिखर ६५२थी जेम देवग'गाने प्रवाल नीचे जितरे तेम निभ'न
आशयवाजा आचार्यदेव सर्व'पर्वतोभां अक्षवती' जेवा शत्रु'जयपर्वत ६५२थी नीचे
जितर्या ॥ ३ ॥

अलंकरोति स्म स पादलिम्पुर्

पुरंघ्रीवणगीयमानः ।

सहस्ररश्मेरिव रश्मिराशिलूयमान-

द्विजराजविम्बम् ॥ ४ ॥

स दीरघुरिः पादलिम्पुर् कथंचिदुत्तमचतः आयक्षीमथनान्तरमथाप्यगयनाङ्गविष
रणप्रयणशक्तिप्रदायिपादलेपोऽष्टोत्तरशतभेषजमनुवृत्ततया यन्मृतयागधितनागन्द्रविधानित-
गरप्रमादाधिगतसतनानेकजातीयोषधीमंदोहमाहात्म्येन मिद्धमदहस्ररश्मिकोटिवेधिशृणोरसेन
नागाङ्गुनयागिना उदयदनिभक्तिशक्तिवशोषधीभयम्मासेन स्ववादलिप्तगुरोर्नाम्ना वसितं
पादलिम्प्याभिधानं नगरम् अधुना तु 'पालीनाणु' इति श्लोके प्रमिद्धम् अलंकरोति स्म भूषया

મામ । દ્રિધમ્ । પુરખોર્ણા વિવિધજનપદાગતાનાં મુળાશ્રીગામ્ । પુરંધ્રીશબ્દો દ્રવ્યો સ્ત્રીર્ધો-
ડવસ્તિ । યથા મેષ્યે—અવિદ્યુરપુરંધ્રોનેવમીરોગ્યચાતિ' રૂતિ । મણેન્દ્રેર્ગીવમાનઃ માનમો-
ચરીમિદમાણઃ । ક ૧૫ । રદિમરાસિચિત્ । યથા મહાવરવમેદિનકરસ્થ કિરણનિકરઃ ડહી-
યમાનમમુદયં મક્ષત્ત દ્વિજરાતદિષ્યં ચમ્પ્રમણ્ડલમન્નુજતે । મહાકિરણાત્કિરણમણાદાય
ચમ્પ્રોડમુદયનીતિ કલિમમયઃ । 'પુષ્પેષ વૃદ્ધિ દરિદ્રાદ્યદીપિતેરનુભવશાદિય માલચમ્પ્રમાઃ'
રૂતિ રમુચેરો ॥

સેાકાર્થ

એમ સૂર્યનાં કિરણોને સમૃદ્ધ ઉદય પામના ગન્ધર્વકળને શોભાવે (કલિયાશ્વાનુસારે
સૂર્યનાં કિરણો પ્રદણ કરીને ચન્દ્રને ઉદય થાય છે) તેમ અનેક દેશોની સ્ત્રીઓ વડે
મળનાં મંજસગીનોની સાથે આઆયંદેયે પાદલિપ્તપુર (પાલીતાણા) ને નભકૃત કયું' ॥ ૪ ॥

મ પ્રાર્થિતો દ્વીપનનવ્રજેન

સ્વપતનં પાવયિતું મતીન્દ્રઃ ।

ચિત્રાદિના સારથિનેય કેન્દ્રી

વશીક્રિતા શ્વેતવિકામિધાનમ્ ॥ ૫ ॥

જા મનીષ્ઠો હીરણ્ચરિઃ દ્વીપજનવ્રજેન દ્વીપચરિત્કરમન્નુજતેનિકરેણ સ્વપતનં સામાન્યતો
નગરામિધાનં વનનમ્ । યથા દેશ્યાં મમુદિનામ્યેવ નગરમામાનિ—'નગરી વઃ પુરીમજ્જ' પત્તન'
પુરમેદનમ્' રૂતિ । વિશેષનમ્તુ 'વનનં રત્નચોનિઃ' રૂતિ દ્વીપામિધાનં નિજનગરં પાવયિતું
પવિત્રીકારયિતું પ્રાર્થિતો વાચિનઃ । આશુદીત રૂપયઃ । ક ૧૫ । કેન્દ્રીય । યથા ચિત્રમિતિ વદમાદૌ
પુરિ મય્ય તેન ચિત્રાદિના સારથિના આવસ્થાં નગર્યાં રાજકાર્યાયં મતેન તસ્વેષોપદેશાત્
આસીમૃતેન ચિત્રમારયિતા કેન્દ્રીયોમામા વશીક્રિતા મુનીષ્ઠો મળધરઃ શ્વેતવિકા રૂપમિધાનં
મામ વચ્ચ તાદૃશં સ્વપતનં પાવયિતું વાવનં નિર્માપયિતું પ્રાર્થિતઃ । આશુદીત રૂપયઃ ॥

સેોકાર્થ

આવરિતનગરીમાં રાજકાર્ય માટે ગયેલા મંત્રી ચિત્રસારથિએ પોતાની નગરી શ્વેતાં-
ખિકાને પાવન કરવા માટે કેશીમળધરને પ્રાર્થના કરી હતી તેમ દીવપતનના સંયે આઆયં-
દેવને પોતાનું નગર પવિત્ર કરવા માટે પ્રાર્થના કરી, ॥ ૫ ॥

પતાં પરિત્રીં પ્રિયગન્ધવિત્રીકર્ત્રીં

સવિત્રીમિત્રા ગર્મદાપ્રીમ્ ।

સ્વનન્મભૂમીમિત્રા ભૂસ્પૃશો મે મોતું

મનો નોત્સદતે કર્મનિત્ ॥ ૯ ॥

પતાં ધીશત્રુંજયમંવગ્ધિનીં પરિત્રીં વૃત્તિનીં મોંભું નિતાનું મે મમ મનો માનમ કયં
ચિત્કેનાપિ પ્રકારેણ મહતા કયેન યા મોંભદતે માંભાદ' કુદને જ પ્રગમ્યતે । નોપમં ત્રિમા-
તીરયયં । 'ઉરમાદઃ પ્રગમ્યતા । અભિયોગોપમો પ્રોદિઃ' इति ह्येवમ્ । इमां भूमीं मोक्षं
न शक्नोमीत्यर्थः । कामिव । स्वजन्मभूमिमिव । यथा भूस्पृशो मनुष्यस्य निजजन्मसंबन्धि-
नीमयनीं त्यक्तुं शक्तો नाप्युच्यते । किभूतां પરિત્રીમ્ । પ્રિયગર્મ સામ્યવાસવદેશાચ્ચોપ-
લોકાનાં પવિત્રીકર્ત્રીં પાવત્રીકારિકામ્ । પુનઃ કિભૂતામ્ । સવિત્રીં જ્ઞાતનીમિવ । ગર્મમાં
નિઃશેષસુલાતાં દાર્પીં દાપિકામ્ ॥

સ્ત્રી૩૩૫

(૬૯ ॥ સ્ત્રી૩૩૫ નટે આચાર્ય'દેવના માનસિક વિકલ્પે બતાવે છે)

જેમ ઠાઈ માણસ પોતાની જન્મભૂમિને છોડી જવાનું ઇચ્છે નહીં તેમ ત્રણ જન્મને
પવિત્ર કરનારી અને માતાની જેમ સર્વંશુભેને આપનારી આ તીર્થ'ભૂમિને છોડવા માટે
ઠાઈ પણ પ્રેરે મારું મન માનતું નથી. ॥ ૬ ॥

કદમ્બલોહિત્યકદ્ગુલાલ-

ધ્વનાદિકૃટૈઃ કટકૈરિવૈપઃ ।

સર્ગર્વગન્ધર્વગજેન્દ્રગર્જેઃ શ્રિતોઽસ્તિ

શત્રુંજયભૂધરેન્દ્રઃ ॥ ૧૦ ॥

ધીશત્રુંજયનામા ભૂધરાણાં પર્યતાનાં ભૂવાનામિન્દ્રઃ સ્વામી ત્રિભુવનમ્બજનમ્પર્તમાનસમત્વ-
શસ્ત્રમહાતીર્થાધિરાજત્વાશ્ચક્રયતિત્વાશ્ચ અસ્તિ વિષયતે । સાક્ષાત્પ્રકારેણ વૃણયતે इत्यर्थः किंवा
સર્ગર્વાં અદ્રેતગીતકલાભિઃ પવનાતિપાતિગતિયોગાતિશયવશેન સાદંકારાઃ ગન્ધર્વાઃ દેવગાયનાઃ ।
ગન્ધર્વજાતિદેવવિશેષાઃ સ્વર્ણમણિમણ્ડિતશિમરોદારકંદરોદ્રનિપણનાઃ સ્વશશિમુતીસભા
દાદાદયઃ પારવાસુરા યદુજાન ગાયત્રીત્યર્થઃ । તથા ગન્ધર્વા વચ્ચધામિનઃ યેષુ શિલેષુ
તથા ગજેન્દ્રા ગન્ધહસ્તિનો ભદ્રાદિજાતિગજા યા તેષાં ગર્જા મૃદિતાનિ સતતપ્રવદ્ધી-
ગમ્भीરસ્વનયો યેષુ તાદૃશૈઃ કદમ્બનામા તથા લોહિત્યાદિસ્તથા કદ્ગુલાલસ્તથા તાવજ્ઞા

વિદ્યાયાઃ ક્રોડાન્તે બ્રહ્મો દયમ્ય દેવ્યાં તાઃસ્ત્રીઃક્રોડાદ્યાવિદ્યેઃ કૃદ્ઃ શિશ્વઃ પિત્રઃ સિવિતઃ ।
ક્રોડાવન્તે—ક્રોડેઃ ક્રોડ્યેતિ ક્રોડ્યદ્યાવિદ્યાઃ તાવંબ્રીહ્મોઽપિ વદેઃ વલિતો ધર્મન્ । મૈથેરપિ
ભાવિમાનઃ ક્રુદ્ધમ્બ્રહ્મજોતિઃ મુક્તે અથ વા વરદેવિત્યપિધેયમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

એ ૧૧મી પુણ્યભેદમાં બ્રહ્મના અદિત મધ્યે સ્ત્રી માર્ગ વદા છે, એ ૧૨મી
અભેદની અર્થનામાં ભાષ્ય એ, મેર. ક્રોડ. લીલિ. ૬. અને તાત્પર્ય આદિ ભેદ
દે. આ શિશ્વોદ્યાવિદ્યે ક્રોડાવન્તે ત્રીશંપિત્તજ યજુર્જ્વ ૧૧મ મેઘવેદો છે. ॥ ૧૦ ॥

મરુત્ય પુત્રેઃ વિગતેઃ કપેય યાં

કૃત્તમતઃ સિનિમુન્નદેઃ ।

ઉદાત્તમે ત્યજેદિત્યામસાનમ્

મર્તિ ધન્વમિત્યાધિગન્તુમ્ ॥ ૧૧ ॥

કો વિગતાધિવાસઃ સિનિમુન્નદેઃ નિરિરાતઃ જ્ઞાતાં કૃત્તમતો કૃત્તઃ રાત્રત્તમતેઃ
ક્રોડાવન્તે મેઘવન્તે । કિઃ કૃત્તઃ । મરુત્ય મરુતેઃ માવશુદ્ધા વૃત્તવિત્તઃ । કેઃ । પુત્રેઃ સ્વક્રીય-
કૃત્તમેઃ । અ પુત્રઃ કેઃ । વિગતેઃ કપેયેઃ । અ પુત્રઃ કપેયેઃ પ્રાગ્મીવશસ્ત્રેઃ । સ્વતાતીયમવાક્ય
અન્વયમવન્તેઽવવન્તેઃ । ક્રોડાવન્તે—ક્રોડામત્યજે નિત્યાં વનમ્નિત્યાં સ્વક્રીયવતમાવમ્ ।
જાત્તમ્નિતિ વાક્ય । ત્યજેદિત્યામમ્ । અથ પુત્રમતેઽવન્તે—વત્તમ્ મનોદરાં સ્વતાતીયકો
મનિમધિગન્તુમ્ પ્રાપ્તુમિત્ત । 'અધિગત્ત મનમધીશ્વરાદ્ય મુક્તિ પુરુષોત્તમમાત્મનઃ' इति
નેતરે । 'અધિગત્ત પ્રાપ્ત' इति लक्षणी ॥

શ્લોકાર્થ

આ મિતિશબ્દ પુત્રે, પાત્રે અને ક્રોડાવાર્તા લાખે વૃક્ષો દ્વારા પૂજ્ય છે, તે
પુત્રે બધે, પાત્રાના વનસ્પતિઃવન્તે ત્યાગ કરવા માટે અથવા તો બધે સ્વર્ગાર્થે યજ્ઞમતિ
મામ કરવા માટે યજુર્જ્વની ઉપાસના કરવાં ન દેખ । ॥ ૧૧ ॥

મર્ગે મિથઃ પ્રીતિપરીતચિત્તાઃ

મિદંમમુખ્યા અપિ મુન્નિરાઃ ।

તિર્યગ્મયેઽપિ સ્પૃહયેષ તિદ્દેઃ

મિદ્વાચછેન્દ્રં પરીડીત્યન્તિ ॥ ૧૨ ॥

एतां धर्मिणीं भिन्नगन्धर्विणीकर्म
 मन्त्रिणीमा नर्मदात्रीम् ।
 स्वजन्मभूमीमि भूस्पृशो मे मोक्षं
 मनो नोत्पद्यते कथंनि ॥ ९ ॥

एतां धीशृङ्गप्रमंयविनीं धर्मिणीं मन्त्रिणीं मोक्षं विहाय मे मम मनो मानस कथं
 चित्केनापि प्रकारेण महता कष्टेन वा मोक्षमहते नाप्नामहे' कुर्वते न प्रयच्छते । नोद्यम' निर्मा-
 तीत्यर्थः । 'उन्मादः प्रगल्भता । अभियोनाद्यमो मोक्षि' इति हेतुमाह । इमां भूमीं मोक्षं
 न शक्नोमीत्यर्थः । कामिव । स्वजन्मभूमीमिव । यथा भूस्पृशो मनुष्यस्य निजजन्मसंज्ञि-
 नीमयनीं त्यक्तुं चेत्तो मोक्षयच्छते । किमुनां धर्मिणीम् । भिन्नगन्धां तावत्प्राप्तपदेष्वप्येव-
 लोकानां पवित्रीकर्मा पावनीकारिकाम् । पुनः किमुनाम् । मन्त्रिणीं ज्ञानमीमिव । शर्म-
 निःशेषसुखानां दात्रीं दायिकाम् ॥

સ્થોત્રાર્થ

(હવે છ સ્થોત્રો વડે આશ્વાયંદેવના માનસિક વિકલ્પો બતાવે છે)

જેમ કેઈ માણસ પોતાની જન્મભૂમિને છોડી જવાનું ઇચ્છે નહીં તેમ ત્રણે જગતોને
 પવિત્ર કરનારી અને માતાની જેમ સર્વસુખોને આપનારી આ ત્રીયંભૂમિને છોડવા મટે
 કેઈ પણ પ્રકારે માડું મન માનતું નથી. ॥ ૯ ॥

कदम्बलीहित्यकदङ्कताल-

ध्वनादिकूटैः कटकैरिवैषः ।

सगर्वगन्धर्वगजेन्द्रगर्जेः त्रितोऽस्ति

शत्रुजयभूधरेन्द्रः ॥ १० ॥

શ્રીશત્રુજયનામા મૂધરાણાં પર્યવાનાં મૂપાનામિન્દ્રઃ સ્વામી ત્રિભુવનમધનપ્રવર્તમાનસમસ્ત-
 શસ્ત્રમહાતીર્થાધિરાજત્વાચકચતિન્વાચ અસ્તિ ચિયતે । સાક્ષાત્પ્રકારેણ પુરયતે इत्यर्थः । કિત્તા
 સગર્વાં અદ્વૈતગીતકલામિઃ પવનાતિપાતિગતિવેગાતિશયવશેન સાદંકારાઃ ગન્ધર્વાઃ દેવગાયનાઃ ।
 ગન્ધર્વજાતિદેવચિદેષાઃ સ્વર્ણમણિમણ્ડિતશિશિરોદારકંદ્રોદરનિષણ્ણાઃ સ્વશશિમુતીસભા
 દાદાદયઃ પારથાસુરા ચઢ્ઢાણા ગાયન્તીન્યથઃ । તથા ગન્ધર્વા વન્યધ્વાજિનશ્ચ યેષુ શિશિરે
 તથા ગજેન્દ્રા ગન્ધહસ્તિનો મદ્રાદિજાતિગજા થા તેષાં ગર્જાં મૃદિતાનિ સમગ્રજગદ્ધી-
 ગમ્भीરપ્થનયો યેષુ તાદૃશૈઃ કદમ્બનામા તથા લીહિત્વાહસ્તથા કદકાસ્યસ્તથા તાલવદ્

મિથ્યાતાઃ સેવ્યાસ્તે આદૌ પ્રથમ યેષાં ભાટશરણોત્તરજાતમિત્તેઃ કૃતેઃ શિર્ષરઃ ઘ્રિતઃ સેવિતઃ ।
ઠગ્રેશ્વતે—કટયૈઃ સંચેરિય શાત્રુજયાભિયાનઃ સાર્વભૌમોડપિ યત્તેઃ કલિતો મયંત્ । સૈચેરપિ
સાભિમાનઃ સુતદ્રમગતગર્જાનિતેઃ મૃચતે અથ વા કટયૈરિચ્છ્યભિધેયમ્ ॥

સ્તો. ૧૧

જે પર્વતની શુશ્રુષામાં અહંકાર સહિત મંધર્ષી ગીત ગાઈ રહ્યા છે, જે પર્વતમાં
અન્નેન્દ્રોની ગર્જનાઓ થાય જે, તેવા કદંબ, લૌહિત્ય, દંડ અને તાલવૃક્ષ આદિ એક
સો આઠ શિખરોડ્ધી સેવ્યથી તીર્થાધિરાજ યતુજય પર્વત સેવાયેલો છે. ॥ ૧૦ ॥

પ્રપૂજ્ય પુષ્પૈઃ કિસલૈઃ ફલૈશ્ચ યો

શૃક્ષલ્પઃ સિતિષ્ટુન્મદેન્ ॥

ઉપાસ્યતે સ્વચ્છંમિવાત્મવાનસ્પર્થ

ગતિં વલ્ગુમિવાધિગન્તુમ્ ॥ ૧૧ ॥

યો વિમલાભિયાનઃ સિતિષ્ટુન્મદેન્ ગિરિરાજઃ વૃક્ષાણાં ફુલાણાં લક્ષેઃ શતલહસતંવયેઃ
ઉપાસ્યતે સેવ્યતે । કિં વૃક્ષાઃ । પ્રપૂજ્ય પ્રકરેણ માયજુક્તા પૂતપિરયા । કેઃ । પુષ્પૈઃ સ્વકીય-
ફુલમેઃ । ચ પુતઃ કેઃ । કિસલૈઃ વલ્ગુઃ । ચ પુતઃ કટયૈઃ આત્મીયશસ્ત્રેઃ । સ્વજાતીયપ્રવાલપ-
્રમણ્ણનકૃતેરશ્વચંદેરવંશઃ । ઠગ્રેશ્વતે—સ્વવાત્મસ્વર્થે નિર્મણં વનસ્પતિતાં સ્વકીયનદમાયમ્ ।
કાષ્ટશ્ચમિતિ યાચન્ । સ્વચ્છંમિ વિદ્વાનુમમ્ । અથ વુલ્ગુશ્ચપ્રેશ્વતે—વલ્ગું મનોહરાં સ્વર્ગોદિકાં
ગતિમધિગન્તું પ્રાપ્નુમિચ । ‘અધિગત્ય અવરયશીશ્ચરાદય મુક્તિ પુરુષોત્તમમાત્મનાઃ’ इति
નેપથે । ‘અધિગત્ય પ્રાપ્ય’ इति સમૂત્તો ॥

સ્તો. ૧૨

આ ગિરિરાજ પુષ્પો, વલ્ગુઓ અને ફુલોવાળાં લાળો વૃક્ષો દ્વારા પૂજાત છે, તે
વૃક્ષો જાલો, પોતાના વનસ્પતિઆવનો ત્યાગ કરવા માટે અથવા તે જાલો સ્વર્ગોદિ સદ્ગતિ
પ્રાપ્ત કરવા માટે યતુજયની ઉપાસના કરતાં ન હોય । ॥ ૧૧ ॥

એતે મિથઃ પ્રીતિપરીતચિત્તાઃ

સિદ્ધેમમુરુયા અપિ મુક્તૈશ્વરાઃ ।

તિર્યગ્મયેડપિ સ્પૃહયેવ સિદ્ધેઃ

સિદ્ધાચ્છેન્દ્રં પરિચીલયન્તિ ॥ ૧૨ ॥

પતે પ્રત્યક્ષસૂરિણા દરગોચરીક્રિયમાણાઃ નિદેહમુલ્કયાઃ કેમરિકુન્નરાદિકાઃ કર્યાન્ન-
 જીવાઃ સિદ્ધાચલેન્દ્રં પરિશીલયન્તિ સેયન્તે શત્રુજયપર્વતપુરંદરં તથા સિદ્ધો મન્વન્વાદિ-
 સિદ્ધિમાનચલેન્દ્રનામા કોઽપિ પુરુષસ્તમપિ સિદ્ધચમિત્યાપુકાઃ ભજન્તે । કિંમૂતાઃ । મિથઃ પર-
 સ્પરમાજન્મપ્રતિપદ્ધમપિ મુકં સર્વથાપિ મનોવાકાર્યસ્ત્યકં ધૈરં વિરોધો યૈઃ । અત એવ પુનઃ
 કિંમૂતાઃ । મિથોઽન્યોન્યં પ્રીત્યા સ્નેહેન પરીતં વ્યાપ્તં ચિત્તં મનો યેષામ્ । સિદ્ધાનાં તપસ્વિનાં
 ચ પ્રભાયાદિદમપિ ઘટતે । ચતુકમ્—‘સિદ્ધી સારઙ્ગશાય’ સ્પૃશતિ સુતધિયા દ્રોષિની તર્ણક
 ગોર્માર્તાંરી મૂપકાર્મ રમયતિ નકુલી વ્યાલવાલં પ્રમોદાન્ । માનદ્રો કુન્નરાદિ ષટકશિશુમયો
 પત્નિવ્રજી યથ સત્યા આર્જેન્મદ્રેપિણોઽપિ પ્રદ્યતિ સખિતાં તીર્થરાત્રપ્રભાયાત્ ॥’ इति । ઉત્પ્રેક્ષ્યન્તે—
 તિર્થરમયેઽપિ તિરચ્છામધ્યવતારે જન્મન્તિ સિદ્ધેર્માર્શસ્ય સ્પૃહયા યાઙ્ગ્યેય વ્યમન્યાપિ સેવં
 સિદ્ધેઃ કાટ્ક્ષયા ॥

અર્થોક્તિર્થ

વળી આ તીર્થમાં સિંહ, હાથી આદિ વન્ય પશુઓ પોતપોતાના બીજી વેરનો ત્યાગ
 કરીને પરસ્પરના મૈત્રીભાવને વહન કરે છે. (કહ્યું છે કે આ ગિરિરાજના પ્રભાવથી સિંહ
 મૃગબાળને પુત્રની જેમ સ્પર્શ કરે છે, વાઘજી ગાયના વછરડાને, ગિલાડી ઊંઢરને, નાગિથે
 સર્પને, હાથણી સિંહશિશુને, અને પાત્રિણી અકલીના બચ્ચાને પ્રેમપૂર્વક રમાડે છે; આ રીતે
 બીજી વેરનો ત્યાગ કરીને પરસ્પર મૈત્રીભાવથી પ્રેમપૂર્વક રહે છે.) તે પશુપક્ષીઓ ભણે
 પોતાના તિર્થચલવમાં જ શુક્તિની અંખનાથી સદ્વાચલની ઉપાસના કરતાં ન હોય ! ॥૧૨॥

ધાત્રાન્ન વિદ્યાચલચારિમત્રીઃ
 પિણ્ડીકૃતૈકત્ર દિદક્ષતેવ ।
 રત્યૂરમાનેન ગિરીન્દ્રલક્ષ્મી
 સમીક્ષમાણેન મુનીચરેણ ॥ ૧૩ ॥

શત્રુજયોર્ધરસંનિધાને શત્રુજયા
 રોવલ્લિની ન્યમાન્નિ ।

પરાંદસા સ્વં મલિનં વિમાન્ય
 પુત્રીવ જદ્ધોઃ પવિત્રું સમેતા ॥ ૧૪ ॥

મુનીચરેણ હોરમુરિણા શત્રુજયોર્ધરસ્ય વિમલાચટસ્ય સંનિધાને નમીપત્રદેશે શત્રુ-
 મયા માત્રો રોવલ્લિની નદી ન્યમાન્નિ વિશોકિત્ત્વા દટ્ટા । ઉત્પ્રેક્ષ્યન્તે—પરાંદસા સમાગતાપરણ-

સરિતિ રાત્રુજયાયાં નય્યાં વયમાં યાનીયાનાં પ્રથે પુરે ઘોટગીનાં જાલકીદાં કૃત્ત્યાનાં
મામનેદાનાં વિવિધજાનીયાનાં ચદનાં વા પોરાણાં નામરિકલોકાનાં પુરંધીણાં કામિનીનાં
પુત્રો વ્રજો વ્યવસ્થાપિતિ સ્મૃતિઃ । રંગેષવયતે—અમણાનાં નાપૂનાં અપ્યેડવનીચ્છોઃ શ્રોણીયલ્લસ્ય
શાતઃ દીપ્તયીતિચ્છવ્ય વાદ્યમ્બુતં જરણારવિન્દ્યં મમચિકીર્તુનંમલ્લકનુંમિચ્છુઃ । ‘તાવદેવ પ્રવિતિ-
પ્રદિરધુઃ’ રૂપં પ્રવિત્તયુઃ । રવિ મેવધે । વારિસુરીમયઃ કિં જલદેવનામંદોહ રવઃ ॥

અંક ૧૮

શત્રુજયીનદીનાં પ્રવાહમાં અનેક નગરનારીઓ જલકીદાં કરતી ચોલે છે. તે બધે આચાર્ય-
દેવના અવલોકનને નમસ્કાર કરવા માટે અ પેલી જલદેવીઓને સમુદ્ર ન દેવા । ૧૭ ॥

પતિવ્રતાર્પીધર્માર્પિમર્ત્તુડયેતિ
કૌતીનીમપાદિકીર્તુઃ ।
શત્રુજયં મેવિતુમાત્મનાગાન્મિપેણ
વસ્યા દરશોચરેવ ॥ ૧૮ ॥

વા સરિત્ત્વ માનીનિ મેવમ્બઃ । રંગેષવયતે—વદયાઃ રાત્રુજયાયાં નય્યાં મિપેણ કાલદેવ
આગમનાં સ્વચ્છીયલ્લસ્ય રાત્રુજયં મદાનીનાંધિરાજં મેવિતું દરશોચરા ગત્તા રવાગારાગતા ।
દિ વર્તુમિચ્છુઃ । રૂપમુના મદારેણ વીત્રીમં સ્વચ્છીયાવવાદ્યમ્ । ‘જનમવાદ્યુકૌતીને વિતામં
વચ્છીયતા’ રૂપિ દૈવ્યામ્ । જગાવિતીર્તુઃ તિરાવર્તુમિચ્છુઃ । રૂપિ કિમ્ । સ્વકાલં વિતા પર
પુમાં મં મમતા નયમા વાચેન ર્વં ડવિ કલ્પાનિદવિ ન કામયતે રૂપિ ત્વા પતિરેવ પ્રને તતી-
ત્વચ્છવજ્જકો તિયમઃ રીઝ વસ્યાઃ નાપતિવ્રતા સતી રૂપવતોડવિ સાર્ધાજ્ઞહારિવાવંતીતોડવિ
અનિદ્રમાધિવધેન સ્વશિરસ્વારોવિનાગિ મગ્ધાકિની રૂપચરઃ રાધુઃ વાધિઃ સમુદ્રઃ પતત્તાણં
મર્ત્તુડયં વલ્લમલ્લકં ચસ્યાઃ ના દ્વયોઃ પુરુષયોઃ પાર્થ્ય વા પતિના વ્રજતિ ત્વા અસતી રૂપમિ-
ચ્છાવિવેચ મયનિ ત્વા સતી મર્ત્તુનાગિ ઓચયતે । અથ રૂપચરં મિશુકં મુસ્ત્યાસમુદ્રં રમ્નાકરં
મજ્જતે । તદિવં પુંઘલી યત્ત ન પતિવ્રતા રૂપિ સ્વચ્છીદાં તિરાવર્તુમ્ ॥

અંક ૧૮

શત્રુજયીનદીનાં બદાને તીર્થાધિરાજની ઉપાસના કરવા માટે બધે ગંગાનદી આવી
ન દેવા । ગંગા, સ્વયં પતિવ્રતા સતી દેવા છતાં પણ બિશુક ઇશ્વરને ત્યાગ કરીને
સમુદ્રને સેવે છે. તેથી ‘ઈશ્વર અને અમુક બે પતિ કરવાથી ગંગા સતી નહીં’ પરંતુ અસતી
દિ. ૧૦ સી. ૧૮

દિદક્ષ્યા પ્રદુમિક્તયેવ પયઃસુરીભિઃ જલદેવતાભિઃ પ્રકટીકૃતાનિ જનલોચનગોચરાણિ મિત્ર-
તાનિ સ્મિતાનિ વિકસિતાનિ નેશાણિ નયનાન્યેષ પટપ્રાણિ દ્યુત્યાનિ યેષુ તાદૃશાનિ સ્વપદ્માનિ
નિજમુખાનીય ॥

સંક્ષેપકાર્થ

શત્રુજયીનદીમાં કમલો શોભે ૩. તે બાજુ પ્રમાણુતીત માહાત્મ્યવાળા શત્રુજયપરંતે
ભેવા માટે વિસ્તર પત્રોરૂપી નેત્રોવાળા જલદેવતાનાં મુખે પ્રગટ થયાં ન હોય ! ॥ ૧૫ ॥

નેત્રવપરં તીર્થમુદેતિ મુક્તિક્ષેત્રં

ત્રિલોકયામપિ તત્સમીપે ।

શત્રુજયાસિન્ધુમિપેણ રેણાચિરુપાસ-

યેતીવ કૃતા વિધાત્રા ॥ ૧૬ ॥

ત્રિલોકયાં જગત્રયે રૂઢક રૂઢક શત્રુજયશીલસદૃશ મુક્તિક્ષેત્રં મોક્ષગમનસ્થાનં નામ
હયાનપૂર્વકાનન્તાનન્તકોટિકોટિમિતતીર્થંદુર્ગણધરસાધુશૃદ્ધમેધિના સિદ્ધિસાધનપદ્ય જગ-
તીર્થમનાદવિષધં નેત્રોદેતિ જાગર્તિ । વિષયતે રૂપયઃ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—રૂપમુના પ્રકારેનાચિરુપાસના
અર્થાજગત્પુર આશયામુમિચ્છયેષ વિધાત્રા વિશ્વસૃષ્ટિકર્તા તસ્ય શત્રુજયસ્ય સમીપે પાર્શ્વ-
પ્રદેશે શત્રુજયા નામ સિન્ધુસ્તસ્યા મિપેણ કપટેન રેણા કૃતા વિહિતેય । પનસ્ય મુરવમારં
કિમપિ તીર્થં નાસ્તીત્યતોડયમેવ રેણામાકૃ । તસ્માદસ્ય પાર્શ્વે શત્રુજયા સરિદ્ધા રેણ-
કૃતાસ્તીત્યર્થઃ ॥

સંક્ષેપકાર્થ

‘ત્રણે જગતમાં શત્રુજયતીર્થસમાન, અનંતાનંત તીર્થ’કરે, ગણધરે અને મુનીશરેને
મુક્તિના સાધનરૂપ મુક્તિક્ષેત્ર અન્ય કોઈ સ્થળે નથી,’ આ પ્રમાણે ત્રણે લોકમાં ભરે
કરેવા માટે બાજુ પ્રમાણે શત્રુજયી નદીના બહાને ‘રેણા’ દેરી ન હોય ! ॥ ૧૬ ॥

પયઃપ્રવહીતદનેકપીઘૂરંધ્રિપૂત્રઃ

ગરિતિ વ્યરાત્ ॥

નનધિર્ગર્ભિઃ શ્રમનારનાન્દોઃ

પાદામ્બુનં વારિમુરીમરઃ ક્ષિપ્ત ॥ ૧૭ ॥

દિદક્ષયા પ્રપ્તમિચ્છયેષ પયઃસુતીભિઃ જલદેવતાભિઃ પ્રકટીકૃતાનિ જનલોચનગોચરાણિ નિર્મિ-
તાનિ સ્મિતાનિ વિકસિતાનિ નેત્રાણિ નયનાન્યેષ પત્રાણિ દ્વ્યાનિ ચેયુ તાદૃશાનિ સ્વપદતરિ
નિજમુગ્ધાનીય ॥

અંશોઽર્થ

શત્રુજયીનદીમાં કમલો શોભે ૩. તે જાણે પ્રમાણાતીત માહાત્મ્યવાળા શત્રુજયપરવતે
જેવા માટે વિશ્વેશ્વર પત્રોરૂપી નેત્રોવાળા જલદેવતાનાં બુધો પ્રગટ થયાં ન હોય ! ॥ ૧૬ ॥

નેદ્યપરં તીર્થમુદેતિ મુક્તિક્ષેત્રં
ત્રિલોચયામપિ તત્સમીપે ।
શત્રુજયાસિન્ધુમિપેણ રેણાચિહ્નયાસ-
યેતીવ કૃતા વિધાત્રા ॥ ૧૬ ॥

ત્રિલોકયાં જગત્રયે રૂઢક રૂઢશં શત્રુજયશીલસદૃશં મુક્તિક્ષેત્રં મોક્ષગમનસ્થાનં નામ
હવાનપૂર્યકાનસ્તાનગતકોટિકોટિમિતતીર્થકુદગણધરસાધુશૃદ્ધમેધિના સિદ્ધિસાધનપદમ અવ-
તીર્થમનાદરિધ્યં નૈવોદેતિ જાગર્તિ । વિષયે રૂઢયર્થઃ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—રૂઢયમુના પ્રકારેનાચિહ્નયામવા
અર્થાંજગત્રપુર આવયાતુમિચ્છયેષ વિધાત્રા ત્રિશ્વસૃષ્ટિકર્તા તસ્ય શત્રુજયસ્ય સમીપે પાર્શ્વે
પ્રદેસે શત્રુજયા નામ સિન્ધુસ્પન્ધ્યા મિપેણ કપટેન દેવા કૃતા વિદિતેષ । પતસ્ય મુલ્યમાત્રં
કિમપિ તીર્થ નાસ્તીત્યતોડયમેષ દેવામાકૃ । તસ્માદસ્ય પાર્શ્વે શત્રુજયા સરિદ્ધા રેણ
જનાસ્તીત્યર્થઃ ॥

અંશોઽર્થ

‘ત્રણે જગતમાં શત્રુજયતીર્થસમાન, અનંતાનંત તીર્થ’કરો, ગણધરો અને મુનીશરોને
મુક્તિના સાધનરૂપ મુક્તિક્ષેત્ર અન્ય કોઈ સ્થળે નથી,’ આ પ્રમાણે ત્રણે લોકમાં જાહેર
કરવા માટે જાણે પ્રમાણે શત્રુજયી નદીના બહાને ‘રેણા’ દોરી ન હોય ! ॥ ૧૬ ॥

પપઃપ્રવક્રીઢદનેકપોરપૂરંધ્રિપુત્રઃ
મરિતિ વ્યગજન્ ।
નમશ્ચક્રીનુંઃ શ્રમણાવર્તન્દોઃ
પાદામ્બુજં વાગ્મુરીમરઃ ક્રિમ્ ॥ ૧૭ ॥

સરિતિ શત્રુજયાયાં નય્યાં વયસાં પાનીયાનાં ધ્રુવે પૂરે કોટગ્તીનાં જલક્રોડાં કુર્ધાળા-
નામનેશાનાં વિવિધજાતીયાનાં ઘટનાં યા પૌરાણાં નાગરિકઓકાનાં પુરંધ્રીયાં કામિનીનાં
પુત્રો મત્રો સ્વરામત્રાતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—ધમણનાં સાધૂનાં મધ્યેડવનીન્દોઃ ક્ષોણીષઘ્નસ્ય
રાક્ષાઃ હીરસુરીશ્ચરસ્ય પાદામ્બુજં ચરણારવિન્દં નમચ્ચિકીર્ણનમસ્કર્તુમિચ્છુઃ । 'તાવદેવ દ્રપદિ-
ન્દ્રદિદ્રુઃ' રન્દ્રં દ્રટુમિચ્છુઃ ।તિ નેપથે । ચારિતુરીમગઃ કિં જલદેવતાસંદોહ રથ ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુજયીનદીના પ્રવાહમાં અનેક નગરનારીઓ જલક્રોડ કરતી શેણે છે. તે બધે આશ્વાયે-
રેવના અલ્પકમલને નમસ્કાર કરવા માટે અ.વેલી જલદેવીઓનો સમૂહ ન હોય । ॥ ૧૭ ॥

પતિવ્રતાપીયરવાર્ધિર્મર્ત્તદ્વયેતિ
કૌલીનમપાદિકીર્ણુઃ ।
શત્રુજયં સેવિતુમાત્મનાગાન્મિપેણ
યસ્યા હરશેલરેવ ॥ ૧૮ ॥

યા સરિત્ ભારીતિ મંયગ્ધઃ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—યસ્યાઃ શત્રુજયાયા નય્યાં મિપેણ કપટેન
આરમ્ભા સ્વકીયરૂપેણેષ શત્રુજયં મહાતીર્થાધિરાજં સેવિતુ હરશેલરા ગજા રૂયાગારાગતઃ ।
કિં કર્તુમિચ્છુઃ । રત્યમુના પ્રકારેણ કૌલીનં સ્વકીયાવવાદમ્ । 'જનપ્રવાદઃકૌલીનં વિગાર્ન
ઘષ્ણનીપતા' રિતિ દ્વૈષ્યામ । અપાચિકીર્ણુઃ નિરાકર્તુમિચ્છુઃ । રિતિ કિમ્ । સ્વકાર્ણં વિતા પર
પુર્માંસં મનસા ઘષ્ણતા કાયેન સ્થેડવિ કદાચિદપિ ન કામયતે રિતિ સા પતિરેવ વ્રતં સતી-
ત્વસ્યજ્ઞકો નિયમઃ ક્રોધે યસ્યાઃ સા પતિવ્રતા સતી રૂદ્રવતોડવિ સાર્ધાજ્ઞહારિપાર્વતીતાંડવિ
અતિપ્રેમાધિવચેન સ્વશિરસ્વારોપિતાપિ મન્દાકિની રૂંચરઃ રાંધુઃ વાર્ધિઃ સમુદ્રઃ પતહ્નસ્રણં
મર્ત્તદ્વયં યહ્નમદ્વર્ગ યસ્યાઃ સા દ્વયોઃ પુરુષયોઃ પાર્શ્વે યા યજિતા વ્રજતિ સા અસતી વ્યગ્રિ-
ચારિણ્યેય ભવતિ સા સતી સર્વથાપિ નોચયતે । અથ રૂંચરં મિશુકં મુક્ત્વા સમુદ્રં રત્નાકારં
મતતે । તદિયં પુંચલી વય ન પતિવ્રતા રિતિ સ્વચિન્દાં નિરાકર્તુમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુજયીનદીના જહાને તીર્થાધિસાજની ઉપાસના કરવા માટે બધે ગંગાનદી આવી
ન હોય । ગંગા, સ્વયં પતિવ્રતા સતી હોવા છતાં પણ લિહુક ઇશ્વરનો ત્યાગ કરીને
સમુદ્રને સેવે છે. તેથી 'ઇશ્વર અને સમુદ્ર બે પતિ કરવાથી ગંગા સતી નહીં' પરંતુ અસતી.
દિ. સૌ. ૧૮

मनीषुः साधुसुधाकरः सूरिः तां शत्रुंजयानाञ्च नदीमुत्तीर्णवान् 'यकं' पारं जने ह्यनं
 इति निद्रास्योक्तयिधिना उत्ततार । क इव । चक्रपाणिरिव । यथा नारायणो धानुहीवत्-
 मरुतस्यमण्डनामरुकाभिधराजधानीनायकं पाण्डुवायोपनिपुत्रकलत्रापङ्कटारुमधनमिहोप-
 पन्नोत्तरावृत्तिरपि परिभूय द्रौपदीं चादाय पद्मभी रथेः सुस्मिन्सुराणुभावाप्लवगागोचरा-
 नगाद्य पूर्वालोकापाण्डवप्रतिहतपहनाभायास्सुराणां सिन्धुं देवगदीं गङ्गां स्वयमुत्तरां च ।
 अत्रागमनिधेः किमपि प्रयोजनं न, किं तु केवलं नमुत्तरणमेवोपमानम् । य पुनः सूरिरी-
 पतिवत्या ईशोपनिगीपनिक्रमणस्य कृते कार्याय तदे शत्रुंजयमस्तिरे भ्रूणभ्रजमात्रं निवृत्ति-
 वन्द्येयमे—यस्मिन्नाजि पापानि हन्तीति कस्मप्यशी शत्रुंजयां व्रतं ह्यगोचरी इदं भ्रूणं नमि-
 चानिव । यतः सा पापहन्त्री तनस्तद्दर्शनमप्यवर्जितमिषया पापप्रहृतनोद्यतानां यतीनाम्पु-
 विनमेव दुरितपातसाधनत्वादिति ॥

श्लो३३ार्थ

येन विष्णुमे नमानदीनं पारं करी क्षणी (धानुहीपांडना भरतक्षेत्रमां रडेक्षी अपरा-
 नदीनेः सः ॥ पक्षोत्तर पांडयेनी पत्नी द्रौपदीतुं क्षरणं करीने लब्धं अभेदे. त्वारे विष्णुमे
 ना. किं ह्यु ३५ करीने पक्षोत्तर राजने। पञ्चमय करी, द्रौपदीने छंडापीने पांडयेने सो-
 दनी. ते पक्षी क्षत्रयुधमुद्रना अधिष्ठापक सुस्थिरहेवना प्रभावशी छ रथेः वडे क्षत्रयुधमुद्रने
 पार करीने पांडयेः ओडकः पाछा आशी गया क्षणा, वाक्षनना अभावे कृष्णे येन-
 कुलमे. वडे नमानदी पार करी क्षणी) तेन आयाथांहेवे शत्रुंजयीनदीने पार करी. अयं
 नदी क्षीयां, त्व. २ ७. ४ धियांयिद्री क्षिया करेवः भाटे नदीछांडे क्षिया रक्षा. ने लब्धे पांडने
 न-४ करेव. ती शत्रुंजयीनदीने क्षत्रयुधरे ओडः भाटे क्षिया रक्षा न डे. ५ । ॥ २३ ॥

पुनःमनःशङ्कमात्रप्रियाप्यहन्नाप्यतमाप्यतायेः ।

वदन्वजस्वीरमनिष्वजन्ममर्तोर्नुनेरुन्ननरुज्जेष ॥ २३ ॥

वदन्वजस्वीरमनिष्वजन्ममर्तोर्नुनेरुन्ननरुज्जेष ।

वदन्वजस्वीरमनिष्वजन्ममर्तोर्नुनेरुन्ननरुज्जेष ॥ २४ ॥

पुनःमनःशङ्कमात्रप्रियाप्यहन्नाप्यतमाप्यतायेः ।
 वदन्वजस्वीरमनिष्वजन्ममर्तोर्नुनेरुन्ननरुज्जेष ॥ २३ ॥
 वदन्वजस्वीरमनिष्वजन्ममर्तोर्नुनेरुन्ननरुज्जेष ॥ २४ ॥

દુર્જેષુ પ્રસિદ્ધાઃ । દક્ષિર્નદિદિગ્ ચ રાજનાના અપિ ધર્મગ્નિ યેવાં યયૈઃ પુસ્તકાનિ લિખયન્તે
તેઃતથા હરદયગીતા ધારાહરઃશ્ચ ધુમીહરઃશ્ચ ચ । દ્વયે અપિ અમૃદિગ્નમકે ધોતાઃ સર્ગિત ।
તમ્સીતાઃ પ્રસિદ્ધાઃ । મહા નિઃશ્વેષ વિશુદ્ધયેન 'નોંઠદા' इति પ્રસિદ્ધેન વર્તન્તે યાસ્તાદ્વયઃ,
સ્મ્યુ રવામકલાઃ પ્રસિદ્ધાઃ । અથ તા નિઃશ્વતસ્તુષ્ઠિઃ સદિત્તેઃ સર્ગાં દેવદારવઃ । અનુનાઃ
શાષ્ઠે દેવવિદોષે વાનુદગમીષે ચ પ્રસિદ્ધાઃ તેઃ, તથા અજ્ઞતા ગૃહસંશોધાઃ, વજ્રદા યાત્રીતાઃ,
મતા વજ્રેશ્વરઃ અશોકા' જેમરા મામદેવરા યનેવૃદ્ધિર્વાં દાનુજવા સરિત્ કપાલવતે સર્વેશ્વાર્ય
સેવ્યતે । દિપ્તયા । વાલગ્નિ ત્રેકોઽવધોદવર્તીનિ સર્વજાતીયાનિ વા સમમામખીલિનાનિ
કામિનાનિ તેર્વાં દાતે દમ્બુલે દશા વૃણતા । કામિનકામધેનુરિશ્વર્યઃ । કામ્યેશ્વરતે—કારમ-
શુભેષુ વિષયે ક્ષયઃનાશવાવાઃ જગદ્ગમ્યાવશ્ય સ્યુદવા શાઠ્યયા ગૃહસ્થોઃ ભંજેશ્વરતે । કામિ-
નકામનુષાં દાનુજર્વાં ભર્ગિતિ' ભંજેશ્વર વચ' હમ્બુલસમાય' મતામ હતીચ્ચતૈવ ॥ પુનમમ ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુજ્ઞપીનદીના કિનારે રહેતાં રણાણ, સહાર, ઈંધુ, સાણ, રાવણ, દંતાણ, તમાણ
લાણ, જંખીર, લીમણ, અંજન, વંભુડ અથોહ, નામદેશર અને વડગૃહ આદિ લાખો
ગૃહો મટે ત્રણે તોહના છયોને મંત્રોવાણિત આપનારી શત્રુજ્ઞપીનદી ત્રણે કાળ સેવાય છે.
તે ગૃહો બંધે સ્વયં ૪૪૫ગૃહરૂપે બનવાની દંષ્ટાથી કામપેનુ જેવી શત્રુજ્ઞપીનદીની ઉપાસના
કરતાં ન દોષ । ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥

કદા પુનર્દર્શનમમ્ય માત્રિ

ધ્યાયન્નિદં સ્ત્રીયદ્દદા શુનીન્દુઃ ।

તીર્થં સ તીર્થેન્નમિત પ્રણમ્ય

પથિ પ્રતસ્યે પ્રથિતાવદાતઃ ॥ ૨૫ ॥

ન મુનિદીર્ઘમૂર્તિસ્ત્રીયેશો નિભમિત્ય દાનુજવાત્રિ પ્રણમ્ય જગદ્ગદિતકુદ્મસીહતકર
જમથો જમ્બુલ્લય પતિ ક્રોધોદગ્નપુરપદ્મતો પ્રતસ્યે પ્રથવાણ । સ કિલ્લક્ષણઃ । પ્રથિતો જાત-
ક્રિષ્ણાનોડવદાતઃ મહાશ્વરમાદિમનિષોધનચ્છર્ણ ચરિતં ચમ્ય । સ કિં કુર્વેન । હદમગ્રેષ
વતે પ્રોક્ત્યમાનદેનમ્બદ્દદા નિજામનના ધ્યાયન ચિન્તયન । હદં કિમ્ । યદસ્ય તીર્થાધિરાત્તસ્ય
પુનર્દિનીયવાત' કરા કમિત્કાલે મમ દર્શનમવલોકનમ્ । યાત્રા હમ્બઃ । યાપિ મવિષ્યતિ ॥

શ્લોકાર્થ

વિશ્વવિખ્યાત ચરિતવાળા આચાર્યદેવ તીર્થ'કરભગવંતની જેમ તીર્થાધિરાજને વારંવાર
નામસ્કાર કરના અને 'દ્વયે ક્રૂરીણી આ તીર્થ'દર્શનનો લાભ કયારે મલશે ?' આ પ્રમાણે
મનમાં ચિંતન કરના, તેમણે દીવળ'કરના માળે' વિહાર કર્યો ॥ ૨૫ ॥

मेरुनिव कापि सुवर्णवर्णान्कुत्रापि
रौप्यानिव शर्वशैलान् ।

अप्याश्मगर्भानिव विन्ध्यभूधान्सिद्धा-
द्रिकूटानपि दृष्टवान्सः ॥ २६ ॥

पथि मार्गे सिद्धाद्रेः पुण्डरीकपथस्य कूटान् शिखराणि । कूटशब्दः पुंनपुंसकविवक्षितो ।
यथा—‘ध्वजमलयजकूटाः कालकूटारकूटो’ इति जिज्ञानुशासने । दृष्टवाग्दृश्यति स्म । किमुक्तं
कूटान् । कापि कुत्रापि प्रदेशे सुवर्णैः शोभनवर्णैर्वर्णयान् वर्णनीयान् । कानिच । मेरुनिव ।
मेरुवः किभूताः । सुवर्णैः काञ्चनैः वर्णयः प्रशस्थाः । पुनः कुत्रापि स्थाने रौप्यान् दृष्टवान्निवे
रौप्याः । रजतमयानित्यर्थः । कानिच । शर्वशैलानिव । यथा कैलाशाः कलधौतस्वरूपा भवन्ति ।
‘रजताद्रिस्तु कैलाशः’ इति दृष्टव्यम् । अपि पुनः कचन भूभागे आश्मगर्भान् अश्मगर्भान्
दृष्टव्यमणीनामिमे । मरकतमणिमयानित्यर्थः । कानिच । विन्ध्यभूधानिव । विन्ध्योपमानं
इयामवर्णयत्वात् । इयामनीलवर्णयोः शास्त्रेष्वेकमेव दृश्यते । यथा—‘नीली विनीलं नमः’ ।
तथा—‘जसतशुकंतिकदृष्टसिजिद्ध । सोदृष्ट फणमणिकिरणालिद्ध नैत्रयजलद्वरतद्विद्व-
लंछित ॥’ इति । अत्र पार्श्वनाथो मरकतवर्णः, जलधरः इयामवर्णः, अनयोदयमेवोपमानता
जाता इति ॥ इति शकुन्तलपरिसरभूयं विहायामे प्रस्थानम् ॥

श्लोकाथ

शेडनी नेम डोर्ध सुवर्णभय, कैलासनी नेम डोर्ध इष्यभय अने विन्ध्यायलनी नेम
डोर्ध भरकलभभक्षिय जेवा रस्ताभां आवता शकुन्तलपर्वतनां शिखराने नेना आवाधरे
आगण विहार कर्यो ॥ २६ ॥

कुत्रापि वन्धूनिव नन्दनस्य निकृञ्जपुद्गान्मुमनोभिरामान् ।
वैष्णोरिव व्योमपयोधिपत्न्याः कूलंकपाः कापि विगृह्यवारः ॥ २७ ॥

इवात्मदर्शान्धरणीन्दिरायाः क्वचित्ताकांश्च पयःप्रपूर्णान् ।
मित्राणि सुत्रामपुरः किमत्र श्रीवासवेदमानि पुनः पुराणि ॥ २८ ॥

हृत्प्रेक्षितामाकलयद्भिरात्मावतंसतां नेतुमिदं पदान्जम् ।
धादैरियानेकजनैः प्रणम्यमानः स पश्यन्पुरतोऽजिहीत ॥ २९ ॥

स प्रभुः सूरिः पुनः शकुन्तलाद्रिकूटानि निमुञ्चयामेनमार्गे अतिहीन । ‘ओहाहू नरो’
प्रायुः । अयनप्रयोगः । गच्छति स्म प्रचलितवान् । स किं प्रियमाणः । आद्रेः आवाधेरिषा

मेरेनिविधनानीयेवदुमिषां जनिः सीमापुत्राष्टमभिर्बोदेः प्रजापदायो जन्मिदमजा ।
 जनेः किं कुर्वतिः । इत्येता उपपन्ना अन्त्येषामिति इत्येतिन उपपन्नाचमन्तेनां धात्री इत्येतिना
 भीष्मस्यम् । 'रजराजकोभ्रण्डे आपदावरासीदन्त्येषांभ्रण्डिके' इति ईश्याम् । अचक्रवर्तिवि-
 प्राणेः । किं कर्तुम् । इदं पदार्थं कृत्रियणावित्प्रमादमनः स्वयम् अर्थादमनके अर्थमनो
 शोभारथं जेतुं यापयितुम् । पुनः न किं कुर्वन् । पश्यन्निचोचयन् । वादः । कुत्राणि प्रदेरी
 निवृत्तपुत्रान् यत्प्रवरात् । उपदेवपते- अन्त्यस्य अन्त्यादिद्वितीयमेतत्प्रापयितुमवयववत्
 वापुर् लोद्वान् इव । लघुप्राप्तिस्यर्थः । विभुनाम् । लुप्तमोमिद्विधितापिपुत्रुमैरिजामात्र
 हेतुम समुत्पन्नम् । पुनः हावि भूमिधामे कृत्स्नताः अमङ्गलपुत्रपुत्रसङ्गममाहावकचम-
 रण्यः पुरंदोनित्यातिनवरीभ्रण्डिनीः पश्यन् । उपदेवपते- एकोमपचोधिगन्ताः अन्त्यापदाः
 मङ्गलाया ऐलीः प्रजादानिव । 'प्रजादः पुनरोद्यः स्वाडेनीधारावच्छ' इति ईश्याम् । विभुनाः ।
 विशुद्धवाराः विशुद्धं निमज्जयन्त्यन्तं न याः पानीयं यस्याम् । पुनः वादः । अन्त्याम् लोचरानि
 पश्यन् । उपदेवपते- धरणीदिवाया भूमिधिय आम्भरादानीत्येतानिव । विभुनाम् । पचोधिः
 पानीयं । यवपेण कण्डं याचयुजानि निधेयुषाम् । पुनः वादि पुत्रानि मग्नानि पश्यन् ।
 उपदेवपते- अत्र मेदिनीमण्डले गौगपुत्रण्डले वा लुप्तमपुत्र इत्यन्त्यापदाप्रवरायाः मित्रा-
 नीव । विभुनाम् पुत्रानि । भीष्मस्येवमात्रि भीजां धनधाम्यादिकस्वीजां शिवो दितिदिवाया
 वा वागाने निधमनकृते अग्निदानीव ॥ विमिचिचोचयम् ॥

॥श्लो॥

शोचिष्यामिभो अद्य साधुत्वं नन्दनचनम् । अमुमे । ऐव तेरा धने । दश वनकुलेने ऐव,
 अद्य आशायनमानो अवाह्म दोष तेरी नहीमेने ऐव, पूर्युषी लक्ष्मीना अ मिका ऐव
 तेरा निभंत लक्ष्मी पविष्युं शरीरेशोने ऐव, अद्य वनप्रतीना मिरे ऐव अथवा अद्य
 लक्ष्मीने वक्षवा भाटेनं अदिरे दोष तेरा नजरेने ऐव । तेमच अ व शरीरेना आम्भ
 उभयते पैताना अमङ्गल पैतानावने इत्येता अद्या अन्त्यापुत्रेभ्यः । ये नवरात्र
 शीता आशायदेव आम्भ विद्वान् ऐव । ॥ १७ ॥ ३० ॥ ३१ ॥

अन्त्यापदाप्रवरायाः मित्रा

पचो धिनी न योदः ।

अन्त्यापदाप्रवरायाः मित्रा

विभुनां पुत्रानाम् ॥ ३० ॥

અથરજાં લઘુભગિનીમિવ । કિં કૃત્યા । કમલ્લવી ચરણયુગલી । ‘ઉચ્ચે રાજ્યમદ્વાનાન્કરિ
 યલુપમલક્ષાલનાત, તામસાનામુચ્છેદાત, ત્રિદશપતિકરસ્પર્શનાત્, દર્શનસ્ય । હેતુત્વાત, સસ્ય
 સ્વર્ણાણુદયફલપદસ્યજનજ્ઞાનમૃત્વાત ધત્તે નાભેયદેવપ્રમુષદયુગલીગૌરવં ગૌરિવેદ ॥’ इति श्रीसोम-
 सुन्दरसुरिकृतस्तव्ये युगलीशब्दः । तथा यच्चङ्क्रमणं चन्दन तस्य क्रमेण परिपाठना मां
 पद्यानमतिप्रम्योल्लङ्घ्य ॥ इति मार्गोल्लङ्घनम् ॥

શ્લોકાર્થ

અરણ્યયુગલ વડે અનુક્રમે મ.ગે’ આગળે વધતા આચાર્યદેવે જાણે કુળેશની નત્રી
 અલક્ષાપુરીની લઘુભગિની ન હોય, તેવી દીવ અને ઉનાની મધ્યમાં આવેલી ‘અજરા’ નત્રીને
 પવિત્ર કરી. ॥ ૩૦ ॥

તત્રાજયોર્વીરમણસ્ય પિણ્ડીમવચસઃ

કિં સસિજિત્વરશ્ચિ ।

સુરીન્દુરાલોકયતિ સ્મ ચૈત્યમ-

ચિન્ત્યમાહાત્મ્યાજિનાક્રિતાઙ્ગમ્ ॥ ૩૧ ॥

સુરીન્દુર્હાસુરિસોમઃ તત્રાજયપુત્રે ચેત્ત્વ’ પ્રાપ્તાદ્માલોકયતિ સ્મ દર્શા । કિં
 ચૈત્યમ્ । અચિન્ત્યં ચિન્તયિતુમશક્યં વિચારગોચરાતીતં માહાત્મ્યં પ્રભાષો यस્ય તાણેન
 જિજ્ઞેનાજયપાર્શ્વનાથપ્રતિમારૂપેન અર્હેના અદ્વિતે કલ્પિત ઉગ્મજ્ઞો મઃયં यस્ય તત્ । ઉગ્રેશ્વરે-
 ચૈત્યમ્ । અજયો નામા ઉર્ચાર્મણો રાજા દશરથનૃપસ્ય જનકસ્યસ્ય । ‘અપુતાજયમૃગાલમાદેવ
 યમિહાગતા’ इति शत्रुजयमाहात्म्ये । पिण्डीमवन्पिण्डतां प्राप्नुयवचसः किं कीमिरिय । કિં
 વચઃ । શશિનઘ્નપ્રસ્ય જિત્રવરી જવનશીશા શ્રીઃ પ્રયેતિમન્દશ્મીયૈસ્ય ॥

શ્લોકાર્થ

ત્યાં આચાર્યદેવે અચિન્ત્ય મહિમાવાળા અજરાપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ જેના મધ્યમાં
 ઉ તેના જિજ્ઞાસાદને જોયો, તે જાણે દશરથરાજાના પિતા અજયપાળનો ચન્દ્રની શોભને
 છતી લે તેનો પિંડરૂપે અનેલો ઉગ્રેશ્વર યશ ન હોય ! ॥ ૩૧ ॥

પ્રોત્પા પ્રણત્યાજયપાર્શ્વમત્રામિષ્ટત્ય શ્વારિરિવ પ્રતીન્દુઃ ।

મહીર્તંપન્કૃવાપ્યુપવિઙ્ય તસ્ય માદાન્મ્યમિન્યદ્રમૃનાં પુરસ્નાત્ ॥ ૩૨ ॥

મતીન્દુષાંચંચમધ્વમ્માઃ છરિઃ કૃપાપિ ક્રુપાપિ સ્થાને તદ્દેવશૃદ્ધયદ્વિધેર્મશાસ્ત્રાપામુપવિશ્યા
સિત્થા અક્ષુન્નાં ખયિકજન્તુનાં પુરસ્નાદમે દત્તપમુના પ્રકારેણામે વચ્ચમાર્ણ તથાજ્ઞપાશ્વ-
નાથચિમ્પસ્ય માદામ્યં પ્રમાયમકીર્તેયન વિસ્તારયતિ સ્ત । 'કીર્તેણ યન્નામિ વિસ્તારે' इति
ધાતુઃ । ઉત્તપાન । કિં જ્ઞાયા । અથ માનન્તે પ્રીત્યા પ્રમોદેત । 'મુત્પ્રીત્યામોદનંમદા ।
આનન્દાનન્દ્યુ' इति હૈમ્યામ્ । અત્યવપાર્શ્વમત્તપાશ્વેનાથમતિમાં પ્રજ-ય નમસ્કૃત્ય । ક્યથ-
સ્થિતચિકમ્પાગ્મિનાનિદાં પા નુદ્ધ । 'આગમ્યામત્ય પ્રજામ્ય પ્રજાત્ય' इति પ્રકિયાસીમુપામ્ । ચ
પુનઃ કિં જ્ઞાયા । અભિદૃશ્ય સ્તુત્યા । ક દ્વ । યુગારિચ । યથા દુઃખઃ સુખઃ સ્તવાદિના મિત
સીતિ ॥

શ્લોકાર્થ

આપાથ'દેવે અભરાપાશ્વ'નાથને અક્રિપૂર્વક પ્રજામ કરીને અને ઇન્દ્રની જેમ સ્તુતિ
કરીને સિતચેત્યની બહાર ધર્મશાળામાં બેસીને અપ્યછનોની આગળ પ્રજા પ્રભાવ થી
અભરાપાશ્વ'નાથને અહિમા વળંબેા. ॥ ૩૨ ॥

કશ્ચિન્મહેષ્વો વ્યવર્ત્તુમશ્ચિમધ્યાધ્વના પ્રાસ્થિત સાગરાહઃ ।

વજ્રાસ્ત્વત્ર પુત્રી જલવેર્નિમાલ્ય શૃદ્ધામ્યદં તામિતિ કિં વિતર્ક્ય ॥ ૩૩ ॥

કશ્ચિન્કોડ્યજ્ઞાતપૂર્વસ્યરૂપઃ ભાગરૂપત્યાદ્યા નામ વસ્ય તાદશો મહેષ્વ રૂપમમાણે ધનમ-
સ્તીતિ રૂપસ્તતોડ્યવધિક્કરત્વો મહેષ્વો વ્યવહારી વ્યવહર્તુમ્ । 'જહાલહીતદાનોહો લહો છોહો
વ્યવર્ત્ત' इति વચ્ચતામ્ । અધિકધનાકાહ્વા વ્યાપાર' કર્તુમશ્ચિમધ્યાધ્વના સમુદ્રાતરાલયા-
પિના માગેણ પ્રાસ્થિત પ્રસ્થિતતામ્ । સમુદ્રે યાનપાત્રે ચદનિ સ્મેત્વર્થઃ । ઉત્પ્રેવવતે—इति
કિં વિતર્ક્ય વિચારવિત્તેવ । इति કિમ્ । વજ્રામ્મોચેત્તલ્લેષ્વર્શરિરાશેઃ પુત્રી નન્દના લક્ષ્મીઃ
કવાસ્તિ કુચ મિપતે નિમાલ્ય નમ્પદ્મિરીક્ષ્ય તાં સમુદ્રસુતાં અિયમહ શૃદ્ધામિ ॥

શ્લોકાર્થ

કેાઈ 'સાગર' નામના શ્રેષ્ઠિએ વ્યાપાર કરવા માટે સમુદ્રમાર્ગે પ્રયાણ કર્યું હતું,
તે બંધે 'સમુદ્રની પુત્રી લક્ષ્મી ક્યાં છે, તેને શોધીને હું' શ્રદ્ધા કરું' ।' આ પ્રમાણે વિચારીને
બંધે સમુદ્રમાર્ગે પ્રયાણ કર્યું ન હોય । ॥ ૩૩ ॥

ક્રોધોદ્ભૂતં વ્યાલમિષોપયાન્તં પ્રહોપિતં દુષ્ટમિવાય ચણ્ડમ્ ।

સ સાગરો ભૈરવમાગરં તં દ્રષ્ટું ન દૃષ્ટ્યાપિ તદા યજ્ઞાક ॥ ૩૮ ॥

■ યાનપાપેણ સમુદ્રમધ્યે રમેતઃ સાગરનામા ક્ષયકારી ચન્દ્રા વસ્મિન્ સમયે તં મુ-
રદમગ્દમેદુરમુદિરમણ્ડલાકલિતં પ્રચણ્ડમમ્ભજનમશુભ્યત્તયઃપ્રગટ્પતિદિગતતુષ્ટારજ્ઞાનં
ભૈરવં ધયાયત્ સાગર સમુદ્રં દૃષ્ટ્યાપિ લોચનેનાપિ પ્રપ્તું વિલોકયિતું ન શશાક નૈવ સમર્થો
યમુષઃ કમિયઃ । વ્યાલમિયઃ । યથા ક્રોધેન કોપારોપેન કૃત્યા ઉદ્ભતમુગ્ધકં સુમટકોટ્યાપિ
કલયિતુમાક્રમિતુમશયં તથા ઉપયાત્ સંમુદ્રમાગચ્છન્નં વ્યાલં દુષ્ટગત્તં 'યુતી' તિ
પ્રસિદ્ધમ્ । અથ તા પૂર્વોક્તિયોગેણવિદિષ્ટં મારદિકરણિ કદયિતુમશયં દુષ્ટમપેમિત્ । અથ
વા ચર્યજીઘૈરાક્રમિતુમશયં દગાપદમિત્ । અથ તા વિષ્ણુકલ્યાણાદિભિરનાકલનીયં શરભમિત્ । 'વ્યાલો દુષ્ટગત્તે સર્વે
વળે દગાપદમિત્તયોઃ' કવ્યનેકાંઠઃ । અથ પુનઃ કમિયઃ । પ્રહોપિતં કેનાપિ પ્રકારેણ પ્રહોપિતં
મહાકોપં પ્રાપિતત્ । તથા ચણ્ડં દુષ્ટાશયં મુર્દમિત્તં વા દુષ્ટં મુર્જનમિત્ ॥

શ્લોકાર્થ

સામે આવતા કોધાતુર બનેલા મહોન્મત્ત હાથીની જેમ, અથવા હુઠ સર્પની જેમ
અથવા કોધાતુર બનેલા હુઠ'નની જેમ અથ'કર સાગર સાગ શ્રેષ્ઠિને ભેવા માટે પશુ હુઠાચ
બની ગયો. અર્થાત્ તે અવસરે સમુદ્ર દુરાવલોકનીય બની ગયો. ॥ ૩૮ ॥

સંવર્તવત્તત્ર તદા સ્વપોતલોકસયં પ્રેક્ષિતુમક્ષમઃ સન્ ।

ચિલાસવાપ્યામિવ વાર્ધિમધ્યે યાવત્સ શ્રમ્પાં પ્રગુણઃ પ્રદત્તે ॥ ૩૯ ॥

■ સાગરશ્રેષ્ઠી યાત્રત યાત્રપ્રમાણેન સમયેન પ્રગુણ ઉત્પાદધાન સન્ યદ્વાપચ્છલસંવરજેન
વદ્ધવચ્છો યા વાર્ધિમધ્યે સમુદ્રાન્તઃ શ્રમ્પાં મેપાતપાટયમ્ । જલે નિપતનમિત્યર્થઃ । પ્રદત્તે ।
કસ્યામિત્ । ચિલામવાપ્યામિવ । યથા કશિજ્જલકેન્દ્રિકરણપ્રવણઃ ક્રીડાદીધિકાર્યાં શ્રમ્પાં
દત્તે । કિમુતઃ સન્ સમુદ્રમલિલે પતન્નિ । તદા તસ્મિન્મેધોત્પાતસમયે તથ શુભપવોધિમધ્યે
મેધતેષ્ટકલ્પાન્તકાલે દ્યુ સ્વપોતલોકાનાં ત્રિનયાત્રારુદ્ધાનેકસાંચાત્રિકજનનાં શયં સંહારં
પ્રેક્ષિતું સ્વયમાલોકિતુમક્ષમઃ અસમર્થઃ સન્ । મયા કથં કથંચિન્મયાનવાત્રમધ્યેઽધિરોચિના
વનાયન્તો લોકા વક્રકાલં પ્રલયં લપ્સ્યન્તે । તદેતેષાં મદાગ્નિતાનાં લોકાનાં ક્ષયમહામામટ્ટયા
પ્રપ્તુ ન.લમિતિ તત્પ્રથમમેવ મનુકામો યાવજ્જલધો હ પાં પ્રદત્તે કવ્યર્થઃ ॥ ૩૯ ॥

અંતર્યામી

.. તે વખતે કલ્યાણકાળની જેમ મુખ્ય બનેલા સમુદ્રમાં પોતાનાં વહાણો અને તેમાં રહેલા માણસોનો નાશ થતો જોઈને ‘અરે, મારાથી આ બધાંનો નાશ થતો કેવી રીતે બેવાશે !’ આ પ્રમાણે તે યુવેનો નાશ થતો જોતા માટે અસમર્થ આગરશ્રેષ્ઠિ, જેમ જલારીકાના રસિકો વાવ-સરોવર આદિનાં અંધાપાત કરે તેમ સમુદ્રમાં અંધાપાત કરવા માટે તૈયાર થયો, તંત્રલામાં — ॥ ૩૯ ॥

‘કૃષ્ટેય તદ્ભાગ્યમરેસ્તદાવિર્ભૂવાન્નમાર્ગેઽન્ધિગમીરાવા ।

પદાવતી વાવમિમામુથાચ મા વત્સ કાર્પોરિહ સાહસં ત્વમ્ ॥ ૪૦ ॥

તદા તસ્મિન્ સાગરકવચહારિણઃ સાગરમપ્ચ પતનમમયે અધ્રાણં મેધાતાં મામં વર્તમેનિ
અજ્ઞ વય માર્ગે ચગતાશ્વતિ વા આવિર્ભૂય પ્રકટીભૂત્વા પદાવતી વાઙ્મંતાવદ્યાત્મનાધિષ્ઠાપિકા
પશ્ચિની ધરણોદ્ગ્રામમહિષી વા અમયોરમ્વતરા વા હમાં વધ્યમાણાં વાચ’ વાણીમુવાચ વદન્તિ
સ । કિમુતા । અન્ધિવક્ત્રલબિધીરશ્વતિમિવ ગમીરો ગમ્મીરો રાતો વ્યનિર્વેશ્યાઃ ।
કેમ્વેશ્યતે—તદ્ભાગ્યમરેઃ સાગરકવચહારિણા પ્રાચીનાર્ચીનાંજ્ઞાસુહૃત્ત્વદોદૈરિવાદૃશં વા આઠ-
વ્યાતીતેવાત્ર । હમાં કામ્ । હે વત્સ હે પુત્ર સાગરમદેશ્વર, હદાગાવરવંધિમર્થ સાદત્ત-
સમ્યાલક્ષણમ્ અતલસ્તુકુલત્તમધ્યનિવનમરૂપં સ્વર’ મા કાર્પોઃ । મા હતિ નિર્ગયે । તર્પણ મા
કુર્ષ્યામઃ । ચિર’ જીવ । ‘મા કાર્પોરિકોઽપિ વાવાનિ મા ચ મુન્દોઽપિ દુઃશિનઃ’ હતિ
દેમાવાયંજનયોગશાસ્ત્રે ॥

અંતર્યામી

સાગરશ્રેષ્ઠિના પૂર્વકૃત પુણ્યથી આકર્ષાઈને આવી ન હોય તેમ શ્રીવાન્દનાયની અધિષ્ઠા
ધિકા કેવી પદાવતી આઠાશમાં પ્રગટ થઈ, અને સાગર જેવા અંબીર સ્વરે બોલી : ‘હે વત્સ, તું
સાહસ ન કર.’ ॥ ૪૦ ॥

મધ્યેઽમ્બુયેરસ્તિ સમસ્તદુઃસપાથોધિમન્યાવનિમૃતપ્રમાવદ્મ ।

નિધાનમમ્મોનિધિમેગલાયા ઇવાન્તરે પાર્થજિનેન્દ્રશિશ્વમ્ ॥ ૪૧ ॥

હે વત્સ, મધ્યેઽમ્બુયેઃ સમુદ્રમલિયાન્તરાત્તિ વાઙ્મંતિનેન્દ્રશ્વ ચિશ્વ કૃત્તિરસ્તિ વિપત્તે ।
કિમિવ । નિધાનમિવ । યથા અમ્મોનિધિમેગલાયાઃ સમુદ્રઃ શાશ્વોરૂપો વૃણાકારઃ પરિતો-

यन्निष्ठायास्तद्व्यास्तद्व्याः क्षोण्या अन्तरे मध्ये रूप्यसुवर्णमणिमणिमयमण्डितं निधानं भवति ।
किञ्चक्षणं चिन्मै निधानं च । नमस्तानि पेदिकामुष्मिकाणि दुःखानि सकलानि क्षोण्य-
भूत्यभाषादीनि श्लेशानि । यदुक्तं भृङ्गरिकाव्ये—‘सेवाधर्मः परमगहनो योगिनामध्यगमः’
इति । परलोके देवादिषु परमोष्ठभाषो महद्दुःखं तान्येयं यदुत्पात्ययोधिः पारावारस्त-
मन्यने विरोदने मन्थायनिभूत मन्दरगिरिस्तनुल्यः प्रभाषो माहात्म्यं यस्य तत् ॥

श्लो० ४२

‘डे वास, जेम समुद्रनी मध्यमां निधान डेय तेम दुःखोऽपि समुद्रनुं मयन भवामां
भेडमान जेना प्रभाव छे, ते श्रीपाश्वनाथ भगवाननी प्रतिभा समुद्रनी मध्यमां छे.’ ॥ ४१ ॥

जलात्तदानाय्य जनैः प्रपूज्य संस्थापितं स्वे वहने धनेश ।
उत्तालात्तुलमिवार्कतूलं विघ्नं पुरैवदरति त्वदीयम् ॥ ४२ ॥

हे धनेश धनपते व्यवहारिन, जनैर्निजनाविकलोकैर्जलात्तलधिस्तिलात् आनाय्याङ्गं
यित्वा पुनः प्रपूज्य प्रकर्षेण चन्दनसुमकपूरागुरुभिरभ्यर्च्य तन्मयोक्तम् श्रीपार्श्वविघ्नं स्वे
भारतीये अर्थात्परतन्त्रविघ्नं वहने यानपात्रे संस्थापितं सत् यत्प्रत्यक्षमविरलजलद्वन्द्वं
प्रबलद्वन्द्वमयवहनाङ्गयनप्रवर्तनरूपं त्वदीयं तथ संघन्धिनं विघ्नं प्रबलद्वन्द्वमनिसर्गोद्ग-
तोपसर्गं पुरा हरति अवश्यं हरिष्यतीति । ‘यावत्पुरानिपातयोर्वोर्गे भविष्यदर्थं वर्तमाना’
इति सूत्रेणात्र पुरा हरति इति हरिष्यतीत्यर्थः प्रयोगः । तथा ‘पुरैवद्वन्द्वं भवतीति वेशता
पदं किमस्याङ्कितमूर्ध्वरेखया’ इति नेपथे । किमिव । अर्कतुलमिव । यथा उत्तालात्तुलं
स्वरितनरं प्रवर्तमानं यव मानसमूर्धोऽर्कतुलं हरति उद्गीर्णं क्वचिदपि क्षिपति तथैतन्निघ्नं
हरिष्यति ॥

श्लो० ४३

‘श्रेष्ठि, ते श्रीपाश्वनाथ भगवाननी भूतिने समुद्रमांथी तारा भाषुसे द्वारा लडा
कडापीने डेययंजन आदिथी पूजन करीने तारा यानपात्रमां स्थापन करीय तो जेम प्रव-
धनशी आकडानुं डे छिदी वय तेम तारां सर्वं विघ्नो क्षुभमात्रमां नाश पाभी ज्यो.’ ॥ ४२ ॥

मोक्षादयैः स्वस्वरूपत्वेष्टां संप्रापयेद्वीपपुरं पुनस्ताम् ।
परस्य पृच्छया इव वासवस्य तत्रानयोर्वीजितुर्ययेस्त्वम् ॥ ४३ ॥

દે વાગ દે વાગરવગદામિત્ત, મયોજાં વયોજિવયોમયવ-તિમીં વયવયોઃ વજામ્મય
વયામી વયામમ્ । વયવેમયવેનિનિવામિવવે. । વેટાં મયમુપાં મોહાટયેઃ વય માવિવાયી-
જુપાં । 'મ' મ વયાદીટાં' દિવિ લોચલાયા । વુમજની વજામ્મયવયવેટાં દોગમાણિ પુરે મયરે
મેમારમેઃ અનુદાગ્નિજામ્મયવયામેય વયાં દોગમિરે મ્મ મયેઃ । મૃદીમ્યા વાયઃ દુવયમ્ ।
વુમજનય દોગવુરે જાદિદિગ્મયવાયામે મમેનમ્યાત્તયમાણ વર્ષાદિનુઃ વૃણીગમે રાતઃ અંગે
વિદ્યાવયેઃ વયાઃ । રમ્મેવદમે—વૃણવા મુમેઃ વાયવ અવયવ વાગવય વુરંદુરવયેવ વયઃ
વયવેવાગવો વયેવે અવયવો મેદિવા વાગવ દવ ॥

પ્રયોગ૧૫

‘દે વાસ, જેમાં શીવાચંનાથ અમવાનની મૂર્તિ’ છે તે કલ્પવૃક્ષનાં પાંદડાંની પેટી
આમ કર, પરાંત તે પેટી ઉપાડીને નદી, અને દીવજંદરમાં દિગ્વિજય કરતા માટે આવેલા
વૃષ્ટીના સાક્ષાત્ ઉન્ન દેવ તેવા અજયપાળ શાભાને અર્પણ કરશે.’ ॥ ૪૩ ॥

ઉદ્ગટપ વેટાં પ્રકટાં પ્રણીય વિપ્રાદિવહીમિવ પાર્યમૂર્તિમ્ ।

ઉનચિરં સ્નાત્રત્નામિર્ગદાવર્ણ સસાંષોષમદુરોગાન્ ॥ ૪૪ ॥

દે વાગરવય, જજયો મામ વજા દવ' વજાવય જજયાઃ ધીવાચંનાથમુર્તેઃ સ્નાત્રવય
વજવવય જજવય વચિરવયામિર્ગદાગ્નિજામ્મયવયમેયવા ઉનયે અમે વયવ તાદૃશં દાનમેવાયના
મયોમદં દાનમદુરોગાન્ વજાદીગમવાન્ તિમનુ મિરાકરીનુ । 'મ દિવાઃ મકયા તિણુ-
તિયમામવાવજમેલા । મયોમદામેમાય વયાપિત્તા વચિવીદિગઃ ॥ મામામસિતિ મુપાલાન્
વજામ્મોરવદ્મવદ્મમ્ । મમામવાવદ્મવદ્મવજામિવવદાગ્નિમવદ્મનઃ ॥' દિતિ દાનુમયમાજામ્મે ।
દિ જ્યા । વેટાં વજામ્મયવયવેનિનિવામિવવે વજામ્મયમુહાટય જામ્મય' નિદાશોજ્યા । મયા-
વુમજારાં વિવાયેવયમ્ । વુમજિવમિતિ વદમાદી વજામ્મયવહર્ષાં વલોમિર ચિત્રવલોમિવ
'વિત્રાવેદિ' દિવિ પ્રમિટાં વજામ્મયવજામિર્ગદાં વાચંમુર્તિ ધીવાચંનાથમતિમીં પ્રકટાં લાચન-
મોષરાં પ્રણીય જ્યા ॥ દિવિ વજાવયવદેવાઃ ॥

પ્રયોગ૧૬

‘દે આગરમેદિ, અજયતાજ પેટી ઉપાડીને તેમાં રહેલી સાક્ષાત્ ચિત્રાવેલ સમાન
શીવાચંપ્રભુની પ્રતિમાનાં રચન કરશે. તે મૂર્તિના સ્નાત્રજલના સિંચનથી અજય
શાભના ચરીરમાં રહેલા આક્રોશને સાત રોગો દૂર થશે.’ આ પ્રમાણે કરીને કેપી અદુરય
થઈ ગઈ. ॥ ૪૪ ॥

આસાદિતપ્રાણિતવ-પુનઃ સ્વં વિદન્નિગમ્યેતિ ગિરં ત્રિદશ્યાઃ ।

આનાયયન્નીરધિનીરમધ્યાજ્ઞનૈઃ સ્વપોતે નિનમૂર્તિપેટામ્ ॥ ૪૫ ॥

સ સાગરદયવહારી જનૈઃ સ્વનાગિદ્યલોકૈઃ નીરધિનીરમધ્યાજ્ઞમુદ્રમલિચાત્રાદ્યગ્નિનમૂર્તિપેટાં પ્રયોગિશતિનમમગમ્યપ્રતિમાગનિગ્નિનમધ્યમચ્ચૂર્ણાં સ્વપોતે સ્વપાનવાપ્રમધ્યે આનાયયન્ ।
કિં કૃત્યા । નિશચ્ય ધૃત્યા । વામ । ત્રિદશ્યા વદ્વાપરવા મેનતાયા ગિરં વાણીમ । સ સાગર
કિં કુર્યન્ । પુનઃક્રિતીયવારમાનાદિત મંદ્રાત્ પ્રાણિનં જીવિતક્યં યેન તદ્વત્સ્યમાત્માનં વિદત
જ્ઞાનન્ ॥

શ્લોકાર્થ

ભલ્લે દરીથી નવજીવન પ્રાપ્ત થયું હોય તેમ પોતાની ભાતને ધન્ય માનતા આત્મ
શ્રેષ્ઠિએ દેવી પ્રભાવતીના વચનથી પોતાના માતૃસેા દ્વારા જિનમૂર્તિની પેટી સમુદ્રમાંથી
બહાર કઢાવી અને પોતાના વહાણમાં મગાવી લીધી. ત્યાર બાદ તરત જ સમુદ્ર થાંત થઈ
ગયો. ॥ ૪૫ ॥

ક્ષણાદદશ્યોડમયવિન્દ્રજાલમિવોપસર્ગોડય પ્રમોઃ પ્રમાવાત્ ।

ચમત્કૃતસ્તત્પ્રવિલોક્ય પેટામધ્યર્ચ્ય મોગાદિ પુરો વ્યવત્ ॥ ૪૬ ॥

અથ પોતે પાર્શ્વનાથપ્રતિમામમાગમનાનગરમુપસર્ગો ગર્ભોજિતતદ્વિજ્ઞાતકારિતદૂનગ્રીવ
યાતાદિજનિતોપદ્રવઃ ક્ષણરક્ષણમાપ્રાદદશ્યો દગ્ધોચરાતીતઃ ક્ષણદદનદઃ અજનિદ્ । પ્રમાત્પ્રમોઃ
પ્રમાયાત ધોમ્યાપ્રર્મનાથમાત્માન્યાનિશયાત । કિમિવ । દુન્નજાલમિવ । યથા કુલકં ક્ષણ
દદશ્યીમાયં મજેત્ । ‘દુન્નજાલં તુ કુલકમ્’ इति हेयाम् । સ સાગરધતી પેટાં પાર્શ્વનાથ
પ્રતિમામત્કમચ્ચૂર્ણાં ચમત્કૃતમુગમદયનમારાદિમિરમ્યક્યં પૂજયિત્વા પુરઃ પેટાયા અગ્રે મોગાદિ
કૃત્યાપુરકુલકતુલકાપુરસ્કેપણમાદિશબ્દાદ્વલિયાકુલાદિકં ચ વ્યવત્ વિદધાતિ સ્મ ।
કૃતયાનિરયયઃ । સ કિલ્લક્ષણઃ । ચમત્કૃતઃ જાલદાનિટાણુપમર્ગવિલયાદિ વિલોક્ય સ્વદ્દરે
વિસ્મિતઃ ॥ દરયકાળ્હોદુમ્ભોતપસર્ગપ્રચરનમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિના પ્રભાવથી સર્વપ્રકારના ઉપસર્ગો ઇન્દ્રભગવાની ભેમ
અદશ્ય થઈ ગયા, તે ભેમને આશ્ચર્યકિત બનેલા સાગરશ્રેષ્ઠિએ પેટીનું કેશર્યંદન વડે
પૂજન કરીને તેની આગળ કૃષ્ણાણુ પૂષ્પટા પ્રગટાવી. ॥ ૪૬ ॥

ततोऽनुकूलैः पवनैः पयोनिधौ प्रवर्तितस्तम्रवहारिपोतः ।

मत्तद्विपः सादिभिरध्वनीवालयं सुखं द्वीपपुरं प्रपेदे ॥ ४७ ॥

ततो विद्यापगमनानन्तरं तम्रवहारिपोतः तस्य सागरनाम्नो व्यषहारिणो महेभ्यस्य पोतो यानपात्रं सुखं यथा स्वात्तया द्वीपपुरं द्वीपनामनगरं प्रपेदे प्राप प्रातः द्वीपवन्दिते सुखेनागतः । किलक्षणः पोतः । पयोनिधौ स्वस्थीभूते समुद्रे अनुकूलैः सुखप्रवृत्तिकारिभिः पयनैर्वातैः प्रवर्तितः प्रेरितः । 'प्रेरणं प्रवर्तनम् । तत्र तुयाद्यः' इति सारस्वतव्याकरणम् । क इव । मत्तद्विप इव । यथा मत्तद्विपः हन्ती नादिभिर्गणधोरणैः अप्यनि मार्गे प्रवर्तितः सुखमायानं प्रपद्यते ॥

श्लो० ४७

नेम मडावतो वडे प्रेरायेले। मढो-भत्त क्षाथी आलानस्त'कने सुभपूव'क भास करे
तेम समुद्रभां अतुद्रूण पवन वडे प्रेरायेले' सागरभे'डिनु' वडासु द्वीपण'करे सुभपूव'क आवा
पडो'सु' ॥ ४७ ॥

उत्तीर्य तयांश्च बलिं विक्रीयां प्येतामुपादाय सुतामिवाग्नेः ।

इहाहयन्किं हरितां महेन्द्रान्पार्श्वं प्रणन्तुं धनतुरावैः ॥ ४८ ॥

भनन्तृपाभ्यर्णमयार्णवीर्यं वस्तूपदीकृत्य निवेद्य वृत्तम् ।

पेटां दुर्दोके स्म पुरः क्षितीन्दोः रुनां चिकित्सामिव तां द्विधापि ॥ ४९ ॥

अथ द्वीपवन्दिते समागमनानन्तरं स सागर आह्वयः क्षितीन्दोरजयगतीरजनिजानेः पुरः पुरस्तादग्रे पेटां कल्पपादपपूर्णनिर्मितां गङ्गानां दुर्दोके प्राभृतीचकार । उत्प्रेक्ष्यते—द्विधापि ब्राह्म्यां याद्यान्तरङ्गलक्षणभ्यामपि रुजाग्रन्तरङ्गरोगाणामष्टकर्मणां याद्यारोगाणां स्वरानीनां चिकित्सां द्रवप्रतिक्रियामिव रोगापहारिणी औषधादिविधा । किं कृत्वा दुर्दोके । आर्णवीर्यमर्णवसंयन्धि एवोधिदध्यगतद्वोपोत्वहं वस्तु समुद्रान्तर्जातं च वस्तु मुक्ताकलादिकमुपदीकृत्य दौकयित्वा । च पुनः वृत्तं पद्मावतीप्रकाशितश्रीपाश्वरप्रतिमाया यानपात्रान्तरानयनानन्तरं स्वोपसर्गगमनादिचरित्रं निवेद्य कथयित्वा । सागरः किं कुर्वन् । नृपाभ्यर्णमजयगतिमयी भजनाध्ययः किः । धनतुरावैः धनानामनेकजातीयानां तुराणां वादिशानां रावैः शब्दैः । अथ वा शब्दाक्षितीभाषं विदधानैः सान्द्रैरातोयनादैः । उत्प्रेक्ष्यते—विविधवाचनादेरिह दि० सं० १००

હોપચન્દિરે પાર્થ પ્રણતું મયિષ્યદ્વજંપામિધાનપાર્થનાયપ્રતિમાં નમસ્કૃતુંમં દરિતાં મદેન્દ્રા-
ન્દશદિકપાલકાન કિમાદ્યસાકારચન્નિય નૃપાન્તિકં ધ્યયન્ । કિં કૃત્વા । તેવાં વેદાયા વર્તે
સ્થયાનપાયાદયદુષ્તીરભૂમાયાગત્ય । પુનર્ચલિ દશદિક્ષુ કૂરપુષ્પિકાચ્છળકતુલમાપારિક વિદિવે
ક્ષિપ્ત્યા । અપિ પુનરેતાં પશ્યાવત્યાઃ પૂર્વં નૃપાર્થ પ્રકાશ્ય પ્રેપિતાં મચ્છૂપામુપાદાય મૃદીત્યા ।
ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—અધ્ધેઃ સમુપ્રસ્ય સુતાં નન્દિનીં લક્ષ્મીમિષાદાય ॥

સ્તોત્રાર્થ

ત્યાર પછી સાગરશ્રેષ્ઠિએ વહાણમાંથી ઊતરીને, સર્વ દિશાઓમાં બસિઆડનાં પ્રકો-
ઠરીને, સમુદ્રપુત્રી લક્ષ્મીની જેમ પેટી લઈને મંગલવાર્જિત્રોના નાદપૂર્વક (વાર્જિત્રોના
નાદથી જાણે દિક્ષાળેને શ્રીપાર્થનાયકપ્રભુનાં દર્શન માટે યોલાવતા ન હોય!) રાજની
પાસે આવીને, મણિરત્નોત્તું ભેટણું ધરીને, સમુદ્રમાં યથેક્ષુ તોફાન અને પત્તાવતીરીને
ઠહા મુજબને સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કરીને, અજયરાજની આગળ તે પેટી ભેટ ધરી તે
જાણે અજયરાજના બાદ અભ્યંતર રોગેને દૂર કરવા માટેની વિશિષ્ઠ ઔષધિ ન
હોય! ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥

પ્રણીય પૂગાં ક્ષિતિપેન પૂર્વં પ્રોદ્ધાટિતાયાઃ પ્રમદેન તસ્યાઃ ।

પાર્થપ્રભુ! પ્રાદુરભૂતમોભિદ્માસ્વાનિવ પ્રાગ્ગિરિકંદરાયાઃ ॥ ૫૦ ॥

તસ્યાઃ પેદાયાઃ । પદ્મમીપ્રયોગઃ । મચ્છૂપામચ્યાત્પાર્થપ્રભુઃ સ્ત્રીપાર્થસ્વામિનઃ પ્રવિજા
પ્રાદુરભૂતકટીભયતિ સ્થ । ક. ર. ય. માસ્વાનિય. યથા પ્રાગ્ગિરિકંદરાયાઃ પૂર્વેપરંનગુહામણાઈ
માસ્કરઃ પ્રકટીભયતિ. કિમ્બુતઃ । તમોમિત તમોડસાનં પાવં વાં અંગ્યકારં ચં મિતતિ વિદા
રયતિ રતિ. તસ્યાઃ કિમ્બુતયાઃ । ક્ષિતિપેનાત્રયપૃષ્ઠીપતિના પ્રમદેન રોગવિનાશકોગાત્મા
જ્ઞાતિમગર્ભદ્વિમ્બ્યામદાનંદમંદોદગુલકિન્કાયચટિના પ્રોદ્ધાટિતાયાઃ સ્વયમેવ વિદાહો
જનમેતદિધાનં ચિદિતં વા દ્રાઘં કપાટો વા ચમ્બાઃ । કિં કૃત્વા । પૂર્વં પ્રયંમં સ્વયમ્ ॥
ચાન્દનકંદૂરકસ્તૂરિકાદુમ્બાદિમિઃ કૃત્વાગુરુમૂલમુગ્ધપ્રત્યોત્કોષપૂર્વં વૃતામર્ચાં પ્રતીઃ
વિધાય ॥

સ્તોત્રાર્થ

આનંદિત બનેલા અજયરાજએ બંધ પેટીનું કેશર-ચંદન-કપૂર આદિથી ૧૫૦
કુપું અને ૫૫ કથો, ત્યારે જેમ પૂર્વાયજની શુક્રમાંથી અંધકારને ભેદનાર સૂર્ય પ્રતઃ
યઃ તેમ પેટીમાંથી અસાનરૂપી અંધકારને ભેદનાર શ્રીપાર્થપ્રભુ સ્વયં પ્રમટ થયા. ॥ ૫૦ ॥

तदा न केवलं सेवकचोकानां प्रमोदः गजगतिः, अपि पुनः पार्श्वेनावस्तात्रज्याभिविधवा-
नन्तरमुपतापानां कुण्डलशरदिनसोत्तरशनसोमानां प्रकटपुण्ड्रैः विमुक्तां विरहितः । 'अयं
आमय आकल्पमुपनापो मदः समः' इति द्रियाम् । माहेरस्य कोशज्ञानगर्वा अयोव्याराज-
धान्या नेता अधिपतिरजयनृपोऽपि अधिकमतिशायितया दिदीये शोभते स्म । क इव ।
अमृतांशुरिय । यथा घनात्ययेन शरशकलेन व्यकृतो निष्पन्नां निराकृतो निर्वाणिगो यो
नीरयाहो मेघस्तस्योपरोधः संरोधनं तस्माग्निसुक्तः गृध्रभूतमग्न आश्विनपुणिमाकोमुदी
पतिरधिकं दीप्यते ॥ इत्यजयराजस्य रोगोपशमः ॥

श्लो० ५४

जेम शरदःपु वडे तिरस्कृत जनेला मेघशी निभुंजा जनेला चन्द्र शोके तेम शोगो-
संतापशी रक्षित जनेला केशलाधिपति अजयराज केषि अपूर्व कान्ति वडे शोभता
लाभ्या ॥ ५३ ॥

ततोऽजयारूढं नगरं निवास्य पुरीमयोध्यामपरामिवात्र ।
केनापि सिद्धायतनं सुरेण मुक्तं किमस्मिन् विधाप्य चैत्यम् ॥ ५४ ॥

संस्थाप्य तं तत्र जिनेन्द्रविम्बं सिद्धिश्चिया वोपयमं स्वकीयम् ।
काङ्क्षन्निव द्वादशध्वजतेजा दत्त्वाचितुं द्वादश शासनानि ॥ ५५ ॥

भूमीभुजां शोखरयन्तिशरःसु स्वाज्ञां सुमानामिव मालिकां सः ।
स्वर्गीयं नीरोगतनुः क्रमेण स्वां राजधानीं पुनरभ्युवास ॥ ५६ ॥

ततो रोगापगमनानन्तरं सः अजयभूपालः पुनर्देशसाधनानन्तरं द्वितीयवारं संयामासीत् ।
तातसंयन्धिनीं राजधानीमयोध्यानाम्नीं नगरीमध्युवास आधयति स्म । केन । क्रमेण पूर्व-
पश्चिमदक्षिणोत्तरदिग्गतिदेशसाधनानमस्यपरिपाट्या । स किंभूतः । स्वर्गीयं देव इव नीरोग-
तनुर्विविधामयरहितशरीरः । स किं कुर्वन् । भूमीभुजां वेताद्वयभुधरपर्यन्तचतुर्दिग्भूपालम-
मण्डलानां शिरःसु मौलियु सुमानां मालिकामिव स्वां स्वकीयामाज्ञां शासनं शोखरयन्तवन्तसी
कुर्वन् मुकुटमियापादयन् । 'आपीडशोपरोत्तंसायतंसाः शिरसः खनि' इति हेमीवंचनात् ।
किं कृत्या राजधानीमधियसति स्म । अत्र रोगनिर्मुक्तिस्थाने द्वीपसमीपे अजय इति स्थानम-
समाना आख्या अभिधानं यस्य तादृशं नगरं महत्पुरं निघास्य वासविरथा संस्थाप्य ।
उपेक्ष्यते—अपरामर्श्यां द्वितीयामयोध्यां कोशलापुरीमिव स्वकुलक्रमायातां साकेतनीनाम्नीं
राजधानीमिव । 'साकेतं कोशलायोध्या' इति द्रियाम् । य पुनरस्मिन्मन्त्रयथानामनगरे वेत्यं

श्रीपार्श्वेनाथप्रामादं विनाशक विनाशक
 अस्मिन्मज्जपुरे मुक्तं मुक्तं विनाशक
 मिय । पुनः किं विनाशकं तत्र विनाशकं
 मदेत्यं महामहानीतकविनाशकं विनाशकं
 तत्र स्वकीयमत्तकविनाशकं विनाशकं
 उपायामयमाधवि । इति विनाशकः ।
 नाथप्रतिमां पृथक् विनाशकं
 दशरूपानि नाथप्रतिमां विनाशकं
 किशागतनिधुने विनाशकं
 दामम् । तत्र विनाशकं विनाशकं
 तेजः प्रतापं विनाशकं
 तः समग्रं विनाशकं
 इत्यथर्ववेदविनाशकः

नयराजेन आरोपितः स्थापितः । उपरोक्ष्यते—
 मी कल्पयुक्त इत्यारोपितः ॥ इत्युपरोपार्थेनाथ-
 स्थापयत्यर्थः ॥

23

જયપાળરાજએ સ્થાપના કરેલા શ્રીચજારા-
પુ કરતા ચીરકાળ જયવંતા વર્તો, તે પ્રભુ
પ્રજા ન હોય ! ॥ ૫૬ ॥

‘अहं क्षणमक्षितस्यम् ।’

वेप्रीकृतवान्स तद्वत् ॥ ६० ॥

[क्षणेष्वपि भूमेः क्रमुक्ष्ण इन्द्रः । सूर्योऽग्न
 इति तु अज्ञानमात्रः प्रामेयज्ञा च अक्षरी-
 णिभीकृतवान् पौनरीचकार । किं कृत्यम् ।
 नान् अधिकलोकान् प्रति इति पूर्वोक्तप्रकारेण
 नृशर्मां दत्त्वा च पुनः क्षणं क्षणमात्रं तं जिनं-
 पुनस्तं पार्श्वनाथं नत्वा प्रणम्य ॥

ਅੰਤਰਿਕ

રણએ આ પ્રમાણે ધર્મદેશના આપી અને કરીથી કષ્ટમાન
રીને અભરાપાશ્વનાથની જેમ તેજોએ પણ અજ્યપુર(અનરા)-

सहोद्वनाभिः ।

स्वर्गः किमेयः ॥ ६१ ॥

श्रीभिः सह साधैमखिलोऽपि समस्तोऽपि
 दीरपि ज्ञपुंरैरभ्यागतं तं सप्तमात्रगाम ।

શ્લોકાર્થ

શ્રીપાશ્વનાથ પ્રભુની જન્મભૂમિ વારાણસીનગરી જેમ રાજધાની છે તેમ અજયરાજની રાજધાની અજયપુરના નામથી બગવંતનું પણ 'અજયપાશ્વનાથ' કોટલે 'અજરાપાશ્વનાથ' નામ પ્રસિદ્ધ થયું. ॥ ૫૭ ॥

ધ્યાતોઽધુનાપ્યેષ પયોધિમધ્યે પ્રયાતિ ચાતે પ્રતિકૂલભાવમ્ ।
નિર્વિઘ્નયન્પોત ઇવાક્ષમાનઃ પ્રશ્નઃ સુર્યં લભ્યયતિ પ્રતીરમ્ ॥ ૫૮ ॥

ઓ મધ્યાઃ, અધુનાપિ પશ્ચમારકે અસ્થિસ્કલો પ્રવર્તમાનેઽપિ વા પયોધિમધ્યે જલધિ-
જલાન્તરાલે ધ્યાતોઽર્ધાલોકૈર્ધ્યાનગોચરીકૃતઃ સ્મૃતોઽપિ વા ચાતે પ્રવણ્દપયને પ્રતિકૂલભાવ
પ્રતિકૂલતાં યાતિ ગચ્છતિ સતિ યપ પ્રભુરજયપાર્શ્વનાથઃ અક્ષમાનઃ પા 'નાથસ્મરણપ્રવણા
પ્રાણિનઃ નિગંતા ધિલયં પ્રાપ્તા ધિપ્તાઃ પ્રત્યુદ્યા યેભ્યસ્તે નિર્વિઘ્નાન્કરોતીતિ । 'તત્કરોતિ તદા'
ચંદે' इति प्रक्रियासूत्रेण जिः । 'त्रिद्विंशत्करणे' इति सारस्यते इति सारस्यतसूत्रेण निप्रत्ययः
નિર્વિઘ્નયતિ નિર્વિઘ્નયતીતિ નિર્વિઘ્નયન્ । ધિન્નરહિતાન્કુર્યન્નિત્યર્થઃ । નિરન્તરાપાન સૂત્રવ મુક્ત
પયા સ્યાત્તથા કુશલેનેત્યર્થઃ । પ્રતીરં તટભૂમીં સ્વસ્વલેલાકૂવાયતીં લભ્યયતિ પ્રાપયતિ । ક
ઈય । પોત ઈય । યથા નિર્વંહનાન્વોદિત્થરહિતાંસ્તથામ્બોધિમધ્યે પતિતાજ્ઞનાદ યાનપાત્રે
સ્વસ્મિરનધિરોગ્ય સુલેન તીરં નયતિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ અનુગૂળ પવનથી વહાણ નિર્વિઘ્નપણે સમુદ્ર પાર કરે તેમ છે ભવ્ય શ્રવે,
હજી પણ સમુદ્રમાં વંટોળ આદિ તોફાનો થતાં જે મનુષ્ય શ્રીઅજયપાશ્વનાથનું નામ
સ્મરણ કરે ॥ તે મનુષ્ય સહેલાઈથી સમુદ્રને તારી ભવ્ય છે. ॥ ૫૮ ॥

યદુદિતૈઃ કિં ભવદીયમાગ્યૈરારોપિતસ્તેન મહીષનેન ।

સુપર્વશાસ્ત્રીવ સમીહિતાનિ ચચ્છંશ્ચિરં નન્દતુ પાર્શ્વનાથઃ ॥ ૫૯ ॥

ઓ મધ્યાઃ, કિં યદુદિતૈઃ યદુભિરનરુપેરુદિતૈઃ કથિતૈઃ કિમસ્તુ । યપોઽજયપાર્શ્વનાથઃ
યો યુષ્માકઃ નમીહિતાનિ સમ્યગેદિકાનિ પુત્રકલ્પપ્રવિણાસીનિ આમુષ્મિકાનિ સ્વર્ગાવર્ગા-
દિકાનિ કામિતાનિ મનોરથાન ચચ્છન્ પૂરયન્ ચિરં યદુસમયમાકલ્પાન્તકાલં યાવન્નુનન્

વિજયવાનુ પ્રવર્તનામ્ । વિષ્ણુઃ । તેમ મહીધર્મેનામયગાત્રેન આરોપિતઃ સ્થાપિતઃ । ઉપમેશ્વરે—
મર્ષદીપમાર્ગેઃ સુન્દરમર્ષેન્દિધિઃ સુરતેઃ સુપરંશામી વસ્તુવૃક્ષ દવાગોપિતઃ ॥ દુર્યજયવાશ્વનાય-
પ્રવચ્ચઃ । વિરુદ્ધતત્ત્વેતદ્વૈતિકરઃ શત્રુમયમાદામ્યાદ્યસયઃ ॥

શ્લોકાર્થ

હે ભવ્ય જીવો, વધુ શું કહેવું ? પરંતુ અજયપાળરાજાએ સ્થાપના કરેલા શ્રીઅભરા-
પાર્શ્વનાથ તમારા મનાશયોને કલ્પવૃક્ષની જેમ પૂર્ણ કરતા ચીરકાળ જયવંતા વર્તો, તે પ્રભુ
જાણે તમારાં પુણ્યથી આકર્ષાઈને આવેલું કલ્પવૃક્ષ ન હોય । ॥ ૫૬ ॥

તત્રોપદિશ્યેતિ જનાન્મુમુક્ષુક્ષોર્ણીસુમુક્ષા ક્ષણમશ્નિચ્ચમ્ ।

પ્રણીય તત્વા ચ તમાત્મના તત્પુરં પવિત્રીકૃતશાન્ત વદન્ ॥ ૬૦ ॥

તે દીર્ઘવિજયનામા મુમુક્ષુર્ણી મુનીર્ણા પ્રત્યે શોભયા મુમઃ પ્રમુક્ષા દુઃખઃ । શ્રીકૃષ્ણ
દિવ્યઃ । તત્ત્વજ્ઞયવાશ્વનાથ દ્વા તત્પુરમજયપુરમધુના નુ અપ્પારમામઃ પ્રામનાસ્રા ચ 'અહોરો-
પાશ્વનાથ' इति પ્રસિદ્ધિઃ । આગમના ક્ષેત્રેષુ પવિત્રીકૃતશાન્ત વાવતીલકાર । કિં કુંઘ્યા ।
તેષુ કાન્યે દેહિઃપ્રદેશપતિશ્ચાં ધર્મશાલાયાં જનાન્ અવિકલોકાન્ પ્રતિ इति પૂર્વોક્તપ્રકારેણ
અજયવાશ્વનાથમનાદિવત્તત્પુરદિશ્ચ ઉપદેશો દેશનાં દત્ત્વા ચ પુનઃ ક્ષણ ક્ષણમાત્રં તે જિન-
મેશ્વરોદ્દેશ્યોદિશ્ય' મોક્ષરં પ્રણીય નિર્માય પુનસ્તં વાશ્વનાથ તત્વા પ્રજાન્ય ॥

શ્લોકાર્થ

મુની-૧ શ્રીદીનવિજયસુદિજીએ આ પ્રમાણે ધર્મદેશના આપી અને દરીથી ક્ષણમાત્ર
અજયવર્તનાં દશન-નમસ્કાર કરીને અભરાપાર્શ્વનાથની જેમ તેઓએ પણ અજયપુર(અભરા)-
ને પવિત્ર કર્યું. ॥ ૬૦ ॥

દ્રીપસ્ય સંધોડપ્યસિલો મુનીન્દોરમ્યામમત્તત્ર સદાહનામિઃ ।

માદાત્મ્યમદૈતમવેત્ય તસ્ય શુશ્રૂપયા છેલ્લગણઃ કિમેવઃ ॥ ૬૧ ॥

તત્રાજયપુરે અદ્રંગનમિઃ સ્વકીયવરકીયપુરં પુરંધ્રીમિઃ સદૃશં સાંધમસિલોડપિ સમસ્તોડપિ
દ્રીપસ્ય દ્રીપવન્દિરશ્ચ લેષઃ બાલકનંડેવાયો મુનીન્દોરદીર્ઘવિજયશ્વરેરશ્વયંમિમેત્સમુલ્લાસગામ ।

उत्प्रेक्ष्यते—तस्य सूरिशिष्यः अद्वैतमनस्यमनाधारणं माहात्म्यं वाङ्मनसगोचरानीयं मन्त्रि-
नमवेत्य विज्ञाय श्रुत्वा सेवां कर्तुमिच्छया एव संघरूपो लेखगणः सुरसमूहः सन्तः
समागत इव ॥

श्लोकाथ

अन्यपुरभां श्रीज्यो सद्धिं दीवणंदरनो संध आचार्यदेवनी साभे आभ्यो. सूरि-
श्वरना असाधारण्य भाहात्म्यने लक्ष्मीने तेजोनी सेवा करवा भाटे लक्ष्मे देवदेवीज्योने अभू-
साभे आभ्यो न होय । ॥ ६१ ॥

लोकंपूणान्वीक्ष्य गुणान्गणेन्द्रोः प्रीता प्रणीयागणितात्ममूर्तीः ।
नम्रागतसैणमिषेण लक्ष्मीर्नमस्यती स्तौति च गायतीव ॥ ६२ ॥

गणेन्द्रोः सुरेश्लोकंपूणान्विष्वाहादकान् गुणान् शमदममार्दवाजंबसंयमनिष्ठवादिभिर-
वीक्ष्य स्वस्वगोचरीकृत्य प्रीता संतुष्टचित्ता सती नम्रं नमनशीलं तथा आगतं भगवत्प्रदत्तं
मायातं परस्मैपुं स्त्रीणां समूहः स्तीमन्तिनीसमुदायस्तस्य मिषेण कपटेन भगणिना गयता-
तीता आरमनः स्वस्य मूर्तीः शरीराणि प्रणीय लक्ष्मीर्जलधिनन्दना । उत्प्रेक्ष्यते—नमस्यतीव
अर्वाङ्गणधरं नमस्करोतीव ॥ च पुनः स्तौतीव स्तुतिगोचरीकरोतीव । च पुनर्गायतीव
गानविषयीकरोतीव । पाथंः सामीप्यात्तन्मन्दनाया आगमनमुचितमेव । पितुः पार्श्वे कदाचि
दुत्कण्ठिता पुत्री मिलनार्थमागच्छतीति समुप्रे अभिया सद्भावोऽप्युचित एव ॥ इति श्लोकप्रति-
संयोगमनम् ॥

श्लोकाथ

विश्वविभ्यः आचार्यदेवना लज्जहादुल्लासकं शुद्धेने ज्येष्ठेने बंदन करवा भाटे आवेष्टि
श्रीज्यो अत्यंत भुश यथ. ते श्रीज्योनां ज्येष्ठेने लक्ष्मे पोतानां अगणित इषो लनादीने
समुद्रपुत्री लक्ष्मीदेवी आचार्यदेवने नमस्कार करती हती, स्तुति करती हती अने भंड-
नीने आती हती. ॥ ६२ ॥

ततः प्रत्ये प्रसुरभनाम्यं पुरं प्रति प्रीतमना मुनीन्द्रः ।
मेयागमे मानमभ्रमार्गवहाप्रवाहादिव राजहंसः ॥ ६३ ॥

શ્લોકાર્થ

મસ્તકે રૂપ્યમય અને સુવર્ણમય કુંભો ધારણ કરીને આચાર્યદેવની સન્મુખ આવેલી વિલાસવંતી સ્ત્રીઓ શોભતી હતી, તે બાણે સંપૂર્ણ ચન્દ્ર અને સૂર્યનાં બિંબોને ધારણ કરીને સન્મુખ આવેલી સન્નિ અને દિવસની શોભા ન હોય ! ॥ ૬૪ ॥

અવાકિરન્કાશ્વન મુક્તિકામિરભ્યેત્ય વાચંયમસાર્વભીમમ્ ।

ક્ષીરોર્મયો મેરુમિવ પ્રમાથકાલોચ્છલદ્ભૂરિપયઃપૃષ્ઠભિઃ ॥ ૬૫ ॥

અભ્યેત્ય સંમુખમાગત્ય કાશ્વન સંઘમધ્યાત્મિકપત્યઃ તં હીરચિજયનામાનં વાચંયમાનં સાપૂનાં સાર્યભીમં ચક્રવર્તિનં મુક્તિકામિલંબુમુક્તાફલેઃ । ‘સિતા યમસ્ત્યઃ સત્તુ કીર્તિમુક્તિકા’ इति नेपथे । કા રૂપ્ય । ક્ષીરોર્મય રૂપ્ય । યથા ક્ષીરસમુદ્રપીલ્લવઃ પ્રરુપેળ સુતાસુતાદિનિ સર્વોત્તમા માધસ્ય મધનસ્ય કાલે સમયે ઉચ્છલદ્ભિઃ ઉચ્છલપતદ્ભિઃ તથા ભૂરિભિરતરૈઃ પયઃપૃષ્ઠભિઃ જલકળૈર્મયં કાશ્વનાચલમ્ । કિં ચ પરસમયે મન્દરશશ્વદેન મેહર્તોષયતે કિં નુ મન્દરશશ્વદેન મન્દરક્ષીઢનામા સૌઢઃ । જનમતે તુ મન્દરો મેહરેય । મન્દરનામગિરિ પર્થવગ્નિ ॥

શ્લોકાર્થ

સમુદ્રત્વં મંથન કરતાં ક્ષીરસમુદ્રના ઊછળતા તરંગોનાં જલબિંદુઓ જેમ મેરુપર્વતને વધાવે તેમ કેટલીક સ્ત્રીઓ સામે આવીને સુવિચકવતીને સાચાં ભોલીઓ વડે વધાવડે હતી. ॥ ૬૫ ॥

મુક્તાફલેઃ કાથિદવાકિરંસ્તં નવોપયન્તારમિવાત્ર લાજૈઃ ।

સિદ્ધાદ્રિપામોદ્મવપુણ્યલક્ષ્મ્યા નવોદયાલંક્રિયમાણવાર્ધઃ ॥ ૬૬ ॥

કાથિદવરાઃ ભીમસ્તિગ્ધઃ તં સૂરિમ્ અથ નેષમંમુલાગમનમમયે મુક્તાફરિમોક્તિઃ અવાકિરન્ પર્થવગ્નિ સ્મ । કામિનિ । નવોપયન્તારમિવ । યથા અથ ભૂમિભુવને દેવપોદે નાવ-પોદે દેવામુગાનાં પરિણમતામાવાદ્ભુવો પ્રદળમ્ । સપસ્કપરિણેનારં ચારં પુમાંનં કાથિતદ્ભવં નેષસ્તિગ્ધઃ નસ્તિગ્ધઃ લાજૈરભનેર્થવગ્નિ । કિપૂનઃ સુગિઃ ચરમ્ । સિદ્ધાદ્રેઃ રાઘુનવસીઃ પાવાયા દર્શનસ્વર્શનમાનાચાંયા ઉદ્ભવ ઉપતિવેંસ્વાસ્નાદદ્યા પુષ્પલક્ષ્મ્યા સુરજિત્તા પ્રથેન્ક્રિયમાગં ભૂષ્યમાગં વાર્ધઃ ઝીવાગ્નિઢં ચમ્ય । પરિણેનાપિ તપ્કાલપરિણિવનવા જ્ઞં ત્રિપમાણવામાદ્વાગ્નિઢઃ ॥ ૬૬ ॥ તુ પાટાગ્નરમ્ ॥

પટન પથ । અથ પ્રસ્તુતમ્ । इति किम् । यद्नेन वरिणा गम्या पुरतो युगप्रमाणां धरणीं चक्षुषा
प्रेक्षमाणा । इयांसमिति पूर्वकं मध्यरत्नमनेन अग्रकुम्भी औरावणः । 'औरावणोऽधमातङ्गघनु-
रन्ताकंसोदरे' इति द्वेष्ट्याम् । किं कथं कथा रीत्या जितोऽभिमतः ॥

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવના પ્રવેશમહોત્સવ સમયે અલંકારોથી શયુગારેલા હાથીએ શોભતા
હતા. તે બાણે આચાર્યદેવને બેઠા માટે સમુદ્રની મધ્યમાથી ઉત્ક્રુક ॥ પૂર્વક આપેલા
ઔરાવણહાથીના વંશને ન હોય ! અથવા, બાણે આચાર્યદેવની મજાનામિનીગ તેથી પરાભવ
પામેલા ઔરાવણ હાથીનાં રૂપે આચાર્યની સેવા કરવા માટે આવેલાં ન હોય ! ॥ ૭૦ ॥

ययाणितास्तत्र तुरङ्गमास्ते रंजुर्नवायःकृतवातवेगाः ।

यैर्निर्मिता मानुमतस्तस्तुरङ्गा द्वियेव नाद्यापि भूयं स्पृન્धन्ति ॥ ७१ ॥

નંનુગાગમનસમયે તે તાદૃશ્ય થે અગ્રે સ્વગુણોત્કર્ષિતપ્રેક્ષાં પ્રાપિતાઃ । અથ યા તે
... તુરંગસિન્ધુદેશોદ્ભવા વિવિધજાતીયાઃ પ્રસિદ્ધાસ્તુરંગમાઃ અશ્વાઃ । યચુક્તં
'યે નંગાનગનીભદા દુરિભદા વાત્સાકિહાદાપુરા સાળીસિંચકર્મિણુ આકલહલા
જૂના । ટુંકેકાનિ અનેકયાનિપિહુલા પીઠે પગે નીમલા તે દેવ્યત્રિપક્કું અરા
તોનુપરિવદા ॥' इति । पर्वानितः पल्लवपनकविताः कृताः । 'पर्वानां तु पल्लवपना'
। रेजुः विभ्रान्ति स्म । किभूताः । जवेन मानसातिपातिगतिरंहसा मधःकृतो
। नाना पवनानां वेगो रथो येस्ते । ते के । येस्तुरङ्गमैर्मानुमतो भास्वनस्तुरङ्गा यामिना
पेण्वराभिः पराभूताः मन्तः । उत्प्रेक्षते—अद्याप्यपननं वर्तमानं वासरं प्रभृति
। रथा द्विपा लज्जयेव कृत्वा भुवं क्षीणीं न स्पृशन्ति । लज्जिता हि रथं मुखं
दंभूष्णवः पृथिव्यां नावाप्तीत्यर्थः ॥

શ્લોકાર્થ

પવનના વેગનો તિરસ્કાર કરનારા કામરૂપ, કંબોજ, કમ્બ અને
... થયેલા અને વિવિધ વર્ણના પલાલુચુક્રા અશ્વો શોભતા
... પરાભવ પામેલા સૂર્યના અશ્વો (સપ્તાર્ચ) લજ્જાથી બાણે હજી
... થી; અર્થાત્ લજ્જાથી પોતાનું મુખ દેખાડવા અમર્થ નહીં
... નથી. તેના પવનવેગી બનવત ઘોડાઓ આચાર્યદેવના
... ૭૧ ॥

શ્લોકાર્થ

હાથી ઉપર આરૂઢ થયેલા વિવિધ પ્રકારનાં આબૂપણોથી મુશ્કેલીત કુમારો શોભતા હતા; તે જાણે પર્વત ઉપર બેઠેલા પ્રતાપ અને પુષ્પોની પંક્તિ વડે શોભતા બલુણો ન હોય ! ॥ ૬૮ ॥

કાશ્તિકુમાર્યઃ શિવિકાં શ્રયન્ત્યો માણિયયભૂપા વપુષા વહન્ત્ય .
કુતૂહલાદ્ભૂવલયં મનન્ત્યો વિમાનયાના इव नाकिकन्याः ॥ ૬૯ ॥

કાશ્તિકુમાર્યો લયુકન્યકાઃ ભાન્તિ તદ્યસરે શોભન્તે । કિં કુર્વન્ત્યઃ । શિવિકાં યાત્-
યાનં શ્રયન્ત્યઃ પરિચરન્ત્યઃ । શિવિકાધિકૃદા इत्यર્થઃ । પુનઃ કિં કુર્વન્ત્યઃ । માણિક્યાનો
રત્નવિશેષાણાં ભૂપા અલંકારાન્ વપુષા સ્વશરીરેણ વહન્ત્યો ધારયન્ત્યઃ । 'વૃના વિભૂષામણિ-
રશ્મિકાર્મુકૈઃ' इति નૈપથે । ઉપ્રેક્ષ્યતે — કુતૂહલાત્કૌતુકાદ્ભૂવલયં મેદિનીમણ્ડપં મત્તન્યા
સેવમામા આશ્રયન્ત્યઃ । વિમાનેન દેવયાનેન યાનં ગમનં યાસાં તાદૃશ્યો નાકિકન્યા દેવ
કુમારિકાઃ इव । યથા इन्द्रस्य । 'તનયસ્તુ જયન્તઃ સ્વાસ્યપદતો જયથ સઃ । સુતા જયન્તી
તવિપી તાવિષ્યુચેઃ' યથા इवઃ ॥' इति દૈમ્યામ્ ॥

શ્લોકાર્થ

શિબિકામાં બેઠેલી, મણિમાણિક્યનાં અલંકારોથી મુશ્કેલીત કુમારિકાઓ શોભતી હવી,
તે જાણે દેવવિમાનમાં બેઠેલી કુતૂહલથી પૃથ્વી ઉપર ફરવા માટે આવેલી દેવકુમારિકાઓ
ન હોય ! ॥ ૬૯ ॥

ગત્યા જિતોઽનેન કિમન્નકુમ્ભો દ્રુઢું તમીત્યુત્સુકિતોઽન્ધિમધ્યાત્ ।
કિમીપિવાનેપ તદન્વવાયઃ શૃંગારિતાસ્તત્ર ગજા વિરેજુઃ ॥ ૭૦ ॥

તથ તસ્મિન્ સંમુદ્યાગમનસમયે શૃંગારિતાઃ શૃંગારભૂષણેન્દ્રચામરાણામ્બરેરલંહતાઃ ગત્તા
દસ્તિનો વિરેજુઃ શોભન્તે સ્મ । ઉપ્રેક્ષ્યતે — इत्यमुना પ્રકારેણ इति દેતોર્થા તં સુરિ પ્રદું
મેક્ષિતુમુત્સુકિત ઉત્કણ્ઠિતઃ સન્ અન્ધિવનધ્યાત્સમુદ્રાન્તગલાદેપ પ્રત્યક્ષં લક્ષ્યમાણઃ તસ્યૈવાન-
ણસ્ય અગ્રયાપો ગતપટાકયો વંશઃ કિમીપિયાન્ આગત इव । વેરાવણસ્ય સમુદ્રમધ્યાદુગ્મ-
વિનિઃસૃત્યેન તત્રંશસ્થાપિ સદ્વાયઃ સંભાષ્યને વયઃ । યદુક્તં નૃપથેઽપિ — 'વયોનિલીતામુદ્રા-
મુકાવલીરદાનનશ્તોરગપુરુષસચ્છવીન' इति । તથા સમુદ્રસ્યાપિ અથ સામીપ્યાદિવમુદ્રા

પટન વદા અદ્ય મન્યુતમ । દ્વિતિ કિમ્ । યદ્વેન યુરિણા મય્યા પુત્રો યુગમમાણાં ધરણીં લભુવા
પ્રેમમાણા । દ્વિતિમિતિ પૂર્વકં મન્યુરગમતેન અમકુસ્મી ધૈરાવણઃ । 'ધૈરાવણોઽબ્રમાણદ્રવ્યુ-
દેન્નાદિમોદરો' દ્વિતિ દેશ્યામ્ । કિં કવ્ય કવ્યા સીમ્યા તિતોઽભિધૂતઃ ॥

સંકેત

આચાર્યદેવના પ્રવેશમહોત્સવ સમયે અલંકારોથી સજ્જારેલા હાથીઓ શોભતા
હતા. તે બંને આચાર્યદેવને એવા માટે સમુદ્ગતી મધ્યમથી ઉત્સુકતાપૂર્વક આવેલા
ધૈરાવણમુદાથીના વંશજો ન હોય । અથવા, બંને આચાર્યદેવની મજાનાભિનીમ તેથી પરાભવ
પામેલા ધૈરાવણ હાથીનાં રૂપે આચાર્યની સેવા કરવા માટે આવેલાં ન હોય । ॥ ૭૦ ॥

પર્વાણિતાસ્ત્રત્તુરદ્વમાસ્ત્રે રંજુર્નિવાયઃકૃતચાતવેનાઃ ।

યૈર્નિર્મિતા માનુમતસ્તુરદ્વા પ્રિયેવ નાપાપિ મુલં સ્પૃગન્તિ ॥ ૭૧ ॥

તત્ર સંમુખાગમનમયે ને તારદા યે અગ્રે જયગુણોત્કર્ષેન્દ્રેશાં પ્રાપિતાઃ । અથ વા તે
જાદ્વોત્ક્રામકરકષ્ટભિન્નુદેશોદ્ગ્રવા વિવિધજ્ઞાનીયાઃ પ્રતિદ્વાસ્તુરદ્વમાઃ અભ્યાઃ । યદુક્તં
પ્રાપ્તચાક્રયે—'યે મંગાત્તદનીઅદા દરિઅદા વાન્નાકિદાદાપુરા ભાણીનિયલ્નિધુ આકલદદ્વા
કસ્મીરિવાં કુંકુગા । કુંકેવાનિ અમેકવાનિપિદુગ્ધા પીઠે પમે મીમલા તે દેવપ્રિયકું અરા
મિમસુતા ને સ્ત્રીનુપરિવદા ॥' દ્વિતિ । પર્વાણિતઃ વલ્લવદનકરિયાઃ કૃતઃ । 'પર્વાણાં નુ વલ્લવદના'
દ્વિતિ દેશ્યામ્ । રંજુઃ વિમાગ્નિ રમ્ । કિંમુનાઃ । જયેન માનમાતિપાતિગતિરહસા અધઃકૃતો
નિરસ્તો વાનાનાં વચનાનાં વેગાં વધો યેસ્તે । તે કે । યેસ્તુરદ્વપિર્માનુમતો ભાસ્વનસ્તુરદ્વા વાગિનાઃ
નિર્જિતા ગતિચરારિઃ પરામુખાઃ મત્તઃ । ત્વમેશવતે—અપાપ્યવનમ્' વતેમાનં વાસરં પ્રજ્ઞતિ
વાગમળદયિત્વા દિવા લલ્લવેવ કૃત્વા મુલં ક્ષોણીં ન સ્પૃગન્તિ । લલિતા દિ સ્વં મુલં
દર્શયિતુમતલંમુખાયઃ પુષ્પિયાં નાવાગતીગ્યથઃ ॥

સંકેત

પોતાના વેગ વટે પવનના વેગનો તિરસ્કાર કરનારા કામરૂપ, કંબોજ, કચ્છ અને
ચિંધુ આદિ દેશોમાં ઉત્પન્ન થયેલા અને વિવિધ વર્ણના પક્ષાણુયુક્ત અન્ધો શોભતા
હતા. તે અધોના વેગથી તરાતર પામેલા સૂર્યના અન્ધો (સક્ષાત્) લક્ષ્મણથી બંને હજી
પણ પૃથ્વી ઉપર આવના નથી; અર્થાત્ લક્ષ્મણથી પોતાનું મુખ દેખાડવા સમર્થ નહીં
હોવાથી પૃથ્વી ઉપર આવવા નથી. તેવા પવનવેગી જાતવંત યોદ્ધાઓ આચાર્યદેવના
સ્વાગતમાં શોભતા હતા. ॥ ૭૧ ॥

રથાગ્રમાજસ્ત્વરમાણતાશ્યાઃ સુજાતરૂપા ઘનનન્દકાશ્ચ ।

અમ્મોજનામા ઇવ કામગમગોમાઃ શતાદ્વાઃ શતશઃ પ્રચેતુઃ ॥ ૭૨ ॥

શતશઃ શતમહસ્રનંભવાકાઃ શતાદ્વા રથાઃ । ‘શતાદ્વાઃ સ્વચ્છન્દનો રથાઃ’ હિતિ હિંમ્યામ્ । પ્રચેતુઃ સ્વરેરભિયુષ્ય પ્રચલન્તિ સ્મ । ઠપ્પ્રચયતે—અમ્મોજનામાઃ કૃષ્ણા ઇવ । કિંમૂતા રથાઃ કૃષ્ણાશ્ચ । રથાદ્વા રથપાદ ચક્રં ‘વરુડુ’ હિતિ પ્રમિદ્ધં સુદશનં ચક્રં પ્રગમિતિ હિતિ રથાગ્રમાઃ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । સ્ત્વરમાણાઃ સ્ત્રીગ્રમામિનસ્તાશ્યાસ્તુગ્ધ્રમા મહદ્વાશ્ચ વેપાં તે । ચ પુનઃ કિંમૂતાઃ । શોભતં જાતરૂપ સુવર્ણઃ કાશ્યપતટિતપ્ત્યેન । પરં જ્ઞાનમુગ્ધમ્ રૂપમતિશયિતુદરઃ શરીરાકારવિશેષો વેપામ્ । પુનઃ કિંમૂતાઃ । ઘનાત્વદુજનાત્વચ્ચ મિતિ પ્રદ્વાદ્યન્તિ । તથા ઘનો નિવિહોડવરાપ્રતિહતો મન્દકનામા અદ્વા વેપાં તે । ચ પુનઃ કિંમૂતાઃ । કામમતિશયેન રામો મનોહરા શોભા વેપાં તે । તથા કામઃ પ્રપુષ્પઃ રામો ચટ્ઠમદ્રઃ તાશ્યાં શોભા વેપાં તે ॥

શ્લોકાર્થ

કૃષ્ણોના જેવા સેંઠડો રથો આચાર્યદેવના સ્વાગતમાં શોભતા હતા. જેમ રથને ચક્ર (પૈડાં) છે, કૃષ્ણની પાસે સુદર્શન ચક્ર હતું. રથોને જેમ વેગવંત અમ્મો જોડાયેલા છે, કૃષ્ણ પણ ગરૂડના વાહનવાળા હતા. રથો સોનાના સોવાથી જેમ સુંદર શોભાવાળા છે, કૃષ્ણ સુંદર રૂપવાળા હતા. જેમ રથો ઘણા શ્રેષ્ઠકોને આનંદ આપનારા છે, તેમ કૃષ્ણ અપ્રતિહત અર્જુનવાળા હતા. [મૂળ શ્લોકમાં ‘ઘનનન્દકાશ્ચ’ છે, તેમાં ‘ઘન’નો અર્થ રથના પક્ષે ‘ઘણા’ કર્યો અને કૃષ્ણના પક્ષે ‘ઘન’નો અર્થ નિખિડ એટલે કે ‘અપ્રતિહત’ કર્યો.] કૃષ્ણ કામ-પ્રધુમ્ન અને ભલમદ્ર વડે શોભે છે, રથો શોભા વડે અત્યંત મનોહર છે. આમ કૃષ્ણોની જેમ રથો શોભે છે. ॥ ૭૨ ॥

તૂરસ્વરેચિત્કૃતિમી રથાનાં હયાલિહૃપાગજગર્જિતૈશ્ચ ।

નૃણાં સ્તવાદિધ્વનિતૈર્વતીન્દોઃ શ્લોકૈરિવાપૂરિ સમગ્રલોકઃ ॥ ૭૩ ॥

તૂરસ્વરેચિવિધવાદિપ્રતિધ્વનિશ્ચ પુનઃ રથાનાં સ્વચ્છન્દનાનાં ચિત્કૃતિભિસ્સ્વરિતગમનાઃ સરોદ્ભવચિત્કૃતિસંશ્લષ્ટનિતવિશેષેઃ ચ પુનઃકથાનામશ્વાનામાલિઃ શ્રેણિસ્તસ્ય હેપામિહિસારવ હિતિ પ્રમિદ્ધઃ તથા ગજાનાં મદ્દોદ્ભવસિન્ધુરાણાં ગર્જિતૈર્વૃદ્ધિતૈસ્તથા નૃણાં શ્રાદ્ધમાટૃગાયનાદિ જનાનાં સ્તવાદિધ્વનિતૈઃ સ્તુતિષ્છન્દોગાનાદિમણિતિભિઃ કૃત્વ્યા સમગ્રોડપિ દશદિક્વર્ણ્યં પાંચલોકો ભુવનમપૂરિ નિર્મરં ભુતઃ પુરિતઃ । કેરિવ । શ્લોકૈરિવ । યથા પ્રતીત્વોદ્ધૈરિચ્ચરેયં યોમિઃ સમગ્રોડપિ લોકઃ પૂર્યંતે સ્મ । ‘શ્લોકઃ કીર્તિચંશા’ હિતિ હિંમ્યામ્ ॥

श्लोकाथ

वाग्नित्रेना इन्दिथी, रथोना खित्कारेथी, अश्वीना डेषात्पथी, ह्यथीथोनी मेधादंभर
गर्भनाथोथी, भनुषोनां स्तुतिआदि भंगलगीतोथी अने आचार्यदेवना उल्लेख यथथी
सुभद्रश्लो० व्याप्त अनी अथो ॥ ७३ ॥

स्त्रीभ्यस्तदा तद्गुणगायनीभ्यः पैङ्ग्वपीयूषरसामिपेकाम् ।

वाणीमधीत्याभ्यसितुं वनस्थाः शिष्या इवासन्कलकण्ठकान्ताः ॥ ७४ ॥

तस्य सूर्येगुणान् गायन्तीत्येवंशीत्याभ्यः स्त्रीभ्यः पौरपुंशीभ्यः सकाशात्तदा तस्मिन्
संयोगमनमोत्सवव्यतिकरे पैङ्ग्वययोः क्षौद्रजनघवणयोः पीयूषरसस्य सुधानिस्वग्नस्य अभि-
पेकोऽभिविष्टतन् तत्पुण्यां वाणीं वाग्निनाममधीष्य पठित्वा कटकण्ठकाभ्याः कोक्षिक-
मिष्यः । उत्प्रेक्ष्यते—अहमिति सत्यगम्यास्तं विधानुमिष्य वनस्था वनयात्रिन्य आत्मन्त्रिय
संज्ञाता इव । का इव के इव वा । शिष्या इव । यथा निनेयाः कुनघिवुपुरोः सकाशात्कि-
मप्यधीत्य पत्रागते घनादिषु गत्वा स्थिता वा तदभ्यसन्ति ॥

श्लोकाथ

ते अपञ्चरे आचार्यदेवना शुद्धेने जाती नगरास्त्री श्रीओ पासेथी अभृतथी सिंथा-
थेक्षी कलुंम्रिय वाष्पीने। अकथास करीने डोयवी। शिथोनी जेम वधु अकथास करवा भाटे लक्षे
वनवासी अनी अर्थ हती ॥ ७४ ॥

ध्वनमफेरीसखभूरिभेरीमाङ्गररावैः प्रतिगन्धितेन ।

नन्तुं सवेद्यामुषिग्रायिर्ज्ञारिः प्रबोध्यते सूरिसमागमे किम् ॥ ७५ ॥

ध्वनरवः शब्दाद्यमाना नफेयः पित्तप्रवरयः वदनेन वादनीया वायविशेषाः प्रमि-
ष्टाश्च ता यत्र मलयः महाया यासां तादृश्यां सुरयः शतशैलशका भेयो दुग्धुषप्लानां माहा-
रारयैः भाङ्गुनिध्वनिभिः वन्तुभिः प्रतिगन्धितेन अर्थात्मनिधियनिमागरमयमनिमादितेन ।
‘पयोधिमध्यप्रतिनाद्रमेदुरः’ इति नैषधे । कृत्या । उत्प्रेक्ष्यते—नवेद्य मन्त्रीपे योऽमुषिः समुद्र-
स्य तमप्ये शेते इत्येवंशीलो यः क्षीरिर्नागवणः स सूर्यस्तत्पुत्रप्रवेशोन्मये ननुमर्षा-
त्क्षीरिन् नमस्कृतुं किं प्रबोध्यते निर्निद्रोक्रियते जागर्यते इव ॥

શ્લોકાર્થ

અવાજ કરતી પિત્તળની નદેરીઓની બાજે સખી ન હોય તેવી ભેરીઓના ભાંડાર શબ્દો પડે સુદ્રમાં પડેલા પડધાથી બાજે સુદ્રમાં શયન કરી રહેલા વિશ્વને, પ્રવેશ-મહોત્સવમાં આચાર્યદેવને નમસ્કાર કરવા માટે અમત કરાતા ન હોય ! ॥ ૭૫ ॥

તદાદ્રિમધ્યપ્રતિશબ્દસાન્દ્રૈઃ સ્મરધ્વજીવધ્વનિપૂર્યમાણૈઃ ।

પ્રમોદમાગ્નત્તુમુલૈર્જનનાનાં વ્યોમેવ ભૂઃ શબ્દગુણા કિમાસીત્ ॥ ૭૬ ॥

તદા તસ્મિન્ સ્થિતપ્રવેશોત્સવે જનનાનાં સંમુલાગતસકલજોકાનાં પ્રમોદેન દર્શાતિશબ્દેન માગ્નદ્ભિર્મંદ્રં પ્રાપ્ત્યદ્ભિસ્તુમુલૈરતિયહુલ્લસ્યાકુન્ડતાઃકલિન્કોલાહલૈઃ । અથ વા 'અધ્વ' ધાવત યાત મુઢવત પુરઃ પગ્ધાનમ્-' પર્યવિષયચમ્પૂકથાકથિતકેવલ્લસ્યાકુન્ડશબ્દૈઃ કૃત્વા વ્યોમેવ ગગન-મિથ મૂરપિ ધૃતિવ્યપિ શબ્દ યથ ગુણો યસ્વાસ્તાદૃશી કિમાસીજ્ઞાતેષ્ઠ । કિંમૂતા । દુસ્તેર-પ્રીણાં સમીપમાત્રાં નન્દીવેલક્રમુલાગાં સ્વભાવતસ્તુ શાસ્ત્રજવાચલશિલ્પરાણાં પરં કાલાનુમા-યાન્નિરિચટનાથ વૃત્તીભૂતાનાં પર્યાનાનાં મધ્યે કંદ્રોદરે પ્રતિશબ્દાઃ પ્રતિધ્વનયન્તેઃ સાન્દ્રૈર્નિબિદી-ભૂતૈઃ । પુનઃ કિંમૂતૈઃ । સ્મરધ્વજાનાં નાનાવિધવાચાનામ્ । 'તુર્યં તુર' સ્મરધ્વજનઃ' એતિ દૃષ્ટવાદઃ । ઓઘાઃ સમૂહાસ્તેષાં ધ્વનિભિર્નાનાપ્રકારપ્રસરન્નિર્ગોપૈઃ પૂર્યમાણૈઃ બહલીક્રિયમાણૈઃ ॥ એતિ પ્રીયોગ્નતપુરસંમુલાગમનવર્ણનમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

પ્રવેશમહોત્સવ સમયે સખીપમાં રહેલા 'નંદીવેલ' આદિ પર્વતો (યતુ'જયનાં શિખર)ની શુક્રમાં પડેલા પડધાઓથી, વાજિત્રોના અવાજથી અને હ્રિંત અનેલા લોકોના કોલાહલથી પૃથ્વી આકાશની જેમ બાજે શબ્દશુભા બની ગઈ ! ॥ ૭૬ ॥

તદુત્સવે મૂર્છંતિ ભૂર્ધ્વઃસ્વસ્ત્રવીપ્રસત્તિં પ્રદિશત્યપૂર્વામ્ ।

અલંચકાર પ્રમુરુત્તારૂયાં પુરં હરિદ્ધારવતીમિવાસૌ ॥ ૭૭ ॥

પ્રમુર્હરિવિજયસુરિકન્નતમિતિ આશ્ચ્યા નામ યસ્વાસ્તાદૃશી પુરં નગરીમલેન્નગાર મુખ-યામામ । ક. દ્વ । દરિરિયા । યથા નાગયણો ધનદનિમિતાં દ્વારવર્તી દ્વારકાં નગરીમલંકરોતિ । કસ્મિન્ મતિ । તદુત્સવે સ ચાસામુત્સવમ્ તદુત્સવઃ પ્રીયોગ્નતાદિસંઘપ્રારબ્ધસુરિપ્રવેશમહા-મહસ્તસ્મિન્મૂર્છંતિ મૂર્ધ્વમતિશાયિતાં ધ્રુવતિ પ્રાપ્ત્યતિ સતિ । કિં કુર્યંતિ તદુત્સવે । મૂર્ધ્વઃ

स्वस्वरूपा नागलोकनाकिलोकभूमिलोकानां त्रिकस्य अर्थात्त्रिजगज्जनानां प्रसति मनःप्रसन्नतां
प्रमोदप्रकर्षं प्रदिशति प्रवच्छति ददति ॥

श्लोकाथ

जेम विष्णुञ्च द्वात्रिंशत्तमं भङ्गमभोत्सवपूर्वकं प्रवेशं कथं कृतो तेभ नृषे नगवने
आनन्ददायी प्रवेशमभोत्सव यथा आचार्यदेवे 'श्रीना' नगरने अलंकृतं कथुं' ॥ ७७ ॥

तस्मिन्मतेर्गोचरयांचकार चैत्येषु तीर्थाधिपतिं मुदा सः ।

कण्ठीरवः शैलगुहामिवायानैपीडिभूपां वसति वतीन्द्रः ॥ ७८ ॥

स हीरखरिस्तस्मिन्नुत्तमाभिधाननगरे चैत्येषु ऋषभदेवप्रभुजनिमासादेयु तीर्थाधिपतिं
जिनाधिराजप्रतिमां मुदा हर्षेण जतेः प्रणामस्य गोचरयांचकार विपयीकरोति स्म । नमस्कृत-
यान्तिर्यधः । अद्यान्तरं देयवदनाभ्याम् प्रतीग्रः खरिः वसतिमुपाध्वयं विभूपां शोभा-
मनैपीटमापयति स्म । क इव । कण्ठीरव इव । यथा पारीग्रः शैलगुहां गिरिकंदरां विभूपां
नयति ॥ इत्युपाध्वयागमनम् ॥

श्लोकाथ

प्रथमं ऋषभदेव आदिनां त्रिजगत्त्रिंशत्तमं प्रतिभाञ्जनां वक्तिपूर्वकं कथं न-
वं कृतीने, जेम सिद्धं शुद्धं शोभावे तेभ आचार्यदेवे उपाध्वयने शोभाञ्जनाः ॥ ७८ ॥

ततः समुद्दिश्य महेभ्यस्तभ्यान्धर्मोपदेशं स वशी दिदेश ।

पीयूषवत्तेऽपि निपीय वत्सा इवावहन्संमदमेदुरत्नम् ॥ ७९ ॥

ततो वसतामुपाध्वये आगमनानन्तरं स वशी जितेन्द्रियः खरिमहेभ्यः व्यवहारिणस्ते
पथ सम्भाः सदस्याः सभाजनास्तानुद्दिश्य उद्देशं कृत्वा धर्मोपदेशं धर्मोपदेशनां दिदेश ददाति
स्म । तेऽपि महेभ्यस्तभ्याः पीयूषवत्सुधारसमिध निपीय पीत्वा तद्देशनां सादरं भुर्या
संमदेरानन्दैः कृत्वा मेदुरत्नं पुष्टतामयहृदयते स्म । के इव । वत्सा इव । यथा गवां तर्णाकां
पीयूषं स्वस्वमातुङ्कयोमप्यवितिः सरदमिनयं ततो दुग्धं पीत्वा प्रमोदादास्याय मेदुरत्नमु-
पपद्यभायं घहन्ते । 'पीयूषोऽमिनयं पयः । पीयूषमपि' इति हैमीसूत्रवृत्त्याः ॥

નિઃસંશયઃ

સ્તોત્રકાથં

ઉપાશ્રયમાં આગ્યા પછી શ્રેષ્ઠિઓની સભાને ઉદ્દેશીને જિતેન્દ્રિય આચાર્યદેવે ધર્મ-
દેગના આગી. સુખામારિણી ધર્મદેશના સંભળીને આવકો વાછરણની જેમ આનંદથી પુષ્ટિ
પાડ્યા અર્થાત્ આનંદિત બન્યા. ॥ ૭૬ ॥

શંખેષ્વિશમ્બુનિ નમોમ્બુવાહા યુષ્માંશુકાન્યર્થિણુ તે વર્ણુઃ ।
પ્રમારનાં શ્રીફલપૂગપૂગૈધક્રુસ્તતો રૂપકનાળકૈશ્વ ॥ ૮૦ ॥

તે ભવ્યજાતાઃ પ્રવિણુત્તમમયાગનાનેકવાચકવિગયેષુ યુષ્માંશુકાનિ પ્રવ્યવચ્ચાદીનિવર્ણુઃ ।
મુદદુરિયવેઃ । ક. રૂપ । નમોમ્બુવાહા રૂપ । યથા આચળમેષાઃ શંખેષુ વિગયેષુ અમ્બુનિ પાતીવાનિ
વર્ણેનિ । વર્ણક્રિયોરનિપૂનવ્યાજ્ઞમોમામોપાદાનમ્ । તનો યાજ્ઞકદાતાગ્રામં ધીરુકાનિ તારિદે
શાનિ તથા પુનાનિ કમુકાનિ 'મોગારી' હનિ પ્રનિપ્રાનિ તેવાં પૂગઃ ભવુદેઃ કૃત્વા પ્રમાવનાં મંદુ
શાન્તનામુરાગપાતનાં જ ભકતચાલવૃદ્ધજાતામાનિવારિતદાન દુરતે સ્થા । જ પુત્રઃ કાવનાં
જાતદેવ્યોત્તિમદમુંદીપ્રમુલેઃ પ્રમાવનાં ક્યધુઃ ॥

સ્તોત્રકાથં

જેમ આ વર્ણુમાં સનેા મેષ ખેતરેા આદિ ભૂમિમાં જલર્યા કરે તેમ તે શ્રેષ્ઠિઓએ વયો
ઉંમર ૬૦૦ અને વયોની ગણિ કરી, અને શ્રીકૃષ્ણ, મોગારી તેમજ રૂપનાણાંની પ્રમાવના
કરી ॥ ૮૦ ॥

અન્વેષ્મિ સંગાઃ પુષ્પવનેયોઽન્વેષ્યામન્વગ્મિમદમ્ગ્મિમ્ ।
પ્રચારિદત્તાનિ રતુર્નંદેન્દ્રા ઇવ પ્રમોદાદયસાદમાન્દાઃ ॥ ૮૧ ॥

અન્વેષ્મિ સંગાઃ પુષ્પવનેયઃ સર્વેવસવસંગીનેદુર્લભપ્રકરુષેઃકુલદેવસમસ્તમેષાં સ્થ
દેશાં ભવતઃ કાવનાં અન્વેષ્યામન્વ પ્રમોદ સ્વમુખાઽર્થે ભવેન્વ મુદિતુ ભવચારિત્ર રિતિ
સ્વદેવ્યેસવસંગે સ્થા । પુષ્પવેન્દ્રા સ્થા રૂપ તે પ્રમાવનુકૃત્વા અર્થે કૈવા ભવિત પ્રમાવ
કાવેનિ કાવેનિ વર્ણવેનિ સ્થા । રિતિમ્ । રતુર્નંદાસામન્વદન્વઃકુલદેવ પ્રમાવસવસંગ
સામન્વ રાવિવન્વદન્વઃ ॥

મતનઃ સેવમાનસ્ય દિવસપત્નેઃ સંતોષસં તપોવતેતઃ । અથ વા તપને સંવાપવતિ જનમ
 ઊર્ણં સેનિ તપન્નાદસં મેતો ડગોનિઃ પ્રવાપો વા ડગીયતે પ્રહરીમનતિ । કિંબુવશ્ય । ધોરાં
 દેવેયસાક્ષીયામનુષ્ટીયતે સ્વચરતીયંપૂરવાકારેઃ કિવતે દુગ્ધપાત્રે કિનિદુષ્ટપ્રમત્તપ્યં વા
 વાર્યાદિનિર્માણં તસ્ય વિષા ઘટ્ઠાઃ ઘનાવત્તા મન્દેદા નામ રાક્ષસાઃ સ્વાર્થમુદ્ગનપુદ્ગલિયાં કમં
 વિદધાતિ કરોતોઽયેવશીલસ્ય । યદુક્તં નેવથે માત્રનેજેતે — ‘દદ દિ જમયેયુ મત્તમુદ્ગનપ
 મભિરવિમુદ્ગનામોગ્નિમા જઞ્ઞાજઞયઃ કિવ’ અથ તદ્વૃત્તિઃ । અગ્નિમાત્રાઃનમયેડવતે સ્વે
 મુદિરય ડવન્નામોગ્નિમા ડવાનનાવામુદ્ગના જઞ્ઞાજઞયઃ ડવન્ના જઞ્ઞરૂપાશનિર્વં પ્રવળે ।
 ઘનાવત્તા ‘આપો વચીમુન્ના તાનિ રક્ષાનિ મન્દેદાન પ્રમત્તદિવે ક્ષિવતિ’ इति કુતેઃ । ‘તિલ
 કોટ્થોડ્ધકોટી ચ મન્દેદા નામ રાક્ષસાઃ । ડવન્નાં નહત્વાંનુમત્તમુદ્ગન તે સદા ॥’ इत्युक्તેઃ ।
 અથ વા ધોરાં પૂરવાકારેઃ સોદુમશશ્વયામનુષ્ટાનવિષાં દિવસકિરણજઞ્ઞનાં ક્રિયાં કર્તુઃ ।
 પુનઃ કિં કુરંતઃ । ધોવાળાં રાત્રીળાં ધોરર્ણી વાનવતો નિર્ણાશયતઃ । ‘પ્રવાસનોદ્વાસનવાન
 નિવાસનાનિ સંશતિનિષ્ઠમ્મદિનાનિર્વાવનાઞ્ઞમનિદુદ્ગનાનિ’ इति દૈરઘ્યામ્ ॥

સ્તોત્રાધ્યૈ

કાયર પુરુષને અશક્ય એવા ધોર અનુષ્ઠાનવિધિને કરનારા, અહાર દોષોની પંક્તિને
 મૂળથી ઉચ્છેદતા, અશ્રીમ ભોક્ષરૂપ આશા રાખનારા, અને જેમ ઉત્તરદિશામાં આશ્રય કરનાર
 સૂર્યનો પ્રથંડ પ્રતાપ મગટ થાય તેમ મતધારીઓમાં ચન્દ્ર સમાન આચાર્યદેવતું ઉત્તમતેજ
 મગટ થયું. ॥ ૮૩ ॥

સ્વધ્યાદસૌધાદતમકમોગાચમિગ્રહાન્સાગ્રહમગ્રહીત્સઃ ।

શ્રીયસ્પમદ્વિપ્રતિષીતકાન્તિરિષ ક્ષિતીન્દ્રપ્રતિવોધધુર્યઃ ॥ ૮૪ ॥

સ સ્વરિઃ સ્વધ્યાદાનાં નિજધાવકાળાં તપાપશ્રીયશ્ચદમેધિનાં સૌધાદ્ગેદાદાદત્તસ્વાનીતસ્ય
 મકલ્પ આહારસ્ય મોગો મોજનમાદિર્યવાં તાદક્ષાનમિમદાક્ષિયેષરૂપાશ્રિયમાવ મકલ્પ
 નો કલ્પ્યુત રૂપાદિકાન પ્રત્યાહવાનવિશેષાન સાગ્રહમપરેર્વાચકમશાંસશાધુભિરતિચિત્તો
 ડપિ નિર્યંધાદમહીજ્ઞપ્રાહ । કં દુવ । શ્રીયસ્પમદ્વિપ્રતિષીતકાન્તિરિષ । યથા મીઝામમદે
 ગ્રપ્રતિવોધવિધાયકવસ્પમદ્વિસ્રિઃ સ્વધ્યાવકનિવેતનાનીતમકમોગનિવેધાદિકાનમિગ્રહાન રૂ
 હીતવાન । કિંબુનઃ । ક્ષિતીન્દ્રોડકલ્પરૂપાતિમાહિરામનુષય । તસ્ય પ્રતિવોધે સ્વમક્તીકરણે
 ધુર્યો ધુરીજઃ । પ્રતિવોધવિધાતેત્યર્થઃ ॥

સ્તોત્રાધ્યૈ

આમરાજને પ્રતિબોધ કરવામાં એક શ્રી બાળકટ્ટીસૂરિએ જેમ બક્ષતના ઘરનાં આહાર
 પાણીને ત્યાગ કર્યો હતો તેમ અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ કરવામાં એક શ્રી હીરવિજય-

સુચિએ બખોનો અતિઆશ્ચર્ય હોવા છતાં તેઓના ધરનાં આકારખાણી નદી' લેવાનો અભિપ્રદ કર્યો. ॥ ૮૪ ॥

નિર્ને હૃદયમોગ્યવિચારનારંસાયમાનં પ્રણયન્નદાચિન્ત્ ।
વિષાય વાયોન્દ્રિયમોનમુદ્રાં ધ્યાનં સ યોગીન્દ્ર ઇવ વ્યવચ્ચ ॥ ૮૫ ॥

સ મુનિઃ કદાચિન્નકમ્નિપ્રપિ સમયે યોગીન્દ્રો મનોવચનદાવયાંમાનાં તિરોધો વિષયે વેવામ્ । અથ યા યમ-નિયમ કાળ-પ્રાણ-વાયુ-મન્દ્ર-પ્રાણ-ધારણા-અવામ-સમાચિ-દક્ષગતા-મભિ-રહમિરત્રેયોગોડુચ્યેવામિનિ યા યોગિનસ્તેવામિન્દ્રઃ સર્વોન્નિપ્રયોગિરાત્તન્નપ્રયોગમાર્ગાધિક્ક-હવદ્વચનં કમ્નિપ્રપિ ચંદ્રમિન્નિપતે વિષયે એકમગ્યવતંતરનિકરણં પ્રણિધાનં વ્યવચ્ચ ચકાર । કિં કૃત્વા । પાશ્તાનાં સ્પર્શન-ચ્છન-પ્રાણ-નયન-ધ્વજનાચવાનાં વડ્છાનામિન્નિપ્રવાણાં મીનેત સ્વસ્વચ્છાતારનિવેષેન મુદ્રાં ચિત્તેકાવચં વિધાય । કિં કુર્વન્ । હૃદયમોગ્યે હૃદયકમચકણિકાવાં વિજ્ઞાસે મીઠાકરણે રાત્રદેનમિયાચરણં તિનં પીતરાણં પ્રણયન્ન કુર્વન્ ॥

પ્રેક્ષાર્થ

આચાર્યમકાશજ, કમલવનમાં કીકા કરતા શાજકંસની જેમ દુરવકમલમાં જિનેશ્વર બખવંતનું ધ્યાન કરતા; સ્પર્શ, રસના, પ્રાણ, અશ્વ અને શ્રોત્ર એ પાંચ ઇન્દ્રિયોનો શેષ કરીને યોગીન્દ્રની જેમ બોકાશ્ચિત્તે પરમાત્મધ્યાનમાં લીન બની જતા હતા ॥ ૮૫ ॥

નીરન્નપ્રપાયઃપરિપૂર્યમાણપર્જન્યપુઝોર્જિતગર્જિતં કિમ્ ।
કદાપિ રુચ્યશરણેન્દિરાયાઃ સ્વાધ્યાયસાન્નધ્વનિતં દધાર ॥ ૮૬ ॥

કદાપિ કમ્નિપ્રપિ અવનરે અલ્પાધ્યાયનિર્મુક્તિવાલ્લવેદારહિતસમયે યા ચત્તેન્દ્રિ-વામોન્નિપ્રત્યક્ષવા દલયો મર્તા । 'વિષોદ્ધા રમણો મોક્ષા રુચ્યો ચરવિતા ધ્વજ' इति हेम्वाम् । તપ્યાપસ્ય યોષ્ઠિઃસ્વરેણ નિઝાત્તાદિગળનરૂપસ્ય સાન્નધે ધોરગમ્મીરે દધાર । ધ્વનિ ધતે સ્મેર્યદેઃ । 'ધ્વનિમાષમાર' इत्यपि पाठः । ટપ્પેશ્વરે— નીરન્ન સર્વનોડિપિ નિર્મલ રન્ન છિન્ન પર્યોમિઃ પરિપૂર્યમાણસ્ય નિર્મલં પ્રિયમાણસ્ય સ્તથા યાયોષ્ઠિઃ ઝર્જિતે પ્રોદ્યમે ગર્જિતે કિં ગર્જિતિવ ॥ इत्यर्थः

श्लोकाभा

अरित्रक्षमीना स्वाभी आचार्यदेव कौर्ध सभये गंभीर भनिशी स्वाध्याय करत। हता,
ते भनि लक्ष्मी पतिपूज्य भेदने। उद्दाम गणेश न डोय। ॥ ८६ ॥

तत्र प्रतिष्ठाप्रितयीमतुच्छोत्सवोच्छलच्छेत्तमनःप्रमोदाम् ।
चक्रे मुनीन्द्रो भुवनत्रयस्याधिपत्यलक्ष्मीं स्पृहयन्निवान्तः ॥ ८७ ॥

तत्रोन्नतनगरे मुनीन्द्रो हीरहरिः प्रतिष्ठाप्रितयीं शतमहद्यशो भगवत्प्रतिमाप्रतिष्ठा-
पनरूपाणां प्रतिष्ठानां त्रिकं चक्रे व्यधत् । हिभुनाम् । अनुच्छोऽप्यभ्यधिको यत्र उत्सवो
महामहास्तेन उच्छलत्यर्थमानः छेदानां विद्वधानां मनसि व्याप्ते प्रमोदो हर्षो यस्याम् ।
उत्प्रेक्ष्यते—अतः स्वयमेव भुवनत्रयस्य त्रैलोक्यस्याधिपत्यलक्ष्मीं राजवन्निधे स्पृहयन्
घाञ्छन्निय ॥

श्लोकाभा

आचार्यदेवे जना नगरभां, जेभां पंडितपुत्रुयानां चित्तभां आनंद वधी रक्षो छे
तेवा विशिष्ट प्रकारना मंडोत्सवपूवक त्रय प्रतिष्ठाभंडोत्सव करानीने जिनभिजोनी प्रतिष्ठा
करावी. ते लक्ष्मी अंतश्भां त्रय लोकिनी राज्यलक्ष्मीनी स्पृहा करता न डोय। ॥ ८७ ॥

उग्रं तपो धन्य इवानुतिष्ठन्नाथं चतुर्मासकमाततान ।
अपाटवार्त्तिकचन काययष्टेः पुनर्द्वितीयं कुरुते स्म तस्मिन् ॥ ८८ ॥

स सुस्तिस्मिन्नुन्नतनगरे आद्यं विमलाचलयात्रां कृत्वा तत्र गमनानन्तरं प्रथमं चतु-
र्मासकं चर्परात्रमाततान करोति स्म । किं कुर्वन् । उग्रमत्युत्कटं घोरं पण्डाष्टमादिप्रमतिशायि
विकृष्टं तपोऽनुतिष्ठन् विदधत् । क इव । धन्य इव । यथा काकन्दीसत्को द्वात्रिंशत्कनकोटी-
कामिनी द्वात्रिंशद्भूमिकप्रासादमौक्ता धन्यनामानगारः उग्रं पण्डाचामाम्बुनि अनुतिष्ठति स्म ।
पुनर्द्वितीयवारं काययष्टेः शरीरस्य किञ्चन किमपि अपाटयादपदुन्वात्प्रबलरोमादिना मन्द-
स्यादिकारणात् द्वितीयं द्वयोः संख्यापूरणम् । कम् । चतुर्मासकं तस्मिन्नेवोन्नतपुरे कुरुते स्म ॥

अथ चरेर्दक्षिणादानदिनादारभ्य यत्किञ्चित्तपो विहितं तदुच्यते परिवारम्—

સ્ત્રોતકથ

કાકેલીનગરીના એકિ ધન્યકુમાર, બત્રીસ કેટિ સુવર્ણ, બત્રીસ સીંચો, અને બત્રીસ માળના મહેલનો ત્યાગ કરીને દીક્ષિત બન્યા અને દીક્ષાદિવસથી જ છઠ્ઠ-છઠ્ઠના પારણે આયંભિલ્લી ઉઝ તપશ્ચર્યા કરી હતી તેમ આચાર્યદેવે છઠ્ઠ-અઠ્ઠમ આદિ ઉઝ તપશ્ચર્યા કરતાં વર્ષસંબંધી પ્રથમ આતુર્ભાસ પૂર્ણ થયું. અને શરીરની અસ્વસ્થતાના કારણે બીજી આતુર્ભાસ પણ બીના નગરમાં થયું. ॥ ૮૮ ॥

અથ વ્રતાદાનદિનાત્તપો યત્તીવ્રં વ્રતીન્દ્રેણ વિધીયતે સ્મ ।

યથૂવ યસ્તસ્ય પરિચ્છદ્ય શ્રીવીરવર્તિકિદિહોચ્યતે તત્ ॥ ૮૯ ॥

અવેશ્યધિકારાન્તરકથનમ્ । તસ્ય જનસ્ય વીક્ષાયા આદ્યાને વ્રહ્મણં તત્થ દિનાદિવન્માહો-
રામહળદિનં મય્યાવીરકૃત્ય વ્રતીન્દ્રેણ હીરછરિણા યત્કિંચિદસ્વપ્નમનદ્વપં વા તપ પદ્માશનકાદિકં
યા તીવ્રં યદ્દાશ્વમાદિમં ધોરં કટિનં વિધીયતે સ્મ કૃતં ચ । પુનસ્તસ્ય પ્રભોર્યો યાવ-
સંલયાકઃ પરિચ્છદ્યઃ પરિવારો યથૂવ સંજ્ઞાનઃ । કિંવન્ । શ્રોત્રીરથત્ શ્રીમન્મહાવીરદેવસ્યેવ
પત્તયાનુષ્ઠાનાદિકમાસીત્ । તર્તિકિંચિદિદ પ્રત્યે દેશમાત્રં યથાધ્યુતં મયા પ્રત્યકર્ત્ત્વોચ્યતે
પ્રત્યતે ॥

સ્ત્રોતકથ

જેમ બગવાન મહાવીરસ્વામીએ ઉઝ તપ થયું હતું તેમ હવે આચાર્યદેવે દીક્ષા-
દિવસથી આરંભીને કરેલી તપશ્ચર્યા અને તેમના પરિવારજન યત્કિંચિત્ વર્ણન કરવામાં
આવે છે. ॥ ૮૯ ॥

સુરીન્દુરેકાશનકં ન યાવજ્જીવં જહૌ ન્યાપમિવ ક્ષિતીન્દ્રઃ ।

પશ્યાપિ ચાસૌ વિકૃતીરહાસીદ્ગુણાન્સમસ્યેવ પરાવુભૂષુઃ ॥ ૯૦ ॥

સુરીન્દુર્મુનિચન્દ્રો યાવદિતિ યાવન્તં સમયં જીવ્યતે પ્રાપ્તા ધાર્વન્તે इति યાવન્નોયં
સંયમજગમ મય્યાવીરકૃત્ય પદ્માશરમશનમેકાશનં સકૃદ્ગોજનં વા યન્ન । પદ્માશનકે સ્વાર્થે નઃ ।
ત નૈવ જહૌ તરપાત્ । સકૃદેવ મુક્તવાનિત્યર્યઃ । ॥ ૯૦ ॥ ક્ષિતીન્દ્ર ૯૦ । યથા ધર્મપ્રધાનો

રાજા ન્યાય' નીતિ ન જઠાતિ । ચ પુનરસૌ સુરિઃ દધિદુઃપદ્મપદ્મન્નતૈરગુહ્યનામિધાના પદ્મ-
સંહ્યાકા ચિક્રિયતે વિકારયુક્તો જીવઃ ક્રિયતે ષભિરિતિ ચિકૃતયઃ સ્થા ચિકૃતીરહમીદ-
ન્યાક્ષીન્મુઽચ્ચતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે— સ્મરસ્ય કંદર્પસ્ય પદ્મપ્રમાણાન્ શબ્દરૂપગન્ધરસસ્પર્શ-
મિધાન્ ગુણાન્ પરાયુષ્મયુઃ પરામચિત્તુમિચ્છુરિય ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ ન્યાયી રાજા ન્યાયનો ત્યાગ ન કરે તેમ આચાર્ય શ્રી હીરવિજયસુરિએ
છવનપર્યંત ઝેકાસણાનો ત્યાગ કર્યો નહીં અર્થાત્ ઝેકાસણાથી ઝેકા છુ' તપ ઠયુ' નથી
દહી, પકવાનન, તેલ, ઝાણ, અને ઘી એ પાંચે વિગડાઓના તેઓ હાથેનાં ત્યાગી હતા.
તે બધે ઠામદેવના સ્પર્શ, રસ, રૂપ, ગંધ અને શબ્દ એ પાંચ ગુણોનો પરાભવ કરવાનું
પ્રયત્નતા ન હોય ! ॥ ૬૦ ॥

દ્રવ્યાણિ ચલભાવસરે પ્રતીન્દ્રઃ સદાદદે દ્વાદશ નાધિકાનિ ।

કિં ભાવના પોપયિતું વિશિષ્ય ભવાન્ધિપારપ્રતિલક્ષ્મયિત્રીઃ ॥ ૧૧ ॥

પ્રતોગ્નઃ સદા સર્વકાલં સુરિપદ્મપ્રાપ્તિ મર્યાદીકૃત્ય ચલભાવસરે આહારકરણસમયે દ્વાદશ
ચૂર્યમંહ્યયેય દ્રવ્યાણિ ધાન્યાનાં નામગ્રાહં ચિકૃતેસ્થેકય જ્ઞાત્કામ્યપિ નામગ્રાહં પાત્રીયં
ચ સર્વાણ્યપિ દ્વાદશાગતર્માંચીનિ આદદે જગ્રાહ નાધિકાનિ દ્રવ્યાણ્યગ્રહીત । કદાચિદપીત્યર્થઃ ।
ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—અનિત્યતા-અશરણ્ય-સંસારત્વ-વ્યક્ત્ય-અગ્યત્વ-અશુચિત્વ-આધ્ય-સંવર-નિર્જરા-
ધર્મ-લોક-બોધિસંજ્ઞા દ્વાદશ ભાવનાઃ । પોપયિતું પુષ્ટાઃ કન્તુમિચ । કથમ્ । વિશિષ્ય વિશેષ-
પ્રકારેણ કૃત્વા । કિંમુના ભાવનાઃ । ભવઃ સંસારઃ ન ધવાન્ધિઃ સમુદ્રસ્તસ્ય પારસ્ય પરતોરસ્ય
મોક્ષવેળાકૃતસ્ય લક્ષ્મયિત્રીઃ પ્રાપયિત્રીઃ । 'અગ્યથા કથમદઃ પ્રતિલક્ષ્મઃ' इति नेपथै । 'પ્રતિ-
લક્ષ્મઃ પ્રાપ્તિઃ' इति तदवृत्तौ ॥

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવે, સુરિપદ્મથી પ્રારંભીને આહાર કરવાના સમયે બાર દ્રવ્યથી નધિક દ્રવ્ય
શબ્દ ઠયો' નહીં, તે બધે સંસારસમુદ્રથી પાર ઉતારનારી અનિત્ય, અશરણ્ય સંસાર,
ઝેકાત, અન્યત્વ, અશુચિ, આશ્રય, સંવર, નિર્જરા, ધર્મ લોક અને બોધિ એ બાર ભાવનાઓ
પ્રુટ કરવા માટે ન હોય ! ॥ ૬૧ ॥

મૃતિક્ષિત્રીન્દ્રેણ સ સપ્તપદ્મત્રિગન્મિતાઃ કાતરિતાન્યસત્ત્વાઃ ।
આદારદોષાઃ કૃતપાપપોષા દ્રેષ્યા ઇવ દ્રેપતુષા નિષિદ્ધાઃ ॥ ૧૨ ॥

પ્રતિક્ષિત્રીન્દ્રેણ સુરિરાગ્રેણ મદ મત્તભિયંતે । નમયુકાઃ કમ્પયઃ । તાદશાઃ પદ્મત્રિશદ્
ત્રેમિતાઃ પ્રમાણીકૃતાઃ । પનાયતા સમાગ્નિયાઃ પદ્મત્રિશદ્ દ્વિષરવારિશદ્ભયમિતિ । દ્વાષરવારિ-
શમ્ભવવાસાઃ । ‘મોક્ષમ ઉગમમદોમા મોક્ષમ ઉપાવણાય દોમાય । દસ વસણાદ્ દોસા
મિત્રીય સત્ત્વે વિદ્યાવાસા ॥’ इति वचनान् । अथेनानेव वृथक विवृणोति । द्वादश
दोषाः समुत्पद्यन्ते । तानेव द्वादशानि—जाल्यधर्मिक-ओद्देशिक-वृत्तिकर्म-मित्रकर्म-स्थापनाकर्म-
प्राप्तिकर्म-प्रादुर्करण-क्रीतदोष-प्रामित्य-परापुण्य-अभ्याहन उद्भिन्नक-मालापक-आ-
नि-धात्रीदोष-वृत्तीदोष-निमित्तदोष-आभीयक-वनोपक-चिकित्सा-क्रीधदोष-मान-माषा-
होप-पूर्वमंस्तव-पश्चामंस्तव-विषादोष-मन्त्रदोष-भूणदोष-वोगदोषाः । अधिपणादोषा दश
माधुमाक्षेभ्यः समुत्पद्यन्ते । तानि द्वादशानि—शङ्कितदोष-मर्शितदोष-बहिर्निक्षिप्त-विहित-
दोष-मंहतदोष-दायकदोष-उन्मिषदोष-अपरिणत-जिमदोष-छद्मिदोषाः । तथा प्रभोजनं
कृतं ताभूतां प्रमद्वान्मदोषा भवेयुः । तेऽप्युच्यन्ते—मयोजन अप्रमाण इद्भाल-धूमसामान्य-
मकारणदोषाः । कैश्चित्समवर्ण्यारिश्चपि दोषाग्रतिपादयति । तस्मात्तेऽपि प्रोक्ताः । परं मौला-
स्तु द्विषरवारिश्चक्षुष्याका वय । आदारस्य भोजनस्य दोषा अगुणास्ते निषिद्धाः निवारिताः ।
क्रीडं ततः शुद्धियुक्तं कुर्वतीति कातरयति । कातरयन्ते स्मेति कातरिताः । ‘तरकरोति
तदाचक्षते’ इति प्रक्रियासूत्रेण प्रिप्राययः । ‘अतस्मात् कः’ इति कप्रत्ययः । श्रिलोपे इदमप्य-
वश्येति निश्चयः । उदाहरणं यथा नेपथे प्रथमकाव्ये—‘वक्रः किभूतः । मितच्छप्रितकीर्तिमण्डनः
पूर्वोक्तयुक्तिरेव । मित्रं च छत्रं च सितच्छत्रं करोतीति मितच्छत्रपति सितच्छत्रपते स्मेति
मितच्छत्रिणा कीर्तिमण्डले देशे येन’ इति गृह्यार्थः । कातरिकृता हीनसत्त्वा विहिता अन्ये
अपरे मर्याः कर्मपरिणतिवशाच्चारित्र्याल्लभ्यमानमर्थाः प्राणिनो यस्ते । पुनः किभूता । कृतं
निमित्तं पापस्य दुःकृतस्य पापः पुष्टिर्भवति । पापोपचयकारिभिरित्यर्थः । केनेव निषिद्धाः ।
द्रेपतुषेव । यथा विरोधयता अतीववेरमात्रा भ्रभुता द्वेष्याः स्ववेरिणः पराक्रमेण निषिध्यन्ते
वृत्तान्तेऽप्युच्यन्ते ॥

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવ હીનસત્ત્વ કરનારા અને પાપોની પુષ્ટિ કરનારા એવા ભેતાલીરા દોષોથી
રહિત નિર્દોષ આદાર હમેશાં અહમ્ કરતા હતા. (તે આ પ્રાણેઃ આધાકર્મી, ઉદ્દેશિક,
પ્રતિકર્મ, મિત્રકર્મ, સ્થાપનાકર્મ, પ્રાણતિકર્મ, પ્રાદુર્ભરણ, ક્રીડા, પ્રામિત્ય, પરાવૃત્તત્વ,
દિ. સો. ૧૦૩.)

અધ્યાહત, ઉદ્ભિનક, માતાપહત, આચ્છેદક અનિચ્છત અને અધવપૂરક એ સોળ ગૃહસ્થી ઉત્પન્ન થયેલા; ધાત્રીદોષ, દૂતીદોષ, નિમિત્તદોષ, આજીવક, વળીપક, ચિકિત્સા, કોષ, માન, માયા, લોભ, પૂર્વસંસ્તવ, પશ્ચાત્સંસ્તવ, વિદ્યાદોષ, મંત્રદોષ, ચૂર્ણદોષ, અને યોગદેષ એ સોળ સાધુસાધ્વીથી ઉત્પન્ન થયેલા; ચંકિત, મર્ક્ષિત, જહિર્નિક્ષિત, પિક્ષિત, સંદૃષ્ટ, દાયક, ઉન્નિમિત્ર, અપરિણત, લિપ્તદોષ અને છર્દિતદોષ એ દશ ગૃહસ્થ અને સાધુ ઉત્પન્ન થયેલા કુલ ૪૨ દોષ) જેમ યનુરાજ યનુઓનો મૂળમાંથી ઉચ્છેદ કરે તેમ આચાર્યેવ આ ૪૨ દોષોનો મૂલથી જ નિષેધ કરતા હતા. વળી આહાર કરતી વખતે સંયેજના, અપ્રમાણ, ઈર્ષાલ, ધૂમ અને અકારણ આ માંડલીના પાંચ દોષો પણ સેવતા ન હતા. ॥ ૬૨ ॥

अहोद्रुहामाभरणानि भिक्षोः किं द्वादशानां प्रतिमारमाणाम् ।
तपोसि यो द्वादशभेदभिन्नान्यपूपुपत्कायमशुभपच ॥ १३ ॥

યો મગયાન અનશન—મૂનોદરિકા—વૃત્તિસંક્ષેપ—રસત્યાગ—કાય શા—સંલીનતા: ફિ પદ્ધિધં યાદ્યં તપ: । તથા પ્રાયશ્ચિત્ત—વિનય—વૈયાવૃત્ય—સ્વાધ્યાન—ધ્યાન—કાયોત્સર્ગા: ફિ પોદા આખ્યન્તરં તપ: । પદ યાદ્યાનિ પદાખ્યન્તરાપીતિ દ્વાદશભિર્ભેદ: પ્રકારે: વિગ્નાનિ પાર્યંત્યભાજિ તપોસિ અપૂપુપત પુજ્જાતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે—ભિક્ષો: સાધો: પ્રતિ અલેપાદારૈક ભક્તપાનસત્કા પ્રથમા પદમાનસ્ય, દ્વિતીયાદિ માસ્યા:, તૃતીયા ત્રિમાસ્યા:, ચતુર્થી ચતુર્માસ્યા:, પચમી પચમાસ્યા:, ષષ્ઠી પચમાસ્યા:, સપ્તમી સપ્તમાસ્યા: । પૂર્વવિધિ: સર્વાશ્વપિ પ્રાદ્યા: । અષ્ટમી સત્તરાત્રિકા । તત્ર ચતુર્વિધાદારનિષેધકચતુર્થા: । તથા ગ્રામાદ્વદિ: કાયોત્સર્ગકરણમ્ । નવમી સત્તરાત્રિકી । ઉત્કટિકાસનેન દષ્ટાસનેનેશસ્થાનમ્ । દશમી સત્તરાત્રિકી । સાષ્ટમ-ભક્ત ચતુર્વિદારપ્રત્યાભ્યાસનં ચ ગોદુહિકામનેનાયસ્થાનામ્ । પદાદશી પદરાત્રિકીચુચવને । પરમમષ્ટમભક્તેન પૂર્વંતે ચતુર્વિધાદારપ્રત્યાભ્યાસનં ચ તૃતીયે દિને । ગ્રામાદ્વદિ: કાયોત્સર્ગકરણમ્ । દ્વાદશ્યપિ એકરાત્રિકી । પરં ચતુર્વિધાદારપ્રત્યાભ્યાસાષ્ટમભક્તેન પૂર્વંતે તપ્રાનિમેષનેત્રાખ્યાં કાયો-ત્સર્ગકરણમ્ । इत्थं सुत्रोक्तविधिविधानात्प्रतिमानां द्वादशसंख्याकानां प्रतिमारमाणानां धर्मशा-मुष्ठानविशेषदृक्ષમીणामाभरणानीय भूषणानीयापुपुष्य । किंभूतानां प्रतिमारमाणाम् । अहो-द्रुहामहमां दुरगदुरितानां मुहान् मोहकारिकाणां मृदाचुच्छेदविधायकानां च पुनर्यो मुनीन्-कायं स्वशरीरमशुभपच विकटोत्पट्टनपोभि: कृत्वा शोषयति स्म । कृशीकृतवानिग्ययः ॥

१૩૦૫

આચાર્યેવ અનશન, ઉદ્ભોદરિકા, વૃત્તિમંક્ષેપ, રસત્યાગ, કાયક્લેશ અને સંલીનતા, એ બધા અને પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એ ૭

અશ્વત્થર, જેમ ખાર પ્રકારનાં તપ કરીને ધરીનું ચોપણ કરતા હતા; એ તપ બંધે ૫૫-
કોને: ક્રોધ કરનારી સત્યુન્ની ખાર પ્રતિખાઓનાં આજરવે: ન હોય । ॥ ૬૩ ॥

મુરો: સમીપે વિનયાદિદાનગર્ભયમેન્દોર્ગિધિના પ્રતીન્દ્ર: ।

આપોષનાં દિર્ઘરંપાંવપૂત્ત્વ સ્તોત્રપદ્યેવ વિશુદ્ધયે સઃ ॥ ૧૪ ॥

જનીમ્નો હીરસુરિશુરો: સ્વધર્માચાર્યેષ્વ તપશ્ચાશ્રાનુર્વાં વિતપ્ય દત્તિ પદમાદ્રી યસ્ય તાદ-
દાસ્ય દાવનાદ્ય ભંગાવના વિતપશ્ચાશ્રમશ્ચ પાત્રેષ્વમ્નો: મુરો: સમીપે પાશ્વે વિધિના શાસ્ત્રીક-
મહારેભ દ્વિર્વારદ્વયમાવોષનાં નિઃસારવર્ગેભ નિત્યાશ્રયગમ્યકાશ્ચનપૂર્વકમાવચિત્તવિદ્યોપ-
પદ્યંવપૂત્ત્વ મુદ્ગાનિ સ્મ । 'મુદ્ગાનિ પ્રદયતે સ્વાતિ' इति મિત્રાકલ્યાણે । ઉત્ત્રેષયતે—લોક-
ચોરિદ્યોદ્યાપમેઝવોર્વનમાનામુદ્ગમ્યવોર્વવસ્થ યુગલસ્ય વિશુદ્ધયે નિમંત્રીકરણાયેવ ॥

પ્રસીદ્ધર્થ

હીરવિશ્વસુરિશ્ચે પોતાના દીક્ષાશુરુ શ્રીવિશ્વદાનસુરિશ્ચ પાસે, પોતાનાં સધળાં
૫૫૬કોને નિયત્ય બનીને પ્રગણ્યાપૂર્વક આલોક અને પરસીકની વિશુદ્ધિ માટે આજીકવ-
વિધિ પ્રમાણે બે વખત ભરઆલોચના લીધી હતી. ॥ ૬૪ ॥

ઉપોષણનાં પ્રિત્તર્તીં વ્યતાર્તીત્પૂરીન્દુરાશ્લોગનયોર્દ્વયો: સઃ ।

મમીદમાનો મનસાધિમન્તું વર્દ પ્રિત્તોક્તાપ્રમવં કિમેષ: ॥ ૧૫ ॥

યઃ કાનિમાદિર્નિમાનિનઃ ન જમદિકવાન એવ પ્રત્યક્ષવધવોડસદાદેવો દગ્ધોચરીમવન
શ્રીમુર્દ્ધીરશ્ચરિશ્ચમ્નો દ્વયોદ્યવોદાશ્લોગમયોદ્વિર્વારવિદિતનુક્રુતાશ્લોગમયમિતયોરુપોષણ-
નામુપવસતાનાં પ્રિત્તર્તીં પ્રવણાં યજનાનાં મમાદારચિચતી તાં સર્વામિમેતિ સંભાષયતે । ક્ષયત-
ર્તીન્દુરોનિ સ્મ । ઉત્ત્રેષયતે—પ્રિત્તોક્સ્ય । 'વિશ્લોકનાયેભ મતા મત્તશ્ચિપ-' इति રપો ।
'પ્રિત્તોક્તાવાગ્નિશ્લોકપૂરવાદિગ્ધોર્વજ્ઞાન इति મુદ્ગાનિ' । પ્રિત્તોક્સ્યસ્વાયે ઉપરિતમમદેવો મય-
મુન્દાન્ વત્તદ્ વરદાનમ્ મનસા અધિગમ્તું માપ્તું મોક્ષસ્થાનમ્ જમ્બુમખિગત્ય પ્રાપ્તેસ્વયં' इति
તદ્ગુનિઃ । મનસા સ્વચિંતન કૃત્વા મમીદમાન વગ વાગ્મજિગ્મ ॥

પ્રસીદ્ધર્થ

ત્રણ લોકના અગ્રખાએ રહેલા મોક્ષને માત્ર કરવાની ઇચ્છાવાળા જગદ્ગુરુએ બે
વખતની ભરઆલોચનામાં આવેલા ત્રણસો ઉપનાસ કર્યા હતા. ॥ ૬૫ ॥

અવ્યાહન, ઉદ્ભવનક, માતાપદન, આગ્રેયક અનિચ્છક અને અવપૂરક એ સોળ ગૃહસ્થી ઉત્પન્ન થયેલા; પાત્રીદોષ, ફૂતીદોષ, નિમિષદોષ, આજીવક, વર્ણપક, ચિકિત્સા, કોષ, માન, માયા, લોભ, પૂર્વસંસ્તન, પશ્ચાત્ત્વસંસ્તન, વિગ્રહદોષ, મંત્રદોષ, વૃણદોષ, અને ચેતરેવ એ સોળ સાધુચાત્રીથી ઉત્પન્ન થયેલા; શંકિત, મહિંત, બલિનિંદિત, પિહિત, ચંદ્રી, દાયક, ઉન્મિત્ર, અપરિણત, સિખદોષ અને છદિંતદોષ એ દસ ગૃહસ્થ અને સાધુ ઉત્પન્ન થયેલા કુલ ૪૨ દોષ) જેમ યજુરાળ શત્રુઓનો મૂળમાંથી ઉગ્રેહ કરે તેમ આચાર્યદેવ આ ૪૨ દોષોનો મૂલથી જ નિગ્રેષ કરતા હતા. વળી આદાર કરતી વખતે સંચેજના, અમ્રમાળ, ઈંગાલ, ધૂમ અને અકારણ આ માંડલીના પાંચ દોષો પણ સેવતા ન હતા. ॥ ૬૨ ॥

અંહોદ્રુહામામરણાનિ મિશ્નોઃ કિં દ્વાદશાનાં પ્રતિમારમાણામ્ ।
તવાંસિ યો દ્વાદશભેદમિન્નાન્યપૂપુત્કાયમશ્રુયથ ॥ ૧૩ ॥

યો મગધાન અનશન—મુનોદરિકા-વૃતિમંદેષ-રસત્યાગ-કાય શ-સંલીનતા: હિ પદ્ધિધં વાદ્યં તપઃ । તથા પ્રાયશ્ચિત્ત-ચિનય-વૈયાવૃત્ય-સ્વાધ્યાય-ધ્યાન-કાયોત્સર્ગા: હિ પોદા આશ્વયતરં તપઃ । પદ વાદ્યાનિ પદાશ્વયતરણીતિ દ્વાદશભિર્ભેદઃ પ્રકારેઃ મિન્નાનિ પાર્યંકયભાજિ તવાંસિ અપુપુત્ત પુષ્પાતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—મિશ્નોઃ સાધોઃ પ્રતિ અલેપાદારૈક ભક્તપાનમરકા પ્રથમા પદમામરક, દ્વિતીયાદિ માત્યાઃ, તૃતીયા ત્રિમાત્યાઃ, ચતુર્થી ચતુર્માત્યાઃ, પશ્ચમી પશ્ચમાત્યાઃ, ષષ્ઠી ષષ્માત્યાઃ, સપ્તમી સપ્તમાત્યાઃ । પૂર્વરિધિઃ સર્વાસ્વયિ પ્રાદ્યાઃ । અષ્ટમી સતરાત્રિકા । તત્ર ચતુર્વિધાદારનિપેથકચતુર્થાઃ । તથા પ્રામાદ્વદિઃ કાયોત્સર્ગકરણમ્ । નવમી સતરાત્રિકી । ઉત્કટિકાસનેન દ્વણ્ડાસનેનેવાસ્થાનમ્ । દશમી સતરાત્રિકી । સાદમ-ભક્તા ચતુર્વિદારમત્યાસ્યાનં ચ ગોદુહિકામનેનાવસ્થાનમ્ । પદ્માદશી પદ્માત્રિકીતુચયતે । પરમમદમભક્તેન પૂર્વંતે ચતુર્વિધાદારમત્યાસ્યાનં ચ તૃતીયે દિને । પ્રામાદ્વદિઃ કાયોત્સર્ગકરણમ્ । દ્વાદશયપિ ભેકરાત્રિકી । પરં ચતુર્વિધાદારમત્યાસ્યાનમ્ પરમભક્તેન પૂર્વંતે તથાનિમેયનેત્રાશ્ચં કાયોત્સર્ગકરણમ્ । રૂપં સુશોકચિધિધિધાનાત્પ્રતિમાનાં દ્વાદશમંચકાનાં પ્રતિમારમાણાં ધમણ-ગુણ્ડાનયિશેષલક્ષ્મીણામામરણાનીય ભૂષણાનીયાપુપુત્ત । કિંચુત્તનાં પ્રતિમારમાણામ્ । અંહો-દ્રુહામંહસાં દુરસ્તદુરિતાનાં મુહાં પ્રોહકારિકાણાં મૃત્તાદુષ્ટેદવિધાયકાનાં ચ પુનર્થો મુતીપ્ર-કાયં સ્વશરીરમશ્રુપત ચિકટોત્કટતપોમિઃ કૃત્યા શોષયતિ સ્મ । કૃશીકૃતયાનિત્યયં ॥

૨. લોકાચ

આચાર્યદેવ અનશન, ઉદ્ભેદરિક, વૃતિમંદેષ, રસત્યાગ, કાયલેશ અને સંલીનતા, એ બધા અને પ્રાયશ્ચિત્ત, ચિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એ ૭

અર્થતઃ, એમ બાર પ્રકારનાં તપ કરીને યરીરતું ચોષણ કરતા હતા; એ તપ બધે પાપ-
કર્મોના દ્રોહ કરનારી સંપુત્રી બાર પ્રતિભાઓનાં આભરણો ન હોય । ॥ ૬૩ ॥

ગુરોઃ સમીપે વિનયાદિદાનવાચંયમેન્દોર્વિધિના વ્રતીન્દ્રઃ ।
આલોચનાં દ્વિર્ગ્રેહ્યાંવશૂલ લોકદ્વયસ્યેવ વિશુદ્ધયે સઃ ॥ ૧૪ ॥

પ્રતીગ્ધો હીરસુરિગુરોઃ સ્વધર્માર્ચાર્યસ્ય તપસ્યાદાતુર્વાં વિનય્ય હતિ પદ્મદાદો વસ્ય તાદ-
શસ્ય દાતાનામ્ એતાવતા વિનય્યદાનસંઘસ્ય ચાચંયમેન્દોઃ સુરેઃ સમીપે પાર્શ્વે વિધિના શાબ્દોક્ત-
મકારેણ દ્વિર્વારદ્વયમાલોચનાં નિઃશસ્ત્રયેન નિઃશાંસપાપપ્રકાશનપૂર્વકપ્રાપ્તિવિશેષ-
પ્રદાપાંવશૂલ વૃહ્ણાતિ સ્મ । 'વૃહ્ણાતિ પ્રદયતે હાતિ' હતિ ક્રિયાકથાપે । ઉત્પ્રેક્ષયતે—લોક-
પોરિહલોકપરલોકપોરિતમાનામુકમ્બયોર્દ્વયસ્ય યુગલસ્ય વિશુદ્ધયે નિમ્મલીકરણાયેવ ॥

શ્લોકાર્થ

હીરવિનયસુરિજીએ પોતાના દીક્ષાગુરુ શ્રીવિનયદાનસુરિજી પાસે, પોતાનાં સઘનાં
પાપકર્મોને નિશઘ્ય બનીને પ્રકાશવાપૂર્વક આલોક અને પરલોકની વિશુદ્ધિ માટે શાબ્દોક્ત-
વિધિ પ્રમાણે બે વખત ભવઆલોચના લીધી હતી. ॥ ૬૪ ॥

ઉપોષણનાં ત્રિશતીં વ્યતાનીત્સૂરીન્દુરાલોચનયોર્દ્વયોઃ સઃ ।
સમીહમાનો મનસાધિગન્તું પદં ત્રિલોકાગ્રમવં કિમેષઃ ॥ ૧૫ ॥

યઃ પાતિસાહિસંમાનિતઃ સ જગદ્વિષયાત એવ પ્રત્યક્ષલક્ષ્યોડસ્મદાદોર્વાં દગ્ગોચરીમ્બન
સૂરીન્દુર્હીરસુરિષગ્ધ્રો દ્વયોદયમયોરાલોચનયોર્દ્વિર્વારવિહિતયુઃકૃતાલોચનપ્રાપ્તિવિશેષપોષણ-
નામુપવસનાનાં ત્રિશતીં પ્રયાણાં શતાનાં સમાહારસ્ત્રિશતી તાં સર્વાંશ્રેણેતિ સંપ્રાવ્યતે । વ્યતા-
નીતકરોતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—ત્રિલોકસ્ય । 'ત્રિલોકનાથેન સત્તા મલ્લદ્વિષઃ' હતિ રમ્યો ।
'ત્રિલોકનાથાદ્વિલોકપુષ્પાન્નિલોકેશ્વરા' હતિ વૃહ્ણાન્તો । ત્રિલોકસ્યપામે ઉપરિતતપ્રદેશે ભવ-
મુત્પન્નં વત્પદં યસ્થાનં મનસા અધિગન્તું પ્રાપ્તું મોક્ષસ્થાનં લગ્નુમધિગત્ય પ્રાપ્ત્યેત્યર્થઃ' હતિ
તદ્ગુતિઃ । મનસા સ્વચિત્તેન કૃત્વા સમીહમાન પપ વાચ્છગ્નિવ ॥

શ્લોકાર્થ

ત્રણ લોકના અગ્રભાગે રહેલા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળા જગદ્ગુરુએ બે
વખતની ભવઆલોચનામાં આવેલા ત્રણસો ઉપવાસ કર્યા હતા. ॥ ૬૫ ॥

અભ્યાહત, ઉદ્ભિનક, માલાપહત, આચ્છેદક અનિચ્છત અને અધ્વપૂરક એ સોળ ગૃહસ્થી ઉત્પન્ન થયેલા; ધાત્રીદોષ, દૂતીદોષ, નિમિત્તદોષ, આજીવક, વળીપક, ચિકિત્સા, કોષ, માન, માયા, લોભ, પૂર્વસંસ્તવ, પશ્ચાત્સંસ્તવ, વિદ્યાદોષ, મંત્રદોષ, ચૂર્ણદોષ, અને યોગદેવ એ સોળ સાધુસાધ્વીથી ઉત્પન્ન થયેલા; ચંકિત, મર્ક્ષિત, બહેનિન્દિત, પિહિત, સંદૃત, દાયક, ઉન્નિમિત્ત, અપરિણિત, લિપ્તદોષ અને છદ્ધિતદોષ એ દશ ગૃહસ્થ અને સાધુ ઉત્પન્ન થયેલા કુલ ૪૨ દોષ) જેમ યનુરાજ યનુઓનો મૂળમાંથી ઉચ્છેદ કરે તેમ આચાર્યદેવ આ ૪૨ દોષોનો મૂલથી જ નિષેધ કરતા હતા. વળી આહાર કરતી વખતે સંયેજના, અપ્રમાણ, ઈગાલ, ધૂમ અને અકારણ આ માંડલીના પાંચ દોષો પણ સેવતા ન હતા. ॥ ૬૨ ॥

અંદોદ્રુદામાભરણાનિ મિશ્નોઃ કિં દ્વાદશાનાં પ્રતિમારમાણામ્ ।
તર્વાસિ યો દ્વાદશભેદમિન્નાન્યપૂપુત્કાયમશુપચ ॥ ૧૩ ॥

યો મગવાન અનશન—મૂનોદરિકા-વૃત્તિસંક્ષેપ-રસત્યાગ-કાય જ્ઞ-સંહીનતાઃ ફિ પદ્ધિર્ધ' વાદ્ય' તપઃ । તથા પ્રાયશ્ચિત્ત-વિનય-વૈવાચર્ય-સ્વાધ્યાન-ધ્યાય-કાયોત્સર્ગાઃ ફિ પોદા આશ્વ્યતર' તપઃ । પદ વાદ્યાનિ પદાશ્વ્યતરાણીતિ દ્વાદશમિર્ભેદઃ પ્રકારૈઃ વિગ્નાનિ પાર્યંક્યમાજિ તર્વાસિ અપૂપુત્ત પુષ્પાતિ સ્મ । ઉત્પ્રેક્ષયતે—મિશ્નોઃ સ્વાધોઃ પ્રતિ અલેપાદારૈક મગવાનમરકા પ્રથમા વક્રમાનસ્ય, દ્વિતીયાદિ માસ્યાઃ, તૃતીયા ત્રિમાસ્યાઃ, ચતુર્થી ચતુર્માસ્યાઃ, પચ્ચમી પચ્ચમાસ્યાઃ, ષષ્ઠી ષષ્ઠમાસ્યાઃ, સપ્તમી સપ્તમાસ્યાઃ । પૂર્વવિધિઃ સર્વાશ્વપિ પ્રાદ્યાઃ । અટમી સતરાગ્રિકા । તત્ર ચતુર્વિધાદારનિષેધકચતુર્થાઃ । તથા પ્રામાદ્વદિઃ કાયોત્સર્ગકરણમ્ । તત્રમી સતરાગ્રિકી । ઉત્કટિવાસનેન દ્વણ્દાસનેનેચાસ્થાનમ્ । દશમી સતરાગ્રિકી । તાદ્યમ્ ભક્તા ચતુર્વિદારમગ્યાસ્થાન' ચ ગોદુદિકામનેનાયસ્થાનમ્ । વક્રાદ્યદી વક્રરાગ્રિકીયુગ્મને । પરમમટમભક્તેન પૂર્વંતે ચતુર્વિધાદારમગ્યાસ્થાનં ચ તૃતીયે દિને । પ્રામાદ્વદિઃ કાયોત્સર્ગકરણમ્ । દ્વાદશ્યપિ વેકરાગ્રિકી । વર્' ચતુર્વિધાદારમગ્યાસ્થાન' અટમમભક્તેન પૂર્વંતે તથાનિષેધનેચાધ્યાં કાયોત્સર્ગકરણમ્ । इत्य' ચુગ્રોક્તિવિધિવિધાનાત્પ્રતિમાનાં દ્વાદશમંભ્યાકાનાં પ્રતિમારમાણાં પ્રથમા-નુષ્ઠાનવિશેષદશમીનામાભરણાનીય ભૂષણાનીયાપૂપુત્ત । કિંમુશનાં પ્રતિમારમાણામ્ । અંદો-દ્રુદામંદમં દુરગ્નદુરિતાનાં મુદ્ધાં પ્રોદદારિકાણાં મુદ્ધાચુદ્ધેદવિધાયકાનાં ચ પુનર્થો મુતીગ્નઃ કાય' સ્વશરીરમશુપુત્ત વિકરોત્કટગ્નયોમિઃ કૃત્વા શોષયતિ સ્મ । કૃત્વીટ્નવાનિશ્વર્યઃ ॥

સંકેત

અ.ચા.પ.દેવ અનશન, ઉદ્ભોદરિકા, વૃત્તિમંક્ષેપ, રસત્યાગ, કાયજ્ઞેશ અને સંહીનતા, એ બધા અને પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈવાચર્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એ ॥

अथतः, जेम आर भ्रान्तनां तप करीने शरीरनुं शोषण करता करता; जे तप जे पाप-
भ्रान्ति शोध करनारी अभुनी आर अभिमानां आभरणो न देव । ॥ ६३ ॥

मृगोः मदीये विनयादिदानसर्वपमेन्दोर्विपिना प्रतीन्द्रः ।

आनोपनां द्विर्हरपावभूर म्मोहद्वयस्त्वेव विशुद्धये सः ॥ ९४ ॥

मृगीको हीरगुरिमुंगोः अथमाकावेव तपस्यादानुपां विनय इति पद्मादी यस्य ताद-
हस्य दानमात्रं जेवना विनयदानमोहास्य पापवमेन्दोः मृगे मदीये पापे विपिना शास्त्रोक्त-
प्रकारेण द्विर्हरपावभूतं विनयस्त्वेव विनयोपपापकाशनपुष्कमावधितनिर्दोषं
प्रहरावमृग मृगानि स्म । 'मृगानि हरवने पवि' इति त्रिपादपाठः । उभेयपदे—मोह-
पोरिहोकरलोकावोदनेमानामुक्तप्रवोद्वयस्य युगलस्य विशुद्धये निमंलीकरणायेव ॥

श्लोकाथ

हीरविजयसुरिज्जमे पीताना दीक्षायुक्तु श्रीविजयदानसुरिज्ज पासे, पीतानां सधनां
पापभ्रान्ति निरास्य भनीने भ्रान्तपापुर्क आलोके अने परतोहनी विशुद्धि भाटे शास्त्रोक्त-
विधि भ्रान्ति जे वधत अवआलोच्यना तीपी करी । ॥ ६४ ॥

उपोपनानां विपिनीं प्यनानीरघूरीन्दुराक्रोचनयोर्दयोः सः ।

मदीरमानो मनमाधिगन्तुं पदं विप्रीकाप्रभवं क्रियेपः ॥ ९५ ॥

यः पानिमाहिमंमानिनः ए जगद्विजयान जेय प्रत्यक्षप्रवोद्वयदावीनां हगोचरीभवन्
सुरीन्दुराक्रोचरिपद्मो द्वयोर्ममोराशोचनयोर्द्विर्हरविहितपुष्कलाचनमायमितयोदोपना-
नामुपमनानां विपिनीं प्रपानां श्रानां समाहारविशती तां मदीयेति संभवयते । व्यना-
नीरघूरीति स्म । उभेयपदे—विप्रीकस्य । 'त्रिलोकनाथेन सता प्रत्यक्षिणः' इति रघो ।
'त्रिलोकनाथात्रिलोकपूजपादिलोकेभ्यः इति वृद्धच्छागती । प्रीत्यवस्थामे उपरितनमदेरो भय-
मृगप्रं यगद् यगस्थानं प्रनन्ता अधिगन्तुं प्राप्नुं मोक्षस्थानं लभ्युमधिगत्य प्राप्तेरत्ययः' इति
तदुक्तिः । मनसा क्वचिन्तेन कृत्वा मदीयमान एव वाञ्छन्तिव ॥

श्लोकाथ

त्रय लोका अश्रमावे रडेता मोक्षने प्राप्त करवानी उच्छावाणा जगद्विपुले जे
वधनी अवआलोच्यनामां आवेता त्रयसा उपवास करी करता । ॥ ६५ ॥

पष्ठात्सपादां द्विशतीं त्रामीन्द्रो व्यातन्तनीति स्म स नीतिचन्द्रः ।

साग्रेऽपि गन्धूतिशतद्वये स्वमाशस्त्वमिच्छन्नित्युक्तमुच्यते ॥ ९६ ॥

शामीन्द्रः शमयतां साधूनां मध्ये इन्द्रः पुरंदरः द्वयोरलोचनयोस्तथा अग्रेऽपि नरे भूपतयः सपादां द्विशतीं पञ्चविंशत्यधिकशतद्वयीं पष्ठानामुपनामद्वयद्वयज्ञानां व्यातन्तनीति स्म कृतवान् । स किंलक्षणः । मीनो ग्वाये चन्द्रः । अगं वा 'माग्न' इति पाठः । इदं अविद्याविन्यायविधाता । तत्र विषये यथमेवं विद्याः । उग्रेश्वरते वा—गन्धूनीनां प्रोशानां साग्रे पञ्चविंशत्यधिके शतद्वये । सपादक्रोशशतद्वयप्रमाणे इत्यर्थः । इति हैमनाममालानुगतशङ्खयानम् । 'तस्यां यथा साग्रे च गन्धूतिशतद्वये' इति । जितवस्तीर्विकरस्येव स्वस्य माहात्म्यं निजस्य सप्तानामीतीनां प्रशमनरूपादिकं भविमानमुच्यते । पृथिव्यां किमिच्छन् काङ्क्षति ॥

श्लो३३ध

येन तीर्थे^१ ४२ भगवतं ज्ञयां विद्यते त्यां भस्ते चम्यीस कोशभां इरेकं जतना उपप्रेयना शमनश्च भाहाराय विस्तरे छे तेन पृथ्वी उपरं ज्येष्ठे पोताना भाहारायने विस्तारवा भादे न होय तेन न्यायथन्द्र आचार्यदेवे २२५ छट्ठे (ये उपवास) कथां हता ॥ ६६ ॥

द्रासप्ततिं क्षरिसहस्ररश्मिः स्म निर्मिमीते पुनरष्टमानाम् ।

विद्यथदुर्विशतिकात्रिकस्य प्रसत्तिमाधातुमना जिनानाम् ॥ ९७ ॥

क्षरिषु सहस्ररश्मिः अधिकप्रतापयेन भानुमालो पुनर्द्वयोरान्दोचनयोरग्रेयां च अष्टमानां मुपवासत्रिकद्वयज्ञानां द्रासप्ततिं निर्मिमीते स्म कृतवान् । उग्रेश्वरते—चतुर्विंशतिकानामतीतानामगतवर्तमानरूपाणां त्रिकस्य त्रितयस्य जिनानां तीर्थकृतम् । चतुर्विंशतिस्त्रिभिर्गुणितं संती द्विसप्ततिर्भवेत् । यथायथा द्रासप्तनिमिताद्विद्वद्भारकाणाम् । केचनज्ञानि-निर्घाजि-सागर-महायज्ञाः—विमल-सर्वाभूति-श्रीधर-दत्त-दामोदर-सुतेजः-स्वामि-मुनिसुप्रभ-सुमति-शिष्यगति-अस्ताप-नमि-अनिल-यज्ञोदर-कृतार्थ-जिनेश्वर-शुद्धमति-त्रियेक-स्यन्दन-संभति-नामान् एतेऽनीतचतुर्विंशतिजिनाः । ऋषभ-अजित-शंभव-अभिनन्दन-सुमति-पद्मप्रभ-सुपाभ्य-चन्द्रप्रभ-सुविधि-शीतल-श्रेयांस-वासुपूज्य-विमल-अनन्त-धर्म-शास्त्रि-कुशु-अर-मल्लि-मुनिसुप्रभ-नमि-नेमिपाभ्य-वधेमानामिधाः एते वर्तमानचतुर्विंशतितोर्थकराः । पञ्चनाय-सुरदेव-सुपाभ्यंक-स्वयंप्रभ-सर्वाभूति-देवश्रुत-उदय-पेदाङ्ग-पोटिल-शतकीर्ति-सुप्रभ-असम-निरुपाय-निष्पुलाक-निर्मम-चित्रगुप्त-समाधि-मंवर-यज्ञोदर-विजय-मल्ल-देव-अनन्तवीर्य-भद्रहृत्सेना एते त्वनागतचतुर्विंशतिर्हन्तः । एतेषां चतुर्विंशतित्रितयजिनानां प्रसप्तिं स्वविषये प्रसन्नभावमाधातुमनाः कर्तुंकाम इव विदुम इत्यर्थेऽत्र ॥

પ્રયોગાર્થ

સૂર્યં સમાન તેજસ્વી આચાર્યદેવે ૭૨ અહૂમ (નણ ઉપવાસ) કર્યા હતા. તે ભણે
અતીત, અનાગત અને વર્તમાન એમ ત્રણ ચોવીસી તીર્થ કરે ભગવંતોની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત
કરવા માટે ન હોય ! (કેવલજ્ઞાની, નિર્વાણી, સાગર મહાયજ્ઞ, વિનય, સર્વાનુભૂતિ,
શ્રીધર, કૃત્ત, હામોહર, સુતેજ, સ્વામિ, મુનિમુખત, મુખતિ, શિવમતિ, અરનાથ, નમિ,
અનિલ, યશોધર, કૃતાર્થ, જિનેશ્વર, શુદ્ધમતી, વિવેક, સ્વંદન અને સંપ્રતિ આ અતીત
ચોવીસી ! જગજ્ઞ, અજિત, સંશર, અભિનંદન, મુખતિ, પદ્મમ, મુપાર્થ, ચન્દ્રમમ,
મુનિધિ, શીતળ, શેષાંસ, વાસુપૂજ્ય, વિનય, અનંત, ધર્મ, શાંતિ, કુશ્ય, અર, મહાશ્રી,
મુનિમુખત, નમી, નેમનાથ, પાર્થ અને વર્ધમાન આ વર્તમાન ચોવીસી. પદ્મનાભ,
સુરદેવ, મુપાર્થક, સ્વયંમભ, સર્વાનુભૂતિ, દેવશ્રુત, ઉદય, પેદાળ, પોદીલ, યતકીર્તિ,
મુખત, અમમ, નિષ્કાથ, નિષ્પુત્રાક, નિર્મમ, ચિત્રગુપ્ત, સમધિ, સંવર, યશોધર,
વિજય, મહા, દેવ, અનંતવીર્ય અને ભદ્રકૃત આ અનાગત (ભાવિ) ચોવીસી. ॥ ૬૭ ॥

ચક્રે ચ આચાર્યસહસ્રયુગ્મં સ્વયં જિનેં સ્તોતુમર્વંસિતું ચ ।

પૃથક્સદસે રસનેક્ષણાનાં વિદ્મઃ કળીન્દોરિવ લિપ્તમાનઃ ॥ ૯૮ ॥

યો ભગવાન આચાર્યનાં સદસ્ય વરણસ્યા મુરમં દ્રઘં વ્યભેદિજ્ઞાનિજ્ઞાનીં વિષતે
સંતત્ર વિષયે યયમેયં વિદ્યાં જાનીઃ । ઝગ્નેયવંતે ચા—જિનેં પોતરાવં ક્વયમારમનેય સ્તોતું
સ્તવનમોચ્ચતોક્તુ પુતર્યંસિતું વિદોચનવિષયં વિષાતું દ્રઘં રમીક્ષણાનાં જિદ્વાનયનાં
પૃથાપૃથક્ સદસે લિપ્તમાનઃ કાદુશ્ચિત્ત્વ । ભગવન્તે સ્તોતું રસનાનાં દ્વિજદસ્યં તથા
અનિમેયે વિલોકયિતું ઓચનાનાં વિજ્ઞાનિજ્ઞાનોધીદમાન દ્વ । નેપામિષ । કળીન્દો રસને-
ક્ષણાનામિષ । યથા રંગનાગસ્ય રસનાનાં તથા રંક્ષણાનાં સદસે સ્વા । તદ્વ નાગરાજસ્ય
સદસરુણ્યેન દ્વિજેન્દ્રાયેન દ્વિજેન્દ્રાયેન સદસરુણેષુ રસનાનાં ભયનાનાં ચ દ્વિગંતવામાયેન
દ્વિસદસો સ્વાત । તથા જમ્બુકપાદામ—‘યસ્પાલિન્દુરગમમોરિય ધયેજિદ્વાનસદસ્યય’
ઈતિ ॥

આચાર્યદેવે જે હજાર આચાર્ય

નયન મળીને જે હજાર હજાર થાય

એક હબાર છલ અને જિનેશ્વરનાં દર્શન માટે એક હબાર નેત્ર એમ કુટ બે હબાર
મેજવના માટે બે હબાર આયંજિત કર્યા ન હોય । ॥ ૬૮ ॥

આચામ્લકૈર્વિંશતિસંમિતાનિ યઃ સ્થાનકાન્યાતનુતે સ્મ સુરિઃ ।
નિજસ્ય વિંશત્યસમાધિપૂર્વસ્થાનાન્યપાકર્તુમના ર્થૈષઃ ॥ ૯૧ ॥

યઃ સુરિરાચામ્લકૈરાચામ્લનામતપોવિશેષૈઃ કૃત્વા વિંશતિસંસયવા સંમિતાનિ પ્રમાણીકૃતાનિ
સ્થાનકાનિ—‘અર્હતિ સિદ્ધે પ્રવચનસુરિ સ્થવિરેષુ વાચકે સાધૌ । જ્ઞાને ભક્તિર્દર્શનશુદ્ધિઃ
સદ્વિનયસંપન્નાઃ ॥ સંધ્યાહર્યેડપ્યથશ્યાવશ્યકકરણેન શુદ્ધચારિત્રમ્ । અમ્રમતધારિવશઃ ત્રિવા-
રતાઃ પૂર્ણપોષયતઃ ॥ નયતપસા ચ તપસ્વી સુસંધિભાગેન ગૌતમસ્વામી । યેવાપુર્યેત જ્ઞાના-
સમતાભાષાચ્ચ ચારિત્રમ્ ॥ જ્ઞાનં વ્રૂતનપઠનારસંધ્યાચાંચિરચિતેઃ છુતજ્ઞાનમ્ । જિનશાસનોપ્પન્નિ-
કૃતેસ્તીર્થ સ્થેભિભયેદર્શન ॥’ એતદભિધાનાનિ વિંશતિસ્થાનકાનિ આતનુતે સ્મ વિદધે । ઇત્યે-
શ્યતે—નિજસ્વાત્મનઃ વિંશતિસંસયકાનિ અસમાધિરિતિ પદં પૂર્વં યેષાં તાદૃશાનિ સ્થાનાનિ । ઇત્યે-
તાનિ યથા—અતિસ્થરિતં પ્રચલતિ, અપ્રમાણ્યં સ્થાનકં કુરતે, દુઃપ્રમાણ્યં સ્થાનકં કુરતે,
અશ્યજનૈઃ સહ નારદવત્કલેશં કારયતિ, પીઠશરવાપટ્ટકાદીનિ અધિકાનિ રક્ષયતિ, આચાર્યો-
પાષાધારરત્નાધિકાનાં સંમુલ્લં ચક્તિ, સ્થવિરાદોન વાતયતિ, શ્રુતાનિ વિનાશયતિ, પુનઃ પુનઃ
પ્રોધં કુરતે, સદૈષ પ્રોધતો ભાષયિતુમપિ ન શક્ષ્યતે, પૂઠે શુભયતા વિદહં ભાષતે, મુહુર્મુહુઃ
નિશ્ચયભાવો ભાષતે, અધિકરણાશુદીરયતિ, અકાલે સ્વાધ્યાય કુરતે, અસ્થગિહનારસ્થગિહં
ગચ્છન્ પાદો ન પ્રમાજંયતિ સ્થવં ચ જ્ઞાનિહતહસ્તાભ્યાં વિહરતિ, અકાલે લીયં વાદસ્વરેન
ભાષતે, સ્થવં નિઃપ્રવોજન વલેશં કુરતે, ગચ્છભેદં સ્થવં કરોતિ પરાંથ કારયતિ પરેશં,
વાયદ્વાસ્વાનુદયત્યસ્તમયતિ ચ તાવદ્બુદ્ધકે, અશુદ્ધમાનમવ્યાહારં ન મુચ્ચતિ, પરંવિધાનિ
વિશરવસમાધિસ્થાનકાનિ અપાકર્તુમના નિરાકર્તુકામ ર્થૈષઃ ॥

શ્લોકાર્થઃ

આચાર્યદેવે આયંજિતની તપશ્ચર્યા દ્વારા વિંશસ્થાનકતપની આરાધના કરી. જહ્દી જહ્દી
થાલે, પ્રમાણ્યાં વિના બેસે, સારી રીતે પ્રમાજના કરે નહીં, નારદની જેમ બીજાઓ સાથે
કહેરા કરાવે, પીઠશયન આદિ અધિક ઉપકરણ રાખે, આચાર્ય ઉપાધ્યાય આદિ વડિલોની
સામે બોલે, સ્થવિરોને મારે, છુતોનો નાશ કરે, વારંવાર ક્રોધ કરે, ક્રોધથી અબોલી
લે, શુભવાન પુરુષોની નિંદા કરે, વારંવાર નિશ્ચયભાષા બોલે, અધિકરણોને પ્રગટ કરે,
અકાલે સ્વાધ્યાય કરે, એક ગામથી બીજે ગામ જતાં પગની પ્રમાજના કરે નહીં,
અકાલે મોટા સ્વરે બોલે, સ્થવં નિઃપ્રવોજન કલેશ કરે, ગચ્છભેદ સ્થવં કરે અને બીજાને

પ્રિયમાણઃ । સ્વયંમૂર્તિનેન્દ્ર ઇય શ્રિયા ચુકેરનેકદેવદેવીવૃન્દાધિપત્યકલ્પિતૈઃ શાસનસ્ય ત્રિવ-
તસ્યાધિશ્રિદશરધિષ્ઠાયિકૈર્દેવ્યાંગ્યાદિની-ત્રિભુવનસ્વામિની-શ્રીદેવી-ચક્રરાજ-ગણિપિટ-
પ્રમુલસુરાસુરૈઃ સ્વયમાત્મના સેવ્યમાન ઉપાસ્યમાનઃ ॥

શ્લોકાર્થ

શ્રી જિતશાસનના અધિષ્ઠાયકો વાગ્વાદિની, ત્રિભુવનસ્વામિની, શ્રીદેવી, ચક્રરાજ
અને ગણિપિટક આદિ સુરાસુરો વડે સેવાતા શ્રીતીર્થકર ભગવંતની જેમ સુરાસુર વડે સેવાતા
જગદ્ગુરુએ આયંભિલ્લ, ઉપવાસ, છટ્ટ, અક્રુમઆદિ ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા નિરંતર ત્રણ માસ સુધી
કરીને સૂરિમંત્રની વિધિપૂર્વક આરાધના કરી હતી. ॥ ૧૦૫ ॥

છરીન્દુરેકાગ્રમનાશ્વતસઃ સ્વાધ્યાયકોટીર્ગણયાંબભૂવ ।

નિર્વેદિતાશેષછરીરમાજાં ચતુર્ગતાનામિવ જૈત્રમન્ત્રાન્ ॥ ૧૦૬ ॥

છરીન્દુરેકાગ્રમંજનામં મનશ્ચેત્તો યસ્યા વ્યગ્રાન્તઃકરણઃ સન્દ સ્વાધ્યાયાનાં નિદ્ધાન-
કરણ-પરિવર્તન-ગણન-ચિન્તનરૂપાણાં સ્વતઃ સન્તુઃસંકલ્પાક્રાઃ કોટોઃ શાસીશતમહાજ્ઞાનાં
ગણયાંબભૂવ ગણયન્તિ સ્મ । ઉગ્રેશ્વરેતે-નિર્વેદં શ્વેદં પ્રાપ્તિશ્ચ મીશા અરોગાઃ સંમારજ્યાનિ
મમસ્માઃ શરીરભાજાઃ પ્રાણિનો યામિસ્માદશીનાં તરકતિર્યક્મનુષ્પદેવજનજાનાં સમન્વ-
ત્તનીનાં જૈત્રાન્દ જયનશીતામન્ત્રાનિવ ગણયાંબકાર ॥

શ્લોકાર્થ

આયાચંદેવે શ્લોકાર્થ ચિત્તથી આર કોટ ગાથા શ્લોકઆદિનો સ્વાધ્યાય કર્યો હતો.
તે શ્લોકો ભલે અંકારથી નિર્વેદ પામેલા ભક્ષ્ય જીવોની આર મતિને ઉદભા માટેના મંત્રો
ન હોય ! ॥ ૧૦૬ ॥

મન્યાવર્તો નિર્મિતગાનિષ્ઠુદાં નિત્યાં મનોવૃત્તિમિવ યતોન્દ્ર ।

મર્દાપાપ્તઃ યતનો વર્તાતઃ નિષ્પાનપ્તપ્રિપ્તીઘૃતમક્યૂરિઃ ॥ ૧૦૭ ॥

જો મન્યોએ મન્યાવર્તો સ્વાધ્યાયગીમ્મદાં વિદુદાં કરવર્તનિષ્ઠિનાં નિર્મિતગાનિ
અવપાપ્તઃ । કારણે । નિષ્પાનપ્તપ્રિપ્તીઘૃતમક્યૂરિઃ મનોવૃત્તિમિવ મન્યાવર્તગીમ્મદાં વિદુદાં નિષ્ઠા

निर्मितवान् । पुनर्यो ब्रह्मविद्याः तिलेन्द्रियेणः योगित्तम्यारातिः शयनाः शतसंख्याकान्
 शिष्यान् विनेवान् ब्रह्मभयम् स्वीकृत्य प्रादपति स्म । त्रिभूतः । शिष्यीकृतो बुद्ध्या शब्द-
 परिक्रान्तेन च निष्क्रम्येवामिनिष्ठितः शयनसुखिः पुरंदराचार्यः बृहस्पतिर्वैज । 'ईदृशीं गिर-
 मुदोव' ब्रह्मविद्याः शोधमात्मनिदिष्ट्य ब्रह्मार्थे । नाथ चित्रमभियानुसृत्यैव शिष्यावधि
 प्रवर्तयत्यर्थः ॥ इति शूरेरानुसंध्यात्मस्य तत्त्वविधानप्रज्ञाविनिर्णयम् ॥

સચિવ

આચાર્યદેવે પોતાની વિશુદ્ધ મનોવૃત્તિની જેમ કેટલાક નવ શ્રદ્ધાનું સર્જન અને પ્રાચીન શ્રદ્ધાનું સંશોધન કર્યું હતું. પોતાની પ્રતિભાચકિતથી જેમણે જુદાજુદા શિષ્યરૂપે જનારો, તે તેવા આચાર્યદેવે સેંકડો શિષ્યોને પ્રમુખ્યા પ્રધાન (રીશા) કર્યું હતું ॥ ૧૦૭ ॥

यत्पण्डिताः सार्धशतं बभूवुः संप्राप्तसिद्धान्तपयोधिपाराः ।

दिवेर्न्ययेकं धियमं दधत्या वागीधराः किं विभृता परिष्ठा ॥ १०८ ॥

यस्य धुरीः पण्डिताः प्रज्ञाशालधारिणः साधुशतसंख्याशतानुसारं शतं संख्या येषां तादृशा बन्धुः संज्ञातः । किमुना । संप्रसादप्रियतः मिद्वत्पक्ष्याममस्य उपलभ्यमान इव-
 ममपयसममयममममानतादात्म्यसंदोहस्यस्यस्य पयोधः नमुनस्य पारो यैस्ते । उन्मेषयते—
 एकमेव धियमं बृहस्पतिम् । 'वायव्यनिर्वाहार्थाधिपणः प्राणशुभीभवः' इति हेम्याम् ।
 दृष्ट्या धारयन्त्या दिवा स्वकीयत आभवाभ्या वा सममोर्ध्या संध्या धरिष्या धरि-
 त्रीमुना साधुशतं वागीभवाः सुवाचायां विपुलाः किं निवर्तते स्म इव ॥

ਅੰਤਰ

સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રને પાર પામનારા અર્થાત્ સ્વપરચામના પારગામી જોવા પડિતપદ-
(પન્થામપદ)ને ધારણ કરનારા પચાસ (૫૦) શિષ્યો હતા. તે બધે સ્વર્ગલોકની સાથે
સ્પર્ધા કરતી પ્રધીએ પચાસ બદસ્થતિએ ધારણ કર્યા ન હોય. ॥ ૧૦૮ ॥

सप्तमयन्याचकवारणेन्द्रा यस्योद्धसडाग्नदरीचिन्नासाः ।

गाम्भीर्यमानो गुणरत्नपूर्णास्तरङ्गिणीनामिव जीवितेशाः ॥ १०९ ॥

યસ્ય મદ્દારકસ્ય જામસંજ્યાકા વાલકેતુ તપાપ્તમાનેતુ નિગમે કુર્મનિમગ્નવગવચાવિદ્યવેન
 વારણેશ્વરાઃ કુર્મરરાજાઃ અમગમ ભંજાવસ્તે જા । કે દ્વ । તદ્વિક્રીતીનાં ઝીનિનેશા દ્વ । યથા
 મદીનાં માયાઃ સમસંજ્યાકા મગમ્નિ । મદુલકં દૈવામ — 'ક્રીમાન્નરૈરસંજ્યાકાસ્તે જાતેતેતુ
 લોકિતાઃ' દ્વિતીયે ખનિ । કિમુત્તાઃ । વજ્રમળાઃ કુર્મસ્તો નાતો વાગવ વન ભદ્રકઃ કક્તો
 લાસ્તેષાં વિજ્ઞાતા નિગ્રમા નેચિત્તો ચેતુ ચેતાં વા । પુનઃ કિનિશિષ્ટાઃ । માઝમીયં મગ્મી-
 રિમાણમલ્લમ્ભમ્ભવત્' મત્તમ્નીતિ । પુનઃ કલેમુત્તાઃ । પુત્તા વન રમ્ભાતિ મગવસ્તેઃ પુતાં
 નિમ્બરમુત્તાઃ ॥

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવની ઉપાધ્યાયપદવીને ધારણ કરનારા સાત શિષ્યો હતા. તે કુરાયમાન
 વાણીરૂપી તરગોની જેમાં વિચિત્રતા છે (અર્થાત વાણીરૂપ), ગંભીરતાને ધારણ કરનારા અને
 શુભોરૂપી રત્નો વડે પરિપૂર્ણ જેવા સાત સમૃદ્ધ સમાન સાત ઉપાધ્યાયો હતા. ॥ ૧૦૬ ॥

ક્ષમાં દધાનસ્ય ચ ગૌરિમાળં પદાન્નમૃદ્ધાવિતનક્રિણથ ।

દે યસ્ય જાતે યતિનાં સહસ્રે વિલોચનાનામિવ ભોગિમર્તુઃ ॥ ૧૧૦ ॥

યસ્ય સુરેયંતિનાં સાધુનામ । 'મગ્નશમંભરચારુયતીય' દ્વિતીયે નૈપથે । અર્થે યતિશબ્દ દ્વા-
 રાન્તો નકારાન્તઃ । દે સહસ્રે વિશતિશતી જાતે । કસ્યેચ । ભોગિમર્તુરિવ । યથા નાગરાત્તસ્ય
 વિલોચનાનાં ચક્ષુષાં દે સહસ્રે સ્તઃ સહસ્રફળત્વાત્ । કિમુત્તસ્ય યસ્ય ભોગિમર્તુઃ । ક્ષમાં
 ક્ષાન્તિં સર્વસહતાં ધરિત્રીં દધાનસ્ય વિગ્રાહસ્ય । ચ પુનઃગૌરિમાળં સુવર્ણવર્ણતાં શ્વેતિમામ્
 ચ । 'ગૌરઃ શ્વેતપીતયોઃ' દ્વિતીયે નૈપથે । પુનઃ કિમુત્તસ્ય । પદાન્નમૃદ્ધાવિતનક્રિણથઃ મૃદ્ધાવિતા
 ભ્રમરવદાચરિતામક્રિણઃ ચક્રવર્તિનોમહારાજા નાગાઃ યસ્ય । 'દર્શકરઃ કચુકિચક્રિપૂદપાત્'
 દ્વિતીયે નૈપથે । શુદ્ધતાનેત્ર્યોર્વિશેષણાનિ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ શેવનાગને હજાર રૂપા હોવાથી એ હજાર નેત્રો છે તેમ આચાર્યદેવને બે હજાર
 સાધુઓનો પરિવાર હતો. તે સાધુઓ ક્ષમાશીલ; કંથનવર્ણીય કાયાવાળા અને જેમનાં
 ચરણકમલે રાજમહારાજાઓ ભ્રમરરૂપે બન્યા હતા તેવા સમર્થ એ હજાર સાધુઓનો પરિવાર
 હતો. ॥ ૧૧૦ ॥

શીર્ષ પરિપ્તારમિરોદ્રસ્યઃ સર્વાનુવાદા इव चन्द्रनायाः ।

एवंपाज्जिवाङ्नामराजस्यः माध्यो बभूवुस्त्रिजनीमिताथ ॥ ૧૧૧ ॥

અવ્ય યુરેષ્યાણાં રાજાનાં સમાહારચિહ્નની શ્રીણિ રાજાણિ તથા મિત્રાઃ પ્રમાણીકૃતાઃ
સાત્વતો યનિયતો બભૂઃ મેતાના । દિધુતાઃ । જાતાનાં તીર્થકર્તાં યાત્રાણી સિદ્ધાન્તઃ ।
‘પ્રાત્નોત્તિઃ સમયાત્મો’ હતિ દ્વીવીચલ્યાન્ । મેવ માનસ રાજદેવનિવાસમદશ્યત્યેવને રાજ-
દેવઃ । મિદ્ધાન્સ્વાત્પાવપ્તયાનપ્તયા દૃષ્યમઃ । દિદુકુંઘલઃ । ઉદ્દશ્યવઃ ઉપ્પાવકલેન જદ્દાવો ધાર-
વાન્ન્યઃ । દિદ્ય । દ્વીવ’ ત્રિધાપિ સ્વચલેન્ન । ન.મિચ । પરિપ્તારમિચ આમરણમિચ । ‘પરિપ્તારા-
મરણે ચ’ હતિ દ્વીવાપ્ । રૂઝેવવને—ચન્દ્રનાયાઃ ચન્દ્રનાયાયાઃ સર્વાનુવાદા इव સર્વશીલા-
તમાદિકમનુવદન્તિ અનુકરંતીતિ । ચન્દ્રનાનુકર્યા દૃષ્યમઃ ॥

પ્રત્યેકાધ

શીલરૂપી અલંકારને ધારણ કરતી, તીર્થ’કર બનવંતનાં આઓરૂપી માનસરોવરમાં
રાજદેવી સુમાન, રાજેશ્વર—ધ્યાનમાં તાપર તેમજ આર્યાચંદનબાળાની તુલનાને ધારણ
કરતી ત્રણેયો આપીએ આઆય’દેવની નિધામાં હતી. ॥ ૧૧૧ ॥

મર્ગે પર્વતીનિ ગિરિયાપમેનમ્મોર્દદો દ્યુરિપદં ચ વક્રમ્ ।

નમ્મત્રગારાવ્રમણ્ડલેડપિ વેધા યથા રાજપદં દ્યુષાંતોઃ ॥ ૧૧૨ ॥

વઃ દ્યુર્ગંતીનાં મર્ગે બ્રમણાનાં મર્ગે મર્ગવિ વિજય હતિ વક્રમાર્ગ’ પ્રથમ’ વચ તાદશઃ
તેન યનાયના વિજયતેનમામા પ્રમુર્મુનિઃ જ્વામી તસ્ય મર્ગવલ્લ વક્ર’ દ્યુરિપદમાર્ગાયેવદ’ દત્તી
દત્તવાત્ । યથા દ્યુર્ગં । ન. દ્યુ । વેધા દ્યુ । યથા સદ્યા જીનમતે નક્ષત્રાણામશ્ચાવિચ્છતિસંકયાનાં
તારાણાં પટનશ્ચિનદશ્ચકોટિકોટચ્ચનાય વક્ષમત્તનિકોટચ્ચ યનાયત્તમાખાનાં તારકાણાં તથા
પ્રદાનામશ્ચાતીતિમિતિનાં કલ્પિકાવ્રત્તાન્નિ વક્ષમારતે નરાણામ્ભ્યાયુદ્ધાન્નચાનામેવ દ્યુર્ગ-
વિકાર્તાં મણ્ડલે નમુદે મર્ગવિ સુધાંશોમ્મર્ગવૈવ વક્ર’ રાજપદ’ દદિવાત્ ॥ હતિ પરિવારઃ ॥

પ્રત્યેકાધ

પ્રમાણે નક્ષત્ર, મંદ અને તારાઓના સમૂહમાં જેમ એક ચન્દ્રને જ રાજપદ
અર્પણ દ્યુ’ તેમ આઆય’દેવે વિશાળ સામુદ્રમુદાયમાં એક વિશ્વસેનસુરિણે જ આઆય’-
પદ અર્પણ દ્યુ’ દત્તુ. અર્થાત્ એક જ આઆય’ હતી. ॥ ૧૧૨ ॥

યસ્યોપદેશાદ્વહવો વિહારાઃ સંજગિરે મન્દિરચૈત્યયુક્તાઃ ।

ત્વષ્ટ્રા ક્ષિતો વસ્તુમિવામૃતસ્વઃશ્રીમિર્ચય્યાપ્યન્ત વિલાસસૌધાઃ ॥ ૧૧૩ ॥

યસ્ય પ્રમોદપદેશાદ્વહવોઽનલ્પસંસ્થાકા વિહારા જિનપ્રામાદાઃ સંજગિરે । કિંચુકાઃ । મન્દિરચૈત્યયુક્તાઃ મૃદદેવતાયનરમહિતાઃ । 'દેહરામર' इति પ્રમિદ્ધિઃ । યનાદના મૃદલેવા-
ન્યપ્યેકાગ્યાસન્ । ઉપદેશ્યતે—અમુનસ્વઃશ્રીમિરપયર્મસ્વગ્નસ્મીભિઃ કર્ત્રીભિઃ ક્ષિતો મૃમણ્દલે
વસ્તુ' નિયાસં કર્તુ ત્વષ્ટ્રા વિશ્વકર્મણા વર્ષાં વિલાસસૌધા લીલામૃદા ક્વધાપ્યન્ત કારિતા
ઇવ ॥

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવના ઉપદેશથી સેંઠડો જિનમંદિરો બંધાવાયાં; તે બધો બ્રહ્માએ પૃથ્વી ઉપર
સ્વર્ગ અને અપર્વગની લક્ષ્મીને વસવા માટેનાં ફીડાગૃહો બનાવ્યાં ન હોય । ॥ ૧૧૩ ॥

પચ્ચાશદર્શત્પ્રતિમાપ્રતિષ્ઠાઃ પ્રભુઃ પૃથિવ્યામનુતિષ્ઠતિ સ્મ ।

દિશશ્ચતસોઽપ્યપુનાદિહારેઃ પ્રભાપ્રસારેરિવ માનુમાલી ॥ ૧૧૪ ॥

પ્રભુઃ સુરિઃ અર્હત્પ્રતિમાનાં શતમહશ્વસંસ્થાકાનાં જિનવિશ્વાનાં પ્રતિષ્ઠા વાસસંપાન્ન-
શાશ્વાતકાદિકાદિપિયાભિઃ પ્રતિષ્ઠાપનાનિ પચ્ચાશતસંસ્થાકાઃ પૃથિવ્યાં ગુર્જરમૌરાશ્ચૂરમદેવપાટ-
લાદમેવાતકુશાયતાંદિ મણ્દલમૃમણ્દલમધ્યે અનુતિષ્ઠતિ સ્મ કુતવાન । પુનઃપ્રવક્તવ્યઃ સંસ્થાકાઃ
પૂર્વપશ્ચિમદક્ષિણોત્તરસંસા દિશો દરિતો વિહારેઃ સ્વવિચરણેઃ કૃત્વા અપુનાત્ પવિત્રોચકાર ।
યઃ ઇવ । માનુમાલીય । યથા માત્સ્વાન પ્રમાપ્રસારેઃ સ્વકિરણવિસ્તારેઃ કૃત્વા ચતસોઽપિ દિશઃ
પુનીતે ॥

શ્લોકાર્થ

આચાર્યદેવે સેંઠડો હબરેની સંખ્યામાં જિનજિંઓની 'અંજનશલાઠા' વિધિ કરી,
અને ગુર્જર, સૌરાષ્ટ્ર, મારવાડ, મેવાડ, મહારાષ્ટ્ર આદિ દેશોમાં પચાસ જિનચૈત્યોની
પ્રતિષ્ઠાવિધિ કરી. જેમ સૂર્યનાં કિરણોનો વિસ્તાર ચારે દિશાને પવિત્ર કરે તેમ આચાર્યદેવે
પોતાના વિહારથી ચારે દિશાઓને પવિત્ર કરી હતી. ॥ ૧૧૪ ॥

યસ્મિન્પુનાને સુવર્મર્ચદાદ્રિસમેતસિદ્ધાચલૈરવતેષુ ।

સંયાધિપાઃ પાણ્ડવવચ્છતાનિ શ્રીજિ ત્રિકેણાશ્ચગિજાનપ્રજા ॥ ૧૧૫ ॥

यस्मिन् सरिशमे भुव' पृथिवीपीठं पुनाने पवित्रीकृषणि सति अयुदात्रिः हिमावट-
नन्दनगिरिः वृषभदेयवासुपुत्रयारिष्टनेभिमाहायोर्वर्ज विश्रुतितीर्थकृतां निर्वाणभूमाकल्या-
णकथावनीकृत' संमेतावहः शत्रुंजयो विमलावहः रेवतो गिरिनारगिरिः पतरप्रमुखेषु ती-
र्थेषु पाण्डययराण्डुनन्दना इव त्रिकेण त्रयेणाधिकानि द्युतगणि त्रीणि शतानि संघा-
धिपाः संपपतयः अभूयन् समजायन्त ॥

श्लोकाथ'

आथार्थदेवे येताना विहारथी पृथ्वीने पावन कृतां अणु'दायल, सिद्धायल अने
समेतशिखर आदि तीर्थाना, पांडवोनी जेम त्रयुसो ने त्रयु (३०३) संघपतिओ जनाण्या.
अर्थात् तेओना ६५६थी तेरा संघ नीकल्या. ॥ ११५ ॥

आत्मा भृतो येन जिनेश्वराद्रितीर्थादियात्रोद्भवपूर्णपुण्यैः ।

प्रायश्चित्तिभृङ्गागमनोद्गतांशुभारैरिवाम्मोरुहिणीवरेण ॥ ११६ ॥

येन भगवता जिनेश्वराद्रिः शत्रुंजयदेशः । 'पञ्चाशदादौ किञ्च मूलभूमेदशाध्वंभूमेरपि
विस्मरोऽस्य । उद्यत्यमष्टैस्तु योजनानि मानं वदन्तीह जिनेश्वराद्रेः ॥' इति नगरपुराणो-
क्तमगतांशुभारैरिवाम्मोरुहिणीवरेण । न एव तीर्थः सिद्धिगमनस्थानम् । तीर्थशब्दः
पुनर्पुनर्कलिके । न एव तदेव वा आदौ येषां तेषां यात्रा दर्शनं स्पर्शनं तद्वहतां ब्रह्म-
भावस्वाध्यायनातपोविधानादिकाः क्रियास्तान्यः उद्भव उत्पत्तिर्येषां तादृशैः पूर्णैरुपमैः पुण्यैः
सुहृदैः कृत्वा आत्मा स्वप्राणी भूयः संपूरितः । केनेव । अम्मोरुहिणीवरेणेव । यथा भानु-
माक्रिना माकृमुञ्जी पूर्वाचलः तस्य भृङ्गे शिखरे आगमनेनोपनमनेन उद्गताः प्रकटीभूताः
अंशुभाराः किरणनिकराः सहस्रसंख्यकराः ऋतुभरात्पोदशशतकरा अपि येस्तैः आत्मा
प्रियते । उदयानन्तरमेव किरणयाहुदयदर्शनादिशयमुन्मेषोपमा वा ॥

श्लोकाथ'

जेम सूर्य' पूर्वाचलना शिखर ६५२ प्रगट्थयेतां किरणाना समूहथी स्वयं भराय
तेम अथाय'देव श्रीशत्रु'जय आदि तीर्थोनी यात्रा कृताथी उत्पन्न थयेता सं'पुण्य' पुण्य वडे
स्वयं ओतप्रेत थया, अर्थात् पुण्यथी परिपूर्ण' जनाण्या. ॥ ११६ ॥

प्राचीं पवित्रां सृजतोऽस्य पादन्यासे दुकूलान्यघ्नियन्त मन्त्रैः ।

तीर्थाधिराजस्य चतुर्निकायसुरैरिव स्वर्णसरोरुहाणि ॥ ११७ ॥

धार्त्री वसुंधरां पवित्रां पावनां सृजतः कुर्वतः पादचारेण चरतः अग्रे सुरैः पादग्याने
चरणयुगलस्यापनस्याने प्रायो वाहुन्येन भग्येः धाद्वर्गैः दुकृतानि श्रौमानि विविधदेश-
घासांसि या अधिपन्त पादाधः स्थापयन्ते स्म । कस्येव । तीर्थाधिपतस्येव । यदा
धरित्री पवित्रां विदधानस्य भूमण्डले विहारं कुर्वतः श्रीभगवन्मनुनिष्ठापयतिः भगव-
न्पति-व्यगतर-ज्योतिष्क-विमानयामि देवैः स्थण्णमरोदहाणि जनकमम्यानि पादग्याने
चरणारविन्दयोस्तले विधीयन्ते ॥

श्लोकाथ

जेभ भूमंडले ६५२ विहार करता श्री तीर्थ'कर भगव'तोना अरक्षकभलनी नीचे आर
निकायना देवे। नव सुवधु' ठमझेने स्थापन करता हुता तेभ पृथ्वीतलने पवित्र करता
आआय'देवना अरक्षकभलने स्थापन करवाना स्थाने आविके। देशभी वसो पावरा
हुता. ॥ ११७ ॥

स्तम्भादितीर्थे जलदागमेऽस्मिन्स्थिते कदाचिद्भविक्रमेण ।
कोटिर्व्ययेऽसृज्यत दङ्ककानां श्रीविक्रमाम्भोरुहवन्धुनेव ॥ ११८ ॥

कदाचित्कस्मिन्नपि जलदागमे वर्षाकाले स्तम्भ इति पदमादौ यस्य तादृशे तीर्थे
स्तम्भतीर्थे 'समाति' इति लोकप्रसिद्धनामनि अस्मिन् मुनीश्वरे चतुर्मासीमासीने सति
भयिक्रमेण अर्घान् स्तम्भतीर्थादिर्नष्टलोकनिकरेण दङ्ककानां शुभ्ररत्नपद्मसिद्धानां
नाणकविशेषाणां कोटिरेका कोटिर्व्यये दानेऽसृज्यत कयवीक्रियते स्म । केनेव । श्रीविक्र-
माम्भोरुहवन्धुनेव । यदा श्रीविक्रमाम्भोर्व्ययेन एकस्मिन् शरके दाने वा कोटिः कनकदङ्कका-
नाम् । सुवर्णकानामित्यर्थः । दाने दीयमाना आसीत् । प्रतिश्लोकं 'कार्य' गाथां च प्रायो
जनानां कोटिदातासीत्, न न्यूनमधिकं यद् ॥

श्लोकाथ

राज विक्रमादित्य जेठ वषातना दानभां जेठ कोठ सोनैयानुं दान करता हुता, तेभ
आआय'देवना भ'भातना आतुर्मासभां भ'भातना स'धे जेठ कोठ द'क(शुभ्ररातभां प्रसिद्ध
॥६५॥ने व्यय कर्यो हुता. ॥ ११८ ॥

प्रेक्ष्य प्रियं भ्रूवज्जा अहिल्यासकं क्षितावक्षमया किमेताः ।
मृगोदगो न्युञ्जतकानि यस्य प्रायो व्यधू रूपकनाणकेन ॥ ११९ ॥

मृगीदृशो निखिलमेदिनीमण्डलसम्पद्ममग्लोचना प्रायो धातुस्येन यस्य प्रभोर्मुञ्च-
नकानि निर्मितस्तानि रूपकनाणकेन । आतिवाचित्येनैकवचनम् । रजतमंयन्धिमहमुदीत्या-
रिका-आसेरो-मुदफरिका-रूपकादिकुल अपलक्षणदभिरामिकासुवर्णकावेनापि व्यधुः कुं-
प्ति स्म । मृगीदृश उल्लेख्यन्ते—प्रियं भर्तारं शक्रमदित्यायां गौतमप्रियन्त्यां तपस्विण्यामा-
सकं भोगलम्पटीभूतं प्रेक्ष्य दृग्वोचरीकृत्य अक्षमया अस्मात्सर्वोत्तमरूपव्यापण्यसौभाग्यवपुर्विम-
षशीयशास्त्रीनीविद्याय यत्नकलेमुन्नदोरिकाजटादिरूपविकराह्यं तापमीममी सेवते इति मनंति
वियये शया इत्यंया क्षितौ क्षोण्यां किमेताः शक्रयशा इन्द्राण्य इवायाताः ॥ इति माहात्म्यम् ॥

श्लो३ार्थ

देशदेशनी श्रीयो आचार्यदेवने प्रायः उपानाद्या वडे न्युंछना (आचार्य) करती
हती, ते श्रीयो, लब्धे, पोताना पति धन्दने, श्रीदयशासिनी श्री पोतानी धन्दाणीयोने।
प्राप्त करीने गौतमप्रियिनी पत्नी तापत्री अहव्यामां आसकृत यथेक्षे लेभने, यद्धन नदी
करी शक्रयात्री लब्धे साक्षात् धन्दाणीयो आचार्यदेव पासे आवेशी न दोष ! ॥ ११६ ॥

पुत्रीमपापामिव पञ्चवक्रध्वजो जिनेन्द्रः पुनरुन्नताहाम् ।

कृत्या पवित्रां चरणारविन्दैः ध्वजे चतुर्मासकमन्त्रिमं स ॥ १२० ॥*

॥ जिनेन्द्रः स्मरितममपुत्रपेक्षया चरमं चतुर्मासकं तत्र चक्रे कृतवान् । किं कृत्वा ।
अपपुरदेवलपाटकादिषु पिटारैः कृत्वा । पुनरपरवारमुन्नत इत्याह्वानं नाम यस्यास्मादृष्टौ
पुरीं नगरीं चरणारविन्दैः निजपादपद्मैः पवित्रां पावर्गीं कृत्वा । क इव । पञ्चवक्रध्वज
इव । यथा केनचित्केनचो महावीरो जिनानां सामान्यकेचरिनां मध्ये तीर्थाधिपत्यादिभ्यः
पुनरपरः अवापौ पुरीं स्वीयपद्मपङ्क्तैः पवित्रोक्तयान्त्रिमं पवित्रं चतुर्मासकं कृतवान् ॥

श्लो३ार्थ

सामान्य केवलीयोमां धन्द सभात लभवान महावीरे पृथ्वीतले पवित्र करीने अंतिम
आतुर्मास 'अपापा'पुरीमां कथुं हर्तुं तेभ श्री हीरविश्वसुरिण्ये, अन्धपुर देवराज
आदि नगरेने पोतानां यश्चकभल वडे पवित्र करीने अंतिम आतुर्मास 'जिना' नगरमां
कथुं ॥ १२० ॥

* पाठगद्यो विभेद छे.

दि० सो० १०५

प्राचीनसूरीन्द्र इव प्रणीय संलेखनामेव विशिष्य दूरिः ।
आराधनां प्रारभतेति श्रान्तरसारविन्दैकविलासहंसः ॥ १२३ ॥

एष दूरिः इत्यग्रे वक्ष्यमाणप्रकारेण आराध्यन्ते सर्वव्यापारपरित्यागेन पुराकृतदुष्कृत-
मिष्यादुष्कृतप्रदानेन च त्रिधापि अहंदादयः सेव्यन्ते यस्यां सा आराधना तां प्रारभत
प्रारम्भवान् । किभूतः । शान्तनामा नयमो रसः उपशमनश्रृणः स पञ्चारविन्दं विकसित-
कमलं तत्रैकोऽभितीयो विलासः प्रोक्ता तत्राद्वितलेनविषये हंसो राजमरालः हंसोपमः आ-
राधनां प्रारभत । किं कृत्वा । प्राचीनसूरीन्द्रो वस्त्रस्यामीममुलपूर्वाधार्य इति विशेषप्रका-
रेण प्राकृतेऽवस्त्वयोभ्योऽन्यत्र्यधिकविषयो दुष्करतपोविशेषरूपां संलेखनां कृत्वा ॥

श्लोकाधः

वज्रस्याभी आदि पूर्वार्थाधीनी जेम शांत मुधासुशुषी कभलवनभां कीडा करी
रहेला राजकुं स भवान् श्रीहीरविजयसूरिल्ले विशेष प्रहारीनी स'देयना करीने हवे अ'तिम
आराधना करवाने प्रार'भ कथो. ॥ १२३ ॥

अम्मोजना मा इव ये त्रिलोक्याः सिपेविरे नीरधिनन्दनाभिः ।
भूता भविष्यन्ति वसन्ति सार्वास्ते ये शरण्याः शरणीभवन्तु ॥ १२४ ॥

ते सर्वे सार्वास्तीर्थंकरा अशरणाः शरणा भवन्तिवति शरणीभवन्तु ज्ञानाय जायन्ताम् ।
वस्य । मे मम नसारभीकः तस्य । किभूताः । शरण्याः शरणागतवत्सलाः । पुनः किभूताः
अनीतायामुत्सर्पिण्यां केवलज्ञानिप्रमुखाः अथ वा अस्यामेवावसर्पिण्यामत्र भरतक्षेत्रे प्रपन्न-
वैद्यादिकाः पञ्चमारकापेक्षया चातुर्धारिकेः पूर्वज्ञानत्वादतीता पबोच्यन्ते । अनन्ताः संजाताः
पुनर्ये भविष्यन्ति ॥ अनागतकाले पञ्चनामादिमा उत्पत्त्यन्ते पुनर्ये सन्ति सीमंधरस्वामि-
प्रमुखा इदानींतने काले विहरमाना विषन्ते । यत्तदोन्निवाभिसंयन्धास्ते के । ये सार्वा
अम्मोजनामा नारायणा इव । 'यत्कमाद्यकिणो वा' इति जिनशतके बहुत्वम् । त्रिलोक्या
तत्रत्यस्य नीरधिनन्दनाभिर्देशमोभिः सिपेविरे सेविताः ॥

श्लोकाधः

'जेम विष्णु लक्ष्मीथी सेवाय तेम त्रल्ले लोकनी लक्ष्मीथी सेवाता, जल, लविष्य अने
पर्वभाकाणना लुपेना शरणागत वत्सल जेवा अन'ता तीर्थ'कर भगव'तो अशरणे जेवा
अने शरणेपे थाजे. ॥ १२४ ॥

યૈરન્તરે ધ્યાનધનંજયસ્ય પ્રજ્વાલ્યા દુઃકર્મમલં વિશુદ્ધ ।

અસર્જિ જામ્બૂનદવન્નિજાત્મા તે સન્તુ સિદ્ધાઃ શરણં શરણ્યાઃ ॥ ૧૨૫ ॥

તે સિદ્ધા મુક્તાન્માનો નિર્વાણં પ્રાપ્તાઃ સત્ત્વાઃ શરણમર્થાન્મમ પ્રાણાઃ સન્તુ મત્યુ
સંસારાદ્રક્ષકા ભવન્તુ । કિંમૂતાઃ । શરણ્યાઃ શરણે સાધયઃ । 'તથ સાધો દિતે ચ યઃ' इति
यप्रत्ययः । તે કે । યેઃ સિદ્ધિર્ધ્યાનં તદેવ ધનંજયો યદ્વિસ્તસ્યાન્તરે મધ્યે કુશાનિ કુરન્તાપિ
ક્યાધિકુર્ગતિરુપચિપાકકારિત્વાદશુમાનિ વૃશંમાનિ કર્માણિ તામ્યેવ મલં કિદૃં ॥ પ્રજ્વાલ્ય
મસીકૃત્ય નિજસ્યાગ્મન આત્મા જીવો વિશુદ્ધો નિર્મલઃ કર્મરહિતઃ અસર્જિ સૃષ્ટઃ કૃતઃ ।
કિંવત્ । જામ્બૂનદવત્ । યયા દપદાદેમંજં કુશાનુના પ્રજ્વાલ્ય સુવર્ણ સૃજયતે ॥

શ્લોકાર્થ

‘ધ્યાનરૂપી અગ્નિમાં દુષ્કર્મરૂપી મળને ભસ્મીભૂત કરીને અગ્નિની જેમ પોતાના
આત્માને જેમણે વિશુદ્ધ બનાવ્યો છે તે શરણ્ય સિદ્ધ ભગવંતો અને શરણરૂપે થાઓ.’ ॥ ૧૨૫ ॥

વિતન્વતે યે ભ્રમરા ઇવાત્મવૃત્તિ સ્મરં ઘ્ર્નન્તિ ચ શંખુવદ્યે ।

તે સાધવઃ સ્યુઃ શરણં તપસ્યાધુરં ધુરીણા ઇવ ધારયન્તઃ ॥ ૧૨૬ ॥

તે સાધવઃ ધ્યયણાઃ । મમેતિ શ્રેયઃ । શરણં સ્યુર્ભવેયુઃ । કિંમૂતાઃ । ધુરીણા ધીરેશ્વરાઃ
કૃપમા ઇવ । તપસ્યાધુરં દીક્ષાયાઃ સર્વાગ્મના સમપ્રં ક્રિયાકલ્યાણાદિપ્રકારકરણરૂપધુર્વી ધાર-
યન્તઃ વિઘ્નનઃ । યે સાધયો ભ્રમરા મધુકરા ઇવ આત્મવૃત્તિ નિજજીવિકાં માધુકરો વૃત્તિ
વિતન્વતે કુર્વન્તે । ચ પુનર્યે શંખુવદીશ્વર ઇવ જગદ્વિદમ્બકં સ્મરં ઘ્ર્નન્તિ મદનં ક્યાપાદવન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ

જે ઋષભની જેમ સંયમરૂપી પુરાને ધારણ કરે છે, ભ્રમરની જેમ માધુકરી બિંશ
વૃત્તિને રૂરે છે તેમજ ઈશ્વરની જેમ કામદેવને હણે છે, એવા સાધુભગવંતો અને શરણરૂપે
થાઓ.’ ॥ ૧૨૬ ॥

મત્તન્તનસ્યામ્નિ કરાવન્ત્ય ઇવાતિમીમે મવવારિયો યઃ ।

મૃપાન્સ ધર્મઃ શરણં મુપાંગુઃ મુપામિવાન્તઃ કરુણાં દપાનઃ ॥ ૧૨૭ ॥

स धर्मः शरणं भयभीतस्य मम रक्षको भूयात् । किंभूतः । अन्तर्मध्ये करुणां मय-
 तत्वेपु कृपां दधानः । अजिनाज्ञापूर्वकदयामयो धर्म इत्यर्थः । क इव । सुधांशुगिव । यथा
 घट्टो मध्ये निजमण्डलान्तराले सुधाममृतं धत्ते । यो धर्मः अतिभीमे अतिशयेन भीति-
 कारिणि भयवारिणी संसारसमुद्रे मज्जज्जनस्य घुहते लोकस्य करावलम्ब्यो हस्तावलम्बन-
 मिवास्ति । हस्ते गृहीत्वा कपंतीत्यर्थः । यथा कश्चिदगाधजलनिधिमज्जन्तं कंचिज्जगत्
 हस्ताभ्यां ग्राहमादाय बहिः कपंति तद्वदास्ते ॥ इत्यहंस्तिद्वसाधुधर्माणां चतुर्णां शरणम् ॥

श्लो० १२८

‘अतिभयं कश्च संसारंभी समुद्रमां दूषता एवेने भाटे हस्तावलम्बनरूपं, तेमम शून्य
 भयं भयंभी अभुतने धारण कश्च तेम मध्यमां कश्च (हया)ने धारण कश्च ते धर्म
 भने शरणरूपे धारणा ।’ ॥ १२७ ॥

ज्ञाने ममाष्टौ समयादिकातीचाराः प्रमादा इव शुद्धधर्मैः ।
 शङ्कादिका अपृ च दर्शनेऽतीचारा मदा देहभूतीव जाताः ॥ १२८ ॥

कर्माणि जन्ताविव ये ममातीचाराः पुनर्पातृगताश्चरित्रे ।
 मिथ्यासतां ते बहुगर्भवाचो व्याहारवन्मे निखिला इदानीम् ॥ १२९ ॥

ये ममाष्टौ अष्टसंस्काराः ज्ञाने ज्ञानाचारे अतीचाराः संज्ञानाः । किंभूतः । ममयः कायः ।
 आदी येषां कायविषयबहुमानोपधानहीननिहयव्यङ्गनायं ननु भवहीना एतेऽष्ट ज्ञानातीचाराः ।
 के इव । प्रमादा इव । यथा शुद्धे जिनभाविते धर्म मय-विषय-ज्ञा-मान-प्राया-भोम-
 निद्रा-विकल्पानामानोऽष्टप्रमादाः स्फुर्धर्मविषयेऽस्मी प्रमादा भविनां भवेयुः । य पुनर्यं मम दृष्टे
 सम्यक्त्वे दर्शनाचारे शङ्का-आकाङ्क्षा-विचिकित्सा-मृदुदृष्टा-अनुपम-युं दृष्टा-अस्थिरी-
 करण-असाधर्मिकवात्सल्य-अप्रमायना इत्यभिधाना अष्टौ अष्टप्रमाणा अतीचाराः संज्ञानाः ।
 के इव । यथा जने जाति-कुल-यल-ज्ञान-वेभ्यर्थ-रूप-तपो-वृद्धिरूपा अष्टौ मदा भवन्ति ।
 पुनर्यं चरित्रे चारित्राचारे अनिर्यासमिति-अभाषासमिति-अनेयजाममिति-अनादाननिरे-
 पासमिति-अपारिष्टापनिकासमिति-अमानागुमि-अवचनगुमि-अक्रायगुमिः इति संज्ञा मातृ-
 गता अष्ट प्रवचनमातृसंयन्धिनांऽतीचारा जाताः । कानीच । कर्माणीव । यदां जग्नो मज्जि-
 निविषये ज्ञानावरणीय-दर्शनावरणीय-मोहनीय-वेदनीय-अनराय-नाम-मोत्र-प्रापुः इत्य-
 ष्टौ कर्माणि प्राप्यते । सांसारिके जीवे इति शेषः । ते निखिलाः सर्वेऽपि चरित्राचारे-
 तीचाराः इदानीमस्मिन्मातृगतासमये मम ते ममातीचाराः ॥ १२९ ॥

કિંચત્ । ઠયાદારયત્ । યથા યદુગદ્યેવાચો યાચાલસ્ય । ‘સ્વાઙ્ગરૂપાકરતુ યાચાચો યાચ
યદુગદ્યેવાચ’ इति द्विष्याम् ઠયાદારા યચાંસિ મિથ્યા જાયન્તે । ‘ઠયાદારો ભાષિત’ ય
इत्यपि द्विष्याम् ॥ યુગમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

‘મધ, વિષય, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, નિદ્રા અને લોભ-આઠ પ્રમાદસ્થાનો
અકાલ, અવિનય, અબુધ્ધિમાન, અનુપધાન, નિહનરન, વ્યજન, અથ, તદુભયમાં વિપ-
રીતતા-એ આઠ જ્ઞાનાચારના અતિચારો; જાતિ, કુલ, જાણ, જ્ઞાન, જ્યેષ્ઠ્ય, રૂપ, તપ અને
લબ્ધિ-એ આઠ મહો; શંકા, કાંક્ષા, વિચિત્રિત્સા, મૂઠ્ઠ દૃષ્ટિ, અનુપબૃંહણ, અસ્થિરીકરણ,
સ્વાભિવાસસ્થનો અભાવ અને અપ્રભાવના-એ આઠ ઇશનાચારના અતિચારો; જ્ઞાનાવરણીય,
ઇશનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય-એ આઠ કર્મો;
ધર્માસિમિતિ, ભાષાસમિતિ, ક્ષેપણાસમિતિ, આદાનમંડમત્તનિષ્કેપણાસમિતિ, પારિઘાપનિકા-
સમિતિ, મનશુભિ, વચનશુભિ અને કાયશુભિ-એ આઠ ચારિત્રાચારતું ઉલ્લંઘન—આમ કુલ
લેખીય અતિચારો કુજન માણસના વચનની જેમ મિથ્યા થાયો.’ ॥ ૧૨૮ ॥ ૧૨૯ ॥

તપઃસુ યે દ્વાદશમેદમિન્નેષ્વર્મણીનામિવ મષ્ડલેષુ ।
ધીર્ધેડમવન્ધેડમ મન્વે મમાતીચારપ્રચારાશ્ચ મૃપાસતાં યે ॥ ૧૩૦ ॥

દ્વાદશમિર્મદેઃ પ્રકારેઃ મિન્નેષુ વૃથકૃત્યમ્બુનેષુ । અનશનમ્, ઝનોદરિકા, વૃત્તિસંતેષ્ઠ,
મપ્પાના, કાવચલેષાઃ, મંત્રીજના, इति बहुविधं वाद्यनयः । तथा मायमित्तम, विनयः,
કેવાપ્તવમ્, સ્વાપ્પાયાઃ, સ્વાનમ્, કાવોગ્મમંત્રમ્ इति बहुविधं वाद्यनयः । તેમજ દ્વાદશમદ્વા-
દેષુ તપઃસુ તપપ્રચારેષુ મમવે ઝનીચારાણાં પ્રચારા વિસ્તારા જગમાનિ ચા પ્રમચન તપઃશુ ।
અમ્બેષવને—દ્વાદશમેદમિન્નેષુ દ્વાદશમેકદેષુ અહમંત્રીનાં સુચારીણાં મષ્ડલેષુ વિશ્વેરિવ । યથા
પ્રાપ્તદારાણાં તેતો દુઃખહં તથેવ તપમામપિ । તથા જ યથા કર્મજ્ઞાં પ્રમાવશ્યયા તપમામવીતિ ।
જ તુલ્ય મન્વે અમિત્ત જગમનિ ડગજગાદગ્યશ્મિત્તપિ મન્વે યેમમ પીર્વે પીર્વાચારવિવે
ઝનીચારા પ્રમચન તે ઝનીચારા યે મમ મૃપા મિથ્યા આમનાં પ્રમચ્ચુ । મન્વેનામવનીચા-
રાનાં મમ મિથ્યાદુઃકરમશ્ચિવવદેઃ ॥ इति पञ्चशतनाचारादिपञ्चाचाराणीचाराशोचनम् ॥

શ્લોકાર્થ

‘તપઃસુ મન્વેની જેમ અનશન, ઝનોદરી, વૃત્તિમંત્રેષ્ઠ, રક્તપાન, કાવચલેષ અને
કેવાપ્તવ એ ૭ મદ્વાદશ, મન્વેજિન, વિનય, મેદવશ્ચ, મન્વેનામવનીચારો અને

ये ॥ अथ्यन्तरतः ॥ इति चार भक्तानां तपसां लागेला अतिथारे तेमच आनन्द अने
अन्तर्भातां लागेला वीर्याचारना अतिथारे-ते सर्वे अतिथारे भिक्षा थाओ. ॥ १३० ॥

एकेन्द्रिया भूजलवह्निवायुवनान्यहम्यन्त मयाह्मिनो ये ।
विभ्राम्यता भूरिभवेण कर्मवशेन देशेष्विव दैशिकेन ॥ १३१ ॥

ये भुवः पृथिवीकायिका, अस्त्राग्न्यकायिका चद्रवस्तेजस्कायिका वायवो वायुकायिका
वनानि वरस्पत्तिकायिका एकं स्पृशन् शरीरं तल्लक्षणमिन्द्रियम् हृषीकं येषां ते एकेन्द्रि-
या अङ्गितः पूर्वोक्ताः पञ्च स्वाधराः प्राणिनः मया अहम्यन्त दत्ताः । अथ भवे अग्यत्र
भवे वा इति शेषः । मया किं कुर्वता । कर्मणां ज्ञानावरणीयादीनामष्टसंस्पर्शानां यशेना-
पतत्येन भूरिप्यनन्तेषु मयेत्यतारिषु विभ्राम्यता विशेषेण एकमिन्द्रियपञ्चमिन्द्रियसंस्पर्श-
सित्वेन चतुरस्रीतिश्रुतीवयोनिसु भ्रमणो कुर्यात् । केनेव । दैशिकेनेव । यथा वाग्धेन कर्मणा
स्पर्शकार्याणां यशेनाधीनतया देशेषु विविधजनपदेषु पर्यटनं प्रणीयते ॥

श्लो० १३१

‘हेम मुखाक्षर कायवशात् देशविदेशमां अभवु करे तेम कर्माधीन जेवा भारा
आभाजे अनंत अवयवमां अभवु करतां पृथ्वी, जल, अग्नि, यवन अने वनस्पति जे
पांथे स्थावरेानी जे कांई विराधना करी छाय ते भारे’ पाप मिथ्या थाओ. ॥ १३१ ॥

संध्ये दिनानामिव जन्मिनां द्वे येषां हृषीके भवतो ह्वास्तो ।
मया जलौकःकृमिशुक्तिश्चमुखाः प्रमादैकवशंवदेन ॥ १३२ ॥

येषां जन्मिनां जन्तूनां द्वे द्विमंख्ये हृषीके स्वदानरसनक्षणे शरीरनिहादये इन्द्रिये
भवतः । केषामिव । दिनानामिव । यथा दिवसानां द्वे संध्ये दिनानन्दिवसायमानक्षणे
पितृसौ स्याताम् । ‘संध्या ॥ पितृसु’ इति हैम्याम् । ते जलौकसो जलसपिण्डः कृमयः
कीटका गण्डोलका वा शुक्रयो मुक्तास्कोटाः । ‘मुक्तास्कोटोऽस्थिमण्डूकी शुक्तिः’ इति
हैम्याम् । मुक्ताफलोत्पत्तिभुर्योऽस्या वा । शङ्खाः कण्ठवः ते मुखा मुखे वा आदौ येषां तादृश
मोग्रिया जीवा मया दत्ता विरोधिताः । किमुत्तेन मया । प्रमादोऽनवधानता तस्य प्रथम-
मितीपतया वशंवदेनधीनेन । प्रमादिना इत्यर्थः ॥

સીલી પુતિકા ચ પતક્રિકા ॥ ધનમણિકા તુ દંશો દંશી તજ્ઞાતિરત્પિકા । તૈલાટી ઘરટી
ગન્ધોઝી' इति ईश्याम् । ચૂઝા મમરા; પતક્રા: શાલભા: 'ટીલ' इति लोके प्रसिद्धा:; कर्ण-
कीटा: शतपथा: खजूरका:; ऊर्णनाभा: जालकारका: 'कालियाचटा' इति प्रसिद्धा:; ते प्रमुखा
आदिमा येषु तादृशाश्चतुरिन्द्रिया: पुनर्मया हता व्यापादिता: ॥

શ્લોકાર્થ

‘બ્રહ્માના ચાર મુખની જેમ (તે ચારમુખ કેમ ! ઇન્દ્રપદની અભિલાષાથી તપ કરી
રહેલા બ્રહ્માના સાઠ હજાર વર્ષના તપને નષ્ટ કરવા માટે ઇન્દ્રે મોકલેલી અસ્રસાગ્રોએ ચારે
દિશામાં કરેલાં નૃત્યને ચારે દિશામાં જોવા માટે ઉત્સુક બનેલા બ્રહ્માએ પોતાનાં ચાર મુખ
બનાવ્યાં હતાં.) સ્પર્શન, પ્રાણ, રસન, અને ચક્ષુ આ ચાર ઇન્દ્રિયોવાળા (માખી, મગ્ગર,
બ્રમર, પતંગિયા, ખજૂરા આદિ) ચૌરિન્દ્રિયજીવોની હિંસા થઈ હોય, તે માડું પાપ
મિથ્યા થાઓ.’ ॥ ૧૩૪ ॥

महाप्रतानीव मुनीश्वराणां पञ्चेन्द्रियाणीह भवन्ति येषाम् ।

पापधिकेनेव महीचरास्ते संप्रापिताः प्रेतपतेर्निकेतम् ॥ १३५ ॥

૧૬ જગતિ સંસારે યા ચેષાં જન્તુનાં પઞ્ચ સ્પર્શનરમનગ્નાણચક્ષુઃશ્રવણલક્ષણાનિ શરીર-
નિદ્ધાનાનિકાનયનકર્ણરૂપાણિ પઞ્ચસંસ્વાકાનીન્દ્રિયાણિ ભવન્તિ । કાનીચ । મહાપ્રતાનીવ ।
યથા મુનીશ્વરાણાં સાધુસિન્ધુરાગાં મહાગ્નિ કાનરેરસ્વનરથેઃ સત્યેઃ મેદવદુક્ષુર્તુમશ્વપાનિ
સર્વપ્રાણાતિપાતવિરમણ-સર્વમૃષાવાદવિરમણ-સર્વાદસાદાનવિરમણ-સર્વમેયુનવિરમણ-સર્વ-
પરિગ્રહવિરમણલક્ષણાનિ વ્રત્તાનિ નિયમવિશેષાઃ પઞ્ચ ભવન્તિ । તે ચ પઞ્ચેન્દ્રિયાશ્ચિવિધાઃ
સન્તિ । યદે સ્થલચરાઃ, યદે જલચરાઃ, તૃતીયાઃ સ્થેચરાઃ । તાનેવ પ્રતિપાદયતિ—મદીચરા
ગોમહિપામૃગશ્વશશશ્ચરાદિકાઃ સ્થલચરાઃ પઞ્ચેન્દ્રિયા ઝીવા મયા મધ્યાન્તરે પ્રેતપતેર્યમસ્ય
નિકેતનં મંદિરં સંપ્રાપિતા ગમિતાઃ । કેત્રેવ । પાપધિકેનેવ । યથા આલેટિકેન લુપ્થકેન
મૃગયાઃ પઞ્ચેન્દ્રિયાઃ સર્વાઃ કૃત્વાન્તનિકેતનં નીયન્તે ॥

શ્લોકાર્થ

‘સાધુનાં પાંચ મહામતોની જેમ ગાય, બેંસ, મૃગ આદિ સ્પર્શન, રસન, પ્રાણ,
ચક્ષુ અને શ્રોત્રરૂપ પંચેન્દ્રિયજીવોને શિકારીની જેમ યમસદન પહોંચાડવા હોય, અર્થાત્
હણવા હોય, તે માડું પાપ મિથ્યા થાઓ.’ ॥ ૧૩૫ ॥

દિ. સો. ૧૦૬

મરુમૃગાક્ષ્યા મરુતેવ દિવ્યં નાર્યાં નરેણેવ ચ માનવીયમ્ ।
મયા તિરશ્ચેવ પુનસ્તિરશ્ચા તૈરશ્ચમાચર્યત મૈયુનં યત્ ॥ ૧૪૦ ॥

મરુમૃગાક્ષ્યા દેવાઙ્ગનયા મમં દિવ્યં દેવતામંચન્ધિ યગ્મયા મૈયુનમાચર્યત મોગઃ કૃતઃ ।
નૈય । મરુતેષ । યથા ચતુર્નિકાયાદિદેવેન દેવ્યા માથં નિધુવનં ચિધીયતે । પુનર્નાર્વા
નુપ્યયોપિતા સાકં માનવીયં માનવમંચન્ધિ મૈયુનં કામકેન્દ્રિગાચર્યત આચીર્ણાં । કેનેવ ।
રેણેષ । યથા નરેણ નાર્યાં મમં કન્દર્પક્રીડા ક્રિયતે । પુનસ્તિરશ્ચા તિર્યગ્જાતીયયા ત્રિયા
ત્રા તૈરશ્ચયં તિર્યસ્તંચન્ધિ મૈયુનં ગ્રામ્યધર્મં આચર્યત વિહિતમ્ । કેનેવ । તિરશ્ચેવ । યથા
તિર્યગ્જાતીયેન પુરુષેણ તિરશ્ચા મમ મૈયુનં પશુક્રિયા ક્રિયતે । સર્વેષ હહ મયેઽન્યે મયે-
તેતિ યોગ્યમ્ ॥ इति चतुर्थोऽवसरे मैयुनाद्योचनम् ॥

શ્લોકાર્થ

‘દેવની જેમ દેવાંગનાની સાથે, પુરુષની જેમ મનુષ્ય-સ્ત્રીની સાથે, તિર્યકપશુની
મ તિર્યકસ્ત્રીની સાથે આ ભવ કે પરભવમાં મૈયુનક્રીડા કરી હોય, તે માત્ર પાપ મિથ્યા
જો.’ ॥ ૧૪૦ ॥

સહીમિવ સ્વઃશિવપદ્મધામ્નોર્નિરીહતાં મુગ્ધતયા વિદાય ।
દ્વૈતીમિવાદૃત્ય ચ દુર્ગતીનામૃદ્ધિ મયાદાયિ પરિમ્લહો યત્ ॥ ૧૪૧ ॥

યગ્મયા પરિમ્લહો ધનધાન્યવિપદચતુષ્પદાદિક આદાયિ સ્ત્રીકૃતઃ । કિં કૃત્વા । સ્વઃ-
વપદ્મધામ્નોઃ સ્વર્ગાવવગંઠદમ્પત્યઃ સર્વો વયમીમિષ નિરીહતાં નિઃસ્પૃહમાથ વિદાય વિ-
ય । કયા । મુગ્ધતયા મોઘ્યેનાશાનેન । ચ પુનર્દુર્ગતીનાં દુષ્ટાનાં મહાધિવ્યાધિક્રિયા-
ર્તા ભારકતિયંકકૃદેવકૃમનુસન્નક્રાણાનાં ગતીનાં દ્વૈતીમાકારણસંદેશહારિકામિષ મૃદ્ધિ પ્રાતા-
નેપુ વસ્તુપુ સર્વંવ્યેદ્યશ્રૌતિકગદાયંશ્વામકિમાદૃગ્યાદ્યોક્ય । તસ્યામાદરપરિભૂવેત્યર્થઃ ॥
પદ્મમતે પરિમ્લહોચનમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

‘સ્વર્ગ અને અપવર્ગની ભક્તોની સખી સમાન નિસ્પૃહતાનો ત્યાગ કરીને અજ્ઞાનતાથી
તિની દ્વૈતીસમાન આસક્તિનો આદર કરીને, ધન-ધાન્ય આદિ કંઈપણ પરિમ્લહ
શ્રેયો હોય તે માત્ર પાપ મિથ્યા યાજો.’ ॥ ૧૪૧ ॥

મહદુમાન્મેરુરિવેન્દ્રિયાણિ પ્રાણીય યાનાન્તિ પચ્ચવાણઃ ।
મુક્તાન્યપા પચ્ચમુલ્લઘ સમ્યક્નાધારયં પચ્ચમદ્વાત્રાન્યત્ ॥ ૧૪૨ ॥

યદ્દં પચ્ચમદ્વાત્રાન્યત્ મેરુપમાદિપ્રમવિશેષાન । પ્રત્યક્ષઃ પુનપુનઃ । સમ્યક્ ચિકર-
દુદ્ધા નાધારયં ન ધૂતયાન । ક. દ્વ. । મેરુત્રિય । યથા કાશમાલ્યઃ કલ્પવાગ્નિજાતમદ્વા-
રહરિશ્વદનમંગાભિધામાશ્વશમંભવાકાશ્મકદ્રુમાન વલ્પયુક્તાન ધારયતિ । પુનઃ ક. દ્વ. ।
પ્રાણીય । યથા પ્રાણુઃ દારિદ્ર્યસનાનામિકાનવનધ્વગણવશ્વનાનિ પચ્ચેન્દ્રિયાણિ ધત્તે । પુનઃ
॥ દ્વ. । પચ્ચવાણ દ્વ. । યથા મદ્વનઃ સંમોદન-ઉન્માદ-તાપન-શોષણ-માર્જન-ઇતિ નાસ્ત્રઃ ।
પા ક્ષિન્ત્ 'દિક્ષોદિ દિક્ષિપત્તરો દિક્ષિપમારજમાય અનુગામ્યો । અનુરાણ પિનેહો યાના
મયજસતા વડ્વેષ ॥' યતેડ્વિપચ યાનાઃ પ્રોચ્યન્તે । પચ્ચમમાણાશ્વાનાન સાવકાશ્વધાતિ ।
પુનઃ ક. દ્વ. । પચ્ચમુલ્લ ઇત્ । અથ યથા દ્વાયે । યથા નીલકण्ठઃ કण્ઠીરથો વા પચ્ચ-
મુતાન ધરતિ । મુગદ્વાશોડપિ પુનપુનઃ । યથં યથા મેરુમનુષ્યમદનપારીશ્વપિનાકિનઃ
દત્તદુર્મેશ્વિપમાર્જનમુત્રાનિ ધારયન્તિ તથા અહ પચ્ચ મદ્વાત્રાનાધારયમિત્યર્થઃ ॥ इति
पचचमनाधारणश्लोकमम् ॥

શ્લોકાથ

જેમ મેરુપરંત કદપ, પારિખન, મંદાર, હરિત્વંદ અને સંતાન જે પાંચ ૪૬૫
વૃક્ષોને ધારણ કરે છે; પ્રાણી જેમ ૨૫૨, રથના, પ્રાણ, થશ્તુ અને શ્વેત્ર જે પાંચ ઇન્દ્રિયોને
ધારણ કરે છે; કામદેવ સંભોલન, ઉન્માદ, તાપન, શોષણ અને મરણ જે પાંચ આહોને
ધારણ કરે છે અને મહાદેવ જેમ પાંચ મુખને ધારણ કરે છે તેમ મેં ધારણ કરેલાં પાંચ
મહાત્મોનાં કંઈપણ વિષયિત આચરણ કશું હોય તે માત્ર પાપ મિથ્યા થાઓ ॥ ૧૪૨ ॥

નિશાચરેણેય નિશાશનં ચન્મયા કથંચિત્પ્રવિધીયતે સ્મ ।
કૌસીધમાધન્મનસેયં કિંચિદ્દૈયિત્યમાલમ્બ્યત યત્કિયાસુ ॥ ૧૪૩ ॥

મયા કથંચિત્કેતયિગ્મિત્થયાસાનમૂઢતાદિપ્રકારેણ નિશાચરેણેય રાક્ષસેણેય નિશાશનં
રાત્રિમોક્ષનં પ્રવિધીયતે સ્મ । પુનર્યત્કિયાસુ ચારિત્રાનુદ્યાનકરણેષુ રૌચિવ્યં શિષિરજા
કિંચિત્કૃતં કિંચિત્પ્રકૃતં કિંચિદિત્યતે કિંચિદ્ ક્રિયતે इत्याद्य' સ્વયત્તમાલમ્બ્યત । કેતેય ।
કૌસીધનાપર્યેન માત્રદુર્મતોભવમનસ્વેતો ચસ્ય તાદરોન પુંતેય । યથા અલસેન સર્વં કાર્યં
સ્યોમિયતે ॥ इति पञ्चमं रात्रिमोक्षणक्रियाशौचविवरणोक्तमम् ॥

श्लोकार्थ

‘राक्षसानी जेम क्यारेय पणु रात्रिजेऽन क्युं डोय, आणसु भाजुसनी जेम प्रतिक्षम
आदि क्रियाओमां कंठ पणु शिथिलना आवरी डोय, ते भाजुं पाप भिया थाओ.’ ॥ १४३ ॥

प्रमादभाजा नियमा मया ये धमजिरे भ्रान्तिभृता भयेषु ।
छायाद्रुमं गण्डगलन्मदान्धं भविष्णुनेवोद्भुरसिन्धुरेण ॥ १४४ ॥

प्रमादमालम्ब्य शिथिलतां या अनवधानतां या मद्भायं वा भजनीनि प्रमद्वरेण
प्रमत्ततायुक्तेन मया नियमा अभिप्रदयित्वा धमजिरे भ्रमाः गृहीत्या मुक्ताः किभूतेन मया ।
भयेषु कर्मवैचित्र्यान्तानाविवर्जितपरम्परासु प्राप्तिं भ्रमणीं विभर्तीति प्राप्यतेत्यर्थः । केनैव ।
उद्भुरसिन्धुरेण । यथा गण्डयोः कर्पाद्व्यत्ययोर्गद्गदभिरनवरतनिर्गन्धिमन्दैः दानवारिभि-
रन्धं भविष्णुनागतनयनीभवनशीलेन विचेतनीभावुकैः मनुष्योद्भुरसिन्धुरेण उग्रादोदक-
करटिना गम्भीरवैदिरदेन छायाया उपलक्षितास्तरवो येषां कदाचिदपि परावृत्ति न
भजते, पूर्वस्यां पश्चिमायां दक्षिणस्यामुत्तरस्यां च नायाति, यथास्थानमवस्थितैव तिष्ठति ।
अथ या पल्लवपत्रपुष्पफलप्रमुखसुषमाभिभूयितास्ते छायाद्रुमा भज्यन्ते ॥ इति सर्गान्त्यमावरो-
धनालोचनम् ॥

श्लोकार्थ

‘भटना छे-भादथी अंध जनेलो मडांध डाथी जेम नवपरलवित वृक्षाने भांजे तेम
ध'सारथकभां भ्रमणु करता ओवा जे' प्रभादवशात् जे कंठ नियमे तोडयां डोय, कांथा डोय
ते भाजुं पाप भिया थाओ.’ ॥ १४४ ॥

अपेक्षया पञ्चमहाव्रतानां स्वर्भूधराणामिव भूधरेषु ।
अणुप्यहर्षन्धुमितव्रतेषु मया विरार्द्धं गृहमेधिना यत् ॥ १४५ ॥

गृहमेधिना गृहस्थेन सत्ता मया यदहर्षन्धयः स्वर्वां द्वादशादित्याः तैमितानि प्रमाणी-
कृतानि प्रतानि द्वादशव्रतानि । स्थूलमाणातिपातविरमणम्, स्थूलमृषावादविरमणम्, स्थूल-
सादानविरमणम्, स्वदारमंतोषपरस्त्रीविषयावेत्याकृत्याभिगमनादिविरमणम्, इच्छा-परिमह-
परिमाणम्, मयंदिगमनादिविरमणं प्रमाणं च, भोगोपभोगप्रमाणम्, अनर्घदण्डविरमणम्,
सामायककरणम्, प्रतिदिनं निशां च देशावकाशिकं दिगवकाशकरणम्, पर्यादिषु पोष-

ધોર્યાસવિધાનમ, અ નિધિસંચિમાગવિધાનમ, इत्यभिधानेषु गृहस्थानां पञ्चाणुग्रनानि । श्रीणि
गृहग्रनानि । चत्वारि शिक्षाग्रनानि । इति द्वादशसु ग्रतेषु यत्किञ्चिन्नया विराट्प्रम अतिक्रम-
त्यतिक्रम-अनीचार-अनाचाराचरणादिना विराधना कृता । किंभूतानाम् । पञ्चानां महाग्रना-
नामपेक्षया । पञ्चमहाग्रतेषु हि सर्वेष्वेव सर्वेभ्योऽपि प्रोक्तवस्तुभ्यो विरमणम् । द्वादशग्रतेषु
सु देशेन एव न सर्वतः । इत्यपेक्षया अनुषु हस्वेषु लघुषु । केचित्तत्र । भूधरेष्विव यथा स्वभूधराणां
महतां लक्ष्योत्तमप्रमाणत्वेन महत्त्वं महत्त्वाच्च बहुवचनम् । अपेक्षया अग्रेषु भूधरेष्वनु-
लक्ष्योत्तमे सुदर्शनमेव विना केचपि गिरिषु लक्ष्योत्तमप्रमाणता नास्ति ॥

સ્ત્રીકાંધ

‘પવંતોની અપેક્ષાએ એકપવંત મહાન છે તેમ મનોની અપેક્ષાએ પાંચ મહાન
મહાન છે, પાંચ મહામનોની અપેક્ષાએ અલુપ્તો-સ્થૂલપ્રાણુતિપાતવિરમણ, સ્થૂલભૂષા-
પાદ વિરમણ, સ્થૂલ અદ્વિતાદાનવિરમણ, સ્થૂલ ઐશુનવિરમણ, સ્થૂલ પરિગ્રહવિરમણ,
દ્વિપરિમાણ, ભોગોપયોગપરિમાણ, અનર્થદંડવિરમણ, સામાયિક, દેશાવગામિક, પૌષ-
ધોર્યાસ અને અતિથિસંચિમાગ એ વાર મનોની ગૃહસ્થીપણામાં જે કાંઈ વિરાધના
થઈ હોય, તે માત્ર પાંચ મિથ્યા થાઓ.’ ॥ ૧૪૫ ॥

સંસાધકેષુ ત્રિદિવાપવર્ગદુર્ગસ્ય યોગેધ્વિહ યોગિનેષ્વ ।

ચોર્ય પ્રયુક્તં ન મયા કયંચિત્પ્રમાદમન્દીકૃતમાનસેન ॥ ૧૪૬ ॥

इत भवे मया योगेषु यम-नियम-आसन-प्राणायाम-प्रत्याहार-धारणा-ध्यान-समाधि-
नामाष्टाङ्गवस्तु योगेषु । अथ वा मनोयोग-वचोयोग-काययोगलक्षणेभ्यु विविधेषु । अथ वा
मन्यमनोयोग-अमन्यमनोयोग-मिश्रमनोयोग-सत्यासत्यमनोयोग-नरयचनयोग-अनन्य-
वचनकाययोग-मिश्रयचनयोग-सत्यासत्यवचनयोग-औदारिककाययोग-औदारिकमिश्रकाय-
योग-निक्रियकाययोग-वैक्रियमिश्रकाययोग-आहारकाययोग-आहारमिश्रकाययोग-कर्म-
योग इत्यपि मनोवाक्यैः कृत्वा पञ्चदशधापि योगा योजनानि । युज्यन्ते ध्यानवस्त्रनक्रियामु
व्यापार्यन्तेऽमावृति वा युज्यन्ते भव्यव्यन्ते वस्त्रनक्रियया जीव यमिरिति वा व्युत्पत्तिमात्रं
योगो धीर्यं शक्तिः । उत्साह इति यावत् । योगेषु मोक्षप्राप्तिकरणीयतेषु ध्यानविशेषेषु च
मया धीर्यं पुरुषकारो न प्रयुक्तः मन्यगुणमो न विहितः । केनेव । योगिनेव । यथा योग्यः ।
आमनोव्यनस्यमानकेव दक्षानेन क्षरकधेनिमाकृदेन योगेषु यतनः क्रियते । किमुनेषु योगेषु ।
त्रिदिव इत्येवं प्रयुक्तोऽप्यवर्गो मोक्षः स एव दुर्गः दुःस्तेन गम्यते प्राप्यते गृह्यते वा परमा-
दिविषमस्थानस्यकोट्टनस्य संसाधकेषु आत्मायमीकारकेषु मया कयंचित् गुर्वादिप्रेमणा

પદ્મેન્દ્રિયપાટયશરીરસામર્થ્યસહાયકરણસામગ્ર્યાપિ પ્રમાદેન અનયધ્યાનતયા આત્મસ્યેત વા
મન્દીકૃતં ક્રિયાનુષ્ઠાનકરણેષુ કુણ્ડીકૃતં માનસં મનો યેન ચસ્ય વા ॥

શ્લોકાર્થ

‘સ્વર્ગ’ અને અપવર્ગના સાધક યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા,
ધ્યાન અને સમાધિ એ આઠ યોગોમાં, શુભ મનોયોગ, શુભ વચનયોગ અને શુભ કામયોગ
માં અથવા મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવી આપનારા બીજ પશુ શુભ યોગોમાં યોગીપુરુષોની જેમ શુદ્ધ
આદિની પ્રેરણા હોવા છતાં પશુ મેં પ્રમેહવશ ચિચિક્ષતાથી પુરુષાર્થને ધર્યો હોય તે
મારું પાપ મિથ્યા થાઓ.’ ॥ ૧૪૬ ॥

एतद्यदन्यच्च मयार्जि पापमस्मिन्मवेऽन्येषु पुनर्भवेषु ।

अधर्मिणानर्थ इव त्रिधापि निन्दामि सम्यक्तदहं समग्रम् ॥ १४७ ॥

અસ્મિન્ વર્તમાને મધે જન્મનિ પુનરપ્યેવતિકાગ્તેષ્વનગ્તેષુ ભવેષ્વવતારેષુ મયા પ્રાપ્તાવ-
સ્થાસ્થાયુકેત યતપૂર્વંકામાગ્યદિતરદ્વિસ્મૃતમવિસ્મૃતં વા યત્પાપં કુસ્કૃતમાર્તિ ઉપાર્જિતં સ્થાત્ ।
કેનેચ । અધર્મિણેચ । યથા અધર્મકારિણા પાપિના પુંસા અનર્થે પરણાતપરદારગમનપરબ્રહ્મપદ્ધ-
રાદિદગ્ધાતઃ ક્રિયતે તન્મમર્મ મત્રંમવિ પાપં કુસ્કૃતં ત્રિધાપિ મનોવાકાચૈરપિ ચિકરણ
શુદ્ધયા દ્વાર્તો નિન્દામિ આત્મસાક્ષિકં ગદ્દામિ દેવશુદનશિકં ક્યુત્સૃજામિ ॥ ‘વકે-
ન્નિઘ્યાઃ’-(૧૭/૧૩૧) દૃષ્ટવત મારમ્ય ‘વનચત્’-(૧૭/૧૪૭) इति पर्यंतं નિન્દનાદિના મત્તદશમિઃ
કુત્તકમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

‘પાપી પુરુષની જેમ આ ભવ કે પરભવમાં મારા વડે ભજૂતાં અભજૂતાં ને કાંઈ પાપ-
કર્મ આચરાયું હોય, તે પાપકર્મને હું મન વચન અને કાયાથી આત્મસાક્ષીએ નિન્દા છું,
દેવપુરુષની સાક્ષીએ ગદ્દા કરું છું અને તે મારા પાપકર્મને વોસિરાવું છું.’ ॥ ૧૪૭ ॥

भटादनाप्रसन्नदंष्ट्रमां तु स्थानानि यान्पाचरितानि पूर्वम् ।

तान्यप्यંગેસાનિ मृषा भवन्तु क्षणाद्यथा घृतकृतां वचांसि ॥ १४८ ॥

નુ પુનઃશ્લેષસંસ્થાકાનિ અંદસાં પાપાનાં સ્થાનાનિ પ્રાણાતિપાત-મૃધાવાદ-અદસાદાન-
મેયુન-પરિમદ-ક્રોધ-માન-માયા-લોભ-રાગ-દ્રેષ-કલહ-અત્યાચ્ચાન-પૈશુન્ય-રત્યરતિ-પર-
પીનાદ-માયામૃપા-મિધ્યાત્વશબ્દ-ઇત્યશ્લેષ પાપસ્થાનાનિ । પૂર્વમસ્માત્પ્રસ્તાવાન્મયાચરિ-
તાનિ યાનિ સ્વયંકૃતાનિ પરેષાં કારિતાનિ અષ્ટાદશસંસ્થાકાનિ । કિંચત્ । અવદ્યત્ । યથા
મનસૌદારિકાગ્રહ ન કરોમિ, યચ્ચસૌદારિકાગ્રહ ન કરોમિ, કાયેનોદારિકાગ્રહ ન કરોમિ,
મનસૌદારિકાગ્રહ ન કારયામિ, યચ્ચસૌદારિકાગ્રહ ન કારયામિ, કાયેનોદારિકાગ્રહ ન
કારયામિ, મનસૌદારિકાગ્રહ નાનુમોદે, યચ્ચસૌદારિકાગ્રહ નાનુમોદે, કાયેનોદારિકાગ્રહ
નાનુમોદે, હૃદયોદારિકેન મનોવાક્ષાયેઃ કરણકારણાનુમોદમૈનૈઃ શ્લેષઃ । તથેષ ષેક્ષિણેન સમ-
મનયા સીત્યા તથ શ્લેષા મયન્તિ । સંસીદ્ય સર્વેઽપ્યશ્લેષાઃ જાતાઃ । પથમશ્લેષઃ મલ્લસ્થાનાનિ ।
અથ તાપશોપાનિ સમસ્તાગ્રયપિ અષ્ટાદશ પાપસ્થાનાનિ ક્ષમાગ્નિમેવનાત્રાદપિ મૃધા મિધ્યા
મયન્તુ । કાનીય । વચાંસીય । યથા પૂનઃકૃતાં દૌરોદરિકાણાં યચ્ચનાનિ ક્ષમાગ્નિમય

શ્લોકાર્થ

‘અહાર પ્રકારનાં અગ્રહાનાં સ્થાનની જેમ મારા વડે પ્રાણાતિપાત, મૃધાવાદ, અદસા-
દાન, મૈયુન, પરિમદ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્રેષ, કલહ, અત્યાચ્ચાન, પૈશુન્ય,
રતિ-અરતિ, પરપરિવાદ, માયામૃધાવાદ અને મિધ્યાત્વશબ્દ-આ અહાર પાપસ્થાનકોટું
આચરણ થયું’ હોય તે સર્વે પાપસ્થાનકો શુભાસીનાં વચનની જેમ ક્ષમાગ્રહમાં મિથ્યા
થાશે.’ ॥ ૧૪૮ ॥

કોપ’ હૃદઃ શલ્યમિથ પ્રહાય સચ્ચાનશેપાન્કમાયામિ સમ્યક્ ।
મયાર્દિતાઃ પ્રાગિહ વૈરિણેવ ક્ષામ્યન્તુ તે મય્યનુદીતવૈરાઃ ॥ ૧૪૯ ॥

પત્ત્યામયસ્થાયામહમશોપાન સમસ્તાન સત્ લક્ષ્યાઃ પૃથ્વીકાયયોનયઃ, સત્ લક્ષ્યાઃ
અકાયયોનયઃ, સત્ લક્ષ્યાઃ તેજસ્કાયયોનયઃ, દશ લક્ષ્યાઃ પ્રત્યેકયનસ્પતિકાયયોનયઃ, ચતુર્દશ
લક્ષ્યાઃ અનત્તત્તવનસ્પતિકાયયોનયઃ, દ્રે લક્ષે દ્રોન્નિવ્રયાણાં યોનયઃ, દ્રે લક્ષે દ્રોન્નિવ્રયાણાં યોનયઃ, દ્રે લક્ષે
ચતુર્નિવ્રયાણાં યોનયઃ, ચતુર્લો લક્ષ્યાઃ પચ્ચેન્નિવ્રયાણાં યોનયઃ, ચતુર્લો લક્ષ્યાઃ ચારકાણાં યોનયઃ,
ચતુર્લો લક્ષ્યાઃ દેવાનાં યોનયઃ, ચતુર્દશ લક્ષ્યાઃ મનુષ્યાણાં યોનયઃ । યથ’ સર્વા અપિ સંમિલિતાઃ
સન્ન્યમનુ-પીતિલક્ષ્યજીવયોનયો મયન્તિ । એતાંચતુર્ણીતલક્ષ્યયોનિસત્કાન સત્ત્વાન જીવાન
સમ્યક્ મનોવાક્ષાયેઃ કૃત્વા ક્ષમાયામિ પાદયોલ્લેગિત્વા મમાપરાધ’ તિતિશે ચિનયામિ । કિ
ન્દયા । હૃદઃ હૃદયાદકોપ’ ક્રોધ’ પ્રહાય સંત્યજ્ય । કિમિત્ર । શલ્યમિથ । યથા કેનાપિ પ્રકારેણ
શિ ૦ મોઃ ૧૦૭

કેનચિદ્રેરિણા પરમયેરેણ જૃત્વા હરિ વિષયે નિક્ષિપમાયમશ્ચ' મારાચં' વા શક્તું' વા
 ઘટિતકીલિકાં વા ઉદ્ગ્રિયતે । તથા ચે મરવા મયા પ્રાગ્ જગમતિ હતાસ્મિન્ મયે વા મે
 જ્યેશ્ઠાશ્ચુજેય અદિતાઃ પોદિતાઃ તે મયે માં ક્ષામ્યન્તુ મયિનિપયે ક્ષમાં કુર્યન્તુ । અપરા
 મિત્યગ્યયેઃ । કિંમુતાઃ । અનુદીતયેરાઃ મયિ નિપયે અમકટિનવિરોધાઃ મુક્તયિત્રેયાઃ ક્ષામ્યન્તુ

શ્લોકાર્થ

‘સાત લાખ પૃથ્વીકાય, સાત લાખ અપકાજ, સાત લાખ તેઉનાય, સાત લાખ વાયુકાય
 હસ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચીઠ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, બે લાખ બેઈન્દ્રિય, બે
 લાખ તેઈન્દ્રિય, બે લાખ અઈરિન્દ્રિય, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ નારકી, અને ચીઠ લાખ
 મનુષ્ય-આ ચોરાસી લાખ યોનિમાં રહેલા સર્વ જીવો પ્રત્યે મારા વડે આ ભવ કે પરભવમાં
 કંઈ પણ અપરાધ થયો હોય તે સર્વ જીવોને હું ત્રિવિધે ત્રિવિધે ખમાવું છું, અને થતું
 જેવા મારા વડે હું ખામેશા તે સર્વ જીવો મારા પ્રત્યે વૈરભાવનો ત્યાગ કરીને મને ક્ષમા
 આપો, અર્થાત્ મારા ઉપર ઉપશાંત થાઓ.’ ॥ ૧૪૬ ॥

મૈત્રી મમ સ્વેષ્ઠિવ સર્વસસ્વેષ્ઠાસ્તાં ક્ષિતિસ્વર્ણલિવેશ્મજેષુ ।
 ધર્મોઽર્જિતો વૈભવવન્મયા યસ્ત્વં પ્રીતચેતા અનુમોદયમિ ॥ ૧૫૦ ॥

ક્ષિતિઃ મુલોકઃ, સ્વર્ણલોકઃ, ચલિવેશ્મ પાતાળલોકઃ, તેષુ જાયન્તે સ્વંતિ ક્ષિતિસ્વ-
 ર્ણલિવેશ્મજાતેષુ ત્રિજગજ્જગત્સુ સર્વંતિર્યક્તરનાગાસુરવ્યગ્નરજ્યોતિર્વેમાનિકનાકિનામસકલસ-
 સ્વેષુ સમસ્તજગત્જાતેષુ વિષયે મમ મૈત્રી સચિતા આસ્તામ્ । કેષ્વિવ । સ્વેષ્ઠિવ । યથા
 આત્મીયજનેષુ સર્વં સ્વાત્ । અથવા ‘મૈત્રી મમ સ્વેષ્ઠિવ સર્વંસત્તેરાસ્તાં ક્ષિતિસ્વર્ણલિવેશ્મ-
 જાતૈઃ’ इति पाठः । તત્ર સ્વર્ણલિવેશ્મજાતૈઃ સર્વંસત્તેઃ માર્થ સ્વૈરિય મમ મૈત્રી અસ્તુ । પૂર્વપા-
 ઠસ્તુ ‘મિત્રી મે સર્વ્યમુપસુ’ इति प्रतिक्रमस्तुનાसारेण । અથ પુનરર્થઃ - યો મયા વૈભવવત્
 સંપત્તિરિવ ધર્મોઽર્જિતઃ સંચિતઃ । પ્રીતચેતાઃ હૃદયમનાઃ સન્ તં ધર્મં પુણ્યં સુકૃતમનુમોદયમિ
 પ્રશંસામિ ॥

શ્લોકાર્થ

‘સ્વર્ગલોક, મૃત્યુલોક અને પાતાળલોકમાં રહેલા સર્વ જીવો પ્રત્યે આત્મીયજનની
 જેમ મારે મૈત્રીભાવ બન્યો રહ્યો અને હવે પૂર્વકે મારા વડે જે કંઈ પણ ધર્મ વૈભવની
 જેમ ઉપાજન કરાયો હોય તેની હું ભૂરિભૂરિ અનુમોદના કરું છું.’ ॥ ૧૫૦ ॥

वृन्दं दुमाणामिव पुष्पकालापस्मादनेऽन्यद्विष्टं व्रन्दम् ।
शुभः स भावोऽस्तु ममापवर्गमार्गानुलप्राप्तुतां सदा ॥ १५१ ॥

यस्मात् शुभभावाद्देते विना अग्यदितरद्वतादि सर्व निदयवागिदिपुष्पकालाप
समपि विष्टं वन्द्यमेव । किमिव । वृन्दमिव । यथा पुष्पकालापस्मादने
दुमानां पादपानां वृन्दं कदम्बकं निरकलं भवेत् । स शुभो भावो ममापवर्ग
मार्गो मम भवतु । किमुनः । अपवर्गो मोक्षः अर्थाज्जगत् नन्द भावः सदा
दुपस्थिता वैष्णव्यतो भव्यजननास्तेषां सहायः ॥

श्लोकार्थः

‘नेम वसन्तस्तु शिवाय वृक्षसमूहं निभूय जने हे
हर्ष जननिधमने निभूय जनाभ्यां होय तो मेक्षभरे
सहायक जेवो ‘शुभभाव’ भने प्राप्त याज्यो’ ॥ १५१ ॥

युक्तेन येनात्र कदाचिदात्मा न दास्या
सिर्वंगमीव स्वजनानुपङ्गं कुरुते तदा

अहं तं त्रितगरप्रतिष्ठं यच्छादयत्तं व वृक्षसमूहं
शारीरं वसुविधाहारं जहामि । अत्र पानशब्देनात्र
मि । क इव । शिर्वंगमीव । यथा मोक्षं यस्मिन्
जनानां त्रितकुटुम्बानामनुपङ्गं त्रितपरिजनवयेष्व
सहाये वा येनादरेण युक्तेन भक्षितेन कृत्वा इ
कोले आत्मा जीवस्तृप्ति संतोषं वाप न लेप्ते । इ
जानायेकवचनम् । हुतादो न तृप्सन्ति । यदुच्छे
वधि’ इति ॥

२१ आरमाधी
न आदि जाय
आदि अन्तरंग

‘नेम धधवशी अग्नि शांत
भावे आरमा एति ५३३० नधी’

जीव विनिष्ठा
पुरस्कारप्रशंसा

त्याग करे ॥ तेभ अशन, पान, आदिभ अने स्वादिभ जे यारे प्रकारना आहारनाहुं
त्याग करुं छुं, अर्थात् यारे आहारना प्रत्याख्यान करुं छुं ॥ १५२ ॥

सद्मास्ति यः पद्ममित्राष्टसिद्धिशीर्षां जगत्कल्पितकल्पसालः ।
अलीव पद्मे रमतां मदीये चित्ते चिरं श्रीपरमेष्ठिमन्त्रः ॥ १५३ ॥

स श्रीपरमेष्ठिमन्त्रः श्रीमन्मन्स्कारश्चिरमासंसारं पावन्मदीये चित्ते रमतां मम मानसै
हंसवत्खेलतु । क इव । अलीव । यथा भृशो भ्रमरः पद्मे विकसिनकमले सुचिरं रमते ।
स कः । यः श्रीमन्मन्स्कारः अष्टानाम् अणिमा-वशिस्ता-ईशित्यं-प्राकाश्यं-महिमा-लघिमा-
कामायसायित्यं-प्राप्तिः इत्यभिधानामपरानां वा मनःकक्षिणामामष्टानां महासिद्धीनामेव
श्रीणां लक्ष्मीणां पद्ममिव स्मेररत्नमवमिश्रं च यन्मदीयमस्ति । पद्मवासिने लक्ष्म्या अभि
धानत्वात् । परमेष्ठिमन्त्रो जगतां त्रिभुवनजनानां कल्पितेषु कामितेषु कलरताः वाञ्छि
तस्तत्पूरणे कल्पद्रुमोऽस्ति ॥

श्लोकार्थः

‘जगतना लुपोना मनोरथोने पूषु’ करवाभां कल्पवृक्ष समान तेभज अलिभा आदि
आदि सिद्धिओइपी लक्ष्मीनां कमलरूप वासस्थान, जेवो ‘श्रीपरमेष्ठीमन्त्र’ (नमस्कार-
मङ्गलमन्त्र) जेभ कमलभां भ्रमर रहे तेभ भास चित्तभां ते मन्त्र निरंतर रम्या करे ।
॥ १५३ ॥

याघ्रीणसस्येव विषाणमेको वर्तेत मे कश्चन वर्ततेऽन्यः ।
पुनर्धरिष्या इव वृत्रशत्रुः कस्यापि न स्यामहमत्र विश्वे ॥ १५४ ॥

अत्र विश्वे अस्मिन्नगति अहमेको वर्ते । किमिव । विषाणमिव । यथा याघ्रीणसस्य
खड्गिनः गण्डको यन्मजीयविशेषजीवविशेषं तस्य विषाणं शृङ्गमेकमेव भवति । यदुक्तं
कल्पसूत्रे—‘खगिसिगक्षपगगे’ इति । तथा मे मम कश्चन कोऽप्यन्यः परो न वर्तते नास्ति ।
पुनरत्र भुवने अहं कस्यापि न स्यां भवेयम् । अहं कस्यापि नास्मीत्यर्थः । क
वृत्रशत्रुरिव । यथा धरिष्या भूमेः शत्रो राजा कस्यापि न स्यान्न भवेत्
शूतकारेषु सत्यं सर्वं क्षान्तिः स्योषु कामोपशान्तिः । क्लीबे धैर्यं
मित्रं केन दृष्टं भ्रमं वा ॥ इति वचनात् ॥

સ્તોત્રાર્થ

‘પરુણી નામના પશુને જેમ એક જ શીંગડું હોય છે, તેમ જગતમાં હું એક જ છું, માડું કોઈ નથી. જેમ પૃથ્વી ઉપર રાજા કોઈનો નથી તેમ જગતમાં હું કોઈનો નથી. (કાગડામાં સ્વેતતા, જીંગારીમાં સત્યભાષા, સૂર્યમાં ક્ષમા, સ્ત્રીઓમાં કામને કીધમ, નપુંસકમાં ધૈર્યતા, હાડુડિયામાં તત્ત્વચિંતન તેમ રાજામાં મૈત્રીભાવ ધાયઃ ભેવામાં આવતો નથી.’ ॥ ૧૫૪ ॥

ભવેન્મદીયેન્દ્રિયમન્દિરસ્ય યદિ પ્રમાદોઽવસરેઽન્ન દૈવાત્ ।
ત્રિધાપિ દેહાદિમમાત્મનાહં પરિગ્રહં વાણમિવ ત્યજામિ ॥ ૧૫૫ ॥

યદિ અગ્રાવસરે અસ્મિન્ પ્રસ્તાવે દેવાત્કર્મયોગાદાયુઃકર્મણ્શુદ્ધેઃ શવાન્મદીયેન્દ્રિય-
મન્દિરસ્ય મત્સંવચ્ચિન્તનઃ શરીરસ્ય । ‘જુદાવ ચન્મન્દિરમિન્દ્રિયામ્’ इति નેવધે । પ્રમાદો
નામ જીવેમ સમં વિયોગો ભવેત્ । મરણં સ્વાદિરવધઃ । તદ્વાદમાત્મના સ્વયમેવ દેહાદિમં
કાયમ્મુક્ષમન્તરજ્ઞપરિગ્રહં પ્રોધમાનમાવાલોભાદિપરીવારોપણ્યાદિકં સર્વમપિ ત્રિધા મનો-
બાહ્યિઃ કૃત્વા ત્રિકરણશુદ્ધયૈ ત્યજામિ મુચ્ચામિત્ર । કમિવ । વાણમિવ । યદા વહિર્માંત્રો
વાયઃ સ ચાન્તો પરિગ્રહઃ પુત્રકલત્રધ્રાતૃધનધાન્યાદિપરિગ્રહઃ સર્વસ્વકોઽન્તિ, તદા વપુ-
રાપયિ વ્યુત્સુતામોતિ ॥ इत्याराधनाविधानम् ॥

સ્તોત્રાર્થ

આ અવસરે આયુષ્યકર્મના કાયથી ઇન્દ્રિયોના ઘરરૂપ શરીરને મારા આત્માથી
વિયોગ થયે, અર્થાત્ મૃત્યુ આવે તે પહેલાં જ જેમ ધન, ધાન્ય, કુટુંબ આદિ ભાગ્ય
પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો હતો તેમ આ શરીરને અને કામ, ક્રોધ, લોભ આદિ અંતરંગ
પરિગ્રહને પણ હું ત્યાગ કરું છું.’ ॥ ૧૫૫ ॥

શમી શમીગર્ભમિવૈકતાનમના દધાનઃ પ્રવિધાનમન્તઃ ।
અર્હત્સમક્ષં દશમી દશમ્યાં વ્યધાદિધિજ્ઞોઽનનનં શમીનઃ ॥ ૧૫૬ ॥

શમિનો પ્રશમવતાં યોગિનામોઃ સ્વામી યતિપતિર્દશમ્યાં નિર્લો યાચત્રીચ ત્રિવિધા
શરપરિત્યાગરૂપમનનનં વ્યધાસ્વકાર । કથમ્ અર્હત્સમક્ષં યતલગ્નપ્રવક્ષં મનિ પુરસ્નાગ્નપદા-

મયાનોચ્ચામ્પૂર્ણમ્ । દશમી યયોયાન પ્રાગ્નાયજ્ઞાયચ્ચિવાન । 'નિશિ દશમિનામાત્રિઙ્ગ્યાં
વિધોધવિધિસ્તુધિઃ' इति नैषधे । નિશાયા અગ્નિમાનમયે દશમિનેતિ પદ્ દ્યયતે । પુતઃ
કિમ્બુતઃ । વિધિઃ શાસ્ત્રોક્તપ્રકાર્યેભા પ્રાગ્નમયે અનશનં નિશિતં વિશોભયતે इति वा
विधिः । કિં કુર્વાણઃ । અગ્નિમેતોમયે પ્રગિવાતં પચ્ચરમ્પિટિત્યાનં દ્યવાનો વિધાણઃ । કિં
અક્ષણઃ મન । પક્તાનં યયાનુગં મનો માનમ્ યય ન.દશઃ મન । કમિવ । શમીગર્ભમિવ ।
યયા શમીદ્રુમઃ સ્વેત્તદિકાભિધાનપાદપઃ શમીગર્ભ પાચકમગ્નર્થને । 'અર્ચિઃ શમીગર્ભનમોગ્ર-
શુકાઃ' इति हैम्यामग्निनामसु । तथा 'शमीमिवाम्बुग्नरलोत्तपाचकाम्' इति रघी ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ શમી (ખીજડાનું) વૃક્ષ મધ્યમાં અગ્નિ ધારણ કરે તેમ દુદ્ધમાં એકાગ્ર-
ચિત્તથી પરમેશ્વી મહામંત્રનું ધ્યાન કરતાં, વિધિના બાબુકાર થી દીરવિજયસૂરિજીએ
ખાદરવા સુદ દશમના પ્રભાત સમયે અરિહંત બગવંતની સાક્ષીએ અનશન શીકાધું.
॥ ૧૫૬ ॥

અથ સત્તમિઃ કુટકં પ્રારમ્ભતે—

મોક્તું સ્વં ઘાં ચ સમં મવોનો દ્વિતીયરૂપાદિવ વિક્રમાકાંત્ ।
નેત્રત્રિનેત્રાનનકેકિયાનવત્ક્રત્રિપામાપતિસંમિતેઽન્દે ॥ ૧૫૭ ॥

તત્ર પદ્મમીમક્ષમાર્ણા ગણયિતુમારમતેતિ સંયજ્ઞઃ । આદિત પદ્મ કાવ્યાનિ ક્વચ્ પૂયક્
ધ્યાસ્યાયગ્તે । નેત્ર દ્વે ચશ્રુપી, ત્રિનેત્રયેશ્વરસ્યાનનાનિ મુખ્યાનિ પદ્મ । 'પદ્મમુલોઽર્યુર્નિઃ'
इति हैमीयचनान् पद्ममंलयाकानि चदनानि, तथा केकियानस्य मयूरघाहनस्य स्वामि-
कार्तिकस्य यदनानि यन्त्राणि पद्म । પળમુલત્યાન । તથા ત્રિપામાપતિઘ્નઃ પદ્મઃ । યમિ
પદાર્થઃ સંમિતે મમ્યક્પ્રમાણીકૃતે અન્દે ચર્ષે । કસાવ્ । વિક્રમાકાંત્ વિક્રમાદિગ્ન્યાપ્રો
મૃપાત્ । ઉત્પ્રેક્ષતે—મયંચાન દ્વિતીયરૂપાદિવ અપરશરોરાદિવ । કિં કર્તુમ્ । ઘાં
દેવલોકં ચ પુનર્મુલં મૂમળદન્તે મમં માર્ધમેકકાન્તે મોક્તું પાત્રયિતું મુક્તિવિધયીકર્તુ વા ।
એનાયતા વિક્રમાકાંત્ ત્રિપદ્મશાસ્ત્રદિકપોદશગતપ્રમાણે ચર્ષે સંચત્ ૧૬૨ ચર્ષે હત્યુક્તમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

નેત્ર (૨), ઈશ્વરમુખ (૫), કાર્તિકસ્વામીનાં મુખ (૬) અને ચંદ્ર (૧) એટલે
વિક્રમ ચંપત ૧૬૫૨ વર્ષ, બાલે ઇન્દ્રના બીજા રૂપથી સ્વર્ગ અને પૃથ્વીને સમકાળે
એનાયતા કરવા માટે આ વર્ષ ન હોય. ॥ ૧૫૭ ॥

नमस्त्यमास्तस्य नमत्पयोदकदम्बकाडम्बरिणो नभोवत् ।

प्रभोः प्रभावादिव शुभ्रितायां तिर्यौ सुरद्वेपिनिपूदनस्य ॥ १५८ ॥

सुराणां देवानां द्वेपिणा वैरिणो दानवाः । 'असुरा दितिदनुजाः पातालीकःसुरास्यः' इति हैम्याम् । तेषां निपूदनस्य उच्छेदकस्य हरेः । 'दैत्यारिश्च पुराणयज्ञपुरवस्ताक्ष्यञ्चनः' इति हैम्याम् । तिर्यौ दिवसे एकादशीदिने । किंभूतायां तिर्यौ । शुभ्रितायामुज्ज्वलीभूतायाम् । अर्थात्प्रभसम्बन्धित्वाभिधेयवित्तायाम् तिर्यिशब्दः पुंस्त्रीलिङ्गे । उत्प्रेक्ष्यते—प्रभोर्हीरविजय-हरेः प्रभावात्प्रहृष्टो मादास्यत् । शुभ्रितायामिव । तिर्यिः कस्य । नमस्त्यमानस्य नम-स्यो भाद्रपदमंजो मास्तस्य । 'भावणिकेधनमस्यः प्रोष्टमाद्रपदः पदः' इति हैम्याम् । किंभूतस्य । नमस्तः पयोभरैर्नैम्रीमयस्तो भूमौ लग्नतो ये पयोदा मेवास्तेषां कदम्बकानि परलानि तेषामाडम्बरः आटोषः अस्पृक्षिमास्तस्य किंयत् । नभोवत् भाषणमास्तस्येव । भाष-णमाद्रपदमासौ यथां क्रतुः । यथा भाषणे तथा भाद्रपदे यथा भाद्रपदे तथा भाषणे मेघः स्यादिति । तथा 'नभोनमस्त्यत्वमलम्भयद्दशौ' इति नैपथे । सेवनायसरे दम्बयत्याः स्वदशौ भाषणमाद्रपदीकृते । अयं तु यथां क्रतुस्त्वामास्तस्यभावः । एकादशी तु स्वभावैर्नैरज्ज्वा । तत्रैवमुपेक्षा । अथ वा नभोयद्गनस्येव । यथा प्रावृद्धकाले नभोऽव्योम घनघनायनमण्डलाड-म्बरितं भवेत् ॥ यथावता भाद्रपदमास्तसितैकादशीतिर्यौ निशासमये ॥

श्लोकाथ

भावणु भासनी जेम जे भडिनाभां जलथी परिपूषां भेषना आडम्बर छे, ते भाडरवा भासनी विष्णु तिरि (ऐकादशी) जखे आयाथहेवना प्रभापथी छेअवतल जनी जध न डोय । अर्थात् भुडी ऐकादशीनी रात्रिजे— ॥ १५८ ॥

कान्ते तमीनामुदिते मुनीन्दोस्तत्पक्रमे वत्क्रदिदक्षयेव ।

स्फुरत्यु तारेषु गुरोः पथीव यातुर्दिवं क्षित्तमुमेषु देवैः ॥ १५९ ॥

पुनस्तमीनां रात्रीणां कान्ते बलमे चन्द्रे उदिते सति उदयं प्राप्ते सति । उत्प्रेक्ष्यते— तत्पक्रमे तस्मिन्नवसरे अवशनिनो मुनीन्दोर्हीरविजययूरेर्वत्कस्य वदन्स्य दिदक्षया प्रष्टु-मिच्छयेत् । पुनस्तारेषु उपच्छणादप्रह्ननक्षत्रतारकेषु स्फुरत्यु दीप्तमानेषु जगज्जगिनि लुङि-त्तु । उत्प्रेक्ष्यते—'दिव' स्वर्गलोकं यास्यति नमिष्यतीत्येवंशीकस्य यातुर्गुरोर्हीरस्यैः पथि मार्गे देवैः क्षित्तेषु यिकीर्णेषु सुमेषु पुष्पेष्टिष्व पुष्पप्रकरेभ्यश्च ॥ घनोपरोधनिमुक्तमदनक्षत्र-तारकानि तस्योमुदीकान्तोदये जाते ॥

શ્લોકાર્થ

જાણે આચાર્યદેવનું શુભ જોવા માટે આગ્યો ન હોય તેમ ચન્દ્રનો ઉદય થયો.
અને સ્વર્ગમાં જતા આચાર્યદેવના માર્ગમાં જાણે દેવોએ પુષ્પોનો સમૂહ પાથર્યો ન
હોય । તેવા દેહીધ્યમાન તારાએ ઝગઝગાટ કરતા હતા. ॥ ૧૫૬ ॥

મહેશ્વત્સંનિધિશાલમાનાનાકાર્ય કાર્યજ્ઞતયાનગારાન્ ।
તદૈહિકામુખિકસર્વશર્મનિર્માણદક્ષાઃ પ્રવિતીર્ય શિક્ષાઃ ॥ ૧૬૦ ॥

પરંપરિથે વ્યતિકરે સતિ । કિં કૃત્યા । કાર્ય જાતાવસરે કૃત્યાકૃત્યવિધિ જાનાતીતિ
કાર્યશસ્ત્રસ્ય માયસ્તયા શિક્ષામદાનાદિપુ નિપુણત્વેન સંનિધૌ સમીપે શાલમાનાન્ શોભ-
માનાન્ । કિયત્ । મહેશ્વત્સંનિધિઃ યથા મહાવ્યયહારિણઃ સન્નિધિચમાનૈ રત્નાદિભિઃ શોભમા-
નૈર્વાં નિધિભિર્નિધાનૈઃ શાલ્યતે રાગ્યતે તાન્ તાદશાનનગારાન્ નિજપારિપાશ્વંકામુનીનાકા-
ર્વાદૃપ પુનસ્તેષામાકારિતયતીનામૈહિકાનીદલોકસંયમ્બીનિ આમુખિકાણિ પરલોકસંયમ્બીનિ
સર્વાણિ સમસ્તાનિ શર્માણિ સુશાનિ તેષાં નિર્માણે કરણે દક્ષાઃ કુશલાઃ શિક્ષાઃ અનુશાસ્ત્રીઃ
પ્રવિતીર્ય દત્ત્યા ॥

શ્લોકાર્થ

તે અવસરે કૃત્યાકૃત્યના જાણકામ શ્રેષ્ઠિની જેમ આચાર્યદેવે સમીપવર્તી સાધુઓને
જોણાવીને ઈહલોક અને પરલોકના સર્વશુભોને આપનારી હિતશિક્ષા આપી. ॥ ૧૬૦ ॥

અહો યુવાભ્યાં વિજયાદિસેનવ્રતિક્ષિતીન્દ્રાન્પ્રતિ વાચ્યમેતત્ ।
પુષ્પાકમદ્ગેડસ્તિ ગણોઽસિલોઽપિ સશાસનીયઃ શિશુવત્સ્વક્રીયઃ ॥ ૧૬૧ ॥

અહો હિતિ સંવોધને । વિમલહર્ષસોમવાચકૌ યુવાભ્યાં મૈમૂષ વિજય ઇતિ પદમાદૌ
પર્ય તાદશઃ મન્ યનાવના વિજયસેનનામ્નઃ પ્રતિશિનોગ્ધ્રાન્ સાધુવસુધાધિપાન્ પ્રતિ પદ-
પુષ્પમાનં વાચ્યં વૃષમીપમ્ । તદેવોચ્યતે—અસિલોઽપિ મમસ્ત્રોઽપિ ગણસ્તપાગચ્છઃ પુ-
ષ્પાદ્ધીમતામદ્ગેડઃ ઝમ્ગેડસ્તિ વર્તેતે । એ તપાગચ્છઝમ્ગમગણઃ શાસનીયઃ મમ્યક પાત-
નીયઃ । દિવત્ । શિશુવત્ । યથા સ્વક્રીયો વાલઃ પાસ્યતે । ગજઃ કિમૂતઃ । સ્વક્રીયો
શુરશરમ્પરયા આગતઃ । આત્મીયઃ અથ ધીમદીયઃ ॥

શ્લોકાર્થ

ચાર ગતિઓને નિષેધ કરનારી એવી નમસ્કાર મહામંત્રની ચાર માળા ગણીને પાંચમી માળા ગણવાને પ્રારંભ કર્યો, તે પાંચમી માળા બંધે પોતાને પાંચમી ગતિ-મોક્ષગતિ પ્રાપ્ત કરાવવા માટે ન હોય. ॥ ૧૬૩ ॥

અપોષ્ણતાભ્યસ્ય પુરસ્ય પાર્થે ગ્રામે સપદ્મે સરસીરહીવ ।

સમુદ્રશાયીવ યુતોઽજ્ઞજેન દ્વિજાગ્રણીઃ કોઽપિ વભૂવ ભટ્ઃ ॥ ૧૬૪ ॥

અથાપરાધિકારે પ્તસ્મિન સમયે ચ કોઽપિ કશ્ચિદનિર્દિષ્ટનામા ભટ્ઃ । સ્વયમચ્ચેતુઃ પરાધ્યાપયિતુમ્ ચિદ્વદ્વિજસ્ય ભટ્ઃ इति નામોચ્યતે । સ ભટ્ઃ વભૂવ । કિન્નશ્વણઃ । દ્વિજા-ગ્રણીર્માદ્વણમુલ્લયઃ । પુત્રઃ કિન્નૃતઃ । અજ્ઞજેન સ્વતન્ત્રનેન યુતઃ । ક इव । સમુદ્રશાયીવ । ‘દાસાદ્યઃ પુરુષોત્તમોઽધિશયનઃ’ इति હિંમ્યામ્ । યથા નારાયણઃ અજ્ઞજેન લક્ષ્મીતનુજેન પ્રધુમ્નેન સહિતઃ કમનઃ । ‘કલ્પાકલિરનગ્યત્તોઽજ્ઞતઃ’ इवપિ હિંમ્યામ્ । ભટ્ઃ કુવ્રસ્યાનિ । ઊન્નત રૂપાસ્યા નામ યસ્ય તાવુશસ્ય પુરસ્ય પાર્શ્વે સમીપમાત્તિ ક્વાપિ સંતિધિર્નિનિ પ્રાપ્તે । કિન્નૃતે । સપદ્મે સહ પદ્મયા લક્ષ્મ્યા યતંતે યઃ સઃ । કસ્મિન્નિય । સરસીરહીવ । યથા કમલં લક્ષ્મીકલિતં ભવેત્ ॥

શ્લોકાર્થ

કમલસહિત સરોવરની જેમ બિના નગરની પાસેના કોઈ ગામમાં જેમ કામરેવ સહિત વિષ્ણુ શેલે છે તેમ પુત્ર સહિત કોઈ શ્વેદ પ્રાદાણ રહેતો હતો. ॥ ૧૬૪ ॥

દિવ્યં વિમાનં પવમાનમાર્ગે નત્કં દશા વિશ્વમિવૈન્દ્રવીયમ્ ।

સનન્દનો મન્દિરચન્દ્રશાલામાલમ્બમાનઃ સ વિલોકતે સ્મ ॥ ૧૬૫ ॥

સ ભટ્ઠો નત્કં પ્રથમરાત્રિસમયે દશા સ્થાલોચનેન પવમાનમાર્ગે ગમનાદ્ગ્ણે દિવ્યં દેવ-તામંચન્ધિ વિમાનં દેશાનાં ગમનગમનામનયાનં વિલોકતે સ્મ દ્રશ્વાન । ઉપ્રેક્ષયતે—એવ-વીયં ચન્દ્રમંચન્ધિ વિશ્વં ચન્દ્રહસિમિવ । કિન્નૃતો ભટ્ઠઃ । સનન્દનઃ તથાવગરે પુત્રયુતઃ સ્વાજ્ઞજેન મહોપવિરોઽસ્મિ । દિ કૃષ્ણઃ મન્દિરસ્ય સ્વશૃકસ્ય ચન્દ્રશાલાં શિરોમૃદમુપરિતત્તમિષ્ટા-માદૃશ્યમાન મામયન ॥

विषमो वा. कथं कथा रीत्या गन्तव्यमित्यादिदृशनेच्छया इव ॥ इति हीरविजयपद्मविगुरोः
स्वर्गमनस्य ॥

ਅੰਤਰਿਕ

વિમાનના આગમન બાદ તરત જ શુકલધ્યાન પાતા જગદ્ગુરુ શ્રી હીરવિજય-
સૂરિશ્રીએ સ્વર્ગલોકને આશ્રય કર્યો. (વિક્રમ સંવત ૧૯૫૨ ના ભાદરવા સુદ એકાદશી-
ની રાત્રિના પ્રથમ પંદોરમાં આચાર્યદેવનું સ્વર્ગગમન થયું.) જાણે મોક્ષનગરમાં જ્યા
પૂર્વે ભાગ્યું નિરીક્ષણ કરવા માટે આચાર્યદેવ સ્વર્ગમાં ગયા ન હોય! ॥ ૧૬૬ ॥

अस्तं गभस्तेरिव कोकलोकः शोकाकुलो वाष्पमलाविलासः ।

श्रुत्वा गुरोः स्वर्गमनं निशायां जनयन्तो द्वीपपुरादुपागात् ॥ १७० ॥

जनप्रजः आज्ञयन्तो निशायां रत्नवामिव स्थितिं श्रीपूरुषोत्तमविद्यावुपायानुगतपुरे
 सतेतः । किं कृत्वा । निशायामिकादृशी तस्यां गुरोः खरे वर्तमानं देवकोके पादावधारणं भूत्वा
 आकर्ष्य । किं कृत्वा जनः । बाणप्रवृत्तिनिष्ठमिव वनवनाभ्रमल्लिखितरहिते व्याप्ते प्रक्षिप्त्वा
 । पतः किम् । ताकेन खेदेन आहूतः उतिप्रवृत्तः । क इव । कोककोक इव ।
 । भूत्वा सकलकलकलं शोकाकुलं बाणप्रलापि-
 । कोकः इति नैपथ्ये । उलूखकोकत्वा कोककोकः । तथा
 कोककोके सशोके इति नाटकशाब्दे ॥

“三三三”

ના સમૂહ શોકાતુર બની જાય તેમ આચાર્ય-
શોકાતુર બનેલા અને આંસુઓથી પરિપૂર્ણ નેત્રો-
૪ જિનાનગરમાં આવી ગયો. ॥ ૧૭૦ ॥

मदिव्यवस्त्रैः ।

तुः शिविकां महेन्द्राः ॥ १७१

ह्याभिका इति नाम्नां नाणकविशेषाणां
प्रीपका इत्याख्या नामविशेषा येषाम्

ધિના કૃતાર્યાઃ કૃતકૃત્યાઃ સ્યામો મથામઃ । તત્તસ્માત્કારણાત દે પ્રાતરઃ સુરાઃ દેવાઃ
ત્યરિતઃ શીઘ્રતરઃ ચરન્તુ મચ્છન્તુ ॥

શ્લોકાર્થ

‘ ભરત ચક્રવર્તીએ જેમ અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર નિર્વાણ સમય પહેલાં જેમ જાપમ-
દેવ ભગવંતના મુખકમલનાં દર્શન કર્યા હતાં, તેમ હે દેવો, આપણે જરૂરી ચાલો, જીવંત
આચાર્યદેવના મુખકમલને ભેળીને આપણે કૃતાર્થ બનીએ .’ ॥ ૧૬૭ ॥

एवं सुराणां वदतां तदानीं क्षणाददृश्यं तदभूद्दिमानम् ।
सौदामिनीमण्डलममुदानामिवातिगर्जा सृजतां गभीराम् ॥ १६८ ॥

તદાનીં તસ્મિન્નેવ વાર્તાકરણસમયે વ્યવમુક્તા પૂર્વાક્ત્રપ્રકારેણ વદતાં પરસ્પરં વાર્તાવર્તા
મણ્વર્તિ વિદ્યતાં સતાં સુરાણાં દેવાનાં તદ્ભૂતેન તત્સ્વયં દૃષ્ટ્વા દટં વિમાનં ક્ષણાન્નિમેષમા-
પ્રાદદૃશ્યં દષ્ટેરગોચરમમૃદજાયત । કિમિય । સૌદામિનીમણ્ડલમિવ । યથા ગમ્भीરાં મગ્ગા-
મતિશયેન મગ્ગારયં સૃજતાં કુર્યંતાં સતામમ્યુદાનાં મલદાનાં વિષુદ્ધિતાનં ક્ષણાદદૃશ્યં દૃગ્ગો-
ચરાતીતં ભવતિ ॥ इत्युक्ततपुरषाभ्यंमामस्थभट्टस्य दिव्यविमानदर्शनम् ॥

શ્લોકાર્થ

ગંભીર ગમ્ભીરવ કરતા મેઘની મધ્યમાં જેમ વીજળી ક્ષણમાત્રમાં અદૃશ્ય થઈ બપ
તેમ આ પ્રમાણે પરસ્પર વાર્તા કરતા દેવો અને વિમાન ક્ષણમાત્રમાં અદૃશ્ય થઈ ગયા.
આ રીતે પુનઃસંહિત પ્રાણેણે દિવ્ય વિમાન ભેળું અને દેવવાણીને સાંભળી. ॥ ૧૬૮ ॥

सुरिस्ततः संभ्रयति स्म शुक्लध्यानं दधानः स सुधानसौधम् ।
काङ्क्षन्महानदंपुरे प्रयातुं प्राक्तस्य मार्गस्य दिदक्षयेव ॥ १६९ ॥

તતો વિમાનાગમનાનન્તરં સુરિર્દર્શિવિજયસુરિઃ સુધામમૃતમગ્નિ મજ્જતીતિ સુધાશ
દેવાસ્તેષાં સૌધં મૃદમ । દેવયોદમિચ્છયર્થઃ । સંભ્રયતિ સ્મ મજ્જતે સ્મ । સ્વર્ગ મન દૃષ્ટયઃ ।
દિ કુર્વાનઃ । સુક્રધ્યાનં દધાનઃ પારયન । પ્રયાવગ્નિચ્છયઃ । તદ્ગ્રેધવતે—મહાનન્તરપુરે
મોક્ષનગરે પ્રયાતું ગમ્યું કાંક્ષન્ સન પ્રાક્ પૂર્વ તસ્ય મોક્ષનગરસ્ય માર્ગસ્ય મમોષીતનઃ
શાશ્વિતસ્ય માર્ગસ્ય યયો દિદક્ષયઃ પ્રવૃત્તિચ્છયા । અથ વા કીદૃક્ પ્રત્યરો વા નત્રો વા

‘કથીવો’ इति प्रसिद्धाः । ते आदिमाः प्रथमा येषां तादृशीर्दिग्देवदुःखोपमैर्वज्रैः कृत्वा
भाद्रा क्षीणोन्नतपुरथाधकाः मुनीन्द्रोर्हीरखरेर्मण्डपिकां ‘मांडवो’ इति प्रसिद्धां वृषभुषणिके
के इव । महेन्द्रा इव । यथा पुरंदरा आसप्ततुः तीर्थंकरस्य शिदिकां यापयानं विदधते ॥

श्लોકार्थ

જેમ ઇન્દ્રો તીર્થ'કર ભગવંતની શિબિકા બનાવે તેમ બે હબર રૂપાનાણા વડે
ખરીદેલા કથીવાઆદિ દિવ્ય વસ્ત્રોથી આવડોએ આઆથ'કેવની દેહ માટે માંડવી બનાવી.
॥ ૧૭૧ ॥

ते ह्यारिकाभिर्घृतिपस्य सार्वसहस्रयुग्मप्रमिताभिरङ्गम् ।

अपूपुजन्मक्तिभरोल्लसन्तो जिनेशितुर्मूर्तिमिव प्रखनैः ॥ १७२ ॥

તે ખાદ્યાઃ સદ્ઘર્ષેનયતંતે તત્સાર્ધમ્, સહસ્રયોર્દશશ્ચત્વર્યુગ્મં યુગલમ્, સાર્ધં ચ તત્સદ
અયુગ્મં ચ । તેન પ્રમિતાભિઃ પ્રમાણં પ્રાપ્તાભિઃ પદ્મચત્તિશતિશતપ્રમાણાભિર્ચારિકાભિઃ
કૃત્વા પ્રતિપસ્ય સુરેઃ અન્નં શરીરમપૂજનઘર્ષયન્તિ સ્મ । કામિચ । મૂર્તિમિચ । યયા ખાદ્યા
જિનેશિતુસ્તીર્થંકરસ્ય પ્રતિમાં પ્રખનૈઃ કુસુમૈઃ પૂજયન્તિ । કિંમૂતા । ભક્તેઃ સેવાસસ્તેઃ પ્રે-
જાતિશયેનોલ્લસન્તઃ સોમાન્નવકન્નુકોભયન્તઃ ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ પુણ્યોથી જિનેશ્વર ભગવંતની મૂર્તિ'ની પૂજા કારણ તેમ ભક્તિભરથી ઉત્સ-
વિત બનેલા આવડોએ સવા બે હબરની દ્યારી(રૂપાનાણા)થી આઆથ'કેવની અ'ગપૂજ
કરી. ॥ ૧૭૨ ॥

नमोनमस्याविव निःसरद्भिः पयःप्रवाहैर्नयने धितन्वन् ।

यानज्जनौ मण्डपिकाममुष्यालंकारयामास शरीरयष्ट्या ॥ १७३ ॥

જનઃ પાદમોહઃ યાવપાવના ભગવેન અથવા યસ્મિન્ ભગવે અમુસ્ય સ્વર્ગતસ્ય સુરેઃ
શરીરયટ્ટયા તદ્વૃણયા કૃત્વા મણ્ડપિકામલંકારયામાસ શ્રૂયન્તિ સ્મ । યમનાતૈર્ભૂતિનાર્ણ
મણ્ડપિકાયાં સુરિશરીરે શાયન્તિ સ્નેહયત્તેઃ । જનઃ કિં કુર્વન્ । નયને સ્વપ્નેત્રે નમોનમસ્યા-
વિચ આજનમાદ્યપદાવિચ વિનમ્યન્ વિદધન્ । કેઃ । નિઃસરદ્ધિર્દુઃસ્વપ્રકર્ષાં વિરલધારનિવદ-
નિઃસરદ્ધિઃ પયઃપ્રવાહૈર્વાણજાશ્રવણેઃ ॥

આકારયન્તે इव । किं कर्तुम् । अमुष्य सूरजिनस्य तीर्थंकरस्येव निर्वाणमहं परलोकगम-
नमहोत्सवं प्रणेतुं विधातुम् ॥

શ્લોકાથં

આવકવર્ગ માંડવીને ખબા ઉપર ઉપાડીને અગ્નિસંસ્કારભૂમિ તરફ ચાલ્યા. વાજિત્રો-
ના પ્રમાદ અવાજથી તીર્થંકરમગવંતની જેમ આચાર્યદેવને નિર્વાણમહોત્સવ જિજ્ઞાસવા
માટે જલ્દી સર્વે દેવોને યોજાવાતા ન હોય ॥ ૧૭૫ ॥

ध्वजमजैर्जितसांध्यरागोपयुक्तवद्विष्णुपदं सृजन्तः ।

आदाप तां मण्डपिकां मुनीन्दोः संस्कारभूमीमनयज्जनास्ते ॥ १७६ ॥

તે જના પ્રીયોગ્મતનગરધાજ્ઞલોકા મુનીન્દોર્જૈર્સૂરેમેષ્ઠપિકામાદાય વૃદ્ધીત્યા સંસ્કારસ્ય
પરલોકોપગતશરીરશરીરસ્ય કુશાનુના સંસ્કૃતિકરણસ્ય ભૂમીસ્થાનકમગમન ગચ્છન્તિ અનયન
પ્રાપ્યન્તિ સ્મ યા । કિં કુર્વન્તઃ । સૃજન્તઃ ચિદ્ધતઃ । દ્વિમ્ । વિષ્ણુપદં હરિચરણમાકાશમ્ ।
કિંયત્ । ઝર્જિતેન પ્રયત્નેન સંધ્યાયાં દિવસાયસાને ધ્રુવઃ સાંધ્યઃ સ ચાસી રાગઘ માર્યંતન
સંધ્યામંધગ્ધિરક્તિજ્ઞા યુક્તયત્કલિતમિષ । કેઃ । ધ્વજમગ્રીઃ પતાકાપ્રકારેઃ । વિવિધવર્ણધે-
નયન્તીરાત્રિભિઃ સંધ્યાયામનેકે નીલપીતરજાદિકા રક્ત્રા મયેયુઃ ॥

શ્લોકાથં

વિચિત્ર પ્રકારની ધ્વજચોના સમૂહથી આકાશને સંધ્યાના રંગની જેમ કરતા
રીવળંકરના અને જીનાનગરનાં લોકો આચાર્યદેવના દેહને માંડવીમાં અહલ્પ કરીને, અગ્નિ-
સંસ્કાર કરવાની ભૂમિ ઉપર લઈ ગયા . ॥ ૧૭૬ ॥

महीन्दिरायाः निरमीव नीलमणीप्रणीतातपवारणस्य ।

रसालमालस्य तलेऽखिलास्ते स्वांसस्थलान्नण्डपिकाममुञ्चन् ॥ १७७ ॥

અનિષ્ઠાઃ મમજ્ઞા અપિ આદ્યજના પ્રીયોગ્મતપુરલોકાઃ સ્વાંસસ્થલાન્નિજસ્થાનદેશાનં ।
પ્રાગમીવસ્થાપ્યેભ્ય इत्यर्थः । रसात्मनाटस्य सहकारमहीकहस्य तले अथ प्रदेशभूमौ मण्डपि-
काममुञ्चन् नुद्धधरलीमण्डले स्थापयन्ति स्म । कथंभूतस्य रसालमालस्य । नीलमणीप्रणी-
तातपवारणस्य..... । उपस्थाने—महीन्दिरायाः..... ॥

ગણેત ભરેણ કૃત્વા મુમુર્ષુર્મંતુંમિચ્છુમિય । મુમુર્ષુઃ કુંઠઃ । વ્યાલાનાં દુટ્કિજિહ્વાનામુપગ્ન
 સર્વદા સજ્જસ્ય વશત આયતન્વાત્ । પુનઃ કસ્ય । યનાનામન્તે કાનનાનાં પ્રાન્તે મપ્યે વા વસ
 તેનિવાસાત્ ચ । અપિ પુનઃ પુષ્પશ્રિયા કુસુમલગ્નયા અથ ચ મુમુર્ષુર્દશદિષ્ઠુ નિહતત્ય
 વ્યાપારવ્યવહારૈઃ સર્વેઞ્જ જનસ્યત્કદેશેષુ વિસ્તૃતયા । રિન્દિત્વયા સંમુદ્રયા । અપિ તુલા ક્ષયાત
 સસ્યાનાં પુશ્પોગ્રાદીનાં મરૈદ્રાંમિ દાપામવાદયશ્ચત્ત્વૈર્ગમ્યમાયામ્મોવત્યાત્ । 'યદપિ ચત્ત
 નવિટપી વિધિના કલ્પપુષ્પચિન્તિતો વિહિતઃ । નિત્યપુર્વેષ પરેણાં તથાપિ સંપાપમપનવતિ ॥
 ઇતિ સૂક્તયચનાત્ । ઇત્યાદિકારણાન્સંજ્ઞાતમુમુર્ષા ॥

અગ્નિસંસ્કારભૂમિમાં પંદર મણુ ચંદન લાવવામાં આપ્યું છે તે બધું સુધીના મંત્રને

સ્તોત્રાર્થે ॥ ૧૮૦ ॥

અગ્નિસંસ્કારભૂમિમાં પંદર મણુ ચંદન લાવવામાં આપ્યું છે તે બધું સુધીના મંત્રને
 વશ બનેલા, વનવાસ અને પુષ્પોગ્રાદી શોભાના વધારા કૃત્તમુદ્રતા, વન્યત્વ પ્રાપ્તિ અને
 તેથી અત્યંત દુઃખી બનેલા ચંદન બધું મરવામાં આપ્યું ન હોય ॥ ૧૮૧ ॥

ધૃતમિત્ર પિતૃનિધનમવોઽગુરુદ્રવસ્ત્રત્ર પચ્ચસેરમિતઃ ।
 સુહૃદિવ સસ્નેહોઽગુરુરપ્યાનીતો મળત્રિતયઃ ॥ ૧૮૦ ॥

તત્ર સંસ્કારોપસ્કારે સંસ્કારભૂમૌ વા અગુરુદ્રવઃ 'ચૂઓ' ઇતિ પ્રસિદ્ધનામા પચ્ચમિઃ સેર
 મિતઃ પ્રમાણીકૃતઃ પચ્ચસેર આનીતઃ । 'કિંમૂતઃ' પિતૃગુરોમિધનાત્ મરણાત્ નિર્દાવાદમય ર
 ત્વનિર્ધસ્ય । કિમિત્ર । ધૃતમિત્ર । યથા આસ્ત્ર - પિતૃદેહો મર્યાદાશાત્ અંશ જાત્રજન્ય
 વિનાશાનાપનશાન્ત્યાન્સંજ્ઞાતમ્, તથા ચૂઆકોઽપિ તાતસ્વ કૃષ્ણાગુરોર્ગાલાનુસન્નઃ । અપિ પુત્ર
 સુહૃદિવ મતેષ મદ સ્નેહેન પ્રેક્ષ્યા ચૂઆનામતેહપ્રવેણ ચ યુક્તઃ કલિનઃ । મળાતો ત્રિતય
 ત્રિકં વસ્ય તારશોઽગુરુઃ કાકતુષ્ઠઃ સમાનીતઃ ॥

અગ્નિસંસ્કાર માટે પાંચ ચોરાચોલા લાવવામાં આપ્યું છે તેમ ચોતાના પિતા

સ્તોત્રાર્થે ॥ ૧૮૦ ॥

અગ્નિસંસ્કાર માટે પાંચ ચોરાચોલા લાવવામાં આપ્યું છે તેમ ચોતાના પિતા
 હરીના નાથથી થી ઉત્પન્ન થાય તેમ પિતા કૃષ્ણાગુરુમુખના બ્રહ્મણવાથી 'ચૂઆ' તરીકે
 પ્રસિદ્ધ થયેલા એવા સ્નેહાળ મિત્ર ચૂઆને મળવા માટે આપ્યો ન હોય તેમ ત્રણ મણ
 અગુરુપ્પ લાવવામાં આપ્યો ॥ ૧૮૦ ॥

પ્રપામત્વમાત્મપિતૃપાત્રનપાત્રકં ચ
 મૌરીશ્વિત્રદ્રુતાગ્નસેવનામિઃ ।

१. सायनाग्निनिरहः प्रणिदन्तुकामः

स्वप्नाजगाम । त्रिमु. मेरुयुगप्रमाणः ॥ १८१ ॥

आरक्षामि विषयः कश्चिदपि नैव शक्यं प्रमाणं यस्य न नैव युगप्रमाणः तयो-
 रन्तरं मेव शक्यं भूमी वा आकाशमात्रं आगच्छति । ४३ । ४३ प्रश्नम्—इयामप्यगम्यमाना ज्ञानं च
 पुनः पुनः कश्चिदपि नैव शक्यं प्रमाणं तयो-
 रन्तरं मेव शक्यं भूमी वा आकाशमात्रं आगच्छति । ४३ । ४३ प्रश्नम्—इयामप्यगम्यमाना ज्ञानं च
 पुनः पुनः कश्चिदपि नैव शक्यं प्रमाणं तयो-
 रन्तरं मेव शक्यं भूमी वा आकाशमात्रं आगच्छति । ४३ । ४३ प्रश्नम्—इयामप्यगम्यमाना ज्ञानं च

अथवा

મે શેર કસ્ટોડી લાવવામાં આવી. તે જાતે એક શ્યામતા અને બીજું પોતાના
પિય કસ્ટોડીમૃગની હાયાથી ઉત્પન્ન થયેલા પાપને દૂર કરવા માટે, ઇશ્વરના શરીરરૂપી
અભિર્મા પ્રવેશ કરવાને ઇચ્છતો કસ્ટોડીનો સમૂહ ન હોય. ॥ ૧૮૧ ॥

दिवं गतस्यापि विमोक्षमुप्य श्रोकग्नितोक्त्यामपि पोस्फुरीति ।
 विमोक्षितः शिवः ॥ १८

दिवं गतस्यापि विभारमुष्य श्रावकाश्चैव विमानेन सत्तुल्यं
विपक्षपेठां च पुरो नराणामागात्त्रिसेरीप्रमितः सिताग्रः ॥ १८२ ॥

[illegible]

ज्योतिःकुमारा इव तीर्थमर्तुः प्रज्वाल्यः पूर्वं ज्वलनं चितायाम् ।
मूरेः शरीरस्य शरीरिणस्ते संस्कारमातन्वत चन्द्रनाथैः ॥ १८३ ॥

ते शरीरिणः आद्वयनाः मूरेः शरीरस्य चन्द्रनाथैः श्रीमण्डपागुरुपूजाकर्तृरक्षसुरिभ्यः
कृत्वा । संस्कारं यद्विना संस्करणं भस्मसाक्षिधानमातन्वत चक्रुः । किं कृत्वा । पूर्वं प्रबलं
चितायां ज्वलनमग्निं प्रज्वाल्य संभूयोद्गोप्य वा । क इव । ज्योतिःकुमारा इव । यथा तः
प्रिकुमारास्तीर्थमर्तुं चितायां पुरं प्रदत्तादेशा नयन्निःपन्नद्वन्द्ववाच्यत्वात्, पूर्वज्वलनं प्रस्थाप-
यन्ति ॥

श्लोकाध्यायः

श्रेष्ठ अग्निकुमार देवो तीर्थं कर भगवन्तना शरीरनो अग्निसंस्कार करेतिम
योधार आंसु पलायता आचक्राब्जे प्रथम अग्नि प्रज्जटावीने अर्चन, सूआ, कपूर अने
क्षत्तूरीआदि द्रव्ये वटे आचार्यदेवना शरीरनो अग्निसंस्कार कर्यो. ॥ १८३ ॥

सप्तसहस्राः सर्वाः संभूय ह्यारिका इह व्ययिताः ।
सप्तापि दुर्गतीरिव निपेद्ध्युमेतैः समुत्सुकितैः ॥ १८४ ॥

तैः आद्वैः एतादीनां यन्त्रादीनां सर्वाः सप्तसहस्रा अपि संभूय येनैवित्वा इह वरिष्ठ-
रीमंस्कारममये समसहस्रप्रमाणा ह्यारिका व्ययिता व्ययोक्तृणाः । उन्मेषयते—सप्तसहस्रा
अपि दुर्गतीः नरकाग्निपेद्ध्यु निवारयितुं समुत्सुकितैरुत्सुकितैरिव ॥ इति, वरिष्ठरीम-
स्कारकणम् ॥

श्लोकाध्यायः

आचक्राब्जे अग्निसंस्कारमां अर्चन, पञ्चआदि लघु मणीने सात हजार स्थारी-
(३५:नालु:)ने व्यय कर्यो. लघु आचक्रा सात प्रहारणी नरकद्रव्य दुर्गतीने निवारयने
मः ८१५:दिन लन्था न देव. ॥ १८४ ॥

येन्ये श्रीफणनूयाज्ञिनपूरस्ते दीक्षयित्वा ततः
संस्तुयन्ति

શ્લોકાર્થ

ભરતચક્રવર્તીએ અષ્ટાષ્ટકપર્વત ઉપર પોતાના પિતા શ્રી જયમદેવ તેમજ પોતાના નવાણુ ભાઈઓને અગ્નિચંસ્કારના સ્થાને 'આ પવિત્ર ભૂમિને કોઈ ઉદ્ભવ ના કરે' તે માટે જેમ સો સ્તૂપો કરાવ્યા હતા, તેમ હીનખંડરના નગરશેઠ 'મેઘ' પરીજે આચાર્ય-દેવના અગ્નિચંસ્કારના સ્થાને સ્તૂપ કરાવ્યો અને આચાર્યદેવની ચરણપાદુકાની સ્થાપના કરી. તે મેઘશ્રેષ્ઠીને 'લાડકી' નામની પ્રિયા હતી; તે બાળે મેઘશ્રેષ્ઠીના ઘરની ગૃહલક્ષ્મી ન હોય. અથવા તો સ્વર્ગમાં પૃથ્વીમંડળમાંથી ભિતરી આવેલી સાક્ષાત્ કામ-ધેનુ ન હોય. ॥ ૧૯૨ ॥ ॥ ૧૯૩ ॥

આકૃષ્ટા ઇય તિષ્ઠન્તઃ પ્રભાવૈસ્તત્પ્રમોરિહ ।

અર્હન્મૂર્તેરિવૈતસ્ય સુરાઃ સાંનિધ્યમાદધુઃ ॥ ૧૯૪ ॥

સુરા દેવાસ્તસ્ય ગુરુપાદુકાપવિગ્રીકૃતસ્તૂપસ્ય સાંનિધ્ય' સંનિધિતાં વાશ્વંચર્તિકતામ્ । આરાધકાનાં કામિતપૂરકતામિતિ યાચત્ । આદ્યુધકઃ । લોકરક્ષાસમીહિતપૂરણાદિક' સાંનિધ્ય' વિધધતે । કસ્યા ઇય । અર્હન્મૂર્તેરિય । યથા ભગવત્પ્રતિમાયાઃ સુરાઃ સાંનિધ્ય' કુર્વન્તે । સુરાઃ કિં કુર્વન્તઃ । તિષ્ઠન્તઃ । કુત્ર । રહ સુરિસ્તૂપે । ઉત્પ્રેક્ષ્યન્તે—તસ્ય પ્રમોઃ સીરસરેઃ પ્રભાવૈર્માહાત્મ્યેરાકૃષ્ટા રહ આકૃષ્ટ્યાનીતા ઇય ॥

શ્લોકાર્થ

જેમ જિનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાને દેવેાનું સાંનિધ્ય હોય છે તેમ આ ચરણપાદુકા વડે અલંકૃત સ્તૂપનું દેવો સાંનિધ્ય કરતા હતા; તે દેવો બાળે આ પ્રભાવથી આકર્ષાઈને આવ્યા ન હોય. ॥ ૧૯૪ ॥

તત્રાર્ચિતું સ્તૂપમકન્ચરેણ સમીપભૂમી કિયતી વિતીર્ણા ।

સિદ્ધાચછે સિદ્ધનૃપેણ નામિભવં યથા દ્વાદશ સંનિવેશ્ચાઃ ॥ ૧૯૫ ॥

તત્રોગ્રતનગરસીમ્ભૂમીમણ્ડલે સ્તૂપ' તાત્સંધ્યાત્તદ્વ્યપદેશાત્સુરિપાદુકાં નમર્ચિતું પૂજયિતુમકન્ચરેણ પાતિસાહિના કિયતી કિયત્પ્રમાણા ક્ષેત્રાદિધુ માનવિશેષે ચીષા હત્યુચ્યન્તે । તે ચ સૌરાષ્ટ્રગુર્જરજનપદેષુ પ્રસિદ્ધા

અન્વતિષ્ઠંશ્વતુર્દિગ્વિભાગમતા યાત્રિકાસ્તથ યાત્રાં જિનેન્દ્રાદ્રિવત્ ।
કામિકસ્વર્ગિણેવામુના કામિતં પૂર્યતેડન્યચ સેવાસુ દેવાકિનામ્ ॥ ૧૯૭ ॥

ચત્તસ્રુણાં ચતુઃસંખ્યાકાનાં પૂર્વા-દક્ષિણા-પશ્ચિમા-ઉત્તરાનામ્નાં દિશાં દરિતાં વિભા-
ગેભ્યઃ પ્રદેશેભ્યઃ આગતાઃ આયાતા યાત્રિકા યાત્રાકારકા જનાસ્તથ સ્તુપે યાત્રાં પ્રભુપાદુઃ-
કામણતિલક્ષણામન્યતિષ્ઠન્કુર્ષ્યન્તિ સ્મ । કિંચત્ । જિનેન્દ્રાદ્રિવત્ । યથા શત્રુંઘ્યવશેલે યાત્રિ-
કજનો યાત્રાં કરોતિ । 'માનં' વદન્તીદ જિનેશ્વરાત્રેઃ' इदं' કાવ્યં' પૂર્વલિખિતમસ્તિ પુરા-
ણાન્તર્ગતં' ચ । પુનરન્યદપિ અમુના ગુરુપાદુકાદ્વિતસ્તુપેન સેવાસુ સ્વસેવનાકરણેષુ દેવાકિ-
નાં દેવા સ્વભાવઃ સ एष इति लक्ष्मणस्तथेयामिति देवाकिनस्तेषां भक्तिभरनिर्भरमायानां यात्रि-
हजनानां कामितं याञ्छित्व' પૂર્યતે પૂર્ણીક્રિયતે । કેનેષ । કામિકસ્વર્ગિણેષ । યથા કામિત-
[રકેણ મીઠાંણે ભક્તકામિતં પૂર્યતે ॥ इति स्तुपकरणतन्माहान्य' ચ ॥

શ્લોકાર્થ

શત્રુંઘ્યલીધેની જેમ સ્તુપની યાત્રા કરવા માટે આરે દિશાથી અહં પૂર્વિકાન્યાથે
ભાવિકેઃ આવવા લાગ્યા, અને જેઓ ભક્તિપૂર્વક યાત્રા કરતા તેઓના મનોરથો દેવેની
જેમ સંકળ થતા. ॥ ૧૯૭ ॥

તત્પ્રક્રમે વિજયસેનવિશુદ્ધમાંડ-

સુતું પૃષ્ઠન્સદસિ લામપુરે વધૂવ ।

ધર્માવનીપ્રિયતમં પુરિ લક્ષ્ણાઘ-

વત્યામિવ વ્રતિપુરંદરવપ્પમદિઃ ॥ ૧૯૮ ॥

તત્પ્રક્રમે તસ્મિન્ હીરવિજયસુરેદ્વસતનગરે ત્રિતીયચતુર્મસિકરણાવસરે વિજયસેનનામ
વેધુર્ગચ્છપતિર્લામપુરે 'લાહોર' इति प्रसिद्धे नगरे वधूव । किं कुर्वन् । सदसि सभायां
वंसामग्ताघनेकपापंयશ्रुपितपर्वन्मध्ये दमांऊसुनुमकव्यरपातिसाहि पृणव संतुष्टिमुत्पादयन् ।
इव । वप्पमदिरिव । यथा व्रतिषु साधुषु पुरंदरो वास्तवो वप्पमद्विनामा हरिः सदसि
सेनामा अवनी गौडजनपदमेदिनी तस्याः प्रियतमं मतांरं धर्मेनृपतिं मीणन लक्षणा इति
इमांघं यस्यां तापुशी यती यतायता लक्षणावती गौडमण्डलमण्डनं नृपराजधाय्यां लक्ष-
[यतीનામતગર્વા' ભવતિ સ્મ ॥

શ્લોકાર્થ

શરીરની અસ્વસ્થતાને કારણે હીરવિજયસુરિએ બીજું ચોમાસું બિનાનગરમાં રહેવું
હયું ત્યારે વિજયસેનસુરિએ લાહોરમાં અકબરનાદશાહની રાજસભાને ધર્મગોષ્ઠિ દ્વારા

મન્વતિષ્ઠંધતુર્દિનિભાગાન્તા યાચિકાસ્ત્રાય યાત્રી ત્રિનેશ્ચિત્ત્વ ।

કામિકસ્ત્રિગિનેશ્ચાનુના કામિતે પૂર્વેતેડન્યન સેસામુ દેશકિનામ્ ॥ ૧૯૭ ॥

યતમુની ચતુર્મંથવાકાનાં પૂર્વ-દક્ષિણ-પશ્ચિમ-તત્ત્વનામ્નો દિશો જરિતો વિમા
નેભ્યઃ પ્રદેશોભ્યઃ પ્રાગ્ભ્યઃ પ્રાચ્યાય યાચિકા યાચિકાસ્ત્રાય જનાન્તર સ્ત્રી યાત્રી ચતુર્મુ-
શામલનિયમજામ્ચાદિત્ત્વકુચેભિ સ્ત્રી । કિંચિત્ । ત્રિનેશ્ચિત્ત્વ । યથા સપ્તમયશ્ચે યાચિ-
કતનો યાત્રી જરોનિ । 'માન' ચરુતોદ ત્રિનેશ્ચિત્ત્વે' દર કાચ પૂર્વેકનિયમસિત પુરા-
જાતમેત' ચ । પુનઃચરુદિત્ત્વ મુના મુનાપુર્વાદિત્ત્વન સત્ત્વ સ્ત્રીનેત્ત્વકરણમુ દેશકિ-
નાં દેશ સ્વભાવઃ સ્ત્રીય જીવમન્થેયમિતિ દેશકિત્ત્વમેત્ત્વ પ્રતિમરતિમેત્ત્વમાના યાચિ-
કતનાનાં કામિતે યાચિકા પૂર્વેતે પૂર્વેકનિયમ । કતેત્ત્વ । કામિકસ્ત્રિગિનેશ્ચ । યથા કામિત-
પૂર્વેતે જીવોતિ મન્થકામિતે પૂર્વેતે ॥ દિત્ત્વ સ્ત્રીકરણમ્માદાસ્ત્વ' ચ ॥

અંગીકાર

સપ્તમયલીપંત્રી જેમ સપ્તમી યાત્રા કરતા ભાટે ભાટે દિશાથી અર્ધપૂર્વિકાન્યાયે
ભાવિકો આવતા લાગ્યા. અને જેઓ અર્ધપૂર્વિક યાત્રા કરતા તેઓના મનોરથો દેવોની
જેમ સફળ થતા. ॥ ૧૬૭ ॥

તત્પ્રક્રમે વિજયસેનવિશ્વદેવમાન્ડ-

સનું પૂજન્સદસિ લાભપુરે વમુચ ।

ધર્માવનીપ્રિયતમં પુરિ લક્ષણાઘ-

વત્યામિવ પ્રતિપુરંદરવપ્પમદિઃ ॥ ૧૯૮ ॥

તત્પ્રક્રમે તસ્મિન્ હીરવિજયસુરેશ્વરતનગરે ત્રિતીયચતુર્માસકરણાયસરે વિજયસેનનામા
ચિત્તુર્ગુણપતિલાભપુરે 'લાહોર' इति પ્રસિદ્ધ નગરે વમુચ । કિં કુર્વેત્ । સદસિ સભાયાં
સર્વસામન્તાઘનેકપાપંચમૂષિતપર્વમધ્યે દર્માન્ડસનુમકપરપાતિભાદિ પૂજન મંત્રુદિત્ત્વાદયન્ ।
ક ઇવ । વપ્પમદિરિવ । યથા પ્રતિષ્ઠ સાધુપુ પુરંદરો યાસયો વપ્પમદિત્ત્વામા યુરિઃ સદસિ
ધર્મનામા અયની ગોદજનપદમેદિની તથ્યાઃ પ્રિયતમં પ્રતાર્ધ ધર્મનૃપતિ પ્રીયન્ લક્ષણા इति
પદમાર્ધં યસ્યાં સાદૃશી યતી યતાવતા લક્ષણાઘતી ગોદમળદલમળદનં નૃપરાજધાન્યાં લક્ષ-
ણાઘતીનામનગર્યાં મ્ભવતિ સ્ત્રી ॥

અંગીકાર

શરીરની અસ્વસ્થતાને કારણે હીરવિજયસુરિએ બીજું ચોમાસું જિનાનગરમાં રહેવું
પડ્યું ત્યારે વિજયસેનસુરિએ લાહોરમાં અકબરનાદશાહની રાજસભાને ધર્મગોષ્ઠિ દ્વારા

મન્યતિષ્ઠં પ્રતુર્દિશિમાગતા યાત્રિકાસ્તથ યાત્રાં તિતેન્દ્રાગ્રિન ।

કામિકસ્તર્પિનેરામુના કામિનૌ પૂર્વેતેઽન્યથ મેતાયુ દેવાકિનામ્ ॥ ૧૦૭ ॥

જનમૂળાં ચતુઃસંસ્થાજાતાં પૂર્વા-દક્ષિણા-પશ્ચિમા-ઉત્તરાગાઘ્રાં દિશાં દક્ષિણાં વિમા
મેષ્યઃ પ્રદેશીયઃ જાગતાઃ જાગતા યાત્રિકા યાત્રાકારકા જનાસ્તથ સ્વપ્ને યાત્રાં પ્રમુતાદુ-
શામજનિલ્લક્ષણામગ્નિશ્ચપૂર્વેભિ સ્થા । કિંચિત્ । તિતેન્દ્રાગ્રિનમ્ । યથા જાતુંતથગતેભિ યાત્રિ-
કામનો યાત્રાં કરોતિ । ‘માનં ચદગ્નીદ્વ તિતેન્દ્રાગ્રિઃ’ इदं ‘કાલ્પ’ પૂર્વદિશિનમસ્તિ પુરા-
ણાત્મકમ્ ચ । પુનઃસ્વદિ બ્રમુતા મુક્તાપુકાદિતસ્વપ્નેન મેતાયુ સ્વમેવનાકારણેન દેવાકિ-
નાં દેવા સ્વભાવઃ સ યથ રીતિમસ્ત્વેયામિનિ દેવાકિનસ્ત્વેનાં ભક્તિમરતિમેરભાવાતાં યાત્રિ-
કામનાતાં કામિનૌ યાદિત્યન્ પૂર્વેને પૂર્વોક્તિયન્ । કેતેચ । કામિકસ્તર્પિનેભિ । યથા કામિન-
પૂર્વેભિ નીર્વાણે મલકામિનૌ પૂર્વેને ॥ इति चतुर्दशोऽध्यायः ॥

અધ્યાયઃ

ચતુર્જયતીર્થની જેમ સ્તુપની યાત્રા કરવા મારે આરે વિશાળી અહંપૂર્વિકા-વાયે
ભાવિકેઃ આવવા લાગ્યા. અને જેઓ ભક્તિપૂર્વક યાત્રા કરવા તેઓના મનોરથો ફેરોની
જેમ સફળ થતા. ॥ ૧૦૭ ॥

તત્પ્રક્રમે વિજયસેનચિત્તુર્માન્ડ-

સુતું પૂજન્સદસિ લામપુરં વધૂય ।

ધર્માવનીપ્રિયતમં પુરિ લક્ષણાઘ-

વત્યામિવ વ્રતિપુરંદરવપ્પમદિઃ ॥ ૧૦૮ ॥

તત્પ્રક્રમે તસ્મિન્ હીરવિજયસુરેન્દ્રજનનગરે દ્વિતીયચતુર્માનિકરણાવધરે વિજયસેનનામા
ચેતુર્ગુહપતિર્લામપુરે ‘લાદોર’ इति પ્રમિદ્ધ નગરે વધૂય । કિં કૃત્વેન । સદસિ સમાધાં
વર્ષસામન્તાઘનેકપાર્ષ્વભૂષિતવર્ષમધ્યે દર્માન્ડચતુર્માનિકરણપાતિમાદિ પૂજન સંતુષ્ટિમુત્પાદયન્ ।
इय । વપ્પમદિરિષ । યથા વ્રતિયુ સાધુયુ પુરંદરા યામયો વપ્પમદિનામા સુરિઃ સદસિ
મેનામા અવની ગોદજનપદમેદિની તસ્યાઃ પ્રિયતમં મનારં ધર્મેનુપતિ પ્રીજન લક્ષણા इति
દર્માઘં યસ્યાં તાદુશી યતી પ્લાયતા લક્ષણાયતી ગોદમળદ્વમળદ્વનં નૃપરાતધાગ્યાં લક્ષ-
ણયતીનામનગર્યાં ભવતિ સ્થા ॥

અધ્યાયઃ

શરીરની અસ્વસ્થતાને કારણે હીરવિજયસુરિણે બીજું ચોમાસું જિનાનગરમાં રહેવું
હયું ત્યારે વિજયસેનસુરિણ લાદોરમાં અકબરનાદશાહની રાજસભાને ધર્મગોષ્ઠિ દ્વારા

સ વિજયસેનસૂરિઃ ઘનુષત્ પ્રાતેષ સ્વીયજનેરાત્મીયમનુજ્ઞરૂપેતઃ સહિતઃ સન્ ગુરોઃ
સ્વર્ગગમનાત્પ્રાક્સમયે હીરગુરોઃ સમોષે સંપ્રેષિતઃ પાતિસાદિના પ્રહિતઃ । કિં કૃત્વા । પ્રસ્થા-
પિતઃ સ્ફુરદ્દીપ્યમાનં જગચ્ચેતઃસમત્કારકારિ માનં સંમાનમિથ સ્ફુરત્માનમ્ મહિવીમદિ-
પગોવૃષભા પતે ચન્દ્રારોડપિ કદાપિ કેનાપિ ન દમ્ભઃ તદા કેનાપિ મદાસાવશર્જિત-
મન્સેવકેન જના ચન્દ્રોક્તેવથા ન નૈવાવશ્યમ્ । દિ સ્વદ્દસ્યપુત્રાક્રિતલેખનર્પયિત્વા । કલ્પ-
તસ્ય વિજયસેનસૂરેઃ । કથા । પ્રીત્યા સ્નેહેન પ્રમોદેન ચા ॥ इति सादिना विजयसेनसूरेण
કસમીપે પ્રેષણમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

અકબરબાદશાહે વિજયસેનસૂરિજીને લેંસ, પાડા, ગાય અને વૃષભ આ ચારની
સહતર હંત્યા કરવાના નિષેધરૂપ, તેમજ ‘મારો કોઈ પણ સેવક કોઈ પણ નિરપરાધી
માણસને બંદી બનાવે નહીં’ તેવા બે ફરમાનપત્ર સન્માનપૂર્વક અર્પણ કરીને, પોતાના
બંધુની જેમ વિજયસેનસૂરિજીને હીરવિજયસૂરિજી પાસે મોકલ્યા. ॥ ૨૦૦ ॥

સોડપ્યાકર્ણિતહીરસૂરિમધવાદ્વાપાટવઃ સંચર-

ન્યાવદ્ગુર્જરદેશલક્ષ્મિતિલકં સંપ્રાપ્તવાન્પત્તનમ્ ।

સંતપ્તપુરાશિસિચ્ચનમિવ શ્રુત્યોરશર્માવદં

સ્વલોકોપગમં ગુરોર્ગણધરસ્તાવત્સમાકર્ણયત્ ॥ ૨૦૧ ॥

સોડપિ વિજયસેનસૂરિરપિ તાવદ્ગુરોઃ હીરસૂરેઃ સ્વલોકોપગમં દેવલોકે પાદાવધારણં
સમાકર્ણયત સમ્યક્ સત્યત્વેન શ્રુતવાન્ । સ કિંબૂતઃ । ગણધરો ગુરાવુપરતે સ ષ્વ ગચ્છ-
ધારકઃ । કિમ્ । શ્રુત્યોઃ શ્રવણયોર્ધનુજનસ્ય મિધ્યાવૃદ્ધામપિ અશર્માવદં બુઃલવિધાયકમ્ ।
કિમિથ । સંતપ્તાનામુષ્ણીકૃતાનાં રસીભૂતાનાં ચ ચણનાં રાશિર્વ્રજસ્તસ્ય સિચ્ચનં નિર્ભરતયા
મધ્યેડમિપંચનમિથ । તાવત્કિમ્ । યાવત્સોડપિ સૂરિરપિ આકર્ણિતં લોકપ્રવૃત્તિપરમ્પરયા
લેખોદગ્તાવગમનેન શ્રુતં હીરસૂરિમધોનઃ શ્રીહીરવિજયસૂરોન્નરસ્યાન્ને શરોરે પ્રપાટવં રોગા-
દિભિરપદુતામસમાધિયેન । અતઃ ષ્વ સંચરન્નનવચ્છિન્નપ્રયાણિઘનુર્માસકમધ્યેડપિ ત્થરિ-
તતરં પયિ પ્રતિષ્ઠમાનઃ પ્રચલન્ સન્ ગુર્જરદેશસ્ય તિલકં લક્ષ્મિતિથકોપમાનં પત્ત-
નમણહિલ્લપાટકપુટભેદનં યાવતાં કાલેન યસ્મિન્ સમયે ચા સંપ્રાપ્તવાન્ । યાવતા પત્તને
સમેત હત્યયઃ ॥

શ્લોકાર્થ

વિજયસેનસૂરિજીએ પણ લોકોના મુખે પૂણ્ય ગુરુદેવ શ્રીહીરવિજયસૂરિજીની નાસ્ત-
તબિયતના સમાચાર સાંભળીને ચોમાસાના ઠામમાં પણ અવિચિન્ન પ્રયાણ કર્યું.

સ વિજયસેનસૂરિઃ યન્ધુવત્ પ્રાતેય સ્ત્રી
સ્વર્ગગમનાત્પ્રાક્સમયે હીરયુરોઃ સમીપે સંપ્રેયિત
પિતઃ સ્ફુરદીપ્યમાનં પ્રગચ્છેતમ્મત્કારકાગ્નિ
પગોઽવૃષમા પને ચન્દ્રારોઽપિ કદાપિ કેનાપિ
મત્સેવકેન જના ચન્દ્રીકર્નેઽથા ન ભેદાયદ્યમ
તસ્ય વિજયસેનસૂરેઃ । કથા । પ્રીત્યા સ્નેહેન
હસમીપે પ્રેષણમ્ ॥

અકબરશાહશાહે વિજયસેનસૂરિજીઃ
સહતર હરયા કરવાના નિષેધરૂપ, તેમજ
માલુમને બંદી બનાવે નહીં તેવા બે
બંધુની જેમ વિજયસેનસૂરિજીને હીરવિ

સોઽપ્યાકર્ણિતહીરમ્
ન્યાવદ્ગુર્જરદેશ
સંતપ્તપુરાણિસિશ્ચર્ના
સ્વર્લોકોપગમં ગુરોઃ

મોઽપિ વિજયસેનસૂરિરપિ તાવદ્ગુરોઃ ।
મમાકર્ણવત્ સમ્યક્ સત્પત્યેન શ્રુતયાન । સ ઃ
પારકઃ । કિમ્ । શ્રુત્યોઃ શ્રવણપોયેહુજનસ્ય મિ
કિમિથ । સંતપ્તાનામુષ્ણીકૃતાનાં રસોમૃતાનાં ચ
મત્સેઽમિપેષનમિથ । તાપત્ક્રમ્ । યાત્રસોઽપિ મુ
લેલોદ્ગતાવગમનેન મુનં હીરસૂરિમધોનઃ ધીહીરવિજ
દ્ધિભિરપદુતામસમાધિયેન । અતઃ પત્ર સંચરત્નતપ્તિ
તનરં પથિ પ્રતિષ્ઠમાનઃ પ્રચલત્ સત્ત્વ ગુર્જરદેશમ્
નમ્રણહિલપાટકપુટમેદનં યાવતાં કાલેન યસ્મિન્ સમ
સમેત રૂપયઃ ॥

શ્લોક ૧૫૬

વિજયસેનસૂરિજીએ પણ લોકોના અંખે પડ્યા શરૂ કરે

અથોક્તાથ

અરેરે યુરુદેવ, આપના જગથી આ વિશ્વમાં કલ્પવૃક્ષનો ઉચ્છેદ થઈ ગયો. હાય, કામધેનુ મરી ગઈ, કામકુંઠ બાંગીને બુકો થઈ ગયો, હા હા, દક્ષિણાવર્તશંખના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા. ॥ ૨૦૩ ॥

હા હા ભૂધનવોધનૈકવિયુથ શ્રીસૂરિચૂડામણે
હા સિદ્ધાન્તસમુદ્રમન્દરગિરે હા શાસનાર્હમણે ।

હા હા યૌક્તિકવાચપુરંદરગુરો વૈરાગ્યચારાંનિધે

હા કારુણ્યનિધે વિધેર્વશતયા ત્વં કુત્ર યાતઃ પ્રમો ॥ ૨૦૪ ॥

હા હા હિતિ પુનઃ પુનઃ સ્વેદવાક્યે । યથા નાચરામકવિકૃતાયાં ભોજમુજ્જરાતાદિમતિ-
માનાં પુરો નુઃલોદ્ગારસ્તુતૌ 'હા હા હાઙ્ગનિવાન્તકાન્તકવિતાલંકાર હા માક્ષોણીના-
યકમુજ્જપુજ્જપશ્ચાં હા ભોજ ભૂયત્તમ' इत्यादि । हे भूधनस्य राज्ञः समुद्रगलपातिसाहेरकञ्च-
रस्य वोधने प्रतिबोधयिधाने एकवियुथ भङ्गेतनेपुण्यवान् । तथा भिया ज्ञानवैराग्यप्रतिरूपा-
दिलक्ष्मीकृष्टिता ये सरयो भट्टारकास्तेषां चूडामणे । हा इति नुःलज्जाहुक्यारपुनर्हाशब्दो-
च्चारणम् । हे सिद्धान्तः समग्रज्ञेनागमः स एव पुरवगाहस्वाद्भक्त्याच समुद्रस्तस्वावगाहने
मध्यप्रवेशनागाधतापरिच्छेदपरिच्छेदरहस्यामूनप्रक्षणे मन्दरगिरे । पुनर्हा ज्ञानं जैनदर्शनं
तथाहर्मणं सहस्रकिरण । पुनर्हा इत्यनग्यस्तानाग्यनुःखशोके । यौक्तिका सम्बन्धिद्वातानु-
गतकुमतनिराकरणादियुक्तया उपेना । अथ वा परकृतपूर्वपक्षनिराकरणैकप्रगल्भा या सि-
द्धान्तरूपा सिद्धान्त उत्तरपक्षः प्रतिपक्षकृतपूर्वपक्षनिराकरणां मन्देहनिराकरणं च । यथा
'अनुकूपमिदं निरूपयन्तथ सर्वेभ्यश्चि पूर्वपक्षताम् । युवस्तु व्यपनेनुमक्षमस्तदयि सिद्धान्तमिदं
'अप्येवमम् ॥' इति नैपथे । यौक्तिका वासो वाक् तत्र पुरंदरगुरो वाचस्पति । पाडाग्नरं
सैद्धान्तिकयाक् इति । तथा वैराग्यं संनारयिरक्तनाया चारांनिधे समुद्र । हा इति शोचने ।
कादप्यस्य कृपाया निधे निधान । एतानि सर्वाण्यपि संबोधनानि । विधेर्देवस्य वशतया
आयत्तत्वात् हे प्रमो, त्वं कृप कस्मिन् स्थाने । अस्मान्निप्रयत्तिनेवाग्मुक्त्वंग्ययाहार्यम् ।
यातोऽसि गतयानसि ॥

અથોક્તાથ

અકબરજેવા મોખલ સમ્રાટને પ્રતિબોધ કરવામાં અદ્વિતીય નિપુણતા ધારણ કરનારા
જેવા હે યુરુદેવ, સૂરીશ્વરેમાં નુષ્ટસમાન, સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રનું મંથન કરવામાં નેષ્ટમાન
હે યુરુદેવ, જૈનશાસનમાં સૂર્યસમાન તેમજ યુક્તિપ્રયુક્તિયુગ્મ વાળીમાં યુરુરુ

શ્લોકાર્થ

અરેરે ગુરુદેવ, આપના જનાથી આ વિશ્વમાં કલ્પવૃક્ષનો ઉચ્છેદ થઈ ગયો. હાથ, કામધેનુ મરી ગઈ, કામકુંભ બાંગીને બુકો થઈ ગયો, હા હા, દક્ષિણાવર્તશંખના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા. ॥ ૨૦૩ ॥

હા હા ભૂધનબોધનૈકવિયુષ શ્રીશ્ચરિચૂડામણે
 હા સિદ્ધાન્તસમુદ્રમન્દરગિરે હા શાસનાર્હમણે ।
 હા હા યૌતિકવાચપુરંદરગુરો વૈરાગ્યવારાંનિવે
 હા કારુણ્યનિધે વિધેર્વશતયા ત્વં કુચ યાતઃ પ્રભો ॥ ૨૦૪ ॥

હા હા હિતિ પુનઃ પુનઃ લેદવાક્યે । યથા નાચરાજકવિકૃતાયાં મોહાદિભિઃ પાપાંશુભિઃ પુરો દુઃખોદ્ગારસ્તુતૌ 'હા હા હાલનિશાન્તકાન્તકવિતાલંકાર હા મા યકમુખપુખ્તશાસાં હા ભોજ મુલ્લભ' इत्यादि । हे भूधनस्य राज्ञः पुत्रस्य बोधने प्रतिबोधविधाने एकवियुष अत्रैतनेपुण्यवान् । तथा श्रिया दिव्यश्रीकलिना ये सरयो भट्टारकास्तेषां चूडामणे । हा इति धारणम् । हे निश्चान्तः समप्रज्ञेनागमः स एव दुरवगाहत्वाद्व्युत्थाय मध्यमयशानागाधतापरिच्छेदपरिच्छेदरहस्यामूनग्रहणे मन्दरगिरे । पुनर्हां शासनं तत्राहर्मणे सहस्रकिरण । पुनर्हां इत्येतस्यसामान्यदुःखशोके । यौतिका गतकुमतनिराकरणादियुक्तया उपेता । अथ वा श्चान्तरूपा निश्चान्त उत्तरपक्षः प्रतिपक्षकृतपूर्वपक्षनिहतरीकरणं 'अनुकामिदं निरूपयन्तश्च सर्वेऽपि पूर्वपक्षताम् ।' इति नैपथे । यौतिका चासी वाक् तत्र पुरंदरगुरो नैद्राग्निकवाक् इति । तथा वैराग्यं संसारविरक्तताया वारांनिवे कारुण्यस्य कृपाया निधे निधान । एतानि सर्वाण्यपि संबोधनानि । आयसत्यान् हे प्रभो, त्वं कुच कस्मिन् स्थाने । यातोऽमि गतयानमि ॥

શ્લોકાર્થ

અકબર જેવા મોક્ષ સમ્રાટને પ્રતિજ્ઞાદ કરવામાં અદિતીય ।
 જેવા હે ગુરુદેવ, સૂરીશ્વરોમાં ગુપ્તસમાન, સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્ર ।
 હે ગુરુદેવ, જ્ઞાનશાસનમાં સૂર્યસમાન તેમજ યુક્તિપ્રકૃતિયુગ

અધોક્ષધી

અરેરે ગુરુદેવ, આપના જગથી આ વિશ્વમાં કલ્પવૃક્ષનો ઉગ્ગ્રેહ થઈ ગયો. હાથ, કામધેનુ મરી ગઈ, કામકુંજ બાંગીને બુકો થઈ ગયો, હા હા, દક્ષિણાવર્તશંખના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા. ॥ ૨૦૩ ॥

હા હા ભૂવનવંધનૈકચિવુષ્ઠ શ્રીચરિચૂડામણે

હા સિદ્ધાન્તસમુદ્રમન્દરગિરે હા શાસનાદર્મણે ।

હા હા યૌક્તિકવાચપુરંદરગુરો વૈરાગ્યવારાંનિવે

હા કારુણ્યનિવે વિધેર્વશતયા ત્વં કૃષ્ણ યાતઃ પ્રભો ॥ ૨૦૪ ॥

હા હા હિતિ પુનઃ પુનઃ સ્તંભવાચ્યે । યથા નાચરાજકવિકૃત્તાપાં મોક્ષમુખરાજાદિપ્રતિ-
માનાં પુરો દુઃશ્વોદ્ગારસ્તુતૌ 'હા હા હાહનિનાન્નદાન્તકવિતાદેહાર હા માશ્લોનીના-
યકમુખપુજ્જયશ્ચાં હા મોક્ષ ભૂવલ્લભ' इत्यादि । હે ભૂવનન્ય રાજાઃ મુદ્ગલપાતિસાહેરકમ્પ-
રસ્ય વંધને પ્રતિવંધવિધાને વકચિવુષ્ઠ ઔદેનેપુષ્પવાન । તથા ધિવા જ્ઞાનવૈરાગ્યપ્રતિક્ષા-
દિવ્યશ્મોકલિના ચં સરયો મટ્ટારકાસ્તેષાં ચૂડામણે । હા હિતિ દુઃશ્વશાહુલ્યાત્પુનઃશ્વોદ્ગો-
ચારણમ્ । હે મિદ્ધાગ્નઃ સમપ્રજ્ઞેનાગમઃ સ પપ્તુરવગાદન્યાદ્રવુત્વાચ સમુદ્રસ્તસ્વાવગાદને
મધ્યમયેશનાગાધનાપરિચ્છેદપરિચ્છેદરહસ્યામૃતપ્રશ્નને મન્દરગિરે । પુનઃશ્રી ચામનં જૈનદર્શનં
તપ્રાદર્મણે સદ્બ્રહ્મકિરણ । પુનઃશ્રી હન્યનન્યમાનાન્યદુઃશ્વશોકે । યૌક્તિકા સમ્પન્નિદ્ધાન્તાનુ-
ગતકુમ્ભતનિરાહરણાદિયુક્તયા ઉપેના । અથ વા પરકૃતજ્વલપક્ષનિરાકરણૈકપ્રગલ્ભા વા સિ-
દ્ધાન્તરૂપા સિદ્ધાન્ત ઉત્તરપક્ષઃ પ્રતિપક્ષકૃતજ્વલપક્ષનિરાકરણં સંદેહનિરાકરણં ચ । યથા
'અનુક્રામિદં નિરુપયન્નય સર્વેષ્યપિ પૂર્વેપક્ષતામ્ । યુવસુ વ્યવર્તનુમક્ષમસ્ત્વયિ મિદ્ધાન્તધિવે-
શ્યવેશયમ્ ॥' હિતિ નૈપથે । યૌક્તિકા જાસો વાક્ તથા પુરંદરગુરો વાચસરતે । પાટાગ્નરે
નૈદ્ધાગ્નિકવાક્ હિતિ । તથા વૈરાગ્યં સંનારવિરક્તાવા ચારાંનિવે સમુદ્ર । હા હિતિ શોચને ।
કારુણ્યસ્ય કૃપાયા નિવે નિધાન । પનાનિ મર્યાણ્યપિ સંવંધનાનિ । વિધેર્દેવસ્ય વશતયા
આવત્તત્વાત્ હે પ્રભો, ત્વં કૃષ્ણ કલ્પિત્વ સ્થાને । અસ્માન્નિયધિનેયામુસ્ત્વેન્યધ્યાદાયંચ ।
યાતોઽસ્મિ ગતવાનસ્મિ ॥

અધોક્ષધી

અકબરજેના મેનચ વચ્ચાડને પ્રતિબોધ કરવામાં અદિતીય નિપુણ ધારમ્ કરનારા
જેવા હે ગુરુદેવ, સૂરીશ્વરોમાં સુચરમ્માન, સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રનું નયન કરવામાં મેરુસમાન
હે ગુરુદેવ, જૈનશાસનમાં સૂચરમાન તેમજ યુક્તિપ્રકૃતિયુક્ત વાણીમાં સુચરુચમાન જેવા

સ્રોતાર્થ

અરેરે શુરુદેવ, આપના જનાથી આ વિશ્વમાં કંઈપણનો ઉચ્છેદ થઈ ગયો. કાપ, કામધેનુ મરી ગઈ, કામકુંભ બાંગીને બુકો થઈ ગયો, કા કા, દક્ષિણવર્તિશંખના દુકંડે દુકંડા થઈ ગયા. ॥ ૨૦૩ ॥

હા હા ભૂધનવોધનૈકવિબુધ શ્રીચૂરિચૂડામણે
 હા સિદ્ધાન્તસમુદ્રમન્દરગિરે હા શાસનાદર્મણે ।
 હા હા યોક્તિકાવકપુરંદરગુરો વૈરાગ્યવારાંનિવે
 હા કારુણ્યનિવે વિવેક્યશતયા ત્વં કુવ્ર યાતઃ પ્રમો ॥ ૨૦૪ ॥

હા હા હિતિ પુનઃ પુનઃ સ્તેદ્યાક્યે । યથા નાચરાજકવિકૃત્તાયો મંજુમુજરાજાદિપ્રતિ-
 માતાં પુરો દુઃશ્વોદગારસ્તુતી 'હા હા દાહનિગ્નાગ્નકાન્તકવિતાર્કકાર હા માશ્લોનીના-
 ચક્રમુખપુણ્યપદ્માં હા મોજ મુવલ્લમ' इत्यादि । દે મુધનમ્પ રાજા મુદ્ગલપાતિસાહેરકચ-
 રસ્ય વોધને પ્રતિવોધવિધાને વકવિબુધ અજ્ઞેનેપુણ્યવાન । તથા ધિયા જ્ઞાનવૈરાગ્યપ્રતિક્ષા-
 દિલ્લક્ષ્મીકલિતા યે મરયો મટ્ટારકાન્તેષાં ચૂડામણે । હા હિતિ દુઃશ્વમાહુસ્વાત્પુનર્હાંશ્વદો-
 ચારણમ્ । દે મિદ્ધાગ્નઃ સમયજ્ઞેનાગમઃ સ યથ દુરવગાદ્યવાદ્વુચાશ્ચ મમુદ્રસ્તસ્વાવગાદને
 મધ્યપ્રવેશનાગાધનાવચ્છિદ્ધપરિચ્છેદરહસ્વામૃતપ્રદણે મન્દરગિરે । પુનર્હાં જ્ઞાનનં જૈનદર્શનં
 તપ્રાદર્મણં સદશ્ચકિરણ । પુનર્હાં જ્ઞ્યનગ્મમાનાગ્યદુઃશ્વદોકે । યોક્તિકા સમ્પત્તિ દ્વાગ્નાનુ-
 ગતકુમતનિરાકરણાદિયુક્ત્યા ઉપેના । અથ તા પરકુલદૃવેવક્ષનિરાકરણૈકપ્રગલ્ભા યા મિ-
 દ્ધાગ્નકયા મિદ્ધાગ્ન ઉત્તરપશ્ચઃ પ્રતિવક્ષકૃતપૂર્વેવક્ષનિદત્તરીકરણં મંદેહનિરાકરણં ચ । યથા
 'અનુકામિદં નિકાવગ્નય મર્ચ્યયથિ પૂર્વેવક્ષતામ્ । યુક્તુ ક્ષવનેનુમશમ્પ્રવથિ મિદ્ધાગ્નધિર્વ-
 ંચવેશયમ્ ॥' इति નૈવયે । યોક્તિકા જામો વાક્ તથ પુરંદરગુરો વાચસ્વતે । પાટાગ્નરે
 મૈદ્ધાગ્નિકયાક इति । તથા વૈરાગ્યં જંમારવિરક્તનાયા વારાંનિવે મમુદ્ર । હા હિતિ શોચને ।
 કારુણ્યસ્ય કૃપાયા નિધિ નિધાન । યનાનિ મર્ચાવથિ સંવોધનાનિ । વિવેક્યસ્ય વશતયા
 આયત્તવાન દે પ્રમો, સ્થ કુવ્ર કસ્મિન્ સ્થાને । અસ્માન્નિવ્યવિતેયામુવસ્થેવ્યસ્યાદાયેવ ।
 યાતોઽમિ ગતયાનમિ ॥

સ્રોતાર્થ

અકબરજેવા મોગલ અમ્બાદને પ્રતિબોધ કરવામાં અદ્વિતીય નિપુણતા ધારણ કરનારા
 જોવા હે શુરુદેવ, સૂરીશ્વરોમાં મુગરસમાન, સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રવૃં મંથન કરવામાં મેરૂપમાન
 હે શુરુદેવ, જૈનશાસ્ત્રનામાં સૂર્યસમાન તેમજ શુદ્ધિપ્રયુક્તિયુગ્મ નાળીમાં મુરશુરુસમાન જોવા

श्लो३३थ

अरेरे गुरुदेव, आपना जवाथी आ विश्वाभां कटपवृक्षेनो छिच्छेद यर्ध गयो, हाय,
कामधेनु मरी गर्ध, कामकुंज भांगीने लुक्को यर्ध गयो, हा हा, इक्ष्वावर्तशंभना दुक्को
दुक्का यर्ध गयो, ॥ २०३ ॥

हा हा भूधनबोधनैकविबुध श्रीक्षरिचूडामणे
हा सिद्धान्तसमुद्रमन्दरगिरे हा शासनार्हमणे ।
हा हा यौक्तिकवाक्पुन्दरगुरो वैराग्यवारांनिधे
हा कारुण्यनिधे विधेर्वशतया त्वं कुत्र यातः प्रभो ॥ २०४ ॥

हा हा इति पुनः पुनः खेदवाक्ये । यथा नाचराजकविकृतायां भोजमुञ्जराजादिप्रति-
मानां पुरो दुःखोद्गारस्तुतो 'हा हा हालनितान्तकान्तकवितालंकार हा माक्षोणीना-
यकमुञ्जपुञ्जयशसां हा भोज भुवत्तम' इत्यादि । हे भूधनस्य राज्ञः मुद्गलपातिसाहेरकम्ब-
रस्य बोधने प्रतिबोधविधाने एकविबुध अज्ञेनेपुण्यवान् । तथा भिषा ज्ञानवैराग्यप्रतिरूपा
दिग्दर्शनीकलिता ये सरयो भट्टारकास्तेषां चूडामणे । हा इति दुःखबाहुस्यात्पुनर्हाशब्दो-
च्चारणम् । हे सिद्धान्तः समग्रजैनागमः स एव दुरयगाहस्याद्भ्युत्थाच्च समुद्रस्तस्यायगाहने
मध्यमवेशनागाधतापरिच्छेदपरिच्छेदरहस्यामृतग्रहणे मन्दरगिरे । पुनर्हा शासनं जैनदर्शनं
तथाहर्मणे सहजकिरण । पुनर्हा इत्यनन्यसामान्यदुःखशोके । यौक्तिका सम्पन्नि ज्ञानानु-
गतकुमननिराकरणादियुक्त्या उपेता । अथ वा परकृतपूर्वपक्षनिराकरणैकप्रगल्भा या सि-
द्धान्तक्या सिद्धान्त उत्तरपक्षः प्रतिपक्षकृतपूर्वपक्षनिराकरीकरणं संदेहनिराकरणं च । यथा
'भनुकृपमिदं निरूपयन्तश्च सर्वेऽपि पूर्वपक्षताम् । युवसु व्यपनेतुमक्षमस्त्वयि सिद्धान्तधि-
ययेश्वरम् ॥' इति नैपथ्ये । यौक्तिका चासौ वाक् तत्र पुन्दरगुरो वाचस्पते । पादागतदे
सिद्धान्तिकवाक् इति । तथा वैराग्यं संसारविरक्तताया वारांनिधे समुद्र । हा इति शोचने ।
कारुण्यस्य कृपाया निधे निधान । एतानि सर्वाण्यपि संबोधनानि । विधेर्देशस्य वशतया
आयत्तयात् हे प्रभो, त्वं कुत्र कस्मिन् स्थाने । अस्मान्निग्रयनिनेयामुपत्येत्यस्याहार्यम् ।
यातोऽसि गतयानसि ॥

श्लो३३थ

अउभरजेवा भोगव सत्ताटने प्रतिजोध करवाभां अद्वितीय निपुणता धारण करनारा
जेवा हे गुरुदेव, सूर्याश्वरेभां सुगटसमान, सिद्धांतदृष्टी समुद्रतुं मंथन करवाभां मेरुसमान
हे गुरुदेव, जैनशासनभां सूर्यसमान तेमज युक्तिप्रयुक्तियुक्त नाट्यीभां सुरगुरुसमान जेवा

સ્તોત્રમ્

અરેરે ગુરુદેવ, આપના જ્ઞાથી આ વિશ્વમાં કલ્પવૃક્ષનો ઉચ્છેદ થઈ ગયો. હાથ, કામધેનુ મરી ગઈ, કામકુંભ બાંગીને બુક્રો થઈ ગયો, હા હા, દક્ષિણાવર્તશંખના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા. ॥ ૨૦૩ ॥

હા હા ભૂધનવોધનૈકવિવુધ શ્રીસૂરિચૂડામણે
હા સિદ્ધાન્તસમુદ્રમન્દરગિરે હા શાસનાર્દમણે ।

હા હા યૌક્તિકયાવપુરંદરગુરો વૈરાગ્યવારાંનિધે

હા કારુણ્યનિધે વિધેર્વશતયા ત્વં કુપ્ર યાતઃ પ્રમો ॥ ૨૦૪ ॥

હા હા इति पुनः पुनः खेदवाक्ये । यथा नाचराजकविहृतायां भोजमुज्जराजादिप्रति-
मानां पुनो दुःखोद्गारस्तुतो 'हा हा हान्निगन्तकान्तकवितान्कार हा माक्षोणीना-
यकमुज्जपुज्जयशस्तं हा भोज भूयल्लभ' इत्यादि । हे भूधनस्य राज्ञः मुद्गगन्तपातिसाहैरकम्ब-
रस्य बोधने प्रतिबोधविधाने एकविवुध भद्रेतनेपुण्यथान । तथा त्रिषा ज्ञानवैराग्यप्रतिरूपा-
दिव्यशमीकलिना ये लख्यो भट्टारकास्तेषां चूडामणे । हा इति दुःखमाहुस्यात्पुनर्हाशब्दो-
च्चारणम् । हे सिद्धान्तः समप्रज्ञेतागमः स एव दुरवगाहन्वाद्भुक्त्वाच्च समुद्रस्नस्पावगाहने
मध्यप्रवेशनागाधनापरिच्छेदपरिच्छेदरहस्यामृतग्रहणे मन्दरगिरे । पुनर्हां शासनं जैनदर्शने
तत्रार्दमणे सहस्रकिरण । पुनर्हां इत्यनस्यमानाग्यदुःखशोके । यौक्तिका सम्यक्निन्द्यान्तानु-
गतकुमननिराकरणादियुक्त्या उपेता । अथ या परकृतपूर्वपक्षनिराकरणैकप्रगल्भा या सि-
द्धान्तरूपा सिद्धान्त उत्तरपक्षः प्रतिपक्षकृतपूर्वपक्षनिहतरीकरणं संदेहनिराकरणं च । यथा
'अनुकामिदं निरूपयन्तथ सर्वेऽप्यपि पूर्वपक्षताम् । युवसु स्वपनेतुमक्षमस्त्वपि सिद्धान्तधियं
स्यशेषम् ॥' इति नैपथ्ये । यौक्तिका चास्ती वाक् तत्र पुरंदरगुरो याचस्वते । पाटानरे
नैद्धान्तिकयाक् इति । तथा वैराग्यं संसारविरक्तताया वारांनिधे समुद्र । हा इति शोचने ।
कारुण्यस्य कृपाया निधे निधान । एतानि सर्वाण्यपि संशोधनानि । विधेर्देवस्य वशतया
आयत्तवान् हे प्रमो, स्थं कृप कस्मिन् स्थाने । अस्मान्प्रियजिनेयान्मुपत्येन्यध्याहायम् ।
यातोऽसि गतयानमि ॥

સ્તોત્રમ્

અકબરજેવા મોગલ સમ્રાટને પ્રતિજ્ઞા કરવામાં અદ્વિતીય નિપુણતા ધારણ કરનારા
જેવા હે ગુરુદેવ, સૂરીશ્વરેમાં સુખદસમાન, સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રનું મંથન કરવામાં મેરૂદસમાન
હે ગુરુદેવ, જૈનશાસનમાં સૂર્યસમાન તેમજ યુક્તિપ્રયુક્તિયુક્ત બાળીમાં સુરગુરુસમાન જેવા

સ્તોત્રાથ

અરેરે શુરુદેવ, આપના જગથી આ વિશ્વમાં કલ્પવૃક્ષને ઉચ્છેદ થઈ ગયો. હાથ, કામધેનુ મરી ગઈ, કામકુંભ બાંગીને ભુકો થઈ ગયો, હા હા, દક્ષિણાવર્તશંખના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા. ॥ ૨૦૩ ॥

હા હા મૂધનબોધનેકવિબુધ શ્રીધરિચૂડામણે
 હા સિદ્ધાન્તસમુદ્રમન્દરગિરે હા શાસનાર્હમણે ।
 હા હા યૌત્તિકવાકપુરંદરગુરો વૈરામ્યવારાંનિધે
 હા કારુણ્યનિધે વિધેર્વશતયા ત્વં કુચ યાતઃ પ્રભો ॥ ૨૦૪ ॥

હા હા હિતિ પુનઃ પુનઃ લેદવાક્યે । યયા નાચરાત્તકવિકૃતાયાં ભોજમુત્તરાત્ત્રાદિપ્રતિ-
 માનાં પુરો વુઃલોદ્ગારસ્તુતૌ 'હા હા હાલનિતાન્તકાન્તકવિતાલંકાર હા મા'ક્ષોણીના-
 યકમુત્તપુત્રયશસાં હા ભોજ મૂધલ્લભ' इत्यादि । हे मूधनम्य राज्ञः मुद्गलपातिसाहेरकम्प-
 रस्य बोधने प्रतिबोधविधाने एकविबुध अद्वैतनेपुण्यवान् । तथा धिया ज्ञानवैराग्यप्रतिरूपा-
 विलक्ष्मीकलिता ये सरयो भट्टारकास्तेषां चूडामणे । हा इति वुःलपाहुल्यात्पुनर्हांशब्दो-
 चारणम् । हे सिद्धान्तः समप्रज्ञेनागमः स एव दुरवगाहस्याद्भ्युत्थाच्च समुद्रस्तस्यावगाहने
 मध्यप्रवेशनागाधतापरिच्छेदपरिच्छेदरहस्यामृतप्रक्षणे मन्दरगिरे । पुनर्हां शासनं जैनदर्शने
 तत्राहमणे सहस्रकिरण । पुनर्हां इत्यनन्यसामान्यदुःखशोके । यौक्तिका सम्पन्नि सद्धान्तानु-
 गतकुमतनिराकरणादिपुस्तका उपेता । अथ वा परकृतपूर्वपक्षनिराकरणैकप्रगल्भा या सि-
 द्धान्तरूपा सिद्धान्त उत्तरपक्षः प्रतिपक्षकृतपूर्वपक्षनिरुक्तरीकरणं संदेहनिराकरणं च । यथा
 'अनुरूपमिदं निरूपयन्नथ सर्वेष्वपि पूर्वपक्षताम् । युवस्तु व्यपनेतुमक्षमस्त्यपि सिद्धान्तधियं
 श्यवैशयम् ॥' इति नैपथे । यौक्तिका चासौ वाक् तत्र पुरंदरगुरो वाचस्पति । पाठान्तरे
 सैद्धान्तिकवाक् इति । तथा वैराग्यं संसारविरक्तताया चारांनिधे समुद्र । हा इति शोचने ।
 कारुण्यस्य कृपाया निधं निधान । यतानि सर्वाण्यपि संशोधनानि । विधेर्द्वयस्य वशतया
 आयत्तत्वात् हे प्रभो, त्वं क्वच कस्मिन् स्थाने । अस्मान्प्रियघिनेयाम्मुदस्वेत्यप्याहायंम् ।
 यातोऽसि गतयानसि ॥

સ્તોત્રાથ

અકબરજેવા મોગલ સમ્રાટને પ્રતિબોધ કરવામાં અદ્વિતીય નિપુણતા ધારણ કરનારા
 એવા હે શુરુદેવ, સૂરીશ્વરેમાં મુગલસમાન, સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રવૃં મંથન કરવામાં મેરૂપમાન
 હે શુરુદેવ, જૈનશાસનમાં સૂર્યસમાન તેમજ શુક્તિપ્રયુક્તિયુક્ત વાણીમાં મુરશુરૂપમાન એવા

શ્લોકાર્થ

જ્યાં સુધી ઇન્દ્ર, અગ્નિ, સૂર્ય, યમ, રક્ષ, નૈઋતિ, વરુણ, વાયુ, કુબેર અને ઇશ્વર એ દિક્પાળો જગતમાં વિદ્યમાન છે, જ્યાં સુધી સર્વ સમુદ્રો અને સર્વપર્વતોના ભારને વહેન કરનારી પૃથ્વી વિદ્યમાન છે, અને જ્યાં સુધી તીર્થંકરમગ્ધતની સિદ્ધાંતરૂપ વાણી ત્રણે જગતનાં છયોને પવિત્ર કરે છે. ॥ ૨૧૨ ॥

સ્વેમાર્ગં ગાહમાનો યલમથનપથે યાવદોત્તાનપાદિ-

યાવત્કલ્લોલમાલાવિલિસિતદિવિપત્પદતિઃ સિન્ધુકાન્તઃ ।

યાવત્સિદ્ધસ્યન્તીતપનતનુરુદ્ધામારતીસંગમથ્

શ્રીમત્પાર્શ્વપ્રસાદાઞ્જગતિ વિજયતાં હીરસૌભાગ્યકાવ્યમ્ ॥ ૨૧૩ ॥

યાવત્સમયં યલમથનપથે ગગનાઙ્ગુણે ઉત્તાનપાદસ્ય રાજોડગત્યમોત્તાનપાદિઃ ધ્રુવઃ સ્વે-
માનમતિશયેન સ્થિરતાં ગાહતે અવલમ્બતે । ચ પુનર્યાવત્ કલ્લોલમાલાભિશરત્ક્રાન્તીભિઃ
વિલિખિતા સ્પૃષ્ટા ક્ષ્યાન્તા દિવિપદાં દેવાનાં પદ્મતિર્માર્ગો ક્ષ્યોમ યેન તારણઃ સિન્ધુકાન્તઃ ।
તથા ચ પુનર્યાવત્સિદ્ધસ્યન્તી ગઙ્ગા, તથા તપનતનુરુદ્ધા સ્વર્વપુત્રી યમુના, તથા ભારતી સ-
રસ્વતી, તાસાં તિલ્લુણાં સંગમો યતેતે । તાવન્તં સમયં શ્રીમત્સૈલોત્પલપ્રમીકલિતસ્ય
પાર્શ્વસ્ય શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વાર્થાત્ શ્રીમદ્વિઘ્નતામણિપાર્શ્વનાથસ્ય પ્રસાદાઞ્જગતિ મહીમણ્કલે
હૃદ્ હીરસૌભાગ્યં કાવ્યં વિજયતાં સર્વોત્કૃષ્ટત્વેન પ્રવર્તેતામ્ ॥ ૨૧૩ ॥

શ્લોકાર્થ

જ્યાં સુધી આકાશમાં ઉત્તાનપાદરાજાનો પુત્ર ધ્રુવ (ધ્રુવનો તારો) આકાશમાં
સ્થિરતા કરીને રહેલો છે, જ્યાં સુધી તરંગોની પંક્તિઓથી આકાશમાર્ગ વ્યાપ્ત છે તેવો
સમુદ્ર વિદ્યમાન છે, અને જ્યાં સુધી ગંગા, યમુના અને સરસ્વતી એ ત્રિવેણીના સંગમસ્થ
અસ્તિત્વ છે ત્યાં સુધી શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના અચિંત્યપ્રભાવથી જગતમાં
આ " હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય " વિશેષ પ્રકારે જ્યવંતુ વર્તે. ॥ ૨૧૩ ॥

યં પ્રાપ્ત સિવાદસાધુમઘવા સૌમાગ્યદેવી પુનઃ

શ્રીમત્કોવિદસિંહસીંહવિમલાન્તેવાસિનામગ્રિમમ્ ।

તદ્દત્રાક્ષીક્રમસેવિદેવવિમલવ્યાવર્ણિતે સંમદા-

ત્સર્ગઃ સપ્તદશો વધૂવ ચરિતે શ્રીહીરસુરિપ્રમોઃ ॥ ૨૧૪ ॥

શ્લોકાર્થ

જ્યાં સુધી ઇન્દ્ર, અગ્નિ, સૂર્ય, ચંદ્ર, રક્ષ, નેત્રાતિ, વરુણ, વાયુ, કુબેર અને ઈશ્વર એ દિદ્વપાણો જગતમાં વિદ્યમાન છે, જ્યાં સુધી સર્વ સચ્ચદ્રો અને સર્વપર્વતોના ભારને વહન કરનારી પૃથ્વી વિદ્યમાન છે, અને જ્યાં સુધી તીર્થંકરમગવંતની સિદ્ધાંતરૂપ વાણી ત્રણે જગતના છવેને પવિત્ર કરે છે. ॥ ૨૧૨ ॥

સ્વેમાનં ગાહમાનો વલમથનપથે યાવદોત્તાનપાદિ-

યાવત્કલ્લોલમાલાવિલિખિતદિવિપત્પદ્ધતિઃ સિન્ધુકાન્તઃ ।

યાવત્સિદ્ધસ્રવન્તીતપનતનુરુદ્ધાભારતીસંગમશ્ચ

શ્રીમત્પાર્શ્વપ્રસાદાઝગતિ વિજયતાં હીરસૌભાગ્યકાવ્યમ્ ॥ ૨૧૩ ॥

યાવત્સમયં વલમથનપથે ગગનાઙ્ગુળે ઉત્તાનપાદસ્ય રાજ્ઞોડપત્યમૌત્તાનપાદિઃ પુનઃ સ્થે-
માનમતિશયેન સ્થિરતાં ગાહતે અવલમ્બતે । ચ પુનર્યાવત્ કલ્લોલમાલાભિશ્વરજ્ઞરાજોભિઃ
વિલિખિતા સ્પૃષ્ટા ઘ્યાસા દિવિપદો દેવાનાં પદ્ધતિમાંનો જ્યોમ વેન તાદશઃ સિન્ધુકાન્તઃ ।
તથા ચ પુનર્યાવત્સિદ્ધસ્રવન્તી ગઙ્ગા, તથા તપનતનુરુદ્ધા સૂર્યપુત્રી યમુના, તથા ભારતી સ-
રસ્વતી, તાસાં તિલ્લુગાં સંગમો વર્તતે । તાવત્ સમયં શ્રીમત્સ્યેલોચલધમીકલિતસ્ય
પાર્શ્વસ્ય શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વાર્થાત્ ધીમન્નિષ્ણતામણિપાર્શ્વનાથસ્ય પ્રસાદાઝગતિ મહીમળ્લે
ઈદં હીરસૌભાગ્યં કાવ્યં વિજયતાં સર્વોત્કૃષ્ટત્વેન પ્રવર્તેતામ્ ॥ इति ग्रन्थावसाने श्रीमत्पार्ष्ण
इति મજ્જલાભિધાનમ્ ॥

શ્લોકાર્થ

જ્યાં સુધી આકાશમાં ઉત્તાનપાદસભનો પુત્ર કુલ (કુલનો તારો) આકાશમાં
સ્થિરતા કરીને રહેલો છે, જ્યાં સુધી તરંગોની પંક્તિઓથી આકાશમાર્ગ વ્યાપ્ત છે તેવો
સચ્ચદ્ર વિદ્યમાન છે, અને જ્યાં સુધી ગંગા, યમુના અને સરસ્વતી એ ત્રિવેણીના સંગમમાં
અસ્તિત્વ છે ત્યાં સુધી શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના અચિંત્યપ્રભાવથી જગતમાં
આ " હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય " વિશેષ પ્રકારે જ્યવંતુ વર્તો. ॥ ૨૧૩ ॥

યં પ્રાપ્ત શિવાહસાધુમયવા સૌભાગ્યદેવી પુનઃ

શ્રીમત્કોવિદસિદ્ધસીહવિમલાન્તેવાસિનામગ્રિમમ્ ।

તદ્ગ્રાહ્નોક્રમસેવિદેવવિમલન્યાવર્ણિતે સંમદા-

તર્ગાઃ સપ્તદશો વખૂવ ચરિતે શ્રીહીરસ્રસ્ત્રિભોઃ ॥ ૨૧૪ ॥

પ્રશસ્તિસૂત્રમ્

શ્રીપતિરિવ સંપદ્ધિઃ શ્રીપતિનામા વિજારદેન્દુરભૂત ।
દિક્કુલ્મિવદ્વભૂતુર્યસ્યાષ્ટૌ પઞ્ડિતોત્તેસાઃ ॥ ૧ ॥

પ્રશસ્તિસૂત્રમ્

જ્ઞાન ધ્યાનની સંપત્તિથી ધનદ સમાન, વિચક્ષણ વિબુધ, પંડિત શિરોમણિ એવા
'શ્રીપતિ' નામના શ્રમણપુંગવ હતા, જેઓને આઠ દિગ્ગજસમાન આઠ પ્રિય પંડિત-
એક શિષ્યો હતા. ॥ ૧ ॥

વૈરાગ્યૈર્લઘ્વિભિરપિ માગ્યૈઃ સૌમાગ્યવૈભવૈરધિકૈઃ ।
યસ્ય સમો ન પરોઽભૂદ્જ્ઞાનોરિવ કોઽપિ તેજોભિઃ ॥ ૨ ॥

વિરજા વારિધિ અને ભાગ્યસૌભાગ્યના બંડાર એવા તે શ્રમણપુંગવથી અધિક
જગતમાં કોણ કોઈ શકે ! શુભ પ્રતિપત્તિધિ એવા સૂર્યથી અધિક તેજસ્વી અન્ય કોણ કોઈ
શકે ? ॥ ૨ ॥

યન્મનુજનિષ્પદ્વપમસ્ત્રિજગદ્વિદ્વત્પુરંદરઃ સમભૂત ।
ચતુરાસ્યઃ કવિરગણિતયદ્ગુણગણનાચિકીરાસીત ॥ ૩ ॥

ત્રણે જગતના વિદ્વાનોમાં ઇન્દ્રસમાન તે સૂરિપુંગવના પુરંધર શિષ્ય હતા. તે
શ્રમણપુંગવના અગણિત શુદ્ધોને ગણવા માટે ચતુર્થી પ્રકાર પણ સમર્થ થઈ શકે નહીં,
અર્થાત્ શુદ્ધોના બંડાર હતા. ॥ ૩ ॥

ધીમત્તર્ગિવિવુષો જમ્બુરિવ શીલ્યોછયા ગ્રજે ।
યત્તપમસ્તેજોરચિરસામર્થ્યમન ઇવ ગતવાન્ ॥ ૪ ॥

તેઓની પરંપરામાં નૈહિક પ્રદાયક શિરોમણિ જન્મસ્થામી સમાન "જનપિ" નામના શ્રમણપંડિત યથા. જેઓનાં તપતેજને નહીં સદી ચક્રથી જ બલે સૂર્ય મન-
મંડલમાં ચાલ્યો ગયો ન દેવ ! ॥ ૪ ॥

ગર્જન્તિ પ્રતિમન્દિરં પ્રમુદિતા મિથ્યાદશઃ કૌશિકાઃ

શ્રીમત્સંઘસરોજકાનનમિદં મ્લાનિં ચ ધતેડધુના ।

સંપ્રાપ્તપ્રસરાઃ સ્ફુરન્તિ પરિતો નકંચરા દુર્દશો

યાતેડસ્તં ગવિ હીરસૂરિતરણી સ્ફુર્તિં તમઃ શીલતિ ॥ ૨૦૬ ॥

ગવિ પૃથિવ્યાં ગમને ચ હીરસૂરિર્હીરવિજયસૂરિદેવ તરણિઃ સદ્યઃકિરણસ્તસ્મિન્નસ્ય
નિધનં દ્વીપાન્તરં ચ । યતુકં સૂક્તમ્—‘તેજોવસાને વ્રજતિ દ્વીપાન્તરમદર્શિનઃ’ इति । યાતે
પ્રાપ્તે સતિ પ્રતિમન્દિરં ગૃહં ગૃહં પ્રતિ પ્રમુદિતાઃ પ્રમોદં પ્રાપ્તાઃ સન્તઃ કૌશિકાઃ પૂર્વાદેવેતિ
ગર્જન્તોપમા । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે યા—ઉલ્લુકા इव । મિથ્યાદશો મિથ્યાત્વમાત્મો ગર્જન્તિ ગર્જાય
કુર્વન્તે । યદ્વાસ્મન્મતોષ્છેદકઃ કોડપિ નાસ્તિત્વુ(?)નાટ્યન્તિ । ચ પુનરધુના હદાન્નોત્તનસમયે
इदं પ્રત્યક્ષં શ્રીમન્ચરણારવિન્દચચરી કોપમેં ધીમત્પદ્મમહાપશુપ્તપ્રમુલ્લુગમ્ભવમીકરિતં
શ્રીમાયુક્તં યા સાધુસાધ્વીમાયક્રમાધિકારવાનુષંગેભ્યઃ, સ યથ સરોજકાનનં કમલવન
મ્લાનિં સંકોચં ધતેડધ્વતિ ચિષ્ણાવીભૂતમાસ્તે । પુનઃ સંપ્રાપ્તપ્રસરા આસ્વાદિતાવકાશા લગ્ન-
પ્રસ્તાયા નકંચરા રાક્ષસા इव ચૌરા इव યા કશાચારા દુર્દશો દુરદશનાઃ કુપાક્ષિઠાઃ
કુમતાનિ પરિતઘ્નતુવિષ્ણુ પ્રસરન્તિ સર્વેતો પ્રાપ્ત્યન્તિ । પુનસ્તમઃ શ્રીકોડસ્તનં પાપં ચ । તમો
ગુણોડપિ ધ્વાન્તં તમઃ શ્રોકે તમિષ્ઠે ચ । ગુણભેદે નિઃપાતં પાપં ચ’ इत्यનેદ્યર્થેતિરુકે ।
સ્ફુર્તિં ધલવતાં પ્રકટીમાયં ચ શીલતિ ભક્તે । રજનીવિલતિરમાસીદિતિ ધીમત્સુ સત્ત
ઘતુર્ધારક યથ કેવલં સંપ્રાપ્તોડધુન, અધુના પુનઃ પચ્ચમારકઃ પ્રાવુરાસીદિતિ ॥ इति વિજય-
સેનસૂરેગુરો દિવં ગતે લેહવાક્યાનિ ॥

શ્લોકાર્થ

અરે, હીરસૂરિષ્ઠી સૂર્ય અસ્ત થવાથી આરે દિશામાં ધોર અંધકાર છવાઈ ગયો.
મિથ્યા દૃષ્ટિય પુવડો હર્ષિત થઈને પ્રત્યેક ઘરમાં ગર્ભરવ કરવાના. હવે અતુર્વિપક્ષ-
રૂપી કમલવન કરમાઈ જશે. અને આરે તરફ દુર્વાદિઓરૂપી રાક્ષસોનો ઉપદ્રવ પ્રબલ
થવાનો. ॥ ૨૦૬ ॥

કાતર્યમુત્સૃજ્ય વિધાય ધૈર્યં દુઃસં તનૂત્ય ॥ કૃત્યવિદ્ઃ ।

ગણં ગણેન્દ્રો ગુણિનાં વરેણ્યઃ પ્રાચીનસૂરીન્દ્ર ઇવાવતિ સ્મ ॥ ૨૦૭

સ ગણેન્દ્રો વિજયસેનગણનાયકઃ પ્રાચીનસૂરીન્દ્રઃ પૂર્વાચાર્ય इव ગણં તપાગચ્છમ્ અવતિ
સ્મ પાલયમાસ । કિંમૂતઃ । ગુણિનાં ગુણવતાં વરેણ્યઃ શ્રેષ્ઠઃ । કિં કૃત્વા । કાતર્ય કાતરત્વ

तस्य विजयसेनसूरेः पट्टः पद्मं स पयोद्वयभूधर उदयाचलस्तत्र भास्वान् महत्प्रकि-
रणः श्रिया तपागणलक्ष्म्यान्वितो विजयत्रेयसूरीभ्यः अभुजा इदानींतनममये वृत्तिविधाना-
यसरे तपागणस्य तपागच्छस्य राज्यश्रियं भजते । क इय । उर्वीसार्वभौम इय । यथा चक्रवर्ती
उर्वी भजते पालयति ॥

श्लोकाथ

श्री विजयसेनसूरिणी पाटङ्गी पूर्वायस उपर सूर्यसमान श्री विजयदेवसूरि
चक्रवर्तीनी जेम तपागच्छनी लक्ष्मीने धारण करनःस जन्मा. ॥ २०६ ॥

सीहगिरेरिव यज्ञस्वामी तस्यैव पदपयोधिविधुः ।

श्रीविजयदेवसूरिक्षोणीन्द्रः पर्वतायुः स्यात् ॥ २१० ॥

श्रीसीहगिरिखरेरिव भोमान् यज्ञस्वामी तस्य विजयसेनसूरेः पद्मं पट्टः स एव प-
योधिः समुद्रः तदुल्लासविधाने विधुः शारदीयशर्वरीवरयिता एव सकलकृग्रन्धप्रतिबोधवि-
धायकः भोमान् सर्वत्र शोभाविभ्राजिष्णुः विजयदेवसूरिः पर्वतायुः पर्वतानां महानिरीणा-
मियासंख्ययपांयुस्तस्याद्भवतात् ॥

श्लोकाथ

जेम श्री सिंङ्गीरीनी पाटे श्री यज्ञस्वामी यथा हता तेम श्री विजयसेनसूरिणी
पाटङ्गी समुद्रने उदससि करवाभां चन्द्रसमान श्री विजयदेवसूरि पर्वतायु धाम्ना,
अर्थात् दीर्घायु जने. ॥ २१० ॥

अथाशीयंवनम्—

यावन्मार्तण्डमुरूपग्रहगणकलितो भूभृतां चक्रवर्ती

प्रीतिं पीयूषपूरैः सृजति जनदृशां शर्वरीसार्वभौमः ।

यावत्पाथोजपाणिर्हरिदलसदृशामास्यपद्मप्रकाशी

यावद्भूषीठभारं भजति निजफणामण्डलैः कुण्डलीन्द्रः ॥ २११ ॥

तावदिति काव्यसंयन्धाऽप्ये पक्ष्यने । यावन्तं समयं भूभृतां सर्वपर्वतानां सर्वोन्नत-
त्वात् लक्ष्योन्नतमितत्वात्तोर्येहतां जन्माभिषेकस्यानन्वाच्च परशासनेऽपि ' दिवमद्वावमता-

નૃપમાલદેવપૃષ્ઠે પ્રવિષ્ટવાન્યદ્વિવાદદરિતમનાઃ ।

યોધપુરે કિલ પાશાદિનચન્દ્રો વાચકઃ સુચિરમ્ ॥ ૧૦ ॥

વાદીઓના વાદને દૂર કરવામાં હત્યચિત્ત એવા “પાશ્વચન્દ્ર” નામના ઉપાધ્યાયને યોધપુરના માલદેવરાજાની રાજસભામાં આદરપૂર્વક પ્રવેશ મળતો હતો. ॥ ૧૦ ॥

વિષ્ણોઃ શ્રીરવિ હૃદયે રમતે સ્મૈકાદશાઙ્ગિ(ક)કાયસ્ય ।

મેજુરનેકે મુનયોઽપ્યુપકારિણમિવ ગળાધીગમ્ ॥ ૧૧ ॥

વિષ્ણુના હૃદયમાં જેમ લક્ષ્મી રમે તેમ જેઓનાં હૃદયમાં અગિયાર અંગરૂપી લક્ષ્મી કીડા કરી રહી છે તેવા ગળાધીશ જગદિસૂરિની અનેક મુનિઓ ખૂબ જ બહુમાનપૂર્વક ઉપાસના કરતા હતા. ॥ ૧૧ ॥

શ્રીસીંહવિમલવિ બુધસ્તસ્ય વિનેયોઽગ્નિષ્ઠ શિષ્ટબુધઃ ।

યદ્ધિપણાજિતધિપણોઽધ્યેતું દિવિ કવિસમીપેઽગાત્ ॥ ૧૨ ॥

તે જગદિસૂરિના વિનયી, પંડિતભેદ એવા ‘સિંહવિમલગણી’ નામના શિષ્ય હતા, જે સિંહવિમલગણીની પ્રતિભાશક્તિથી પરાણવ પામેલો સુરચંદ્ર, તેથી જ ભણે સ્વર્ગમાં શુકની પાસે અભ્યાસ કરવા માટે ગયો ન હોય. ॥ ૧૨ ॥

યો ગૌતમનામાનં સભાસમક્ષં જિગાય વાદીન્દ્રમ્ ।

શ્રીવેવશ્ચરિરવિરિવ કુમુદાદિમચન્દ્રદિગ્વસનમ્ ॥ ૧૩ ॥

વાદી દેવસૂરિની જેમ સિંહવિમલગણીએ ગૌતમરાજાની રાજસભામાં દિગંબર કુમુદચન્દ્ર નામના સમર્થ વાદીને પરાસ્ત કર્યો હતો. ॥ ૧૩ ॥

નારાયણદુર્ગાદ્યા ભૂમીન્દ્રા येन रञ्जिताः स्वर्गे ।

राजसिंहदेवमुख्या हेमादिमचन्द्रगुरुणेव ॥ ૧૪ ॥

જેમ હેમચન્દ્રાચાર્યે સિદ્ધરાજ જયસિંહ, કુમારપાલ આદિ રાજાઓને પ્રતિબોધ કર્યો હતો તેમ સિંહવિમલગણીએ પણ નારાયણદુર્ગ આદિ રાજાઓને પ્રતિબોધ કરી પુણ્ય-પાપ પરલોક આદિ તાર્કિક વિષયમાં અનુરક્ત બનાવ્યા હતા. ॥ ૧૪ ॥

यथन्द्रमाणसंज्ञं कायस्थं मण्डलीकमिव भूर्मा ।

निममक्तं शिष्यमिव प्रणीतवान्वचनचातुर्यात् ॥ ૧૫ ॥

તસ્ય સ एव व्यर्द्धात्सुखावबोधामिधां पुनवृत्तिम् ।

શ્રીહેમચન્દ્રગુરુરિવ નિજનિર્મિતનામમાલાયાઃ ॥ ૨૦ ॥

શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યે જેમ પોતાની બનાવેલી નામમાલા ઉપર સ્વોપસદીકા બનાવી છે તેમ દેવવિમલગણીએ પણ સ્વયંનિર્મિત હીરસૌભાગ્ય ઉપર ' સુખાવબોધ ' નામની સ્વોપસદીકા બનાવી. ॥ ૨૦ ॥

कल्याणविजयवाचकवासप्रशिक्षेण काव्यमिदमखिलम् ।

સમશોધ્યત ધનવિજયામિધવાચકવસુમતીપતિના ॥ ૨૧ ॥

શ્રી કલ્યાણવિજય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય વાચકેન્દ્ર શ્રીધનવિજય ઉપાધ્યાયે આ સમસ્ત મહાકાવ્યનું સંગોપાંગ સંશોધન કર્યું છે. ॥ ૨૧ ॥

इति ग्रन्थप्रशस्तिः सम्पूर्णा ।

॥ शुभं भूयात् ॥

यत्किंचिदप्यवशं भवेदिहानुग्रहं प्रणीय मयि ।

સંગોધ્યં તદ્વિમુખેઃ સાધિમમુલ્લગુણમળીનિધિભિઃ ॥ ૨૨ ॥

સ્વોપસદીકા સહિત આ મહાકાવ્યમાં જે કાંઈ પણ ક્ષતિ (અશુદ્ધિ) રહી ગઈ હોય તેનું શુભરતનાકર એવા પંડિત પ્રરૂપોએ મારા પર અનુશ્રદ્ધ કરી સંશોધન કરવું. ॥ ૨૨ ॥

❀

શુભં ભૂયાત્

શ્રીરત્ન

સ્પષ્ટિરત્ન

બદ્રં દિશ

❀

તસ્ય સ एव व्यर्द्धात्सुखावबोधामिधां पुनवृत्तिम् ।

શ્રીદેમચન્દ્રગુરુરિવ નિજનિર્મિતનામમાલાયાઃ ॥ ૨૦ ॥

શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યે જેમ પોતાની બનાવેલી નામમાલા ઉપર સ્વોપસંગીત બનાવી છે
તેવવિમલગણીએ પણ સ્વયંનિર્મિત હીરસીમામ્ય ઉપર 'સુખાવબોધ' નામની
પદ્યટીકા બનાવી. ॥ ૨૦ ॥

कल्याणविजयवाचकवासवशिष्येण कान्यमिदमखिलम् ।

સમશોધ્યત ધનવિજયામિધવાચકવસુમતીપતિના ॥ ૨૧ ॥

શ્રી કલ્યાણવિજય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય વાચકેન્દ્ર શ્રીધનવિજય ઉપાધ્યાયે આ સમસ્ત
કાન્યમનુ' સંગ્રહપાંગ્ર સંશોધન કર્યું છે. ॥ ૨૧ ॥

इति ग्रन्थप्रशस्तिः सम्पूर्णा ।

॥ શુભં ભૂયાત્ ॥

यत्किंचिदप्यवद्यं भवेदिहानुग्रहं प्रणीय मयि ।

સંશોધ્યં તદ્વિનુપૈઃ સાધિમસુસુગુણમણીનિધિભિઃ ॥ ૨૨ ॥

સ્વોપસંગીત ટીકા સહિત આ મહાકાવ્યમાં જે કાંઈ પણ ક્ષતિ (અશુદ્ધિ) રહી ગઈ હોય
તે શુભરતનાકર એવા પંડિત પુરુષોએ મારા પર અનુબ્રહ્મ કરી સંશોધન કરવું. ॥ ૨૨ ॥

✽

શુભં ભૂયાત્

શ્રીરસ્તુ

સ્વસ્તિરસ્તુ

બદ્ધં દિશ

✽

તસ્ય મ એવ વ્યર્ધ્ધાત્સુઘાવરોપામિષાં ધુન્યુત્તિમ્ ।

ધીરેધવન્દ્રગુરુરિવ નિત્રનિર્મિતનામમાલાયાઃ ॥ ૨૦ ॥

શ્રી દેવમન્દ્રાચાર્યે એમ પેનાની બનાવેલી નામમાલા ઉપર સ્વોપસીકા બનાવી છે તેમ દેવનિમત્તમ્નીએ પણ સ્વપનિર્મિત દીરઘોમાગ્ય ઉપર ' સુખાવગ્રોધ ' નામની શ્લોકકાંડાઃ બનાવી ॥ ૨૦ ॥

જન્મજાતિજનનાયકસામાન્યજ્ઞેણ કાવ્યમિદમશિષ્યમ્ ।

મદસંપદમ્ ધનરિજ્યામિધસાવકસમુત્તીપતિના ॥ ૨૧ ॥

શ્રી કાવ્યમિદમશિષ્ય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય વાચકેન્દ્ર શ્રીધનવિજય ઉપાધ્યાયે આ સમસ્ત મદસંપદમ્ કાવ્યેધવન્દ્રાચાર્યે કર્યું છે ॥ ૨૧ ॥

इति ग्रन्थप्रगन्तिः सङ्पूर्णः ।

॥ शुभं भवत ॥

एतद्विदित्वाद्यं सर्वेदिकानुष्ठानं प्रणीय मयि ।

संशोध्य तद्विकृतेः मात्रिममृगगुणमणीनिधिमिः ॥ २२ ॥

૨૨૧૩ ટી. સ.દિ. આ. મદાકાવ્યમાં એ કાંઈ પણ કવિ (અશુદ્ધિ) રહી તર્ક દેવ તેનું સુખાવગ્રોધ એવું પાંડિત પુરુષે એ. ૨૧ પર અનુષ્ટુપ કરી સંશોધન કર્યું. ॥ ૨૨ ॥

✽

શુભ ભવતુ

શ્રીગુરુ

સ્વસ્તિભવતુ

અર્ચન દિશ

✽

તસ્ય સ એવ વ્યર્ધાત્મસુખાવધોધામિધાં પુનઃકૃત્તિમ્ ।

શ્રીહેમચન્દ્રગુરુરિવ નિઙ્ગનિર્મિતનામમાલાયાઃ ॥ ૨૦ ॥

શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યે જેમ પોતાની બનાવેલી નામમાલા ઉપર સ્વોપજ્ઞટીકા બનાવી છે તેમ દેવલિમલ્લગણીએ પણ સ્વયંનિર્મિત હીરસૌભાગ્ય ઉપર ‘સુખાવબોધ’ નામની સ્વોપજ્ઞટીકા બનાવી. ॥ ૨૦ ॥

કલ્યાણવિજયવાચકવાસવગ્નિષ્પેણ કાવ્યમિદમસ્તિલમ્ ।

સમગ્રોધ્યત પદ્યવિજયામિધવાચકવસુમતીપતિના ॥ ૨૧ ॥

શ્રી કલ્યાણવિજય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય વાચકેન્દ્ર શ્રીધનવિજય ઉપાધ્યાયે આ સમસ્ત મહાકાવ્યનું સંગ્રહપાંત્ર સંશોધન કર્યું છે. ॥ ૨૧ ॥

इति ग्रन्थप्रगतिः सम्पूर्णा ।

॥ शुभं भूयात् ॥

પર્તિક્કિદપ્યવધં મવેદિહાનુગ્રં પ્રણીય મયિ ।

સંગ્રોધ્યં તદ્વિનુયૈઃ સાધિમમુલ્લગુણમળીનિધિભિઃ ॥ ૨૨ ॥

સ્વોપજ્ઞ ટીકા સહિત આ મહાકાવ્યમાં જે કાંઈ પણ ક્ષતિ (અશુદ્ધિ) રહી ગઈ હોય તેનું સુધારનારને એવા પંડિત પુરુષોએ મારા પર અનુબદ્ધ કરી સંશોધન કરવું. ॥ ૨૨ ॥

✽

શુભં ભૂયાત્

શ્રીરત્ન

સ્વસ્તિરત્ન

બદ્રં દિય

✽